Lector univ. dr. Gabriel Ion Olteanu

METODOLOGIE CRIMINALISTICĂ

CERCETAREA STRUCTURILOR INFRACȚIONALE ŞI A UNORA DINTRE ACTIVITĂȚILE ILICITE DESFĂŞURATE DE ACESTEA

© AIT Laboratories 2007
ISBN: 978-973-88201-0-4 / 973-88201-0-3
www.itCode.ro

Lector univ. dr. Gabriel Ion Olteanu

METODOLOGIE CRIMINALISTICĂ

Cercetarea structurilor infracționale şi a unora dintre activitățile ilicite desfăşurate de acestea

AIT Laboratories
www.itcode.ro

Descriera CIP a Bibliotecii Naţionale Române
Gabriel Ion, OLTEANU
Metodologia criminalistică – Cercetarea structurilor infracţionale şi a unora dintre activităţile ilicite desfăşurate de acestea / Olteanu Gabriel Ion
Bucureşti: Editura AIT Laboratories s.r.l., 2005
ISBN -10 973-88201-0-3
ISBN -13 978-973-88201-0-4

AIT Laboratories s.r.l.
Ediţia online la www.itcode.ro

2007

ISBN – 10 973-88201-0-3
ISBN – 13 978-973-88201-0-4

CUPRINS

Despre necesitatea dezvoltării unei metodologii a cercetării activităţilor ilicite 5

Capitolul 1 – Cercetarea criminalistică a terorismului 11
1.1. Consideraţii cu privire la concept şi stadiul actual al cercetării 11
1.2. Abordarea legală 14
1.3. Particularităţi ale pregătirii, desfăşurării şi exploatării rezultatelor unui atentat terorist 19
1.4. Incriminarea acţiunilor teroriste 25
1.5. Particularităţi ale cercetării criminalistice 29

Capitolul 2 – Particularităţi investigării criminalistice a structurilor infracţionale şi a activităţilor ilicite desfăşurate de către acestea 65
2.1. Elemente caracteristice structurilor infracţionale 65
2.2. Abordarea judiciară a fenomenului 75
2.3. Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea activităţilor desfăşurate de către structurile infracţionale 79
2.4. Particularităţile principalelor activităţi ce se desfăşoară în cadrul cercetării criminalistice a structurilor infracţionale şi a activităţilor ilicite desfăşurate de către acestea 94

Capitolul 3 – Cercetarea criminalistică a activităţilor ilicite a căror desfăşurare presupune traficul de bunuri peste frontieră 105
3.1. Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea activităţilor ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră de bunuri comune 107
3.2. Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea activităţilor ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră de bunuri speciale 124
3.3. Particularităţi ale desfăşurării principalelor activităţi de anchetă care se desfăşoară în cadrul investigării traficului ilicit de bunuri peste frontieră 151

Capitolul 4 – Investigarea criminalistică a traficului de persoane şi a trecerii ilicite a frontierei de stat de către persoane 161
4.1. Reglementare 162
4.2. Situaţia premisă 172
4.3. Principalele probleme pe care trebuie să le soluţioneze cercetarea 180
4.4. Particularităţile principalelor activităţi care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului 202

Capitolul 5 – Investigarea criminalistică a activităţilor ilicite ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora 223
5.1. Situaţia premisă 228
5.2. Direcţii metodologice ce trebuie urmărite în cadrul cercetării criminalistice a activităţilor ilicite care se desfăşoară în vederea traficării şi consumului ilicit de droguri 231
5.3. Particularităţile desfăşurării principalelor activităţi ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul investigării conduitelor ilicite efectuate în legătură cu drogurile sau/şi precursorii acestora 263

Capitolul 6 – Investigarea criminalistică a activităţile ilicite desfăşurate cu arme şi muniţii 291
6.1. Situaţia premisă 292
6.2. Particularităţile cercetării nerespectării regimului armelor şi muniţiilor 302

6.3. Particularitățile cercetării uzului de armă letală, fără drept 326
6.4. Particularitățile cercetării ştergerii sau modificării, fără drept, a marcajelor de pe armele letale 328

Capitolul 7 – Investigarea criminalistică a activităţilor ilicite cu materiale nucleare şi materii radioactive..... 333
7.1. Situația premisă..... 333
7.2. Particularități ale problemelor pe care trebuie să le lămurească cercetarea nerespectării regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive..... 337
7.3. Particularități ale principalelor probleme ce trebuie lămurite în cadrul cercetării desfăşurării activităților speciale neautorizate 345
7.4. Cercetarea scoaterii din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control 351
7.5. Cercetarea traficului cu arme nucleare 351
7.6. Cercetarea altor activități ilicite pertinente domeniului 353
7.7. Aspecte specifice ale activităților ce se pot desfăşura pentru administrarea probelor..... 353

Capitolul 8 – Investigarea criminalistică a activităţilor ilicite ce pot fi desfăşurate cu materiile explozive..... 357
8.1. Situația premisă..... 358
8.2. Principalele probleme ce trebuie rezolvate în cadrul cercetării nerespectării regimului materiilor explozive prevăzută 361
8.3. Particularitățile principalelor activități care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul cercetării nerespectării regimului materiilor explozive 365

Capitolul 9 – Investigarea criminalistică a activităţilor ilicite ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice 373
9.1. Situația premisă – vulnerabilități ale sistemelor informatice..... 379
9.2. Particularități ale problemelor pe care trebuie să le soluționeze investigarea criminalistică a criminalității informatice..... 396
9.3. Particularități ale efectuării principalelor activități ce se întreprind pentru administrarea probelor..... 405

Bibliografie 417

DESPRE NECESITATEA DEZVOLTĂRII UNEI METODOLOGII A CERCETĂRII ACTIVITĂŢILOR ILICITE

Un domeniu esențial, învățământul şi cercetarea ştiințifică conexă acestuia, a cunoscut deja unele modificări importante şi, în continuare, va mai avea parte de altele. Totuşi, un segment important, învățământul de specialitate, în special cel de criminalistică, pare a avea o evoluție greoaie.

Aşa cum este cunoscut şi acceptat, aproape unanim, în doctrină, criminalistica, deşi ştiință cu caracter unitar, dat fiind complexitatea şi domeniul vast de aplicare, este caracterizată, ca şi demers ştiințific, de o abordare tri sau di-hotomică:

- tehnică criminalistică;
- tactică criminalistică;
- metodologie criminalistică.

- tehnică criminalistică – forensic investigation;
- tactica şi metodologia investigării criminalistice a infracțiunilor – criminal investigation.

Fiecare abordare este fundamentată pe argumente ştiințifice şi, nu în ultimul rând, pe diferențe specifice unor dezvoltări socio-culturale pe zone geografice între care comunicarea ştiințifică a fost obturată pe anumite intervale istorice. Pe fond, apreciez că nu există diferențe fundamentale de natură a afecta esența demersului ştiințific, în sensul că există un domeniu de cercetare complex, cu caracter unitar, ce se constituie în cel mai util, eficace şi, în ultimă instanță, singurul instrument, în acelaşi timp, şi tehnologie, pe care o au la dispoziție practicienii dreptului pentru a înfăptui actul de justiție.

De ce am considerat necesară şi utilă abordarea unei probleme precum necesitatea existenței unei metodologii a cercetării activităților ilicite?

Pentru că, în prezent, în opinia mea, metodologia criminalistică, aşa cum este abordată ca şi discurs ştiințific în doctrină, la catedră ori în expuneri publice sau ca reper ştiințific în activitatea practică pare să aibă o problemă de identitate.

Dincolo de duritatea exprimării, trebuie acceptat că avem probleme, înainte de toate, cu teoreticienii dreptului penal material, paternitatea domeniului fiind pusă în discuție şi revendicată de către aceştia.

Se afirmă, ca o ***critică conceptuală*** că, în fapt, noi, criminaliştii preluăm stadiul cercetării, considerațiile teoretice expuse în lucrările de drept penal material – cele mai multe de certă valoare ştiințifică – le prelucrăm superficial şi le prezentăm ca fiind rodul unei profunde şi riguroase analize ştiințifice ca probleme sau direcții metodologice pe care practicienii să le urmărească pentru a realiza o anchetă completă. Mai mult, ar fi preluate noțiuni consacrate, s-ar realiza o anumită corespondență terminologică – mai mult sau mai puțin exactă – şi, pe fond, ar fi prezentate considerații identice cu cele prezentate în lucrările de drept penal.

Dezvoltând disputa, pe aceste coordonate, se poate ajunge, cu uşurință, la desființarea domeniului ştiințific ca lipsit de obiect şi, deci, inutil.

Concis, putem vorbi despre o ***controversă ştiinţifică*** ce are ca obiect caracterul ştiinţific şi, pe fond, necesitatea existenţei unui domeniu de cercetare ştiinţifică cunoscut sub denumirea de metodologie criminalistică.

Analizând modul cum sunt construite aceste critici şi argumentele celor care le promovează am constatat că pornindu-se de la observaţii sumare, ce ignoră complexitatea fenomenului, se ajunge la perceperea metodologiei criminalistice ca fiind un pericol, un fel de dezvoltare nepermisă a unui domeniu ştiinţific peste limitele logice şi fireşti impuse de respectul pe care şi-l datorează reciproc cei angajaţi în cercetare, în dezvoltarea discursului ştiinţific astfel încât acesta să fie cât mai adecvat nevoilor practice ale celor ce înfăptuiesc justiţia.

Sunt invocate, în principal:

- consideraţii prezentate în cursuri de metodologie criminalistică – ca exemplu, se vorbeşte despre subiectul activ (dacă acesta este calificat sau nu, dacă legiuitorul leagă consecinţe juridice de vârsta, calificarea, ocupaţia sau organizarea celor care au calitatea de subiect activ, etc.) atunci când, în fapt se doreşte tratarea unor aspecte legate de făptuitorii, calitatea şi contribuţia acestora în desfăşurarea activităţii ilicite;
- titluri de monografii, articole, comunicări ştiinţifice şi abordări la diferite manifestări ştiinţifice care îşi propun ca obiect „Cercetarea infracţiunii de …" ori „Investigarea criminalistică a infracţiunii de …"
- conţinutul unor programe de criminalistică care se referă, aproape în exclusivitate, la cercetarea de infracţiuni.

Trebuie să recunoaştem că există mult adevăr în cele arătate. Nu spun că lucrările ce pot fi date ca exemplu, în sensul celor arătate, nu au valoare ştiinţifică – şi eu am lucrări publicate ce pot fi criticabile pe aspectele arătate – însă, apreciez că mergând pe acest drum, noi, criminaliştii, nu contribuim prea mult la dezvoltarea metodologiei criminalistice.

Este normal ca, aici, totul să fie cât se poate de clar:

- dacă este vorba despre cercetarea de infracţiuni, mai precis, despre cercetarea conţinutului constitutiv al uneia sau a alteia dintre infracţiuni, cu certitudine că demersul – oricare ar fi şi oricine l-ar fi elaborat – trebuie circumscris dreptului penal material;
- dacă este abordată zona de practică, despre cum să faci ceva, în cazul de faţă, despre cum să cercetezi un comportament ilicit, atunci, cu certitudine, putem vorbi de metodologie criminalistică.

Nu este locul pentru a insista asupra cauzelor ce au determinat această imprecizie în discursul ştiinţific

Important este că în cadrul criminalisticii avem un domeniu de cercetare cu un obiect cât se poate de clar şi precis – ***cea mai bună conduită pe care organele judiciare o pot aborda în legătură cu investigarea unei conduite ilicite[1].***

Trebuie să devină evidente, pentru oricine, limitele dintre domeniile de cercetare ştiinţifică conexe – metodologie criminalistică, drept penal, drept

[1]A se vedea, în acest sens, E. Stancu – Tratat de criminalistică, Edit. Actami, Bucureşti, 2004, pag. 23 – ce arată că, sub raport metodologic, investigarea fiecărui fapt penal presupune urmarea unei anumite conduite de către organele judiciare, destinate descoperirii şi administrării probelor necesare dovedirii existenţei sau inexistenţei elementelor constitutive ale infracţiunii.

procesual penal, criminologie, medicină legală, celelalte domenii de cercetare criminalistică, etc. Îmi permit să subliniez că metodologia criminalistică nu are şi nici nu poate avea ca obiect cercetarea de infracțiuni. Trebuie observat, pe baze logice, că ***METODOLOGIA CRIMINALISTICĂ vizează răspunsul calificat, profesionist, al organului judiciar, în cadrul competențelor şi limitelor legale, la un stimul extern – sesizarea unor elemente care țin de un comportament ce poate întruni elementele constitutive ale uneia sau a mai multor infracțiuni.***

Sunt cercetate, aşadar, stări, situații, fenomene, toate, în legătură cu comportamente umane cu privire la care există suspiciuni referitoare la întrunirea elementelor constitutive ale uneia sau a mai multor infracțiuni. Desigur că efortul organului judiciar, activitățile desfăşurate, vor lămuri elemente precum identitatea făptuitorilor şi implicarea fiecăruia în desfăşurarea acțiunilor ori inacțiunilor specifice elementului material, natura şi condițiile în care s-a manifestat conduita ilicită, celelalte elemente de care legiuitorul, într-un context sau altul, a legat consecințe juridice.

De esență pentru metodologia criminalistică este **CE, CÂND** şi **CUM** să facă organul judiciar pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele importante, în ultimă instanță, pentru realizarea scopului procesului penal[2].

Din punct de vedere terminologic, apreciez că trebuie să manifestăm o anumită rigurozitate de natură a elimina orice confuzie cu privire la esența demersului ştiințific – dacă scriem şi ne pronunțăm pe domeniul metodologiei criminalistice, ne vom expune opinii, concluzii, considerații, etc., cu privire la cercetarea / investigarea criminalistică a morților violente, a practicilor evazioniste, a violențelor domestice, a activităților desfăşurate de către structuri ale crimei organizate, etc. Probabil că ar putea fi utilă o anumită elasticitate terminologică atunci când se constată că în vorbirea curentă au fost asimilate şi se folosesc curent expresii ce ori preiau termenii folosiți de către legiuitor la reglementarea de infracțiuni – de exemplu: furt, viol, înşelăciune; ori preiau termeni din argou – cum este cazul şmenului; ori sunt folosite neologisme – cazul excrocheriei. Cert este că limbajul folosit în abordările metodologice trebuie adecvat, în limite rezonabile, la ceea ce un public cât mai larg acceptă ca fiind specific unui comportament infracțional.

Care este rațiunea unui asemenea demers ?

1. În primul rând, aşa cum am arătat, se va rezolva ceea ce eu am numit ***problemă de identitate a metodologiei criminalistice***;
2. Se va putea realiza o ***corespondență între abordarea doctrinară actuală din România şi cea din Uniunea Europeană*** – unde sunt analizate, de exemplu „fenomenele criminale" ori „comportamentele antisociale"[3] – şi o preluare firească şi necesară a contribuțiilor mai vechi la dezvoltarea domeniului – de exemplu, Constantin Țurai analiza activitățile criminale care se petrec în cadrul unor sisteme[4];
3. Se va putea pune o ***ordine firească în construcția discursului ştiințific prin reconsiderarea rolului practicii judiciare şi***

[2] A se vedea prevederile art. 1 din Codul de procedură penală al României.

[3] A se vedea, ca exemplu de abordare într-o lucrare relativ uşor de găsit într-o bibliotecă universitară, şi Marcel Le Clerc – Manuel de police technique, edite par Police-Revue, Paris, 1967

[4] C.Țurai – Elemente de criminalistică şi tehnică criminală (Poliție ştiințifică), Bucureşti, 1947.

practicienilor – vom elabora materiale mai valoroase dacă vom observa necesitatea dezvoltării unei analize care să aibă ca obiect, de fiecare dată, aspectele specifice desfăşurării activităților ilicite înaintea celor de încadrare juridică; sunt prea importante aspectele ce țin de persoana făptuitorilor, de relațiile dintre aceştia, de relațiile cu persoanele vătămate, martorii oculari, alte persoane implicate într-un fel sau altul în cauză, de modul în care aceştia organizează activitatea ilicită, o pun în scenă, valorifică rezultatele, îşi construiesc apărările, etc. pentru a da prioritate unei abordări, parcă, prea teoretizate ce vrea să plece de la norma legală pentru a ajunge la soluții practice ignorând sau, cel puțin, trecând în plan secund specificitatea situațiilor practice.

Nu trebuie uitat că activitatea didactică, discursul ştiinţific, în sensul cel mai larg al noțiunii, trebuie să fie disponibil pentru un efort permanent de adecvare la solicitările publicului – public ce, în cazul de față, este profesionalizat, este implicat în combaterea fenomenului infracțional, angajat într-o luptă permanentă cu infractorii şi încercările acestora de a se ascunde ori de a-şi ascunde faptele. Devin importante în elaborarea discursului motivațiile, nevoile, nivelul şi carențele în pregătire, astfel încât relația teoretician – practician să fie una armonioasă, permanent adaptată intereselor fiecărei părți şi dezvoltării ştiințifice. Altfel, se va dezvolta o prăpastie, fiecare parte îşi va stabili obiective şi scopuri proprii, fiind ignorat fondul – cel care ține discursul ştiințific va fi interesat într-o prestație bună din punctul lui de vedere iar practicianul va fi interesat, doar, de, cel mult, obținerea unor puncte de vedere pe care să le manevreze cât mai bine atunci când este supus controlului, criticat şi expus la reproşurile părților interesate în cauzele pe care le are în lucru, nemulțumite de modul în care evoluează ori de rezultatele anchetei.

O *problemă, la fel de importantă în elaborarea discursului ştiințific în domeniul metodologiei criminalistice*, o constituie ***satisfacția practicianului***, acel raport între efortul depus în asimilarea mesajului ştiințific şi rezultatele obținute, motivația sa pentru mai bine şi mai mult în plan profesional. În mod tradițional un rol important îl are teoreticianul, adesea, profesor cu multe generații de studenți la activ, practic el rămâne în centrul atenției iar fostul student nu face decât să asimileze cât mai mult din model. Dacă profesorul nu mai este acceptat ca model[5], şi în opinia mea, acest lucru devine posibil, chiar şi numai datorită fenomenului firesc de răzvrătire, de negare a modelului – mai ales în condițiile în care actualul practician ar putea fi tentat de ignoranță şi superficialitate – ***este necesară o evoluție.***

Individul este important iar sistemul de pregătire – formală sau continuă – este interesat în obținerea unui răspuns adecvat din partea acestuia.

Pregătirea trebuie să evolueze de la stadiul în care se bazează pe unele rezultate factuale, cognitive către adaptarea la nivelul emoțional al individului. ***Trebuie luate în considerare şi nevoile oamenilor*** care se pregătesc nu doar acoperirea programelor analitice, prezentarea şi impunerea conceptelor

[5] N.A. – situația se poate întâlni mai frecvent sau mai rar în funcție de mai mulți factori, printre cei importanți fiind nivelul de comunicare pe timpul desfăşurării relației directe profesor-student, conflictul latent între generații, puterea de persuasiune a profesorului, modul cum acesta a exploatat ori a încercat să exploateze poziția de superioritate conferită de rolul formal pe care l-a avut, ş.a.

teoretice; sistemul de pregătire tradițional se învârte în jurul nevoilor instituționale, nefiind luate în calcul şi nevoile individului – în cazul de față necesitatea de a dobândi „instrumente şi metode", uşor asimilabile în plan personal, la care să se poată apela şi acestea să constituie răspunsul adecvat la cele mai multe dintre problemele profesionale.

Un discurs ştiințific eficientizat prin – de exemplu – focalizarea modalităților faptice de realizare a activităților ilicite, un plan de pregătire flexibil, o schimbare de atitudine, va ajuta practicienii să-şi îndeplinească mai bine menirea, cu consecința directă a creşterii eficienței serviciilor prestate pentru societate.

Un sistem nou trebuie să ia în calcul toate elementele educaționale trebuie să integreze cunoştințele, metoda şi experiența profesorului, disponibilității pentru pregătire atât a studentului cât şi a practicianului venit să-şi continue pregătirea.

Din punct de vedere formal, consider că, ***programele de metodologie criminalistică***, ***vor fi mai adecvate necesităților publicului țintă dacă vor avea în centru atenției formulări ce țin şi abordări efective ale celor mai întâlnite conduite infracționale întâlnite în practica judiciară, depăşindu-se astfel nivelul formal în favoarea unui tratament caracterizat prin dinamicitate, permanent adaptat la evoluțiile din zona practicii judiciare.***

O subliniere trebuie să aibă ca obiect şi adecvarea mesajului ştiinţific la necesitățile publicului. Dincolo de nivelul de formare, specific studiilor universitare finalizate cu diplomă de licență – nivel la care prevalează introducerea în domeniul ştiințific, accesarea şi operarea cu noțiunile de bază – unde este necesar un mesaj adecvat şi echilibrat care să vină atât din zona dreptului penal material cât şi din zona metodologiei criminalistice, mesajul ştiințific trebuie particularizat în funcție de nevoile publicului. Este evident că demersul celui de la catedră şi al doctrinei de specialitate trebuie să observe atât interesul mai mare a unei anumite părți a publicului pentru zona de practică, de bune practici în desfăşurarea activităților de anchetă, a actelor premergătoare, implicații, incidente, evaluarea riscurilor, managementul anchetei, etc., cât şi preocuparea unei alte părți a publicului pentru partea de încadrare juridică, de interacțiune a normelor juridice penale.

Ca eveniment social cu implicații deosebite, desfăşurarea unei activități ilicite incriminată penal şi ancheta judiciară imediat subsecventă implică angajarea unui număr mare de persoane, dincolo de funcționarii implicați profesional – persoane ce îşi desfăşoară activitatea în mass-media, alți vectori de imagine, ONG-uri, persoane ce au avut de suferit sau au luat contact în alt fel cu făptuitorii sau activitatea ilicită. Toți au nevoie de informație ştiințifică în domeniul judiciar. Astfel stând lucrurile este necesar ca, pe lângă mesajul specific dreptului penal material să existe o completare necesară care să explice acțiune organelor judiciare – de ce fac, cum trebuie să facă, ce se urmăreşte, care sunt riscurile, ş.a.

Concluzionând, am pus în discuție necesitatea existenței unei metodologii a cercetării activităților ilicite în dorința de a atrage asupra unei imprecizii manifestată în discursul ştiințific, de natură a pune în discuție caracterul ştiințific al metodologiei criminalistice.

În opinia mea, nu s-a pus şi nu se poate pune în discuție caracterul ştiințific şi necesitatea dezvoltării cercetărilor în domeniul metodologiei criminalistice. Criticile existente pot fi depăşite prin observarea a ceea ce ține de esența domeniului şi dezvoltarea unui discurs ştiințific care să servească găsirii de soluții – accesibile cât mai multor practicieni – pentru cercetarea, în cât mai bune condiții, a activităților ilicite. De asemenea, soluțiile dezvoltate pe baza acestor observații trebuie să țină seama, în primul rând, de nevoile publicului țintă – profesional prin definiție – şi, în plan secund, de disponibilitatea pentru teoretizare, rigoare, profunzimea analizei, limbaj, ş.a. a cercetătorului ştiințific.

CAPITOLUL 1

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A TERORISMULUI

1.1. Consideraţii cu privire la concept şi stadiul actual al cercetării

Terorismul, ca noțiune, este un derivat al cuvântului teroare, de sorginte latină. În sens comun, teroarea este caracterizată de o stare de teamă extremă de natură a înspăimânta, tulbură şi, chiar, paraliza voința şi reacția normală la stări de fapt şi situații de natură socială, atât la nivel de individ cât şi, mai ales, la nivel de entitate socială. Funcțional între terorism şi teroare nu este o legătură de la cauză la efect. Se poate accepta că, în timp ce teroarea este o stare psihică, terorismul se obiectualizează într-o activitate organizată ce urmăreşte, în mod fundamental, scopuri politice.

În esență, terorismul este cel mai nociv efect al puterii, în sensul că legitimează forța cea mai brutală şi folosirea ei lipsită de orice scrupul, în condițiile în care singura regulă este cea dictată de terorist, fie el un individ, un grup sau un stat; în zilele noastre, terorismul tinde să se generalizeze, atingând, treptat, toate zonele existenței[6]. El este strâns legat de fenomenele de putere, de extremele şi de excesele puterii.

Ca armă politică, terorismul este întâlnit încă din antichitate. A apărut şi s-a dezvoltat în legătură cu răspândirea terorii în rândul necredincioşilor. Cum impunerea voinței politice prin teroare s-a perpetuat în istorie, cu greu se poate face diferența între teroarea promovată „legitim" de către cei de la putere şi teroarea „nelegitimă" folosită şi impusă în societate de către dizidenți sau/şi oponenți politici.

În sfera juridică, noțiunea de terorism a fost consacrată la Conferința de unificare a dreptului penal de la Bruxelles din 1930. În doctrină au fost date cu mult peste 100 de definiții. Printre cele mai semnificative puncte de reper îmi permit să fac referire la[7]:

- Terorismul este o metodă de luptă mai degrabă între grupurile şi forțele sociale decât între indivizi şi poate să existe în orice orânduire socială (Hordman, 1936).
- Terorismul este o metodă de acțiune prin care protagonistul încearcă să producă teroare pentru a-şi impune dominația asupra statului pentru al transforma. Teroarea politică este folosirea planificată a violenței, sau amenințări cu violența împotriva unui individ sau grup social în scopul de a înlătura orice piedică din fața obiectivelor teroriste (Chisholm, 1948).
- Terorismul este amenințarea cu violență sau folosirea acesteia în scopuri politice (Crozier, 1960). Teroarea poate lovi fără nici un avertisment preliminar, iar victimele sale sunt nevinovate, chiar din punctul de vedere al agresorului (Arendt, 1951).

---

[6] Virgil Măgureanu – Putere şi terorism, Revista de sociologie 1/2003

[7] Pentru detalii a se vedea Ioan T Amuza – Preocupări pentru definirea, incriminarea şi sancționarea terorismului ca infracțiune internațională, în Pro Patria Lex, Revistă de studii şi cercetări juridice, 6-7/2005

- O acțiune violentă este catalogată drept teroristă când efectele sale psihologice sunt disproporționate față de simplul rezultat fizic (Aron, 1966).
- Terorismul este folosirea sistematică a intimidării în scopuri politice (Moss, 1971), este parte a unei strategii revoluționare şi se manifestă sub forma unor acte inacceptabile de violență socială şi politică. Atractivitatea terorismului şi semnificația sa pentru organizațiile revoluționare constă într-o combinație de eficiență economică, politică, şi psihologică (Creshau Hutchinson, 1972).
- Terorismul internațional reprezintă un act care este, esențial, motivat politic şi care transcede frontierelor naționale (Feery, 1976).
- Violența pentru a deveni terorism trebuie să fie politică (Weisbond şi Roguly, 1976); sub aspect militar, terorismul este o armă a războiului psihologic (Mallin, 1977).
- Terorismul este recurgerea de către o minoritate sau chiar de către un singur dizident, nemulțumit de faptul că nu poate influența mersul societății în direcția dorită, la mijloacele văzute de societate ca „nelegitime" (Herbuck, 1977).
- Terorismul încorporează două fapte, o stare de teamă sau nelinişte şi instrumentul care provoacă această stare de teamă (Singh, 1977).
- Terorismul politic poate fi definit ca o intimidare coercitivă şi este una dintre cele mai vechi tehnici de război psihologic (Wilkinson, 1997).
- Terorismul constă în acte de violență planificate în scopuri politice, explicite, îndreptate împotriva unor puteri organizaționale sau trucuri statale şi care implică un număr relativ mic de conspiratori (Hamilton, 1978).
- Terorismul poate fi definit ca o violență sistematică şi organizatorică împotriva persoanelor lipsite de apărare pentru a le inspira teamă în scopul atingerii propriilor obiective politice (Shultz, 1976).
- Terorismul este folosirea violenței politice extraordinare sau amenințarea cu folosirea acesteia în scopul producerii de frică, nelinişte sau stare de alarmă într-o țintă spectatoare mai largă decât grupul victimelor imediat simbolice (Heyman, 1980).
- Terorismul se distinge de guerilă prin aceea că aceasta se referă la acțiunile paramilitare desfăşurate împotriva forțelor militare regulate ... aproape toate mişcările de guerilă folosesc terorismul într-o fază sau alta a dezvoltării lor şi unele chiar se bazează pe el (Francis, 1981).
- Terorismul poate fi definit ca fiind o acțiune violentă motivată politic, săvârşită împotriva unor ținte necombatante, de către grupuri substanțiale sau agenți clandestini (Raphael Perl, 2001);
- Folosirea ilegală a forței şi violenței împotriva unor persoane sau proprietăți, pentru intimidarea sau pedepsirea unui guvern, a populației civile, sau a unui segment de populație, făcută în scopul atingerii unor obiective politice sau sociale – Definiția Codului Federal al Statelor Unite;
- Folosirea calculată a violenței ilegale pentru a instaura frica, în vederea intimidării sau pedepsirii guvernelor sau societăților, pentru atingerea unor scopuri în general politice, religioase sau ideologice – Definiția Departamentului Apărării al Statelor Unite;
- ...acte periculoase pentru viața umană care se produc cu încălcarea codului penal al Statelor Unite ale Americii sau al oricărui Stat (din componența SUA) – Definiția Legii PATRIOT - Statele Unite;

- Toate actele criminale îndreptate împotriva unui stat sau făcute ori planificate pentru a crea o stare de teroare in mintea anumitor persoane, a unui grup de persoane sau a publicului larg – Definiția Ligii Națiunilor (1937);

În prezent, la fel ca de alte multe ori în trecut, atunci când un fenomen este analizat din perspectiva terorismului, apar două interpretări diametral opuse – acelaşi act poate fi calificat ca act terorist sau ca gest eroic. Factorii culturali, cei care țin de anumite valori sociale au un rol important, însă se pare că, esențial, este un raport de forțe ce decide, până la urmă, caracterul unui act sau al altuia.

În ultimă instanță un act este perceput ca terorist, de către cei mai mulți de către cetățeni, prin prisma efectelor sale asupra unui grup, comunități sau societăți. În sens elementar, terorism înseamnă panica generată de către un atac de o violență extremă împotriva căruia, cel puțin în prima fază, nu există nici o posibilitate de apărare. Ca act politic, terorismul poate fi considerat o reacție a disperării – un grup, o comunitate sau o organizație, ce îşi simte amenințată însăşi existența, consideră că singurul mijloc de autoapărare posibil este să desfăşoare activități de intimidare, subminare, de creare şi dezvoltare a unei presiuni psihologice asupra agresorului prin mijloace violente. După săvârşire, actele teroriste sunt revendicate de către organizații ale căror scopuri sunt imaculate, legitime, conforme cu interesele legitime ale unei mase importante de oameni.

Realitatea cotidiană confirmă un adevăr de nedorit – societatea nu a atins, probabil, încă, pragul de maturitate care să-i impună respingerea oricărei forme de violență, condamnarea necondiționată a oricărui act uman care pune în pericol viața oamenilor. Legitimarea oricărui act terorist, chiar simpla producere şi repetare, pot conduce la escaladarea conflictului – actele teroriste pot deveni acceptabile pentru oricare dintre părțile implicate urmând a fi pregătite şi puse în aplicare, nu numai de către organizații semiclandestine, ci, chiar, de către organizații statale, cu caracter mai mult sau mai puțin confidențial.

În considerarea legăturii terorismului cu interesele politice, s-a propus introducerea unui termen mai adecvat pentru descrierea esenței fenomenului – violență politică extremă (Alain Joxe 1996), putând fi incluse aici:

- Asasinatele ce au țintă responsabili politici sau militari – de exemplu, cu referire directă la Orientul Mijlociu: Itzac Rabin, fost prim-ministru israelian şi Fathi Chkaki, lider al Djihadului islamic;
- Luarea de ostatici şi eliberarea lor condiționată;
- Atentate asupra soldaților în uniformă ce fac parte din armata de ocupație sau de intervenție;
- Acte de tip kamikaze;
- Asasinate lipsite de orice rațiune în rândul civililor fără apărare ce aparțin unor comunități adverse;
- Transformarea unei întregi populații civile în ostatici, în cazul ocupației militare.

Indiferent de termenii folosiți, este unanim acceptat faptul că violența provoacă violență – violența de stat sau acea violența acceptată ca făcând parte din esența societății, generează violență până la nivele sociale de la baza societății, acolo unde oprimarea are accente de maximă intensitate. În măsura

în care, chiar, şi numai o anumită formă sau tip de manifestare este considerat just sau moral această atitudine constituie, poate, cel mai bun mijloc pentru perpetuarea sau – de ce nu ? – eternizarea terorismului.

Violența extremă poate atinge, astfel, dimensiuni inacceptabile pentru orice tip de societate şi, pe cale de consecință, odată cu evoluția, distrugerea globală; mijloacele de distrugere ce pot fi folosite de către terorişti fiind printre cele mai performante datorită expansiunii comerțului în toate zonele instabile din punct de vedere social şi politic.

1.2. Abordarea legală

Sesizat de escaladarea fenomenului, legiuitorul român a considerat necesar să adopte o lege specială pentru privind prevenirea şi combaterea terorismului – Legea nr. 535/2004[8]. În conformitate cu abordarea legală – art. 1 din lege – ***Terorismul* reprezintă ansamblul de acţiuni şi/sau ameninţări care prezintă pericol public şi afectează securitatea naţională**.

Acțiunile şi/sau *amenințările* care prezintă pericol public şi care afectează securitatea națională pentru a fi subsumate fenomenului terorist trebuie să aibă următoarele *caracteristici*:

a) sunt săvârşite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții şi atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente şi/sau distructive;

b) au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică;

c) vizează factori umani şi/sau factori materiali din cadrul autorităților şi instituțiilor publice, populației civile sau al oricărui alt segment aparținând acestora;

d) produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite.

Actele de terorism – aşa cum au fost definite mai sus – sunt de natură transnațională[9], dacă:

- sunt săvârşite pe teritoriul a cel puțin două state;
- sunt săvârşite pe teritoriul unui stat, dar o parte a planificării, pregătirii, conducerii sau a controlului acestora are loc pe teritoriul altui stat;
- sunt săvârşite pe teritoriul unui stat, dar implică o entitate teroristă care desfăşoară activități pe teritoriul altui stat;
- sunt săvârşite pe teritoriul unui stat, dar au efecte substanțiale pe teritoriul altui stat.

Pentru precizia demersului ştiințific, consider necesară adoptarea înțelesurilor date de către legiuitor art. 4 din lege – pentru termenii şi expresiile folosite în domeniu, după cum urmează:

→ *entitate teroristă* – persoană, grupare, grup structurat sau organizație care:

- ♦ comite sau participă la acte teroriste;
- ♦ se pregăteşte să comită acte teroriste;
- ♦ promovează sau încurajează terorismul;

---

[8] N.A. – publicată în M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004

[9] Art. 3 din Legea 535/2004

- sprijină, sub orice formă, terorismul.

→ *terorist* – persoana care a săvârşit o infracţiune prevăzută de prezenta lege ori intenţionează să pregătească, să comită, să faciliteze sau să instige la acte de terorism;

→ *grup structurat* – un grup care nu este format aleatoriu pentru săvârşirea imediată a unui act terorist, nu presupune un număr constant de membri şi nu necesită stabilirea, în prealabil, a rolului acestora sau a unei structuri ierarhice;

→ *grupare teroristă* – grup structurat mai mare de două persoane, înfiinţat de o anumită perioadă de timp şi care acţionează concertat pentru comiterea de acte teroriste;

→ *organizaţie teroristă* – structură constituită ierarhic, cu ideologie proprie de organizare şi acţiune, având reprezentare atât la nivel naţional, cât şi internaţional şi care, pentru realizarea scopurilor specifice, foloseşte modalităţi violente şi/sau distructive;

→ *conducerea unei entităţi teroriste* – îndrumarea, supravegherea, controlul sau coordonarea activităţilor unui grup structurat, ale unei grupări sau organizaţii teroriste;

→ *acţiuni teroriste* – pregătirea, planificarea, favorizarea, comiterea, conducerea, coordonarea şi controlul asupra actului terorist, precum şi orice alte activităţi desfăşurate ulterior comiterii acestuia, dacă au legătură cu actul terorist;

→ *resurse financiare* – fondurile colectate sau realizate, direct ori indirect, precum şi conturile aparţinând persoanelor fizice sau juridice ori depozitele bancare ale acestora;

→ *resurse logistice* – bunuri mobile sau imobile, deţinute cu orice titlu, mijloace de telecomunicaţii, mijloace de comunicare în masă standard sau speciale, societăţi comerciale, mijloace de îndoctrinare, instruire şi antrenament, documente de identitate contrafăcute sau eliberate în baza unor declaraţii false, elemente de deghizare şi mascare, precum şi orice alte bunuri;

→ *factori umani specifici* – persoanele incluse direct în mecanismele funcţionale politogene ale entităţii-ţintă, respectiv demnitari, militari, funcţionari, precum şi reprezentanţi ai unor organizaţii internaţionale;

→ *factori umani nespecifici* – persoanele incluse indirect în mecanismele politogene ale entităţii-ţintă, în general populaţia civilă;

→ *factori materiali* – factorii de mediu, culturile agricole şi şeptelul, alimentele şi alte produse de consum curent, obiectivele de importanţă strategică, militare sau cu utilitate militară, facilităţile de infrastructură ale vieţii sociale, facilităţile de stat şi guvernamentale, sistemele de transport, telecomunicaţii şi informaţionale, simbolurile şi valorile naţionale, precum şi bunurile mobile sau imobile ale organizaţiilor internaţionale;

→ *facilităţi de stat şi guvernamentale* – mijloacele de transport permanente sau temporare, folosite de reprezentanţii unui stat, membrii guvernului, ai autorităţii legislative sau judecătoreşti, funcţionarii, angajaţii unui stat sau ai oricărei alte autorităţi publice ori ai unei organizaţii interguvernamentale, în legătură cu actele lor oficiale;

→ *obiective de importanță strategică* – obiectivele forțelor armate sau cele de importanță deosebită pentru apărarea țării, activitatea statului, economie, cultură şi artă, localurile misiunilor diplomatice sau ale unor organizații internaționale, precum şi facilitățile de infrastructură sau locurile de utilitate publică;

→ *loc de utilitate publică* – acea parte a unei clădiri, teren, stradă, cale navigabilă, loc comercial, de afaceri, cultural-sportiv, istoric, educațional, religios, de recreare, precum şi orice alt loc care este accesibil publicului;

→ *facilități de infrastructură* – utilitatea publică sau privată care asigură sau distribuie servicii în beneficiul populației, precum: apă şi canalizare, energie, combustibil, comunicații, servicii bancare şi servicii medicale, rețele de telecomunicații şi informaționale;

→ *sistem de transport* – toate facilitățile, mijloacele de transport şi instrumentele publice sau private, folosite în sau pentru serviciile publice, pentru transportul de persoane sau de mărfuri;

→ *criza teroristă* – situația de fapt creată anterior sau în urma săvârşirii unui atac terorist, prin care:

- sunt întrerupte sau afectate grav o serie de activități economice, sociale, politice sau de altă natură;
- sunt puşi în pericol factori umani, specifici şi nespecifici, sau factori materiali importanți;
- siguranța populației sau a unei colectivități este expusă la riscuri majore;
- este necesar a se acționa prin măsuri defensive ori ofensive pentru înlăturarea amenințărilor generate de situația de fapt creată.

→ *profit al entității teroriste* – orice bun care reprezintă, parțial sau total, direct ori indirect, un beneficiu obținut în urma săvârşirii actelor teroriste sau a desfăşurării unor activități conexe terorismului;

→ *intervenție antiteroristă* – ansamblul măsurilor defensive realizate anterior producerii unor atacuri teroriste iminente, folosite pentru reducerea vulnerabilității factorilor umani, specifici şi nespecifici, şi a factorilor materiali;

→ *intervenție contrateroristă* – ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroriştilor, eliberării ostaticilor şi restabilirii ordinii legale, în cazul desfăşurării ori producerii unui atac terorist.

Prevenirea şi combaterea terorismului este concepută în cadrul unui sistem național de prevenire şi combatere a terorismului la care participă:

- Serviciul Român de Informații, cu rol de coordonare tehnică, în structura căruia se înființează Centrul de coordonare operativă antiteroristă, prin intermediul căruia Serviciul Român de Informații asigură coordonarea tehnică.
- Ministerul Administrației şi Internelor;
- Ministerul Apărării Naționale;
- Ministerul Afacerilor Externe;
- Ministerul Economiei şi Comerțului;
- Ministerul Agriculturii, Pădurilor şi Dezvoltării Rurale;
- Ministerul Mediului şi Gospodăririi Apelor;
- Ministerul Transporturilor, Construcțiilor şi Turismului;
- Ministerul Sănătății;

- Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației;
- Ministerul Finanțelor Publice;
- Ministerul Integrării Europene;
- Ministerul Justiției;
- Serviciul de Informații Externe;
- Serviciul de Protecție şi Pază;
- Serviciul de Telecomunicații Speciale;
- Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție;
- Banca Națională a României;
- Agenția Națională de Control al Exporturilor;
- Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor;
- Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare.

Prevenirea şi combaterea terorismului se realizează în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale privind reprimarea terorismului, la care România este parte, precum şi cu respectarea reglementărilor internaționale şi a legislației interne referitoare la drepturile omului. În scopul prevenirii şi combaterii actelor de terorism şi a faptelor asimilate acestora, autoritățile şi instituțiile publice componente desfăşoară activități specifice, individual sau în cooperare, în conformitate cu atribuțiile şi competențele lor legale şi cu prevederile Protocolului general de organizare şi funcționare a Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului, aprobat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării.

Toate celelalte instituții şi persoane juridice – altele decât cele din componența sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului – precum şi persoanele fizice, care au cunoştință despre date şi indicii privind comiterea, favorizarea ori finanțarea actelor de terorism, au următoarele obligații:

⇒ să sesizeze de îndată autoritățile competente în domeniu;

⇒ să permită accesul reprezentanților autorităților competente în imobile, precum şi la datele şi informațiile care au legătură cu actele de terorism;

⇒ să acorde sprijinul necesar îndeplinirii atribuțiilor pe linia prevenirii şi combaterii terorismului, la solicitarea autorităților competente.

Autoritățile şi instituțiile publice din cadrul Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului pot desfăşura, în funcție de competență, activități în domeniul prevenirii precum[10]:

a. activități informativ-operative;

b. activități împotriva fluxurilor de alimentare cu resurse umane a entităților teroriste, desfăşurate în interiorul şi/sau în exteriorul teritoriului național;

c. activități împotriva fluxurilor de alimentare cu mijloace specifice de acțiune, precum şi cu resurse financiare, logistice sau informaționale a entităților teroriste, desfăşurate în interiorul şi/sau în exteriorul teritoriului național;

d. activități de pază, protecție şi alte forme speciale de descurajare realizate de forțele unor autorități şi instituții publice din componența Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului, pentru

[10] Art. 10 din Legea 535/2004

asigurarea securității principalelor categorii de factori umani şi de obiective autohtone ori străine de pe teritoriul național, precum şi a principalelor obiective româneşti din străinătate, potențial vizate de entități teroriste;

e. activități de pregătire a intervenției în urgențe civile, generate de acțiuni teroriste, în vederea limitării şi combaterii efectelor acestora;

f. activități de informare şi relații publice;

g. activități de cooperare internațională;

h. activități de instruire şi perfecționare profesională;

i. activități destinate optimizării continue a cadrului legislativ aplicabil categoriilor de misiuni ce revin Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului, inclusiv sub aspect penal şi procesual-penal.

În domeniul combaterii vor fi desfăşurate următoarele activități[11]:

a) activități de identificare şi alte activități desfăşurate, potrivit atribuțiilor autorităților şi instituțiilor publice componente ale SNPCT, în vederea tragerii la răspundere, potrivit legii, a persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează actele de terorism;

b) intervenția antiteroristă, în situația iminenței producerii unui atac terorist, şi, respectiv, intervenția contra-teroristă, când se desfăşoară ori s-au produs atacuri teroriste;

c) operațiuni de combatere a terorismului prin cooperare internațională.

Un capitol aparte în domeniul prevenirii şi combaterii actelor de terorism îl constituie prevenirea finanțării actelor de terorism – capitolul III al legii. Acceptând că pentru desfăşurarea de activități teroriste sunt nevoie de fonduri importante, legiuitorul s-a preocupat de impunerea unor măsuri speciale cu privire la efectuarea operațiunilor financiar-bancare reglementând interzicerea, respectiv, autorizarea unor operațiuni financiar-bancare.

Astfel, sunt **interzise –** art. 23 din lege **–** operațiunile financiar-bancare între rezidenți şi nerezidenți, precum şi între nerezidenți, constând în operațiuni de cont curent sau de cont de capital, inclusiv operațiunile de schimb valutar, efectuate pentru sau în contul persoanelor fizice ori juridice cu privire la care există suspiciuni[12] referitoare la implicarea în finanțarea de acte de terorism. Activele acestor persoane sunt blocate, fiind interzis orice transfer, prin orice modalitate, inclusiv bancară. Personalul instituțiilor financiar-bancare are obligația de a refuza efectuarea operațiunilor şi de a sesiza de îndată Parchetul de pe lângă Curtea de Apel.

Autoritățile şi instituțiile publice cu responsabilități în Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului, precum şi Oficiul Național al Registrului Comerțului, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare şi Comisia de Supraveghere a Asigurărilor colaborează pentru întocmirea şi actualizarea listelor cuprinzând persoanele fizice şi juridice suspecte de săvârşirea sau finanțarea actelor de terorism, altele decât cele la care am făcut referire mai sus; operațiunile financiar-bancare ce pot fi interzise, dacă sunt efectuate pentru sau în contul persoanelor înscrise în aceste liste, sunt **supuse**

---

[11] Art. 11 din Legea 535/2004

[12] N.A. – aceste persoane sunt prevăzute în anexa la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 159/2001 pentru prevenirea şi combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării de acte de terorism, aprobată prin Legea nr. 466/2002.

autorizării prealabile a Băncii Naționale a României, a Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare şi a Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor, după caz.

1.3. Particularităţi ale pregătirii, desfăşurării şi exploatării rezultatelor unui atentat terorist

Prin natura lor atentatele teroriste nu sunt acțiuni spontane, acestea trebuind să fie pregătite în cele mai mici amănunte. O organizație teroristă[13] trebuie să fie bine organizată şi caracterizată printr-un nivel înalt de coeziune, are nevoie de secretizare, compartimentare şi camuflaj operațional, pentru a beneficia la maxim de avantajele oferite de acțiunile sau operațiunile surpriză[14].

Organizațiile teroriste şi-au perfecționat întreaga activitate de concepție pentru a folosi ***surpriza*** – cu nota de relativitate impusă de realitatea momentului – pentru a obține atingerea unor scopuri specifice precum:

⇒ Crearea unei situații în fața căreia instituțiile abilitate ale statului, pe cât posibil, să-şi arate limitele, să fie nepregătite, să se manifeste nehotărâre, şovăieli, să apară lipsa de coordonare, să fie pusă sub semnul întrebării reacția optimă în cazul unui atentat terorist;

⇒ Punerea autorităților publice sub presiune astfel încât să dispună măsuri pripite sau inadecvate pe fondul lipsei de pregătire în domeniul gestionării unor incidente circumscrise terorismului. Dacă autoritățile nu dispun de strategii corespunzătoare pentru reacția în situații de criză care să țină seama de toate consecințele previzibile şi să prevadă măsuri, atât pe termen scurt cât şi pe termen mediu sau lung, rezultatele pot deveni dezastruoase;

⇒ Dislocarea şi dispersarea forțelor de intervenție. Stricta secretizare şi compartimentare a activităților şi resurselor umane, camuflajul operațional şi intoxicarea sunt mijloace prin care organizațiile teroriste obligă structurile de decizie guvernamentale să dispună măsuri care să disperseze forțele specializate la toate obiectivele, astfel încât să nu fie posibilă concentrarea acestor forțe în vederea apărării obiectivului care va fi, realmente, lovit;

⇒ Focalizarea atacului terorist pe o anume direcție, considerată ca fiind cu impact maxim;

⇒ Executarea atentatului terorist într-o modalitate cât mai neaşteptată – pe măsură ce forțele de intervenție asimilează un anumit mod de operare grupările teroriste încercă să exploateze noutatea cunoscând tendința de standardizare operațională a activității instituțiilor statului, creând noi modalități de acțiune, perfecționându-şi procedeele, personalul şi tehnologiile

---

[13] Ilie Botoş, Remus Şpan – Mecanismele de control şi documentare a activităților circumscrise terorismului (matricea conceptului operațional integrat – comunicare ştiințifică susținută la Simpozionul: Învățământul românesc de criminalistică şi medicină legală la început de mileniu, organizat de Asociația Criminaliştilor din România şi Catedra de Criminalistică din Academia de Poliție A.I. Cuza în Ianuarie 2005

[14] Surpriza în domeniul terorismului poate fi acceptată ca – lovirea țintei la un moment, într-un loc şi într-un mod în care obiectivul şi cei care îi asigură protecția nu sunt pregătiți. Important nu este ca inamicul să nu-şi dea seama deloc de ceea ce i întâmplă, esențial este însă ca el să-şi dea seama prea târziu pentru a mai reacționa eficient.

pentru zone noi de acțiune; în aceste condiții se impune evaluarea şi testarea permanentă a procedurilor utilizate în domeniul operațiunilor de securitate;

⇒ Exploatarea momentelor de confuzie a instituțiilor statale, de reală surpriză pentru cetățenii obişnuiți – sunt diseminate informații false sau nereale, forțele de ordine şi cele implicate în asistența posibilelor victime sunt obligate să mențină continuu un nivel înalt de vigilență, fapt ce poate duce la reacții exagerate ori la ineficiență, fiind cunoscut că în urma repetării unor alarme false, forțele de intervenție vor răspunde mai puțin eficient;

⇒ Cauzarea de pierderi maxime prin utilizarea unui mod de operare lipsit de scrupule şi deosebit de greu predictibil.

Datorită caracterului organizat al activităților teroriste – organizațiile teroriste desfăşoară activități de culegere de informații, de planificare, logistice şi operaționale, dețin centre de antrenament în vederea pregătirii şi executării actului terorist, etc. – terorismul poate fi considerat ca fiind un fenomen deosebit de periculos, predictibil, totuşi, din punct de vedere al existenței şi modului de manifestare. Acest fapt permite monitorizarea calificată a fenomenului prin metode şi mijloace specifice de culegere şi analiză a informațiilor.

La evaluarea riscurilor, odată cu analiza informațiilor cu valoare operativă, se poate pune accent pe observarea periodicității momentelor în care este intensificată activitatea unor grupărilor teroriste şi, pe această bază, se vor fundamenta prognoze privind activitatea ulterioară acestora. Foarte important este acceptarea faptului că una sau alta dintre organizații poate dispune de potențialul necesar pentru a excede zonei de predictibilitate, situație în care reacția structurilor implicate în combatere şi în anchetă trebuie adaptată corespunzător.

În ceea ce priveşte **pregătirea unui atentat**, se poate accepta, cel puțin pe baza unui raționament logic, că aceasta ar trebui să includă: alegerea obiectivului, documentarea cu privire la vulnerabilitatea țintei, întocmirea planului de acțiune, asigurarea resurselor umane şi de logistică, stabilirea sarcinilor şi asimilarea rolului de către fiecare participant.

Cu certitudine că persoanele din conducerea oricărei grupări teroriste îşi pun întrebări şi găsesc răspunsuri ce pot fi sintetizate în cadrul unor adevărate studii care să aibă ca obiect:

- stabilirea scopurilor pe termen scurt care să facă necesară producerea unui atentat asupra unui anumit obiectiv;
- analiza obiectivului ales sub aspectul vulnerabilității şi potențialului de a genera teroare, de a influența opinia publică, de a fi apt pentru a satisface scopurile propuse;
- analiza resurselor umane sub aspectul disponibilității, calităților şi pregătirii necesare pentru a putea face față dificultăților ce trebuie depăşite pentru desfăşurarea unui atentat;
- moduri de operare ce pot fi folosite – transportul logisticii şi a personalului, pătrunderea în obiectiv, disimularea activității şi a dotării, producerea atentatului, prima reacție, riposta în caz de eşec sau de conflict cu funcționarii de securitate, modul în care poate fi părăsită zona, locul de ascundere, măsurile luate pentru a limita pierderile de vieți omeneşti,

asigurarea unui impact rezonabil în rândul publicului considerat relevant pentru cauză, etc.;

- gestionarea situației post-atentat prin măsuri de natură a exploata percepția unui public declarat ca țintă şi de a cărui percepție depinde însăşi rațiunea existenței organizației teroriste şi posibilitățile de acțiune pe viitor.

Un segment important al activității unei grupări teroriste, indiferent de evoluția situației „operative" îl constituie **culegerea de informaţii.** Organizațiile teroriste au nevoie de informații, în primul rând, în vederea întocmirii planului de acțiune şi pregătirea atentatelor. Culegerea de informații este vitală pentru astfel de organizații. Aşa cum totul este camuflat, cât mai ascuns pentru toți cei interesați a evalua natura şi scopurile activităților, informațiile sunt de natură a condiționa totul – de la formarea organizației, recrutarea şi verificarea membrilor, securitatea locurilor de întâlnire, a căilor de comunicație, a locurilor în care sunt depozitate elementele de logistică, legăturile cu publicul țintă, sondarea necesităților acestui public țintă şi crearea satisfacției adecvate, măsurile şi procedurile specifice funcționarilor de securitate, activitățile, sursele de informații şi zonele acoperite prin sistemele de supraveghere şi instituțiile de securitate, etc. şi până la adeziunea, sprijinul, simpatizanților, percepția mediului social intern şi internațional, posibilele legături cu alte organizații teroriste.

Din punct de vedere operațional vor fi realizate înregistrări de sunet şi imagine, schițe şi rapoarte pe baza cărora să fie fundamentate deciziile. Ca natură sunt vizate atât informații de ordin general – economico-sociale şi politice – cât şi informații dintr-o anumită specialitate: informații de ordin militar, statistic, geografic, demografic, topometric, căi şi sisteme de comunicație, etc.

Ca ***metode folosite pentru obținerea de informații***, agenții organizațiilor teroriste folosesc diferite metode şi mijloace precum:

- studiul şi observarea directă a persoanelor vizate;
- folosirea tehnologiilor apte pentru înregistrări de sunet şi imagine;
- pătrunderea în zona obiectivului folosind diverse legende şi ocazii;
- contactarea şi exploatarea în alb sau calificat a unor persoane din anturajul obiectivului;
- recrutarea de persoane care cunosc obiceiurile, limba, portul şi tradițiile zonei sau țării pe teritoriul căreia se urmăreşte realizarea unui atentat pentru a realiza un camuflaj operațional de natură a minimiza riscurile operațiunii.

Informaţiile despre obiectiv vor interesa dispunerea acestuia în sistemul de referință al zonei, topografia, natura activităților desfăşurate, componența personalului, graficul de prezență al publicului, zonele în care este permis accesul acestuia, căile pretabile pentru pătrunderea mascată şi posibilitățile de retragere, căile de acces prin care se realizează măsurile de control acces, intensitatea circulației auto şi pietonale pe timp de zi şi de noapte; compunerea şi organizarea structurii de securitate şi părțile vulnerabile ale acesteia, etc. De mare interes este şi faptul că se obțin informații şi cu privire la elemente de psihologie ce țin de comportamentul persoanelor care ar putea interveni în desfăşurarea atentatului, de reacțiile acestora în diferite împrejurări.

Demersul organizației teroriste trebuie, cu necesitate, să aibă şi **o componentă centrată pe procurarea, depozitarea şi transportul elementelor de logistică** la locul faptei – arme, materiale explozive, nucleare, mijloace de transport, de disimulare a naturii obiectelor interzise în anumite zone, etc. Sunt folosite toate căile de comunicație posibile pentru a lua legătura şi a stabili detaliile unei eventuale tranzacții, se poate apela la operațiuni complexe pentru a ataca convoaie sau depozite militare, centre de experimentare sau institute de specialitate, se pot contacta experți pentru a confecționa încărcături explozive artizanale, etc.

Ca orice activitate, care se doreşte a fi de succes şi atentatele teroriste au nevoie de un **plan** – pe baza căruia să se desfăşoare acțiunile de la fața locului şi să fie instruiți participanții. Principial, se poate accepta că ar trebui să fie avute în vedere următoarele:

- scopul urmărit prin atentat;
- caracteristicile modului de operare ce urmează a fi folosit;
- atribuțiile şefului, modul de acțiune al fiecărui terorist;
- misiunile, modul cum este pregătit şi efectiv, cum poate să intervină grupul de sprijin;
- tehnologia folosită pentru comunicare şi măsurile luate pentru evitarea interceptărilor sau/şi pentru criptarea fluxurilor de date;
- legenda sub care se acționează;
- locurile folosite pentru cazare, locul de adunare pentru recunoaştere şi stabilirea misiunilor fiecăruia în acțiune;
- asigurarea armamentului, munițiilor şi altor elemente de logistică necesare pentru punerea în scenă a actului terorist;
- tactica în cazul deconspirării sau capturării unui membru ori a întregului grup şi continuitatea conducerii în caz de lichidare ori de altă imposibilitate fizică a liderului de a conduce nemijlocit operațiunea;
- momentul declanşării acțiunii;
- modul în care se poate verifica dacă fiecare membru şi-a îndeplinit sarcinile repartizate.

Uneori, dacă particularitățile obiectivului şi resursele avute la dispoziție o permit, este planificată şi o variantă de rezervă care să poată fi aplicată în cazul unui eşec al variantei principale, la apariția unor indici de suspiciune ori atunci când prin modul de desfăşurare specific forțele de securitate, acestea par să capete controlul asupra unei zone considerată vitală pentru desfăşurarea acțiunii teroriste în varianta de bază.

Pregătirea grupului de atentatori, a aşa-numitului comando terorist, este deosebit de judicioasă. În raport de importanța şi natura obiectivului vizat, de condițiile concrete existente în zonă, de modalitatea practică pentru care s-a optat, cei din conducerea organizației vor aprecia necesarul de resurse umane care să fie implicate în operațiune. Pregătirea se desfăşoare în două etape – o pregătire generală şi o pregătire specifică – în funcție de particularitățile operațiunii care urmează a fi desfăşurată.

Pentru <u>pregătirea generală</u> sunt folosite centre de pregătire unde viitorii terorişti dobândesc abilități necesare pentru metode şi procedee specifice luptei de gherilă. De exemplu, organizațiile islamice dispun de centre de formare şi instruire în Libia, Siria, Irak, Kuweit, Egipt, precum şi în state de pe

continentul european, în aceste centre putând fi instruiți şi terorişti aparținând unor grupări care nu sunt circumscrise terorismului islamic cum ar fi grupări teroriste japoneze, turce, italiene, irlandeze, din America Latină şi Spania – aceste centre pot avea diverse acoperiri: centre de instruire pentru societăți private de pază şi protecție, cluburi tir, cluburi de arte marțiale, asociații de arte marțiale, asociații de automobilişti, instituții confesionale.

Pregătirea specială urmăreşte asimilarea modului de operare specific acțiunii teroriste şi perfecționarea acelor abilități necesare pentru îndeplinirea sarcinilor personale. Sunt însuşite noi identități, scenariul de lucru în cadrul operațiunii, gesturi, cuvinte şi expresii uzuale în zona în care este planificată operațiunea teroristă, alte abilități apte pentru a satisface cerințele rolului fiecărui membru al echipei. Sunt folosite înregistrări de sunet şi imagine, machete, jocuri de rol, exerciții fizice adecvate, etc.

Deplasarea grupului de atentatori la locul operațiunii se face, ca regulă, sub acoperire (ca turist, comerciant, student, pelerin, etc.) individual sau în grupuri mici. După acomodare se trece la recunoaştere, interval de timp în care terorişti locuiesc în locuri diferite, separat în raport de legenda utilizată pentru a justifica prezența într-un anumit sistem de referință.

Există posibilitatea ca, pe baza datelor obținute în urma activităților de recunoaştere, în funcție de activitatea forțelor de ordine, în funcție de toate celelalte condiții specifice obiectivului, şeful grupului de atentatori să poată opta pentru o varianta sau alta a planului de acțiune.

În ceea ce priveşte **desfăşurarea**, punerea în scenă a unui atentat terorist, în doctrină[15] se face distincție între:

⇒ ***Acțiunea directă –*** Reprezintă forma de bază a acțiunilor teroriste, principala formă a atentatului, şi constă în atacul deschis, armat sau amenințarea cu arma asupra victimelor sau a unor obiective, în scopul ocupării acestora, a luării de ostatici, distrugerii, capturării, nimicirii sau răpirii unor persoane ori producerii de panică, derută, frică în rândul persoanelor aflate în zonă; se vizează, adesea, suprimarea fizică a unor persoane care prin activitatea lor au lezat interesele organizațiilor sau grupurilor teroriste. Prin înlăturarea acestor persoane, ca urmare a efectului psihologic de masă, se urmăreşte producerea de incertitudine, de nesiguranță, punerea de presiune şi perturbarea activităților autorităților de stat. Persoanele vizate de organizațiile şi grupurile teroriste sunt şefi de state, diplomați, înalți demnitari şi personalități politice, oameni de afaceri, magistrați, militari, polițişti, alte personalități influente, oameni cu o imagine deosebită din diferite zone sociale.

Acțiunea directă cuprinde mai multe tipuri de operațiuni:

— atacul armat în forță – un procedeu de luptă care se execută prin surprindere şi presupune acțiunea unui grup înarmat, compus dintr-un număr minim de membri, din punct de vedere funcțional, focalizată pe capturarea sau uciderea unei sau unor persoane cu identitate cunoscută. Este de aşteptat ca totul să fie conceput astfel încât să se desfăşoare surprinzător – de la intrarea în zona desfăşurării operațiunii şi terminând cu retragerea şi dispariția

[15] Ilie Botoş, Remus Şpan – Mecanismele de control şi documentare a activităților circumscrise terorismului(matricea conceptului operațional integrat – comunicare ştiințifică susținută la Simpozionul: Învățământul românesc de criminalistică şi medicină legală la început de mileniu, organizat de Asociația Criminaliştilor din România şi Catedra de Criminalistică din Academia de Poliție A.I. Cuza în Ianuarie 2005

oamenilor şi tehnicii. Operaţiunea, în sine, conţine elemente spectaculoase, practic, este sfidată opinia publică, se încearcă discreditarea instituţiilor abilitate în domeniul securităţii, pierderea încrederii în capacitatea acestora de a gestiona situaţia.

Pentru asigurarea condiţiilor necesare pentru realizarea atacului armat în forţă sunt mai multe variante de lucru ce pot fi adoptate:

- derutarea organelor de poliţie şi a celorlalte componente ale sistemului de securitate din teritoriul de interes prin provocarea de evenimente în diferite zone de interes operativ ori prin crearea unei situaţii de tensiune care să aibă ca rezultat obţinerea unei stări în care forţele de intervenţie să fie dispersate ori lipsite de concentrarea necesară iar intervenţia să fie lipsită de eficienţă, concomitent cu îndepărtarea posibililor martori şi amplificarea panicii prin zgomote, explozii şi incendii provocate artificial;
- ameninţări cu producerea de atentate în gări, aerogări, staţii sau trasee de metrou, stadioane, săli de spectacole, alte locuri publice aglomerate;
- alegerea unor mijloace adecvate pentru camuflaj operaţional;
- blocarea circulaţiei, etc.

— atacul armat izolat, este un procedeu aplicat de elemente teroriste izolate (una sau două persoane) folosit în scopul asasinării, răpirii sau sechestrării unei personalităţii; de cele mai multe ori pare o acţiune lipsită de raţiune a unor elemente dezaxate a căror legătură cu o organizaţie teroristă nu este consistentă. Persoana atentatorului nu însemnă nimic pentru organizaţie, este prins şi condamnat pentru mulţi ani de detenţie ori se sinucide în atentat sau în confruntarea cu forţele de securitate.

— acţiunea armată specială, este un procedeu ce se caracterizează prin maxim pragmatism, evitându-se orice element de spectacol, dacă se poate, fără alertarea în momentul desfăşurării sau imediat după aceasta a forţelor de securitate. Este ucisă sau răpită o persoană pe baza unor informaţii certe despre programul şi măsurile de securitate pe care şi le-a luat. Echipa va părăsi în condiţii de siguranţă locul desfăşurării acţiunii. De regulă în acest tip de operaţiuni sunt folosite arme de foc cu amortizor, arme albe, substanţe toxice sau tranchilizante. Elementele teroriste – extrem de bine pregătite, adesea foşti funcţionari în cadrul instituţiilor de securitate – creează scenarii rezonabile pentru a pătrunde în locul unde se află persoana vizată, înlătură urmele de la locul faptei şi lasă indicii false pentru canalizarea pe alte piste decât cea reală a organelor de anchetă.

⇒ ***Acţiunile acoperite*** – reprezintă un tip de operaţiune adoptată de elementele teroriste ce constă, principial, în:

- asasinarea unor persoane;
- distrugerea şi incendierea de obiective, prin folosirea încărcăturilor explozive, expediate, plasate în locuri, medii, obiective frecventate de cei vizaţi;
- prin lovirea de la distanţă a ţintelor cu ajutorul armelor de mare precizie cu lunetă sau prin mijloace speciale de detonare a dispozitivelor explozive improvizate.

Nici un terorist nu este în apropierea victimei ori a obiectivului vizat în momentul desfăşurării atentatului şi, din această cauză, reacţia organelor de securitate este greoaie, confuză, cu greu se poate stabili o legătură probată între starea de fapt şi membrii unei organizaţii teroriste.

⇒ ***Acţiunile indirecte*** – sunt acţiuni de natură psihologică menite să intimideze, să influenţeze sau să ameninţe cu violenţă persoanele vizate şi sunt comise de elemente specializate ale organizaţiilor şi grupărilor teroriste, prin lansarea premeditată de zvonuri, alarme false, activităţi de natură a crea stări de nesiguranţă, derută şi panică în rândul unui anumit public ţintă.

Concluzionând, caracterul clandestin, ideologia, strategiile, tacticile şi metodele de operare utilizate de organizaţiile teroriste, au ridicat şi ridică în continuare o multitudine de probleme instituţiilor abilitate să prevină, să constate ori să cerceteze activităţile teroriste.

1.4. Incriminarea acţiunilor teroriste

La data redactării acestui material există în domeniu două reglementări – una prevăzută de Legea 535/2004, alta, prevăzută de Legea 301/2004 privind Codul penal.

Legea 535/2004 conţine, în cuprinsul CAPITOLULUI IV **– Infracţiuni şi contravenţii –** prevederi de natură penală de natură a configura o reacţie penală concepută într-o structură complexă, după cum urmează[16]:

1. Constituie ***acte de terorism*** – conform art. 32 şi 34 din lege – desfăşurarea de activităţi ilicite care întrunesc elementele constitutive ale următoarelor infracţiuni[17]:

a. infracţiunile de omor, omor calificat şi omor deosebit de grav, prevăzute în art. 174−176 din Codul penal, vătămarea corporală şi vătămarea corporală gravă, prevăzute în art. 181 şi 182 din Codul penal, precum şi lipsirea de libertate în mod ilegal, prevăzută în art. 189 din Codul penal;

b. infracţiunile prevăzute în art. 106−109 din Ordonanţa Guvernului nr. 29/1997 privind Codul aerian, republicată;

c. infracţiunile de distrugere, prevăzute în art. 217 şi 218 din Codul penal;

d. infracţiunile de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor, de nerespectare a regimului materialelor nucleare şi al altor materii radioactive, precum şi de nerespectare a regimului materiilor explozive, prevăzute în art. 279, 279[1] şi 280 din Codul penal;

e. producerea, dobândirea, deţinerea, transportul, furnizarea sau transferarea către alte persoane, direct ori indirect, de arme chimice sau biologice, precum şi cercetarea în domeniu sau dezvoltarea de asemenea arme;

f. introducerea sau răspândirea în atmosferă, pe sol, în subsol ori în apă de produse, substanţe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător;

g. ameninţarea cu săvârşirea faptelor prevăzute la lit. a)−f);

---

[16] N.A. – denumirile pe care le-am dat formelor infracţionale sunt, parte folosite de către legiuitor, parte sunt formulate în funcţie de cum am fost convins că pot fi mai sugestive pentru specificitatea conţinuturilor constitutive.

[17] N.A. – sunt atât activităţi ilicite ce întrunesc elementele constitutive ale unor infracţiuni "clasice", cunoscute ca atare, cât şi activităţi ilicite considerate de către legiuitor ca deosebit de periculoase în condiţiile unei legături cu fenomenul terorist. Remarcabil că de fiecare dată când o activitate ilicită întruneşte elementele constitutive ale unei alte infracţiuni, Legea 535/2004 reglementează, pentru fiecare, o formă agravată în considerarea pericolului deosebit reprezentat de terorism.

h. punerea de stăpânire pe o navă ori pe o platformă fixă sau exercitarea controlului asupra acestora prin violență ori prin amenințarea cu violență;

i. comiterea unui act de violență împotriva unei persoane aflate la bordul unei nave ori al unei platforme fixe, dacă acest act este de natură să compromită siguranța navei ori a platformei fixe;

j. distrugerea unei platforme fixe ori a unei nave sau cauzarea de daune platformei fixe ori încărcăturii unei nave, de natură să compromită siguranța platformei ori a navigației navei;

k. plasarea sau facilitarea plasării pe o navă ori pe o platformă fixă, prin orice mijloc, a unui dispozitiv ori a unei substanțe apte să le distrugă sau care să cauzeze platformei, navei ori încărcăturii sale daune ce compromit sau sunt de natură să compromită siguranța platformei sau a navigației navei;

l. distrugerea sau avarierea, în mod grav, unei platforme fixe ori instalațiilor sau serviciilor de navigație ori producerea de grave perturbații în funcționare, dacă unul dintre aceste acte este de natură să compromită siguranța platformei fixe sau a navigației unei nave;

m. comunicarea unei informații cunoscând că este falsă şi, prin aceasta, de a compromiterea siguranței navigației unei nave;

n. rănirea sau uciderea oricărei persoană, când aceste fapte prezintă o legătură de conexitate cu una dintre infracțiunile prevăzute la lit. h) – m)[18].

Activitățile ilicite, care întrunesc elementele constitutive ale infracțiunilor arătate, constituie acte de terorism dacă sunt desfăşurate în una dintre condițiile special prevăzute de către legiuitor[19]:

a) sunt săvârşite, de regulă, cu violență şi produc stări de neliniște, nesiguranță, teamă, panică sau teroare în rândul populației;

b) atentează grav asupra factorilor umani specifici şi nespecifici, precum şi asupra factorilor materiali;

c) urmăresc realizarea unor obiective specifice, de natură politică, prin determinarea autorităților statului sau a unei organizații internaționale să dispună, să renunțe sau să influențeze luarea unor decizii în favoarea entității teroriste.

Datorită periculozității deosebite a actelor de terorism, legiuitorul a considerat necesar să agraveze şi regimul tentativei pedepsibile, fiind incluse şi activități specifice actelor premergătoare. Astfel, se consideră tentativă şi producerea sau procurarea mijloacelor ori instrumentelor, precum şi luarea de măsuri în vederea săvârşirii actelor de terorism.

2. Constituie ***acte asimilate actelor de terorism*** – conform art. 33 din lege – fără să mai apară condiționarea specifică în cazul actelor de terorism, următoarele fapte:

a. procurarea, deținerea, confecționarea, fabricarea sau furnizarea ori, după caz, producerea de mijloace distructive, substanțe toxice, materiale, microorganisme sau alte substanțe ori mijloace vătămătoare, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, în scop terorist;

---

[18] N.A. – aşa cum sunt reglementate, ele pot fi catalogate ca acte de terorism în domeniul siguranței desfăşurării activităților navale.

[19] Art. 2 din Legea 535/2004

b. recrutarea, instruirea sau pregătirea entităților teroriste în vederea folosirii armelor de foc, munițiilor, explozivilor, armelor chimice, biologice, bacteriologice sau nucleare, precum şi în scopul facilitării ori comiterii de acte de terorism;

c. înlesnirea intrării/ieşirii în/din țară, găzduirea ori facilitarea accesului în zona obiectivelor vizate al persoanei despre care se cunoaşte că a sprijinit/săvârşit sau urmează să sprijine/săvârşească un act terorist;

d. culegerea şi deținerea, în scopul transmiterii, ori punerea la dispoziție de date şi informații despre obiective vizate de terorişti, fără drept;

e. promovarea unor idei, concepții sau atitudini în scopul susținerii cauzei şi/sau a activității entității teroriste;

f. spălarea de bani, bancruta frauduloasă, actele de corupție, şantajul, traficul de persoane, traficul ilicit de droguri şi precursori, contrabanda, traficul cu autoturisme furate, falsificarea de monedă sau de alte valori, precum şi orice alte infracțiuni având ca finalitate realizarea unui profit în folosul entității teroriste;

g. orice alte fapte comise cu intenția de a sprijini, înlesni, ascunde sau de a determina săvârşirea actelor de terorism.

3. Conducerea unei entități teroriste – conform art. 35 alin.1 – fapta persoanei de a conduce o entitate teroristă.

4. Asocierea, inițierea, aderarea sau sprijinirea constituirii unei asocieri în scopul săvârşirii de acte teroriste – conform art. 35 alin. 2 – fapta de a se asocia sau de a iniția constituirea unei asocieri în scopul săvârşirii de acte de terorism ori aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unei astfel de asocieri.

5. Facilitarea desfăşurării activității unei entități teroriste – conform art. 36 – punerea la dispoziția unei entități teroriste a unor bunuri mobile sau imobile, cunoscând că acestea sunt folosite pentru sprijinirea sau săvârşirea actelor de terorism, precum şi realizarea ori colectarea de fonduri, direct sau indirect, ori efectuarea de orice operațiuni financiar-bancare, în vederea finanțării actelor de terorism; bunurile mobile sau imobile puse la dispoziția entității teroriste, precum şi fondurile realizate sau colectate în scopul finanțării actelor de terorism se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani.

6. Amenințarea cu desfăşurarea de acte teroriste – conform art. 37 – amenințarea unei persoane sau a unei colectivități, prin orice mijloace, cu răspândirea ori folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător; amenințarea adresată unui stat, unei organizații internaționale sau unei persoane fizice ori juridice cu folosirea armelor biologice, a materialelor nucleare, a altor materiale radioactive sau a materialelor explozive, în scop terorist, condiționată sau nu[20], după caz, de îndeplinirea sau neîndeplinirea unui act sau când prin amenințare, sub orice formă, se pretinde a se da ori a se preda asemenea materiale.

6. Alarma falsă cu privire la desfăşurarea unui act terorist prin utilizarea unor mijloace periculoase – conform art. 38 – alarmarea, fără un

[20] N.A. – dacă este condiționată este agravată răspunderea penală în conformitate cu art. 37 alin.3

motiv întemeiat, a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de pericol ori a organelor de menținere a ordinii publice, prin corespondență, telefon sau orice alte mijloace de transmitere la distanță, cu privire la răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme ori toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător.

7. Administrarea bunurilor ce aparţin entităţilor teroriste – conform art. 39 – fapta persoanei care administrează, cu ştiință, bunuri care aparțin unor entități teroriste, în nume propriu, prin tăinuire sau prin transfer către alte persoane, ori care sprijină, în orice mod, astfel de fapte.

Procedura de urmărire penală şi de judecată[21], fapt deosebit de important, este cea prevăzută de lege pentru infracțiunile flagrante iar competența de judecată în primă instanță a infracțiunilor de terorism aparține curții de apel.

Legea 301/2004 privind Codul penal prevede în cadrul Titlului IV – crime şi delicte de terorism, pe parcursul a 5 articole – art. 295-art.299 – incriminarea unor activități ilicite după cum urmează:

⇒ Infracțiunea de **acte de terorism** – art. 295 – ce reproduce, în cea mai mare parte textul art. 32 din Legea 535/2004, diferențele fiind următoarele:

1. s-a renunțat la prevederea de la lit. e de la alin.1 referitoare la traficul de arme biologice şi cercetarea în domeniu;

2. la lit. f de la alin.1 se face referire doar la amenințarea cu bombe sau cu alte materii explozive, renunțându-se la amenințarea, în plan general, cu privire la săvârşirea oricărui act terorist, aşa cum era formulată în Legea 535/2004;

3. la alin 6 este incriminată, individual, înțelegerea în vederea săvârşirii de acte de terorism.

⇒ Infracțiunea de **asociere pentru săvârşirea de acte de terorism** – art. 296 – are un conținut mai concis, probabil pe considerentul că noțiunea de „asociere" ar putea să subsumeze şi noțiunile „de a iniția constituirea unei asocieri …, „aderarea", „sprijinirea" prezente în textul de la art. 35 alin. 2 din Legea 535/2004.

⇒ Infracțiunea de **finanţare a actelor de terorism** – art. 297 – este mai specifică având un conținut mai restrâns decât ceea ce am denumit „Facilitarea desfăşurării activității unei entități teroriste", unde era incriminată „punerea la dispoziția unei entități teroriste a unor bunuri mobile sau imobile, cunoscând că acestea sunt folosite pentru sprijinirea sau săvârşirea actelor de terorism, precum şi realizarea ori colectarea de fonduri, direct sau indirect, ori efectuarea de orice operațiuni financiar-bancare, în vederea finanțării actelor de terorism", în cazul de față fiind avută în vedere – Punerea la dispoziție sau colectarea de fonduri, direct sau indirect, ştiind că aceste fonduri sunt folosite, în totul sau în parte, pentru săvârşirea actelor de terorism.

⇒ Infracțiunea de **amenințare în scop terorist** – art. 298 – preia în cea mai mare parte formularea de la art. 37 din Legea 535/2004, apărând minime diferențe, după cum urmează:

---

[21] Conform art. 40 din Legea 535/2004

- se renunță la includerea armelor biologice în textul formei calificate după subiectul pasiv care, în cazul de față, are ca obiect un stat, o organizație internațională, persoane fizice şi juridice[22];
- scopul, în cazul formei calificate la care am făcut referire mai sus, este formulat mai precis – se trece de la expresia „în scop terorist" la „a provoca vătămarea corporală sau moartea unei persoane ori pagube materiale";
- în cazul condiționării sunt excluse armele biologice, la fel precum în cazul primei observații.

⇒ Infracțiunea de **alarmare în scop terorist** – art. 299 – preia textul de la art. 38 din Legea 535/2004 în întregime fiind adăugat un scop explicit – crearea unei stări de panică – forma infracțională devenind, astfel, calificată prin scopul urmărit.

S-ar putea pune problema unui conflict de norme juridice între Legea 535/2004 şi Legea 301/2004 privind Codul penal însă legiuitorul a prevenit o asemenea situație înserând în textul Legii 535/2004, în Capitolul 5 – Dispoziții finale, la art. 47 mențiuni care lămuresc situația, în sensul abrogării sau modificării unor prevederi din lege astfel încât acestea să devină apte să completeze în mod oportun prevederile din Codul penal. Cum până la data redactării acestui material Codul penal încă nu a intrat în vigoare, existând o anumită incertitudine cu privire la forma finală a acestuia şi cu privire la data intrării în vigoare, îmi permit să nu mai dezvolt subiectul, acceptând că legea aplicabilă domeniului este Legea 535/2004 în forma în care a fost promulgată, fără să fie influențată de prevederile noului cod penal.

1.5. Particularităţi ale cercetării criminalistice

Asigurarea respectării legalității în cadrul anchetei este un principiu cu privire la care nu trebuie făcută nici o concesie indiferent de emoțiile ce pot fi provocate în mediul social ca urmare a săvârşirii unui atentat cu consecințe deosebite – număr mare de victime omeneşti, distrugerea unor mijloace de transport, clădiri importante, etc.

Deşi, prin definiție, cercetarea criminalistică intervine post-fatum trebuie acceptat că reacția organelor abilitate să desfăşoare activități în domeniu este concepută a se manifesta pe două direcții: prevenirea şi cercetarea temeinică şi completă a manifestărilor teroriste.

În cadrul tratării aspectelor specifice cercetării criminalistice voi face, în primă instanță, referire la **culegerea de informaţii** ca fiind una dintre activitățile cu impact major asupra tuturor activităților de anchetă ce se pot desfăşura în cadrul investigării criminalistice a acțiunilor teroriste. În doctrină[23] se afirmă că activitatea de documentare primară – culegerea de

[22] N.A. – în forma cadru subiectul pasiv este restrâns la persoane sau colectivități

[23] Ilie Botoş, Remus Şpan – Mecanismele de control şi documentare a activităților circumscrise terorismului(matricea conceptului operațional integrat – comunicare ştiințifică susținută la Simpozionul: Învățământul românesc de criminalistică şi medicină legală la început de mileniu, organizat de Asociația Criminaliştilor din România şi Catedra de Criminalistică din Academia de Poliție A.I. Cuza în Ianuarie 2005

informații – constituie 75% iar activitatea de urmărire penală constituie 25% din întregul demers judiciar[24].

Amenințările la adresa securității naționale a României[25], constituie temeiul legal pentru a se propune procurorului de către organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, în cazuri justificate, să solicite autorizarea efectuării unor activități în scopul culegerii de informații, constând în:

- interceptarea şi înregistrarea comunicațiilor;
- căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect;
- ridicarea şi repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acesta le conține, cât şi înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee;
- instalarea de obiecte, întreținerea şi ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse.

Propunerea se formulează în scris şi trebuie să cuprindă:

→ date sau indicii din care să rezulte existența unei amenințări la adresa securității naționale, pentru a cărei descoperire, prevenire sau contracarare se impune emiterea autorizării;

→ categoriile de activități pentru a căror efectuare este necesară autorizarea;

→ identitatea persoanei ale cărei comunicații trebuie interceptate, dacă este cunoscută, sau a persoanei care deține informațiile, documentele ori obiectele ce trebuie obținute;

→ descrierea generală, dacă şi când este posibil, a locului unde urmează a fi efectuate activitățile autorizate;

→ durata de valabilitate a autorizării.

Este urmată o procedură specifică după care, dacă se apreciază că solicitarea este justificată, o dată cu încheierea de admitere judecătorul emite mandat prin care autorizează efectuarea activităților propuse.

Mandatul se înmânează reprezentantului anume desemnat al organului care a propus autorizarea şi trebuie să cuprindă:

- categoriile de comunicații care pot fi interceptate;
- categoriile de informații, documente sau obiecte care pot fi obținute;
- datele de identitate ale persoanei ale cărei comunicații trebuie interceptate sau care se află în posesia datelor, informațiilor ori obiectelor ce trebuie obținute, dacă sunt cunoscute;
- descrierea generală a locului în care urmează a fi executat mandatul;
- organul împuternicit cu executarea; durata de valabilitate a mandatului.

În situații deosebite care impun înlăturarea unor pericole iminente pentru securitatea națională, organele de stat specializate cu atribuții în

---

[24] N.A. – Este greu de acceptat o estimare apriorică în procentele arătate. Totuşi, trebuie acceptat că documentarea primară reprezintă fundamentul clădirii întregii probațiuni în domeniul terorismului şi, nu numai.

[25] Art. 20 şi următoarele din Legea 535/2004

domeniu pot efectua activitățile informative necesare, fără autorizare, urmând ca solicitarea să fie înaintată de îndată ce este posibil, dar nu mai târziu de 48 de ore.

Operatorii sau furnizorii de servicii poştale, precum şi cei de rețele de comunicații electronice au obligația de a transmite de îndată organelor de anchetă, la solicitarea scrisă a procurorului, informațiile necesare identificării persoanelor suspecte de pregătirea sau de săvârşirea actelor de terorism.

Cine, unde, când, cum şi cu ce mijloace – sunt întrebările la care trebuie să răspundă în permanență o structură informativă abilitată în lupta împotriva terorismului. La prima vedere pare o cerință obişnuită ce incumbă în răspunderii oricărei structuri polițieneşti, ceea ce în mare măsură este şi adevărat, dar care are însă şi unele particularități ce rezidă din multitudinea aspectelor şi formelor de manifestare a terorismului, a cauzelor şi condițiilor care-l motivează şi generează.

Se poate accepta că terorismul în România nu s-a manifestat până în prezent la intensitatea şi amploarea existenței în țările vestice sau, chiar, în țările vecine. Există o anumită îngrijorare ce are la bază constatarea, unanim recunoscută, că în prezent, în România există factori criminogeni care favorizează marea criminalitate organizată transfrontalieră, implicit terorismul, cu tendințe evidente de racordare rapidă la procesul de globalizare şi internaționalizare a organizațiilor criminale cu care se confruntă omenirea la ora actuală. De asemenea nu trebuie scăpată din vedere prezența şi preocupările ilegale pe teritoriul țării noastre a unor persoane ce simpatizează ori fac parte din organizații teroriste internaționale.

Pentru a putea răspunde la fundamentalul cumul de întrebări: *cine, unde, când, cum şi cu ce mijloace* – iar în cazul actelor de terorism consumate – *cine sunt făptuitorii* este necesară ***stabilirea obiectivelor prioritare*** *şi* ***resursele disponibile***. Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât este cunoscut faptul că societatea nu are mijloacele necesare pentru o abordare globală, cu aceeaşi intensitate, a tuturor formelor de criminalitate care se manifestă la un moment dat în societate, situație presupune, cu necesitate, stabilirea unor priorități – care sunt cele mai grave fenomene sociale ? care sunt cele mai periculoase forme de criminalitate ? – şi, în funcție de resurse, să se concentreze eforturile în vederea eradicării estompării ori punerea lor sub control.

Aşadar, ce şi cu cine trebuie început ?

Practica a revelat anumite categorii de persoane pretabile a fi implicate a desfăşura activități pertinente terorismului. Astfel, vor fi avute în vedere:

- persoanele care au fost cercetate, judecate şi condamnate pentru acte de terorism; omoruri în scop de jaf, pentru reglarea de conturi, la comandă, pentru ascunderea săvârşirii unor alte infracțiuni;
- persoanele implicate în răpiri şi sechestrări de persoane în scop de răscumpărare sau răzbunare;
- persoanele care au avut legătură cu distrugeri de bunuri prin folosirea de explozivi sau incendiere;
- persoanele semnalate de rețeaua informativă sau rezultatele din alte surse că au preocupări pe linia infracțiunilor menționate mai sus;

- persoanele despre care s-au obținut date şi informații că fac parte sau sunt simpatizanți ai unor organizații teroriste sau filiale ale acestora;
- persoane pretabile ori bănuite a fi complici, instigatori, tăinuitori sau găzduitori ai indivizilor cunoscuți ca fiind membri activi ai unor asemenea organizații;
- persoanele care în anumite împrejurări şi-au manifestat disponibilitatea de a întreprinde acte şi fapte cu conotație teroristă ori a le susține în cazul când o situație conjuncturală de natură politică, socială sau economică ar impune asemenea demersuri ilegale.

Aceste persoane vor fi avute în vedere atât pentru desfăşurarea activităților informative cât şi atunci când, în cadrul investigării criminalistice, se pune problema identificării şi ascultării tuturor persoanelor implicate în desfăşurarea activității ilicite.

De fiecare dată, vor fi avute în vedere aspecte importante precum:

- nivelul de pregătire al fiecărui suspect, în parte;
- locul pe care îl ocupă în ierarhia organizației;
- cercul de prieteni şi relații;
- locurile şi mediile mai des frecventate;
- obiceiurile, tabieturile şi pasiunile, formele de manifestare a acestora;
- convingerile politice şi religioase care îi marchează personalitatea, atitudinile şi comportamentul;
- nivelul de viață, averea, sursele de proveniență şi modalitățile de dobândire ale celor mai importante bunuri;
- mijloacele de transport şi de comunicație utilizate în activitatea sa personală.

Continuarea firească o reprezintă documentarea activității organizației teroriste, vital fiind aici lămurirea unor probleme precum:

⇒ <u>rețeaua, obiectivele, strategiile şi activităților de natură infracțională desfăşurate de aceasta</u> – identificarea membrilor rețelei, a poziției şi sarcinilor funcționale ale fiecărui membru în ierarhia organizației; identificarea principalelor activități teroriste în care este implicată organizația şi a activităților ilicite sau licite complementare;

⇒ <u>stabilirea modului de operare</u> – identificarea atribuțiilor fiecărui participant; determinarea modului în care sunt distribuite sarcinile; rolul şi sarcinile precise ale principalilor suspecți; relațiile existente între liderii organizațiilor teroriste şi funcționari publici, politicieni, polițişti, magistrați, ziarişti etc.;

⇒ <u>asigurarea suportului logistic</u> – ansamblul de activități în urma cărora organizația îşi asigură suportul financiar şi logistic, principalele surse de finanțare; modul cum sunt camuflate finanțările pentru a nu trezi suspiciunea investigatorilor; modul de obținere a bunurilor necesare (tehnică de comunicații, echipament, armament, explozibili, mijloace de transport etc.);

⇒ <u>modul cum sunt gestionate resursele organizației teroriste</u> – costuri de recrutare, infiltrare, înzestrare; costuri privind necesitățile zilnice ale organizației; identificarea investițiilor infracționale sau licite ale rețelei; modalități de procurare şi de spălare a banilor murdari;

⇒ contacte cu mediul ilicit – cooperarea cu rețele aparținând criminalității organizate; cooperare sau rivalități cu alte grupuri sau organizații teroriste; metode de camuflare a activităților curente de pregătire, desfăşurare şi exploatare a rezultatelor activităților teroriste;

⇒ contacte cu mediul social – infiltrarea agenților terorişti (a „cârtițelor") în mediile de interes; impunerea legii tăcerii; intimidarea personalului instituțiilor de aplicare a legii; utilizarea corupției atunci când este necesară asigurarea concursului unor funcționari pentru infiltrarea în medii de interes, pentru facilitarea aprovizionării cu elemente de logistică, facilitarea circuitelor financiare, etc.; diferite strategii utilizate în autoprotecție – de exemplu: verificarea periodică a loialității membrilor, sechestrarea persoanelor apropiate celor care participă la acțiuni teroriste pe timpul desfăşurării acestora, obligarea la donarea averii întregii familii.

Toate informațiile vor sta la baza unei serioase analize a riscurilor în funcție de care se va lua cea mai bună decizie cu privire la data, locul şi modul în care se va putea desfăşura o constatare în flagrant astfel încât pe baza rezultatelor acestei activități, coroborate cu informațiile deținute, să poată fi neutralizată cea mai mare parte a organizației teroriste.

Pe baza celor arătate mai sus cu privire la documentarea primară, apreciez că **principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea activităţilor ilicite pertinente fenomenului terorist** sunt următoarele:

1. Organizația teroristă ce a pregătit, desfăşurat şi care încearcă să valorifice rezultatele activității teroriste;

2. Identitatea membrilor organizației;

3. Modul de finanțare;

4. Relațiile organizației cu mediul social;

5. Modul în care este realizată pregătirea generală şi specială a persoanelor implicate în activitățile teroriste;

6. Pregătirea acțiunii teroriste;

7. Desfăşurarea activității teroriste;

8. Consecințele desfăşurării activității teroriste şi modul de exploatare a acestora;

9. Cauzele, condițiile, împrejurările care au favorizat desfăşurarea activității teroriste.

1. Organizaţia teroristă ce a pregătit, desfăşurat şi care încearcă să valorifice rezultatele activităţii teroriste – dincolo de denumirea organizației interesează doctrina, de când operează pe teritoriul României şi/sau pe teritoriul unuia sau mai multor state membre ale Uniunii Europene, scopurile pe care le urmăreşte, modul în care s-a manifestat, structura, spațiul în care activează, locurile de întâlnire, principalele repere ale fluxului informațional, modul cum sunt gestionate situațiile de criză, cum este ținută legătura cu publicul țintă, cum este influențată activitatea organizației de solicitările publicului care o simpatizează, etc.

Ca principiu, în mijlocul unei populații, relativ, compacte, nemulțumită de modul cum este administrată situația politică de pe un teritoriu de interes – o țară sau o zonă geografică în interiorul căreia există strânse legături culturale, economice şi politice – ar putea fi acceptată, ca posibilă soluție

pentru rezolvarea problemelor, folosirea violenței dusă până la extrem. Odată acceptată posibilitatea, apare şi inițiativa – în fapt, este greu de acceptat o anumită ordine – un grup se organizează, este finanțat, se pregăteşte şi începe să desfăşoare activități teroriste. Este aleasă o țintă, se polarizează nemulțumirile, se creează convingerea că actul terorist poate rezolva, cel puțin o parte, din nemulțumiri, se desfăşoară actul terorist, se exploatează urmările şi se încearcă formarea convingerii că este mai bine după decât înainte.

Deosebit de important de observat este dependența dintre elementele adevăratei ecuații teroriste, după cum urmează: – populație – spațiu geografic – cultură – probleme de natură politică – percepția actelor de terorism – finanțarea organizațiilor teroriste.

Aşa cum actualitatea o confirmă, terorismul este o boală care se ia. Odată cu apariția fenomenului şi succesul relativ al metodelor apare ca necesară internaționalizarea sau, cel puțin, crearea unor rețele extinse pe mai multe zone de interes în considerarea faptului că rezultatele vor fi mai bune dacă activitatea teroristă va fi coordonată. În plan mai larg, ancheta va trebui să identifice şi să conducă la anihilarea centrelor de comandă, la identificarea şi tragerea la răspundere a persoanelor care conduc, a tuturor celor care sunt implicați în luarea şi transmiterea deciziilor.

2. Identitatea membrilor organizaţiei – ancheta va fi interesată de identitatea, naționalitatea, modul de recrutare, rolurile pe care le au în cadrul organizației, sarcinile pe care şi le asumă, rudele, persoanele apropiate, posibilitățile financiare, motivul pentru care au aderat şi îşi desfăşoară activitatea în cadrul organizației, abilități, educație generală şi profesională, hobby-uri, etc.

Important pentru anchetă este dezactivarea întregii organizații teroriste, cercetarea, judecarea şi condamnarea unor membrii – puțini ca număr – direct implicați într-o activitate teroristă neputând fi considerat, neapărat, un succes. În aceste condiții demersul judiciar va fi interesat de documentarea structurii executive şi de management. Se poate accepta că într-o organizație teroristă există mai multe direcții funcționale, după cum urmează[26]:

→ management superior şi doctrină;
→ recrutare membri şi pregătire
→ finanțare şi logistică;
→ relații cu mediul socio-economic şi politic;
→ execuție.

Toate aceste „compartimente" trebuie să funcționeze cât mai eficient, să existe o comunicare care să asigure coordonarea optimă, factorul uman fiind elementul fundamental. De mare interes va fi pentru orice investigator stabilirea poziției fiecărei persoane anchetate în ansamblu organizației teroriste.

Este greu de conturat un profil tip al unui membru într-o organizație teroristă. Se pare că, întotdeauna, există un motiv cu implicații profunde pentru cel care acceptă sau, chiar, îşi doreşte să facă parte dintr-o organizație teroristă; acceptă deliberat toate frustrările şi privațiunile perioadei de verificare

[26] N.A. – de la caz la caz, în funcție de vechime, succes, reprezentativitate, mediu cultural, etc. o organizație teroristă poate să dispună de o structură mai mult sau mai puțin extinsă, de o specializare mai mult sau mai puțin strictă

a loialității şi de pregătire generală; acceptă să desfăşoare activități cu privire la care constată că nu au nimic de a face cu scopurile nobile pentru care a înțeles să-şi pună la dispoziție timpul, libertatea şi, chiar, viața.

În funcție de rolul pe care îl are în organizație, de locul unde îşi desfăşoară activitatea, anchetatorii vor putea să descopere calități, abilități, deprinderi, cu adevărat, excepționale. ***Cei din managementul superior,*** ce se ocupă, pe lângă activitatea decizională şi cu descoperirea şi implementarea unor elemente doctrinare definitorii pentru organizație sunt personalități complexe, persoane care, de cele mai multe ori au trecut prin multe, respectul pe care îl impun fiind fundamentat pe adevărate legende care confirmă calitățile excepționale şi „faptele de vitejie" ale liderilor. Este creată o adevărată psihoză, încrederea este oarbă, absolută, dacă zeitatea supremă este în cer, pe pământ lumina vine de la comandantul suprem. Doctrina este fundamentată pe teme general acceptate – religie, națiune, patrie şi patriotism – la care se adaugă elemente care creează specificitate, justifică lupta şi dau o anumită raționalitate soluțiilor extreme. Se reconstruieşte cu migală imaginea eroului, este lucrată, sub toate aspectele, acceptarea gesturilor eroice, stima, mândria, cele mai alese sentimente pentru cei care acceptă sacrificiul suprem pentru cauză.

Recrutarea membrilor şi pregătirea generală se face în cât mai strânsă legătură, sub patronajul, liderilor. Regula este, renunțarea la propria identitate – uneori se primeşte un nume nou – pentru una nouă, de membru al cauzei. Este fabricat un învingător, o persoană care ştie să lupte pentru cauză, să facă orice este necesar iar, la nevoie, să accepte sacrificiul suprem. Există şi excepții, organizația are nevoie şi de unii specialişti pe care nu-i are, nu-i poate pregăti şi trebuie să-i angajeze[27] – chiar dacă nu sunt prea convinşi de doctrina, mijloacele şi acțiunile organizației.

Un rol important îl are familia, cercul de prieteni, colegii de facultate, gaşca de cartier, cultura, educația primară şi, în ultimă instanță, un anumit eveniment[28] cu rol esențial în luarea hotărârii. Cei recrutați sunt ținuți sub un control strict, organizația are legături printre vecini, are influență asupra unor lideri zonali sau aceştia sunt membrii activi în organizație, acordă ajutoare alimentare sau de altă natură, împrumută bani – totul pentru ca cei înrolați să nu aibă nici o posibilitate pentru a da greş sau a trăda.

Pregătirea generală se desfăşoară în centre speciale, după reguli stricte, potențialul fiind evaluat şi valorificat cu maximă atenție şi eficiență. Pot fi centre proprii sau centre în care să fie pregătiți membrii ai mai multor organizații, important este ca cei pregătiți să dobândească deprinderi şi abilități care să le permită oferirea de soluții practice pentru organizația din care fac parte.

Importante, aici, sunt legăturile ce trebuie întreținute în cadrul organizației şi care să permită funcționalitatea acesteia – fiecare membru trebuie să cunoască atâția membri şi atâtea informații cât să-şi poată desfăşura activitatea curentă şi să poată participa la o anumită activitate teroristă la

---

[27] N.A. – pot fi plătiți cu bani, cu facilități economice, cu protecție, etc., iar, în situații extreme, cu eliberarea unor persoane apropiate răpite sau alte mijloace asemănătoare.

[28] N.A. – o situație, o stare de fapt percepută ca nedreaptă, ceva de natură a forma convingerea că trebuie făcut ceva oricât de radical pentru a înfrânge tirania, pentru a depăşi starea de lucruri care îi afectează pe toți, din cauză căreia suferă toți.

desfăşurarea căreia a fost desemnat să participe. Conspirativitatea este regula de bază – cu cât ştii mai mult cu atât devii un mai mare pericol pentru organizație.

Analizând ultimele activități teroriste relevante pe teritoriul Europei – atentatele de la Londra din 07 Iulie 2005 – am putut observa că teroriştii au fost rezidenți în regat, provenind din familii cu convingeri ultra-islamiste ai căror membrii au avut manifestări anti-americane şi anti-britanice. Din copilărie educația a fost condusă către zona asimilării valorilor apreciate de către familie – se poate accepta că părinții au utilizat o varietate de modele comportamentale pentru convingere şi implementarea atât a valorilor islamice cât şi a personalizării duşmanului islamului. Toți susțineau formele religioase şi obiceiurile specifice, pledau „lupta sfântă". Este foarte posibil ca misiunea să fi fost anunțată cu foarte puțin timp înainte, odată cu exacerbarea îndoctrinării religioase. Cu certitudine că teroriştii au fost atât de bine pregătiți, în primul rând, pe latura moral volitivă, încât au putut să accepte soluția extremă într-o acțiune pe care au pregătit-o şi desfăşurat-o într-un interval de timp foarte scurt[29].

Finanțarea şi logistica este asigurată prin mai multe modalități. Finanțările directe de la simpatizanți cu disponibilități financiare sunt folosite din ce în ce mai puțin întrucât sunt, relativ, uşor de descoperit, în astfel de cazuri, fiind folosite conturile unor fundații sau asociații cu scopuri caritabile. Remarcabil este faptul că cele mai multe dintre organizații pentru a nu depinde de finanțările directe şi-au conceput propriul sistem de finanțare ce cuprinde, de cele mai multe ori, o componentă ce vizează obținerea de cotizații de la publicul simpatizant, eventual, sub formă de taxă de protecție şi o componentă centrată pe desfăşurarea de activități economice al căror profit este folosit pentru finanțarea activității de bază. Obținerea de bani este o luptă oricând şi oriunde şi, cu atât mai mult, atunci când banii sunt folosiți pentru finanțarea de activități teroriste, mijloacele folosite nu mai respectă nici o regulă.

Teoretic o organizație teroristă se bazează pe susținerea unui număr important de indivizi ce nu pot sau nu vor să participe în mod direct la desfăşurarea de activități teroriste şi, care, în considerarea acestei situații acceptă să plătească sume de bani, uneori importante. Lucrurile nu sunt simple, publicul care trebuie să susțină organizația teroristă nu este omogen – nu toți irlandezii, ce nu sunt de acord cu administrarea Irlandei de Nord de către Marea Britanie, susțin IRA, nu toți bascii, şiiții, sunniții, kosovarii, corsicanii, kurzii, sicilienii, etc. susțin organizațiile teroriste ce susțin că le promovează drepturile sau interesele, declarate şi promovate ca legitime, prin acțiuni teroriste – şi, pe cale de consecință, nu consideră necesar să o finanțeze. În aceste condiții apare necesitatea convingerii, la nevoie, prin orice mijloace – de la discursul paşnic, până la violențe sau excluderea din comunități – în funcție de zona, situația financiară şi socială a celui care refuză să plătească. Este cunoscut că nu este uşor lucru să fii declarat trădător într-un mediu social semi-închis şi întreaga comunitate să îți refuze, chiar şi,

---

[29] A se vedea pentru mai multe detalii, Delcea C. – Psihologia terorismului. Studiu psihologic asupra teroriştilor, Editura Albastră, Cluj-Napoca, 2004

dreptul la existență, al tău şi al celor apropiați ție. Presiunea este mare şi cei mai mulți preferă să se conformeze şi să plătească.

Totuşi, sumele obținute prin astfel de cotizații nu sunt suficiente pentru a susține o activitate ce are nevoie de resurse financiare imense. Sunt recrutate persoane dispuse să desfăşoare activități economice – orice fel de activități în agricultură, comerț, servicii, transporturi, etc. – acestea sunt finanțate, activitatea începe să producă şi cea mai mare parte a profiturilor sunt preluate[30] şi alocate activităților teroriste. Remarcabil că astfel de „angajați" constituie o rețea funcțională ce este folosită şi pentru camuflajul operațional a activităților de documentare şi pregătire a actelor teroriste. Se pot finanța şi influența campanii de imagine sau de lobby pentru obținerea anumitor facilități.

Este foarte posibil ca, totuşi, activitățile economice şi taxele să nu acopere nevoile financiare ale organizației – populația este săracă şi trece, deseori, prin crize economice; există mulți agenți de securitate infiltrați şi colectarea de fonduri a devenit riscantă, există un control eficient al organelor administrației de stat asupra mediului economic şi o permeabilitate scăzută pe piețele de interes pentru organizațiile teroriste ori, pur şi simplu, este nevoie de cât mai mulți bani într-un timp foarte scurt – situație în care organizațiile teroriste acceptă să-şi redirecționeze demersul către zone specifice crimei organizate; asta dacă nu cumva, de la formare, totul a fost conceput ca să funcționeze în tandem – prin activități ilicite se urmăreşte satisfacerea atât a unor scopuri politice cât şi a unora economice.

Relațiile cu mediul socio-economic şi politic sunt, de asemenea, de mare interes, s-ar putea spune vitale, pentru o organizație teroristă. Atunci când urmăreşti scopuri politice, când vrei să îți sprijini demersul pe susținerea unui grup de persoane cât mai numeros, când vrei să fii mijlocul prin care se rezolvă unele dintre cele mai importante probleme ale comunității, trebuie să dezvolți relații deosebit de puternice cu mediul social-economic şi politic, să creezi şi să gestionezi o imagine pe măsura aşteptărilor, adecvată strategiei adoptate şi scopurilor urmărite. O anumită structură trebuie să se ocupe de relațiile cu publicul țintă folosind alte coordonate de comunicare, alte mesaje, alt repertoriu, să dezvolte o comunicare eficientă cu cei care trebuie să sprijine organizația dincolo de taxe, de verificări ale persoanelor recrutate, de acele contacte ce implică duritate, schimb de informații şi măsuri de precauție. Este necesară sondarea stării de spirit, ceea ce se socoteşte a fi necesar, care este percepția duşmanului, cum poate fi aceasta exploatată, care sunt acele persoane, simboluri, instituții şi acțiuni care sunt asociate cu răul, etc.

Este necesară păstrarea de canale de comunicații cu adversarii declarați – organizații teroriste rivale, instituțiile statului, orice altă entitate socială ce poate dobândi importanță în ecuația complexă a sistemului de referință spațiio-temporal în care îşi desfăşoară activitatea. O subliniere trebuie făcută în legătură cu relațiile pe care o organizație teroristă trebuie să le întrețină cu instituțiile mass-media şi persoanele de imagine care îşi desfăşoară activitatea în legătură cu acestea. De regulă, sunt persoane şi segmente de presă scrisă

[30] N.A. – cei care desfăşoară activitatea rămân doar cu sume la nivelul unor salarii comparabile cu cele de pe piața de referință

sau posturi radio-tv care au o relație privilegiată cu organizația teroristă bazată atât pe interesul reciproc cât şi pe stimularea financiară a unor persoane de care depinde politica editorială, existând, în acelaşi timp, posibilitatea ca, una sau alta, dintre organizațiile teroriste să participe la finanțarea unor posturi radio, de televiziune sau publicații.

Un rol important în comunicarea propriei poziții, a unor date despre acțiuni, despre scopurile urmărite, ultimatumuri, revendicări, dispoziții, date şi locuri de întâlnire, operațiuni financiare ordonate, persoane de contact, etc. îl poate avea şi internetul. Aici mesajul poate fi direcționat şi recepționat în timp operativ, se pot folosi criptări, nume false, pot fi oferite imagini care să susțină anumite zvonuri, să confirme situații de fapt invocate în discursul promovat.

Tot ce înseamnă comunicare cu mediul social şi politic este folosit şi pentru promovarea doctrinei, răspândirea credinței în valorile respectate în cadrul organizației. Mai mult, odată cu prognozarea unei schimbări de atitudine în manifestarea duşmanului declarat, cu acceptarea dialogului, devine de interes înființarea unei organizații de tip partid politic, o aşa numită aripă politică. Totul, aici, se desfăşoară după regulile consacrate: se reformează discursul organizației fiind scos tot ce înseamnă violență extremă, ignorarea democrației, excluderea de populații, reguli, clase sociale, ş.a., astfel încât acesta să poată deveni dezirabil; se creează şi se gestionează imaginea unor lideri politici; se pregătesc liste de candidați în vederea participării la alegeri.

Zona de ***execuție*** este asigurată de persoane care se expun şi îşi asumă riscuri maxime. Se poate accepta că unii dintre executanții ce îşi asumă rol de sinucigaş sunt în cunoştință de cauză încă din momentul acceptării intrării în organizație, se pregătesc pentru marele moment şi fac tot ce se poate face pentru ca trecerea în eternitate să fie făcută, cu adevărat, în mod spectaculos.

La organizațiile în cadrul cărora nu se practică gesturile sinucigaşe, cei din prima linie sunt catalogați ca fiind duri, caractere puternice, oameni care pot deveni adevărate legende pentru simpatizații organizației. Cu cât rezistă mai mult, cu cât reuşesc să pună în practică mai multe atentate, devin mai siguri, câştigă încredere în propriile capacități, chiar, în cauza pe care o servesc.

3. Modul de finanţare – ca şi problemă de anchetă implică analiza atât a surselor de finanțare ale organizației cât şi a modului în care a fost finanțată activitatea teroristă cercetată. Dacă la principalele moduri în care se poate finanța o organizație teroristă am făcut deja referire, acestea fiind cunoscute generic de către anchetatori, în anchetă, odată cu trecerea de la abstract la concret, interesează:

→ cum au fost acoperite cheltuielile operaționale pentru fiecare persoană ce a participat la operațiunea teroristă – transport, cazare, rezerva pentru perioada de după atentat etc.;

→ cum au fost acoperite cheltuielile pentru dotare logistică;

→ cine şi în ce condiții se asigură „cheltuielile de asigurare" – acele cheltuieli destinate persoanelor apropiate celui care este ucis, se sinucide, este arestat, ori trebuie să se ascundă o perioadă lungă de timp, ca urmare a participării la o operațiune teroristă;

→ care sunt instituțiile bancare folosite pentru derularea operațiunilor, care sunt conturile, titularii, cine sunt persoanele care au făcut

plățile, ce documente au fost completate, ce documente de identitate au fost folosite.

4. Relaţiile organizaţiei cu mediul social – un interes manifest va determina pe anchetatori să lămurească aspecte ce țin de identitatea persoanelor ce sprijină activ organizația teroristă: administrează imobile, desfăşoară activități informative, sunt angajați în activități economice patronate de către organizație, asigură legături de comunicație cu personalități din mediul social sau cu liderii altor organizații teroriste, etc.

Punerea în scenă a unui atentat terorist impune şi desfăşurarea unei activități adecvate care să motiveze necesitatea atentatului, să convingă publicul țintă că organizația are un cuvânt de spus şi ca va lua atitudine, va face ceva important astfel încât interesele urmărite să nu mai fie ignorate sau, mai grav, încălcate, să susțină că ceea ce face organizația este, exact, ceea ce trebuia făcut. Unele organizații, încercând să probeze faptul că nu doresc să provoace pierderi de vieți omeneşti, atenționează persoanele ce îşi desfăşoară activitatea în spațiul pe care se pot resimți efectele atentatului, atenționează autoritățile publice să evacueze zona respectivă.

Există posibilitatea ca, imediat după atentat, să apară demonstrații la care să participe mulțimi impresionante care să solicite anumite măsuri din partea puterii politice sau executive – aceste demonstrații nu se pot desfăşura decât dacă sunt pregătite înainte de atentat, cunoscând că va fi un atentat, folosind efectul psihologic generat de către acesta – campanii mass-media, luări de poziții ale sindicatelor, diferite evenimente în parlament sau guvern.

Se poate accepta că, dacă actualitatea politică impune realizarea unui scop, este pregătit un complex de activități – sunt făcute declarații politice, apar semnale în mass-media, provocări în stradă, este escaladată starea de tensiune şi începe să se pluseze cu lovituri şi contra lovituri, situație ce se finalizează cu pregătirea şi desfăşurarea unui atentat, ale cărui rezultate sunt potențate de către alte manifestări, comportamente publice, etc., de natură a favoriza ori impune acceptarea scopului promovat.

5. Modul în care este realizată pregătirea generală şi specială a persoanelor implicate în activităţile teroriste – aşa cum am arătat, cei care sunt implicați direct în desfăşurarea de atentate teroriste beneficiază de o pregătire generală, în centre special înființate şi finanțate pentru aceasta, şi de o pregătire specială, focalizată pe dezvoltarea acelor abilități necesare pentru participarea la punerea în practică a unui atentat. Ca excepție, sunt persoane cere nu au nevoie de pregătire – nu trec prin bazele de pregătire şi nu au nevoie de pregătire specială întrucât sunt pregătite, chiar, în cadrul programelor de pregătire a instituțiilor statale cu atribuții în domeniul securității. Acestea sunt ori persoane infiltrate de către organizațiile teroriste în cadrul instituțiilor statale pentru a putea fi folosite, ulterior, pentru a cunoaşte procedurile şi modul de reacție a acestora, ori persoane ce trec, din diferite motive[31], de cealaltă parte a baricadei.

Strict, în legătură cu desfăşurarea unui anumit atentat terorist, anchetatorii sunt interesați cu privire la formația profesională a atentatorilor

[31] N.A. – din cauza unor eşecuri profesionale, pentru bani, ca urmare a unor acțiuni desfăşurate de către organele statale ce au avut un ecou negativ în plan personal, ş.a. asemenea

pentru a putea să orienteze cercetările pe componentele previzibile ale modului de operare şi pe posibilele lor reacţii. Mai mult, ancheta se va dezvolta şi cu privire la activitatea instructorilor ce au contribuit, nemijlocit, la pregătirea şi desfăşurarea atentatului, la finanțarea acestora, locurile unde au fost cazate persoanele de contact, mijloacele de transport folosite, actele de identitate, modul şi locul pe unde au pătruns în țară şi, eventual, pe unde au ieşit.

O atenție deosebită va fi acordată sistemului spațiio-temporal în care a fost desfăşurată pregătirea atentatului, persoanele care au aflat despre activitățile respective, cine a participat, cum au fost desfăşurate activitățile de pregătire, cum au fost verificate abilitățile celor pregătiți etc.

6. Pregătirea acţiunii teroriste – constituie, cel puțin, o minimă garanție cu privire la reuşita acțiunii. Deşi nu se poate vorbi despre o sistematizare teoretică a activităților pregătitoare – nici nu ar fi posibil datorită caracterului conspirativ al cvasitotalității manifestărilor unei organizații teroriste – apreciez că principalele activități pregătitoare, după ce s-a luat hotărârea desfăşurării unei activități teroriste, pot fi grupate, după cum urmează:

- culegerea de informații despre obiectivul atentatului – persoana, clădirea, mijlocul de transport, calea de comunicații, diferite elemente de logistică – măsurile de securitate destinate a proteja obiectivul, programul de activitate, procedurile de intervenție;
- stabilirea unui mod de operare de natură a da deplină satisfacție în raport cu scopul urmărit;
- aprovizionarea cu mijloacele necesare pentru deplasare, pătrunderea în obiectiv, desfăşurarea atentatului, părăsirea incintei şi punerea la adăpost a persoanelor implicate – explozivi, elemente electronice sau mecanice necesare pentru inițierea exploziilor, arme de foc, mijloace de transport, aparatură de comunicații, etc.;
- pregătirea persoanelor participante – sunt avuți în vedere atât cei care desfăşoară direct activitatea, să-i spunem, de fond, cât şi cei care fac posibilă, facilitează desfăşurarea acesteia, ori sunt destinați a asigura retragerea, a deruta activitatea de intervenție şi cercetările desfăşurate de către organele statale;
- deplasarea în zona în care va fi desfăşurat atentatul;
- evaluarea posibilităților de desfăşurare a atentatului în raport cu situația concretă de la fața locului – oricât de precise ar fi informațiile, oricât de buni ar fi informatorii tot apar unele diferențe între situația conturată pe baza informațiilor şi realitatea existentă la fața locului;
- luarea măsurilor de adecvare a modului de operare, în funcție realitățile descoperite la fața locului.

Ancheta, desigur că, nu va fi interesată dacă şi în ce măsură cu prilejul desfăşurării unei anumite activități teroriste au fost sau nu respectate cerințele legate de pregătire. Totuşi, anchetatorii trebuie să accepte că adversarii, membrii organizațiilor teroriste sunt suficient de bine pregătiți, au o cultură organizațională şi profesională suficient de dezvoltată, astfel încât aceştia să fie conştienți de necesitatea pregătirii riguroase a fiecărei activități. În practică, se constată că nimeni şi nimic nu este lăsat la întâmplare, fiind avute în vedere,

de exemplu, chiar, şi aspecte ce țin de persoana unuia sau altuia dintre membrii personalului de securitate – ticuri, un mod specific de manifestare în anumite situații, vicii, cum poartă armamentul, care sunt relațiile cu ceilalți membri ai echipei de securitate, etc.

Trebuie subliniat şi faptul că cercetarea nu poate fi considerată completă fără a fi lămurite toate aspectele legate de pregătirea atentatului – a spune că nu a existat pregătire, că nu este importantă într-o anumită fază a cercetărilor, că echipa de anchetatori nu este bine să se concentreze asupra multitudinii de persoane care ar fi putut contribui la desfăşurarea activităților pregătitoare datorită caracterului echivoc a activităților desfăşurate de către cei mai mulți şi, pe cale de consecință, a incertitudinii ce poate plana cu privire la condamnarea lor pentru fapte de terorism constituie, în opinia mea, o lipsă de profesionalism, absolut, condamnabilă.

7. Desfăşurarea activităţii teroriste – plecând de la sesizarea ce are ca obiect constatarea unui stări de fapt cu impact major pentru ordinea şi liniştea publică, organele de anchetă vor trebui să lămurească întreg ansamblul acțional ce a condus la situația constatată. Din primele activități, din relatările persoanelor găsite la fața locului, din imaginile şi relatările corespondenților posturilor de televiziune ajunşi la fața locului, rezultă desfăşurarea unei activități care a avut ca rezultat moartea sau afectarea, mai mult sau mai puțin gravă, a sănătății unor persoane, importante pagube materiale, întreruperea unor fluxuri de circulație, comunicații sau aprovizionare cu energie electrică, termică sau gaze naturale, etc., toate cu impact social major.

Ca modalități de desfăşurare a activităților teroriste, în actualitate, sunt:

⇒ sinuciderile, prin mijloace de natură a genera pierderea cât mai multor vieți, a controlului asupra unor zone de activitate şi, nu în ultimul rând, distrugerea unor bunuri materiale în valoare cât mai mare;

⇒ luarea unui număr cât mai mare de ostatici, urmată de solicitarea de revendicări care au ca obiect dispunerea de măsuri de ordin politic, eliberarea unor condamnați pentru activități teroriste, retragerea forțelor de securitate de pe anumite aliniamente, etc.;

⇒ uciderea unor persoane de notorietate publică, astfel încât să fie probată vulnerabilitatea sistemului şi să fie suprimată o persoană considerată a fi principal responsabilă de situația gravă a celor reprezentați de către organizația teroristă;

⇒ distrugerea unor sisteme de transport, în speranța de a provoca situații de criză susceptibile a fi exploatate în scopuri politice[32];

⇒ capturarea unor bunuri speciale, de importanță strategică, care să reprezinte o amenințare pentru sistemul politic şi pentru populația civilă – materiale nucleare, materiale biologice de natură a provoca pandemii etc.;

⇒ uciderea unor persoane şi a rudelor sau apropiaților acestora, pentru a sancționa colaborarea acestora cu autoritățile.

De regulă, se realizează un ***dispozitiv de acțiune*** format dintr-o persoană sau o grupă care desfăşoară activitatea propriu-zisă – chiar dacă sunt planificate şi puse în scenă mai multe segmente acționale – precum în cazul

[32] N.A. – A se vedea distrugerea sistemelor de aprovizionare cu gaze naturale şi energie electrică ale Georgiei sau Azerbadjanului

celor mai recente atentate cu caracter major din S.U.A. şi Marea Britanie. Legăturile acestor persoane cu organizaţia sunt reduse la minim, cunoscut fiind faptul că reacţia organelor de cercetare este deosebit de insistentă în a stabili legătura dintre persoanele care au acţionat cu structurile organizate.

Deşi se insistă pe încrederea organizaţiei în persoanele de acţiune, se poate accepta că există o ***supravegherea atentă, dublată de măsuri adecvate,*** pentru a preveni orice gest de trădare sau şovăire în a pune în aplicare acţiunea planificată. Se poate crea impresia sau, chiar, se poate planifica desfăşurarea de acţiuni care să aibă ca scop, retragerea şi ascunderea în condiţii de cât mai mare siguranţă a celor care au acţionat în atentat.

Indiferent de situaţie, este necesară ***existenţa unei grupe de siguranţă*** care să impună, pe cât posibil, soluţiile hotărâte la nivelul conducerii organizaţiei – la nevoie, chiar, lichidarea celor socotiţi vulnerabili[33]. De asemenea, este necesar ca staff-ul organizaţiei să aibă la dispoziţie cât mai multe date cu privire la modul cum a fost desfăşurată acţiunea teroristă, fiind, adesea, deosebit de important, ***dispunerea efectuării de activităţi care să amplifice, să valorifice, pe diverse planuri de interes,*** acţiunea teroristă.

Ancheta nu poate face abstracţie de faptul că fiecare dintre elementele acţionale, la care am făcut referire, sunt esenţiale, sunt importante şi că va trebui să lămurească toate aspectele legate de acestea. Orice ignoranţă manifestată aici poate avea consecinţe deosebite, a accepta că o activitate teroristă este desfăşurată de către persoane izolate, că nu există o strategie de valorificare a rezultatelor este, realmente, periculos. Insist asupra unei abordări integrate a desfăşurării unei activităţi teroriste deoarece practica confirmă viabilitatea unei astfel de opţiuni, responsabilii guvernamentali insistând, pe lămurirea tuturor aspectelor „colaterale", nu în detrimentul, ci, ca o completare firească a fondului – cine, ce a făcut, cu ce scop, cu ce rezultat.

8. Consecinţele desfăşurării activităţii teroriste şi modul de exploatare a acestora – aşa cum am arătat desfăşurarea unei activităţi teroriste se finalizează cu moartea sau afectarea, mai mult sau mai puţin gravă, a sănătăţii unor persoane, importante pagube materiale, întreruperea unor fluxuri de circulaţie, comunicaţii sau aprovizionare cu energie electrică, termică sau gaze naturale, etc., toate cu impact social major.

Evaluarea, în concret, a tuturor consecinţelor desfăşurării unei activităţi teroriste este importantă pentru anchetă, înainte de toate pentru încadrarea juridică a unei activităţi ilicite ca act de terorism – este necesară producerea unei stări de nelinişte, nesiguranţă, teamă, panică sau teroare în rândul populaţiei; să se fi atentat grav asupra factorilor umani specifici şi nespecifici, precum şi asupra factorilor materiali; să fie urmărită realizarea unor obiective specifice, de natură politică, prin determinarea autorităţilor statului sau a unei organizaţii internaţionale să dispună, să renunţe sau să influenţeze luarea unor decizii în favoarea entităţii teroriste.

Acceptând o abordare integrată a activităţilor desfăşurate de către organizaţiile teroriste, cercetarea va trebui să acorde atenţie şi modului cum organizaţia încearcă să exploateze desfăşurarea şi rezultatele unui act terorist.

---

[33] N.A. – Uneori se preferă lichidarea unui membru care odată reţinut de către organele de securitate poate pune în pericol organizaţia.

De regulă, actele teroriste, scoase din context, nu sunt decât nişte violenţe, absurde, absolut, stupide în formulare – de exemplu: pentru a susţine cauza poporului irakian este aruncat în aer un autobuz în centrul Londrei; pentru un mai bine aprioric în ceea ce priveşte poporul palestinian, un tânăr se sinucide într-o zonă aglomerată dintr-un oraş israelian folosind o încărcătură explozivă.

Integrate în contextul unei lupte politice, violenţa extremă, atentatul terorist, capătă raţionalitate – nu poate fi justificată ca metodă de luptă politică acceptată de publicul larg, însă, pentru anchetă, totul trebuie să capete raţiune, un sens, o explicaţie. Cercetarea va trebui să lămurească modul cum şi care sunt persoanele implicate în valorificarea rezultatelor atentatului, care este construcţia raţională şi logică – atât cât poate fi logică folosirea violenţei extreme – care a făcut necesară desfăşurarea actului terorist. Probarea, de exemplu a unei legături între desfăşurarea unei activităţi teroriste de maximă violenţă şi o campanie de manifestaţii de stradă în sprijinul unei anume decizii politice, a unei legături între persoane implicate în activitatea organizaţiei teroriste şi persoane implicate în activitatea organizaţiilor neguvernamentale ori a partidelor politice ce au organizat manifestaţiile de stradă, este de natură a determina reevaluarea întregului demers judiciar, cu consecinţa directă a izolării sociale şi tragerea la răspundere a tuturor persoanelor care au avut vreo contribuţie, cât de mică, în planificarea şi desfăşurarea actului terorist.

În altă ordine de idei, stabilirea tuturor consecinţelor desfăşurării activităţii teroriste prezintă interes:

1. pentru identificarea persoanelor şi a organizaţiei teroriste implicate;

2. pentru rezolvarea problemelor legate de posibilităţile de recuperare a prejudiciilor.

Lucrurile sunt deosebit de complexe – ca urmare a desfăşurării unui act terorist apar consecinţe legate de crearea şi dezvoltarea prejudiciilor pe mai multe planuri. În primul rând, ancheta va trebui să lămurească consecinţele legate de „obiectivul principal" al actului terorist – de exemplu: uciderea uneia sau a mai multor persoane, distrugerea unei clădiri, unei căi de comunicaţie, unei amenajări hidrologice, unui mijloc sau sistem de transport, etc.

Nu mai puţin importante sunt consecinţele legate de, aşa-numitele, „prejudicii colaterale" – prejudicii create şi dezvoltate în legătură cu patrimoniul diferitelor persoane afectate într-un fel sau altul prin desfăşurarea actului terorist; ca exemplu: autoturisme sau/şi locuinţe avariate, pierderea vieţii, vătămarea corporală gravă sau lezarea sănătăţii (chiar şi numai prin şocul psihic deosebit cauzat ca urmare a perceperii directe a actului terorist şi a primelor sale rezultate), întreruperea unor fluxuri economice, pierderea unor evidenţe contabile sau de altă natură, pierderea vadului comercial, etc.

În considerarea drepturilor tuturor persoanelor, foarte multe, ce sunt prejudiciate prin desfăşurarea de acte teroriste, apreciez că aici este locul în care trebuie făcută o subliniere în legătură cu măsurile instituite de către legiuitor pentru protecţia victimelor infracţiunilor, – consiliere psihologică, asistenţă juridică gratuită şi compensaţie financiară din partea statului[34].

[34] A se vedea prevederile Legii 211/2004 – privind unele măsuri pentru asigurarea protecţiei victimelor infracţiunilor

Astfel judecătorii, procurorii, ofiţerii şi agenţii de poliţie, la care victima se prezintă, au obligaţia de a încunoştinţa victimele infracţiunilor cu privire la[35]:

- serviciile şi organizaţiile ce asigură consiliere psihologică şi alte forme de asistenţă a victimei, în funcţie de necesităţile acesteia;
- organul de urmărire penală la care pot face plângere;
- dreptul la asistenţă juridică şi instituţia la care pot face plângere;
- condiţiile şi procedura pentru acordarea asistenţei juridice gratuite;
- drepturile procesuale ale persoanei vătămate, ale părţii vătămate şi ale părţii civile;
- condiţiile şi procedura pentru a beneficia de prevederile Codului de Procedură Penală privind protecţia datelor de identitate, modul şi limitele ascultării şi ale aplicării Legii 682/2002 privind protecţia martorilor;
- condiţiile şi procedura pentru acordarea compensaţiilor financiare de stat.

De asemenea, cu privire la modul de desfăşurare al activităţii se întocmeşte un proces-verbal, care se înregistrează la instituţia din care face parte judecătorul, procurorul, ofiţerul sau agentul de poliţie la care se prezintă victima.

9. Cauzele, condiţiile, împrejurările care au favorizat desfăşurarea activităţii teroriste – dincolo de a fi o problemă generală, pe care orice anchetator implicat într-o cercetare trebuie să o lămurească, în cazul de faţă, apar unele elemente de maximă importanţă pentru gestionarea fenomenului.

Ancheta judiciară nu poate să fie preocupată de cauzele social-politice sau istorice, de soluţiile politice care ar putea conduce la gestionarea rezonabilă a situaţiei. Statul înfiinţează şi dezvoltă, în mod normal, un sistem de securitate menit să protejeze, cât mai bine, persoanele şi instituţiile publice, ce suplimentează reacţia socială specifică faţă de conduitele ilicite considerate periculoase. În această situaţie demersul statal capătă, în evaluare, un caracter special – de rezultat. Dacă în ceea ce priveşte preocuparea organelor statale pentru prevenirea şi combaterea conduitelor ilicite de „drept comun”[36] este evaluată printr-o abordare de mijloace, de efort – trebuie să existe o serioasă preocupare, să fie desfăşurate programe, să existe instituţii şi o bună cooperare între acestea, un personal bine pregătit şi motivat, etc., rezultatele urmând să fie după buget, după cât şi cum se poate aloca, după cum unii dintre funcţionari înţeleg să se dedice profesiei, ş.a. – în ceea ce priveşte activităţile teroriste, prevenirea şi combaterea acestora constituie o prioritate, nimeni nu poate accepta eşecuri.

În aceste condiţii, reuşita unei activităţi teroriste constituie un eşec al sistemului de securitate, cercetarea trebuind să stabilească, în funcţie de toatele celelalte elemente de anchetă, care sunt persoanele culpabile, cele prin al căror comportament a putut deveni posibil punerea în practică a unui act terorist.

Totuşi, realităţile începutului de secol XXI impun în cadrul demersului ştiinţific noţiunea de risc terorist, asumat nu numai la nivel politic cât şi la nivel social. Nu este o scuză pentru eşecul sistemului de securitate ci, mai

---

[35] Art. 4 din Legea 211/2004

[36] N.A. – am folosit noţiunea de „drept comun” pentru a sublinia diferenţa de tratament juridic în ceea ce priveşte prevenirea şi combaterea activităţilor teroriste şi prevenirea şi combaterea celorlalte conduite ilicite ce întrunesc elementele constitutive ale uneia sau alteia dintre infracţiuni.

degrabă, o recunoaştere a faptului că oricât s-ar investi – mijloace financiare, umane şi materiale – orice suport legislativ ar fi promulgat[37], există posibilitatea ca, totuşi, să fie puse în practică acte teroriste[38].

Cu certitudine că, odată identificate cauzele, condiţiile şi împrejurările care au favorizat desfăşurarea activităţii teroriste, pot fi luate cele mai eficiente măsuri de prevenire şi pot fi extinse cercetările cu privire la persoane şi comportamente periculoase astfel încât, pe de o parte, cercetarea să fie completă iar, pe de altă parte să se evite orice disfuncţionalităţi de natură a facilita desfăşurarea de activităţi teroriste.

În ceea ce priveşte **elementele specifice desfăşurării principalelor activităţi care se desfăşoară în cadrul cercetării criminalistice**, apreciez, ca necesară abordarea domeniului – cu consecinţe în zona planificării activităţilor, elaborării şi verificării de versiuni – pe două componente[39]:

→ documentarea preliminară începerii urmăririi penale – componentă ce include identificarea persoanelor ce cunosc elemente de interes în legătură cu organizaţia teroristă, activităţile desfăşurate de către aceasta, persoanele implicate, etc.; culegerea informaţiilor utile în legătură cu aceştia, în special, determinarea eventualelor legături pe care le pot avea cu mediul infracţional; asigurarea protecţiei martorilor şi persoanelor autorizate să culeagă informaţii prin contact direct cu organizaţia teroristă; stabilirea locaţiilor în care se pot afla probe utile cauzei; elaborarea unui plan de cercetare pe baza căruia să se poată desfăşura, pe baza unei concepţii clare şi unitare, în mod oportun, activităţile de urmărire penală.

→ desfăşurarea activităţilor de urmărire penală în condiţii de legalitate şi eficienţă în scopul lămuririi pe bază de probe a tuturor problemelor specifice anchetei – cercetarea la faţa locului, ascultarea martorilor, persoanelor vătămate, a învinuiţilor/inculpaţilor, desfăşurarea de prezentări pentru recunoaştere, efectuarea de percheziţii, dispunerea şi efectuarea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize, confruntări, reconstituiri, luarea de măsuri preventive şi asiguratorii, etc.[40].

Cu privire la particularităţile ***cercetării la faţa locului*** – ca activitate iniţială de urmărire penală ce constă în perceperea nemijlocită a locului unde s-a săvârşit infracţiunea sau/şi a locului unde au fost descoperite urmele acesteia ori unde s-au produs efectele desfăşurării activităţii ilicite, în vederea descoperirii, fixării procesuale şi ridicării tuturor categoriilor de urme, a stabilirii împrejurărilor în care infracţiunea a avut loc – trebuie acceptat că, în cazul cercetării unor activităţi ilicite de tipul actelor teroriste, constituie singura modalitate de obţinere a probelor în prima fază a cercetărilor. Aceasta rămâne

---

[37] N.A. – eventual, norme juridice care să permită restrângerea deosebită a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti în situaţii deosebite

[38] N.A. – a se vedea cazul SUA şi cel al Marii Britanii.

[39] A se vedea şi Ilie Botoş, Remus Şpan – Mecanismele de control şi documentare a activităţilor circumscrise terorismului (matricea conceptului operaţional integrat) – comunicare ştiinţifică susţinută la Simpozionul: Învăţământul românesc de criminalistică şi medicină legală la început de mileniu, organizat de Asociaţia Criminaliştilor din România şi Catedra de Criminalistică din Academia de Poliţie AI Cuza în Ianuarie 2005

[40] N.A. - sunt de acord cu acea parte a doctrinarilor şi susţin extinderea noţiunii de activităţi de cercetare, de tactică criminalistică şi cu privire la activităţile de asigurare a drepturilor şi garanţiilor procesuale, organizarea materialului probator, susţinerea concluziilor anchetei, precum şi cu privire la orice activitate necesar a fi desfăşurată de către organele de anchetă în cadrul anchetării şi valorificării rezultatelor anchetei în cadrul procedurilor penale

deosebit de importantă, indiferent de natura lor şi modurile de operare folosite de terorişti, chiar şi în condiţiile în care, de regulă, organizaţiile teroriste îşi revendică atentatele după producerea acestora.

Şi în cazul producerii unui act terorist prin *„loc al faptei”* se poate înţelege locul unde s-a desfăşurat activitatea ilicită, precum şi cel în care s-au produs rezultatele acestuia[41]. Având în vedere specificul şi multitudinea actelor de terorism – am în vedere aici şi întrunirea cumulativă a elementelor constitutive ale unor infracţiuni de drept comun (distrugere de bunuri, tâlhărie, răpire şi sechestrare de persoane, vătămare corporală, omor etc.) – prevederile legale pertinente şi practica organelor judiciare, se poate concluziona că locul săvârşirii infracţiunii diferă de la caz la caz, în raport de natura faptei săvârşite, cu multitudinea de metode şi mijloace folosite în acest scop, cu urmările activităţii infracţionale desfăşurate de către terorişti ş.a. Ca exemplu, în cazul unui act terorist soldat cu distrugeri prin explozii sau incendii, cercetarea la faţa locului va cuprinde:

- locul unde s-a produs explozia, unde au fost amplasate materiile explozive ce au fost folosite pentru generarea exploziei;
- zona în care a acţionat suflul exploziei – pe orizontală şi pe verticală – astfel încât să poată fi identificate substanţele folosite pentru generarea exploziei şi/sau incendiilor şi obiectele, clădirile alte construcţii, etc. afectate;
- locul în care a izbucnit fiecare incendiu – ca urmare a unei explozii sau datorat folosirii altor mijloace de iniţiere – şi suprafaţa pe care s-a extins;
- locurile unde se găsesc bunurile distruse şi împrejurimile acestora, inclusiv căile de acces la acestea;
- locurile unde au fost descoperite materiale, dispozitive, aparate folosite pentru iniţierea exploziei sau focului;
- locurile unde au fost descoperite cadavre sau persoane afectate de explozii ori incendii;
- căile de acces care ar fi putut să fie folosite de către făptuitori, locurile în care aceştia au stat ascunşi în aşteptarea momentelor prielnice în vederea amplasării materiilor explozive şi a dispozitivelor sau substanţelor de iniţiere;
- perimetrele în care îşi desfăşurau activitatea persoane juridice sau fizice autorizate – cu observarea elementelor de arhivă, activitate curentă şi logistică afectate;
- locurile unde se aflau persoanele ce au supravieţuit deflagraţiei şi care, în urma ascultărilor, pot oferi date importante pentru anchetă;
- locurile în care au fost fabricate, depozitate şi/sau pregătite materiile explozive şi cele de iniţiere a exploziilor ori incendiilor;
- dacă au fost folosite aşa-numitele maşini-capcană, de mare interes sunt locurile unde au fost pregătite mijloacele de transport, zonele din imediata vecinătate a acestor locuri, traseul parcurs până la locul declanşării exploziei şi ceea ce a rămas după deflagraţie.

Efectuată în timp oportun şi cu profesionalismul necesar, cercetarea la faţa locului poate contribui la lămurirea numeroaselor probleme specifice instrumentării unui act terorist. Astfel, pot fi descoperite:

---

[41] Bercheşan V. – Metodologia investigării infracţiunilor, Ed. Paralela 45, 1999, pag. 179

* urme care să demonstreze că a fost desfăşurată o activitate teroristă, indiferent dacă aceasta a fost sau nu revendicată de către o organizație teroristă;
* căile de acces şi modalitățile utilizate de către terorişti pentru a pătrunde în câmpul infracțiunii;
* activitățile desfăşurate de terorişti la locul faptei - foarte important va fi să se stabilească, cât se poate de exact, acțiunile fiecărei membru al echipei de terorişti;
* instrumentele, dispozitivele, echipamentele, materialele şi materiile folosite la punerea în practică a actului terorist;
* locurile şi traseele urmate de către terorişti în câmpul infracțiunii;
* numărul teroriştilor şi identitatea acestora;
* bunurile şi valorile care lipsesc de la locul faptei ori care au fost distruse ca urmare a actului terorist;
* existența aşa-numitelor „*împrejurări negative*";
* persoanele care au perceput – în tot sau în parte – sau puteau să perceapă modul de desfăşurare a actului terorist şi celelalte împrejurări specifice acestuia;
* modificările intervenite în câmpul acțiunii, persoanele care le-au făcut şi scopurile urmărite;
* cauzele, condițiile şi împrejurările care au determinat, favorizat sau înlesnit comiterea actului terorist şi măsurile preventive ce se impun a fi întreprinse – sunt avute în vedere cele care țin de punerea în executare, de acele aspecte ce țin de locul executării: deficiențe ale sistemului de pază şi supraveghere, facilități constructive ce au putut fi exploatate în scop terorist, lipsa de la post a unor funcționari de securitate sau disfuncționalități apărute ca urmare a concepției greşite ori induse de către terorişti, etc.

Toate acestea constituie un argument deosebit pentru a avea suficientă încredere în această activitate – locul unde s-a săvârşit infracțiunea, unde s-au produs consecințele activității ilicite ori care, în orice mod, conservă urmele acesteia constituie sursa celor mai fidele informații ce pot fi valorificate în scopul aflării adevărului[42] – în momentul debutului cercetărilor datele referitoare la natura faptelor, mobil, împrejurările comiterii ei, făptuitori ş.a. fiind extrem de sumare sau inexistente.

Nu trebuie omisă sublinierea rigorii ce trebuie să caracterizeze desfăşurarea activităților de căutare a urmelor şi mijloacelor materiale de probă, a celor de identificare şi ascultare la fața locului a persoanelor ce pot oferi date în legătură cu evenimentul petrecut, reconstituirilor, prezentărilor pentru recunoaştere ori a oricăror alte activități ce pot fi desfăşurate la fața locului.

Odată cu începerea procesului complex de elaborare şi verificare a versiunilor de anchetă în timpul desfăşurării cercetării la fața locului apare necesitatea conjugării efortului investigativ – zona de culegere a informațiilor şi desfăşurarea activităților de anchetă. Versiunile vor fi elaborate şi verificate atât pe baza urmelor şi mijloacelor materiale de probă descoperite, a datelor

[42] A. Swensson, O. Wendel – Descoperirea infracțiunilor – metode moderne de investigare criminală – Stocholm, 1954, traducere în limba română, pagina 31

obținute la fața locului ori cu prilejul desfăşurării altor activități cât şi a informațiilor – obținute în faza documentării preliminare, paralel cu desfăşurarea cercetării la fața locului şi, în continuare, pe tot parcursul desfăşurării anchetei.

Terminarea cercetării la fața locului va fi continuată, obligatoriu, cu evaluarea tuturor elementelor de anchetă stabilirea unui plan de anchetă adecvat. În context, consider necesar ca, imediat după terminarea cercetării la fața locului, organul de anchetă, în raport de categoriile de urme ridicate de la fața locului, să dispună efectuarea de ***constatări tehnico-ştiințifice şi expertize*** pentru valorificarea acestora.

Ca genuri de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize, în cazul actelor de terorism, pot fi dispuse, de la caz la caz, o multitudine – practic toate genurile de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize cunoscute. Importante, aici, sunt urmele şi mijloacele materiale de probă descoperite şi ridicate cu ocazia desfăşurării cercetării la fața locului sau/şi a altor activități de anchetă. De asemenea, foarte importante sunt aspectele ce vizează necesitatea şi oportunitatea dispunerii de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize. Deşi actele teroriste sunt evenimente cu impact social major, nu întotdeauna este rațională alocarea de resurse importante, cheltuieli financiare şi de diferite resurse, greu de suportat, pentru bugetele publice, în vederea obținerii unor rezultate, uneori nerelevante pentru anchetă ori, deja, confirmate prin constatări tehnico-ştiințifice simple ori prin alte activități de anchetă.

Numai profesionalismul, experiența, buna credință şi, uneori, flerul anchetatorului pot fi în măsură să hotărască adoptarea celei mai bune soluții, eşecul nefiind nici de conceput, nici de acceptat.

Cele mai frecvente constatări tehnico-ştiințifice şi expertize care se dispun în cadrul cercetării actelor teroriste sunt cele care au ca obiect:

⇒ cadavrele persoanelor decedate ca urmare a punerii în scenă a actului terorist;

⇒ urme biologice şi urme lăsate de diferite părți ale corpului uman – urmele teroriştilor, ale personalului de serviciu, ale victimelor, etc.;

⇒ urmele lăsate de diferite obiecte, dispozitive sau substanțe – arme, materii explozive, radioactive, instrumente folosite la amorsarea încărcăturilor, la montarea dispozitivelor, la pătrunderea în clădiri, în incinta diferitelor zone protejate, etc., materiale plastice, petroliere, vopsea, sticlă, metale, stupefiante;

⇒ urme de poziție ce exprimă particularitățile modului de operare.

În raport de particularitățile fiecărei spețe, în practică, apar şi situații în care sunt dispuse expertize care au ca obiect înscrisuri, bancnote, resturi carbonizate, expertize tehnice în diferite domenii, contabile ori financiare.

Parte integrantă a efortului judiciar şi, în acelaşi timp, necesitate devenită de rutină în cercetarea atentatelor teroriste, îl constituie stabilirea identității şi reconstituirea cadavrelor descoperite la fața locului. În rândul acestora pot fi descoperite şi cele ale teroriştilor sau a numai a unora dintre ei. Activitatea este deosebit de dificilă fiind necesară efectuarea unor expertize complexe, vând în vedere cele ce se pot descoperi la fața locului în astfel de cazuri – cadavrele sunt mutilate, dezmembrate, fragmente de corp putând fi descoperite la distanțe considerabile, ca exemplu, de epicentrul unei explozii.

Mai mult, urme importante sunt distruse sau contaminate în condițiile emoției deosebite create, agitației specifice intervenției echipelor de securitate şi eforturilor depuse pentru acordarea primului ajutor. Examinarea documentelor de identitate, a diferitelor obiecte de uz personal, identificări odontologice pe baza sistemului dentar şi a lucrărilor stomatologice, prin metoda supra-proiecției, prin reconstituirea fizionomiei după craniu, după resturile osoase sau pe baza amprentei genetice sunt armele investigatorului criminalist ce pot fi folosite pentru a dobândi victoria profesională atât de necesară în cadrul investigării actelor criminalistice.

Ascultarea martorilor, are o importanță deosebită – înainte de toate, pentru identificarea tuturor persoanelor implicate în desfăşurarea, apariția şi dezvoltarea consecințelor unui act terorist – în cadrul unei anchete care nu poate omite şi nici trata neglijent persoanele care au perceput direct elemente ale desfăşurării actului terorist şi informațiile pe care le pot furniza acestea.

Astfel de persoane pot fi identificate în rândul celor ce trebuiau să se afle în zonă prin natura sarcinilor de serviciu, în rândul celor care locuiesc în zonă, al celor care aveau programate întâlniri de afaceri în clădirile din perimetrul afectat prin efectele actului terorist ori din imediata apropiere, pot fi membri ai echipelor de intervenție care au ajuns înaintea echipei de cercetare la fața locului, persoane ce au încercat să acorde primul ajutor, trecători, etc.

Într-o ordine logică, problemele ce trebuie lămurite prin ascultarea unui martor care a perceput direct modul cum a fost desfăşurat un act terorist sunt următoarele:

- locul în care se afla şi activitățile pe care le desfăşura în momentul desfăşurării actului terorist;
- dacă erau persoane în preajmă, ce activități desfăşurau acestea, dacă le cunoştea şi în ce relații se afla cu acestea;
- ce elemente acționale a perceput direct, care erau persoanele care le desfăşurau, dacă le cunoştea şi în ce raporturi se afla cu acestea;
- cum a reacționat, ce acțiuni a desfăşurat el şi celelalte persoane care se aflau în zonă;
- dacă a perceput, dacă poate reproduce semnalmentele făptuitorilor şi dacă îi poate recunoaşte în măsura în care ar fi solicitat să o facă în cadrul unei activități de prezentare pentru recunoaştere;
- care au fost primele efecte ale actului terorist, dacă şi care au fost persoanele ce au încercat să intervină pentru a limita efectele, a salva victimele şi a anunța organele competente să intervină, în ce a constat intervenția acestora şi în ce măsură a fost afectat aspectul perimetrului pe care a fost desfăşurat actul terorist şi în care acesta şi-a produs efectele;
- dacă şi în ce fel a fost prejudiciat prin actul terorist;
- dacă cunoştea şi în ce relații se afla cu persoanele ce şi-au pierdut viața ori le-a fost grav afectată integritatea corporală ori sănătatea în urma atentatului.

De asemenea, prin ascultarea altor categorii de martori pot fi lămurite aspecte privind:

- numele şi scopurile declarate ale organizației teroriste care îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul de referință;

- modul de organizare – structură, logistică, modul de recrutare şi pregătire a membrilor, doctrina, principalii ideologi şi modul de manifestare al acestora;
- finanțarea, legătura cu mediul social, formațiuni politice ce întreţin legături cu organizația teroristă, organizații partenere, structuri implicate în organizarea de alte activități ilicite precum traficul cu bunuri speciale, cu persoane pe teritoriul național ori şi peste frontieră, persoane ce fac lobby;
- identitatea membrilor organizației, rolurile asumate de către fiecare în parte, locul în ierarhie, legăturile funcționale, cum îşi asigură mijloacele de subzistență, relațiile pe care le întreţin cu persoane neimplicare în activitatea organizației;
- circuitul mijloacelor financiare, cine le şi cum sunt colectate, băncile folosite pentru păstrare şi operațiuni, titularii de conturi, dacă şi cum sunt distribuite primele pentru loialitate, implicare şi reuşită în activitate;
- identitatea liderilor, cum funcționează comunicarea dispozițiilor, cum verifică şi cum impun respectarea dispozițiilor, dacă şi în ce mod se implică în zona operațională a activității organizației, dacă păstrează şi gestionează resurse financiare sau investiții în nume propriu;
- proprietățile pe care se află clădiri sau elemente de logistică folosite pentru desfăşurarea activității curente a organizației, pentru ascunderea persoanelor implicate, pentru pregătire, etc.

Ascultarea persoanelor vătămate este axată, în principal, pe obținerea de informații cu privire la împrejurările desfăşurării actului terorist, semnalmentele şi identitatea teroriştilor. De asemenea, deosebit de important este să se clarifice întinderea prejudiciului şi modul cum acesta a fost format şi s-a dezvoltat. O problemă importantă, pentru anchetatori, o constituie şi lămurirea posibilelor legături dintre persoanele vătămate, rude sau apropiați ai acestora şi organizația teroristă ori unul sau altul dintre membrii acesteia, dat fiind faptul că multe dintre acțiuni pot fi pregătite şi desfăşurate şi în scop de represalii, directe sau indirecte, la adresa celor care, prin comportamentul lor, nu răspund aşteptărilor, acceptă colaborarea cu organele de securitate sau anchetă ori se opun într-un fel sau altul acțiunilor organizației.

O subliniere trebuie făcută, aici, în legătură cu evaluarea riscurilor legate atât de desfăşurarea activității ori, chiar, de contactul organelor de anchetă cu o persoană vătămată cât, mai ales a celor ce trebuie asumate atunci când se pune în discuție folosirea rezultatelor ascultării – problemă pertinentă în cazul ascultării oricăror persoane implicate, care au legătură, într-un fel sau altul, cu desfăşurarea unui act terorist ori o altei activități desfăşurate de către o organizație teroristă.

În practică sunt întâlnite, adesea, cazuri în care persoanele – chiar şi cele vătămate care au un interes evident în recuperarea prejudiciului şi tragerea la răspundere a teroriştilor – solicitate de către anchetatori să ofere date pentru dezvoltarea anchetei acceptă, cu mare greutate, să colaboreze prin oferirea de informații valoroase, însă nu acceptă să participe în procesul penal. Pe lângă faptul că oricărei persoane ce îşi poate pune în pericol importante interese legitime prin participarea în cadrul unui proces penal – martor ori persoană vătămată – trebuie să i se respecte un drept de dispoziție cu privire la

participarea ori refuzul participării[43], de fiecare dată, aceasta trebuie informată în legătură cu consecințele previzibile ale exploatării informațiilor furnizate de către aceasta în cadrul anchetei. Ori de câte ori apare refuzul persoanei în cauză cu privire la valorificarea uneia sau a alteia dintre informațiile furnizate sau se anticipează, de către organul ce desfăşoară ancheta, că folosirea informației – în orice condiții sau numai pentru desfăşurarea unei anumite activități – poate afecta grav interesele sale legitime, poate induce un risc suplimentar semnificativ cu privire la viața, integritatea corporală, sănătatea, ş.a. a persoanei în cauză ori a apropiaților acesteia, cercetarea va trebui să găsească altă soluție, să se renunțe – nimănui, niciodată, nefiindu-i permis să pună în discuție, practic, să condamne persoane la moarte sau la suportarea unor consecințe deosebite.

Ascultarea învinuiților/inculpaților este în cadrul cercetării activităților teroriste, dincolo de complexitatea apriorică, acea activitate, de o sensibilitate deosebită, ce poate aduce lămuriri de o importanță excepțională în anchetă, dar, şi care poate pune în discuție limitele comportamentului anchetatorilor cu consecința încălcării drepturilor fundamentale recunoscute oricărei persoane.

Cu certitudine că, în cadrul investigării activităților teroriste, ascultarea învinuiților/inculpaților va depăşi stadiul de manifestare a dreptului de apărare – aşa cum s-ar putea întâmpla în cadrul investigării unora dintre infracțiunile de drept comun în cercetarea cărora există posibilitatea ca ancheta să fi putut lămuri toate problemele specifice şi fără obținerea de elemente cu valoare probatorie prin ascultarea învinuitului/inculpatului – fiind caracterizată de un efort deosebit de intens pentru dobândirea de informații care să confirme sau să le infirme pe cele deja existente – astfel încât să se constituie în probe de natură a susține concluziile anchetei – ori care să lămurească aspecte pe care anchetatorii, doar, le anticipau sau pe care nu le cunoşteau.

Aşadar, avem de a face cu o activitate deosebit de valoroasă pentru anchetă ce presupune folosirea unor procedee tactice diverse astfel încât, în limita acceptată de procedura penală, să poată conduce la obținerea unui maxim de date care sunt cunoscute de către cel ascultat.

Deşi nu voi dezvolta elemente ce țin de procedeele tactice ce pot fi folosite, consider necesar să fac o subliniere în legătură cu posibilele excese, tot ceea ce poate fi considerat abuz. Fără doar şi poate, un anchetator trebuie să fie echilibrat, bun profesionist, trebuie să aibă o cultură profesională adecvată, cunoştințe despre fenomenul terorist, experiență, etc. şi, probabil, funcționarii statului ce desfăşoară activități de anchetă în cadrul investigării activităților teroriste sunt cei mai buni. Totuşi, în condiții de presiune deosebite – clasa politică, trusturile mass-media, societatea civilă, structurile ierarhic superioare, şi, evident, posibilitatea desfăşurării altor activități teroriste cu consecința apariției de noi victime, imense pagube materiale, etc. – este greu de acceptat, din partea anchetatorilor, o atitudine detaşată, preocupare pentru respectarea regulilor, respect față de persoanele ascultate în calitate de învinuit/inculpat.

[43] N.A. – am în vedere cooperarea activă, cu sinceritate şi bună credință, în vederea realizării procesului penal, nu simpla prezentare în fața organului judiciar

Există date, mai mult sau mai puțin confirmate, cu privire la abuzuri apărute în diferite țări în legătură cu anchetarea persoanelor învinuite de implicarea în activități teroriste[44]. Nu cred că a opune două interese fundamentale – respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale recunoscute fiecărei persoane indiferent de rasă, sex, naționalitate, credință, etc. şi dreptul la securitate – eventual, acceptarea unei anumite priorități a intereselor ce vizează securitatea în detrimentul celor care interesează respectarea drepturilor omului, este o soluție rezonabilă. Fără a intra în detalii de filosofie a dreptului, consider că abuzul nu poate contracara un alt abuz, chiar dacă cel din urmă este, în fapt, materializat prin folosirea violenței extreme.

În ceea ce priveşte principale probleme ce pot fi lămurite prin ascultarea învinuiților/inculpaților trebuie făcută distincție între implicarea persoanei, în cauză, în desfăşurarea unor acte de terorism, unor acte asimilate actelor de terorism sau conexe acestora – conducerea unei entități teroriste; asocierea, inițierea, aderarea sau sprijinirea constituirii unei asocieri în scopul săvârşirii de acte teroriste; facilitarea desfăşurării activității unei entități teroriste; amenințarea cu desfăşurarea de acte teroriste; alarma falsă cu privire la desfăşurarea unui act terorist prin utilizarea unor mijloace periculoase; administrarea bunurilor ce aparțin entităților teroriste.

Ascultarea unui învinuit/inculpat ce a participat la desfăşurarea unui act de terorism va lămuri probleme precum:

- natura activității ilicite desfăşurată, singur sau în cadrul unei echipe, şi legătura dintre aceasta şi o organizație teroristă;
- apartenența la o organizație teroristă – modul de recrutare, de pregătire, sarcini asumate, rolul în ierarhia organizației, cum se transmit dispozițiile, cum se verifică şi se impune punerea în execuție a dispozițiilor, cine este responsabil de aplicarea sancțiunilor pentru nerespectarea celor hotărâte de către lideri, cum circulă mijloacele financiare, dacă şi în ce condiții există posibilitatea de a fi recompensat cu sume de bani pentru activitatea depusă, cum funcționează „asigurările" membrilor şi a celor apropiați acestora, etc.;
- când şi în ce condiții a primit dispoziția – eventual, dacă s-a oferit voluntar – de a participa la desfăşurarea actului terorist, cum a luat legătura cu ceilalți membri ai echipei, dacă a avut posibilitatea să refuze, cum a fost desfăşurată pregătirea acțiunii;
- cum s-a deplasat la obiectiv, cum şi-a completat informațiile, dacă a avut contacte cu funcționarii de securitate, unde s-a cazat, dacă a făcut plăți şi modalitatea în care a plătit, dacă, cu ce persoane a intrat în contact şi natura relațiilor cu acestea;
- dacă a făcut parte dintr-o echipă, cine o conducea, identitatea celorlalți membri, dacă avea şi care era natura relațiilor cu aceştia, în ce măsură mai participase, alături de unul sau altul dintre membri, la desfăşurarea altor activități teroriste;

[44] N.A. – există mai multe cauze care au fost judecate la C.E.D.O. pentru încălcarea unor prevederi, precum încălcarea dreptului la viață, tortură, lipsa unui proces echitabil, rele tratamente, etc., din Convenția Europeană a Drepturilor Omului – a se vedea cazurile ce au opus militanți IRA sau apropiați ai acestora guvernului Marii Britanii

♦ locurile folosite pentru întâlniri, persoanele care le administrau, ce măsuri de prevedere erau luate pentru a disimula activitățile şi a nu fi surprinşi de intervenția forțelor de securitate;

♦ cum a fost realizat actul terorist, care au fost sarcinile fiecărui membru al echipei, dacă au existat persoane sau o altă echipă de sprijin, care să asigure retragerea şi ascunderea, care să verifice realizarea atentatului;

♦ ce elemente de logistică au fost folosite, cum au fost acestea procurate, identitatea specialiştilor ce le-au pregătit, unde au fost depozitate, cum au fost transportate la fața locului, cum şi în ce condiții s-a făcut instruirea cu privire la modul de funcționare, riscuri, etc.;

♦ care a fost scopul declarat al atentatului şi ce alte obiective erau urmărite, dacă acestea erau posibile față de modul cum a fost pregătit şi pus în executare atentatul;

♦ care erau urmările previzibile ale atentatului, dacă au fost luate măsuri pentru protejarea populației civile sau, din contră, s-a urmărit obținerea unui număr cât mai mare de victime şi distrugeri cât mai importante;

♦ în ce măsură exista o preocupare pentru supravegherea atentă a reacției organelor de securitate, a structurilor politice, a celorlalte instituții statale, cine o făcea şi modul cum era planificată sau care erau posibilitățile de reacție ale organizației teroriste, organizațiilor partenere, ale altor elemente cu potențial în mediul economic, social sau politic;

♦ în cazul traficului sau a altor activități conexe – cu arme, muniții, materii explozive, materiale nucleare, materii radioactive, arme chimice sau biologice ori desfăşurarea de cercetări în domeniu pentru dezvoltarea de asemenea arme sau tehnologii de maxim interes[45] – care sunt legăturile dezvoltate de către organizația teroristă cu companii, specialişti cu înaltă calificare, chiar, structuri statale interesate în acțiuni destabilizatoare pe teritoriul unde urmează să fie folosite acestea sau cu alte organizații teroriste.

Audierea unui învinuit/inculpat implicat în desfăşurarea unui sau unor acte asimilate actelor de terorism va fi interesată de lămurirea unor probleme ce țin de:

- natura activității ilicite desfăşurate – trafic cu substanțe, materii sau tehnologii periculoase; recrutarea şi/sau pregătirea de noi membri în vederea participării acestora la desfăşurarea de acte teroriste; înlesnirea intrării/ieşirii în/din țară, găzduirea ori facilitarea accesului în zona obiectivelor vizate al persoanei despre care se cunoaşte că a sprijinit/săvârşit sau urmează să sprijine/săvârşească un act terorist; desfăşurarea de activități de culegere a informațiilor despre posibile ținte a actelor teroriste, de alte activități destinate a asigura suportul financiar ori a activităților de propagandă a ideologiei, scopului, metodelor şi mijloacelor organizației teroriste;
- de când desfăşoară activități în serviciul organizației teroriste, modul în care a fost recrutat, dacă a urmat stagii de pregătire, locațiile în care a desfăşurat activități legate de organizația teroristă, persoanele de legătură, dacă a primit sume de bani ori alte foloase din partea organizației ca urmare a desfăşurării de activități pentru organizație, etc.;

[45] N.A. – a se vedea, pentru detalii, observațiile de la capitolele destinate tratării cercetării infracțiunilor pertinente domeniului

- rolul celui ascultat în desfăşurarea activităților teroriste, legăturile infracționale, circuitul informațiilor, a mijloacelor financiare, relațiile în cadrul organizației teroriste şi cu mediul social;
- împrejurările de loc, timp şi mod în care şi-a desfăşurat fiecare element de activitate, persoanele implicate şi cele care mai cunosc despre acestea, relațiile dintre făptuitor şi aceste persoane;
- care au fost rezultatele desfăşurării activităților asimilate actelor de terorism, modul cum organizația a valorificat ori a încercat să valorifice aceste rezultate, dacă sunt implicate şi alte organizații, persoane publice, structuri politice, etc.
- relațiile cu organele statului, funcționarii ce au legături directe cu persoanele ce acționează în sprijinul organizației teroriste, în ce măsură sunt folosite corupția, neglijența, ignoranța, imperfecțiunea legislativă, etc. pentru a putea fi desfăşurate activitățile asimilate actelor de terorism;
- modul cum funcționează mecanismul desfăşurării activităților asimilate actelor de terorism – spre exemplu dacă este vorba despre trafic cu bunuri speciale, eventual, şi peste frontieră, cercetarea va fi interesată de sursele de aprovizionare, modul cum sunt trecute peste frontieră, ce acte sunt întocmite, mijloacele de transport folosite, locurile de depozitare şi de distribuție, care este piața de referință, cum se stabileşte legătura cu clienții, condițiile de livrare, cum se fac plățile, care sunt măsurile de securitate luate, cum sunt răsplătiți cei care participă la operațiuni, etc.

În cadrul *ascultării unei persoane ce conduce o entitate teroristă,* printre cele mai importante probleme ce trebuie lămurite, sunt următoarele:

- propria evoluție în cadrul organizației – dacă este membru fondator, cum şi în ce condiții a fost ales şi/sau a fost acceptat la conducerea organizației;
- structura organizației, locurile în care sunt desfăşurate activitățile „administrative", locurile în care sunt pregătite actele teroriste;
- care este mecanismul construit sau perfecționat pentru a conduce – cum sunt transmise dispozițiile; dacă sunt folosiți intermediari ori ține legătura direct cu fiecare structură în parte; care sunt modalitățile prin care verifică respectarea dispozițiilor, ce măsuri ia în cazul manifestării unor disfuncționalități şi cum impune aceste măsuri; procedura după care se iau deciziile majore, în ce măsură sunt consultanți managerii de rang inferior, dacă opiniile lor sunt valorizate, cum şi dacă este asumată răspunderea pentru deciziile luate; cum sunt soluționate litigiile între membri sau/şi structuri; cine sunt persoanele de încredere, ce sarcini îndeplinesc în cadrul organizației, cum sunt recompensate; cum şi cine poate cunoaşte pe cine, ce măsuri sunt luate împotriva scurgerii de informații, trădărilor ori penetrării informative de către organele de securitate;
- cum şi dacă mai sunt şi alte persoane – identitatea acestora – ce pot controla sau dețin date cu privire la circuitul financiar, sursele de finanțare, conturi, bănci, etc.;
- care sunt actele teroriste şi activitățile asimilate desfăşurate de către organizația teroristă, circumstanțele de loc, timp şi mod specifice fiecăreia, în parte;

- care sunt şi natura legăturilor dezvoltate în şi cu mediul social; persoanele care fac lobby pentru organizație, cine sprijină organizația şi cine este sprijinit politic, economic şi social de către aceasta;
- dacă păstrează controlul, în interes personal, asupra unor sume de bani sau alte mijloace financiare;
- care este rolul său în fundamentarea şi dezvoltarea ideologiei organizației, eventual, cum păstrează controlul asupra celor însărcinați cu elaborarea şi propagarea programului organizației.

Ascultarea învinuiților/inculpaților în cadrul investigării asocierii, inițierii, aderării sau sprijinirii constituirii unei asocieri în scopul săvârşirii de acte teroriste – formă infracțională ce este cercetată, ca principiu, în un concurs cu actele de terorism sau cu activitățile asimilate acestora – va urmări lămurirea următoarelor probleme:

- identitatea persoanelor cu care a luat contact pentru a se asocia, a iniția, a adera sau a sprijini constituirea unei asocieri;
- scopul asocierii;
- dacă cunoştea despre ideologia, scopurile şi metodele folosite de către organizație;
- care au fost aranjamentele financiare acceptate, ce măsuri şi-a luat pentru a-şi ocroti patrimoniul, propria persoană şi persoanele apropiate, atât față de acțiunile organelor de securitate sau/şi de anchetă cât şi față de acțiunile organizației;
- circumstanțele de loc, timp şi mod ce au caracterizat desfăşurarea, de către cel ascultat, a activităților incriminate de către legiuitor în cadrul acestei forme infracționale;
- identitatea celorlalte persoane din cadrul organizației cu care a luat contact în timpul desfăşurării de activități; care erau raporturile cu acestea, în ce măsură cunoaşte elemente cu privire la sarcinile acestora, despre activitățile în a căror derulare au fost ori sunt implicate;
- sarcinile pe care şi le-a asumat, raporturile funcționale cu şefii şi cu celelalte persoane cu care trebuie să coopereze;
- dacă a încercat, şi pe cine, să convingă în vederea asocierii, aderării sau sprijinirii organizației;
- dacă cunoaşte date despre persoane implicate în alte activități desfăşurate de către organizația teroristă.

În cadrul *ascultării unei persoane anchetate pentru facilitarea desfăşurării activității unei entități teroriste*, cercetarea va urmări lămurirea unor probleme precum:

→ relațiile dintre persoana anchetată şi entitatea teroristă[46];

→ în ce a constat activitatea ilicită;

→ dacă persoana anchetată cunoştea preocupările, scopurile, ideologia, acțiunile, metodele persoanei, grupării, grupului structurat sau organizației a cărei activitate o facilitează;

[46] În conformitate cu art. 4 din Legea 535/2004 prin entitate teroristă trebuie înțeleasă o persoană, grupare, grup structurat sau organizație care: comite sau participă la acte teroriste; se pregăteşte să comită acte teroriste; promovează sau încurajează terorismul; sprijină, sub orice formă, terorismul.

→ care sunt bunurile mobile sau imobile puse la dispoziția entității teroriste;

→ care sunt operațiunile financiar-bancare menite a finanța actele de terorism; în ce locuri sau conturi bancare sunt depozitate fondurile realizate sau colectate;

→ legătura dintre bunurile mobile sau imobile, fonduri sau/şi operațiunile bancare şi asupra cărora poartă activitatea ilicită cu scopul urmărit de entitatea teroristă – sunt acestea de natură a sprijini sau finanța actelor de terorism ?;

→ dacă făptuitorul este proprietar ori are alt drept real asupra bunurilor mobile sau imobile puse la dispoziția entității teroriste; titlul cu care sunt realizate sau colectate fondurile ce trebuie să finanțeze actele teroriste;

→ persoane care au contribuit la colectarea fondurilor, care au cedat sau au facilitat apropierea bunurilor mobile sau imobile față de învinuit/inculpat.

La *ascultarea persoanelor învinuite/inculpate pentru amenințarea cu desfăşurarea de acte teroriste*, anchetatorul va încerca să lămurească, ca probleme, următoarele:

- existența amenințării[47];
- identitatea persoanei sau a colectivității amenințate;
- mijloacele folosite pentru a transmite amenințarea;
- obiectul amenințării – răspândirea ori folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, etc.;
- obiectul solicitării – îndeplinirea sau neîndeplinirea unui act, a da, a preda;
- corespondența dintre obiectul amenințării şi realitate – dacă făptuitorul, în mod efectiv, poate pune în practică ceea ce amenință, dacă poate folosi arme biologice, materiale nucleare, materiale explozive, etc. în condițiile expuse în amenințare;
- activitățile desfăşurate pentru a face reală amenințarea – condițiile ce țin de procurarea, stocarea şi/sau folosirea armelor biologice, materiilor explozive ori a celorlalte ce au legătură cu obiectul amenințării;
- persoanele ce cunosc despre activitățile desfăşurate de către făptuitori, cele care au favorizat desfăşurarea activităților ce au făcut posibilă amenințarea;
- dacă prin desfăşurarea activităților, ce au făcut reală amenințarea, au fost generate şi alte consecințe periculoase decât cele specifice conținutului constitutiv al infracțiunilor ce pot fi săvârşite în concurs.

Ascultarea unei persoane învinuite/inculpate pentru alarmarea falsă cu privire la desfăşurarea unui act terorist prin utilizarea unor mijloace periculoase va avea în centru atenției următoarele probleme:

- condițiile de loc, timp şi mod în care a fost desfăşurată alarmarea[48];

---

[47] N.A. – cu sens de încunoştințare, aducere la cunoştință, a unei situații, a unei stări de fapt de un pericol deosebit, de natură a pune în pericol valori sociale deosebit de importante

[48] N.A. – cu sens de aducere la cunoştință despre existența unei situații, stări de fapt, caracterizată de un pericol deosebit pentru importante valori sociale recunoscute, ce prin natura lucrurilor creează panică, spaimă, frică.

• dacă făptuitorul a acționat singur sau s-a folosit de participarea conştientă sau conjuncturală a altor persoane;

• mijloacele folosite de către făptuitor pentru a alarma, a creşte eficiența mesajului şi a câştiga credibilitate în demersul său;

• obiectul alarmării; în concret, care este pericolul major ce amenință comunitatea – conform normei legale, alarmarea trebuie să se refere la răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme ori toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător;

• scopul urmărit de către făptuitor – alarmarea este folosită, adesea, pentru a îngreuna reacția organelor de securitate; pentru a conduce reacția specifică a acestor organe pe piste greşite, tocmai pentru a le scădea eficiența; pentru a creşte o stare de presiune asupra instituțiilor publice, asupra clasei politice, asupra altor componente sociale în acțiunea cărora este interesată organizația teroristă;

• persoanele sau/şi structurile teroriste (şi nu numai) ce au profitat sau au încercat să profite de situația creată prin alarmare.

Ascultarea învinuiților/inculpaților în cadrul investigării administrării bunurilor ce aparțin entităților teroriste va urmări lămurirea unor probleme precum:

♦ natura, proprietarul bunurilor administrate şi locația în care se găsesc acestea;

♦ care sunt activitățile, în concret, desfăşurate de către cel anchetat;

♦ relațiile dintre făptuitor şi organizația teroristă;

♦ persoanele de contact, care sunt garanțiile oferite pentru a câştiga încrederea celor ce conduc organizațiile sau celelalte elemente avute în vedere în conținutul noțiunii de entitate teroristă; cum se păstrează legătura cu cei care dispun cu privire la bunuri; cum sunt desfăşurate activitățile de predare-primire a bunurilor;

♦ identitatea persoanelor cărora li s-au transferat bunurile entității teroriste şi a persoanelor care au sprijinit, în vreun fel, administrarea acestor bunuri.

Desfăşurarea de prezentări pentru recunoaştere pot fi deosebit de utile în cadrul investigării activităților desfăşurate de către entitățile teroriste. De regulă, martorii oculari nu cunosc identitatea persoanelor ale căror semnalmente exterioare le-au perceput ca fiind implicate în activități teroriste. În astfel de condiții, prezentările pentru recunoaştere reprezintă, printre foarte puținele, metode ce pot fi folosite pentru identificarea de persoane.

Sunt folosite prezentările pentru recunoaştere a persoanelor după semnalmentele exterioare, după înregistrările de sunet şi imagine, după voce şi vorbire, după diferite manifestări exterioare ale corpului uman, prezentări pentru recunoaştere a unor perimetre pe care au fost desfăşurate segmente de activitate ilicită, a unor obiecte, tehnologii sau mijloace de transport folosite la pregătirea ori desfăşurarea activităților teroriste.

În ceea ce priveşte *prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor după semnalmentele exterioare*, consider necesar să fac unele precizări în legătură cu pregătirea şi desfăşurarea unei asemenea activități.

Astfel, în cadrul pregătirii, apreciez ca deosebit de necesară o nouă ascultare, în fapt, pregătirea persoanei ce urmează a face recunoaştere cu privire la desfăşurarea şi riscurile activității. Dincolo de ascultarea cu privire la semnalmentele percepute[49] în legătură cu persoana sau persoanele implicate în activități teroriste şi crearea sau confirmarea convingerii anchetatorului relativ la faptul că persoana în cauză a perceput nemijlocit semnalmentele pe baza cărora urmează să facă recunoaşterea, se va insista pe crearea şi dezvoltarea unei atitudini de acceptare a participării la desfăşurarea prezentării pentru recunoaştere.

Nu poate fi vorba despre nici un abuz, nici măcar despre o forțare a lucrurilor într-o limită acceptabilă, să zicem, în considerarea gravității faptelor cercetate. Conduita rezonabilă, aici, presupune o analiză, atât înainte de întâlnirea cu persoana ce poate face recunoaşterea pe baza semnalmentelor persoanei percepute direct cât şi – poate, mai ales – împreună cu aceasta a riscurilor ce decurg din desfăşurarea activității.

Prioritare sunt riscurile ce vizează viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanei şi a apropiaților ei. Este normal ca organizația teroristă să aibă o atitudine, cât se poate de activă, față de persoanele ce ar putea colabora cu organele de anchetă[50], condiții în care acestea devin adevărate ținte vii – cum păstrarea lor sub un control strict este greu de realizat, opțiunea lichidării fizice devine cea mai facilă. De asemenea, nu trebuie neglijate nici alte interese legitime, adesea persoanele bănuite de orice colaborare cu organele judiciare sunt izolate social: sunt excomunicate, le sunt falimentate afacerile, copii şi cei apropiați „se bucură" de tot felul de şicane şi persecuții, ş.a.

Ce poate face organul judiciar ? – ce poate face mai bine pentru a ocroti interesele fundamentale ale persoanelor şi pentru a atinge scopul anchetei, a rezolva problemele specifice ce trebuie lămurite în cadrul cercetării ? Să constituie o soluție rezonabilă desfăşurarea – în exclusivitate – de activități legendate, pe ascuns, într-un fel, identic cu cele desfăşurate de către organizația teroristă ? Să fie necesară abordarea tuturor persoanelor ce pot aduce lămuriri în cauză pe ascuns, să fie necesară renunțarea la procedurile judiciare „clasice" ?

Cu certitudine că a „răspunde cu aceeaşi monedă", a uza de forțe şi mijloace, eventual, suplimentare pentru a face mai bine decât o face organizația nu poate reprezenta, pentru anchetă, decât un adevăr parțial. Totuşi, nu poate exista decât o singură şansă: adaptarea demersului judiciar la particularitățile activităților ilicite anchetate şi la specificul mediului în care s-au desfăşurat acestea.

Revenind la fondul problemei, vor fi analizate riscurile participării fiecărei persoane ce poate face recunoaşterea după semnalmentele exterioare, în parte, atât la desfăşurarea activității cât şi implicarea într-un contact direct cu persoana ale cărei semnalmente le-a perceput şi le-a recunoscut, cu teroristul. Nu este lipsită de utilitate obținerea unui consimțământ, unei declarații prin care persoana ce urmează să facă recunoaştere arată că este în măsură, poate

---

[49] C. Pletea – Criminalistica, Elemente de anchetă penală, Edit. Little Star, Bucureşti, 2003, pag. 275-278

[50] N.A. – observația este relevantă pentru orice colaborare, orice persoană care, într-un fel sau altul, venind în contact cu anchetatorii ar putea lămuri aspecte importante legate de activitățile organizației teroriste

şi vrea să participe la o activitate de prezentare pentru recunoaştere după semnalmentele exterioare a unei persoane, bănuite a fi participat la desfăşurarea unei activități teroriste, în cadrul unui grup de persoane neutre.

Sunt concepute şi aplicate în practică[51] procedee tactice de realizare a prezentării persoanelor pentru recunoaştere în condiții ce exclud, nu numai, contactul cu persoana ce face recunoaşterea, ci, chiar, posibilitatea ca cel prezentat pentru recunoaştere să realizeze momentul în care este recunoscut ori, din potrivă, este exclus din cercul de suspecți – şi asta fără să fie pus în vreun fel în discuție dreptul la apărare, ori să se asigure condiții pentru erori, în sensul sugestionării persoanei ce face recunoaşterea ori a punerii în scenă a tot felul de provocări de natură a influența rezultatul activității. Pot fi folosite încăperi ce permit contact vizual ori sunt conectate la un flux de transmisie directă a sunetelor şi imaginilor. Desfăşurarea unei prezentări pentru recunoaştere poate include şi contactul direct între persoana ce face recunoaşterea şi cea recunoscută – dacă se consideră util – atunci când cea dintâi convinge organul judiciar ce conduce activitatea că este suficient de puternică pentru a nu se lăsa dominată sau intimidată de cel recunoscut. Utilitatea unui asemenea contact rezidă în crearea unei situații în care teroristul poate fi dominat psihic şi pus sub presiune prin implicarea persoanei care nu numai că îl recunoaşte ci şi descrie cu lux de amănunte acțiuni, gesturi, etc., elemente ce conving nu numai în legătură cu implicarea celui prezentat pentru recunoaştere în activitatea teroristă dar pot fi de natură a lămuri şi alte probleme de anchetă importante. În aceste condiții, devine mai clar că, în fapt, prezentarea pentru recunoaştere este o modalitate de ascultare, în condiții speciale, a persoanei ce face recunoaşterea.

Prezentările pentru recunoaştere după înregistrările de sunet şi imagine, sunt folosite în condițiile în care persoana ce urmează să facă recunoaşterea este labilă emoțional, încă marcată de cele percepute în timpul actului terorist, îi este frică, este panicată. În astfel de cazuri asistența psihologică a persoanei ce va face recunoaşterea este obligatorie. Ținând cont de sensibilitatea specifică fiecărei persoane, ocrotind-o cu maximă eficiență, anchetatorul poate obține elemente pe care să le folosească la identificarea teroriştilor. Totul depinde de cât, cum, locul în care se afla, starea şi activitățile pe care le desfăşura persoana ce a perceput direct, fragmente ori în întregime, modul de desfăşoare a activități teroriste.

Prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor după voce, vorbire şi după diferite alte manifestări exterioare ale corpului uman poate fi folosită, chiar dacă rezultatele sunt mai puțin spectaculoase, adesea incerte, parțiale. De cele mai multe ori nu există alte posibilități; sunt percepute doar cuvinte, expresii, ticuri, mecanisme comportamentale consolidate în timp, un anumit mod de a face ceva, etc. Cu răbdare, cu meticulozitate, cu pasiune, anchetatorul are şansa de a asambla fiecare element, de a corobora fiecare aspect şi, astfel, să stabilească identitatea tuturor persoanelor implicate într-un atentat sau în, oricare altă activitate teroristă.

Practica mizează foarte mult pe sistemele de supraveghere folosite atât pentru protecția clădirilor instituțiilor publice cât şi pentru supravegherea

[51] N.A. – nu numai în cadrul investigării criminalistice a activităților teroriste

multor proprietăți private ce pot oferi înregistrări de sunet şi imagine utile pentru astfel de prezentări pentru recunoaştere. De asemenea, pot fi descoperite şi înregistrări făcute de amatori folosind diferite tehnologii, de la unele ce se aproprie, ca performanțe, de cele profesionale până la simple telefoane mobile.

Orice amănunt poate fi important, orice suspiciune întemeiată poate conduce la rezultate greu de anticipat înainte – adesea se pleacă de la amănunte, aparent nesemnificative, şi, pe măsură, ce se desfăşoară activități prin care se verifică realitatea unor stări de fapt sau motivarea timpului critic de către persoanele suspecte, se ajunge la identificarea făptuitorilor.

Prezentările pentru recunoaştere a unor perimetre pe care au fost desfăşurate segmente de activitate ilicită, a unor obiecte, tehnologii sau mijloace de transport folosite la pregătirea ori desfăşurarea activităților teroriste au, de asemenea, importanța lor. Teroriştii pot proceda la luarea de ostatici[52] în speranța de a impune concesii din partea autorităților statale, uneori folosesc specialişti pe care îi recrutează din „sursă externă" fiind nevoiți să îi supravegheze şi să îi trateze ca pe nişte ostatici, alteori persoane neimplicate în activități teroriste ajung să desfăşoare activități conexe, cu caracter echivoc – de exemplu, şoferi angajați la diferite companii de transport fac aprovizionarea cu diferite materiale, tehnologii, utilaje, etc., ce pot fi folosite pentru pregătirea şi desfăşurarea de acte teroriste – oricare dintre aceste persoane ce iau contact, percep nemijlocit elemente ce au legătură cu activitățile teroriste pot fi utile ca, prin participarea la prezentări pentru recunoaştere, să lămurească unele aspecte fără de care ancheta nu ar putea progresa.

Efectuarea de percheziţii şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri sunt activități prin care anchetatorii pot obține importante probe de natură să completeze materialul probator.

Perchezițiile sunt dispuse pentru a fi efectuate în imobilele folosite de către organizația teroristă pentru a-şi desfăşura activitatea curentă, în cele folosite ca locuințe – în special de către conducători – ca ascunzători, în locurile folosite ca baze de antrenament, în cele folosite pentru desfăşurarea de activități cu caracter economic[53] în vederea obținerii de fonduri pentru finanțarea activităților teroriste, în cele folosite pentru cazarea teroriştilor şi pregătirea atentatelor etc.

Vor fi căutate:

- acte de identitate ori însemnări care să facă referire la identitatea persoanelor implicate în activități teroriste ori alte activități conexe;
- acte de identitate şi alte înscrisuri falsificate care sunt sau pot fi folosite pentru crearea de false identități;
- înscrisuri care conțin date cu privire la membrii şi activitatea curentă a organizației teroriste;
- publicații, manifeste, etc. ce popularizează doctrina, scopurile şi metodele folosite de către organizație;

---

[52] N.A - a se vedea modul de desfăşurare al multor acțiuni teroriste de pe teritoriul Irakului

[53] N.A. – am folosit noțiunea în ideea de a sublinia nu natura activităților ci rolul lor în relația cu organizația teroristă, putând fi vorba şi despre trafic de droguri ori cu alte materii interzise, exploatarea femeilor şi copiilor, contrabandă, etc.

- arme, materiale explozive, radioactive, diverse ambalaje, droguri, piese, subansamble, alte elemente tehnologice, folosite pentru punerea în scenă de atentate teroriste;
- evidențe care au ca obiect sursele de finanțare, persoanele implicate, activitățile economice sau de altă natură desfăşurate pentru obținerea de fonduri în vederea finanțării organizației;
- corespondența – pe suport clasic ori informatic – ținută de către conducători şi membrii organizației în interior ori cu persoane din exteriorul organizației;
- înscrisuri care conțin mesaje de amenințare, dispoziții de acțiune, care sunt concepute în scop de şantaj;
- înscrisuri ce atestă plăți sau alte operațiuni financiare efectuate de către membrii organizației sau simpatizanți în nume propriu sau pentru organizație;
- persoane implicate în desfăşurarea de activități teroriste ce se ascund pentru a nu participa în procesul penal sau a nu executa pedepse penale;
- cadavre, segmente de cadavru, persoane ținute ostatece, obiecte ce aparțin acestora, cătuşe, funii, alte mijloace folosite pentru imobilizare, urme biologice sau de altă natură ce pot confirma identitatea şi/sau violențele exercitate împotriva ostaticilor;
- mijloace de transport şi alte amenajări folosite pentru pregătirea şi desfăşurarea actelor teroriste.

Un capitol important, aici, îl constituie recuperarea, evaluarea şi analiza datelor ce atestă circuitul fluxurilor financiare. Aşa cum este cunoscut, desecretizarea operațiunilor bancare este problema cea mai sensibilă, problemă de rezolvarea căreia depinde descifrarea ingineriilor financiare folosite pentru ascunderea, disimularea operațiilor ce au ca rezultat final finanțarea fiecărui act terorist, în parte. De remarcat, în context, importanța ce trebuie acordată „percheziționării" calculatoarelor, atât a celor particulare cât şi a celor aparținând unor persoane juridice, existând posibilitatea obținerii unor informații esențiale pentru stabilirea legăturilor infracționale[54], totul trebuind să fie desfăşurat cu maximă diligență, în spiritul respectării garanțiilor procesuale şi realizării scopului procesului penal.

Desfăşurarea de confruntări poate contribui la lămurirea multor elemente de interes pentru anchetă. Ca opinie personală, consider că trebuie evitat orice contact între martorii oculari şi persoanele vătămate, pe de o parte, şi terorişti, pe de altă parte – cel puțin până când ancheta avansează suficient de hotărâtor; o confruntare fiind de acceptat doar, ca excepție, în condițiile necesității lămuririi unor contraziceri, cu caracter esențial, cu privire la care se apreciază – punctual, pe baza experienței profesionale şi în considerarea normelor deontologice – că pot fi lămurite prin desfăşurarea unei astfel de activități.

Altfel stau lucrurile, în condițiile confruntărilor desfăşurate în scopul lămuririi unor contraziceri esențiale apărute între declarațiile persoanelor

[54] N.A. – pe lângă unitatea centrală, echipa deplasată la fața locului pentru desfăşurarea percheziției va acorda maximă atenție şi celorlalte unități de memorie externă, dezvoltarea tehnologică permițând fabricarea unor suporturi externe cu capacități, efectiv, deosebite ce pot înmagazina cantități imense de informație.

afectate, într-un fel sau altul, prin actul terorist desfăşurat sau care, numai, au asistat, percepând direct, fragmente sau în totalitate, modul cum a fost pus în scenă actul terorist. Aici, trebuie acceptat că pot apare contraziceri esențiale fără ca una dintre persoane să fie de rea credință, datorită mai multor factori; de exemplu: amploarea şi gravitatea consecințelor, cruzimea manifestată de către terorişti, relații personale apropiate cu unele victime, etc. Practic, aceasta este singura ipoteză de lucru în care consider că se impune efectuarea de confruntări, anchetatorul putând să dirijeze întrebările astfel încât să stimuleze reamintirea, conferirea de precizie, unor împrejurări pe baza cărora să poată fi eliminate contrazicerile şi prin colaborarea efectivă a persoanelor implicate să se stabilească cu certitudine elementele controversate ce împiedică, datorită caracterului lor echivoc, dezvoltarea anchetei. Trebuie subliniată necesitatea colaborării între anchetator şi persoanele ascultate simultan – aproape că numai este adecvat termenul de confruntare deoarece persoanele nu mai sunt confruntate, nu mai au poziții opuse ci acceptă că există nepotriviri importante între situații de fapt cu privire la care au făcut declarații, situație ce poate fi generată de diferite cauze, important fiind depăşirea acestora şi stabilirea, cu largul concurs al anchetatorului, a unei corespondențe cât mai exacte între realitate şi rezultatele obținute prin desfăşurarea activităților de anchetă – orice suspiciune, tensiune ori, chiar, gest de neîncredere sau desconsiderare venit din partea anchetatorilor fiind de natură a afecta grav rezultatele activității, cu consecința directă a dezvoltării cercetării pe piste greşite.

În aceste condiții pregătirea confruntării impune anchetatorului, ca necesitate, stabilirea unei compatibilități de comunicare atât a lui, cu fiecare dintre persoanele ce urmează a fi ascultate simultan, cât şi a acestora, între ele. Apariția oricărei suspiciuni cu privire la colaborarea sau simpatizarea cu organizația teroristă trebuie verificată şi, în cazul confirmării, trebuie renunțat la desfăşurarea activității – s-ar putea pune în pericol atât persoana ce urmează a fi confruntată cât şi date cu privire la desfăşurarea anchetei pe care, chiar intuitiv, persoana de rea credință le poate afla şi pe care le poate pune la dispoziția organizației teroriste.

Efectuarea de reconstituiri este necesară pentru:

⇒ stabilirea poziției inițiale a persoanelor şi a diferitelor obiecte în perimetrul pe care s-a desfăşurat activitatea teroristă ori pe care s-au manifestat efectele acesteia;

⇒ pentru stabilirea posibilităților de percepere directă a modului de desfăşurare a actului terorist – ideal ar fi să existe explicații pentru acțiunile fiecărei persoane implicate: terorist, funcționar de securitate, simplu trecător, etc. – de către martorii oculari din locurile în care se aflau;

⇒ pentru verificarea posibilităților de efectuare a unor activități cu privire la care există suspiciuni privind abilitățile persoanelor implicate;

⇒ privind posibilitățile de evitare, de dejucare a acțiunii teroriste sub aspectul demersului funcționarilor de securitate şi funcționării sistemelor de supraveghere;

⇒ pentru verificarea rezultatelor atât parțiale cât şi finale ale anchetei.

Dat fiind particularitățile anchetei, activitatea nu este şi nici nu poate fi abordată în mod clasic.

O primă problemă apare în legătură cu locul în care se va putea desfăşura activitatea – de exemplu, locul unde s-a desfăşurat un atentat terorist nu poate, de regulă, asigura condiţiile pentru desfăşurarea unei reconstituiri, fiind imposibil de refăcut aspectul şi poziţia diferitelor elemente implicate în desfăşurarea evenimentelor. Ca soluţie, poate fi acceptată, în măsura posibilităţilor, folosirea studiourilor cinematografice care prin spaţii şi elemente tehnologice specifice pot asigura condiţii asemănătoare cu cele din timpul desfăşurării acţiunii teroriste.

De asemenea, participarea teroriştilor la efectuarea de reconstituiri trebuie privită cu maximă precauţie – aceştia ori nu acceptă ori, dacă acceptă o fac pentru a sfida organele judiciare şi celelalte persoane prezente sau pentru a avea ocazia de a pune în practică gesturi eroice.

Delicată, sub aspectul verificării modului de acţiune a funcţionarilor însărcinaţi cu paza şi securitatea obiectivelor ce au fost ţinta de atentate teroriste, este desfăşurarea de reconstituiri ce îşi propun ca scop verificarea funcţionării sistemelor de supraveghere şi de acţiune al personalului de securitate sub aspectul adecvării reacţiei la eveniment – subsumate problemei ce are ca obiect cauzele, condiţiile, împrejurările ce au generat, favorizat, înlesnit punerea desfăşurarea acţiunilor teroriste. Cu ocazia acestor activităţi pot fi descoperite comportamente neglijente, ignoranţă, divulgarea secretului profesional, nerespectarea regulilor de siguranţă ce implică, cel puţin, culpa unor funcţionari publici în antecedenţa atentatului.

CAPITOLUL 2

PARTICULARITĂŢILE INVESTIGĂRII CRIMINALISTICE A STRUCTURILOR INFRACŢIONALE ŞI A ACTIVITĂŢILOR ILICITE DESFĂŞURATE DE CĂTRE ACESTEA

Organizațiile criminale sunt percepute ca o parte a realității, ca făcând parte din viața societății. Sunt organizații sociale ce au ca particularitate faptul că îşi concep activitatea dincolo de limita legalității, în zona de interacțiune a normelor penale.

Evoluțiile sociale contemporane scot în evidență faptul că, deşi s-au intensificat măsurile şi intervențiile instituțiilor specializate de control social împotriva activităților ilicite desfăşurate de către structuri infracționale, în multe țări se constată o recrudescență, o multiplicare a acestora. Cu certitudine că existența organizațiilor criminale, activitățile ilicite desfăşurate de către acestea, subcultura violenței, crima profesionalizată, sunt probleme de interes major atât pentru instituțiile implicate în controlul social din justiție şi administrație cât şi pentru opinia publică.

Deşi nu există o unitate de vederi cu privire la cauzele reproducerii, aproape perpetue, şi dezvoltării fenomenului – acestea fiind dificil de identificat şi explicat datorită existenței unor diferențe sensibile, în timp şi spațiu, cu privire la formele de manifestare şi numărul de persoane implicate, cu privire la amploarea şi intensitatea lor – majoritatea specialiştilor şi cercetătorilor acceptă ca şi cauze ale acestor fenomene perpetuarea unor structuri politice, economice şi normative imperfecte, ce mențin şi accentuează discrepanțele sociale şi economice (dintre indivizi, grupuri şi comunități) şi intensifică conflictele şi tensiunile sociale şi etnice.

De cele mai multe ori activitatea structurilor infracționale este asociată cu violența. Aprecierea conduitelor şi definirea violenței se face atât în funcție de anumite criterii istorice, culturale şi normative, de ordinea socială existentă la un moment dat într-o anumită societate, de anumite interese politice şi sociale cât şi în funcție de anumite criterii şi contexte subiective şi accidentale, care sunt însă relative spațial şi temporal (de la o societatea la alta şi de la o perioadă la alta). Violența, indiferent dacă este în legătură sau nu cu existența şi activitățile desfăşurate de către structurile infracționale, este acceptată ca fiind intens legată de esența umană şi de funcționarea societății, ceva peren fără de care omul şi societatea creată de el nu s-ar fi putut dezvolta.

Denaturată, violența se manifestă la nivel social, ca violență rațională, specifică structurilor infracționale, prin acte de terorism şi crimă organizată, desfăşurate cu scopul de a inspira frică, spaimă şi groază în rândul opiniei publice.

2.1. Elemente caracteristice structurilor infracţionale

Înainte de a mă pronunța, pe fond, cu privire elemente comune ce caracterizează existența şi dezvoltarea structurilor infracționale, consider

necesar să prezint unele elemente în legătură cu principalele organizații criminale ce domină „piața de referință" şi a căror existență este recunoscută şi la nivel instituțional, constituind, în acelaşi timp, obiectul celor mai multe dintre măsurile luate pentru prevenirea şi combaterea manifestării şi proliferării fenomenului.

Mafia Italiană este o organizație secretă, constituită în anul 1282, în timpul unei revolte – Revolta viespilor siciliene – îndreptată împotriva ocupanților francezi[55]. La origine mafioții erau un grup de sicilieni ce încercau să organizeze atât o luptă de rezistență împotriva invadatorilor cât şi apărarea comunității, pedepsind răufăcătorii. În timp, şi-au dezvoltat o imagine de oameni respectabili ce, chiar dacă fac şi lucruri prin care încalcă norme juridice statale, respectă un cod de conduită acceptat de comunitate, acțiunile lor fiind percepute, ca finalitate, în folosul comunității. Violența a fost dezvoltată numai din considerente utilitare, pe cale de excepție, atunci când nu se poate altfel ori a fost încălcat codul de conduită; în spațiul geografic în care s-a dezvoltat fenomenul – Sudul Italiei – folosirea violenței a fost o capacitate recunoscută profesional, acceptat într-o cultură populară dispusă să promoveze folosirea oricăror mijloace pentru supraviețuire sau/şi pentru a promova pe scara socială.

Prin evoluție, s-a format în interiorul Siciliei un nucleu, o familie ce în cursul secolului al XIX-lea s-a transformat într-o clasă conducătoare, datorită afacerilor dezvoltate, care a avut disponibilitatea de a întreține o forță de intervenție – un fel de poliție privată – care să folosească forța pentru a pune lucrurile la punct, pentru a supraveghea forța de muncă, partenerii de afaceri, şi a asigura securitatea persoanelor importante din familie.

În prezent, Mafia ca fenomen criminal este analizat pe mai multe componente:

- Cosa Nostra, ca noțiune, este asociată cu organizația criminală ce acționează în regiunea siciliană;
- Camora, desemnează organizația criminală ce acționează în Campania;
- N'drangheta este denumirea organizației criminale ce acționează în regiunea calabreză.

O abordare serioasă trebuie să fie, neapărat, complexă. Este necesară observarea modului cum crima organizată se adaptează la progresul tehnologic şi la evoluția societății, în ansamblu, găsind soluții pentru penetrarea mediilor specifice – politic, social şi economic.

Odată cu mărirea numărului de membri şi sporirea mijloacelor financiare de care dispun, odată cu extinderea zonei de influență în mediul urban, asociațiile mafiote italiene au obținut supremația şi controlul formelor cele mai periculoase ale criminalității, depăşind de mult granițele regionale tradiționale: Cosa Nostra în Sicilia, Camora în Campania şi N'drangheta în Calabria. Mai mult, sunt suficiente informații potrivit cu care investițiile acestor organizații criminale au depăşit granițele Italiei şi chiar ale Europei, foarte posibil fiind ca şi teritoriul României să fi prezentat interes.

---

[55] Mafia este o noțiune, o expresie, construită prin alăturarea inițialelor cuvintelor din sloganul „Morte Alla Francia, Italia Anela" (Moarte Franței, strigă Italia) folosit de către răsculați

Mafia în Statele Unite ale Americii îşi are începuturile la sfârşitul secolului al XIX-lea când poliția locală a demonstrat legătura dintre o serie de comportamente ilicite cu bande organizate, formate din italieni imigranți originari din Sicilia.

Evoluția mafiei americane între cele două războaie mondiale a fost grăbită de prohibiție, perioadă ce a creat condițiile ideale de apariție a unui „business" extrem de competitiv: producția şi comercializarea clandestină a produselor alcoolice. Atunci au apărut faimoasele „gang-uri"ai căror membrii proveneau din minoritățile etnice şi religioase din Statele Unite ale Americii, supuse discriminării, abuzului şi exploatării deosebit de feroce. Într-un interval extrem de scurt, mafia americană a acaparat toate domeniile ce s-au dovedit rentabile pentru mafia siciliană: jocuri de noroc, prostituție, trafic de droguri, contrabandă, protecție forțată a întreprinderilor. În principalele oraşe din S.U.A., multe afaceri din industrie au încăput pe mâna mafioților care au devenit familii.

Există unele deosebiri între mafia americană şi cea italiană. Termenul de „familie" nu mai are aceeaşi conotații ca şi în Italia, fiindcă în familiile italiene membrii sunt în marea lor majoritate rude şi sunt sicilieni, pe când în S.U.A. există familii – aproape toate – în care există şi membrii neitalieni (evrei, irlandezi, polonezi) iar legăturile de rudenie între membrii familiilor sunt puține şi foarte îndepărtate. Pe lângă organizațiile criminale dominate, o bună perioadă, de italieni, s-au dezvoltat şi organizații conduse de către irlandezi[56] şi evrei[57].

Ca domenii de interes pentru organizațiile criminale au fost şi rămân industria construcțiilor, traficul de droguri, de carne vie şi de orice altceva ce poate fi valorificat clandestin pe sume mari – arme, muniții, explozivi, materiale nucleare, tehnologie de înaltă performanță, etc. – pariuri clandestine, taxe de protecție, corupție, ş.a.

Mafia în America de Sud s-a dezvoltat şi se manifestă asemănător celor la care am făcut referire. Ca exemplu, cartelurile columbiene, exploatând o situație economică dezastruoasă, s-au impus în societate şi au ajuns lideri pe anumite piețe de interes – în principal, pe piața traficului de droguri. Au început să deranjeze când au devenit principalii furnizori de droguri pe piața S.U.A. deranjând echilibrele stabilite. Deşi s-a pus în mişcare tot ceea ce putea fi pus în mişcare, inclusiv o intervenție a trupelor americane în Panama, asistență militară pentru mai multe guverne din zonă, afacerea pare să se desfăşoare în limite profitabile pentru toți cei interesați.

Mafia rusă a început să se manifeste, în forme specifice crimei organizate, dincolo de granițele țărilor din fostul lagăr comunist, după 1990. Activitățile sunt desfăşurate atât pe teritoriul Rusiei cât şi în străinătate, fiind

[56]Mafia irlandeză a avut o perioadă de expansiune, mai ales în timpul prohibiției, ca apoi să-i scadă autoritatea şi multe dintre teritorii să-i fie luate de către mafia italiană şi cea evreiasca. Dintre irlandezi s-au remarcat frații O'Donell şi apoi mafiotul O'Banion, acesta a fost pentru irlandezi ceea ce a fost Lucki Luciano pentru Cosa Nostra, un organizator de geniu, apoi o parte dintre irlandezi s-au integrat în Cosa Nostra sau în mafia evreiască.

[57]Mafia evreiască a rămas şi după prohibiție egală cu mafia italo-americană. Mulți evrei au ajuns apoi să lucreze pentru Cosa Nostra sau să colaboreze cu aceasta. Mezer Lusky (bancher al mafiei câteva decenii), Bugsy Siegel, L. Buchalter sau J. Shapiro care, au inventat şi exploatat primi corupția sindicală.

suficiente confirmări ale prezenței mafiei ruse în țările Uniunii Europene, în Canada şi SUA, în Orientul Mijlociu şi Asia de sud-est.

Ca şi structură funcțională, în cadrul mafiei ruse sunt recunoscute cinci componente:

- „pseudo-antreprenorii" care se ocupă cu afacerile financiare, inclusiv cu pomparea fondurilor guvernamentale în conturile societăților comerciale şi impunerea profiturilor ilicite din vânzarea resurselor naturale, prin folosirea licențelor eliberate de funcționari corupți;
- „gangsterii" sunt specializați pe desfăşurarea activităților de „racketing", furturi prin efracție, jafuri, şantaje, controlul traficului de droguri, jocuri de noroc şi prostituție;
- „jefuitorii" sunt grupări devenite foarte active după 1991 ce acționează în domeniul sectorului public sau privat al statului prin devalizarea sau însuşirea unor bunuri a acestuia, mai ales în comerțul cu amănuntul, privatizarea proprietăților statului, vânzarea de materii prime, metale rare, lemn, mobilă etc.;
- „corupții" reprezintă grupuri de persoane oficiale, angajate în organele puterii de stat, ale administrației şi justiției, care acordă organizațiilor criminale avantaje ilegale, beneficiind la rândul lor de sume mari de bani;
- „coordonarea" reprezintă elita lumii interlope respectiv „naşii" care asigură conducerea activităților ilegale.

Este valorificat orice aduce profit – traficul de droguri, arme, muniții, materii explozive, ființe umane, maşini de lux furate, afaceri imobiliare în Europa de Est, perceperea taxelor de protecție, asasinate la comandă, falsificarea de instrumente de plată occidentale, ş.a.

Mafia Asiatică a beneficiat de crearea de mari comunități asiatice, în principalele metropole, fiind implicată în omoruri, răpiri, şantaj, jocuri de noroc, traficul de droguri şi armament. S-a afirmat, şi pe bună dreptate, că mafia asiatică are potențialul de a deveni în viitor problema numărul unu atât pentru autoritățile americane cât şi pentru cele europene, cu atât mai mult cu cât combaterea organizațiilor criminale de origine asiatică se dovedeşte extrem de dificilă datorită câtorva caracteristici care le fac aproape de nepătruns în ceea ce priveşte anchetarea lor.

Organizațiile criminale chinezeşti sunt cele mai vechi, triadele[58] dezvoltându-se în Taiwan şi Hong Kong, ajungând, în timp, să controleze activitățile ilegale organizate din Vietnam, Thailanda, Laos, Birmania, Filipine, Macao şi Malaysia.

Mafia chineză este implicată în toate activitățile crimei organizate, veniturile ei fiind de miliarde de dolari. Principala activitate este traficul de droguri, ea controlează aproape 85% din traficul de heroină mondial – se bucură de o autoritate indiscutabilă în țările producătoare de heroină. Se constată o preocupare pentru dezvoltarea traficului de ființe umane şi prostituției. De asemenea se scot profituri uriaşe şi din executarea unor falsuri. Este executată cea mare gamă de falsuri – ceasuri Rolex, genți Gucci, cărți de credit, CD şi DVD-uri – ce invadează lumea creând mari tensiuni diplomatice între S.U.A. şi China cu privire la protejarea dreptului de autor.

---

[58] A se vedea, I. Pitulescu - Crima Organizată – Edit. Național, 1996, pag.104

Triadele controlează şi toate jocurile de noroc din Hong Kong, Macao, Taiwan, Filipine, Corea de Sud, Thailanda şi parte din Australia. Percep taxă de protecţie pentru aproape orice activitate economică desfăşurată pe teritoriul controlat. Spălarea banilor se face în Europa de Vest şi prin sisteme bancare controlate îndeaproape.

Yakuza japoneză, denumită şi Boriocudan, este o organizaţie care săvârşeşte fapte ilicite printr-o organizare în bande ce-şi creează zone speciale de influenţă şi uzează, fără ezitare, de violenţa extremă. Bandele sunt constituite în trei mari sindicate ale crimei: „Yamaguchi-gumi", „Ynagaua-kai" şi „Sumiyoschi-nengo-kai". În aceste organizaţii se percepe un tribut de la membrii şi afiliaţi numit „janokin", şi se caută ca majoritatea bandelor mici să fie acaparate şi crească puterea organizaţiei.

Yakuza se implică traficul de droguri, în jocuri de noroc, perceperea de taxe de protecţie, prostituţie, trafic de arme. Dispunând de sume mari de bani, Yakuza foloseşte tot mai mult băncile nipone sau americane pentru a spăla banii şi a-i investi apoi în afaceri legale. Sunt preferate mai ales investiţiile în domeniu imobiliar, în ultimul timp observându-se cum companii de construcţii din Japonia îşi deschid filiale în S.U.A.

Grupările criminale vietnameze şi coreene sunt cele mai tinere grupări criminale asiatice. Cea mai cunoscută grupare vietnameză este BORN TO KILL (BTK) şi ea acţionează pe coasta de est a S.U.A., în ultimul timp extinzându-şi activitatea şi pe coasta de vest. Se remarcă printr-o bună organizare şi o strictă respectare a secretelor organizaţiei[59] colaborând cu triadele chineze.

Organizaţiile coreene sunt foarte tinere în comparaţie cu triadele sau Yakuza, dar ele sunt într-o continuă creştere mai ales că în ultimii ani acţionează împreună cu mafia japoneză. Principalele venituri sunt realizate din traficul de droguri, prostituţie, şantaj, camătă, fraudă prin cărţi de credit sau contrafăcute.

Crima organizată asiatică are un potenţial în creştere, într-un viitor nu prea îndepărtat existând posibilitatea de a deveni cea mai puternică structură criminală din lume.

Crima organizată în România a început a se manifesta cu oarecare timiditate la nivelul funcţionarilor privilegiaţi şi a unora dintre activiştii de partid din vechiul sistem centralizat. Imediat după 1990 s-au cristalizat forme incipiente de organizare a activităţilor care să creeze profituri cât mai mari, indiferent de limitele impuse de normele legate din diferitele domenii de activitate. În timp scurt au proliferat activităţi ilicite, pregătite cu mare atenţie, precum: folosirea armelor de foc, ameninţări, tâlhării, răpiri şi trafic de persoane, trafic de droguri, sisteme de valorificare a bunurilor furate, impunerea de taxe de protecţie, contrabandă, evaziune fiscală, corupţie, etc. Frustrarea şi sărăcia într-un sistem social cu componentele fundamentale aflate într-o reformă permanentă au favorizat o adevărată migraţie socială către zona ilicitului şi, de aici, apariţia multor persoane dispuse a-şi pune serviciile şi, chiar, viaţa la dispoziţia unor sisteme infracţionale care le-au asigurat un minim confort financiar – aşa-numita ieşire din sărăcie.

[59] I. Pitulescu – op.cit. – pag.111

Se constată o anumită preferință pentru lovituri mari care să schimbe destinul celor implicați, pentru activități de trafic şi fals care să presupună riscuri cât mai mici şi profituri cât mai mari.

O componentă importantă, în context, o constituie *grupările arabe şi turceşti* specializate în traficul de droguri, valorificarea de bunuri furate, şantaje, spălare de bani, infracțiuni vamale, înşelăciuni, ş.a.

O altă componentă ține de activitățile ce implică cetățeni de etnie rromă – aşa-numita mafie țigănească. Activități ilegale ce vizează înşelăciuni legate de proprietăți imobiliare, dobândirea unor bunuri mobile, plasarea în „zone productive" din occident, traficul de persoane, trafic cu droguri, cu metale neferoase, dezvoltarea unor rețele de cerşetorie şi impunerea unor taxe de protecție au intrat în preferințele rromilor.

Într-o exprimare cât se poate de concisă, indiferent de locul în care se dezvoltă sau de denumire, o organizație criminală, prin modul său de înființare şi dezvoltare, prin structura, flexibilitatea şi deosebita sa capacitate de infiltrare în zonele vitale ale politicului şi economicului, prin extinderea la nivel internațional, prin recursul necondiționat la violență, corupție şi şantaj, reprezintă un pericol direct şi de mare actualitate, o sfidare la adresa societății.

Ca şi noțiune, ***prin structură infracțională[60] se poate înțelege un grup de persoane ce s-a constituit şi ființează pe principii conspirative în scopul de a obține venituri cât mai mari, în principal, prin desfăşurarea de activități ilicite, prin natura lor, ori de activități licite cu încălcarea procedurilor şi altor condiții legale stabilite pentru acestea.***

În concepția Interpol-ului, organizațiile criminale[61] ar putea fi împărțite în patru mari grupe distincte:

a) Familiile mafiei, constituite pe structuri ierarhice stricte, norme interne de disciplină, un cod de conduită şi o diversitate mare de activități ilicite (familiile italiene, americane, columbiene, etc.);

b) Organizațiile profesionale ai căror membrii se specializează în una sau două tipuri de activități criminale (furtul şi traficul de maşini furate, răpiri de persoane);

c) Organizații criminale constituite pe criterii tehnice, care sunt rezultatul unor împrejurări specifice precum închiderea granițelor, circulația dificilă peste frontiere sau expansiunea geografică (triadele, yakuza, jamaicanii);

d) Organizații teroriste internaționale care practică asasinatul, deturnarea de avioane, răpirea de persoane etc., sub diferite motivații politice, militare, religioase sau rasiale.

Nu se insistă pe introducerea în cadrul noțional a unei cerințe legată de *structură* pe baza unei temeri legată de o eventuala includere acestui element în conținutul juridic al normelor penale ce pot fi adoptate pentru incriminarea activităților legate de înființarea şi desfăşurarea de activități ilicite de către structuri infracționale ca o **cerință esențială** pentru existența faptei, deoarece

---

[60] N.A. – am în vedere, aici, elemente de ordin general fără să fie luate în considerare cele avute în vedere de către legiuitor în cadrul legii speciale

[61] N.A. – am folosit noțiunea de organizație criminală aici în considerarea faptului că este folosită de către o parte importantă a doctrinei – inclusiv în documentele Interpolului – fiind asimilată şi în vorbirea curentă. În cadrul acestui demers prevalează noțiunea de structură infracțională deoarece am considerat-o mai precisă, mai adecvată pentru desemna caracteristicile fenomenului

o astfel de condiție ar împiedica tragerea la răspundere penală a asociațiilor infracționale amorfe, cu o structură internă necristalizată.

Totuşi, dincolo de oportunitatea şi eficiența reacției penale, în realitate, toate structurile infracționale, prin natura lucrurilor, prezintă o structură minimală, în care **liderul** joacă un rol important – de altfel, în reglementările penale care sancționează asociațiile criminale, calitatea de lider constituie, de regulă, o circumstanță personală judiciară care poate atrage o pedeapsă mai gravă.

Nu trebuie omis că alături de lideri şi de membrii care au aderat formal la organizație sau au fost recrutați de aceasta, în mod special, este folosit şi un număr de persoane care realizează, în mod permanent sau temporar, activități specifice obiectivelor structurilor infracționale în schimbul banilor, protecției pe care aceasta o poate asigura sau a sprijinului pe care îl vor primi la nevoie din partea structurii. Mai mult, a devenit specific structurilor infracționale moderne să atragă în sfera lor de activitate personalități importante din domeniul politic, juridic, economic, social care devin instrumente de realizare a scopurilor structurii şi care într-un fel apar ca şi „proprietate a organizației”[62].

Analizând fenomenul, se poate concluziona că structurile infracționale s-au organizat într-o manieră asemănătoare societăților comerciale licite, cu departamente pentru achiziții, producție, transport, vânzări şi finanțare; diferențele constau în faptul că acestea dispun şi de un departament care asigură utilizarea forței pentru impunerea intereselor proprii şi în natura ilicită a activităților desfăşurate.

Important este că modul în care sunt organizate structurile infracționale, diviziunea rolurilor între membrii acestora, permit acestora o anumită ***continuitate în timp***, indiferent de traiectoria unuia sau altuia dintre membri[63]. ***Grupul este, întotdeauna, mai important decât indivizii***. Atât timp cât legea tăcerii funcționează în mod adecvat, cât nu apar elemente, cu caracter deosebit, care să conducă la o disoluție, structura infracțională nu este afectată de acțiunile judiciare îndreptate împotriva unora dintre membri săi pentru activitățile ilicite desfăşurate în interesul grupului, de trădare, deces ori retragerea unuia sau a mai multor membri importanți. Mai mult, executarea unei pedepse cu închisoarea şi respectarea întru totul a codului de conduită specific structurii infracționale conduc la obținerea unei anumite faime şi, de regulă, a unei poziții superioare în ierarhia structurii din care face parte. Foarte important, atât pentru membrii structurii cât şi pentru organele judiciare, este că, dacă în anchetă nu se poate face dovada că anumite activități sunt desfăşurate de către o structură infracțională, justiția penală nu va putea dispune confiscarea bunurilor dobândite ilicit ca urmare a faptelor comise de membrii săi.

Definitorie pentru structurile infracționale este ***stabilitatea*** – ancheta va constata existența unei structuri pe o *perioadă îndelungată* sau *nedefinită de timp* şi, pe cale de consecință, săvârşirea infracțiunii de asociere pentru

---

[62] G. Antoniu, Reflecții asupra crimei organizate, în R.D.P. nr.3/1997, p.33 şi urm.;

[63] N.A. – aceştia pot deceda, pot fi arestați sau, mai rar, li se poate permite retragerea din activitățile ilicite cu asumarea tăcerii absolute în legătură cu orice amănunt legat de organizație, persoane implicate sau activități ilicite desfăşurate

săvârşirea de infracţiuni în mod continuu, relevant, fiind atât momentul consumării infracţiunii cât şi momentul epuizării acesteia.

În multe cazuri se poate accepta şi un ***caracter conspirativ*** (secret) al structurilor infracţionale, crima organizată putând fi comparată cu o ***întreprindere secretă***[64]. Mai precis, caracterul conspirativ vizează secretul operaţiunilor, ascunderea surselor de venit[65], a modului cum se încearcă a se conferi o aparenţă de legalitate a veniturilor, structura entităţii, identitatea liderilor operaţionali, ş.a., nu ascunderea existenţei, puterii şi influenţei structurii infracţionale – cu privire la aceste elemente existând o preocupare contrară, de afirmare, de publicitate, chiar.

Conspirativitatea este impusă şi dezvoltată atât pe fundamentul vechii origini socio-culturale a fenomenului – acolo unde este cazul – cât şi, mai ales, din necesităţi obiective determinate de nevoia de autoprotecţie, de evitare a penetrării propriilor rânduri de către organizaţii concurente ori de către agenţi infiltraţi ai organelor judiciare ori instituţiilor de informaţii din diferite state. Regulile de conduită, discreţia maximă, legea tăcerii, trebuie respectate de către toţi membrii sunt indispensabile, în caz de trădare existând riscul eliminării fizice[66].

Asociate structurilor infracţionale sunt şi obiectivele care, prin natura lor, sunt ***exclusiv*** sau ***preponderent infracţionale***. Mai clar, se urmăreşte ***obţinerea pe orice căi –*** iar acestea sunt de cele mai multe ori ilicite **–** în mod sistematic de profituri[67] maximale. În lista criteriilor obligatorii propuse de Comitetul de experţi ai Consiliului Europei, la punctele 3 şi 4 este subliniat caracterul grav al activităţilor ilicite desfăşurate de către structurile infracţionale, întreaga activitate a acestora fiind îndreptată spre obţinerea de ***profit şi/sau putere***. Cei mai mulţi dintre membrii structurilor infracţionale sunt persoane care au intrat în organizaţie pentru câştiguri deosebite ori pentru alte avantaje ilicite în ***sfera puterii economice*** şi, uneori, în zona ***puterii politice*** sau ***administraţiei locale ori centrale***.

Principial, câştigul se realizează prin obţinerea şi menţinerea monopolului asupra producţiei şi traficului de bunuri şi servicii ilicite cum ar fi producţia şi traficul de narcotice, jocurile de noroc, pornografia şi prostituţia, traficul de arme, muniţii şi explozibili, traficul de bunuri din patrimoniul cultural naţional, forme moderne de criminalitate – frauda bancară, falsificarea de hârtii de valoare şi criminalitatea informatică. La nivel local, în cazul structurilor infracţionale insuficient dezvoltate, încă neafiliate la organizaţii puternice pot predomina taxele de protecţie, tâlhăriile, furturile calificate, şantajul mărunt, valorificarea bunurilor ilicite.

---

[64] J.Landesco, Organized Crime in Chicago, în "Illinois Crime Survey", Chicago, 1929, citat de Ernesto Ugo Savona, Social Change, Organization of Crime and Criminal Justice Systems, în vol. "Essays on crime and development", UNICRI, Roma, 36/1990, p.103-119;

[65] N.A. – în fapt, disimularea naturii ilicite a activităţilor din care organizaţia realizează venituri

[66] În ultimii ani, ca urmare a eforturilor depuse în plan naţional şi internaţional, un număr important al capilor organizaţiilor criminale au fost capturaţi şi deferiţi justiţiei. Unii dintre ei au vorbit. Pe cale de consecinţă, conspirativitatea a fost întărită şi mai mult, fiind limitate, la minimum, atât legăturile între membrii reţelei cât şi circulaţia de informaţii în interiorul reţelei, ori severitatea selecţiei de noi membri.

[67] N.A. – în analiză, noţiunea de profit trebuie acceptată în toată complexitatea ei, interesează, cu certitudine, profitul economic, dar şi puterea, controlul unor teritorii şi pieţe, activităţi economice concesiuni, autorizaţii, adjudecări de servicii publice, sau pentru a realiza, pentru ei sau pentru alţii, de beneficii patrimoniale nejustificate – Codul penal italian, art. 416-bis, Asocierea de tip mafiot

Remarcabile sunt ***flexibilitatea*** şi ***rapiditatea*** cu care structurile infracționale se adaptează atât în ceea ce priveşte domeniile preferate de activitate, cât şi la condițiile concrete, social-politice şi istorice din țările sau teritoriile pe care îşi desfăşoară activitatea. În scopul atingerii obiectivelor proprii, structurile crimei organizate s-au infiltrat în structurile pieţelor legale ale lumii finanțelor şi, nu în ultimul rând, în clasa politică, în justiție şi poliție. Specific acestor structuri moderne este atragerea în sfera lor de activitate a unor importante personalități din domeniul politic, juridic, economic sau social ce devin instrumente de realizare a scopurilor asociației şi care, în cele din urmă, devin profund ataşați organizației. Fiind în permanent în conflict cu legea penală, aceste structuri se preocupă de coruperea autorităților, de introducerea de membri în cadrul aparatului represiv care să le procure informații şi să-i sprijine la nevoie; depun eforturi pentru ştergerea urmelor faptelor comise, pentru falsificarea probelor sau distrugerea lor, mergând până la neutralizarea judecătorilor, procurorilor, polițiştilor, martorilor, experților prin violență şi amenințare.

Ca exemplu, un domeniu nou al crimei organizate îl reprezintă traficul cu organe umane pentru transplant. Săracii țărilor în curs de dezvoltare, inclusiv copiii, reprezintă donatorii favoriți ai organizațiilor criminale. Pe măsură ce tehnologia păstrării îndelungate a organelor umane se perfecționează este de aşteptat ca piața neagră în această materie să se amplifice.

Utilizarea forţei în atingerea propriilor obiective reprezintă o altă caracteristică importantă a structurilor infracționale. Specific acestora este folosirea constrângerii prin cele mai dure mijloace, inclusiv prin răpirea de persoane, uciderea celor care pun în pericol asociația, distrugerea de bunuri etc. Aceste metode se folosesc nu numai pentru atingerea scopurilor structurii dar şi pentru asigurarea disciplinei interne, a secretului operațiunilor, a înlăturării concurenței organizațiilor rivale, pentru concentrarea puterii în mâinile unui număr cât mai redus de conducători şi pentru lărgirea sferei de activitate a organizației[68].

Se poate accepta şi caracterul **transnaţional** al structurilor infracționale[69] – o consecință a evoluției societății la nivel planetar – contradicția dintre dorința de integrare economică internațională a țărilor în curs de dezvoltare şi slaba dezvoltare economică, instabilitatea politică şi corupția din țările sărace au creat breşe excepționale pentru expansiunea şi chiar mondializarea activităților ilicite organizate şi a grupărilor ce le desfăşoară.

---

[68] Ca exemplu, în Italia au fost ucise, personalități marcante ale luptei antimafia din Italia: generalul Alberto Dalla Chiesa şi judecătorii Giovanni Falcone şi Paolo Borselino. Crimei organizate italiene îi sunt atribuite şi unele crime politice, între care asasinarea premierului Aldo Moro şi atentatul cu bombe din gara Bologna, acțiuni de mare forță şi violență, prin care s-a încercat determinarea statului italian la încetarea măsurilor legale împotriva acestei structuri criminale.

[69] N.A. – adesea când se face referire, în doctrină şi, chiar, în vorbirea curentă, se foloseşte noțiunea de crimă organizată. Deşi este, oarecum, împământenită această noțiune, am preferat să folosesc noțiunea de structură infracțională în ideea de a observa marea diversitate a grupurilor ce se organizează în vederea desfăşurării de activități ilicite, crima, înțeleasă în limbaj comun ca omor sau alt act violent prin care se atentează la viața, sănătatea ori integritatea corporală a uneia sau a unor persoane fiind o ultimă opțiune, soluție de criză, excepția, fiind de dorit desfăşurarea în „pace" a activităților ilicite pentru care structura şi-a găsit loc pe „piața de referință".

Aşa cum se arată în Raportul Secretariatului Comisiei asupra impactului mondial al crimei organizate, prezentat la Viena în anul 1993, eforturile statelor pentru combaterea crimei organizate nu au fost încununate de succes, fapt care, alături de alți factori, a contribuit la rapida internaționalizare a acestui fenomen[70] şi a mărit **pericolul social al activităţilor ilicite desfăşurate** de către grupurile criminale organizate.

O structură infracțională pentru a se dezvolta, pentru a putea supraviețui în unele perioade, pentru a evita o confruntare, totuşi, inegală cu o structură statală are nevoie să se folosească şi să aducă noi valențe **fenomenului corupţiei,** are nevoie să corupă**,** să creeze slăbiciuni pe care, la momentul oportun, să le exploateze. Coruperea funcționarilor publici este un fenomen endemic şi poate fi întâlnit în toate țările, dar mai ales în cele sărace. În aceste țări, dezvăluirile pe tema corupției şi percepția nemijlocită a cetățenilor cu privire la aceasta au determinat o reacție de profundă neîncredere din partea populației, o reacție de teamă şi lipsă de interes în cooperarea cu autoritățile din sistemul justiției penale, cu autoritățile publice, în general. În plan politic, oamenii renunță să mai sprijine vreun partid şi în cele din urmă refuză exercitarea dreptului la vot. În aceste condiții, riscul accederii la putere a unor formațiuni politice sprijinite şi de grupări ale crimei organizate a devenit important. Aşa-numitele comenzi guvernamentale sunt alocate, în urma unor licitații trucate, companiilor controlate de persoane implicate în structurile infracționale ce oferă cea mai mare mită şi care, ulterior, efectuează lucrări de foarte slabă calitate sau nu le efectuează de loc. Pe această cale, fondurile publice sunt acaparate de către structurile infracționale care dispun de firme cu aparență licită în spatele cărora disimulează activitățile infracționale. De altfel, între diversele grupuri de structuri infracționale se desfăşoară o competiție acerbă pentru obținerea contractelor economice finanțate de la bugetele publice ori de către instituțiile financiare internaționale. În astfel de competiții, investitorii oneşti nu au nici o şansă, dacă devin prea insistenți, riscă să fie eliminați pe cale violentă ori sunt forțați să dea faliment.

Prin **corupţie şi şantaj** structurile infracționale determină apariția şi configurarea unei **clase politice alternative** (oameni şi organizații controlate de şi care execută punctual comenzile primite de la structuri infracționale) subordonată intereselor acestora, punând în pericol pacea socială, amenințând dezvoltarea economică şi principiile fundamentale ale democrației. Libertatea de expresie a cetățenilor este limitată datorită controlului (economic ori prin amenințare sau şantaj) pe care crima organizată îl exercită asupra mijloacelor de informare în masă.

Poate fi observat un cerc vicios – sărăcie, violență, corupție, organizarea activităților ilicite pentru a putea supraviețui, lipsa resurselor financiare pentru dezvoltarea de strategii viabile care să asigure controlul fenomenului.

Toate rapoartele naționale şi internaționale în această materie afirmă că nu există nici un indiciu din care să se tragă concluzia că, în viitor, activitățile

---

[70] UNITED NATIONS OFFICE AT VIENNA, Doc. E/CN.15/1993/3, în UNITED NATIONS CRIME PREVENTION AND CRIMINAL JUSTICE NEWSLETTER, No. 22/23, July 1993 (Special double issue on the United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice);

ilicite desfăşurate de către structurile infracționale ar urma să se restrângă sau să-şi reducă domeniile de impact. Condițiile social-economice nu permit această prognoză. Salariile mici sau/şi lipsa unor venituri stabile generează corupție şi amplifică tentația obținerii unor produse şi servicii prin ocolirea sistemului fiscal, contribuind, astfel, la dezvoltarea economiei subterane.

2.2. Abordarea judiciară a fenomenului

În România, prevenirea şi combaterea criminalității organizate constituie obiectul unei legi speciale, Legea nr. 39/2003 – privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate.

În conformitate cu art. 2, lit. a, prin ***grup infracțional organizat*** se înțelege grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, care există pentru o perioadă şi acționează, în mod coordonat, în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține, direct sau indirect, un beneficiu financiar sau alt beneficiu material – per a contrario, nu constituie grup infracțional organizat *grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni şi care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi in cadrul grupului.*

Aşa cum se observă, legiuitorul român a legat de noțiunea în analiză mai multe ***caracteristici***, după cum urmează:

→ *o structură determinată*, formată din trei sau mai multe persoane în care fiecare persoană îşi asumă roluri prestabilite, compatibile cu strategia şi scopurile grupului;

→ *o durată a funcționării grupului* care să nu fie limitată la perioada de timp necesară pentru săvârşirea imediată a uneia sau a mai multor infracțiuni, grupul trebuind să aibă o anumită continuitate în timp;

→ *acțiunea grupului este una coordonată, pregătită şi adaptată* pentru a săvârşi una sau mai multe infracțiuni grave;

→ *scopul este cât se poate de clar şi explicit* – obținerea, direct sau indirect, a unui beneficiu financiar ori material.

Introdusă în analiză, ***infracțiunea gravă***, din punct de vedere noțional, este circumscrisă următoarelor categorii de infracțiuni:

1. omor, omor calificat, omor deosebit de grav;
2. lipsire de libertate în mod ilegal;
3. sclavie;
4. şantaj;
5. infracțiuni contra patrimoniului, care au produs consecințe deosebit de grave;
6. infracțiuni privitoare la nerespectarea regimului armelor şi munițiilor, materiilor explozive, materialelor nucleare sau al altor materii radioactive;
7. falsificare de monede sau de alte valori;
8. divulgarea secretului economic, concurența neloială, nerespectarea dispozițiilor privind operații de import sau export, deturnarea de fonduri, nerespectarea dispozițiilor privind importul de deşeuri şi reziduuri;
9. proxenetismul;

10. infracțiuni privind jocurile de noroc;

11. infracțiuni privind traficul de droguri sau precursori;

12. infracțiuni privind traficul de persoane şi infracțiuni în legătură cu traficul de persoane;

13. traficul de migranți;

14. spălarea banilor;

15. infracțiuni de corupție, infracțiunile asimilate acestora, precum şi infracțiunile în legătură directă cu infracțiunile de corupție;

16. contrabanda;

17. bancruta frauduloasă;

18. infracțiuni săvârşite prin intermediul sistemelor şi rețelelor informatice sau de comunicații;

19. traficul de țesuturi sau organe umane;

20. orice altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii, al cărei minim special este de cel puțin 5 ani.

Ca infracțiuni specifice sunt prevăzute:

- Inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea unui grup infracțional organizat – art. 7, alin. 1[71];
- Inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea unui grup, în vederea săvârşirii de infracțiuni, care nu este, un grup infracțional organizat – art. 8 alin.1[72];
- O formă agravată, calificată după calitatea bunurilor asupra cărora poartă activitatea ilicită specifică elementului material, a infracțiunii de tăinuire prevăzută la art. 221 din Codul penal – art. 10 alin. 1[73].

În condițiile în care legiuitorul se referă în conținutul textului legal la două entități între care există asemănări şi deosebiri – grup infracțional organizat şi grup ce nu este „grup infracțional organizat" – pe parcursul acestui capitol am preferat noțiunea de „structură infracțională" în dorința de a surprinde ceea ce este caracteristic desfăşurării de activități ilicite în mod organizat.

În ceea ce priveşte competența de urmărire şi judecată, în conformitate cu prevederile art. 11 din Legea 39/2003, urmărirea penală pentru inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea unui grup infracțional organizat se efectuează în mod obligatoriu de procuror şi se judecă în primă instanță de tribunal.

În condițiile desfăşurării de activități ilicite specifice inițierii, constituirii, aderării sau sprijinirii unui grup infracțional organizat ori tăinuirii de bunuri ce provin din săvârşirea unei infracțiuni grave de către unul sau mai mulți membri ai unui grup infracțional organizat, se aplică confiscarea bunurilor iar în cazul în care acestea nu se găsesc, se confiscă echivalentul lor în bani sau

---

[71] Inițierea sau constituirea unui grup infracțional organizat ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unui astfel de grup se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi.

[72] Inițierea sau constituirea ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unui grup, în vederea săvârşirii de infracțiuni, care nu este, potrivit prezentei legi, un grup infracțional organizat, se pedepseşte, după caz, potrivit art. 167 şi art. 323 din Codul penal.

[73] Infracțiunea de tăinuire, prevăzută la art. 221 din Codul penal, dacă bunul provine dintr-o infracțiune gravă săvârşita de unul sau mai mulți membri ai unui grup infracțional organizat, se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 10 ani, fără ca sancțiunea aplicată să poată depăşi pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea gravă din care provine bunul tăinuit.

bunurile dobândite în locul acestora. De asemenea, se confiscă veniturile sau alte beneficii materiale ce au ca sursă bunurile supuse confiscării. Dacă bunurile supuse confiscării nu pot fi individualizate față de bunurile dobândite în mod legal, se confiscă bunuri până la concurența valorii bunurilor supuse confiscării, regula aplicându-se şi în cazul veniturilor sau altor beneficii materiale obținute din bunurile supuse confiscării ce nu pot fi individualizate față de bunurile dobândite în mod legal. Pentru a garanta aducerea la îndeplinire a confiscării bunurilor se pot lua măsurile asiguratorii prevăzute de Codul de procedură penală[74].

În cazul inițierii, constituirii, aderării sau sprijinirii unui grup infracțional organizat, secretul bancar şi cel profesional, cu excepția secretului profesional al avocatului, nu sunt opozabile procurorului, după începerea urmăririi penale, şi nici instanței de judecată[75]. Pe cale de consecință atunci când sunt indicii temeinice cu privire la inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea unui grup infracțional organizat în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorilor, procurorul poate dispune, pe o durata de cel mult 30 de zile, existând şi posibilitatea prelungirii motivate a măsurilor pe durate de până la 30 de zile:

a) punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora;

b) punerea sub supraveghere a sistemelor de comunicații;

c) punerea sub supraveghere sau accesul la sisteme informaționale;

d) punerea la dispoziție, în interesul anchetei, a înscrisurilor, documentelor bancare, financiare sau contabile ce au legătură cu cauza[76].

Dat fiind natura infracțiunilor grave ce constituie obiectul preocupărilor structurilor infracționale există posibilitatea legală ca procurorul să dispună[77] efectuarea de livrări supravegheate, cu sau fără sustragerea sau substituirea totală ori parțială a bunurilor care fac obiectul livrării. Mai mult, în cazul în care există indicii temeinice că s-a săvârşit sau că se pregăteşte săvârşirea unei infracțiuni grave de către unul sau mai mulți membri ai unui grup infracțional organizat, care nu poate fi descoperită sau ai cărei făptuitori nu pot fi identificați prin alte mijloace, pot fi folosiți, în vederea strângerii datelor privind săvârşirea infracțiunii şi identificarea făptuitorilor, polițişti sub acoperire din cadrul structurilor specializate ale Ministerului Administrației şi Internelor[78].

În situații excepționale, dacă există indicii temeinice că s-a săvârşit sau că se pregăteşte săvârşirea unei infracțiuni grave de către unul sau mai mulți membri ai unei structuri infracționale, ce nu poate fi descoperită sau ai cărei făptuitori nu pot fi identificați prin alte mijloace, pot fi folosiți informatori în vederea strângerii datelor privind săvârşirea infracțiunii şi identificarea făptuitorilor[79].

---

[74] Conform cu prevederile art. 13, alin. 1-6, din Legea 39/2003

[75] Conform prevederilor art. 14 din Legea 39/2003, datele şi informațiile se solicită, în scris, în cursul urmăririi penale de procuror, pe baza autorizației motivate a procurorului anume desemnat de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar în cursul judecății, de către instanță.

[76] Conform prevederilor art. 15 din Legea 39/2003

[77] În baza prevederilor art. 16 din Legea 39/2003

[78] Cu respectarea prevederilor art. 17-20 din Legea 39/2003

[79] Art. 17-20 din Legea 39/2003

Într-o evoluție firească, noul **Cod penal** preia problematica în **TITLUL VIII** CRIME ŞI DELICTE DE PERICOL PUBLIC unde în **CAPITOLUL I,** CRIME ŞI DELICTE PRIVIND CRIMINALITATEA ORGANIZATĂ ŞI ASOCIEREA PENTRU SĂVÂRŞIREA DE INFRACȚIUNI, sunt reglementate ca infracțiuni:

⇒ La **art. 354 – *Constituirea unui grup infracțional organizat* –** unde sunt incriminate, la alin. 1, inițierea sau constituirea unui grup infracțional organizat ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unui astfel de grup.

Dacă una sau alta dintre activitățile incriminate a fost urmată de săvârşirea unui delict, se aplică pedeapsa prevăzută pentru acel delict în concurs cu pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea cadru iar dacă a fost urmată de săvârşirea unei crime, se poate aplica pedeapsa detenției pe viață.

Din considerente ce țin de politica penală, aşa-numita cale de împăcare cu legea, a fost reglementată o cauză ce înlătură aplicarea pedepsei – aplicabilă persoanelor ce denunță autorităților grupul infracțional organizat mai înainte ca acesta să fie descoperit şi de a se începe săvârşirea infracțiunii care intră în scopul grupului – şi o cauză ce conduce la reducerea pedepsei – aplicabilă persoanelor care au desfăşurat activitățile specifice infracțiunii de constituire a unui grup organizat ori una dintre infracțiunile grave care intră în scopul grupului infracțional organizat şi care, în cursul urmăririi penale sau al judecății, denunță şi facilitează identificarea şi tragerea la răspundere penală a unuia sau mai multor membri ai grupului[80].

⇒ La **art. 355 – *Asocierea pentru săvârşirea de infracțiuni* –** unde sunt incriminate, la alin. 1, inițierea sau constituirea unei asociații sau grupări care nu are caracterul unui grup infracțional organizat, în scopul săvârşirii uneia sau mai multor infracțiuni, altele decât cele specifice infracțiunii de complot prevăzută la art. 286 ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri sau grupări.

În condițiile săvârşirii unei infracțiuni ca urmare a asocierii pentru săvârşirea de infracțiuni se aplică regulile concursului de pedepse, conform prevederilor de la alin. 2 – pedeapsa pentru infracțiunea săvârşită în concurs cu pedeapsa specifică asocierii pentru săvârşirea de infracțiuni.

În baza unui raționament identic cu cel de la constituirea unui grup infracțional organizat, în conformitate cu prevederile alin. 3 nu se pedepsesc persoanele ce s-au asociat la săvârşirea de infracțiuni care denunță autorităților asocierea sau gruparea mai înainte ca aceasta să fi fost descoperită şi de a se fi început săvârşirea infracțiunii care intră în scopul asocierii.

⇒ La **art. 357 – Dispoziții speciale privind tăinuirea –** unde este reglementată o formă agravată a infracțiunii de tăinuire prevăzută la art. 267[81], atunci când activitatea ilicită poartă asupra unui bun ce provine dintr-o

---

[80] N.A. observațiile din cuprinsul ultimelor două paragrafe au la bază prevederile subsecvente alin. 1 de la art. 354 din Codul penal.

[81] Primirea, dobândirea sau transformarea unui bun ori înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând că bunul provine din săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă prin aceasta s-a urmărit obținerea pentru sine ori pentru altul a unui folos material, se pedepseşte cu închisoare strictă de la 2 la 5 ani, fără ca sancțiunea aplicată să poată depăşi pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea din care provine bunul tăinuit.

infracțiune gravă săvârşită de unul sau mai mulți membri ai unui grup infracțional organizat.

Pentru precizie, legiuitorul defineşte noțiunile de „grup infracțional organizat" şi „infracțiune gravă" în cuprinsul **art. 356**. Astfel:

- Prin ***grup infracțional organizat*** se înțelege grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, care există pentru o perioadă de timp şi acționează în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material. Nu constituie grup infracțional organizat grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni şi care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului.
- Prin ***infracțiune gravă*** se înțelege orice infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa privativă de libertate al cărei maxim special este de peste 5 ani.

Aşa cum se poate observa, nu există nici un fel de diferență, între textul din noul Cod penal şi cel din cuprinsul Legii 39/2003 în materia definirii grupului infracțional organizat, textul de bază fiind preluat în întregime de noua reglementare. Diferențe apar în ceea ce priveşte definirea ***infracțiunii grave*** – dacă în cuprinsul Legii 39/2003 legiuitorul prezintă o enumerare a unor infracțiuni pe care le consideră ca fiind de o gravitate deosebită, completată cu o referire la orice altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii, al cărei *minim special* este de cel puțin 5 ani, în noul Cod penal noțiunea este legată de o pedeapsă privativă de libertate al cărei *maxim special* este de peste 5 ani. Apreciez că, pe fond, diferențele se vor manifesta pe parcursul evoluției reglementărilor, legiuitorul putând include sau scoate de pe lista ce cuprinde infracțiunile grave, în funcție de evoluția situației operative ori de considerente de politică penală, una sau alta dintre infracțiuni.

2.3. Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea activităţilor desfăşurate de către structurile infracţionale

Analizând modul cum grupurile infracționale îşi concep activitatea, manifestările sesizabile ale acestora în viața socială şi modul cum legiuitorul a înțeles să trateze fenomenul, apreciez că printre cele mai importante probleme pe care trebuie să le lămurească investigarea activităților desfăşurate de către grupurile infracționale sunt:

- Momentul constituirii structurii infracționale;
- Natura structurii infracționale şi legăturile acestuia cu alte grupuri organizate;
- Activitățile desfăşurate de către persoanele implicate în înființarea şi dezvoltarea structurii infracționale;
- Identitatea persoanelor implicate şi rolul asumat de acestea în cadrul structurii infracționale;
- Activitățile infracționale în a căror desfăşurare este implicată structura infracțională;

- Urmările desfăşurării de activităţi ilicite de către structura infracţională;
- Dacă există şi în ce constă colaborarea cu organele judiciare a persoanelor implicate în activitatea structurii infracţionale.

2.3.1. Momentul constituirii structurii infracţionale

Ca problemă de anchetă, îşi justifică importanţa odată cu observarea efectelor juridice şi sociale ce sunt legate de acest moment: se consumă infracţiunea în modalitatea specifică – *constituirea*; *iniţierea* capătă consistenţă şi poate fi probată, acţiunile desfăşurate de către făptuitori devenind, odată cu constituirea, cât se poate de explicite; *aderarea* şi *sprijinirea,* ca şi modalităţi normative, devin operaţionale, putând determina mărirea pericolului social pe care îl reprezintă, aprioric, o structură infracţională; din acest moment societatea începe să resimtă un risc suplimentar în ceea ce priveşte valorile sale importante, structura infracţională este activă, din acest moment se pot pune în practică planuri pentru desfăşurarea de activităţi ilicite.

În plan operativ, se pot justifica măsuri operative de supraveghere a persoanelor, activităţilor, conturilor bancare, corespondenţei, comunicaţiilor, dispunerea ridicării, în interesul anchetei, a documentelor bancare, financiare sau contabile ce au legătură cu cauza, etc. Toate activităţile de anchetă vor avea ca scop lămurirea de aspecte ce ţin de activităţile desfăşurate în cadrul structurii infracţionale, începând cu momentul constituirii. Lămurirea aspectelor ce ţin de pregătirea desfăşurării activităţilor ilicite ce constituie scopul grupului va trebui să ţină seama, ca reper cert, de momentul constituirii, putând fi acceptat că, în multe cazuri, pentru a confirma viabilitatea grupului, este planificată şi desfăşurată o „lovitură glorioasă".

Foarte importantă s-ar putea dovedi, în context, lămurirea unor aspecte ce ţin de elemente structurale – persoanele ce şi-au asumat calităţi de natură a asigura funcţionalitatea structurii; cine, în ce condiţii şi cum a fost impusă strategia de început; cum şi cine a asigurat finanţarea; dacă au fost persoane ce nu au acceptat cele hotărâte, cum s-au manifestat, dacă s-a încercat înşelarea sau nerespectarea celor hotărâte, ce măsuri s-au luat, etc.

2.3.2. Natura structurii infracţionale şi legăturile acestuia cu alte grupuri organizate

Lămurind această problemă, ancheta va trebui să stabilească în ce măsură structura infracţională a cărei existenţă şi activitate este cercetată constituie un grup infracţional organizat ori este vorba despre o asociaţie sau grupare care nu are caracterul unui grup infracţional organizat sau este vorba despre participaţie penală, situaţie ce nu poate avea legătură cu activităţi ilicite desfăşurate de către structuri infracţionale.

Pe ipoteza cea mai des întâlnită în practica judiciară – organul judiciar se sesizează despre desfăşurarea unor activităţi ilicite care, prin modul în care au fost realizate, sunt de natură a dezvolta suspiciuni cu privire la implicarea unei structuri infracţionale – ancheta va urmări ca priorităţi:

- *numărul participanţilor* şi *relaţiile funcţionale* dintre aceştia;

— *rolul asumat de către fiecare participant* – dacă este conjunctural, dacă ține de o anumită specializare, de calități, aptitudini sau alte aspecte individuale, dacă se poate încadra într-o strategie coerentă ce vizează obținerea de profituri, ş.a.;

— *vechimea relațiilor dintre participanți,* dacă relațiile dintre aceştia vizează doar executarea anumitor activități infracționale sau este vorba despre o structură dezvoltată în timp, cu relații personalizate şi asimilarea locului şi rolului în cadrul acesteia;

— *dacă există o conducere*, *un management funcțional* care să aibă atât posibilitatea de a da dispoziții cât şi mijloacele prin care să impună ducerea la îndeplinire şi, la nevoie, măsuri de coerciție;

— *dacă activitatea ori activitățile desfăşurate asigură realizarea unui profit, direct sau indirect*, modul cum este acesta colectat, împărțit şi distribuit membrilor grupului, dacă există măsuri de siguranță luate pentru evitarea de neînțelegeri ori pentru apariția de acțiuni destabilizatoare.

Pertinent problemei, trebuie observat că în viziunea legiuitorului, nu constituie grup infracțional organizat grupul caracterizat de următoarele elemente caracteristice – pe cale de consecință, acestea se pot accepta ca şi delimitări conceptuale, în cadrul noțiunii de structură infracțională, între grupul infracțional organizat şi un grup infracțional considerat neorganizat:

— este format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni;

— nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului.

În fapt, se poate aprecia că diferența între un grup infracțional organizat şi un grup infracțional pe care legiuitorul îl consideră neorganizat ține de durata în timp a grupului dată, în ultimă instanță, de modul de organizare. Pe fond, diferența este mai vizibilă atunci când se face diferența între *organizarea unui grup de persoane* – este adevărat, în vederea desfăşurării de activități ilicite în scopul obținerii de profit – şi *organizarea unei activități infracționale*, organizare ce nu presupune, cu necesitate, existența unui grup infracțional organizat.

Mai trebuie observată şi delimitarea – dacă mai subzistă ? – între grupul infracțional şi participația penală sau pluralitatea ocazională de infractori – definită ca fiind situația în care la săvârşirea unei fapte, prevăzute de legea penală, au participat mai multe persoane decât era necesar potrivit naturii acelei fapte[82]. Se acceptă, în doctrină[83], că pluralitatea de infractori se poate realiza în trei forme diferite: pluralitatea naturală (necesară), pluralitatea constituită (legală), pluralitatea ocazională (participația penală).

Analizând dispozițiile legale incidente problemei, consider că se poate pune problema unui concurs de norme în legătură cu întinderea şi consecințele juridice subsecvente noțiunilor de „grup infracțional" şi „pluralitatea ocazională de infractori", în ultimă instanță, dacă nu cumva între cele două noțiuni există o relație de echivalență.

---

[82]Pentru dezvoltări a se vedea, de exemplu, Constantin Mitrache – Drept Penal Român, Partea generală, ediția a III-a, Casa de editură şi presă Şansa, 1999, pag. 243

[83] A se vedea C. Păun – Asocierea pentru săvârşirea de infracțiuni, în Revista de drept Penal 4/1999, pag. 72

Ce vreau să spun ?

Grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni şi care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului nu cumva se referă la aceeaşi realitate obiectivă, pe care o realizăm şi în cazul în care căutăm semnificația situației potrivit cu care la săvârşirea unei fapte, prevăzute de legea penală, au participat mai multe persoane decât era necesar potrivit naturii acelei fapte?

Cu certitudine că o anumită echivalență există, însă este aceasta totală ?

Apreciez că, în cauză, este vorba despre o imprecizie legislativă cu consecințe previzibile sub aspectul creării unei confuzii – nu poate fi vorba despre o contopire între pluralitatea constituită şi cea ocazională. Trebuie observat că atunci când legiuitorul a definit grupul organizat[84], în dorința de a face o diferență – de esență – între grupul infracțional organizat şi orice altă asociere infracțională, a inserat în textul legal elemente de natură a conduce la ideea că, pe fond, ar putea avea aceeaşi semnificație tot ceea ce nu este grup infracțional organizat.

Concluzionând, fără a detalia subiectul – dat fiind specificul lucrării – la nivelul necesar, impus de o analiză specifică dreptului penal material, apreciez că *referirile la ceea ce nu constituie grup infracțional organizat* – grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni şi care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului – *sunt suficient de clare pentru a accepta că se doreşte a face trimitere la asocierea pentru săvârşirea de infracțiuni*[85]. Este normal să se accepte că nu de fiecare dată când la desfăşurarea unei activități ilicite, prevăzute de legea penală, au participat mai multe persoane decât era necesar, potrivit naturii acelei fapte, acestea fac parte dintr-o asociație sau grupare.

Aşadar, ancheta va trebui să probeze, atunci când sunt cercetate activități ilicite desfăşurate de către mai multe persoane, dacă este vorba despre:

- o pluralitatea naturală – situație de excepție posibilă doar în cazul unor anumite infracțiuni;
- o pluralitate ocazională – probabil, cea mai des întâlnită situație;
- o pluralitate constituită (legală) – constituirea unui grup infracțional organizat (art. 354 Cod penal) sau asocierea pentru săvârşirea de infracțiuni (art. 355 Cod penal)

2.3.3. Activităţile desfăşurate de către persoanele implicate în înfiinţarea şi dezvoltarea structurii infracţionale

Relevante în opinia legiuitorului sunt patru categorii de activități[86]:

---

[84] În cuprinsul art. 356, alin. 1, teza I-a şi a II-a

[85] În sensul art. 355 din Codul penal

[86] N.A. – am preferat să folosesc noțiunea de categorie întrucât fiecărei noțiuni îi pot fi subsumate mai multe acțiuni care interpretate în context pot realiza sensul urmărit de către legiuitor; în fapt termenii folosiți sunt, în opinia mea, caracteristici unui rezultat, considerat deosebit de periculos.

- inițierea – presupune desfăşurarea unor activități cu relevanță directă, explicite, ce caracterizează pregătirea sau organizarea constituirii, începutului existenței grupului infracțional organizat, asociației sau grupării infracționale;
- constituirea – presupune desfăşurarea unui complex de activități care are ca rezultat direct înființarea, manifestarea în plan obiectiv a structurii infracționale;
- aderarea – presupune efectuarea unor demersuri ce au ca urmare caracteristică intrarea în organizație, obținerea calității de membru cu loc şi rol cât se poate de bine definit în structura infracțională;
- sprijinirea – include orice acțiune de natură a înlesni, a ajuta, a potența acțiunea structurii infracționale, în ansamblu, ori a membrilor săi sau, chiar, existența ori stabilitatea grupului infracțional organizat, asociației sau grupării infracționale.

Trebuie observat că cele patru categorii de activități au caracter esențial, fără desfăşurarea, cel puțin a unora, structura infracțională neputând exista. În practică, ancheta va trebui să aibă ca principală preocupare probarea legăturii între acțiunile, deosebit de variate şi diferite ca natură ce pot fi desfăşurate şi rezultatul urmărit – inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea structurii infracționale.

Lucrurile nu sunt şi nici nu pot fi simple. Foarte multe persoane iau contact cu membrii structurii infracționale sau, în faza de inițiere, cu persoane ce încearcă să materializeze ideea de a înființa o grupare sau a promova rezolvarea unor situații sau probleme prin organizarea şi desfăşurarea de activități în cadrul unei structuri infracționale. Detaliind, vom observa că pot exista invitații, propuneri, sugestii, observații de tipul „ce bine ar fi" sau „ce bine ne-ar fi" făcute în diferite sisteme spațiio-temporale. În opinia mea, acestea capătă relevanță sub aspectul inițierii unui grup infracțional organizat ori unei asocieri pentru săvârşirea de infracțiuni în măsura în care ancheta reuşeşte să probeze intenția specifică, cu care trebuie să acționeze autorul, materializată într-o atitudine manifestă pentru inițierea unei structuri care să aibă ca scop desfăşurarea de activități infracționale şi nu, bunăoară, săvârşirea uneia sau a mai multor infracțiuni în participație.

Acceptând faptul că în cazul constituirii şi aderării cercetarea va putea constata, cu relativă uşurință, intenția calificată, manifestă, a făptuitorilor în legătură cu structura infracțională, situația va deveni mai complexă în cazul cercetării acțiunilor ce pot fi asimilate sprijinirii – sub orice formă – a structurii infracționale, acțiuni ce, ca regulă, au un caracter implicit.

Într-o abordare schematică, o structură criminală îşi pregăteşte, desfăşoară activități ilicite şi exploatează urmările acestor activități ilicite – totul cu caracter continuat. Sprijinirea sub orice formă a unui astfel de structuri poate fi abordată pe două paliere:

— activități prin care se sprijină pregătirea, desfăşurarea, şi exploatarea rezultatelor activităților ilicite;

— activități prin care se sprijină însăşi structura infracțională – se poate, pe de o parte, sprijini inițierea, constituirea, aderarea sau, chiar, alte activități de sprijinire, iar, pe de altă parte pot fi sprijinite persoane importante (de exemplu: şeful) fără de care structura infracțională nu poate exista ori ar fi

fundamental afectată sau este adus un aport de concepție, de dezvoltare a relațiilor cu alte structuri infracționale, de orientare a activităților către alte zone pretabile obținerii de mari câştiguri ilicite şi asigurarea logisticii necesare, etc.

În legătură cu *prima situație* – activități prin care se sprijină pregătirea, desfăşurarea, şi exploatarea activităților ilicite prin care structura infracțională urmăreşte realizarea scopului pentru care a fost înființată – anchetatorii pot constata desfăşurarea unei game variate de activități, marea majoritate fără să aibă un caracter explicit. Problema esențială va fi probarea intenției cu care acționează cei care „sprijină sub orice formă" o structură infracțională – dacă din desfăşurarea activităților de anchetă reiese că cel care a desfăşurat una sau mai multe activități a cunoscut că, în fapt, prin aceasta, facilitează activitățile unei structuri infracționale se va putea susține o acuzare pentru săvârşirea infracțiunilor de constituire a unui grup infracțional organizat sau de asociere pentru săvârşirea de infracțiuni, eventual în concurs, chiar ideal, cu infracțiunea săvârşită de către grupul infracțional dacă activitățile desfăşurate de către cel care sprijină constituie acte de executare ori întrunesc elementele constitutive ale unei tentative pedepsibile.

Şi în cazul *activităților prin care se sprijină*, însăşi, *structura infracțională* situația poate fi tratată asemănător. Cel care desfăşoară activități de sprijin pot acționa în considerarea persoanei, a meseriei pe care o practică ori în considerarea structurii infracționale. Bineînțeles că ancheta va trebui să dovedească, dacă aceasta este posibil, că cel care desfăşoară o activitate considerată sprijin a acționat în considerarea structurii infracționale. Trebuie observat, însă, că în practică principalele apărări vor avea ca obiect tocmai asemenea considerente – un medic va îngriji şeful unui temut grup infracțional organizat, fără de care activitatea grupului ar putea înceta sau ar fi grav afectată, în considerarea calității de pacient, un avocat va acorda consiliere juridică în considerarea dreptului la apărare şi asistență juridică, un funcționar public va elibera un certificat sau o autorizație pentru construirea unei clădiri, bănuind că aceasta ar putea servi grupului infracțional, în considerarea calității de cetățean al celui care solicită ş.a.

Apreciez că ancheta va trebui focalizată pe acele activități care sunt desfăşurate explicit în legătură cu structura infracțională, cât mai puțin echivoce, precum administrarea investițiilor; transportul şi depozitarea de bunuri şi valori; procurarea de acte false; acte de corupție; obținerea de împrumuturi; procurarea de informații utile despre strategia organelor judiciare, funcționarii publici implicați în anchetă, persoane apropiate acestora, interese, carieră, ş.a.; stabilirea şi dezvoltarea legăturilor cu alte structuri infracționale; etc.

2.3.4. Identitatea persoanelor implicate şi rolul asumat de acestea în cadrul structurii infracționale

Înainte de toate, ancheta trebuie să aibă ca prioritate identificarea persoanelor ce au inițiat, constituit, aderat sau sprijinit structura infracțională – grupul infracțional organizat ori asociația sau gruparea care nu are caracterul

unui grup infracțional organizat. De regulă, astfel de persoane se regăsesc în structura infracțională, demisiile sau pensionarea fiind cazuri de excepție.

Rațiunea unui demers judiciar serios în domeniul activităților ilicite desfăşurate de către structuri infracționale organizate nu poate fi decât desființarea structurii infracționale a cărei activitate ilicită este cercetată ori, cel puțin, o destabilizare importantă astfel încât aceasta să nu-şi mai poată desfăşura activitatea curentă. Succesul nu poate apare decât în condițiile cunoaşterii, identificării şi anihilării[87] tuturor persoanelor implicate în principale „secții", „servicii" sau „preocupări" ale structurii infracționale.

În practica judiciară sunt întâlnite structuri infracționale cu nivele diferite de complexitate, în ceea ce priveşte organizarea şi rolurile asumate de către membri. În dezvoltarea subiectului voi avea în vedere o structură infracțională organizată „clasică" – cu o organizare adecvată pentru desfăşurarea de activități ilicite profitabile; caracterizată de stabilitate şi continuitate, existența unei preocupări în acest sens; cu o zonă de conspirativitate care să reducă riscurile în domeniul securității persoanelor şi operațiunilor la un nivel adecvat; suficient de flexibilă pentru a se adapta la condițiile „de pe piața de referință" şi la amenințările organelor şi instituțiilor statului cu atribuții judiciare; preocupată de conexiuni şi dezvoltări transnaționale.

În context, va trebui să observăm că o astfel de structură infracțională va trebui să îşi desfăşoare activitatea – cu o încadrare adecvată – pe următoarele „secții":

⇒ management – pe mai multe nivele, dacă este cazul – eventual şi o parte doctrinară, chiar un program prin care să se justifice existența şi, mai ales, prin care să se susțină faptul că existența structurii este dezirabilă cu o anumită normalitate a vieții sociale;

⇒ recrutare de membri, verificarea şi pregătirea lor în vederea realizării sarcinilor de execuție din cadrul structurii;

⇒ asigurarea logisticii necesare pentru desfăşurarea activităților ilicite;

⇒ obținerea şi gestionarea fluxurilor de informații;

⇒ administrarea măsurilor de securitate;

⇒ relațiile cu mediul social şi economic şi valorificarea rezultatelor desfăşurării activităților ilicite;

⇒ desfăşurarea activităților ilicite;

⇒ valorificarea rezultatelor desfăşurării de activități ilicite, obținerea şi conservarea puterii în cadrul unor elemente de structură socială.

Este clar că în anchetă nu se va putea descoperi o încadrare riguroasă, eventual cu „fişa postului la zi", însă şi a accepta că activitatea unei structuri infracționale se desfăşoară haotic este nerealist. Practica judiciară a relevat o specializare evidentă a membrilor unei structuri infracționale şi, pe cale de consecință, asumarea anumitor sarcini.

Cercetarea va întâmpina dificultăți serioase datorită măsurilor de securitate pe care şi le ia o asemenea structură. Totul este sau, cel puțin, trebuie să fie conspirat – activitatea este desfăşurată în aşa fel încât să nu poată fi percepută de publicul larg şi, pe cât posibil, nici de către organele

[87] N.A. – nu este vorba despre anihilarea fizică ci despre tragerea la răspundere penală

judiciare. Secretele trebuie apărate cu mare grijă, scăpările putând conduce, nemijlocit, la desființarea structurii şi la ani grei de închisoare pentru cei implicați – ca să nu mai vorbim despre compromiterea câştigurilor financiare acumulate.

De cele mai multe ori, se doreşte ca mediul social să cunoască despre existența structurii infracționale – se consideră că această împrejurare este de natură a conferi respect, poate chiar o recunoaştere a puterii pe care a dobândit-o structura – ceea ce nu se doreşte a fi cunoscut este circumstanțele desfăşurării activităților ilicite, de fiecare dată mascate, disimulate în activități fără nimic spectaculos, obişnuite, considerate perfect legale, oarecum, prin definiție. De asemenea, veniturile, opulența adesea afişată se doreşte a fi explicată prin câştiguri legal obținute.

O structură infracțională nu poate fi concepută fără a avea legătură cu violența, cu utilizarea metodelor de constrângere fizică şi psihică. Şi o structură infracțională, ca de altfel orice sistem, are nevoie pentru a funcționa de o lege. În cazul de față, legea este voința conducătorilor iar mijlocul prin care aceasta poate fi impusă este violența. Totuşi, nu trebuie acceptat că activitatea unei structuri infracționale este constituită doar dintr-un şir, fără sfârşit, de violențe – omoruri, violuri, vătămări corporale, tâlhării, etc. Pentru a produce, pentru a optimiza profiturile, o structură infracțională, odată instalată pe piața de referință, are nevoie de linişte. Este suficientă insistența organelor judiciare în a verifica activitățile susceptibil de a fi desfăşurate în condiții ilicite pentru a nu fi de dorit anchete, cu desfăşurare imprevizibilă, pentru infracțiuni săvârşite fără a fi neapărat nevoie.

Liniştea prin ținerea sub un anumit control a eforturilor judiciare se poate obține şi prin corupție. Persoane „onorabile" obțin informații relevante despre funcționarii ce conduc anchetele ori instituțiile ce le desfăşoară şi prin şantaj, corupție ori, la nevoie, prin comandarea unor acțiuni violente pot obține un anumit control asupra situațiilor de criză ce pot implica structura sau pe membrii ei marcanți în perioade şi împrejurări cu risc major, care ar putea să conducă la distrugerea edificiului infracțional.

Concluzionând, o anchetă completă asupra unei structuri infracționale va trebui să lămurească identitatea persoanelor ce o conduc, a persoanelor care duc la îndeplinire dispozițiile, a celor care asigură legătura între cele două categorii, a persoanelor care au ca sarcină valorificarea rezultatelor desfăşurării de activități ilicite, a celor prin intermediul cărora se asigură repartizarea profitului, cele care au în grijă partea de securitate, racolarea de noi membrii, cine face lucrurile murdare, care sunt persoanele de legătură între structură şi autoritățile statale, mass-media, cine sunt cei care asigură legătura cu alte structuri infracționale din țară şi străinătate.

2.3.5. Activităţile infracţionale în a căror desfăşurare este implicată structura infracţională

Legea nr. 39/2003 – privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate – lege în vigoare la momentul elaborării acestui material, face referire la mai multe infracțiuni considerate grave cu privire la care legiuitorul

apreciază că pot constitui preocupare principală a grupurilor infracționale organizate[88].

Indiferent de ce apreciază la un moment dat legiuitorul, datorită flexibilității deosebite ce le caracterizează, structurile infracționale își direcționează activitățile spre cele mai profitabile zone ale ilicitului, fără să existe scrupule cu privire la consecințele față de oameni sau mediu.

La ora actuală cele mai mari profituri se obțin din activitățile de trafic. Supremația o deține traficul de persoane şi droguri, nefiind neglijat nici traficul de arme, muniții, materii explozive, materiale nucleare sau alte materii radioactive, de bunuri puternic impozitate peste frontieră, de țesuturi sau organe umane.

Un capitol aparte, îl reprezintă preocupările structurilor infracționale în legătură cu folosirea fondurilor bugetare. Se poate vorbi despre o goană după orice înseamnă investiție publică – cu fonduri asigurate de către comunitățile locale, de la bugetul național ori din surse europene. De asemenea, evaziunea fiscală, ca manifestare în domeniul afacerilor, este perfecționată astfel încât să susțină o adevărată economie denumită subterană, este o zonă în care structurile infracționale se manifestă plenar[89].

Taxele de protecție par a fi cvasigeneralizate, creându-se o imagine potrivit cu care nu s-ar putea desfăşura nici o activitate economică „neprotejată". Falsificarea de diferite mărfuri, de monedă, a cărților de credit sau de alte valori sunt activități ce devin de interes odată cu dobândirea de abilități şi de mijloace tehnologice adecvate.

Infracțiunile caracterizate de folosirea violenței apar atunci când este necesar a se impune comportamentul dorit, pentru a aplica sancțiuni ori pentru a tranşa zonele de influență.

Şantajul şi corupția completează mijloacele prin care poate fi câştigată înțelegerea funcționarilor publici. Din punctul de vedere al anchetei, demersul judiciar este, fără doar şi poate, deosebit de complex. Sunt vizate două laturi, ambele fundamentale. Pe de o parte se va desfăşura cercetarea fiecărei activități ori grup de activități ilicite desfăşurate iar, pe de altă parte se vor cerceta aspectele ce țin de organizarea structurii infracționale, ancheta neputând fi declarată terminată până la lămurirea tuturor aspectelor pertinente fiecărei laturi.

Trebuie observat că există o relație directă între gradul de organizare al unei structuri infracționale, numărul, pregătirea şi disponibilitatea membrilor, pe de o parte şi nivelul la care se desfăşoară activitățile ilicite, valorificarea rezultatelor şi puterea, influența pe care o exercită structura, la un moment dat, în societate, pe de altă parte.

---

[88] N.A. – a se vedea supra pag. 10-11

[89] Într-un studiu publicat în Journal of Public Economics, citat de C. Voicu – Prosperitatea şi agresivitatea economiei subterane, Pro Patria Lex 6-7/2005, pag.9-12 – ponderea economiei subterane în PIB este diferită de la țară la țară, variind de la 5%, în Austria, la 48,9% în Ucraina sau 71% în Thailanda

2.3.6. Urmările desfăşurării de activităţi ilicite de către structura infracţională

Aici, cercetarea va trebui să urmărească, sistematizat, următoarele planuri în care se manifestă, în principal, urmările desfăşurării de activități ilicite de către structura infracțională:

⇒ urmările specifice fiecărei activități ori grup de activități ilicite desfăşurate de către structură infracțională;

⇒ urmări specifice în planul vieții sociale, economice şi politice;

⇒ urmări care apar în legătură cu membrii structurii infracționale şi apropiații acestora;

⇒ urmări pe „piața de referință" a activităților ilicite organizate.

Urmările specifice fiecărei activități ori grup de activități ilicite desfăşurate de către structură infracțională vor fi în centrul atenției anchetatorilor, fiind cunoscut că este o diferență de clasă între urmările desfăşurării unei activități ilicite de către una sau mai multe persoane şi urmările desfăşurării aceleiaşi activități de către o structură infracțională. Mai mult, este evident, analizând elementele caracteristice situației operative, că cele mai multe dintre activitățile ilicite ce fac obiectul preocupărilor structurilor infracționale nu pot fi desfăşurate decât în mod organizat. Pot exista construcții teoretice prin care să se poată imagina desfăşurarea de către una sau mai multe persoane a unor activități ilicite care să țină – de exemplu – de traficul de droguri, de persoane, etc. Da este posibil, dar o asemenea abordare nu poate rezista în timp, poate rămâne doar ca ceva izolat, nedorit şi combătut, ca atare, atât de către organele judiciare – care vor fi „bucuroase" pentru că au descoperit ceva care poate fi rezolvat repede şi care poate contribui la îmbunătățirea imaginii – cât şi de către structura infracțională ce desfăşoară, în mod curent astfel de activități pe zona în care s-a acționat în mod independent – care poate resimți fenomenul ca pe o posibilă amenințare directă pentru prestigiu şi, de ce nu, pentru prezența în piață, ca pe o alternativă de nedorit ce trebuie lichidată cât mai rapid.

Activitatea ilicită desfăşurată de către o structură infracțională, va fi cu certitudine, mai bine organizată, desfăşurată în mod profesionist, va respecta reguli de securitate, va avea în vedere şi o reacție de răspuns la acțiunea organelor judiciare sau a altor „influențe".

În aceste condiții anchetatorii vor trebuie să aibă în vedere o evaluare rezonabilă a întregului complex de urmări apărute ca urmare a desfăşurării de activități ilicite de către structuri infracționale. De seriozitatea şi modul complet în care trebuie să se desfăşoare această activitate, ține respectarea drepturilor legitime ale multor persoane[90].

Fără a avea în vedere o anumită prioritate, organul de anchetă va trebui să aibă în vedere, ca direcții de dezvoltare a anchetei, dreptul firesc la dezdăunare al fiecărei persoane ce a suferit un prejudiciu prin săvârşirea unei infracțiuni şi dreptul de a beneficia de asistență în vederea depăşirii perioadei de dificultate prin care trece datorită vătămării suferite prin desfăşurarea unor activități ilicite grave precum traficul de persoane, de droguri, răpiri, etc. – am

[90] N.A. - se poate pune problema, chiar, a respectării drepturilor fundamentale, începând cu dreptul la viață

în vedere, în primul rând, asistența medicală, psihologică, juridică şi măsurile de reintegrare socială de către trebuie şi pot beneficia persoanele vătămate aflate în dificultate.

Găsirea de soluții rezonabile pentru rezolvarea satisfăcătoare, la standarde social acceptabile, a acestei probleme implică demersuri din partea mai multor instituții şi organizații ale societății civile, preocuparea exclusivă a organului judiciar fiind lipsită de orice eficiență.

De asemenea, nu trebuie omise deciziile administrative sau hotărârile judecătoreşti ce trebuie date pentru restabilirea situației anterioare ori repunerea în drepturi a unor persoane prejudiciate prin excluderea de la licitații, forțate să renunțe la unele drepturi legitime, defavorizate cu ocazia alocării de fonduri, ajutoare, declararea unor zone ca defavorizate, prejudiciate prin înscenarea sau provocarea de accidente sau calamități.

Urmările specifice în planul vieții sociale, economice şi politice, la prima vedere, s-ar putea spune că nu ar trebui să intereseze prea mult activitatea organelor judiciare.

Totuşi, profesioniştii adevărați pot observa că în plan social o structură infracțională ce se confirmă ca fiind de succes – standard financiar ridicat pentru cei care participă ori au legături cu structura organizată; putere de influență şi inhibarea activității în instituțiile statului şi cu privire la deciziile importante ale principalilor agenți purtători de imagine; acte, gesturi, acțiuni discreționare lăsate fără o reacție adecvată; etc. – are o influență, evident, negativă. Pe cale de consecință apar simptome precum lipsa de încredere în justiție şi lipsa oricărei cooperări cu organele judiciare, scăderea implicării şi plecarea celor mai buni specialişti din sistemul judiciar, creşterea corupției, ş.a.

Desigur că organul judiciar nu poate avea în vedere o reacție care să vizeze fondul problemei însă cunoscând, analizând, şi, luând măsurile oportune, se poate fundamenta o strategie cu reacții specifice rezonabile care să se poată constitui într-un răspuns pe măsura pericolului pe care-l reprezintă activitățile desfăşurate de către structurile infracționale.

Urmările care apar în legătură cu membrii structurii infracționale şi apropiații prezintă un interes deosebit pentru anchetatori pe mai multe planuri.

Înainte de toate, de interes pentru anchetatori ar trebui să fie urmările desfăşurării de activități ilicite de către structura infracțională în planul *relațiilor personale.* Rezonabil este ca analiza să fie structurată pe două paliere – relațiile cu membrii structurii infracționale ori apropiați ai acesteia şi relațiile cu alte persoane care ori nu sunt interesate ori, chiar, nu cunosc despre existența structurii infracționale şi, astfel, nu sunt interesate în a avea o atitudine față de fenomen.

Relațiile cu membrii structurii infracționale ori apropiați ai acesteia sunt puternic influențate de ierarhie, de locul şi rolul pe care îl ocupă fiecare individ în structura infracțională. Foarte important este cât şi ce cunoaşte fiecare în parte despre fiecare. Este recunoscută, în cadrul celor mai multe dintre structurile infracționale, o luptă acerbă pentru mai mult, mai bine şi mai sus în ierarhie, astfel că obținerea şi exploatarea de informații, racolarea a cât mai multe persoane „de sprijin" care să susțină idei, orientări sau persoane sunt indispensabile pentru cine vrea să aibă un cuvânt de spus sau, uneori, să supraviețuiască. Fundamental pentru anchetă este faptul că, folosindu-se

procedee tactice adecvate, pot fi obținute probe importante, poate chiar posibilitatea de a influența ierarhia sau strategia structurii infracționale – „duşmani" prin definiție infractorul şi anchetatorul pot, în anumite condiții, să fie interesați într-o anumită „evoluție a lucrurilor".

Relațiile cu persoanele ce nu sunt interesate ori nu cunosc despre existența structurii infracționale sunt extrem de diverse. Foarte multe persoane sunt interesate de darurile, sumele de bani sau alte avantaje ce pot fi oferite de către înavuțiții din cadrul structurilor infracționale. Pot apare reprezentanți ai mass-media şi alți purtători de imagine ce pot fi atraşi şi cointeresați în a se manifesta şi pronunța favorabil cu privire la anumite aspecte, stări de lucruri sau persoane, sau, pur şi simplu, pentru prezență şi „manifestări colorate"[91].

În practică, față de această categorie de persoane, au fost diseminate două categorii de comportamente:

− un comportament cât mai apropiat de ceea ce este considerat model, un bun cetățean cu grijă față de comunitate şi semenii săi;

− un comportament agresiv, orientat spre recunoaşterea potenței financiare şi, mai ales, spre recunoaşterea posibilităților pe care le are în a hotărî destinul uneia sau alteia dintre persoanele cu care ia contact.

De cele mai multe ori, indiferent de modul în care se comportă persoanele din cadrul structurii infracționale – pot fi descoperite o mare diversitate de nuanțe ce depind mult şi de nivelul la care se manifestă persoana în cauză – anchetatorii vor avea probleme în a putea exploata în interesul anchetei informațiile ce pot fi furnizate de către cei întrețin legături personale cu unul sau mai mulți membri din cadrul uneia sau mai multor structuri infracționale fără să fie interesați sau fără să cunoască despre existența, manifestările sau apartenența la o structură infracțională. De cele mai multe ori comportamentul persoanelor din cadrul acestei categorii este dominat de interesul pe care îl au în a dezvolta relația respectivă. Interesul lor este important, poate să țină, în anumite cazuri, de supraviețuire; dincolo nu mai are loc, nu mai poate exista mare lucru. Utilă ar fi sensibilizarea, schimbarea ierarhiei valorilor, motivarea respectivei persoane în a coopera cu organul judiciar.

În context, devine foarte importantă protecția pe care o poate oferi sistemul judiciar, totul fiind influențat de doza mare de relativitate ce este recunoscută atunci când se pune problema măsurii în care protecția pe care o poate oferi sistemul judiciar persoanelor a căror implicare în anchete presupune asumarea unor riscuri majore sau, cel puțin, mari.

Fără a dezvolta excesiv analiza pe această zonă, totuşi, apreciez că trebuie subliniată importanța şi complexitatea problemelor ce țin de asumarea riscurilor în ceea ce priveşte implicarea persoanelor în obținerea de probe în legătură cu existența, activitatea şi membrii unei structuri infracționale. Dacă în ceea ce priveşte implicarea unor ofițeri sub acoperire, lucrurile sunt relativ clare, aceştia fiind special pregătiți pentru aceasta, în cazul oricărei alte persoane decizia este criticabilă. Este greu de acceptat că o asemenea persoană poate realiza, în totalitate, riscurile şi asimila consecințele asumării unor asemenea sarcini. O asemenea implicare nu trebuie exclusă, deseori este vitală

[91] N.A. – trebuie să urmărească trendul astfel ca prezența lor să însemne un plus care să fie apreciat ca atare în mediul social

pentru documentarea cauzei – adesea o astfel de persoană poate face mult mai mult decât cel mai bun şi mai experimentat ofiţer sub acoperire – însă trebuie precedată, cu obligativitate, de o serioasă analiză de risc, de o discuţie în care să fie prezentate toate aspectele şi elementele previzibile ale consecinţelor ce decurg din cooperarea cu organul judiciar, de un timp rezonabil de gândire şi de hotărârea, în deplină cunoştinţă de cauză, a persoanei ce urmează să se implice în documentarea structurii infracţionale.

Urmările pe „piaţa de referinţă" a activităţilor ilicite organizate pot fi nu numai de interes pentru organele judiciare dar pot fi şi exploatate pentru a putea ţine sub un anumit control fenomenul. A devenit tot mai evident că, în anumite zone, statul nu poate sau nu mai poate, nici măcar, să-şi propună să desfiinţeze, să facă imposibilă organizarea de structuri infracţionale şi desfăşurarea de activităţi ilicite în mod organizat. În timp, s-a dezvoltat o piaţă a activităţilor ilicite[92] în sectoare care nu puteau fi decât foarte profitabile – traficul de substanţe, materiale sau tehnologii supuse unui regim special de autorizare, exploatarea şi traficul de persoane, furturi, înşelăciuni, evaziuni fiscale, concurenţă neloială, falsificarea de mărfuri, spălarea de bani, etc. – şi ca orice piaţă este caracterizată de cerere, ofertă şi existenţa mai multor „jucători".

Cum cerere există pentru tot ceea ce este interzis este o problemă de timp pentru adecvarea ofertei, indiferent de riscuri sau implicaţii. Apariţia şi dezvoltarea de activităţi de către o structură infracţională pune rapid problema reducerii cifrei de afaceri şi a prestanţei structurilor prezente deja pe piaţă. La fel ca pe pieţele legale, şi aici, echilibrul este dinamic. Cererea şi oferta, ca principiu, se conservă în limite ce, şi ele, cunosc variaţii. Existenţa jucătorilor este necesară şi se va conserva ca un element de bază. Ceea ce este supus evoluţiei şi în plan general nu prea contează este identitatea jucătorilor – afacerea trebuie să funcţioneze şi să producă bani astfel că este puţin relevant cine cumpără sau cine vinde, important fiind ca cine vrea să cumpere, să aibă de unde iar cine vrea să vândă, să aibă cui.

În context, trebuie observat că organul judiciar are prea puţine mijloace pentru a aborda problema în ansamblu. Nu poate acţiona asupra cererii şi ofertei decât indirect producând mutaţii în rândul jucătorilor. S-ar putea spune că, în loc să constate şi să cerceteze activităţi ilicite, organele judiciare s-ar putea ocupa, mai mult, cu un fel de politică, cu gestionarea domeniului.

Se pare că una fără alta nu se poate. Se descoperă existenţa unei structuri infracţionale, sunt identificate persoanele implicate, se probează desfăşurarea de activităţi ilicite şi valorificarea rezultatelor în mod organizat, ş.a. – începând cu dezvoltarea cercetărilor, cu condamnarea unor persoane, structura slăbeşte, pierde din capacitatea de a participa la afaceri ilicite, începe să fie evitată, partenerii caută şi găsesc un jucător viabil sau, de ce nu, preiau zona de activitate. Practic orice gest eficient al organelor provoacă o reacţie în piaţă.

---

[92] N.A. – a se revedea observaţiile din debutul capitolului cu privire la logica simplă a „afacerii" – ca să obţii profituri ori faci afaceri legale, ce aduc profituri mici şi te încurci în hăţişul formalităţilor administrative fiind obligat să plăteşti amenzi sau mită funcţionarilor publici, ori faci afaceri ilegale, ce aduc profituri mari, fără să-ţi pese prea mult de aparatul de funcţionari.

Se poate accepta şi faptul că activitatea organelor judiciare este percepută pe piaţa activităţilor ilicite desfăşurate de către structurile infracţionale – privită atât ca sistem integrat cât şi ca sumă de elemente componente ce se dezvoltă, aparent, independent – ca un factor perturbator faţă de care trebuie să reacţioneze. Sunt sesizabile două moduri de manifestare, existând posibilitatea observării unei anumite ordini în care sunt promovate manifestările specifice.

— O luptă pentru punerea lucrurilor la punct, intimidare, supremaţie, ascendent moral, etc., apare în prim plan imediat ce organele judiciare încep să se ocupe de problemă şi se continuă cu o intensitate ce nu rămâne constantă, foarte mult timp, rezultantul fiind dispariţia unor jucători (probabil cei mai slabi), putându-se vorbi, aici, ca despre o selecţie, mai mult sau mai puţin, naturală – cei mici, cei bolnavi, cei bătrâni, nu mai fac faţă şi trebuie să iasă de pe scenă; pare să nu se termine niciodată;

— O tatonare a posibilităţilor de negociere şi de găsire a unui echilibru care să permită, totuşi, desfăşurarea de activităţi ilicite şi obţinerea de profituri. Deşi se doresc înţelegeri care să dureze, în fapt, lucrurile se schimbă permanent, fiecare parte dorind să obţină mai mult.

În ce măsură funcţionarii publici pot avea libertatea de a decide strategia de abordare a fenomenului în sensul de a hotărî care şi în ce mod trebuie „atacată" o structură organizată sau alta este discutabil. Este o problemă evitată în mod constant atât în doctrină cât şi în luările de poziţie ale practicienilor. Este normal ca scopul declarat atât la nivel politic cât şi la nivelul superior al managementului structurilor abilitate să desfăşoare activităţi legate de combaterea structurilor infracţionale să fie eradicarea fenomenului. Cum aceasta presupune alocarea de resurse importante care de fiecare dată depăşesc posibilităţile celor care dispun, rămâne sarcina managementului de la nivel intermediar ca, utilizând resurse limitate, să aibă rezultate de natură a păstra sub control fenomenul. În context, la acest nivel, pe baza unor raţiuni de management ţinând seama şi de rezultatele unei serioase analize de risc se poate dispune, punctual, cu privire la o prioritate sau alta.

2.3.7. Dacă există şi în ce constă colaborarea cu organele judiciare a persoanelor implicate în activitatea structurii infracţionale.

În considerarea prevederilor legale în conformitate cu care nu se pedepsesc persoanele ce au iniţiat constituirea, au constituit, aderat sau sprijinit un grup infracţional organizat, o asociere sau o grupare infracţională care denunţă autorităţilor grupul infracţional organizat mai înainte de a fi fost descoperit şi de a se fi început săvârşirea infracţiunii care intră în scopul structurii infracţionale ori în conformitate cu care persoanele implicate în înfiinţarea şi activităţile structurii infracţionale (au iniţiat constituirea, au constituit, aderat sau sprijinit un grup infracţional organizat sau au săvârşit una dintre infracţiunile grave care intră în scopul grupului infracţional organizat) beneficiază de reducerea pedepsei dacă în cursul urmăririi penale sau al judecăţii, denunţă şi facilitează identificarea şi tragerea la răspundere penală a unuia sau mai multor membri ai grupului, ancheta va trebui să se

pronunțe cu claritate în legătură cu conduita în anchetă a persoanelor implicate în înființarea şi dezvoltarea structurilor infracționale – dacă aceasta corespunde situației avute în vedere de către legiuitor pentru nepedepsire ori pentru reducerea pedepsei.

În practica organelor judiciare din diferite țări, prevederi de acest gen constituie un instrument util în vederea câştigării unei atitudini cooperante din partea celor care au vreo legătură cu structurile infracționale. Nepedepsirea sau reducerea semnificativă a pedepsei dublate de includerea într-un program de protecție, care să creeze convingerea că există certitudinea unei siguranțe personale efective, poate să-i convingă pe mulți să coopereze.

Trebuie observat că, deşi norma juridică este clară, la rezultatul dorit de către legiuitor nu se ajunge doar prin contribuția celui „pocăit". A denunța autorităților grupul infracțional organizat, asocierea sau gruparea mai înainte ca organele judiciare să le fi descoperit şi de a se fi început săvârşirea infracțiunii care intră în scopul structurii infracționale se poate face, în practică, prin metode diverse, inclusiv – în prima fază – în mod anonim. Înainte de toate, important este, în opinia mea, ca denunțul indiferent de forma sa (în scris, oral, prin telefon, fax, mail, semnat sau anonim) să fie urmat de o reacție efectivă din partea organelor judiciare. Desigur, reacția la care fac referire nu poate fi controlată de către persoana ce face denunțul. Pentru a fi invocată cauza de nepedepsire denunțul trebuie să conțină elementele prevăzute de Codul de procedură penală[93]. Apare ca firească o întrebare legată de situația în care denunțul nu cuprinde elementele prevăzute de către legiuitor – numele, prenumele, calitatea şi domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, indicarea făptuitorului dacă este cunoscut şi a mijloacelor de probă. Încunoştințarea organului judiciar cu privire la existența unei structuri infracționale incompletă să fie lipsită de efecte juridice ?

Soluția trebuie nuanțată. Dacă denunțul conține elementele impuse de către legiuitor acesta trebuie să producă efecte juridice în sensul devenirii operaționale a cauzei de nepedepsire indiferent de reacția organului judiciar – ce poate fi insuficientă sau dominată de ignoranță astfel că structura infracțională începe sau, chiar, valorifică rezultatele uneia sau a mai multor activități ilicite. Dacă denunțul nu conține toate elementele prevăzute de textul legal – este anonim, nu face referire la mijloace de probă, etc. – este de aşteptat ca totul să fie condiționat de modul în care reacționează organul judiciar. Este posibilă o reacție eficientă care să conducă la identificarea tuturor sau a unei părți importante dintre membrii structurii infracționale, la cercetarea şi judecarea acestora astfel încât structura nu se mai poate manifesta ori este desființată, situație în care se va pune în discuție o evaluare a rolului, a modului în care denunțul a ajutat organul judiciar şi în funcție de aceasta să se accepte efecte juridice – nepedepsirea – sau nu.

Asemănător poate fi tratată şi situația în care, în cursul urmăririi penale sau al judecății, inculpatul sau mai mulți inculpați denunță şi facilitează identificarea şi tragerea la răspundere penală a unuia sau mai multor membri ai grupului. De data aceasta nu se mai poate pune problema pasivității organului judiciar ci, mai degrabă, poate apare problema profesionalismului cu

[93] Art. 222 – 223

care funcționarii publici exploatează informațiile primite – în primul rând este necesară eficiență dar şi o abordare rezonabilă a riscurilor legate de securitatea persoanelor şi a bunurilor. Necesar este ca instanța să aprecieze măsura în care informațiile furnizate au fost de natură să „faciliteze", să creeze condițiile pentru o reacție eficientă a organelor judiciare.

În zona de practică apare ca fiind de importanță deosebită ascultarea persoanelor, adecvarea procedeelor tactice la fiecare persoană şi moment al anchetei. „Negocierile" nu trebuie să dureze mult, ca timp. Ele vor fi „intense" anchetatorii putându-se declara mulțumiți numai în momentul în care au convingerea că persoana ascultată a furnizat, cu maximă obiectivitate, toate datele pe care le deține.

2.4. Particularităţile principalelor activităţi ce se desfăşoară în cadrul cercetării criminalistice a structurilor infracţionale şi a activităţilor ilicite desfăşurate de către acestea

În cadrul cercetării criminalistice a structurilor infracționale şi a activităților ilicite desfăşurate de către acestea se poate face distincție între activități care se desfăşoară pentru probarea inițierii înființării, înființării şi dezvoltarea unei structuri infracționale şi activități destinate probării activităților ilicite desfăşurate de, şi care intră în scopul, structurii infracționale.

În ceea ce priveşte prima categorie, trebuie subliniată importanța activităților informativ-operative continuate în mod oportun de percheziții, ascultări de persoane, confruntări, prezentări pentru recunoaştere, dispunerea de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize.

Cu privire la cea de a doua categorie, activitățile ce trebuie desfăşurate de către organul judiciar au ca elemente caracteristice particularitățile conferite de specificul fiecăreia dintre activitățile ilicite pregătite, desfăşurate şi ale cărei rezultate sunt exploatate de către structura infracțională. Cu privire la acestea sunt expuse concluzii în abordările care au ca obiect analiza metodologiei cercetării fiecărui gen de activitate ilicită şi, pe cale de consecință, nu voi proceda la dezvoltarea lor în acest capitol.

Percheziţiile ce se desfăşoară pentru probarea inițierii, înființării şi dezvoltării unei structuri infracționale au un specific aparte. Ele sunt pregătite şi desfăşurate, în multe cazuri, ca primă activitate de anchetă propriu-zisă.

Trebuie observat că, deşi pot exista informații relevante, oportunitatea desfăşurării constatării infracțiunii flagrante este discutabilă, în primul rând, datorită caracterului echivoc al activităților ce pot fi constatate. De asemenea, desfăşurarea unei cercetări la fața locului ar putea fi considerată ca fiind lipsită de rațiune – care urme să fie căutate, descoperite şi interpretate ? cum s-ar putea justifica pătrunderea în domicilii ori în spații ce sunt declarate ca destinate desfăşurării de activități de către persoane juridice ?

În aceste condiții, dispunerea efectuării de percheziții va fi supusă unei analize deosebit de atente, acordându-se prioritate stabilirii scopului, intervalului de timp destinat desfăşurării, componenței şi dotării echipei,

cunoaşterii locului în care se va desfăşura percheziția şi modalităților de blocare şi pătrundere.

Ca *scop*, anchetatorii îşi pot propune:

- identificarea de persoane cunoscute pentru preocupările lor legate de organizarea şi dezvoltarea de structuri infracționale, implicate în activități ilicite ori care au diverse interese legate de acestea;
- înscrisuri care să ateste planuri de organizare, adrese, structuri, corespondență cu alte structuri sau persoane implicate în organizarea şi desfăşurarea de activități infracționale, solicitări de finanțare, documente ce probează efectuarea de plăți sau încasări, diverse operațiuni bancare, investiții, împrumuturi, etc.;
- arme, echipamente de protecție ori pentru ascunderea identității, alte obiecte, mijloace de transport, echipamente sau tehnologii folosite ori destinate să fie folosite pentru desfăşurarea de activități ilicite;
- bunuri şi valori rezultate în urma desfăşurării de activități ilicite ori în urma valorificării rezultatelor acestora;
- echipamente informatice care conțin date în legătură cu membrii structurii infracționale, cu implicarea acestora în activități ilicite, persoane sau locuri folosite pentru a pregăti, acoperi ori valorifica rezultatele activităților ilicite, operațiuni cu fonduri destinate sprijinirii structuri infracționale, cu sume obținute prin desfăşurarea de activități ilicite, investiții financiare, imobiliare sau de altă natură;
- obiecte, ambalaje, mijloace de transport, echipamente, tehnologii, materiale sau materii traficate ilegal.

În ceea ce priveşte *intervalului de timp destinat desfăşurării percheziției* trebuie acceptat că primează două categorii de considerente – cele care țin de operativitatea activității şi cele care țin cont de siguranța persoanelor şi a bunurilor ce ar putea fi afectate.

Nu consider că este rezonabil să se pună problema unei anumite priorități între cele două categorii la care am făcut referire. Cu toate acestea, este cunoscut faptul că activitatea organelor judiciare se desfăşoară sub o presiune – considerată de către unii ca specifică mediului – care poate să mobilizeze, dar şi să conducă la erori, la acțiuni hazardate.

În aceste condiții, imperios necesar este ca desfăşurarea percheziției să se desfăşoare atunci când sunt cele mai mari şanse pentru realizarea scopurilor propuse. Un rol important îl au informațiile obținute în faza desfăşurării actelor premergătoare. Profesionismul impune ca, de fiecare dată, să fie avute în vedere toate aspectele ce pot avea relevanță în legătură cu deconspirarea şi punerea (cel puțin) în situații dificile a persoanelor care au acceptat să colaboreze şi au oferit date ce pot fi valorificate în anchetă în legătură cu înființarea şi activitățile desfăşurate de către o structură infracțională. Aspecte importante apar şi în legătură cu evitarea oricărei posibilități ca persoane neimplicate în activitatea de percheziție să fie luate ostatece ori să fie prejudiciate în alt mod prin acțiunile persoanelor implicate, descoperite de către echipa destinată efectuării percheziției. De asemenea, de o abordare rezonabilă trebuie să beneficieze şi integritatea clădirilor, securitatea circuitelor de siguranță, sistemele de aprovizionare cu apă, gaze, energie electrică şi instalațiile în care sunt folosite substanțe, materiale sau materii periculoase.

Componența şi dotarea echipei, trebuie, cu necesitate, adecvate celorlalte elemente ce țin de pregătirea şi desfăşurarea percheziției. De la caz la caz, va fi necesară organizarea unei grupe de intervenție care să asigure pătrunderea şi securizarea perimetrului în care va fi desfăşurată activitatea, a zonei din imediata vecinătate şi a căilor de acces aferente. Poate fi necesară şi o grupă de rezervă, pregătită să intervină când situația escaladează ori apar evenimente neprevăzute.

Echipa va cuprinde un număr suficient de persoane astfel încât să fie asigurate toate elementele acționale specifice percheziției – cine caută, cine supraveghează activitatea de căutare, cine întreține dialogul pro-activ cu persoana la domiciliul căreia sau care deține controlul[94] asupra spațiului în care se desfăşoară percheziția şi cu celelalte persoane găsite acolo, cine fixează rezultatele activităților de căutare, cine examinează la fața locului ceea ce s-a descoperit, cine şi cum se intervine în caz apariției unor incidente, cine face înregistrări de sunet şi imagine, etc. Din rațiuni ce țin de scrupulozitatea specifică unui bun manager este posibil ca, uneori, în condiții de complexitate speciale, să se dorească supradimensionarea echipei, în ideea de a acoperi orice, eventuală, „complicație" ce ar putea apare.

Totuşi trebuie observat că, deşi, pot exista motive suficiente pentru a solicita includerea în rândul echipei care urmează a desfăşura percheziția a încă unui membru şi a încă unuia şi tot aşa, spațiul efectiv, perimetrul în incinta căruia se vor putea manifesta membrii echipei este limitat, putând apare pericolul creării unei aglomerații excesive şi, de aici, posibilitatea apariției unor incidente sau situații hilare de natură a afecta rigoarea cu care trebuie să se desfăşoare o asemenea activitate. Ideal ar fi ca activitatea să fie desfăşurată de către o echipă în cadrul căreia membrii să se cunoască foarte bine, să aibă experiența lucrului împreună, orice stângăcie, acțiune, gest sau expresie lipsită de coordonarea, atât de necesară, putând conduce la discreditarea funcționarilor şi, posibil, la eşecul activității.

Cunoaşterea locului în care se va desfăşura percheziția şi stabilirea modalităților de blocare şi pătrundere sunt aspecte în legătură cu care cei experimentați apreciază că nu poate fi vorba decât despre rutină. Totuşi, şi aici este necesară sublinierea necesității unui demers cu adevărat profesional. Informații, considerate, adesea, amănunte în legătură cu toate căile de acces ce pot fi folosite pentru afluirea sau defluirea echipei, a persoanelor din incinta perimetrului de percheziționat, a posibilelor ajutoare ce ar putea fi solicitate în sprijinul organului judiciar ori, din contră de către implicați în structuri infracționale, pentru a face să dispară obiecte, valori sau înscrisuri căutate de către echipă, etc., se pot dovedi deosebit de eficiente în timpul desfăşurării activității; în unele cazuri, chiar, esențiale pentru reuşita activității. Caracteristicile constructive ale clădirii trebuie cunoscute pentru a evita tot felul de „surprize" în legătură cu locuri în care pot fi ascunse persoane; obiecte, valori sau înscrisuri de interes pentru ancheta; arme de foc, substanțe ori alte obiecte ce ar putea fi folosite pentru atacarea membrilor echipei în încercarea de a scăpa; etc. Cum este foarte posibil ca la locul în care urmează să se desfăşoare percheziția să fie descoperite mai multe persoane, consider că este

[94] N.A. – în virtutea unui drept real sau pentru o altă persoană ce are un astfel de drept

necesar ca încă din momentul în care se planifică activitatea să fie acordată atenția cuvenită pentru stabilirea spațiului în care vor fi invitate persoanele descoperite pentru a fi identificate şi supravegheate pe toată durata desfăşurării activității.

Ascultările de persoane vor ocupa un loc deosebit de important în gestionarea şi în întreaga desfăşurare a anchetei. Atunci când punem concluzii cu privire la particularitățile ascultării de persoane implicate în formarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale apreciez că anchetatorii trebuie să-şi dezvolte demersul pornind de la sistemul de interese pe care una sau alta dintre persoanele ascultate l-au dezvoltat, atât în timp cât şi în perioada imediat premergătoare sau, chiar, în perioada anchetei. Probabil că este necesar să subliniez că vreau să fac referire la ascultările desfăşurate în scopul obținerii unui plus de informație utilă anchetei; ascultările formale, de sondare a poziției, doar în virtutea respectării dreptului de apărare, neputând avea ca rezultat decât afirmarea unor puncte de vedre, eventual, apărări sau justificări ale persoanei ascultate în legătură cu o atitudine sau alta care a facilitat sau care s-a manifestat, efectiv, în timpul sau după desfăşurarea activității ilicite.

Revenind la sistemul de interese care poate condiționa, în mod fundamental comportamentul persoanele ascultate, trebuie subliniată necesitatea efectuării unui adevărat studiu, cu rigoarea specifică termenului, în cadrul căruia să fie analizate toate elementele ce ar putea fi exploatate în cadrul anchetei. Fără a excede cadrului, vreau să fac referire la unele categorii de interese ce trebuie considerate importante de către orice anchetator implicat în investigarea activității unei structuri infracționale.

În aceste condiții, atunci când este ascultată o *persoană implicată direct* în înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale este firesc ca anchetatorul să observe[95]:

→ interesele care au determinat persoana respectivă să se implice;

→ interesele pe care şi le-a dezvoltat în legătură cu o anumită turnură a dezvoltării structurii;

→ interesele pe care şi le-a dezvoltat în legătură cu evoluția relațiilor cu diferite persoane – membri ai familiei, alte rude, persoane pe care şi le-a apropiat, persoane a căror influență sau calificare o poate folosi pentru a crea o aparență de legalitate a activității şi profiturilor sale, pentru a influența decizii administrative sau ale organelor judiciare ori pentru a-şi asigura scăparea, etc.;

→ interesele financiare, în primul rând legate de conservarea profiturilor realizate, dar şi cele ce implică realizarea unor noi investiții în activități ilicite sau licite.

Cu certitudine că mai pot apare sau mai pot fi formulate şi alte categorii ori sub-categorii de interese. Am făcut referire la cele de mai sus considerând că întregul comportament în anchetă al celui implicat, devenit învinuit/inculpat este guvernat de necesitatea urmăririi unor interese precum cele pe care le-am expus. Bunăoară interesele care au determinat persoana respectivă să se implice în înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale sunt de natură

[95] N.A. – Desigur, se pot face observații în legătură cu formulările folosite, cu complexitatea aspectelor implicate, cu conexiunile şi interdependența dintre elementele constituente şi … este normal să fie aşa. Am folosit o abordare relativ schematică în dorința oferirii unei viziuni cât mai clare asupra problemei.

a fundamenta atitudinea pe care acesta o va adopta atât pe parcursul derulării anchetei cât şi pe termen mediu. Dacă, dincolo de foarte posibilele avantaje de natură financiară, este implicată obținerea de satisfacții instinctuale – violență, posibilitatea de a conduce, de a te manifesta fără a ține cont de valorile recunoscute de cea mai mare parte a semenilor, de a te apropia de divinitate prin posibilitatea de a dispune, după voie, de soarta unor oameni, etc. – de alte satisfacții care reuşesc să răspundă anumitor nevoi intrinseci persoanei, vom avea de a face cu o persoană ce indiferent de turnura pe care o pot lua cercetările, de duritatea pedepselor, de dezaprobarea şi riscurile ce pot apare, va persista, aproape instinctual, va prefera să rămână în afara legii simțind, probabil, că numai acolo îi poate fi bine. Se pare că odată bine ancorat în zona ilicitului şansele unei re-acomodări cu ceea ce este firesc sunt minime re-inserția socială fiind deosebit de greu de realizat.

În condițiile date, anchetatorii au posibilitatea să observe şi să exploateze, în folosul anchetei, orice situație în care interesele persoanelor ascultate intră în conflict, aplicarea legii putând favoriza impunerea unei opțiuni care poate fi considerată, cel puțin, rezonabilă de către persoanele interesate în modul cum evoluează ancheta şi implicit situația structurii infracționale.

În legătură cu o *persoană ce cunoaşte indirect informații* cu privire la înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale, vor fi avute în vedere interesele pe care le are aceasta în legătură cu persoanele implicate, interesele pe care le are în legătură cu evoluția structurii infracționale, măsura în care interesele sale financiare depind de modul în care evoluează ancheta.

Aici anchetatorii vor avea posibilitatea să audieze şi „mercenari" ce şi-au pus la dispoziție serviciile cui a plătit mai bine şi/sau tot felul de alți profitori care au reuşit să exploateze şi în interes propriu modul cum a evoluat structura şi membrii săi. Cu certitudine că cei care simt că nu mai au ce câştiga, ori nu mai pot câştiga ceva, vor accepta să colaboreze – este adevărat, în măsura în care acest lucru îi poate avantaja.

În legătură cu *persoanele afectate* într-un fel sau altul de activitățile desfăşurate de către structura infracțională (una sau mai multe, de la caz la caz), relevante, pe lângă interesele legate de evoluția structurii sau/şi a membrilor săi – în special a celor ce au participat direct sau au condus ori organizat activitățile ce au avut ca rezultat pierderea suferită – şi interesele legate de recuperarea prejudiciilor suferite cuplate cu modul în care poate fi făcută aceasta, sunt interesele ce vizează ceea ce s-ar putea numi „normalizarea situației". Mai clar, asemenea persoane sunt interesate, probabil mai mult decât în altceva, să-şi poată desfăşura, în condiții normale, activitățile cotidiene, practic să scape de orice amestec, de orice influență a structurii infracționale. Desigur că poate apare şi tentația exploatării situației, angajarea în demersuri care să aibă ca rezultat „aderarea" la structura infracțională ori poate (mai greu de crezut) obținerea unor avantaje sau despăgubiri mai mari decât întinderea prejudiciului.

Indiferent de implicarea persoanelor ascultate în crearea şi dezvoltarea unei structuri infracționale o problemă importantă o reprezintă identificarea tuturor categoriilor de riscuri, analiza tuturor posibilităților de manifestare şi de contracarare a acestora şi asumarea celor ce pot fi considerate rezonabile.

Aşa cum este previzibil, indiferent de calitatea lor față de activitatea ilicită, este foarte posibil ca cele mai multe persoane să accepte o colaborare cu organele judiciare numai în măsura în care sunt asigurate anumite „garanții' care să vizeze ocrotirea unor interese, dacă nu „legitime", cel puțin „fireşti".

Fiecare dintre cei ascultați sunt interesați de securitatea personală şi a persoanelor apropiate, de posibilitatea dezvoltării carierei, conservarea averii, scoaterea de pe piață a unor competitori. Se poate accepta că, pertinent problemei, se poate vorbi despre un complex de consecințe de natură socială, psihologică şi juridică a cărui corectă evaluare poate conduce la obținerea unor limite de natură a condiționa comportamentul profesional al funcționarului public. Ca un principiu fundamental al anchetei, nici un anchetator sau judecător nu poate să-şi aroge dreptul de a pune în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea, etc. unei persoane în echilibru cu realizarea scopului unei anchete. Pe lângă aceasta nu poate fi acceptabil ca funcționarii publici să nu țină de cont de necesitatea evaluării consecințelor previzibile ce pot afecta persoana care acceptă să colaboreze cu anchetatorii.

Realitatea dovedeşte că o persoană ce acceptă, ca prin declarațiile pe care le face, să ajute la identificarea şi tragerea la răspundere a celor implicați în înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale şi, implicit, la desființarea structurii, suspendarea activității ori, în cel mai rău caz, la diminuarea semnificativă a activității acesteia, trebuie să-şi schimbe viața. Fără a detalia, dat fiind specificul lucrării, trebuie observat că membrii „pocăiți", cei care participă în calitate de martori, cei care insistă în a obține despăgubiri pe căi legale ori a-i vedea pe cei care încalcă lege, toți laolaltă şi fiecare în parte, vor trebui:

- să renunțe la tot ceea ce le aducea avantaje ilegale şi la avantajele obținute însuşi; trebuie să renunțe şi să se ferească de cei care şi-au pierdut relațiile clientelare cu structura infracțională „în suferință";
- să reziste la presiunea psihologică determinată de frica generată de posibilele represalii sau răzbunări comandate de către cei aflați în anchetă sau traşi la răspundere;
- să înțeleagă reticența multora dintre semeni care nu vor fi deloc încântați să dezvolte relații personale, profesionale sau de afaceri cu cei ale căror acțiuni pot avea o natură controversată – dacă ancheta iese bine şi infractorii sunt traşi la răspundere cel puțin o parte a cunoscuților vor înțelege şi vor aprecia colaborarea cu organele judiciare, dacă ancheta eşuează din diferite motive ori nu are rezultate „zgomotoase" toată lumea va fi tentată să considere că totul nu a fost decât delațiune interesată şi, pe fond, întrucât ar fi putut genera abuzuri, conduita este condamnabilă;
- să suporte reproşurile apropiaților în legătură lipsa de diligență în a se feri de orice apropiere sau concurs de împrejurări care să fi avut ca rezultat apropierea de structura infracțională ori activitățile acesteia.

Confruntările pot fi folosite atunci când anchetatorii sunt convinşi, în urma unei analize temeinice a comportamentului persoanelor aflate în anchetă, a naturii contrazicerilor şi a motivelor/intereselor ce stau la baza acestora, că manifestările persoanei, considerate a fi de bună credință sau, cel puțin, cu o posibilă influență pozitivă, sunt de natură a influența persoana confruntată în sensul schimbării atitudinii şi oferirii unor elemente utile anchetei.

O lămurire, o observație ar trebui făcută în legătură cu măsura în care o anumită activitate de anchetă, în cazul de față confruntarea, poate să conducă la schimbarea totală a atitudinii sau, doar, la crearea unei nişe – persoana în cauză acceptând să dea lămuriri veridice cu privire la un aspect important, după care să revină în a promova o atitudine de expectativă, neimplicare ori, manifestă, de obstrucționare a anchetei.

În mod normal, prezența, atitudinea, claritatea, precizia şi fermitatea cu care sunt susținute afirmațiile de către persoana de bună credință – dacă nu au fost previzibile – trebuie să producă o schimbare în atitudinea, interesele ori, cel puțin, în modul cum sunt formulate şi susținute apărările. Această schimbare se poate manifesta prompt, imediat, în timpul confruntării sau pe parcursul ascultării ce se desfăşoară după terminarea acesteia ori după scurgerea unei perioade de timp, când cel în cauză, evaluând situația, a luat o hotărâre cu privire la necesitatea schimbării, limitele acesteia şi modul cum să o promoveze. Există şi posibilitatea ca, datorită presiunii specifice anchetei, datorită înstrăinării resimțite ca urmare a recepționării dezaprobării şi marginalizării – ceea ce este rău este bine să stea într-o zonă a răului, undeva la marginea societății şi, de ce nu, la marginea umanului – persoana în cauză să cedeze, să simtă nevoia de a se elibera, să numai fie robul a ceea ce ascunde.

În aceste condiții, este de aşteptat ca persoana confruntată, odată determinată să dea explicații cu privire la aspecte controversate ale anchetei de care depind apărările ei sau ale altor persoane implicate în pregătirea şi desfăşurarea de activități ilicite, să poată fi „asistată”[96] de către anchetator astfel încât să facă declarații complete care să conțină date ce, coroborate cu restul materialului de la dosar, să poată lămuri cât mai multe din problemele anchetei. Orice gest, slăbiciune sau acțiune a anchetatorului ce poate permite interpretări contradictorii are darul de a induce un risc suplimentar – oricând cel ascultat putând să revină la o atitudine obstrucționistă. Cred că aici, ca de altfel şi pe tot parcursul desfăşurării confruntării, un rol important îl are limbajul non-verbal. Evitând să expun sfaturi sau tehnici prin care anchetatorul să aibă un control desăvârşit asupra expresiei afişate, subliniez necesitatea preocupării pentru controlul percepțiilor interlocutorului; la primele simptome de dezaprobare, de deconectare de la fluxul de comunicare inițiat ar trebui inovate contramăsuri ori pur şi simplu dialogul întrerupt.

Pe fond, vor fi desfăşurate confruntări pentru lămurirea unor aspecte controversate ce apar în legătură cu caracterul implicit sau explicit al unor comportamente care pot avea legătură cu înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale, cu implicarea în desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor activităților ilicite. În funcție de modul în care este concepută, o asemenea confruntare poate fi mult diferită de modul obişnuit în care se desfăşoară o confruntare. Ca exemplu, poate fi exclus contactul vizual dintre persoanele

---

[96] N.A. – am folosit noțiunea considerând că este adecvată apropierii firești dintre anchetator şi anchetat de natură a facilita comunicarea; a se vedea, în acelaşi sens, concluziile din doctrina anglo-americană pertinente interviului judiciar, eventual, prin comparație cu interogatoriul judiciar. Ca exemplu Paul Ekman – Should We Call it Expression or Communication? – in Innovations in Social Science Research, Vol. 10, No. 4, pp. 333-344, 1997 sau T. Dalgleish and M. Power (Eds.). Handbook of Cognition and Emotion. Sussex, U.K.: John Wiley & Sons, Ltd., 1999.

confruntate, se poate recurge la folosirea de tehnologii de deformare a sunetelor astfel încât să nu poată fi asociată, de către persoana de rea credință, o identitate la vocea percepută, se pot folosi probe de vinovăție, ş.a.

Prezentările pentru recunoaştere pot avea o pondere şi un rol important în gestionarea anchetei. Firesc, prezentările pentru recunoaştere vor fi folosite de fiecare dată când o persoană oferă în anchetă date despre o altă persoană ale cărei semnalmente exterioare le-a perceput direct, în condițiile în care nu-i cunoaşte identitatea. Dat fiind „sensibilitatea" cercetărilor desfăşurate, consider puțin oportun, doar ca o ultimă opțiune, desfăşurarea de prezentări pentru recunoaştere a persoanelor din grup. Este vorba atât de riscuri cât şi despre greutăți inerente invitării persoanelor suspecte şi desfăşurării procedurii specifice. S-ar putea folosi încăperi care să nu permită contact vizual între grupul în cadrul căruia a fost introdus suspectul şi persoana care face recunoaşterea însă nu întotdeauna este oportun ca o persoană implicată în activități ilicite desfăşurate de către structuri infracționale să fie „deranjată" pentru o asemenea activitate. Sigur că, dacă se anticipează, pe baza unor considerente rezonabile, că un asemenea „contact" va avea un efect constructiv pentru desfăşurarea anchetei se pot asuma riscurile inerente şi efectua activitatea.

Ca primă opțiune, în opinia mea, ar trebui folosite *prezentările pentru recunoaştere după înregistrări de sunet şi imagine*. Să nu uităm că prezentarea pentru recunoaştere este asimilată în cea mai mare parte a doctrinei cu o modalitate specială a ascultării de persoane[97], situație în care trebuie respectate reguli specifice, înainte de toate, acestui gen de activități. Se poate accepta şi necesitatea elaborării unei proceduri de natură a-i orienta pe profesioniştii domeniului. Firescul presupune ca în cadrul activităților pregătitoare în vederea ascultării ori, când necunoaşterea identității unei persoane ale cărei semnalmente exterioare au fost percepute de către cel ascultat nu era previzibilă, după ascultare, să fie căutate şi pregătite în vederea prezentării înregistrări, de sunet şi imagine, numai de imagine sau în, unele cazuri, numai de sunet.

Atunci când o înregistrare cuprinde imagini ale mai multor persoane se poate folosi o singură înregistrare – pentru început, doar aceea. În măsura în care persoana căreia i se prezintă înregistrarea recunoaşte persoana la care a făcut referire în declarație şi oferă elemente care să convingă cu privire la certitudinea recunoaşterii şi a elementelor pe baza cărora a făcut aceasta, se poate trece – în măsura în care este posibil – şi la prezentarea unei alte înregistrări ce conține imaginea celui cu privire la care a făcut referire, pentru întărirea convingerii organului de anchetă cu privire la certitudinea recunoaşterii. În măsura în care o înregistrare nu conține imagini cu un număr rezonabil de persoane, astfel încât să nu existe nici o suspiciune cu privire la corectitudinea activității, se vor prezenta mai multe înregistrări de sunet şi imagine, pe cât posibil, realizate în acelaşi loc, ce vor conține imaginea mai multor persoane.

Aşa cum se poate observa, anchetatorul constată *o afirmație şi argumente în vederea susținerii sale*. Deosebit de important este ca, pe întreaga

[97] Ca exemplu: E. Stancu – Tratat de criminalistică, op. cit. pag. 487

desfăşurare a activităţii, nimic din conduita anchetatorului să nu poată fi interpretat ca sugestie. Credibilitatea unei asemenea activităţi, dincolo de coroborarea cu alte mijloace de probă, depinde de profesionalismul cu care este tratată persoana care face recunoaşterea.

Înregistrările de sunet şi imagine prezentate trebuie să aibă o calitate cât mai bună astfel încât să permită distingerea semnalmentelor exterioare relevante pentru recunoaştere. Orice trucaj de natură a sugestiona persoana ce face recunoaşterea, orice includere de imagini cu persoane ce nu au fost în sistemul de referinţă spaţiio-temporal în care a fost făcută înregistrarea prezentată, sunt şi trebuie tratate, de fiecare dată, ca abuzuri.

Aşa cum am arătat, prezentările pentru recunoaştere ale persoanelor din grup pot avea, şi ele, un rol constructiv în cadrul anchetei. Persoana de bună credinţă, care doreşte să ajute organele judiciare, poate fi solicitată, după ce a recunoscut o persoană după una sau mai multe înregistrări de sunet şi imagine, să participe şi la o prezentare pentru recunoaştere din grup în care să aibă posibilitatea perceperii şi comparării semnalmentelor persoanei percepute anterior, în legătură cu desfăşurarea unei activităţi ilicite, cât se poate de direct, în acelaşi sistem de referinţă spaţiio-temporal. Activitatea, în sine, va avea două câştiguri, pe care le consider importante – un plus de certitudine, deloc de neglijat, în ceea ce priveşte recunoaşterea persoanei suspecte; posibilitatea exploatării în interesul anchetei a presiunii specifice desfăşurării activităţii prin destabilizarea emoţională a persoanei suspecte şi convingerea acesteia să colaboreze cu anchetatorii.

Am făcut referire la o anumită presiune specifică desfăşurării prezentării pentru recunoaştere şi este de aşteptat ca practicienii, pentru a obţine un maxim de efect, să provoace scene prin care să impresioneze cât mai mult suspectul – de exemplu, în practică se merge până la a-i cere persoanei care face recunoaşterea să pună mâna pe suspect sau să rostească anumite expresii în imediata apropiere a acestuia.

Cât înseamnă profesionalism şi cât înseamnă inconştienţă sau, poate chiar, abuz într-o asemenea abordare ? În această problemă consider necesară o analiză completă a condiţiilor specifice fiecărei anchete în parte, orice abordare cu caracter general, apriorică, fiind hazardată. Ca punct de plecare, va trebui să fie, de fiecare dată, o analiză corectă a riscurilor, relevanţei rezultatelor ce ar putea fi obţinute şi, nu în ultimul rând, asumarea conştientă de către persoana expusă a tuturor consecinţelor previzibile.

Dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize în cadrul cercetării înfiinţării şi dezvoltării de structuri infracţionale şi a activităţilor ilicite desfăşurate de către acestea, poate fi folosită pentru identificarea unor persoane după scris, după voce şi vorbire, după micro-urme, urme biologice, ş.a. Teoretic, poate fi făcută o distincţie între dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize criminalistice în cadrul probării desfăşurării activităţilor incriminate de către legiuitor ca pertinente înfiinţării şi dezvoltării de structuri infracţionale şi dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize criminalistice pentru lămurirea problemelor specifice cercetării fiecărei activităţi ilicite desfăşurate de către structura infracţională, în parte.

Pe parcursul lucrării voi încerca să surprind elementele de specificitate ale dispunerii şi valorificării rezultatelor constatărilor tehnico-ştiinţifice şi

expertizelor criminalistice în cadrul cercetării unor categorii de activități ilicite relevante pentru domeniile preferate de către structurile infracționale.

Aici consider suficientă doar o referire succintă cu privire la constatările şi expertizele ce se pot dispune în legătură cu înregistrările de sunet şi imagine.

Dincolo de respectarea procedurilor specifice de dispunere, efectuare, securizare, conservare şi exploatare, deseori se pune problema identificării persoanelor după semnalmentele exterioare ori după voce şi vorbire. În cazul dispunerii unei expertize anchetatorii vor fi interesați de lămurirea unor probleme precum:

- dacă înregistrarea de sunet şi imagine a suportat atacuri de securitate şi care sunt consecințele acestora;
- identitatea persoanelor care prezintă interes pentru anchetă şi apar în înregistrare;
- dacă imaginile din două sau mai multe înregistrări reprezintă o singură persoană ori sunt imagini ale unor persoane diferite;
- dacă o anumită persoană prezentă în înregistrare a încercat să-şi modifice semnalmentele exterioare;
- dacă vocea din înregistrare aparține unei anumite persoane a cărei voce apare şi în altă sau alte înregistrări ori unei persoane cu identitate certă care se poate prezenta pentru a oferi modele de comparație.
- conținutul mesajului sau a unei părți din mesajul prezent într-o înregistrare de sunet şi imagine.

CAPITOLUL 3

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILOR ILICITE A CĂROR DESFĂŞURARE PRESUPUNE TRAFICUL DE BUNURI PESTE FRONTIERĂ

Pentru a putea analiza particularitățile cercetării criminalistice a activităților ilicite ce implică traficul de bunuri peste frontieră apreciez că este necesară observarea unor elemente ce conturează o ipoteză, o stare de lucruri ce poate fi numită **situaţie premisă**, activitățile ilicite la care voi face referire fiind influențate, în principalele lor elemente – pregătire, desfăşurare şi exploatare a rezultatelor – de existența unor proceduri specifice pentru trecerea peste frontieră a diferitelor categorii de bunuri, în desconsiderarea cărora se dezvoltă şi se manifestă conduita ilicită.

Punctual, trebuie observate procedurile şi instituțiile specifice regimului vamal al României[98] privit în ansamblul său, regim caracterizat de instituții juridice precum: sistemul instituțional al autorității vamale, principiile de bază pentru aplicarea reglementărilor vamale, destinația vamală, etapele operațiunii de vămuire, regimurile vamale, datoria vamală. Mai trebuie subliniat, aici, că nici regimul vamal nu subzistă în mod independent ci acesta este circumscris şi acționează în conexitate cu regimul privind frontiera de stat a României[99].

În mod practic, cu referire directă la desfăşurarea de activități ilicite ce implică traficul de bunuri peste frontieră trebuie observat, de exemplu, că[100]:

- trecerea frontierei de stat a României de către persoane, mijloace de transport, mărfuri şi alte bunuri se face prin punctele de trecere a frontierei, deschise traficului internațional, precum şi prin alte locuri, în condițiile stabilite prin acorduri şi înțelegeri între România şi statele vecine;
- trecerea frontierei de stat a mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri se face cu respectarea legilor ce reglementează regimul vamal;
- în punctele de trecere se organizează şi se efectuează controlul de frontieră al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri atât la intrarea, cât şi la ieşirea din țară;
- controlul efectuat la trecerea frontierei de stat române are ca scop verificarea şi constatarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru intrarea şi ieşirea în/din țară a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri;
- introducerea sau scoaterea din țară a mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a oricăror alte bunuri este permisă numai prin punctele de control pentru trecerea frontierei de stat unde acestea sunt supuse vămuirii de către autoritățile vamale;

---

98 Sediul materiei îl constituie Legea nr. 86 din 10 aprilie 2006 privind Codul vamal al României

99 Prevăzut de Ordonanța de urgență nr. 105/2001 aprobată prin Legea 243/2002.

100 Art. 8 şi art. 11 din Ordonanța de urgență nr. 105/2001 aprobată prin Legea 243/2002. În continuare, atunci când voi face referire la acest act normativ, voi puncta doar Legea 243/2002; Art. 2, art. 4, art. 9, art. 40 şi art. 41 din Legea 86/2006

- în punctele de trecere a frontierei de stat şi pe teritoriul țării sunt organizate birouri vamale care funcționează potrivit legii; prin „birou vamal" se înțeleg unități ale autorității vamale în care pot fi îndeplinite, în totalitate sau în parte, formalitățile prevăzute de reglementările vamale;
- controlul vamal constă în acte specifice efectuate de autoritatea vamală pentru a asigura aplicarea corectă a reglementărilor vamale şi a altor dispoziții legale privind intrarea, ieşirea, tranzitul, transferul şi destinația finală ale mărfurilor care circulă între teritoriul vamal al României şi alte țări, inclusiv staționarea mărfurilor care nu au statutul de mărfuri româneşti; aceste acte pot să includă verificarea mărfurilor, a datelor înscrise în declarație, existența şi autenticitatea documentelor electronice sau scrise, examinarea evidențelor contabile ale agenților economici şi a altor înscrisuri, controlul mijloacelor de transport, controlul bagajelor şi al altor mărfuri transportate de sau aflate asupra persoanelor, precum şi efectuarea de verificări administrative şi alte acte similare;
- controlul vamal se efectuează la birourile vamale de către personalul autorității vamale, sub îndrumarea şi controlul direcțiilor regionale vamale şi al Autorității Naționale a Vămilor;
- autoritatea vamală poate să efectueze, potrivit legii, toate controalele pe care le consideră necesare pentru a asigura aplicarea corectă a reglementărilor vamale şi a altor dispoziții legale privind intrarea, ieşirea, tranzitul, transferul şi destinația finală a mărfurilor care circulă între teritoriul vamal al României şi alte țări, precum şi staționarea mărfurilor care nu au statut de mărfuri româneşti;
- controlul vamal, altul decât cel inopinat, se bazează pe o analiza de risc ce utilizează procedee informatice în scopul de a determina şi cuantifica riscurile şi de a elabora măsurile necesare evaluării acestora, pe baza unor criterii stabilite de autoritatea vamală şi, dacă este cazul, a unor criterii stabilite la nivel internațional;
- în scopul aplicării reglementărilor vamale, orice persoană implicată direct sau indirect în operațiunile având ca scop schimbul de mărfuri dintre România şi alte țări este obligată să furnizeze autorității vamale, la cererea acesteia şi în termenul stabilit, toate documentele şi informațiile necesare, pe orice suport, precum şi orice sprijin necesar.

Analizând ansamblul de activități ilicite ce pot fi desfăşurate în legătură cu trecerea de bunuri peste frontieră şi modul cum legiuitorul a înțeles să trateze fenomenul[101] consider necesar să fac o distincție între activități ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră de bunuri comune şi activități ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră a unor bunuri considerate speciale – în legătură cu care legiuitorul a instituit un regim special, caracterizat, în principal, de necesitatea autorizării oricărei activități care se poate desfăşura cu acestea.

[101] Art. 270-274 din Legea 86/2006

3.1. Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea activităţilor ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră de bunuri comune

Analizând fenomenul, apreciez că cercetarea criminalistică a activităților ilicite desfăşurate de către diferite persoane, pentru a trece bunuri peste frontieră eludând regulile şi procedurile specifice impuse prin regimul vamal, va trebui să se dezvolte pe următoarele direcții[102]:

- natura activității ilicite desfăşurate;
- făptuitorii şi rolul pe care îl are fiecare în desfăşurarea activității ilicite;
- bunurile ce constituie obiectul tranzitării ilicite a frontierei statului român;
- condițiile ce caracterizează trecerea ilicită a bunurilor peste frontieră – locul, timpul, modul de operare
- urmările trecerii ilicite de bunuri peste frontieră;
- persoanele care cunosc date despre împrejurările ce caracterizează pregătirea desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor activităților ilicite;
- legătura activității ilicite cercetate cu alte activități infracționale, cu structuri infracționale organizate şi existența concursului de infracțiuni
- condițiile şi împrejurările care au favorizat desfăşurarea activităților ilicite.

3.1.1. Natura activităţii ilicite desfăşurate

Anchetatorii vor începe să construiască fundamentându-şi demersul pe o observație logică – dacă vrei să treci peste frontieră eludând regimul vamal trebuie ori să treci bunurile peste frontieră ocolind punctele de trecere a frontierei ori să treci prin incinta acestora inducând în eroare funcționarii autorității vamale cu privire la unul sau mai multe elemente de interes în legătură cu care Codul vamal generează consecințe juridice specifice.

În aceste condiții, trebuie observat că legiuitorul a reglementat, în legătură cu bunurile comune[103], infracțiunea de contrabandă[104] – caracterizată ca fiind o infracțiune de fraudă, deoarece implică, ca element caracteristic o atitudine de amăgire, de inducere în eroare a autorității vamale ce presupune, în plan acțional, trecerea peste frontieră de bunuri în condiții de fraudă – în ipoteza impusă de legiuitor – prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal, conduita legală prescrisă impunând ca, introducerea sau scoaterea din țară a mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a oricăror alte bunuri să fie făcută numai prin punctele de trecere a frontierei de stat[105], după care trebuie urmată procedura vamală specifică.

---

[102] Cu privire la logica expunerii şi la formularea problemelor a se vedea şi V. Bercheşan – Metodologia investigării infracțiunilor – curs de criminalistică, Edit. „Paralela 45", Piteşti, 1998, pag. 216-233.

[103] N.A. – conform exprimării legiuitorului „introducerea sau scoaterea din țară, …, a bunurilor sau mărfurilor, …". Practic, noțiunea include orice alte bunuri mai puțin cele ce constituie obiectul material al infracțiunii de contrabandă calificată prevăzută de art. 271 din Legea 86/2006, privind Codul vamal al României

[104] Art. 270 din Legea 86/2006, privind Codul vamal al României

[105] Art. 2 alin. 2 din Codul vamal

Înainte de introducerea pe teritoriul vamal al României a bunurilor, ca principiu, este necesară[106] depunerea unei declarații sumare sau a unei notificări dublată de permisiunea de acces la datele din declarația sumară în sistemul economic al operatorului economic titular al operațiunii[107].

În conformitate cu art. 66 din Codul vamal, mărfurile care intră pe teritoriul vamal al României se prezintă la biroul vamal de către persoana care le-a introdus sau, după caz, de persoana care îşi asumă răspunderea pentru transportul mărfurilor după ce au fost introduse, cu excepția mărfurilor transportate cu mijloace de transport care tranzitează, fără întrerupere, apele teritoriale sau spațiul aerian al teritoriului vamal al României. De subliniat că, în scopul aplicării reglementarilor vamale[108], orice persoană implicată direct sau indirect în operațiunile având ca scop schimbul de mărfuri dintre România şi alte țări este obligată să furnizeze autorității vamale, la cererea acesteia şi în termenul stabilit, toate documentele şi informațiile necesare, pe orice suport, precum şi orice sprijin necesar.

Este necesară depunerea unei declarații vamale ce, dacă este depusă în scris,[109]se face pe un formular corespunzător modelului oficial prevăzut în acest scop, aprobat de autoritatea vamală. Aceasta se semnează de titularul operațiunii sau de reprezentantul său şi conține datele necesare aplicării dispozițiilor care reglementează regimul vamal pentru care se declară mărfurile. Declarația vamală trebuie însoțită de toate documentele necesare pentru aplicarea dispozițiilor care reglementează regimul vamal specific operațiunii solicitate.

Declarația vamală urmează a fi acceptată sau respinsă în funcție de cum respectă sau nu procedura şi condițiile de fond şi formă impuse prin prevederile Codului şi Regulamentului vamal. După acceptarea declarației vamale[110] autoritatea vamală **poate proceda la controlul documentar** al acesteia şi al documentelor însoțitoare şi poate cere declarantului să prezinte şi alte documente necesare verificării exactității elementelor înscrise în declarație. Autoritatea vamală **poate proceda la controlul fizic al mărfurilor**, total sau parțial, precum şi, dacă este cazul, la prelevarea de probe pentru analize sau pentru verificări amănunțite.

Important de subliniat este modul în care legiuitorul a conceput mecanismul funcționării controlului vamal, la nivel de lege – Codul vamal: pentru a desfăşura o operațiune cu bunuri comune se depune o declarație vamală, aceasta este acceptată şi nu se va proceda la controlul documentar sau fizic decât dacă se considera necesar, criteriul obiectiv fiind constituit din prezența unor indicii de suspiciune în legătură cu comportamentul persoanelor, natura, proveniența sau traseul bunurilor prezentate în fața autorității vamale, totul fiind profesionist evaluat printr-o analiză de risc[111].

---

[106] Cu excepția mărfurilor încărcate în mijloace de transport care trec, fără oprire, prin apele teritoriale sau prin spațiul aerian al teritoriului vamal

[107] Art. 60 alin. 1-4 din Codul vamal

[108] Art. 41 alin. 1 din Codul vamal

[109] Art. 85 alin. 1 şi alin. 2 din Codul vamal

[110] Art. 90 alin. 1 şi 3 din Codul vamal

[111] N.A. – a se vedea şi prevederile art. 61 alin. 1 din Codul vamal în cuprinsul cărora se face referire la … elementele necesare analizei de risc şi aplicării corespunzătoarea a controalelor vamale, în principal privind securitatea şi siguranța.

În zona ilicitului poate apare situația în care bunuri comune se trec peste frontieră prin incinta punctelor de control pentru trecerea frontierei şi acestea sunt sustrase sau se încearcă sustragerea lor de la controlul vamal, activitatea ilicită descrisă putând întruni elementele constitutive ale contravenției prevăzute la art. 653 lit. „a" din Regulamentul vamal.

De asemenea, mai este posibil ca pentru bunurile comune care tranzitează frontiera să se respecte procedura vamală însă, documentele vamale, de transport sau comerciale folosite la autoritatea vamală să se refere la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă ori să fie falsificate[112].

În planul anchetei penale, practicienii vor trebui să observe că procedura vamală impune obligații în sarcina unor categorii de persoane ca pentru operațiunile prevăzute expres în Codul şi Regulamentul vamal să prezinte acte în fața autorității vamale şi, pe cale de consecință, să pună în evidență faptul că în cauză cei care aveau obligația de a prezenta aceste acte au prezentat în fața autorității vamale acte vamale, de transport sau comerciale care se referă la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă sau acte, de natura celor arătate, falsificate.

Din punct de vedere al dreptului penal material, pertinent problemei, legiuitorul a reglementat două infracțiuni: infracțiunea de folosire de acte nereale şi infracțiunea de folosire de acte falsificate[113]. Analizând elementul material în cazul celor două infracțiuni, se poate accepta că suntem în prezența, pe de o parte, unei infracțiuni de înşelăciune (în cazul infracțiunii prevăzute de art. 272), iar pe de altă parte, vom avea o infracțiune de uz de fals, (în cazul infracțiunii prevăzute de art. 273), ambele manifestându-se într-un domeniu special – aşa cum este cel vamal – cu scopuri şi funcționalități caracteristice sferei de aplicare.

Ancheta va trebui să constate desfăşurarea activităților ilicite într-un sistem spațiio-temporal bine determinat – în fața autorității vamale după ce bunurile au fost prezentate în vamă.

Trebuie observat că reglementările vamale sunt de o permisivitate, aparent, deosebită, bazată pe buna credință a celor care desfăşoară activități comerciale transfrontalieră şi forțată de necesitatea facilitării tranzitului transfrontalier cu consecințe, evident, pozitive în plan socio-economic. Astfel, aşa cum am arătat, în materia controlului vamal, atât controlul documentelor cât şi cel fizic sunt facultative[114], declarația vamală poate fi rectificată până la începerea controlului fizic al mărfurilor, până la constatarea inexactității uneia sau a mai multor date ce se doresc a fi rectificate ori până la acordarea

---

[112] În sensul art. 272 şi 273 din Codul vamal

[113] Art. 272 din Codul vamal – folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale care se referă la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă constituie infracțiunea de folosire de acte nereale şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani şi interzicerea unor drepturi; art. 273 din Codul vamal – folosirea, la autoritatea vamală, a documentelor vamale de transport sau comerciale falsificate constituie infracțiunea de folosire de acte falsificate şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi.

[114] H.G. 707/2006 – pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Codului vamal al României – Regulamentul vamal conține, la alin. 4 al art. 184 o prevedere care vine să confirme afirmația, după cum urmează: „În cazul în care autoritatea vamală nu procedează la nici o verificare a declarației şi nici a mărfurilor, nu este necesară precizarea acestui fapt ..."

liberului de vamă[115], declarația vamală poate fi invalidată printr-o cerere a declarantului, etc.[116].

Cum infracțiunile în discuție au o consumare instantanee, tentativa fiind greu de acceptat, anchetatorii vor trebui să observe momentul când acestea se consumă, iar ca o particularitate, în situația folosirii de acte nereale trebuie făcută diferența *între infracțiunea prevăzută de art. 272 din Codul vamal şi contravențiile de la art. 651 lit. „l" şi de la art. 652 lit. „l" din Regulamentul vamal* – depunerea declarației vamale conținând date incomplete sau inexacte, în cazul în care această faptă nu influențează stabilirea drepturilor de import şi a altor drepturi legal datorate reprezentând impozite şi taxe ce se stabilesc la punerea în liberă circulație a mărfurilor dar produce efecte asupra aplicării măsurilor de politică comercială ori a altor dispoziții stabilite prin reglementări speciale; prezentarea de către un solicitant a unor documente conținând date inexacte sau eronate, în vederea obținerii unei autorizații sau a unui certificat de origine eliberat de către autoritatea vamală.

În activitatea practică concursul de texte legale între textul art. 272 din Codul vamal şi textele contravențiilor de la art. 651 lit. „l" şi 652 lit. „l" din Regulamentul vamal poate genera ilaritate, confuzie şi suspiciuni cu privire la aplicarea unui regim sau altul. Apreciez că interpretarea textelor trebuie făcută cu maximă precizie.

În cazul contravenției de la art. 651 lit. „l", cercetarea va trebui să constate că datele incomplete sau inexacte conținute de declarația vamală nu influențează stabilirea drepturilor de import şi a altor drepturi legal datorate reprezentând impozite şi taxe ce se stabilesc la punerea în liberă circulație a mărfurilor dar produce efecte asupra aplicării măsurilor de politică comercială ori a altor dispoziții stabilite prin reglementări speciale. Este necesară satisfacerea a două condiții, una negativă – să nu influențeze stabilirea drepturilor de import şi a altor drepturi legal datorate reprezentând impozite şi taxe ce se stabilesc la punerea în liberă circulație a mărfurilor – şi una pozitivă – să se producă efecte asupra aplicării măsurilor de politică comercială ori a altor dispoziții stabilite prin reglementări speciale. Fără a intra în detalii specifice dreptului vamal consider necesară o subliniere în legătură cu necesitatea specializării anchetatorilor în cercetarea activităților ilicite ce au ca obiect trecerea ilegală a frontierei cu diferite categorii de bunuri, fiind necesară stăpânirea în amănunt a foarte multor noțiuni, o pregătire adecvată astfel încât aceştia să se poată pronunța în cunoştință de cauză pe probleme de strictă specialitate.

În cazul contravenției de la art. 652 lit. „l", cercetarea va trebui să surprindă, prin rezultatul activităților specifice, în planul laturii subiective, existența unui scop calificat – obținerii unei autorizații sau a unui certificat de origine eliberat de către autoritatea vamală – care să fie urmărit de către făptuitori. Practic, anchetatorii vor trebui să probeze, cu maximă precizie, în ce măsură o activitate ilicită poate fi încadrată în limitele impuse de către legiuitor pentru existența acestor excepții de la aplicarea legii penale, în considerarea,

---

[115] Art. 88, alin. 1 şi 2, lit. a-c din Codul vamal

[116] În condițiile prevăzute de art. 89 alin. 1-4 din Codul vamal

probabil, a pericolului redus pe care îl reprezintă desfăşurarea unor astfel de activităţi pentru valorile apărate prin regimul vamal.

În ceea ce priveşte consumarea infracţiunilor de folosire de acte nereale şi folosire de acte falsificate prevăzute de art. 272 şi de art. 273 din Codul vamal, aceasta are loc în momentul în care declarantul vamal care poate fi titularul operaţiunii, transportatorul, comisionarul în vamă ori alte persoane în baza unor împuterniciri din partea acestora, în virtutea obligaţiei stabilită prin procedura vamală, depune în faţa autorităţii vamale competente actele necesare efectuării operaţiunii pe care o solicită.

Incidenţa prevederilor art. 88 şi art. 89 din Codul vamal asupra problemei în discuţie, consider că nu se schimbă fundamental datele problemei analizate. Rectificarea sau invalidarea declaraţiei vamale putând interveni într-un termen de graţie acordat declarantului – între momentul depunerii declaraţiei vamale însoţite de actele necesare pentru regimul vamal solicitat şi momentul anunţării intenţiei de a efectua controlul fizic al mărfurilor de către autoritatea vamală – generează două situaţii: pe de o parte vom avea declaraţii vamale însoţite de actele necesare care nu sunt rectificate sau invalidate iar pe de altă parte declaraţii vamale, însoţite, de asemenea, de actele necesare, care se retrag sau se invalidează la cerere, odată sau de mai multe ori, până la anunţarea intenţiei de a desfăşura controlul fizic al mărfurilor. În aceste condiţii consumarea infracţiunilor prevăzute de art. 272 şi art. 273 din Codul vamal are loc în momentul în care declarantul vamal depune în faţa autorităţii vamale declaraţia vamală în forma în care aceasta este solicitată prin natura operaţiunii solicitate.

Concluzionând cu privire la cele arătate, constatarea infracţiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte nereale, poate apare ca timp, cel mai devreme odată cu controlul fizic al mărfurilor, moment care precede acordarea liberului de vamă, putând fi luat ca punct de reper spaţial pentru realizarea elementelor constitutiv ale infracţiunii în discuţie. În legătură cu constatarea infracţiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte falsificate, acestea pot fi constatate, cel mai devreme, în flagrant, odată cu depunerea acestora în faţa funcţionarului competent al autorităţii vamale sau odată cu apariţia posibilităţii de accesare, de către autoritatea vamală, în cadrul desfăşurării procedurii informatice.

3.1.2. Făptuitorii şi calitatea lor

Pe lângă faptul că importanţa rezolvării acestei probleme rezidă în aceea că făptuitorii sunt subiecţii răspunderii penale, cercetarea va trebui să lămurească aspecte legate de identitatea şi cetăţenia acestora, dacă au avut calitatea de angajaţi sau reprezentanţi ori alte persoane care au acţionat în folosul unor persoane juridice ce au ca obiect de activitate operaţiuni de import-export pentru aplicarea art. 276 din Codul vamal[117].

[117] Daca faptele prevăzute la art. 270-274 sunt săvârşite de angajaţi sau reprezentanţi ai unor persoane juridice care au ca obiect de activitate operaţiuni de import-export ori în folosul acestor persoane juridice, se poate aplica şi interzicerea unor drepturi, potrivit art. 64 lit. c) din Codul penal.

Consider că este necesar a atrage atenția asupra faptului că practica judiciară evidențiază în legătură cu desfăşurarea de activități ilicite specifice contrabandei, în sensul art. 270 din Codul vamal, o activitate infracțională mult mai extinsă în care este implicat un număr mare de persoane care îşi au repartizate diferite roluri şi sarcini, iar, un lucru foarte important, multe dintre acestea ocupă funcții importante în serviciul diferitelor autorități şi instituții statale de care se folosesc pentru a „uşura" traseul mărfii de contrabandă pentru utilizatorii finali.

Aspectele legate de desfăşurarea de activități ilicite specifice trecerii ilicite peste frontieră a bunurilor comune de către două sau mai multe persoane înarmate ori constituite în bandă vor fi analizate în sub-secțiunea destinată tratării condițiilor ce caracterizează activitatea ilicită, apreciind că împrejurările arătate sunt strâns legate de modul de operare folosit pentru desfăşurarea activităților ilicite.

Practica judiciară a scos în evidență că, cel puțin din punct de vedere statistic, în desfăşurarea de activități ilicite specifice trecerii ilicite peste frontieră a bunurilor comune sunt implicate persoane de naționalitate română care cunosc bine împrejurările de loc şi timp corespunzătoare golurilor de natură diferită ce apar în activitatea organelor investite cu atribuțiuni în domeniu, împreună sau în legătură cu cetățeni străini interesați în activitatea infracțională. O categorie aparte o reprezintă cetățenii români rezidenți în străinătate sau cu dublă cetățenie care, reîntorcându-se în România stabilesc legături infracționale şi înființează împreună cu acestea adevărate filiere capabile să transporte cantități de mărfuri de contrabandă. În ceea ce îi priveşte pe cetățenii străini trebuie observat că aceştia, ca regulă, evită să se implice direct în activități de contrabandă, în forma prevăzută de art. 270 din Codul vamal, datele problemei schimbându-se atunci când este vorba despre bunurile speciale, la care face referire art. 271.

Pentru rigoarea demersului ştiințific, îmi permit să detaliez unele considerente legate de făptuitori, în practica organelor judiciare observându-se o anumită specializare a infractorilor.

Trecerea de bunuri peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal, presupune trei segmente de activitate:

1. procurarea bunurilor şi aducerea acestora într-o zonă în care să fie posibilă pregătirea lor – dacă aceasta este necesară – pentru trecerea frontierei de stat a României;

2. trecerea bunurilor peste frontiera de stat a României cu ocolirea punctelor de control;

3. preluarea bunurilor după trecerea frontierei şi luarea măsurilor pentru distribuirea şi valorificarea lor.

Ca regulă, activitățile corespunzătoare aducerii bunurilor în imediata vecinătate a frontierei şi chiar trecerii frontierei, presupun concursul unor persoane, ce sunt şi cetățeni ai altui stat. Atunci când este vorba despre cantități importante de mărfuri, contrabanda nu poate fi concepută fără concursul unor grupuri infracționale de la granița țărilor vecine; probabil s-ar pune problema unui adevărat război, dacă s-ar nesocoti teritoriul acestor grupuri, iar contrabandiştii cunosc regulile şi le respectă – infractorii se

respectă, cu certitudine, mai mult între ei, decât respectă reprezentanții autorității de stat.

Activitatea infracțională, de pe teritoriul României, a constituit subiect de dispută între infractorii români şi cei de altă cetățenie. Odată cu trecerea timpului, infractorii români, se pare că, s-au impus ca singuri parteneri viabili. Asta a fost posibil, în condițiile în care, reprezentanții grupărilor străine s-au confruntat cu o atenție deosebită, atât din partea mediului specific de afaceri din România, cât şi din partea organelor de anchetă, mai ales în condițiile în care rezultatele activităților infracționale trebuiau să fie folosite pentru finanțarea unor grupuri de rebeli, dizidenți, rețele de spionaj sau de terorism.

În ceea ce priveşte folosirea la autoritatea vamală de acte nereale ori de acte falsificate ancheta va trebui să-şi concentreze atenția asupra acelor categorii de persoane ce, în conformitate cu procedura vamală, au obligația de a prezenta în fața autorității vamale documente pe baza cărora aceasta aprobă un anumit regim vamal, solicitat.

Legea nu condiționează existența infracțiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte nereale sau de folosire de acte falsificate prevăzute de art. 272 şi de art. 273 din Codul vamal de o anumită calitate a făptuitorilor însă este evident că nu oricine poate depune acte în fața autorității vamale, aceasta făcând parte dintr-o procedură riguros reglementată.

Astfel, declarația mărfurilor şi prezentarea lor pentru vămuire se fac de către importatori, exportatori sau reprezentanți ai acestora la birourile vamale din interiorul țării sau de frontieră. De asemenea, Regulamentul vamal mai stabileşte în sarcina unor persoane precum reprezentantul căilor ferate, transportatorul sau reprezentantul acestuia la transportul pe calea rutieră, comandantul, armatorul sau agentul navei, în cazul transportului pe cale maritimă sau fluvială unele obligații legate de desfăşurarea procedurilor vamale[118].

În context cercetarea va trebui să lămurească şi aspectele legate de participația penală. Actele nereale sau actele falsificate sunt, de regulă, ele însele, rezultatul săvârşirii de infracțiuni – fals intelectual respectiv fals material.

Instigarea, complicitatea sau coautoratul trebuie analizate în contextul întregii activități infracționale şi nu luând în considerare, în mod particular, doar actul prezentării unor acte în fața autorității vamale. Acesta este un aspect deosebit de delicat al cercetării cunoscut fiind că având de-a face cu aşa numita criminalitate a gulerelor albe, cei care vin, forțați de împrejurări, în fața anchetatorilor au un grad de pregătire şi experiența care le oferă posibilitatea expunerii unor apărări care nu sunt uşor de combătut.

Odată stabilită identitatea şi calitatea în care vor fi cercetați cei implicați în desfăşurarea activităților ilicite, se vor putea alege cele mai bune procedee tactice de ascultare, stabili strategia de anchetă, investigarea celor din cercul social, totul pentru lămurirea cauzelor sub toate aspectele.

[118] Art. 82-85 din Regulamentul vamal

3.1.3. Bunurile care constituie obiectul tranzitării ilicite

Cercetarea activităților ilicite prin care se trec ilegal bunuri peste frontieră va fi interesată, înainte de toate, în stabilirea naturii bunurilor – dacă bunurile care sunt tranzitate peste frontiera de stat a României sunt bunuri comune sau speciale, fiecare categorie, în parte, beneficiind de un regim juridic propriu, cu consecința încadrării juridice ca infracțiune de contrabandă (art. 270 din Codul vamal) sau ca infracțiune de contrabandă calificată (art. 271 din Codul vamal).

Ca aspect operativ, căutarea şi găsirea bunurilor tranzitate ilicit – ca priorități în anchetă – pot constitui scopul desfăşurării unor activități cum ar fi: controale, razii, supraveghere vamală, percheziții desfăşurate la domiciliul unor persoane fizice, la locul unde îşi desfăşoară activitatea persoane juridice, etc. De asemenea, identificarea mărfurilor sau bunurilor este importantă în vederea aplicării prevederilor art. 277, din Codul vamal, care arată că în situația în care acestea nu se găsesc, infractorul va fi obligat la plata echivalentului lor în lei, în situația în care se găsesc urmând a constitui obiectul măsurii de confiscare specială.

Mai trebuie observat, aici, că există şi excepții în ceea ce priveşte bunurile care pot constitui obiect material al infracțiunilor de contrabandă, practic bunuri care nu constituie obiect al aplicării regimului vamal. Astfel, nu vor fi avute în vedere ființele umane atât în viață cât şi după ce au decedat, organele, sângele, sperma şi alte țesuturi umane – în măsura existenței lor independente de corpul unui om, eventual ca parte dintr-o bancă specializată – acestea neputând fi acceptate ca obiect material al infracțiunii de contrabandă[119]. De asemenea, nu se poate face contrabandă cu documente declarate secrete sau cu creația intelectuală privită ca obiect al dreptului de proprietate intelectuală, precum şi cu extensia acesteia – fluxurile informatice sau informatizate.

De observat şi faptul că operațiunile cu bunurile speciale ce constituie obiectul contrabandei calificate constituie obiect de reglementare pentru infracțiuni speciale legate de regimul fiecărei categorii în parte, practic persoanele ce săvârşesc contrabanda calificată sunt implicate şi în săvârşirea infracțiunilor la regimul fiecărei categorii de bunuri speciale.

3.1.4. Actele care constituie obiectul folosirii ilicite

Ancheta va trebui să lămurească care sunt actele nereale sau falsificate pe care făptuitorii le-au prezentat în fața autorității vamale. *Procedura vamală prevede prezentarea în mod obligatoriu unor documente de către declarantul vamal în fața autorității vamale*. Astfel este necesară prezentarea facturii pe baza căreia se declară valoarea mărfurilor importate[120]. Declarația vamală pentru punerea în liberă circulație este însoțită de următoarele documente[121]:

a) factura în baza căreia se declară valoarea în vamă a mărfurilor;

---

[119] N.A. – cele arătate constituie obiectul de reglementare al Legii 2 /1998 privind prelevarea şi transplantul de țesuturi şi organe umane şi al Legii 678/2001 privind prevenirea si combaterea traficului de persoane

[120] Art. 77 din Regulamentul vamal

[121] Art. 145 din Regulamentul vamal

b) declarația pentru valoarea în vamă a mărfurilor declarate în cazul în care acest lucru este cerut;

c) documentele solicitate pentru aplicarea unui regim tarifar preferențial sau a altor măsuri de derogare de la regimul de drept comun aplicabil mărfurilor declarate;

d) alte documente necesare aplicării dispozițiilor prevăzute în normele legale specifice care reglementează punerea în liberă circulație a mărfurilor declarate.

Declarația de tranzit[122] este însoțită de documentul de transport. Documentul vamal de expediție, de export sau de reexport al mărfurilor de pe teritoriul vamal al României sau orice alt document cu putere juridică echivalentă se prezintă biroului vamal de plecare, împreună cu declarația de tranzit aferentă.

În cazul infracțiunii de folosire de acte nereale, actele conțin date care se referă la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă. *Formularea „date care se referă la alte mărfuri sau bunuri ori la alte cantități de mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă" apreciem că trebuie interpretată ca referindu-se la date despre o partidă de mărfuri sau bunuri individual determinată atât cantitativ cât şi calitativ.*

Ancheta va trebui să constate ***diferențe cantitative semnificative***, între cantitatea de mărfuri prezentate în vamă constatată la controlul fizic şi cantitatea de mărfuri înscrisă în actele prezentate în fața autorității vamale, ori ***diferențe calitative***, de regulă, sortimente diferite din acelaşi gen de mărfuri. De asemenea, se mai poate constata că datele privind cantitatea şi calitatea bunurilor sunt corecte, însă ***datele privind originea mărfurilor*** – în condițiile unor acorduri internaționale la care România este parte care prevăd reduceri sau desființări de taxe vamale cu privire la unele bunuri importate sau exportate în țările semnatare – ***sunt eronate*** ori ***alte elemente de natură să producă efecte juridice*** cu privire la aplicarea unui anumit regim vamal ori cu privire la cuantumul datoriei vamale.

Având în vedere necesitatea corespondenței totale între datele trecute în actele prezentate în fața autorității vamale şi situația care poate fi constatată la controlul fizic al mărfurilor impusă de procedura vamală, de dezvoltarea şi desfăşurarea firească a relațiilor sociale specifice domeniului vamal, se poate aprecia că orice situație în care se descoperă neconcordanța între conținutul actelor care se prezintă în fața autorității vamale şi realitatea constată la controlul fizic de natură să producă efecte în cadrul raportului juridic de drept vamal cu consecința scutirii de la plată sau diminuării datoriei vamale poate fi susceptibilă de a fi urmărită din punct de vedere penal.

În condițiile săvârşirii infracțiunii de folosire de acte falsificate prevăzute de art. 273 din Codul vamal, actele depuse de autoritatea vamală sunt falsificate, toate sau numai o parte din ele în înțelesul art. 288 şi/sau art. 290 din Codul penal. În măsura în care declarantul vamal cunoştea că întocmeşte o declarație vamală pe baza unor date rezultate din documente falsificate ancheta va putea constata un concurs ideal de infracțiuni – între infracțiunile prevăzute de art. 272 şi art. 273 din Codul vamal – folosirea de acte nereale şi folosirea de

[122] Art. 146 din Regulamentul vamal

acte falsificate. De subliniat este faptul că falsurile conținute de actele prezentate în fața autorității vamale trebuie să fie de natură să producă efecte juridice în cadrul raportului juridic de drept vamal materializate, la fel ca în cazul infracțiunii de folosire de acte nereale prevăzute de art. 272 din Codul vamal, în consecințe legate de datoria vamală – scutirea de la plată sau diminuarea datoriei vamale.

Odată identificate actele nereale sau falsificate, acestea vor constitui obiectul dispunerii de expertize tehnice a documentelor şi financiar contabile, de natură să determine cuantumul datoriei vamale neplătite şi implicit al prejudiciului statului.

3.1.5. Condiţiile ce caracterizează trecerea ilicită a bunurilor peste frontieră – locul, timpul, modul de operare

Locul unde s-a desfăşurat tranzitarea ilicită de bunuri peste frontiera României este important, înainte de toate, pentru corecta încadrare juridică, aşa cum am arătat, pentru existența infracțiunii de contrabandă în forma simplă (art. 270 Cod vamal) este necesar ca bunurile să fie trecute peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal, această condiție nefiind impusă pentru infracțiunea de contrabandă calificată (art. 271 Cod vamal).

Din punct de vedere operativ locul unde s-a realizat trecerea peste frontieră a bunurilor oferă posibilitatea descoperirii, fixării, ridicării şi valorificării tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă ce au legătură cu activitatea infracțională prin efectuarea activității de cercetare la fața locului. De asemenea locul şi ***timpul*** prezintă importanță pentru formarea cercului de bănuiți, căutarea şi identificarea rapidă a martorilor oculari sau a altor persoane care pot cunoaşte informații despre activitatea ilicită desfăşurată. Tot astfel, cunoscând locul şi timpul când s-a săvârşit infracțiunea de contrabandă, anchetatorii au posibilitatea să valorifice datele privitoare la frecvența comiterii unor astfel de fapte într-un anumit loc şi pe această bază, să intensifice măsurile de supraveghere şi să creeze condițiile de intervenție şi depistare operativă a persoanelor implicate[123].

În ceea ce priveşte, modalitățile faptice de săvârşire – ***modul de operare*** – acestea prezintă pentru organele de urmărire penală o importanță deosebită atât pentru formarea corectă a cercului de bănuiți, cât şi pentru identificarea eventualilor martori. Legea stabileşte[124] ca agravantă în raport cu modul de operare săvârşirea infracțiunilor vamale de către una sau mai multe persoane înarmate ori de două sau mai multe persoane împreună.

Astfel că, organele de anchetă trebuie să stabilească dacă fapta a fost comisă de infractori înarmați precum şi dacă aceştia au acționat sau nu în împreună. În acest sens trebuie observate prevederile art. 151 din Codul penal al României potrivit cu care prin „***persoane înarmate***" trebuie avute în vedere persoanele care au asupra lor instrumente, piese sau dispozitive astfel

---

[123] V. Berchesan – Metodologia investigării infracțiunilor, Edit. Paralela 45, Pitești, 1999, pag. 230
[124] Art. 274 din Codul vamal

declarate prin dispoziții legale precum şi orice alte obiecte de natură a putea fi folosite ca arme şi care au fost întrebuințate pentru atac.

În cazul desfăşurării trecerii ilicite a bunurilor pentru frontieră de către ***două sau mai multe persoane împreună***, ancheta va trebui să probeze că persoanele s-au aflat şi s-au manifestat, în sensul încălcării legii, în cadrul aceluiaşi sistem de referință spațiio-temporal; practic, o împrejurare sau un aspect de natură a optimiza activitatea ilicită. Este posibil ca persoanele să se manifeste atât în calitate de coautori cât şi în calități diverse – autori, instigatori sau complici (cel puțin unul dintre ei fiind autor) important fiind, cu obligativitate, ca participația să fie concomitentă, fiind exclusă participația subsecventă.

3.1.6. Urmările trecerii ilicite de bunuri peste frontieră

Principial, în urma desfăşurării de activități ilicite specifice trecerii ilicite de bunuri peste frontieră, statul român este prejudiciat cu sume importante ce se formează şi se dezvoltă prin neplata nici unui impozit sau taxă legată de bunurile introduse fraudulos în circuitul economic, pornind de la taxele vamale şi ajungând până la taxa pe valoarea adăugată neplătită de un comerciant – să zicem ultimul în lanț – care desfăşoară activități comerciale directe, cu amănuntul. Se poate observa, cu uşurință, că prejudiciul statului începe a fi generat în urma activităților ce au ca rezultat trecerea ilicită a bunurilor peste frontieră şi se dezvoltă, exponențial, mărindu-şi dimensiunile precum un bulgăre de zăpadă prin desfăşurarea a diverse activități economice în condiții ilegale, consecință directă şi obligatorie – bunurile, odată introduse pe teritoriul vamal al României, generează ilegalitate fiind transportate fără acte sau cu acte false, sunt manevrate, vândute, revândute, ş.a., totul, în aceleaşi condiții de fraudare a legii. Pe cale de consecință, cercetarea va trebui să constate şi să probeze, în funcție de amploarea desfăşurării activităților ilicite, săvârşirea în concurs şi a altor infracțiuni.

Analizând apariția şi dezvoltarea în timp a urmărilor specifice trecerii ilicite de bunuri peste frontieră apreciez că necesar a sublinia că în condițiile unei activități organizate şi sistematice, care să nu aibă ca obiect, doar, trecerea frauduloasă peste frontieră de bunuri comune, pe lângă faptul că se creează venituri ilicite uriaşe, apar şi implicații la nivelul economiei naționale – falimente, blocaje financiare, etc. – element important care ar putea fi luat în considerare de către instanțe la pronunțarea hotărârilor. Mai trebuie observat că trecerea ilicită de bunuri peste frontieră, prin profiturile tentante pe care le poate genera, este de natură a genera implicații deosebite în legătură cu *criminalitatea transnațională, relațiile politice între state, alimentarea terorismului internațional, rețelelor de spionaj, etc.*

Întrucât este legată de problema în discuție apreciez oportun a prezenta, aici, unele considerente legate de efectele juridice ale normei prevăzute la art. 234 alin. 3 din Codul vamal potrivit cu care în cazul infracțiunilor vamale, datoria serveşte la determinarea temeiului de pornire a urmăririi penale şi a pedepselor penale. Înainte de toate, trebuie observat că, cel puțin principial, legiuitorul prin incriminarea unor conduite ilicite ca infracțiuni vamale a urmărit respectarea regimului vamal, concept complex care presupune printre

altele şi plata datoriei vamale – de altfel o sursă importantă de alimentare a bugetului de stat. ***Neplata datoriei vamale***, pentru mulți la o analiză superficială, singurul prejudiciu legat de alimentarea bugetului direct şi palpabil, nu este decât un segment al urmărilor pe care poate să le aibă desfăşurarea de activități ilicite ce au ca scop trecerea ilicită de bunuri peste frontieră şi valorificarea acestora pe teritoriul vamal al României.

Analizând conținutul constitutiv al infracțiunilor prevăzute la art. 270, 272 şi 273 din Codul vamal – contrabanda, folosirea de acte nereale şi folosirea de acte falsificate – se poate concluziona că infracțiunile vamale sunt infracțiuni de pericol şi nu de rezultat, raportul de cauzalitate între elementul material şi rezultatul socialmente periculos decurgând principial, ca în cazul tuturor infracțiunilor de pericol, din însăşi materialitatea fiecărei infracțiuni în parte, fiind intrinsec acesteia.

În aceste condiții se pune problema măsurii în care norma juridică de la art. 234 alin. 3 din Codul vamal este de natură să schimbe înțelesul normelor penale prevăzute de Codul vamal ? S-ar putea accepta un sens, potrivit cu care, în ultimă instanță, atât în conținutul actualului cod vamal cât şi a celui precedent, s-a dorit incriminarea eludării obligației de a plăti datoria vamală în ipotezele prezentate de către legiuitor în conținutul art. 270, 272 şi 273, respectiv prin trecerea peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal sau prin folosirea la autoritatea vamală de acte nereale ori falsificate.

Consider că problema trebuie tratată cu atenție, neputând fi acceptate explicații simpliste. Dacă legiuitorul ar fi dorit infracțiuni de rezultat, condiționate de producerea unei urmări periculoase, constând în crearea unui prejudiciu bugetului de stat prin neplata unei datorii vamale ar fi specificat aceasta in terminis – să spunem într-un mod asemănător cu cel în care a fost tratată problema în Codul vamal din 1978[125]. Cum nu a făcut-o, apreciez ca fiind oportună o analiză a normei juridice prevăzute de art. 234 alin. 3 din actualul Cod vamal.

Astfel, se arată că datoria vamală serveşte la determinarea temeiului de pornire a urmăririi penale. Codul de procedură penală nu conține prevederi care să conțină, în materia începerii urmăririi penale, acceptată şi analizată în doctrina de specialitate ca o adevărată instituție juridică, expresia „temei de pornire". Probabil este puțin important să critic folosirea unei expresii care nu este consacrată în sistemul legislativ, despre care se poate spune, chiar că, are o tentă arhaică, astfel că îmi permit să observ, în materia analizată, următoarea situație. Pentru începerea urmăririi penale – acceptând ca sinonime expresiile „pornirea urmăririi penale" şi „începerea urmăririi penale" – este necesară, ca principiu, realizarea a două condiții[126]:

1. o condiţie pozitivă, care, deşi neexprimată expres de art. 228 din Codul de Procedură Penală, decurge din reglementarea adiacentă şi constă în existența acelui minim de date, obținute fie direct din sesizarea făcută, fie din actele premergătoare desfăşurate ulterior sesizării, ce permit organului de urmărire penală să considere că s-a săvârşit în mod cert o infracțiune;

---

[125] Art. 72 şi 73 din Legea 30/1978

[126] N. Volonciu – Tratat de procedură penală, vol. 2, Edit. Paideia, 1994, pag. 65

2. o condiţie negativă, înscrisă în art. 228 alin. 1 din Codul de procedură penală, ce constă în inaplicabilitatea cazurilor de împiedicare a punerii în mişcare a acțiunii penale, prevăzute în art. 10 Cod de Procedură Penală, cu excepția celui prevăzut la lit. b1.

Consider că se poate accepta, ca o derogare de la cadrul general reprezentat de Codul de procedură penală, că prin voința legiuitorului, Codul vamal impune o **a treia condiţie**, la fel ca prima, pozitivă, ca în legătură cu activitatea ilicită cercetată, să se fi format o datorie vamală neachitată.

În aceste condiții, trebuie observat că infracțiunile vamale subzistă în mod independent, indiferent dacă a rezultat ori nu o datorie vamală eludată. Problema se pune în latura practică, în cadrul anchetei penale, urmând ca, în măsura în care a rezultat sau nu urmarea socialmente periculoasă constând într-o datorie vamală eludată, să se înceapă ori nu urmărirea penală. Dacă există o datorie vamală eludată, iar aceasta după ce s-a constatat săvârşirea infracțiunii, până să se înceapă urmărirea penală, ori în cursul acesteia, este plătită – cazul infractorului spăşit care odată prins este tentat să facă aproape orice pentru a scăpa de răspunderea penală – ce se poate întâmpla ? Să fie acceptabilă darea unei soluții de neîncepere, iar în cazul în care s-a început, de scoatere de sub urmărire penală ?

Cum totul pare să graviteze în jurul intereselor economice iar în dreptul vamal român datoria vamală pare să joace rolul central, fiindu-i subordonată însuşi începerea urmăririi penale, s-ar părea că singura raţiune a intervenției organelor judiciare în desfăşurarea activităților ilicite specifice laturii obiective a infracțiunilor prevăzute de Codul vamal ar fi să impună, prin orice mijloace, plata datoriei vamale.

O soluție asemănătoare poate fi dată şi cu privire la pedepsele de natură penală, cel puțin având în vedere norma juridică de la art. 234 alin. 3 teza a doua din Codul vamal, potrivit cu care, datoria vamală serveşte la determinarea pedepselor penale, textul legal putând fi interpretat în sensul că dacă datoria vamală se plăteşte pe parcursul procesului penal ori pe parcursul executării pedepsei, să spunem, privative de libertate, nu ar mai exista temei pentru aplicarea pedepsei, în primul caz, sau pentru continuarea executării pedepsei, în cel de al doilea caz.

Față de cele arătate consider că pot fi făcute unele observații.

Probabil nu este lipsit de importanță să observăm că, la prima vedere, datoria vamală constituie elementul, raţiunea ce îi determină pe infractori să desfăşoare activități ilicite care să întrunească elementele constitutive ale infracțiunilor vamale – excepție constituind cazul bunurilor speciale, caz în care, nu datoria vamală constituie o problemă, ci faptul că aceste bunuri sunt interzise ori restricționate pentru operațiunile vamale. Un calcul aritmetic simplu arată că o afacere va prospera mult mai repede dacă va scăpa de o povară, în plus, constituită de plata datoriei vamale. În aceste condiții, din punct de vedere criminologic, va căpăta pregnanță explicația potrivit cu care principala cauză ce determină săvârşirea infracțiunilor vamale incumbă mediului de afaceri concurențial, ce permite dezvoltarea unei afaceri pe o piață determinată numai în condițiile în care la aceiaşi parametri calitativi o marfă sau o grupă de mărfuri este mai ieftină şi asigură un profit maximal iar un atu, în acest sens, ar fi să nu se plătească datoria vamală.

Deşi principial, totul este corect, lucrurile nu sunt atât de simple. Dezvoltarea oricărei afaceri poate să aibă loc pe două planuri, pe care le apreciez ca paralele, orice conexiune fiind de neconceput.

În primul rând, în mod firesc, se poate alege o dezvoltare durabilă, în cadrul unei sistem concurențial guvernat de legile statului român, cu respectarea procedurilor legale, cu respectarea drepturilor consumatorilor şi a regulilor concurenței loiale. Diametral opus, se poate opta pentru specularea oricărei oportunități în fraudarea legii, rațiunea derulării unei afaceri fiind sublimată la ceea ce afaceriştii, cu o anumită reputație, numesc „tun". Realitatea a demonstrat că, în România, se pot acumula capitaluri importante din astfel de afaceri. Totul a putut fi subteran, importuri, distribuție, desfacere cu amănuntul, strângerea sumelor încasate, distribuirea profiturilor, etc.

Cu privire la un „tun" descoperit, infractorii pot plăti datoria vamală iar această stare de fapt va produce consecințe juridice conform cu prevederile Codului vamal. Totuşi, apare o întrebare firească – oare nu ar fi necesar să se poată face o diferențiere între oamenii de afaceri oneşti care înțeleg să-şi achite în mod constant datoriile către bugetul de stat şi cei care înțeleg să-şi dezvolte afacerile speculând orice iar aici, în primul rând, legea ?

Departe de mine gândul de a propune idealuri sau susține principii etice în mediul de afaceri însă, în considerarea locului şi rolului procesului penal în societate, îmi permit să observ că dacă în ceea ce priveşte prima teză a art. 234 alin. 3 din Codul vamal lucrurile pot fi acceptate ca fiind suficient de clare şi de ferme, în sensul potrivit cu care, dacă se plăteşte datoria vamală înainte să fi început procesul penal acesta nu va mai începe, deşi săvârşirea infracțiunii va continua să existe în realitatea obiectivă – caz în care prevederile art. 234 alin. 3 vor opera ca o cauză de neurmărire a infracțiunii – nu acelaşi lucru poate fi considerat rezonabil, atunci când analizăm teza a doua a articolului în discuție. Plata datoriei vamale nu ar trebui să opereze ca o cauză de nepedepsire. Organele statului nu este normal să aibă răbdare la nesfârşit, doar o realiza infractorul că i se oferă o şansă spre a se conforma conduitei prescrise. Normal ar fi să se considere că ar fi prea mult să se accepte ca la o perioadă importantă în timp după ce a sfidat legea, a încercat să înşele vigilența autorităților statului, un infractor să se spăşească şi pe cale de consecință să fie iertat de pedeapsă. Nu poate fi negat caracterul stimulativ al posibilității legale ca, în măsura în care se revine la respectul legii, cel ce a încălcat-o să se bucure de unele avantaje. De avantaje da, dar şi de iertare ? Dacă ar fi aşa există riscul de a apare reversul medaliei – toată comunitatea de afaceri ar fi tentată să întindă coarda cât mai mult şi numai în ultimă instanță să se conformeze prevederilor legale.

O soluție rezonabilă, care să nu contravină legii, constă în acceptarea plății datoriei vamale în timpul procesului penal ca o circumstanță atenuantă sau/şi un argument pentru a se dispune suspendarea executării pedepsei, caz în care s-ar acoperi în mod satisfăcător atât plata datoriei vamale până la darea pedepsei cu închisoare sau până la rămânerea definitivă a unei astfel de pedepse cât şi situația în care plata arătată s-ar face pe timpul executării pedepsei cu închisoarea.

Mai trebuie observat că problema poate căpăta doar conotații teoretice pentru că în practică, dacă se aplică dispozițiile legale ce au ca obiect plata cu

întârziere a obligațiilor către bugetul de stat, suma ce va trebui plătită va deveni din ce în ce mai mare, odată cu trecerea timpului, astfel că va deveni din ce în ce mai puțin probabil ca infractorii să-şi poată plăti datoriile pentru a evita răspunderea penală.

Concluzionând, apreciez că datoria vamală, ca instituție de drept vamal, nu afectează prin efectele juridice specifice existența infracțiunilor vamale, însă, modul de a reacționa al organelor statului trebuie să țină seama de plata sau neplata datoriei vamale.

În practică, anchetatorii, dat fiind caracterul complex al pregătirii, desfăşurării şi exploatării rezultatelor activităților ilicite ce presupun trecerea frauduloasă a bunurilor peste frontieră, trebuie să dezvolte ancheta indiferent de implicațiile posibile pe care le poate avea plata datoriei vamale, aceasta neputând să acopere sau să influențeze cercetarea, judecarea şi aplicarea de pedepse pentru activitățile subsecvente trecerii frontierei şi/sau prezentării de acte nereale sau falsificate.

În legătură cu prezentarea la autoritatea vamală de acte nereale şi/sau falsificate, Codul vamal nu leagă existența infracțiunilor prevăzute de art. 272 şi de art. 273 de realizarea unei urmări anume, cele două infracțiuni fiind infracțiuni de pericol. *Analizând situația, trebuie acceptat că cele două infracțiuni, pe lângă faptul că sunt de pericol – cel puțin aşa cum au fost formulate în Codul vamal – sunt caracterizate şi de un rezultat necesar şi anume scutirea de plată sau reducerea datoriei vamale şi, implicit, prejudicierea statului prin neplata către buget a datoriei vamale sau a părții reduse din aceasta. Astfel. dacă, prin absurd, săvârşirea infracțiunilor de folosire de acte nereale sau de folosire de acte falsificate nu rezultă o scutire de plată sau măcar o diminuare a datoriei vamale ci rezultă acelaşi cuantum al datoriei vamale ori un cuantum mai mare – asta putându-se datora unor cauze diverse cum ar fi eroarea făptuitorilor, reaua intenție a reprezentanților față de conducerea sau față de societățile la care sunt angajați şi pe cale le reprezintă, etc. – nu credem că se mai poate vorbi despre săvârşirea vreunei infracțiuni vamale ci, eventual, de săvârşirea altor infracțiuni – neglijența în serviciu, gestiunea frauduloasă, etc.*

Pe baza rezolvării acestei probleme, anchetatorii pot lua cele mai eficace măsuri pentru recuperarea prejudiciului prin urmărirea solidară atât a declaranților vamali cât şi a persoanelor juridice pe care le reprezintă în baza raportului de prepuşenie.

3.1.7. Persoanele care cunosc date despre împrejurările ce caracterizează pregătirea desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor activităţilor ilicite

Am considerat necesar să includ această problemă în prezentul demers ştiințific pentru a sublinia dificultatea identificării martorilor şi obținerea de la aceştia a unor date utile cauzei. Dat fiind specificul lor, activitățile ilicite analizate sunt pregătite, desfăşurate şi valorificate în condiții de maximă clandestinitate, cât mai ferite de privirile indiscrete ale celor care nu sunt angrenați în sistemul infracțional. Totuşi, analizând sistemul de referință spațiio-temporal, precum şi modalitățile concrete de pregătire, desfăşurare şi exploatare, apreciez că martorii trebuie identificați în rândul unor categorii de

persoane precum[127]: cetățeni care domiciliază ori desfăşoară activități economice în zona de frontieră sau în imediata vecinătate a punctelor de trecere a frontierei; membrii ai echipajelor şi personalul de bord al navelor şi aeronavelor ce transportă mărfuri sau alte bunuri; lucrătorii care au încărcat mărfuri în mijloacele de transport, le-au descărcat sau le-au transportat dintr-un mijloc în altul; salariați din cadrul comisionarilor vamali sau altor agenți economici care au ca obiect de activitate operații de import-export; persoane care lucrează la depozite unde a fost păstrată marfa tranzitată ilicit până la valorificare; persoane care au cumpărat marfa tranzitată ilicit fără să cunoască proveniența a acesteia; persoane din anturajul infractorilor.

În funcție de fiecare persoană în parte se vor analiza posibilitățile de dezvoltarea a anchetei şi pe baza rezultatelor activităților pregătitoare se vor folosi cele mai adecvate procedee tactice în ideea obținerii cât mai multor informații pe baza cărora să se lămurească toate aspectele ce țin de activitățile ilicite.

3.1.8. Legătura activităţii ilicite cercetate cu alte activităţi infracţionale, cu structuri infracţionale organizate şi existenţa concursului de infracţiuni

Săvârşirea infracțiunilor de contrabandă face parte dintr-un complex infracțional şi nu trebuie privită ca un act disparat, marea criminalitate economico-financiară îşi are una dintre surse valorificarea bunurilor trecute ilegal peste frontieră. Fenomenul infracțional a evoluat mult în lumea contemporană, crima organizată controlează sau, acceptând, totuşi, o nuanță de relativitate, tinde să controleze orice domeniu în care săvârşirea de infracțiuni poate aduce venituri mari, în aşa fel încât trecerea peste frontieră şi valorificarea ilegală a bunurilor pe teritoriul României sau al altui stat din Uniunea europeană ca o ocupație sau meserie, ca principală sursă de asigurare a veniturilor nu mai poate fi acceptată, nici măcar spre studiu, în afara acestei organizări.

Plecând de la cele arătate, cu privire la concursul de infracțiuni, desfăşurarea de activități ilicite prin care să se treacă fraudulos frontiera şi să se valorifice bunuri acoperă un spectru larg de infracțiuni ce se săvârşesc în concurs –infracțiuni împotriva persoanei împotriva autorității, infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul, infracțiuni de fals, infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției, trecerea frauduloasă a frontierei, folosire de acte nereale sau folosire de acte falsificate, evaziune fiscală, etc. În susținerea celor arătate se pot da exemple multe, fiind uşor de observat că o activitate infracțională în domeniu cercetat presupune săvârşirea în concurs a mai multor infracțiuni. Spre exemplu, pentru a trece o cantitate de bunuri comune frontiera de stat şi a le valorifica este necesar elaborarea unui plan, stabilirea de sarcini precise în cadrul unui grup de infractori organizați structural şi funcțional, stabilirea de legături infracționale peste hotare, luarea unor măsuri pentru a nu fi surprinşi în timpul trecerii frontierei de stat, iar în condițiile surprinderii, pentru ripostă şi asigurarea scăpării, eventual folosind arme, asigurarea şi depozitarea mărfurilor după trecerea frontierei, stabilirea de

[127] V. Bercheşan, op. cit. pag. 231

legături în vederea valorificării mărfurilor, mituirea sau compromiterea de funcționari, găsirea de persoane care pentru avantaje neînsemnate să rişte şi să-şi asume răspunderea în cazul în care ar fi surprinşi, înființarea şi funcționarea unor rețele de distribuție şi a unor rețele de securizare a primelor etc.

Indiferent de activitatea ilicită constatată în prima fază, ancheta trebuie neapărat extinsă cu privire la toți participanții şi la toate aspectele ce pot întruni elementele constitutive ale uneia sau alteia dintre infracțiunile prevăzute în Codul penal sau în legile speciale, trecerea ilicită de bunuri peste frontieră presupunând prin esența ei desfăşurarea şi a altor activități ilicite atât în vederea realizării elementului material, pe întreaga durată a desfăşurării acestuia, cât şi pentru valorificarea produsului infracțional şi introducerea în circuitul economic al sumelor de bani imense obținute din activitatea ilicită.

3.1.9. Condiţiile şi împrejurările care au favorizat desfăşurarea activităţilor ilicite

Legat de combaterea şi prevenirea desfăşurării activităților ilicite specifice infracțiunilor prevăzute de Codul vamal trebuie arătat că un rol important îl ocupă combaterea activității rețelelor de infractori, o mai bună conlucrare între instituțiile destinate să lupte împotriva acestui fenomen, o reală implicare a factorului uman, bine pregătit din punct de vedere profesional, o implicare la nivel de societate sau, cel puțin prin segmentele sale cele mai semnificative, în schimbarea unei concepții eronate de acceptare a fenomenului infracțional ca o fatalitate.

România, ca țară cu statut european, parcurge un important proces prin care îşi integrează legislația şi sistemul de control şi supraveghere din domeniul vamal în contextual sistemului comunitar pentru controlul, prevenirea şi urmărirea fraudelor în domeniul vamal. În acest context o importanță deosebită o capătă schimbul de informații şi sistemul integrat de comunicare între instituțiile europene de specialitate atât prin intermediul EUROPOL-ului cât şi între organele vamale sau formațiunile specializate pentru combaterea şi lupta împotriva crimei organizate.

Analizând cauze şi condiții favorizatoare se pot spune multe despre nivelul salariilor din administrația publică – vameşi, polițişti, alți funcționari implicați – despre controlul fizic facultativ al mărfurilor şi al persoanelor, despre superficialitatea analizelor de risc, despre acordarea de licențe pentru activități de import-export unor persoane care nu prezintă garanții, despre controlul sporadic şi puțin eficient după acordarea liberului de vamă la agenții economici care efectuează operațiuni de import-export etc. însă aceasta este realitatea în domeniu, abordarea firească fiind aceea de găsire a unor posibilități de îmbunătățire a acțiunii, de obținere a unor rezultate mai bune şi nu aceea care tinde spre nulitate cu concluzia implicită de a nu se putea face mare lucru, concluzie pe care o consider, aprioric, eronată.

Nu ar fi lipsit de interes urmărirea posibilităților de valorificare a bunurilor trecute prin mijloace frauduloase peste frontieră. Un circuit economic sănătos caracterizat printr-un control eficient, cu măsuri dure pentru cei care încalcă legea, inclusiv pentru persoanele juridice poate induce un mai mare

respect şi o reținere în a concepe săvârşirea de infracțiuni vamale în scopul obținerii de profituri ilicite.

3.2. Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea activităţilor ilicite ce au ca scop trecerea peste frontieră de bunuri speciale

Trecerea ilicită peste frontieră a bunurilor speciale este apreciată de către legiuitor ca fiind mult mai periculoasă decât tranzitul ilicit al bunurilor comune. În această situație a fost incriminată introducerea sau scoaterea din țară fără drept, de arme, muniții, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase în conținutul art. 271 din Codul vamal.

Cercetarea criminalistică va trebui să se dezvolte pe următoarele direcții metodologice:

- natura activității ilicite desfăşurate;
- bunurile ce constituie obiectul tranzitării ilicite a frontierei statului român;
- făptuitorii şi rolul pe care îl are fiecare în desfăşurarea activității ilicite;
- condițiile ce caracterizează trecerea ilicită a bunurilor peste frontieră – locul, timpul, modul de operare
- urmările trecerii ilicite de bunuri speciale peste frontieră;
- legătura activității ilicite cercetate cu alte activități infracționale, cu structuri infracționale organizate şi existența concursului de infracțiuni

3.2.1. Natura activităţii ilicite desfăşurate

Întrucât am folosit pe parcursul acestei lucrări noțiunea de „bunuri speciale" consider necesară o subliniere în legătură cu conținutul acestei noțiuni. Astfel, prin bunuri speciale trebuie să înțelegem bunuri precum armele, muniţiile, materiale explozibile, materiale nucleare, substanţe radioactive, droguri, precursori, substanţe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase, bunuri ce constituie obiectul material al infracţiunii de contrabandă calificată prevăzută la art. 271 din Codul vamal.

Pentru *bunurile speciale* legea este mult mai puțin permisivă, existența infracțiunii de contrabandă calificată fiind condiționată, doar de trecerea fără drept a frontierei de stat – indiferent dacă este vorba de frontiera terestră, aeriană sau pe apă – neinteresând dacă trecerea s-a făcut cu ocolirea punctelor de control a trecerii frontierei sau prin incinta acestora. În situația în care ancheta va constata că metodele sau mijloacele folosite de făptuitor pentru trecerea peste frontieră a bunurilor speciale întrunesc elementele constitutive ale altor infracțiuni vom fi în situația unui concurs de infracțiuni – contrabanda calificată cu folosirea de acte nereale, folosirea de acte falsificate, infracțiuni de corupție, etc.

Întrucât legiuitorul foloseşte noțiunea „fără drept" anchetatorii vor trebui să se documenteze, înainte de toate, cu privire la ceea presupune introducerea

în sau scoaterea din țară, ***cu drept***, de arme, muniții, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase.

Astfel, în materia trecerii peste frontiera de stat a României a **armelor de foc şi muniţiilor** trebuie distins între două regimuri: un regim ce are ca obiect trecerea peste frontieră a armelor de foc şi munițiilor ca act de comerț şi un regim ce are în vedere trecerea peste frontieră de arme de foc şi muniții de către persoane fizice ca acte necomerciale, în vederea folosirii în folos personal.

• Trecerea peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor de către persoane juridice, ca act de comerţ

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 privind regimul armelor şi al munițiilor, operațiunile cu arme şi muniții pot fi desfăşurate doar de către *armurierii autorizați*[128]. Sunt *armurieri de drept* următoarele categorii de persoane juridice:

a) instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora;

b) instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea celor amintite mai sus, care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi munițiilor, precum şi Federația Română de Tir Sportiv, Federația Română de Schi şi Biatlon, cluburile sportive afiliate acestora şi gestionarii fondurilor de vânătoare.

Se pot constitui în *armurieri, la cerere*, dacă îndeplinesc condițiile prevăzute de lege, societățile comerciale care nu se află în subordonarea sau coordonarea persoanelor juridice la care am făcut referire mai sus. Armurierii, alții decât instituțiile publice, cele subordonate ori federațiile şi cluburile afiliate pot fi autorizate, la cerere, să desfăşoare următoarele operațiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donație, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare. *Constituirea şi activitatea armurierilor care au ca obiect de activitate importul sau exportul de arme şi muniții sunt supuse controlului autorităților cu atribuții în domeniul exporturilor strategice.*

Este important de observat faptul că, acte de comerț, de tipul celor în discuție, pot desfăşura doar persoanele juridice care sunt autorizate de către instanțele de judecată, armurieri, în sensul legii – în sensul că acestea vor avea ca obiect de activitate efectuarea de acte de comerț cu arme de foc şi muniții. Întrucât acestea au un regim juridic special, instanțele nu pot autoriza desfăşurarea unor astfel de acte comerciale, ca obiect de activitate, decât pe baza unor avize prealabile. Analizând legislația în vigoare, observăm că procedura, prin care o persoană juridică este abilitată să efectueze operațiuni cu arme de foc şi muniții, conține unele elemente de echivocitate.

Persoanele juridice ce se înființează ca societăți comerciale, pentru a putea efectua operațiuni de import-export cu arme de foc şi muniții, trebuie să aibă inclusă desfăşurarea unor astfel de operațiuni în obiectul de activitate. Autorizarea obiectului de activitate o face instanța de judecată competentă,

[128]Legea 295/2004 defineşte armurierul ca fiind orice persoană juridică autorizată, în condițiile legii, să desfăşoare operațiuni cu arme şi muniții

respectiv, judecătoria, pe teritoriul căreia şi-a fixat sediul societatea comercială. Pentru a putea autoriza efectuarea de operaţiuni cu arme şi muniţii, instanţele de judecată solicită un aviz favorabil din partea organelor competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor, în a căror rază teritorială îşi au sediul societăţile comerciale care solicită autorizarea.

În altă ordine de idei, persoanele juridice ce efectuează operaţiuni cu arme şi muniţii sunt obligate să obţină o autorizaţie de la organele competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor care, pentru a o elibera, vor verifica dacă solicitanţii deţin spaţii corespunzătoare efectuării de operaţiuni cu arme şi muniţii, în vederea cărora se solicită autorizarea, amenajări tehnice de protecţie şi sisteme de alarmare.

În context, a desfăşura activităţi de trecere peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor în calitate de persoană juridică ca act de comerţ **cu drept** – activităţi nesusceptibile de a întruni elementele constitutive ale infracţiunii de contrabandă calificată – presupune parcurgerea unui proces complex de autorizare[129]; noţiune adecvată, în context, fiind aceea de operaţiune de import-export autorizată. Subliniez aceasta bazându-mă pe faptul că normele juridice, care prevăd autorizarea, sunt imperative, stricta interpretare ce trebuie făcută, neputând accepta existenţa unei autorizaţii care să acopere, eventual, lipsa celorlalte sau soluţia unui concurs de norme juridice – toate cuprinse în legi speciale, ce reglementează domenii de activitate sinergice, fiind exclusă, din start, orice soluţie ce s-ar baza pe declararea uneia sau alteia dintre normele juridice în discuţie, mai specială decât alta.

Autorizarea operaţiunilor de import-export care au ca obiect arme de foc şi muniţii este un proces complex, etapizat, ce începe cu solicitarea autorizaţiei de funcţionare în faţa instanţei de judecată competente, pentru o societate comercială care să aibă ca obiect de activitate desfăşurarea de operaţiuni de import-export cu arme de foc şi muniţii şi se termină, odată cu avizarea de către Inspectoratul General al Poliţiei a unei anumite operaţiuni, pe baza licenţelor eliberate de Ministerul de Finanţe – abia după această avizare se poate considera că operaţiunea este autorizată şi nu se mai poate pune problema săvârşirii infracţiunii de contrabandă calificată, prevăzută de art. 271 din Codul vamal

• Trecerea peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor de către persoane fizice ca acte necomerciale

În context, problematica trecerii peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor, şi, implicit, **introducerea** acestora **în ţară**, apreciez că trebuie tratată diferenţiat pentru cetăţenii români şi cetăţenii străini cu domiciliul sau reşedinţa în România, pe de o parte, şi pentru cetăţenii străini, pe de altă parte.

Astfel, **cetăţenii români, precum şi cetăţenii străini cu domiciliul sau reşedinţa în România** pot introduce în ţară arme de foc şi muniţii numai în condiţiile în care sunt autorizaţi să procure arme. Introducerea în România se poate face numai prin punctele de trecere a frontierei de stat.

Rezidenţii statelor membre ale Uniunii Europene pot intra pe teritoriul României numai cu armele letale şi muniţiile a căror procurare şi deţinere este

---

[129] Codul vamal din 1997, la art.176 unde era reglementată infracţiunea de contrabandă calificată, chiar , folosea noţiunea de „autorizaţie”

permisă în România, dacă sunt titulari ai unui **paşaport european pentru arme de foc** în care sunt înscrise aceste arme[130]. Persoanele la care am făcut referire pot intra pe teritoriul României cu armele neletale legal deținute, numai dacă au împlinit vârsta de 18 ani şi motivează organelor poliției de frontieră, în scris, necesitatea introducerii armei pe teritoriul României.

Cu ocazia trecerii frontierei de stat organele poliției de frontieră procedează după cum urmează:

a) în cazul armelor de foc, fac mențiuni în paşaportul european pentru arme de foc cu privire la data intrării, respectiv a ieşirii cu aceste arme;

b) în cazul armelor neletale, la intrarea în țară eliberează persoanei o adeverință de introducere în țară a acestor arme, iar la ieşire reține această adeverință.

În situația în care, pe timpul şederii în România, rezidenții statelor europene înstrăinează, pierd, li se fură sau li se distrug armele cu care au intrat, aceştia au obligația să anunțe, în condițiile legii, organele de poliție în a căror rază de competență s-a produs evenimentul, acestea eliberându-le, cu această ocazie, o dovadă în acest sens care va fi prezentată organelor poliției de frontieră la ieşirea din țară.

Rezidenții statelor europene care doresc să călătorească în România cu armele de foc pe care le dețin trebuie să obțină, în prealabil, o **autorizaţie de introducere pe teritoriul României** a acestor arme. În funcție de motivele pentru care se solicită eliberarea autorizației de introducere pe teritoriul României a armelor de foc, aceasta se poate acorda pentru o perioadă de până la un an, cu posibilitatea prelungirii acesteia, valabilă pentru una sau mai multe călătorii, după caz.

Cetățenii români care dețin, în condițiile legii, arme letale şi care doresc să călătorească cu acestea în statele membre ale Uniunii Europene pot solicita organului de poliție care le-a acordat permisul de armă eliberarea unui **paşaport european pentru arme de foc[131]**.

Persoanele care doresc să călătorească în străinătate cu arme de foc procurate din România, cu scopul de a le înstrăina ulterior, sunt obligate să solicite, în prealabil, organelor de poliție competente eliberarea unui **permis de transfer în străinătate**, document care trebuie să însoțească armele până la

---

[130] Cu respectarea unor condiții, după cum urmează:

a) documentul să fie valabil;

b) să nu existe în acest document mențiunea că introducerea armei este interzisă pe teritoriul României;

c) în cazul armelor de vânătoare, titularul să prezinte la intrarea pe teritoriul României o invitație din partea unei asociații de vânătoare române legal constituite, iar în cazul armelor de tir, titularul să prezinte dovada că urmează să participe la un concurs de tir organizat de Federația Română de Tir Sportiv sau, după caz, de Federația Română de Schi şi Biatlon;

d) în cazul armelor de vânătoare, de tir sau al armelor de colecție funcționale, cu excepția situațiilor prevăzute la lit. c), să existe în document mențiunea referitoare la existența autorizației de introducere a armelor respective în România;

e) persoana să nu prezinte pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente.

[131] Conform Legii 295/2004, paşaportul european pentru arme de foc conferă titularului dreptul de a circula pe teritoriul statelor membre împreună cu armele şi, după caz, muniția aferentă înscrise în acest document, numai în măsura în care deținerea armelor înscrise în acest document este permisă în statul în care urmează să călătorească sau, după caz, dacă este autorizat de autoritățile competente ale acelui stat să introducă pe teritoriul său armele respective.

locul de destinație. Pentru aceasta este necesară comunicarea, de către cei interesați, unor date importante pentru ținerea sub control al regimului deținerii armelor, în plan european[132].

Cel mai târziu până la data ieşirii din țară a persoanei care urmează să înstrăineze armele, Inspectoratul General al Poliției Române trebuie să comunice la autoritățile competente ale statului unde urmează să fie înstrăinată arma informațiile la care am făcut referire.

Armurierii de pe teritoriul României pot efectua operațiuni de transfer de arme letale şi muniții corespunzătoare acestora către o persoană dintr-un stat membru, cu condiția obținerii prealabile a câte unui **permis de transfer** pentru fiecare dintre aceste operațiuni. Permisul de transfer al armelor se acordă, la cerere, de către organul de poliție în a cărui rază de competență îşi desfăşoară activitatea armurierul, în condiții identice cu cele pentru persoane fizice. Documentul trebuie să însoțească armele pe tot parcursul transferului, până la destinație, şi este supus controlului autorităților competente ale statelor membre tranzitate.

Armurierii de pe teritoriul României care sunt autorizați să desfăşoare operațiuni de import-export pot solicita acordarea unei **autorizaţii de transfer fără acord prealabil**, în baza căreia pot efectua operațiuni de transfer al armelor de foc către armurieri din alte state, în care nu se condiționează aceste transferuri de acordarea unei autorizări prealabile, pe toată perioada de valabilitate a documentului, numai cu tipurile de arme şi către statele membre înscrise în autorizație. Autorizația de transfer fără acord prealabil se acordă, la cerere, de către organul de poliție în a cărui rază de competență îşi desfăşoară activitatea armurierul, pentru o perioadă de 3 ani, numai pentru tipurile de arme pentru care s-a solicitat autorizarea[133].

Armurierii de pe teritoriile statelor membre care doresc să transfere arme letale şi, după caz, muniție în România trebuie să obțină, în prealabil, un permis de transfer pe teritoriul României al acestor arme, din partea Inspectoratului General al Poliției Române. Permisul de transfer se acordă, la cerere, în următoarele condiții:

a) armurierul face dovada faptului că este autorizat de către autoritățile statului membru pe teritoriul căruia se află să efectueze transferul armelor şi, după caz, al munițiilor respective;

---

[132] a) numele şi adresa vânzătorului sau persoanei care cedează şi ale cumpărătorului sau beneficiarului, respectiv ale proprietarului;

b) adresa destinatarului către care armele vor fi trimise sau transportate;

c) numărul armelor care urmează să fie transportate;

d) caracteristicile care permit identificarea fiecărei arme şi indicarea armei de foc care a făcut obiectul unui control cu privire la marcajele de identificare a armelor de foc;

e) mijloacele de transfer;

f) data plecării şi data estimativă a sosirii.

[133] În autorizația de transfer se înscriu de către organul de poliție care o eliberează următoarele:

a) datele de identificare ale armurierului;

b) tipurile de arme care fac obiectul operațiunilor de transfer;

c) statele care permit fără acord prealabil introducerea pe teritoriul lor a tipurilor de arme care urmează să facă obiectul transferului;

d) perioada de valabilitate a autorizației.

b) destinatarul de pe teritoriul României să îndeplinească condiţiile prevăzute de prezenta lege pentru procurarea şi deţinerea armelor care fac obiectul transferului;

c) să existe avizul Autorităţii Naţionale pentru Omologarea Armelor şi Muniţiilor cu privire la faptul că armele respective corespund normelor de omologare;

d) există garanţii cu privire la faptul că transportul armelor pe teritoriul României urmează să se desfăşoare în condiţii de securitate, potrivit legii.

Permisul de transfer al armelor, respectiv al muniţiilor, se acordă pentru fiecare transfer în parte. Inspectoratul General al Poliţiei Române întocmeşte şi transmite autorităţilor competente ale statelor membre lista armelor şi a muniţiilor al căror transfer pe teritoriul României poate fi efectuat numai în baza unei autorizaţii fără acord prealabil.

Introducerea pe teritoriul României a armelor care fac obiectul unui transfer autorizat este permisă de către organele poliţiei de frontieră, numai dacă acestea sunt însoţite de permisul de transfer.

Armurierii de pe teritoriile statelor membre care doresc să transfere arme neletale şi, după caz, muniţie în România trebuie să obţină, în prealabil, o autorizaţie de transfer fără acord prealabil din partea Inspectoratului General al Poliţiei Române[134], instituţie ce are trebuie să întocmească şi să transmită autorităţilor competente ale statelor membre lista armelor neletale şi a muniţiilor al căror transfer pe teritoriul României poate fi efectuat în baza unei autorizaţii fără acord prealabil.

Tranzitul, pe teritoriul României, a armelor de vânătoare, de tir, a muniţiilor corespunzătoare acestora şi a armelor de panoplie, de către persoanele fizice se face după o procedură, ce ţine cont de specificitatea şi periculozitatea armelor şi muniţiilor în cauză, după cum urmează[135]: persoanele care tranzitează România cu arme de foc şi muniţii, odată ajunse la punctele de control pentru trecerea frontierei, le vor declara, după care, armele de foc şi muniţiile se vor sigila, iar pe timpul traversării teritoriului românesc, persoanele în cauză au obligaţia să păstreze intacte sigiliile aplicate şi să nu le înstrăineze. La ieşirea din ţară, poliţia de frontieră va verifica integritatea şi autenticitatea sigiliilor şi dacă datele de identificare a armelor şi muniţiilor corespund cu cele înscrise în documentul de trecere a frontierei de stat. În situaţia în care sigiliile nu sunt intacte ori datele nu corespund cu cele înscrise în documentul de trecere a frontierei de stat sau armele şi muniţiile au fost înstrăinate integral sau în parte, călătorilor în cauză li se permite trecerea frontierei doar cu aprobarea Inspectoratului General al poliţiei de Frontieră.

Legiuitorul român a considerat **trecerea peste frontieră a substanţelor aflate sub control naţional**[136] datorită periculozităţii deosebite, pentru

---

[134] Această autorizaţie se acordă, la cerere, cu o valabilitate de cel mult 3 ani şi trebuie să însoţească armele care fac obiectul transferului, până la destinaţie.

[135] Art. 35 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 243/2002

[136] Aici am considerat oportun folosirea termenului de substanţe aflate sub control naţional, în considerarea prevederilor Legii nr. 143 din 26.07.2000, privind combaterea traficului si consumului ilicit de droguri, care foloseşte termenul în art. 1, dându-i o definiţie legală. Astfel, prin substanţe aflate sub control naţional trebuie înţelese[136] – drogurile şi precursorii înscrişi în tabelele anexe la lege – tabele ce pot fi modificate prin ordonanţă de urgenţă a Guvernului, prin înscrierea unei noi plante sau substanţe, prin radierea unei plante sau substanţe ori prin transferarea acestora dintr-un tabel în altul, la propunerea ministrului sănătăţii.

sănătatea populației, pe care o prezintă traficul şi consumul de droguri, ca fiind deosebit de periculoasă. În aceste condiții, trecerea peste frontiera română a substanțelor aflate sub control național, este interzisă atât pentru persoanele fizice cât şi pentru persoanele juridice, indiferent de naționalitate.

Persoanele fizice ce trec frontiera, odată cu prezentarea pentru controlul de la punctele de control pentru trecerea frontierei, au obligația să declare şi să predea organelor de control drogurile de risc sau de mare risc pe care le dețin. În cazul persoanelor fizice ce tranzitează teritoriul României, în funcție de legislația internațională şi cea a țărilor de destinație, după declararea cantității şi calității drogurilor deținute, se poate accepta aplicarea de sigilii şi tranzitarea teritoriului României pe baza procedurii speciale[137].

Persoanele juridice, ca excepție, pot trece peste frontieră substanțele aflate sub control național pe bază de licență, în vederea folosirii în scopuri licite, în realizarea obiectului de activitate.

Procedura de autorizare, asemănătoare cu cea descrisă pentru armele de foc şi muniții, impune autorizarea instanțelor pentru includerea în obiectul de activitate a operațiilor de import-export cu substanțe supuse controlului național, pe baza unui aviz din partea organelor competente ale Ministerului Administrației şi Internelor[138], după care urmează emiterea unei licențe[139] din partea Ministerului Industriei şi Comerțului[140], de asemenea, pe baza unui aviz din partea Inspectoratului General al Poliției pentru fiecare operațiune în parte[141].

Trebuie observat că, în legislația română, avem două acte normative-cadru care au ca obiect substanțele aflate sub control național: Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi Legea nr. 73/1969 privind regimul produselor şi substanțelor stupefiante, regim care se completează cu mai multe reglementări apărute după 1990.

Legiuitorul român a adoptat, în domeniu, şi Legea nr. 118/1992 pentru aderarea României la Convenția asupra substanțelor psihotrope[142], şi la Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope[143], act normativ potrivit cu care prevederile celor două convenții devin parte integrantă din dreptul intern. De asemenea, tabelele conținute de convenții sunt preluate de Legea nr. 143/2000 care, introducând în legislația română termenul de substanțe aflate sub control național, precizează, făcând trimitere la fiecare tabel în parte, trei categorii, în funcție de pericolul pe care îl prezintă fiecare

---

137 Procedura este prevăzută de art. 35 coroborat cu art. 37 din Legea nr. 243/2002.

138 Avizul se dă după verificarea unor condiții de folosire a substanțelor supuse controlului național – capacități de producție, respectarea normelor de protecție a muncii, spații de depozitare corespunzătoare, sisteme de supraveghere şi alarmare, etc.

139Art. 12 din ordinul nr. 36 C din 01.03.1999 privind regimul de export şi import al mărfurilor, emis de Ministerul Industriei şi Comerțului, ținând seama, printre altele, de prevederile Legii nr. 31/1996 privind regimul monopolului de stat, cu modificările ulterioare.

140 N.A. – întrucât pe parcursul acestei lucrări este posibil să se constate unele inadvertențe, în ceea ce priveşte titulatura unor ministere sau organisme guvernamentale, îmi cer scuze şi arăt că astfel de inadvertențe au apărut ca urmare a schimbărilor şi a evoluției în timp a politicilor, diferitelor guverne ce s-au succedat la guvernare, pertinente la domeniul analizat.

141 Avizul în cauză are în vedere luarea unor măsuri pentru evitarea deturnării substanțelor de la scopul ilicit declarat.

142 Adoptată la Viena în 21.02.1971.

143 Adoptată tot la Viena, dar la 20.12.1988.

substanță în parte: droguri de mare risc – tabelul I şi II; droguri de risc – tabelul III; precursori – tabelul IV[144].

Având în vedere că există trimiteri la activitățile de import-export, în textele convențiilor arătate, în continuare voi încerca să clarific unele aspecte ce țin de mecanismul operațiunilor de import-export între țările părți la cele două convenții[145].

Fiecare țară semnatară se obligă să interzică exportul şi importul substanțelor aflate sub control național[146], cu excepția cazurilor când exportatorul şi importatorul sunt unul şi celălalt autoritatea sau administrația competentă din țara sau regiunea exportatoare sau importatoare[147], respectiv alte persoane sau întreprinderi pe care autoritățile competente din țările respective le vor autoriza, în mod explicit, în acest scop. În cazul autorizării de persoane juridice pentru efectuarea operațiunilor de import-export, autoritățile statale trebuie să exercite o supraveghere asupra tuturor persoanelor autorizate, acestea având obligația să procedeze la înregistrări astfel încât să fie cunoscute în mod precis cantitățile importate sau exportate şi identitatea importatorului şi a exportatorului[148]. Mai mult, trimiterile, care fac obiectul importurilor sau exporturilor, trebuie să fie corect marcate şi însoțite de documentele necesare[149] – documentele comerciale cum sunt facturile, listele de mărfuri, documentele de vamă, cele de transport, alte documente de expediție, trebuie să indice numele substanțelor care fac obiectul importului sau exportului, aşa cum figurează în tabele-anexă la convenții, cantitatea importată sau exportată, numele şi adresa exportatorului, importatorului şi, atunci când este cunoscută, cea a destinatarului.

Atunci când exportul, respectiv importul, are ca obiect substanțe cuprinse în tabelul I al Convenției contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope[150], autoritățile din țara exportatoare, înainte de desfăşurarea operațiunilor, trebuie să informeze autoritățile din țara importatoare cu privire la: numele şi adresa exportatorului, importatorului şi a destinatarului mărfii, când este cunoscut; denumirea substanței, aşa cum figurează în tabelul I; cantitatea de substanță exportată; punctul de ieşire şi data expedierii prevăzute; alte informații reciproc convenite între părți.

Autorizaţia de import-export, pentru substanțele cuprinse în tabelele I sau II[151], trebuie obținută pe un formular – model stabilit de Comisia Consiliului pentru stupefiante ce funcționează în cadrul ONU, pentru fiecare export sau import, indiferent dacă este vorba de una sau mai multe

---

144 Art. 1 alin. 1 lit. c, d şi e din Legea nr. 143/2000.

145 Cele două convenții au fost ratificate din toate țările care se învecinează cu România.

146 Deşi textele convențiilor fac referiri la substanțele conținute de unul sau altul din cele 4 tabele anexă, întrucât aceste tabele sunt preluate ca atare în conținutul Legii nr. 143/2000, vom folosi în unele cazuri expresia "conținută de legea română arătată".

147 Art. 7 alin. 1 lit. f şi art. 8 alin. 1 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971.

148 Art. 8 alin. 2 lit. a; art. 11 alin. 1 şi alin. 5 din Convenția substanțelor psihotrope adoptată în 1971.

149 Art. 9 alin. 1 lit. d din Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope adoptată în 1988.

150 Substanțe considerate droguri de mare risc de legea română.

151 Art. 12 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971 sub titlul de „Dispoziții referitoare la comerțul internațional" instituie o adevărată procedură pentru desfăşurarea operațiunilor de import-export, procedură ce stă la baza celor ce le vom arăta în continuare.

substanțe[152]. Potrivit prevederilor convenției, înainte de a se elibera o autorizație de export, autoritățile din țara exportatoare vor solicita să se prezinte o autorizație de import eliberată de autoritățile din țara importatoare care să ateste că importul substanței sau substanțelor solicitate a fost aprobat. Autorizația de import va fi prezentată în fața autorităților din țara exportatoare de către persoana juridică sau instituția care solicită autorizația de export. Autorizația de export va fi anexată, în copie la fiecare expediere la care se referă. De asemenea, guvernul țării exportatoare va adresa o copie a autorizației de export guvernului țării importatoare sau regiunii importatoare, în cazul federațiilor sau confederațiilor.

După efectuarea importului, guvernul țării sau regiunii importatoare are obligația să remită guvernului țării sau regiunii exportatoare, autorizația de export, împreună cu o atestare, care să certifice cantitatea efectiv importată[153].

Părțile semnatare ale convenției trebuie să îşi ia toate măsurile în vederea interzicerii exporturilor sub formă de expedieri adresate unei bănci, unei căsuțe poştale, unui antrepozit vamal sau unei persoane juridice, alta decât cea al cărei nume figurează în autorizația de export. Toate expedierile, care se fac pe teritoriul unui stat parte la convenție sau sosesc pe teritoriul unui asemenea stat, fără a fi însoțite de o autorizație de export, vor fi reținute de autoritățile competente.

În cazul tranzitului, nu se va autoriza trecerea în direcția unei alte țări, de către autoritățile statelor părți ale convenției, pentru nici o expediere de substanțe aflate sub control, decât în cazul când copia după autorizația de export pentru expediere este prezentată, indiferent dacă marfa este sau nu descărcată din vehiculul care o transportă.

Autoritățile competente ale țării sau regiunii, prin care tranzitul substanțelor aflate sub control este autorizat, vor lua toate măsurile pe care le consideră necesare, pentru a se evita abaterile de la ruta stabilită a transportului către o altă destinație, decât aceea care figurează pe copia autorizației de export. Există posibilitatea de a se cere schimbarea rutei, însă guvernul țării de tranzit va analiza cererea ca şi cum ar fi vorba despre un export din țara de tranzit către țara noii destinații. Se interzice orice tratament ce s-ar putea aplica substanțelor aflate sub control, de natură să le modifice caracterul, fără consimțământul autorităților competente din țara în care se efectuează operația.

Există posibilitatea ca una din țările semnatare să notifice[154] tuturor celorlalte părți, prin intermediul secretariatului general, că ea interzice importul în țara sa sau într-una din regiunile sale, pentru una sau mai multe substanțe conținute în tabelele convenției, specificate în notificarea sa. Ca urmare a notificării, toate celelalte țări semnatare vor lua măsurile necesare pentru ca nici una din substanțele menționate în notificare să nu fie exportate în țara sau

---

[152] Autorizația trebuie să cuprindă denumirea internațională a substanței sau, în absența acesteia, denumirea substanței din tabel; cantitatea exportată sau importată; forma farmaceutică; numele şi adresa exportatorului; perioada în cursul căreia trebuie să aibă loc exportul sau importul. În situația substanțelor exportate sub formă de preparat, se va indica denumirea preparatului, dacă există o asemenea denumire. Autorizația de export, mai trebuie să conțină numărul şi data certificatului de import, fiind necesară şi specificarea autorității din țara importatoare care l-a eliberat.

[153] Procedura este valabilă, ca principiu şi în cazul substanțelor cuprinse în tabelul II.

[154] Art. 13 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971.

regiunea părții care a făcut notificarea. Partea care a făcut notificarea poate să autorizeze importul substanțelor cu privire la care a făcut notificarea, eliberând pentru fiecare caz în parte un permis special de import, în care să se specifice cantitățile determinate de substanțe sau de preparate ce conțin substanțe cu privire la care a făcut notificarea.

Textele celor două convenții, relativ la trecerea peste frontieră, pe lângă cele arătate, mai conțin referiri la obligații ale transportatorilor comerciali[155], cu privire la evitarea situațiilor de acces neautorizat la mijloacele de transport şi la încărcătură, precum şi situațiilor de folosire a mijloacelor lor de transport, pentru săvârşirea de infracțiuni. De asemenea, pentru evitarea presiunilor asupra teritoriilor naționale cu expedieri de substanțe aflate sub control parțial, țările semnatare beneficiază de drepturi lărgite pentru controlul şi supravegherea zonelor şi porturilor libere şi, chiar, a navelor care navighează în apele internaționale.

O.U.G. 121/2006 privind regimul juridic al **precursorilor de droguri,** reglementează[156] regimul juridic al substanțelor folosite frecvent la fabricarea ilicită a substanțelor stupefiante şi psihotrope – aşa cum sunt definite in art. 2 din Regulamentul Parlamentului European şi al Consiliului 273/2004 din 11 Februarie 2004 privind precursorii drogurilor şi în art. 2 din Regulamentul Consiliului 111/2005 privind supravegherea comerțului cu precursori de droguri între Comunitate şi statele terțe – măsurile pentru controlul şi supravegherea operațiunilor cu acestea în vederea evitării deturnării lor, precum şi măsurile de combatere a operațiunilor ilicite, instituie norme specifice pentru importul-exportul precursorilor. Deținerea, punerea pe piață, importul, exportul şi efectuarea de activități intermediare cu substanțe clasificate se realizează cu respectarea unor obligații pertinente unei proceduri specifice[157] a căror nerespectare implică săvârşirea infracțiunii de contrabanda calificata prevăzută şi pedepsită de art. 271 din Legea nr. 86/2006, privind Codul vamal al României[158].

Agenția Națională Antidrog este structura de monitorizare a operatorilor şi operațiunilor cu substanțe clasificate şi neclasificate, de coordonare unitară a activităților în domeniul precursorilor desfăşurate de instituțiile competente, ce aduce la cunoştința operatorilor cu substanțe clasificate şi neclasificate liniile directoare elaborate de Comisia Europeană, prevăzute la art. 9 din Regulamentul 273/2004 si la art. 10 din Regulamentul 111/2005, precum şi lista substanțelor neclasificate. Eliberează autorizații ori autorizații speciale pentru desfăşurarea de operațiuni cu precursori pe durată nedeterminată, titularul având obligația să dovedească, la fiecare 3 ani, ca îndeplineşte condițiile existente la data autorizării[159].

Desfăşurarea operațiunilor cu substanțe clasificate[160] se face cu respectarea următoarelor obligații:

a) obținerea unei declarații de utilizare[161];

---

155 Art. 15 din Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope adoptată în 1988.
156 Art. 1 din O.U. G. 121/2006
157 Art. 2 din O.U. G. 121/2006
158 Art. 23 din O.U. G. 121/2006
159 Art. 3, alin. 2, art. 4 şi art. 5 din O.U. G. 121/2006
160 Art. 13 alin. 1 din O.U. G. 121/2006

b) asigurarea şi păstrarea evidenței mişcării zilnice a substanțelor clasificate şi întocmirea documentației aferente[162];

c) întocmirea pentru fiecare produs a normelor tehnice specifice privind producția, ambalarea, transportul, depozitarea, manipularea, distrugerea sau neutralizarea acestora, consemnarea, asigurarea şi administrarea antidotului în caz de intoxicare, stabilit cu acordul Ministerului Sănătății Publice – în cazul operatorilor care produc substanțe clasificate;

d) asigurarea etichetării;[163]

e) efectuarea ambalării, conform dispozițiilor legale în materie.

În ceea ce priveşte **trecerea peste frontieră a materialelor nucleare şi a altor materii radioactive** Legea 111/1996[164], privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare, defineşte în Anexa 2 – definiții – la numărul 36, noțiunea de **trafic ilicit** ca fiind orice acțiune care implică o activitate nucleară neautorizată de deținere, transfer, import şi export pentru materiale nucleare, de interes nuclear, materiale radioactive, echipamente şi dispozitive pertinente pentru proliferarea armelor nucleare, precum şi a instalațiilor nucleare şi radiologice[165].

Având în vedere „sensibilitatea" deosebită a domeniului, deşi nu sunt cunoscute alte luări de poziții în doctrină sau soluții în practica judiciară, consider de interes pentru anchetă observarea condițiilor necesare pentru tranzitarea licită a tuturor bunurilor pe care legiuitorul le-a avut în vedere când s-a pronunțat în legătură cu traficul ilicit – materiale nucleare, de interes nuclear, materiale radioactive, echipamente şi dispozitive pertinente pentru proliferarea armelor nucleare, instalații nucleare şi radiologice.

Astfel, în art. 2, se specifică „in terminis", faptul că Legea 111/1996 are ca obiect, printre altele, reglementarea regimului de import-export a instalațiilor radiologice; a materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor

---

[161] prevăzută de art. 4 din Regulamentul 273/2004;

[162] în conformitate cu prevederile art. 5 din Regulamentul 273/2004 şi ale art. 3 si 4 din Regulamentul 111/2005;

[163] conform dispozițiilor legale în vigoare şi cu respectarea condițiilor prevăzute la art. 7 din Regulamentul 273/2004 şi la art. 5 din Regulamentul 111/2005;

[164] Republicată în temeiul prevederilor art. II din Legea nr. 63/2006 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 111/1996 privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 301 din 4 aprilie 2006, dându-se textelor o nouă numerotare.

[165] Detaliind, în aceeaşi lege sunt prezentate încă câteva definiții de interes, după cum urmează:

– material radioactiv - orice material, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive;

– material nuclear - orice materie primă nucleară şi orice material fisionabil special;

– instalație nucleară:

a) orice reactor nuclear, cu excepția aceluia cu care este echipat un mijloc de transport maritim ori aerian spre a fi folosit ca o sursă de putere, dacă este pentru propulsie sau în orice alt scop;

b) orice uzină care foloseşte combustibil nuclear pentru producerea de materiale nucleare, inclusiv orice uzină de retratare a combustibilului nuclear iradiat;

c) orice instalație în care sunt stocate materiale nucleare, cu excepția depozitărilor în vederea transportului de materiale nucleare. Instalațiile nucleare aparținând unui singur operator, care se află pe acelaşi amplasament, vor fi considerate o singura instalație nucleară;

– instalație radiologică - generator de radiație ionizantă, instalația, aparatul ori dispozitivul care extrage, produce, prelucrează sau conține materiale radioactive, altele decât cele definite ca fiind instalații nucleare;

– materiale de interes nuclear - apa grea, grafitul, zirconiul şi alte materiale care, datorita unor proprietăți nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear.

generatoare de radiații ionizate; informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive; prevăzute în anexa 1[166].

Legea română[167] interzice[168] importul sau exportul de arme nucleare şi de dispozitive nucleare explozive, în general. De asemenea, este interzis importul deşeurilor radioactive[169], cu excepția situațiilor în care, importul decurge nemijlocit din prelucrarea, în afara teritoriului României, a unui export, anterior autorizat, de deşeuri radioactive, inclusiv combustibilul nuclear ars, pe baza unor acorduri internaționale sau contracte încheiate cu parteneri comerciali, cu sediul în străinătate, în condițiile prevăzute de legislația română.

Efectuarea de operaţiuni de import-export cu materii radioactive, se poate face în urma unui proces de autorizare[170]. Pot fi autorizate doar persoanele juridice române, în urma solicitării lor exprese, ca urmare a respectării prevederilor legislației în vigoare, persoanelor fizice fiindu-le interzis să desfăşoare operațiuni cu materii radioactive. După ce instanțele de judecată autorizează, în cadrul obiectului de activitate, desfăşurarea de operațiuni cu materii radioactive, persoana juridică interesată trebuie să solicite autorizație[171] din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, ce funcționează în subordinea Guvernului[172].

În sensul legii române[173], prin autorizație în domeniul nuclear, trebuie înțeles documentul emis de autoritatea națională competentă în domeniul activităților nucleare, în scopuri exclusiv paşnice, în baza unei evaluări de securitate nucleară şi control, către o persoana juridică, la cererea acesteia, pentru desfăşurarea unei activități nucleare.

Autorizaţia de import, de export sau de tranzit se eliberează[174] de către Comisia Națională pentru controlul Activităților Nucleare, numai dacă sunt respectate următoarele condiții:

— în activitatea de control decizional asupra operațiunilor de import, de export sau de tranzit, pentru care se solicită eliberarea autorizației, solicitantul autorizației va utiliza persoane care dovedesc competență şi probitate, în conformitate cu reglementările in vigoare;

— în cazul importului, solicitantul autorizației se angajează să asigure respectarea legislației interne şi internaționale în domeniul energiei nucleare, să livreze produsele şi informațiile numai către beneficiari autorizați

---

166 Anexa I cuprinde lista materialelor, dispozitivelor, echipamentelor şi informațiilor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare şi a altor dispozitive nucleare explozive

167 Art. 6 din Legea nr. 111/1996.

168 Printre alte operațiuni precum cercetarea, experimentarea, dezvoltarea, fabricarea, tranzitul, detonarea, etc.

169 art. 7 din Legea nr. 111/1996.

170 Asemănător cu cel descris mai sus

171 Art. 8 alin. 1 coroborat cu art. 4 din Legea nr. 111/1996.

172 Conform art. 4 alin. 1 din Legea nr. 111/1996, autoritatea națională competentă în domeniul nuclear, care exercită atribuțiile de reglementare, autorizare şi control prevăzute în prezenta lege, este Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, instituție publică de interes național, cu personalitate juridică, cu sediul în municipiul Bucureşti, condusă de un preşedinte cu rang de secretar de stat, coordonată de primul-ministru, prin Cancelaria Primului-ministru.

173 Definiția cuprinsă în anexa 2 la punctul 4 din Legea nr. 111/1996.

174 Art. 22 alin. 1 lit. a-c combinat cu art. 8 din Legea nr. 111/1996.

în acest scop şi să raporteze de îndată Comisiei asupra intrării în țară a produselor şi informațiilor importate;

— în cazul exportului, solicitantul autorizației obține de la partenerii săi externi garanțiile necesare din care să rezulte că aceştia nu vor folosi produsele sau informațiile exportate în scopuri care să prejudicieze obligațiile internaționale asumate de România ori siguranța națională.

De subliniat este obligația de a raporta[175], de îndată, Comisiei Naționale pentru controlul Activităților Nucleare, prevăzută în sarcina exportatorului, importatorului şi a titularului autorizației de tranzit, cu privire la intrarea şi ieşirea din țară a produselor şi a informațiilor exportate importate sau tranzitate.

Pentru importul instalațiilor cu funcționalitate proprie, pentru importul fiecărui tip distinct de material radioactiv, de dispozitiv generator de radiații ionizante, de aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante sau al gradului de contaminare radioactivă, de material sau dispozitiv utilizat în scopul protecției împotriva radiațiilor ionizante, de mijloc de containerizare sau de transport special amenajat în acest scop, este necesară obținerea, în prealabil[176], a unei autorizații de produs, model tip[177], emisă de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare[178]. Sursele-etalon de radiații[179] şi mijloacele de măsurare, în domeniul radiațiilor ionizante, pentru a putea fi importate, trebuie să aibă aprobare de model, eliberată de Biroul Român de Metrologie Legală şi să fie verificate metrologic, în conformitate cu legislația Română.

Direcția Generală a Vămilor va controla şi va admite[180] intrarea sau ieşirea din țară, pe baza autorizației emise de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, a bunurilor pentru care se impune o asemenea autorizație.

Pentru a evita situația în care s-ar introduce pe teritoriul național bunuri destinate folosirii de către populație, Legea nr. 111/1996 instituie[181] **o obligaţie în sarcina Ministerului Sănătăţii**, potrivit cu care, acesta are obligația[182] să supravegheze gradul de contaminare radioactivă a bunurilor provenite din import, destinate utilizării pe teritoriul României. În mod practic, este necesar ca, la intrarea în țară, organele abilitate de control pentru trecerea frontierei[183], să analizeze din punct de vedere al contaminării radioactive

---

175 Art. 22 alin. 2 şi 3 din Legea nr. 111/1996.
176 Înaintea autorizării operațiunii ca atare.
177 Conform art. 23, alin.1 teza a doua, autorizația de produs, model sau tip nu este obligatorie pentru cele prevăzute la art. 8 alin. (6), fabricate şi/sau comercializate în mod legal într-un stat membru al Uniunii Europene ori care sunt fabricate în mod legal într-un stat semnatar al Acordului privind Spațiul Economic European sau într-un stat cu care România a încheiat un acord de recunoaştere în acest sens, dacă cerințele aplicabile acestora în statul respectiv prezintă garanții echivalente celor pe baza cărora se acordă autorizație de produs în România.
178 Art. 23 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.
179 Alin. 2 al art. 23 din Legea nr. 111/1996.
180 Art. 42 din Legea nr. 111/1996.
181 Art. 39 alin. 1 lit. a.
182 Printre altele precum supravegherea contaminării cu materiale radioactive a produselor alimentare, pe întreg circuitul alimentar, a surselor de apă, etc.
183 Art. 21 din Legea nr. 56/1992 republicată în 2000.

fiecare partidă de bunuri introduse în țară, destinate a fi utilizate pe teritoriul României.

În context, se poate pune problema regimului juridic pe care îl vor avea bunurile comune, contaminate radioactiv. Problema implică consecințe de natură practică deosebită, fiind cunoscută preocuparea multora de a scăpa de tehnologii sau deşeuri incomode sau incapacitatea de a asigura o securitate efectivă împotriva contaminării radioactive.. Oare obiecte de natură comună, cu regim vamal comun, în măsura în care sunt contaminate radioactiv, pot constitui obiectul incriminării de la art. 271 din Codul vamal, cu consecințe juridice subsecvente specifice? Eu apreciez că da – în măsura în care, un bun oarecare, un transport întreg sau numai o parte din acesta, este contaminat radioactiv, se poate considera că bunul respectiv a devenit material radioactiv, în sensul definiției prevăzute de anexa 2, pct.15 din Legea nr. 111/1996, întrucât prezintă fenomenul de radioactivitate (material radioactiv - orice material, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive), fiind contaminat cu radionuclizi în concentrații superioare limitelor de exceptare. În aceste condiții, trebuie subliniat rolul deosebit ce revine organelor Ministerului Sănătății, ce îşi desfăşoară activitatea în punctele de control pentru trecerea frontierei, în vederea prevenirii introducerii pe teritoriul țării a unor bunuri care, fiind contaminate radioactiv, ar putea prezenta un pericol deosebit pentru sănătatea populației. Consider că **importul unor bunuri contaminate radioactiv**, întrucât nu poate beneficia persoanelor juridice autorizate să-şi desfăşoare activitatea în domeniul nuclear, nu poate fi autorizat.

Cu privire la combustibilul nuclear, combustibil care, datorită caracteristicilor de volum şi greutate reduse, este relativ căutat pentru a fi traficat, trebuie arătat, că acesta este prohibit la deținere şi, implicit, la introducerea sau scoaterea din țară pentru persoanele fizice – aceste operațiuni fiind permise doar persoanelor juridice şi numai în urma procesului de autorizare descris mai sus.

Trebuie observat că, în plan practic, **trecerea peste frontieră** implică transportul materiilor radioactive, depozitarea urmată de un întreg proces tehnologic şi economic, autorizarea importurilor presupunând din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare o verificare a întregului proces de valorificare a materiilor radioactive importate. Vrând, nevrând, o persoană juridică, pentru a putea obține o autorizație de import, atât în măsura în care cere autorizarea importului sau/şi pentru desfăşurarea unor activități subsecvente de valorificare a importurilor, cât şi dacă aceste activități sunt desfăşurate de alte persoane juridice, depinde de realizarea şi altor condiții[184], pe lângă cele impuse expres pentru autorizarea operațiunilor de import-export, după cum urmează:

– este în măsură să demonstreze calificarea profesională, pe funcții, a personalului propriu, cunoaşterea de către acesta a cerințelor reglementarilor privind securitatea nucleară şi protecția împotriva radiațiilor ionizante, precum şi probitatea persoanelor care au autoritate de decizie în conducerea lucrărilor

[184] Art. 18 alin. 1 lit. a-q.

pe timpul construcției şi exploatării instalației nucleare şi radiologice sau în conducerea altor activități nucleare;

— răspunde ca personalul ce desfăşoară activități profesionale, cu caracter permanent sau temporar, în punctele de lucru vitale din cadrul instalațiilor nucleare ori care au acces la documente cu caracter secret să fie demn de încredere şi avizat de către organele competente din domeniul siguranței naționale;

— este în măsură să demonstreze că dispune de dotările tehnice, tehnologiile şi mijloacele materiale necesare desfăşurării activităților;

— dă dovadă de capacitate organizatorică şi responsabilitate în prevenirea şi limitarea consecințelor avariilor, ce pot avea efecte cu impact negativ asupra vieți ş sănătății personalului propriu, populației, mediului, proprietății terților sau asupra patrimoniului propriu;

— răspunde ca restul personalului propriu, care asigura funcționarea instalației, să aibă nivelul necesar de cunoştințe specifice funcției pe care o îndeplineşte privind exploatarea instalației în condiții de securitate nucleară, riscurile asociate şi măsurile de securitate nucleară aplicabile;

— ia toate măsurile necesare, la nivelul normelor tehnologice şi ştiințifice, pentru a preveni producerea daunelor care ar rezulta în urma construcției şi funcționarii instalației nucleare sau radiologice;

— instituie o asigurare sau orice alta garanție financiară care să-i acopere răspunderea pentru daune nucleare, cuantumul, natura şi condițiile asigurării sau garanției fiind conforme celor prevăzute de lege şi de convențiile internaționale la care România este parte;

— răspunde de luarea măsurilor necesare pentru prevenirea amestecului de orice natură sau pentru înlăturarea perturbărilor datorate oricăror terți în procesul decizional, în timpul construcției şi pe durata funcționarii instalației nucleare;

— propune un amplasament al instalației nucleare sau radiologice care nu contravine prevederilor legale şi intereselor publice prioritare, cu privire la necontaminarea apei, aerului şi solului, şi nu afectează funcționarea altor instalații situate în vecinătate;

— dispune de aranjamente materiale şi financiare corespunzătoare şi suficiente pentru colectarea, transportul, tratarea, condiționarea şi depozitarea deşeurilor radioactive generate din propria activitate, precum şi pentru dezafectarea instalației nucleare, atunci când va înceta definitiv activitatea autorizată, şi-a achitat contribuția pentru constituirea surselor financiare pentru gospodărirea şi depozitarea definitivă a deşeurilor radioactive şi a combustibilului nuclear uzat şi dezafectarea instalațiilor nucleare;

— instituie şi menține un sistem conform reglementărilor specifice de protecție împotriva radiațiilor ionizante;

— instituie şi menține un sistem conform reglementărilor specifice de protecție fizica a combustibilului nuclear, a materialelor nucleare şi radioactive, a produselor şi deşeurilor radioactive, precum şi a instalațiilor nucleare, inclusiv a depozitelor de combustibil nuclear, de materiale nucleare şi radioactive, de produse şi deşeuri radioactive;

— instituie şi menține în activitatea proprie un sistem controlat de management al calității, autorizat de Comisie, şi se asigură că atât furnizorii săi

de produse şi servicii, cât şi sub-furnizorii acestora, în lanț, instituie şi menține propriul lor sistem controlat de management al calității;

— instituie şi menține un sistem propriu, aprobat, de pregătire a intervenției în caz de accident nuclear;

— instituie şi menține un sistem în conformitate cu reglementările de aplicare a garanțiilor nucleare;

— deține toate celelalte acorduri, autorizații şi avize prevăzute de lege;

— instituie şi menține un sistem de informare a publicului în conformitate cu reglementările legale.

Pentru evitarea unor accidente, ipoteză în care, datorită periculozității domeniului, ar apărea consecințe dezastruoase la nivel social, persoanele juridice, ce îşi desfăşoară activitatea în domeniul nuclear, au nevoie şi de o **autorizare a sistemelor de management al calităţii in domeniul nuclear**[185], pentru activitățile de proiectare, amplasare, procurare, construcție, montaj, punere în funcțiune, exploatare, dezafectare sau conservare a produselor, serviciilor şi sistemelor care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalației nucleare. Astfel, un importator, indiferent dacă va desfăşura sau nu activități de valorificare a importurilor, după ce va obține autorizația de import şi va efectua importul, pentru a valorifica obiectul importului, în măsura în care este vorba de produse sau sisteme declarate ca importante pentru securitatea unei instalații nucleare, va trebui să obțină o autorizare a sistemelor de management al calităţii in domeniul nuclear.

Concluzionând, se poate aprecia că autorizarea operațiunilor de import-export cu materii radioactive, implică un grad ridicat de complexitate, datorită faptului că, deşi, în esență, procedura este comună – autorizarea obiectului de activitate, autorizație din partea organului de specialitate competent, licența din partea Ministerului Industriei şi Comerțului, comunicare despre trecerea peste frontieră adresată organului de specialitate care a autorizat activitatea – apar importante aspecte particulare, ce țin de legăturile între activitatea de import-export şi activitățile de valorificare a produselor importate, respectiv de fabricare a celor exportate, în materie de autorizări, iar într-un plan aparte apare necesitatea autorizării de calitate pentru exercitarea activității din domeniul nuclear.

Trecerea peste frontieră a deşeurilor este reglementată de O.U.G. 78/2000 privind regimul deşeurilor[186]. Transportul deşeurilor peste frontiera României se face în conformitate cu prevederile comunitare referitoare la transportul deşeurilor în, înspre şi dinspre Uniunea Europeana[187]. Legiuitorul acceptă în analiză că trebuie observate mai multe categorii de deşeuri, după cum urmează[188]:

- deşeu - orice substanța sau orice obiect – din categoriile stabilite în anexa nr. I B a O.U.G. 78/2000 – de care deținătorul se debarasează, are intenția sau obligația de a se debarasa;

---

185 Art. 24 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.

186 Actualizată până la data de 19 septembrie 2006, cu modificările şi completările aduse de Legea 426/2001; Legea 101/2006; O.U.G. 61/2006

187 Art. 24 şi 30 alin 1 din O.U.G. 78/2000

188 Anexa I A din O.U.G. 78/2000

• deşeuri menajere - deşeurile provenite din activităţi casnice – care fac parte din categoriile 15.01 si 20 din anexa nr. 2 la H.G. 856/2002 privind evidenta gestiunii deşeurilor şi pentru aprobarea listei cuprinzând deşeurile – inclusiv deşeurile periculoase;

• deşeuri asimilabile cu deşeuri menajere - deşeurile provenite din industrie, din comerţ, din sectorul public sau administrativ, care prezintă compoziţie şi proprietăţi similare cu deşeurile menajere şi care sunt colectate, transportate, prelucrate şi depozitate împreuna cu acestea;

• deşeuri industriale - deşeurile de producţie – ce fac parte din categoriile 03-14 din anexa nr. 2 la H. G. 856/2002;

• deşeuri industriale reciclabile - deşeurile industriale care pot fi supuse unei operaţii de reciclare;

• deşeuri periculoase – deşeurile care se încadrează la categoriile sau tipurile generice de deşeuri periculoase – prezentate in anexa nr. I C – şi constituenţii acestor deşeuri – prezentaţi în anexa nr. I D, constituenţi care fac ca aceste deşeuri să fie periculoase atunci când au una sau mai multe dintre proprietăţile descrise în anexa nr. I E[189].

Transportul deşeurilor periculoase peste frontiera României[190] se realizează cu respectarea prevederilor Convenţiei de la Basel privind controlul transportului peste frontieră al deşeurilor periculoase şi al eliminării acestora[191]. Legea impune în sarcina Ministerul Mediului si Gospodăririi Apelor obligaţia de a reglementa, împreună cu celelalte autorităţi publice activitatea de import, export şi tranzit a deşeurilor[192]. Foarte important este că operaţiunile transfrontaliere cu deşeuri pot avea ca scop legal, şi raţional, eliminarea sau valorificarea acestora. În context, trebuie observat că pentru eliminarea sau valorificarea deşeurilor pe teritoriul României ca, de altfel, şi pe teritoriul oricărui stat din Uniunea Europeană este necesară obţinerea unei autorizaţii/autorizaţii integrate de mediu[193] – ce trebuie să cuprindă: tipul si cantitatea de deşeuri; cerinţele tehnice; măsuri de precauţie; locul de desfăşurare al activităţii; metoda de tratare.

Regimul juridic al **trecerii peste frontieră al** materiale chimice periculoase **substanţelor chimice periculoase toxice şi precursori ai acestora** deşeuri, reziduuri ori este reglementat de Legea nr. 56, din 16.04.1997, pentru aplicarea prevederilor Convenţiei privind interzicerea dezvoltării producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora[194]. Convenţia arătată a fost ratificată de România prin Legea nr. 125 din 19.12.1994.

Prin **substanţă chimică toxică** se înţelege orice substanţă chimică[195] care, prin acţiunea sa chimică asupra proceselor biologice, poate cauza moartea, incapacitate temporară sau vătămare permanentă la om sau la

---

189 Anexe ale O.U.G. 78/2000
190 Art. 31 din O.U.G. 78/2000
191 La care România a aderat prin Legea nr. 6/1991, cu modificările ulterioare.
192 Art. 39 lit. I din O.U.G 78/2000
193 ART. 9^1 din O.U.G 78/2000
194 Semnată la Paris în 13 ianuarie 1993.
195 Art. 1 alin. 2 din Legea nr. 56/1997, art. 2 din Legea nr. 125/1994.

animale, indiferent de originea sa, sau de metoda de producere şi, indiferent dacă se obţine în instalaţii, în muniţii binare sau în altă parte[196].

Prin **precursori**[197] se înţelege: orice reactiv chimic care participă, în orice fază, la producerea, prin orice metode, a unei substanţe chimice toxice, inclusiv orice component de bază al unui sistem chimic binar sau multicomponent.

Cele două definiţii trebuie acceptate şi analizate în contextul preocupării pentru interzicerea, dezvoltarea, producerea, stocarea sau folosirea armelor chimice, acestea având în vedere[198] substanţele chimice toxice şi precursorii lor, cu excepţia celor destinate unor scopuri neinterzise prin Convenţia de la Paris din 1993[199], atâta timp cât tipurile şi cantităţile sunt conforme cu asemenea scopuri; muniţiile şi dispozitivele concepute special pentru a provoca moartea sau alte vătămări, prin acţiunea toxică a substanţelor chimice, care ar fi puse în libertate, ca urmare a folosirii unor asemenea muniţii şi dispozitive; orice echipament conceput special pentru a fi utilizat în legătură cu folosirea muniţiilor ce utilizează substanţe chimice toxice.

Legea nr. 56/1997 arată, în legătură cu substanţele chimice toxice şi precursorii lor, că, acestea sunt considerate[200], după caz, **produse militare** sau **produse cu dublă utilizare**, importul si exportul acestora fiind supuse regimului de control al exporturilor de produse militare sau de produse si tehnologii cu dubla utilizare.

Datorită periculozităţii deosebite a acestor substanţe, legiuitorul român[201] a supus controlului şi autorizării, pe lângă operaţiunile de import-export, desfăşurate de persoanele juridice abilitate ca acte de comerţ, şi activităţile necomerciale de dobândire, din afara teritoriului naţional, precum şi cele de transfer în afara teritoriului naţional.

Procedura de autorizare presupune, pentru persoanele juridice, într-o **primă etapă**, autorizarea, în cadrul obiectului de activitate, de către instanţele de judecată, a activităţilor de import-export cu substanţe toxice şi cu precursorii lor.

Trebuie observat că, operaţiunile cu aceste substanţe, sunt permise[202] numai în scopuri neinterzise, Convenţia acceptând ca astfel de scopuri: scopuri industriale, agricole, de cercetare, medicale, farmaceutice sau alte scopuri paşnice; scopuri de protecţie – în relaţie directă cu protecţia împotriva substanţelor chimice toxice şi armele chimice; scopurile militare, care nu au legătură cu utilizarea armelor chimice şi care nu depind de utilizarea proprietăţilor toxice ale substanţelor chimice ca metodă de război; scopuri pentru asigurarea respectării legilor, inclusiv combaterea dezordinilor publice.

---

196 Pertinent problemei a se vede şi definiţiile prevăzute la art. 7 alin. Lit. f. şi g. din O.U.G. 200/2000 actualizată, după cum urmează:

f) substanţe şi preparate foarte toxice - substanţele şi preparatele care prin inhalare, ingestie sau penetrare cutanata în cantităţi foarte mici pot cauza moartea sau afecţiuni cronice ori acute ale sănătăţii;

g) substanţe şi preparate toxice - substanţele si preparatele care prin inhalare, ingestie sau penetrare cutanata in cantităţi reduse pot cauza moartea sau afecţiuni cronice ori acute ale sănătăţii;

197 Art. 1 alin. 3 din Legea nr. 56/1997, art. alin. 3 din Legea nr. 125/1994.

198 Art. 1 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.

199 Convenţia privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora; în continuare urmând a fi folosit doar termenul de Convenţie.

200 Art. 21 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.

201 Art. 21 alin. 2 din Legea 56/1997.

202 Art. 14 coroborat cu art. 1 alin. 7 din Legea nr. 56/1997.

Substanțele chimice toxice şi precursorii lor, ce constituie obiectul regimului de autorizare sunt conținuți diferențiat în listele 1, 2 şi 3 din anexa 1, a Legii nr. 56/1997.

Etapa a II-a, în cadrul procesului de autorizare, presupune adresarea unei cereri Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice şi al Interzicerii Armelor Chimice[203], în vederea obținerii unei autorizații pentru efectuarea de operațiuni cu substanțe toxice şi precursori ai acestora. De remarcat este că, oricărei persoane[204], în orice situație[205], i se interzice dezvoltarea, producerea, dobândirea, deținerea sau transportul către alte persoane direct sau indirect de arme chimice; folosirea de arme chimice; angajarea, în orice fel, de pregătiri militare pentru folosirea armelor chimice; ajutarea, încurajarea sau determinarea, în orice fel, a altor persoane să se angajeze într-o activitate interzisă prin lege; utilizarea ca mijloace de război a substanțelor pentru combaterea dezordinilor publice.

În materia trecerii peste frontieră, Agenția asigură controlul importului şi exportului de substanțe chimice toxice şi precursori ai acestora, eliberând autorizații în vederea obținerii licențelor de import-export şi certificate de utilizator final, pentru importurile de substanțe chimice interzise în listele anexă la Legea nr. 56/1997. de asemenea, agenția are obligația să notifice Organizației pentru Interzicerea Armelor Chimice, cu sediul la Haga, transferurile de substanțe chimice înscrise în Lista 1 cu cel puțin 30 de zile înainte de efectuarea lor.

Cererea, pentru autorizarea importurilor sau exporturilor de substanțe chimice înscrise în Lista 1[206], trebuie adresată Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice şi a Interzicerii Armelor Chimice cu cel puțin 60 de zile[207] înainte de efectuarea operațiunii.

Pentru exportul substanțelor chimice toxice considerate ca fiind de un pericol deosebit – enumerate în anexa I a Legii 56/1997 este necesară şi obținerea – implicit şi prezentarea în fața autorității vamale – unui certificat de utilizator final[208], eliberat/avizat de autoritatea de stat desemnata în acest scop din statul destinatar al exportului, sau a unui document echivalent, ce va conține mențiuni cu privire la utilizarea substanțelor ce constituie obiectul exportului numai pentru scopuri neinterzise de Convenție; existența obligației de a nu le reexporta; tipurile şi cantitățile; utilizarea finală; denumirea şi adresa utilizatorului final.

---

[203] Conform art. art. 5 alin. 1 din Legea 56/1997, Agenția Națională de Control al Exporturilor Strategice şi a Interzicerii Armelor Chimice este organul de specialitate al Guvernului României, care supraveghează şi coordonează, prin Direcția de control a interzicerii armelor chimice, toate activitățile, privind regimul aplicării Convenției, privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora.

[204] În sensul Legii nr. 56/1997 – art. 3 alin. 2 şi 3 – prin persoane sunt avute în vedere persoanele fizice de cetățenie română, străinii şi apatrizii rezidenți în România aflate pe teritoriul României sau în afara teritoriului național, în conformitate cu dreptul internațional; persoanele juridice române; autoritățile publice române.

[205] Art. 4 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.

[206] Lista cuprinde substanțe chimice toxice şi precursorii considerați mai periculoşi, de unde şi un regim mai restrictiv specific acestor substanțe.

[207] Art. 9 alin. 1 înserează cu privire la persoanele care importă sau exportă substanțe chimice toxice înscrise în Lista 1 că acestea sunt obligate să comunice Agenției despre aceasta, cu cel puțin 60 de zile înainte de efectuarea operațiunii. Noi apreciem că, în contextul reglementărilor legale, comunicarea se face într-un mod adecvat prin cererea pentru autorizarea operațiunilor de import-export.

[208] Art. 22 alin.1 şi alin. 2 Legea nr. 56/1997.

Întrucât autorizațiile pentru efectuarea operațiunilor de import-export sunt nominale şi se eliberează pentru fiecare operațiune în parte, mai trebuie observat că, operațiunile în cauză, cu substanțele înscrise în Lista nr. 1[209], pot fi efectuate numai cu statele părți la Convenție şi numai pentru scopuri de cercetare, medicale, farmaceutice sau de protecție, importatorii din aceste state, în cazul exportului, respectiv importatorii români, în cazul importului, având obligația de a nu le reexporta unui stat terț. În aceste condiții, Agenția are obligația de a verifica, pentru fiecare operațiune solicitată la autorizare, țara de destinație şi scopul pentru care respectivele substanțe sunt importate în acea țară.

Operațiunile de import-export cu substanțe chimice cuprinse în Lista nr. 2[210] nu pot fi efectuate, de asemenea, decât cu statele părți la Convenție. Substanțele chimice înscrise în Lista nr. 3[211], pot fi exportate şi către state care nu sunt părți la Convenție.

În ceea ce priveşte **regimul de trecere peste frontiera al materiilor explozive,** acesta este reglementat de Legea 126/.1995 – privind regimul materiilor explozive.

Prin **materii explozive** se înțeleg[212]: explozivii de uz civil, emulsiile explozive, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, încărcăturile speciale, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldură şi gaze la temperatura şi presiune ridicată.

Potrivit legii[213], producerea de materii explozive şi orice operațiune de import-export cu acestea, sunt permise numai persoanelor juridice care sunt înregistrate şi posedă autorizații, în acest sens, eliberate de organele prevăzute de lege.

Pentru ca o **persoană juridică** să efectueze operațiuni de export-import cu materii explozive, este necesar ca acestea să parcurgă un **proces de autorizare**[214], ce debutează prin autorizarea obiectului de activitate de către instanța de judecată competentă, continuă prin obținerea autorizației de specialitate de la organele investite în acest sens prin lege, urmând a fi autorizată fiecare operațiune, în parte, de către Ministerul Industriei şi Comerțului[215]; se va desfăşura operațiunea, după care este necesară notificarea acesteia la organele care au dat autorizația de specialitate.

Concluzionând, pentru a putea desfăşura operațiuni de trecere a frontierei cu bunuri speciale în condiții de legalitate este necesară parcurgerea unui proces de autorizare care presupune autorizarea obiectului de activitate şi autorizații speciale din partea unor autorități speciale cu atribuții în domeniu care să aibă ca obiect respectarea condițiilor legale pentru fiecare operațiune în parte, îndeplinirea condițiilor de securitate pentru transportul, depozitarea, prelucrarea şi comercializarea acestora, îndeplinirea condițiilor privind

---

209 Art. 23 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 56/1997.
210 Art. 23 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.
211 Art. 26 alin. 3 din legea nr. 56/1997.
212 Art.1 alin.2 din Legea 126/1995.
213 Art2 din Legea 126/1995.
214 Asemănător cu cel descris cu privire la celelalte categorii de bunuri comune al căror regim de import-export a fost analizat în cadrul acestui capitol.
215 N.A. – denumirea ministerului poate suferi modificări în timp

controlul al destinației finale şi respectarea regulilor de comunicare a realizării operațiunilor.

3.2.2. Bunurile ce constituie obiectul tranzitării ilicite a frontierei statului român

Ancheta va fi interesată, în mod firesc, de natura bunurilor tranzitate ilicit de fiecare dată punându-se problema, înainte de orice conexiune cu încadrarea juridică, luării celor mai eficiente măsuri pentru transportul, manipularea şi depozitarea lor.

Punctual, de fiecare dată, funcționarii publici vor trebui să verifice dacă bunurile asupra cărora poartă activitatea ilicită fac parte din categoriile la care se referă legile speciale la care am făcut trimitere mai sus în materia condițiilor necesare pentru tranzitul legal al frontierei cu bunuri speciale.

Ca exprimare generică, bunurile speciale a căror trecere ilicită peste frontieră a fost considerată de către legiuitor deosebit de periculoasă sunt armele, munițiile, materialele explozibile, drogurile, precursorii, materialele nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțele toxice, deşeurile, reziduurile ori materialele chimice periculoase.

În concret, în conformitate cu definițiile legale, anchetatorii îşi vor construi probațiunea ținând cont de următoarele:

→ prin arme[216] trebuie înțelese orice dispozitive a căror funcționare determină aruncarea unuia sau mai multor proiectile, substanțe explozive, aprinse sau luminoase, amestecuri incendiare ori împrăştierea de gaze nocive, iritante sau de neutralizare, în măsura în care se regăseşte în una dintre categoriile prevăzute în anexa legii[217];

→ prin muniții[218] se înțeleg ansamblurile formate din proiectil şi, după caz, încărcătură de azvârlire, capsa de aprindere, precum şi celelalte elemente de asamblare care îi asigură funcționarea şi realizarea scopului urmărit;

→ prin materii explozive[219] se înțeleg: explozivii de uz civil, emulsiile explozive, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, încărcăturile speciale, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldură şi gaze la temperatura şi presiune ridicată;

→ prin droguri[220] se înțeleg plantele şi substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante şi substanțe, înscrise tabelele nr. I-III din Legea 143/2000;

→ prin precursori ai drogurilor[221] se înțeleg substanțele folosite frecvent la fabricarea ilicită a substanțelor stupefiante şi psihotrope[222];

---

[216] Art. 2 alin. 1 pct. 1 din Legea 295/2004

[217] N.A. – interesant de observat este că legiuitorul, în materia contrabandei calificate nu a dorit să incrimineze trecerea ilegală peste frontieră a armelor de foc – definite în conținutul Legii 295/2004 ca arme al căror principiu de funcționare are la bază forța de expansiune dirijată a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături; sunt asimilate armelor de foc şi ansamblurile, subansamblurile şi dispozitivele care se pot constitui şi pot funcționa ca arme de foc – ci o categorie mai largă de bunuri

[218] Art. 2 alin. 1 pct. 3 din Legea 295/2004

[219] Art.1 alin. 2 din Legea 126/1995.

[220] Art. 1 alin. 1 lit. b din Legea 143/2000

[221] Art. 1 din O.U.G. 121/2006

→ expresiei „materiale nucleare sau alte substanţe radioactive" la care face referire art. 271 din Legea 86/2006 apreciez îi este corespondentă enumerarea pertinentă noţiunii de „trafic ilicit" detaliată în conţinutul Anexei II din Legea 111/1996, după cum urmează: materiale nucleare, de interes nuclear, materiale radioactive, echipamente şi dispozitive pertinente pentru proliferarea armelor nucleare, instalaţii nucleare şi radiologice. Astfel[223]:

— prin materiale nucleare se înţelege orice materie prima nucleara şi orice material fisionabil special;

— materialele de interes nuclear sunt apa grea, grafitul, zirconiul şi alte materiale care, datorită unor proprietăţi nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear;

— prin materiale radioactive se înţeleg orice materiale, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive;

— echipamente şi dispozitive pertinente pentru proliferarea armelor nucleare[224] sunt cuprinse într-o listă ce cuprinde, printre altele: echipamente aferente special concepute şi fabricate pentru uzine de reprocesare a combustibilului ars; echipamente special concepute sau pregătite pentru uzine de conversie a plutoniului; echipament aferent special conceput sau fabricat pentru fabrici de combustibil nuclear; echipament aferent special conceput sau fabricat pentru uzine de separare a izotopilor de uraniu; echipament aferent pentru uzine sau instalaţii pentru separarea izotopilor de litiu; echipamente aferente special concepute pentru uzine, pentru producerea sau concentrarea apei grele, a deuteriului, a tritiului si a compuşilor lor; echipament de testare şi măsurare folosit la producerea dispozitivelor nucleare explozive; componente pentru dispozitive nucleare explozive;

— prin instalaţie nucleară se înţelege orice reactor nuclear, cu excepţia aceluia cu care este echipat un mijloc de transport maritim ori aerian spre a fi folosit ca o sursă de putere, dacă este pentru propulsie sau în orice alt scop; orice uzina care foloseşte combustibil nuclear pentru producerea de materiale nucleare, inclusiv orice uzina de retratare a combustibilului nuclear iradiat; orice instalaţie în care sunt stocate materiale nucleare, cu excepţia depozitarilor în vederea transportului de materiale nucleare;

— prin instalaţie radiologică se înţelege orice generator de radiaţie ionizantă, instalaţia, aparatul ori dispozitivul care extrage, produce, prelucrează sau conţine materiale radioactive, altele decât cele definite ca instalaţii nucleare.

→ prin substanţă chimică toxică[225] se înţelege orice substanţă chimică ce, prin acţiunea sa chimică asupra proceselor biologice, poate cauza moarte, incapacitate temporară ori vătămări permanente la om sau la animale,

---

[222] Aşa cum sunt definite în art. 2 din Regulamentul Parlamentului European şi al Consiliului 273/2004 din 11 februarie 2004 privind precursorii drogurilor şi în art. 2 din Regulamentul Consiliului 111/2005 privind supravegherea comerţului cu precursori de droguri între Comunitate şi statele terţe, măsurile pentru controlul şi supravegherea operaţiunilor cu acestea în vederea evitării deturnării lor, precum şi măsurile de combatere a operaţiunilor ilicite.

[223] Definiţiile sunt prevăzute, de asemenea, în Anexa II din Legea 111/1996

[224] Sunt cuprinse în Anexa I a Legii 111/1996

[225] Art. 2, alin. 1, pct. 5 din Legea 56/1997

indiferent de originea sa ori de metoda de producere şi indiferent dacă se obține în instalații, în muniții binare sau în altă parte.

→ substanţele şi preparatele periculoase sunt:

- substanțe şi preparate explozive: substanțele şi preparatele solide, lichide, păstoase sau gelatinoase, care pot să reacționeze exoterm în absența oxigenului din atmosferă, producând imediat emisii de gaze, şi care, în condiții de probă determinate, detonează, produc o deflagrație rapidă sau sub efectul căldurii explodează când sunt parțial închise;
- substanțe şi preparate oxidante: substanțele şi preparatele care în contact cu alte substanțe, în special cu cele inflamabile, prezintă o reacție puternic exotermă;
- substanțe şi preparate extrem de inflamabile: substanțele şi preparatele chimice lichide cu un punct de aprindere foarte scăzut şi cu un punct de fierbere scăzut, precum şi substanțele şi preparatele gazoase care sunt inflamabile în contact cu aerul la temperatura şi la presiunea mediului ambiant;
- substanțe şi preparate foarte inflamabile cum sunt substanțele şi preparatele care pot să se încălzească şi apoi să se aprindă în contact cu aerul la temperatura ambiantă, fără aport de energie, ş.a.[226];
- substanțe şi preparate inflamabile - substanțele si preparatele lichide cu un punct de aprindere scăzut;
- substanțe şi preparate foarte toxice - substanțele şi preparatele care prin inhalare, ingestie sau penetrare cutanată în cantități foarte mici pot cauza moartea sau afecțiuni cronice ori acute ale sănătății;
- substanțe şi preparate toxice - substanțele şi preparatele care prin inhalare, ingestie sau penetrare cutanata în cantități reduse pot cauza moartea sau afecțiuni cronice ori acute ale sănătății;
- substanțe şi preparate nocive - substanțele şi preparatele care prin inhalare, ingestie sau penetrare cutanată pot cauza moartea sau afecțiuni cronice ori acute ale sănătății;
- substanțe şi preparate corosive - substanțele şi preparatele care în contact cu țesuturile vii exercită o acțiune distructivă asupra acestora din urmă;
- substanțe şi preparate iritante - substanțele şi preparatele necorosive care prin contact imediat, prelungit sau repetat cu pielea ori cu mucoasele pot cauza o reacție inflamatorie[227].

3.2.3. Făptuitorii şi rolul pe care îl are fiecare în desfăşurarea activităţii ilicite

Tranzitul ilicit de bunuri speciale peste frontiera de stat a României presupune, în mod evident, o organizare corespunzătoare a activităților astfel încât să poată fie acoperite toate riscurile previzibile. Într-o schemă logică tranzitul ilicit de bunuri speciale include:

---

[226] A se vedea enumerarea de la art. 7 din O.U.G. 200/2000

[227] Lista este relativ lungă, referirile făcute sunt date doar ca exemplu, pentru precizie a se vedea enumerarea de la art. 7 din O.U.G. 200/2000

- o structură infracțională care are controlul asupra unei cantități de bunuri speciale pe care intenționează să le valorifice în schimbul unor avantaje, principial, financiare dar, nu numai;
- o structură infracțională ce doreşte să obțină controlul asupra unei cantități de bunuri speciale pentru a le introduce în consum ori pentru a le revinde;
- un traseu de urmat şi logistica necesară pentru transport;
- legăturile infracționale cu persoane ce au abilități sau ocupă funcții ori au o influență determinantă asupra celor care ocupă funcții prin exercitarea cărora se poate facilita tranzitul ilicit peste frontiera de stat a României;
- logistica necesară pentru depozitare, facilitarea folosirii şi luarea măsurilor de securitate;
- mecanismul de garanții pentru asigurarea transferurilor de bunuri şi/sau financiare ori alte modalități de decontare;
- un sistem spațio-temporal în care să se facă predarea/primirea bunurilor speciale.

Desigur că, în cadrul fiecărei componente, este necesară participarea unor persoane care, prin calitățile, disponibilitățile şi loialitatea față de una sau alta dintre structurile infracționale implicate, pot să contribuie la reuşita operațiunilor. Ancheta va trebui să identifice fiecare persoană implicată, să stabilească – în concret – rolul pe care l-a avut în organizarea, desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor activităților ilicite[228].

Trebuie subliniat că trecerea peste frontieră este doar o componentă a activității ilicite legate de bunurile speciale, condiții în care şi peroanele care au un rol în trecerea frontierei sunt implicate într-un complex de activități ilicite pertinente traficului. O observație se poate face în legătură cu contribuția funcționarilor a căror implicare este echivalentă cu săvârşirea unor infracțiuni în legătură cu serviciul, cu consecința directă a aplicării prevederilor art. 276 din Codul vamal referitoare la interzicerea exercitării unor drepturi.

Fiind vorba despre activități organizate cu mize financiare, politice şi de poziție economică enorme este foarte posibil ca organizatorii să pluseze în materie de violență – folosirea armelor de foc şi a materiilor explozive putând fi necesară din considerente de securitate, pentru a ataca funcționarii publici care ar putea încerca să influențeze desfăşurarea activităților ilicite ori pentru a da curaj sau uimi partenerii de afacere – situația fiind de natură ai-i determina pe anchetatori să verifice posibilitatea aplicării prevederilor art. 274 din Codul vamal cu privire la desfăşurarea activității de trecere a frontierei de către persoane înarmate ori de către două sau mai multe persoane împreună.

Tot legat de persoanele implicate în trafic, îmi permit să subliniez rezervele pe care le am în legătură cu locul şi rolul datoriei vamale şi a plății acesteia în contextul cercetării şi judecării activităților pertinente tranzitului ilicit de bunuri speciale peste frontieră. Este greu de acceptat neînceperea urmăririi penale ori nepedepsirea celor care ar accepta să plătească o sumă ca reprezentând echivalența datoriei vamale.

[228] De observat considerațiile pertinente expuse în capitolul precedent – Capitolul 2

3.2.4. Condiţiile ce caracterizează trecerea ilicită a bunurilor peste frontieră – locul, timpul, modul de operare

Locul şi perioada de timp în care a fost desfăşurată trecerea peste frontieră a bunurilor speciale sunt deosebit de importante, în primul rând, din punct de vedere operativ. În funcție de locul prin care au fost trecute bunurile speciale se pot pune concluzii în legătură cu natura şi cantitatea acestora, mijloacele de transport folosite, numărul de persoane ce ar putea fi implicate în operațiune, legăturile infracționale necesare – inclusiv în rândul funcționarilor cu atribuții în respectarea regimului de trecere a frontierei şi în combaterea activităților ilicite de crimă organizată implicați – posibilul traseu urmat pe teritoriul național, etc. Exploatarea datelor cu privire la loc şi timp poate ajuta la formarea cercului de suspecți, căutarea şi identificarea de martori, diseminarea unor cauze şi condiții care au favorizat ori înlesnit desfăşurarea activității ilicite.

Practica judiciară, în condițiile evoluției dotării poliției de frontieră cu sisteme performante de supraveghere, va evalua doar spre trecerea ilegală cu bunuri speciale prin disimularea activității şi bunurilor în cadrul fluxului licit de bunuri comune. Desigur, ca excepție regretabilă, ar putea fi acceptată şi posibilitatea creării unei breşe în sistemul de supraveghere folosind tehnologii sofisticate sau contribuția unor funcționari corupți.

În ceea ce priveşte modul de operare este evidentă preocuparea deosebită a făptuitorilor pentru găsirea de noi locuri şi procedee de ascundere sau disimulare a bunurilor speciale traficate ilegal. Dacă o armă de foc sau o cantitate mică de muniție, cantități mici de bunuri contaminate radioactiv, substanțe toxice sau droguri pot fi ascunse relativ uşor şi nu vor fi găsite dacă nu apar indici de suspiciune care să-i determine pe polițiştii de frontieră să devină foarte atenți, atunci când este necesară tranzitarea unor cantități mari, ambalate corespunzător, lucrurile se complică foarte mult, fiind necesară, inevitabil în opinia mea, coruperea unor funcționari publici care să faciliteze activitatea. De la caz la caz, în funcție de natura bunurilor tranzitate, mai este necesară şi folosirea unor specialişti care să cunoască efectele şi comportamentul bunurilor transportate în diferite condiții, care să poată asambla, dezasambla, pune în funcțiune, organiza şi aplica măsuri de securitate şi siguranță a transportului – oricât de inconştienți ar fi infractorii, chiar şi ei realizează periculozitatea operațiunii fiind interesați, în primul rând, de securitatea personală dar şi de evitarea consecințelor ce ar putea apare prematur ori de aspectele care ar putea pune în pericol operațiunea.

Analizând comportamentul persoanelor implicate în activități teroriste, trebuie avută în vedere şi posibilitatea punerii în scenă a unui act terorist chiar în imediata apropiere a frontierei şi/sau în incinta punctelor de trecere a frontierei. Pe o ipoteză de lucru în care o organizație teroristă ar pregăti un terorist care să transporte un dispozitiv exploziv clasic, nuclear, chimic, etc. pentru a-l detona în orice moment favorabil pentru atingerea scopului propus, se poate observa că un astfel de moment poate fi trecerea prin incinta unui punct de trecere a frontierei aglomerat datorită fluxului mare de persoane şi mijloace de transport.

3.2.5. Urmările trecerii ilicite de bunuri speciale peste frontieră

Ancheta va putea să constate urmări diverse ale trecerii de bunuri speciale peste frontieră, cele mai multe fiind specifice traficului cu fiecare dintre bunurile speciale în parte – arme, muniții, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase.

De observat că, în condițiile specifice piețelor ilicite, traficul peste frontieră este ceva neapărat necesar, ceva care condiționează dimensiunile consumului şi comportamentul jucătorilor, ceva fără de care traficul cu aceste bunuri – în adevăratul sens al cuvântului – nu poate fi desfăşurat, nu se poate dezvolta.

De discutat ar fi măsura în care, în domeniul bunurilor speciale ar putea fi aplicabile prevederile de la art. 234 alin. 3 din Codul vamal cu privire la determinarea temeiului de pornire a urmăririi penale şi a pedepselor penale. Răspunsul trebuie să fie nuanțat. Astfel, ca regulă generală, legiuitorul impune – în cadrul aceluiaşi art. 234, la alin. 1 – naşterea datoriei vamale chiar dacă se referă la mărfuri care fac obiectul măsurilor de prohibiție sau restricție la import sau la export, indiferent de natura acestora. Pe cale de excepție, atunci când legiuitorul a considerat necesar să impună cu privire la anumite categorii de bunuri o altă soluție a făcut-o în mod expres – în alin. 2 din art. 234, imediat următor celui prin care s-a instituit regula – statuând că datoria vamală nu ia naştere la introducerea ilegală pe teritoriul vamal al României a banilor falşi sau la introducerea drogurilor şi substanțelor psihotrope care nu intră în circuitul economic strict supravegheat de autoritățile competente, pentru a fi folosite în scopuri medicale şi ştiințifice.

Soluția legală este criticabilă prin prisma efectelor pe care le produce în legătură cu începerea urmăririi penale şi executarea pedepselor penale. Pertinent cercetării activităților ilicite ce pot întruni elementele constitutive ale infracțiunii de contrabandă calificată prevăzută şi pedepsită de art. 271 din Codul vamal se poate concluziona în sensul că:

— În legătură cu activitățile ilicite prin care se introduc pe teritoriul vamal al României droguri şi substanțe psihotrope, care nu intră în circuitul economic strict supravegheat de autoritățile competente pentru a fi folosite în scopuri medicale şi ştiințifice, nu se pune problema naşterii unei datorii vamale şi, pe cale de consecință, nu se poate pune problema acoperirii cuantumului acesteia în vederea neînceperii urmăririi penale sau neaplicării pedepselor penale; concluzia este aplicabilă şi situației în care bunurile speciale avute în vedere de către legiuitor în conținutul constitutiv al infracțiunii de contrabandă calificată sunt scoase din țară – în cazul exporturilor fiind exclusă naşterea unei datorii vamale.

— În cazul activităților ilicite prin care se introduc pe teritoriul vamal al României alte categorii de bunuri speciale precum arme, muniții, materiale explozibile, precursori, materiale nucleare sau alte substanțe radioactive, substanțe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase, se creează o datorie vamală ce ar putea fi plătită şi pe cale de consecință s-ar putea pune problema neînceperii urmăririi penale ori neaplicării pedepselor penale.

Situația poate fi considerată ca fiind de neadmis. Este greu de explicat acceptarea situației în care plata unei sume de bani, chiar importantă fiind, să aibă ca rezultat „înghețarea" oricărei reacții în domeniul penal a organelor judiciare. Mai mult, s-ar putea observa că plata datoriei vamale, fiind o circumstanță legată de faptă, poate fi benefică pentru toate persoanele implicate nu numai pentru cel sau cei care contribuie la plată.

Deşi nu cunosc despre soluții pronunțate în sensul arătat de către instanțe din România, îmi permit să subliniez că soluția potrivit cu care situația pe care am arătat-o s-ar putea constitui într-un impediment în dezvoltarea anchetei este una lipsită de profesionalism fiind ignorat faptul că, cel puțin principial, toate persoanele implicate in trecerea ilegală peste frontieră a bunurilor speciale pot să-şi găsească o calitate, pe măsura implicării, în raport cu săvârşirea infracțiunilor de trafic cu fiecare categorie de bunuri speciale în parte – în funcție de specificul activității ilicite – şi, firesc în opinia mea, în raport cu săvârşirea unor infracțiuni specifice crimei organizate sau/şi de implicare în înființarea şi dezvoltarea unei structuri infracționale.

3.2.6. Legătura activităţii ilicite cercetate cu alte activităţi infracţionale, cu structuri infracţionale organizate şi existenţa concursului de infracţiuni

Expunând considerații pertinente acestei probleme îmi permit să subliniez necesitatea dezvoltării demersului judiciar până la nivelul lămuririi fiecărei împrejurări, fiecărei activități ce poate avea legătură cu trecerea peste frontieră a bunurilor speciale. Cercetările vor porni, de cele mai multe ori, de la persoane şi fapte izolate, urmând ca printr-un management corespunzător să fie pregătite şi desfăşurate activități ce prin rezultatele obținute să-şi dovedească eficiența în probarea circumstanțelor ce caracterizează desfăşurarea activității ilicite şi identitatea persoanelor implicate.

Aşa cum am arătat pe parcursul acestei lucrări, desfăşurarea de activități ilicite în scopul de a obține profituri importante nu poate fi concepută decât în contextul unei minime organizări. În aceste condiții revine rolul anchetei de a lămuri – una dintre cele mai importante probleme – în concret, posibilitatea existenței unei legături între persoanele cercetate, activitatea ilicită şi structuri infracționale organizate. Este cunoscută opțiunea structurilor infracționale pentru a folosi tot felul de cărăuşi – unii mai inteligenți, alții mai puțin diligenți – în scopul trecerii peste frontieră de bunuri speciale evitând expunerea directă a celor considerați importanți. În aceste condiții anchetatorii vor trebui să depună toate demersurile pentru a depăşi nivelul aparențelor, al abordărilor ignorante care se pot limita la a constata stări de fapt simple fără a cerceta toate legăturile. O anumită goană pentru realizări cantitative, justificabilă prin presiunea crescută venită atât pe cale administrativă cât şi din exterior, din partea mass-mediei şi societății civile, poate determina blocarea efortului judiciar imediat ce s-au obținut primele elemente pe baza cărora să se poată afirma „misiunea îndeplinită".

Este evident că structurile infracționale ce se respectă, care vor să domine unul sau altul dintre domeniile de activitate infracțională au dezvoltat adevărate strategii pentru a trece peste frontieră bunuri speciale în condiții cât

mai bune – pe de o parte să existe o certitudine rezonabilă a succesului operațiunilor iar pe de altă parte, în cazul intervenției organelor judiciare, să nu existe decât pierderi ce pot fi uşor de înlocuit cu costuri minime. În aceste condiții este de aşteptat, şi practica judiciară din mai multe țări confirmă aceasta, ca în trecerea ilicită peste frontieră a bunurilor speciale să fie implicat un număr mare de persoane ce, ori nu au suficiente elemente pe baza cărora să-şi dezvolte suspiciuni în legătură cu ceea ce transportă ori pot invoca circumstanțe personale sau legate de faptă prin care să justifice implicarea lor „accidentală" în activitatea ilicită constatată. De asemenea, traseul se „netezeşte", de cele mai multe ori, prin coruperea unor funcționari care au atribuții de control şi care ori facilitează direct ori anunță „închiderea temporară" a rutei[229]. Există şi posibilitatea angajării unor „grupuri de intervenție" care să aibă sarcina de a bloca intervenția organelor judiciare prin organizarea unor acțiuni care să conducă la mobilizarea acestora în alte locuri, pe alte direcții.

Extinzând cercetările, se poate constata că întregul iter criminis, începând cu obținerea bunurilor speciale şi terminând cu valorificarea lor conține activități susceptibile de a întruni elementele constitutive ale uneia sau mai multor infracțiuni pertinente domeniului. De asemenea, persoanele implicate pot fi cercetate pentru mai multe, adesea foarte multe, participări în desfăşurarea de activități ilicite; fiind vorba despre obținerea unor venituri constante, mari, din activități ilicite este exclusă posibilitatea de a te eschiva de la a intra în conflict cu legea – aşa cum se spune în mediu, este imposibil să te speli pe mâini fără să te şi uzi.

3.3. Particularităţi ale desfăşurării principalelor activităţi de anchetă care se desfăşoară în cadrul investigării traficului ilicit de bunuri peste frontieră

3.3.1. Constatarea infracţiunilor flagrante

Constatarea în flagrant a activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră prezintă unele particularități, impuse atât de specificul acestora cât şi de abilitățile conferite de lege diferitelor organe care pot să le constate şi să le cerceteze. Aşa cum este normal, organele statului nu-şi pot desfăşura activitatea haotic, suprapunându-şi atribuțiile şi competențele, ci pe baza unei conlucrări de natură să dea prestanță şi eficiență activităților astfel încât să se obțină rezultate în plan real care să argumenteze constatarea unei scăderi a afluenței de bunuri pe piețele ilicite de referință. Organele de poliție şi alte autorități publice ce au, potrivit legii, competente în domeniul controlului fiscal, al circulației şi utilizării mărfurilor pe teritoriul vamal al României[230] sunt obligate să anunțe, de îndată, autoritatea vamală cea mai apropiată când constată încălcări ale reglementarilor vamale şi să depună la

[229] N.A. – în cazuri izolate se poate proceda la angajarea unei escorte, care să protejeze transportul de bunuri speciale, chiar din cadrul funcționarilor corupți ai organelor judiciare – taxiul VIP
[230] Art. 17 alin.2 din Codul vamal

aceasta mărfurile care au făcut obiectul acelor încălcări, precum şi documentele doveditoare.

Având în vedere modul de desfăşurare al activităților ilicite, locul şi timpul în care este posibilă, se poate aprecia că activitatea de constatare în flagrant se distinge prin complexitate, fiind caracterizată printr-o mare diversitate în ceea ce priveşte aspectele particulare. Trebuie observat, ca regulă, că atunci când făptuitorii încearcă să scoată din țară bunuri – comune sau speciale – şi sunt surprinşi, se constată, în fapt, o activitate ilicită în stadiul de tentativă, deoarece, aşa cum se arată în textul legal, infracțiunea de contrabandă se consumă la trecerea frontierei, iar în cazul în care s-a petrecut acest fapt, organele române nu mai pot constata în flagrant infracțiunea deoarece şi-ar depăşi competența teritorială intrând pe teritoriul altui stat ori în apele internaționale.

Constatarea în flagrant a infracțiunii de contrabandă, ca infracțiune consumată se poate realiza în cazul introducerii de bunuri în țară, situație în care organele de anchetă pot desfăşura activitatea, în timp, numai după trecerea frontierei de stat de către făptuitori. Ca aspect deosebit de important, trebuie avut în vedere alegerea momentului oportun pentru desfăşurarea acestei activități întrucât contrabanda face parte dintr-o activitate infracțională complexă care necesită o anumită desfăşurare, în timp, anchetatorii putând alege ca moment oportun pentru intervenție orice segment de desfăşurare a acesteia, de la trecerea frontierei cu evitarea autorității vamale sau cu prezentarea de acte nereale ori falsificate până la comercializarea mărfurilor sau bunurilor, constatându-se săvârşirea mai multor infracțiuni, asta fireşte, în funcție de condițiile specifice fiecărui caz în parte, de efectivele şi mijloacele şi de posibilitățile de intervenție – în sens larg, aici având-se în vedere supravegherea operativă, urmărirea traiectoriei în teritoriu a bunurilor trecute fraudulos frontiera, intervenția la locurile de reambalare sau transbordare în alte mijloace de transport, etc. – a celor competenți să constate şi să cerceteze aceste activități ilicite.

În funcție de momentul ales pentru constatare trebuie acordată atenție deosebită unor aspecte cum ar fi: persoanele participante la activitatea ilicită; natura, calitatea şi cantitatea bunurilor comune sau speciale ce constituie obiectul infracțiunii; modul de trecere efectivă a frontierei de stat a României, cum a fost pregătită aceasta, locul exact pe unde s-a trecut sau pe unde se plănuia trecerea, mijloacele de transport folosite, locurile unde au fost ascunse bunurile de contrabandă pe timpul transportului şi pe timpul depozitării, modul cum s-a încercat valorificarea acestora.

Ideal ar fi ca locul şi timpul ales pentru constatarea în flagrant a activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră să permită identificarea şi desființarea unor porțiuni cât mai întinse, dacă nu totală, a structurilor infracționale prin probarea implicării în activități ilicite cu consecința directă a interzicerii desfăşurării unor activități în anumite locuri de către unele persoane fizice sau/şi juridice implicate. Din rațiuni de management eficient, trebuie luate măsuri pentru evaluarea riscurilor şi asumarea celor rezonabile, intervenția, ca dimensiune, trebuie să fie de cât mai mică amploare, forțele implicate chiar în condițiile, fireşti de altfel, a unei pregătiri riguroase şi scrupuloase trebuind să fie în număr cât mai mic, altfel

spus trebuie avut în vedere un raport optim între rezultatele obținute şi efortul judiciar investit.

Ca segmente operaționale în cadrul constatării infracțiunii flagrante, ce trebuie avute în vedere prin aspectele lor specifice legate de activitățile ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, subliniez cercetarea la fața locului, a percheziţiile corporale, ale mijloacelor de transport, domiciliare şi la locurile unde îşi desfăşoară activitatea persoanele juridice, ascultarea de persoane şi chiar efectuarea de reconstituiri.

Tot în legătură cu efectuarea constatării în flagrant a activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, trebuie ținut seama şi de faptul că aceasta presupune asumarea unor riscuri deosebite generate de atitudinea infractorilor care ripostează violent folosind arme de foc, încearcă să-şi asigure scăparea prin abandonarea vehiculelor de transport, să fugă folosind autovehicule performante, fără să țină seama de nimic; pot proceda, uneori, la luarea de ostatici, la adăpostirea în interiorul unor instituții unde consideră că nu pot fi căutați, etc. În aceste condiții pregătirea judicioasă a activității, modul profesionist de intervenție, fermitatea şi autocontrolul membrilor echipajelor de intervenție sunt elemente de natură să asigure succesul unor asemenea activități. Atenție deosebită trebuie acordată ascultării persoanelor în condițiile constatării în flagrant deoarece, acestea, de obicei, sunt surprinse de acțiunea organelor de anchetă, făptuitorii nu îşi pot elabora în timp util strategii de apărare, declarațiile martorilor nu sunt viciate, acest segment de activitate, putând lămuri uimitor de multe probleme în condițiile concrete ale faptei cercetate.

Materializarea rezultatelor activității trebuie să respecte toate prevederile legale şi să concretizeze în mod util, din punct de vedere procesual penal, fiecare aspect de natură a interesa cercetările. Procesul verbal încheiat de organele competente trebuie să fie argumentat prin trimiteri la înregistrări de sunet şi imagine anexate procesului verbal, să conțină referiri la toate constatările şi activitățile efectuate la fața locului, să prezinte declarațiile persoanelor ascultate la persoana I-a singular, urmările intervenției – răniri de persoane, pagube materiale, etc. – măsurile luate pentru înlăturarea acestora, etc.

Înainte de a încheia această secțiune, apreciez ca importantă prezentarea unor indicii – situații de fapt de natură să inducă suspiciuni cu privire la operațiunea în curs de desfăşurare controlată. Pe lângă comportamentul persoanelor fizice care au legătură cu partida de marfă prezentată autorității vamale, informații deosebite pot fi obținute din analiza scrisorilor de trăsură[231]. Astfel, organele de control trebuie să-şi pună o serie de întrebări – logice şi normale ca rațiune (cine, ce, unde, când, de ce), urmând ca răspunsurile să constituie temeiuri pentru controlul amănunțit al bunurilor şi persoanelor care le transportă.

Analiza, la import, a identității expeditorului, destinatarului sau dacă este necesar a intermediarilor pot oferi informații importante cu privire la

[231] Pentru dezvoltări în domeniu a se vedea şi Ion Suceavă – Îndrumar privind controlul vamal antidrog, Bucureşti, 1995.

firescul şi implicit la riscurile operațiunii. După această analiză[232] apar întrebările: cine este agentul intermediar? care este rațiunea existenței acestuia în cadrul operațiunii? în cazul mai multor importuri, se foloseşte acelaşi intermediar, dacă nu, de ce? unde s-a ambalat marfa? transportul s-a făcut de o singură firmă, dacă nu, de ce? este adevărată operațiunea având în vedere țările de export sau/şi de intermediere? (Nu este normal să importi în România din Maroc usturoi produs în China, calculatoare produse în Etiopia, etc.) este adecvat mijlocul de transport pentru operațiunea efectuată? de ce s-au optat pentru transportul aerian al unor bunuri care nu erau urgent necesare? de ce nu s-a folosit o rută directă? este corect trecut numărul scrisorii de trăsură aeriană, respectiv codul AWB pe conosament? etc.

3.3.2. Verificarea şi ridicarea de înscrisuri

Dat fiind complexitatea cercetării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, această activitate va urmări mai multe documente printre care, apreciez că deosebit de importante sunt următoarele: documentele de însoțire ale mijloacelor de transport: actul de transmitere a garniturii de tren, certificatul de înmatriculare al autovehiculului, manifestul încărcăturii, lista sacilor poştali sau a coletelor; declarația proviziilor de bord ori declarația comandanților aeronavelor cu privire la produsele aflate la bord; actul constatator întocmit de organele căilor ferate în cazul vagoanelor găsite cu sigilii violate sau lipsă, precum şi în cazul vagoanelor care nu pot fi sigilate; actele prin care se constată aplicarea noilor sigilii când se constată că sigiliile nu sunt cele aplicate la expediere; procesul de constatare încheiat de autoritatea vamală semnat şi de transportator, atunci când la controlul exterior al autovehiculului se constată sigilii lipsă sau sigiliile aplicate la expediere au fost violate; declarația vamală şi documentele care o însoțesc, scrisoarea de trăsură în cazul transportării mărfurilor pe calea ferată şi pe care autoritatea vamală a aplicat ştampila „marfă sub regim vamal de tranzit"; actele din care rezultă că autoritatea vamală i-a fixat, în scris, declarantului termenul pentru a asista la controlul fizic al mărfurilor; actul prin care s-a notificat declarantului necesitatea prelevării de eşantioane; înscrisul din care rezultă acordarea liberului de vamă; actul de constatare a diferențelor dintre datele înscrise în documentele de transport şi cele din declarația vamală precum şi diferențele dintre mărfurile descărcate sau transbordate şi datele înscrise în manifestul încărcăturii; cererea pentru eliberarea autorizației de comisionar şi autorizația de comisionar în vamă; cererea de relații şi informații privind reglementările vamale – dacă există; copie de pe certificatul de origine al mărfurilor de import şi actele încheiate cu prilejul acordării regimului preferențial; actele din care rezultă atribuțiile de serviciu ale persoanelor ce lucrează în cadrul birourilor vamale ori în punctele de control pentru trecerea frontierei; actele societăților comerciale care au valorificat bunurile trecute fraudulos peste frontieră – aici

[232] N.A. - Codul vamal conține referiri în art. 40 alin. 2 la o analiză de risc – Controlul vamal, altul decât cel inopinat, se bazează pe o analiza de risc ce utilizează procedee informatice în scopul de a determina şi cuantifica riscurile şi de a elabora măsurile necesare evaluării acestora, pe baza unor criterii stabilite de autoritatea vamală şi, dacă este cazul, a unor criterii stabilite la nivel internațional. Pentru punerea in practică a măsurilor de gestionare a riscurilor, autoritatea vamală utilizează un sistem electronic corespunzător.

trebuie avute în vedere atât actele prin care se identifică persoana juridică cât şi actele contabile.

3.3.3. Efectuarea de percheziţii

În condiţiile concrete ale cercetării activităţilor ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, percheziţiile vor avea ca scop descoperirea mărfurilor şi bunurilor traficate ilicit peste frontieră, acte în legătură cu acestea, sume de bani obţinute din valorificarea bunurilor sau trecute fraudulos peste frontieră destinate să fie folosite pentru achiziţionare sau/şi transportul acestora, pentru dare de mită, alte acte legate de activitatea ilicită. Ca loc de desfăşurare, vor fi avute în vedere domiciliul persoanelor implicate, locul în care îşi desfăşoară activitatea persoanele juridice implicate, reşedinţa unor cetăţeni străini ori apatrizi, etc.

În procesul verbal prin care se materializează rezultatele activităţii consider necesar să subliniez importanţa consemnării caracteristicilor cantitative şi calitative ale bunurilor descoperite, actele descoperite, cine sunt proprietarii şi cine sunt persoanele îndreptăţite să dispună cu privire la folosirea locuinţelor, garajelor, sediilor, depozitelor, halelor, complexelor comerciale care au fost percheziţionate. Tot în cuprinsul procesului verbal trebuie consemnate şi declaraţiile persoanelor ascultate, cu privire la proveniența şi găsirea bunurilor descoperite – la persoana I-a, între ghilimele – aspect de natură să contribuie, dat fiind că aceste declaraţii sunt luate în condiţiile unei adevărate lupte în plan psihologic, la obţinerea unor elemente noi de anchetă, care să contribuie la o mai operativă rezolvare a cauzei.

Apreciind natura specială a unor bunuri ce constituie obiectul activităţilor ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră apreciez ca necesară sublinierea atenţiei[233] ce trebuie acordată pregătirii şi efectuării acestei activităţi. În ipoteza pe care o analizăm percheziţia trebuie efectuată parcurgând cu strictețe maximă procedura impusă de către legiuitor – pe baza încheierii motivate a legiuitorului ori în caz de infracţiune flagrantă.

Efectuarea percheziţiilor va ţine seama şi de considerentele de timp specifice, momentul oportun trebuind să fie valorificat la maxim, orice întârziere putând conduce la dispariţia bunurilor sau documentelor căutate. Desfăşurarea activităţilor pregătitoare va trebui să contureze informaţional profilul moral şi temperamentul celor la domiciliul cărora ar urma să se efectueze percheziţia, caracteristicile incintei ce urmează să fie percheziţionată, posibilităţile de blocare şi supraveghere, cu consecinţa directă a stabilirii efectivelor care sunt necesare pentru efectuarea activităţii, remarcabil fiind că orice eroare ori superficialitate manifestată putând conduce la ratarea întregii activităţi.

[233] In acelaşi sens a se vedea şi V. Bercheşan, op. cit., pag. 246.

3.3.4. Dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize

Constatările tehnico-ştiinţifice sau expertizele care se dispun în cadrul cercetării activităţilor ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră au ca obiect, pe de o parte, bunurile trecute fraudulos frontiera iar, pe de altă parte, documentele folosite pentru trecerea frauduloasă peste frontieră a acestora.

În cazul investigării traficului ilicit peste frontieră ce a avut ca obiect arme de foc, muniţii, materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanţe radioactive, substanţe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase constatările tehnico-ştiinţifice sau expertizele pot lămuri probleme precum: dacă dispozitivele prezentate pentru examinare constituie sau nu arme de foc în sensul legii; tipul şi modelul armelor de foc; starea de funcţionare a armelor; seria de fabricaţie, modelul, felul gloanţelor, starea lor calitativă şi dacă au fost confecţionate industrial sau artizanal; dacă substanţele, dispozitivele, etc., descoperite fac parte ori nu din categoria materialelor explozive; natura şi compoziţia materiilor explozive în litigiu; dacă materiile explozive analizate sunt sau nu în stare de natură a le face folosibile pentru generarea unei explozii; dacă materialele trimise spre analiză fac parte din categoria materialelor nucleare ori radioactive; natura substanţelor analizate; gradul de radioactivitate al substanţelor analizate; cantitatea de uraniu sau toriu conţinută de substanţa supusă examinării.

Astfel, ca exemplu, în cazul investigării traficului ilicit cu bunuri speciale, atunci când există suspiciuni că s-au trecut peste frontieră materiale explozibile, droguri, precursori, materiale nucleare sau alte substanţe radioactive, substanţe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase, materialele ori substanţele în litigiu vor fi supuse unor constatări tehnico-ştiinţifice sau, după caz, unor expertize care să răspundă la întrebări precum:

- dacă substanţele ori produsele supuse examinării fac sau nu parte din categoria materialelor explozibile, drogurilor, precursorilor, materialelor nucleare sau altor substanţe radioactive, substanţe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase ?
- despre ce produse sau substanţe este vorba ?
- care este concentraţia în substanţă activă a drogurilor, precursorilor, materialelor nucleare sau altor substanţe radioactive, substanţe toxice, deşeuri, reziduuri ori materiale chimice periculoase ?
- dacă în raport cu numărul şi natura compuşilor existenţi în probele analizate se poate aprecia sursa de proveniență a lor ?[234]

Pentru examinarea documentelor asupra cărora planează suspiciuni în legătură cu posibila falsificare a acestora se dispun expertize tehnice a documentelor pentru stabilirea falsului, a naturii, întinderii şi mijlocului prin care a fost creat iar în situaţia falsurilor create prin scrierea cu mâna sau prin

---

234 Pentru detalii a se vedea şi V. Bercheşan, C. Pletea – Drogurile şi traficanţii de droguri, Ed. „Paralela 45”, Piteşti, 1998, pag. 295-296.

contrafacerea semnăturilor se pot dispune expertize grafoscopice pentru identificarea persoanei falsificatorului.

În funcție de natura unor urme descoperite pot fi dispuse şi alte genuri de constatări tehnico-ştiințifice sau expertize cum sunt cele traseologice, dactiloscopice, biocriminalistice, etc.

3.3.5. Ascultarea martorilor

În condițiile cercetării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, martorii pot fi identificați din rândul persoanelor care cunosc despre pregătirile pe care le-au făcut infractorii pentru scoaterea sau introducerea în țară, cu fraudarea regimului vamal, de mărfuri sau bunuri, persoanele care au fost căutate în vederea încheierii unor tranzacții cu astfel de mărfuri, persoanele care au asigurat transportul mărfurilor de contrabandă în condiții legale în apropierea frontierei sau în incinta unor zone economice libere, persoane care au manipulat mărfurile, le-au ambalat sau sortat în baza unor contracte de muncă fără să fi avut cunoştință la momentul efectuării operațiunilor despre proveniența ilicită a mărfurilor, etc.

Ca probleme de lămurit prin ascultarea acestora, printre altele, vor fi în mod obligatoriu următoarele:

- împrejurările în care au luat cunoştință despre traficul de bunuri peste frontieră;
- persoanele implicate, modul de organizare şi sarcinile fiecărei persoane în cadrul planului infracțional;
- natura bunurilor ce constituie obiectul trecerii frauduloase;
- locurile prin care s-a făcut trecerea frauduloasă a bunurilor;
- mijloacele de transport folosite pentru tranzitarea frauduloasă a frontierei a bunurilor, dacă existau contracte economice, cine erau proprietarii şi dacă aceştia ştiau despre folosirea mijloacelor de transport pentru desfăşurarea de activități ilicite;
- personalul autorităților statale implicat în pregătirea şi desfăşurarea activităților ilicite, în ce a constat participarea acestuia, dacă a fost folosită calitatea oficială pe care o aveau, dacă au fost atraşi şi alți funcționari, natura foloaselor primite;
- modul de valorificare a bunurilor trecute fraudulos frontiera, persoanele fizice şi juridice implicate în activitate, dacă s-au întocmit acte comerciale, dacă au fost făcute evidențieri în contabilitatea firmelor implicate, funcționari ai autorității statale implicați în distribuție, persoanele care mai cunosc despre faptă şi împrejurările săvârşirii acesteia, precum şi modul în care au luat cunoştință despre activitatea infracțională;
- alte aspecte legate de modul de operare folosit de infractori – dacă au fost înarmați, dacă au folosit armele, dacă au fost în legătură cu agenți vamali ori ai poliției de frontieră[235].

De subliniat, referitor la ascultarea martorilor în cadrul investigării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste

[235] Pentru problematica şi modul de ascultare al martorilor a se vedea şi E. Stancu – Criminalistica, vol. II, Ed. Actami, Bucureşti, 1999, pag. 153-161.

frontieră, este, pe lângă dificultatea şi complexitatea activității în sine, necesitatea alegerii unor procedee de ascultare oportune pentru fiecare martor în parte pe baza cadrului informațional obținut cu ocazia efectuării activităților pregătitoare; unanim este acceptat că, legat de pregătirea, desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor acestor activități ilicite, martorii sunt puternic influențați – de interese personale ce au legătură cu activitatea infracțională propriu-zisă, cu modul în care se desfăşoară ancheta, cu rezultatele acesteia – fiecare, în parte, dorind să exploateze la maxim situația în interesul său. Nu trebuie uitat că datorită unei conduite echivoce mulți martori sunt într-un fel sau altul implicați în activitatea infracțională, devenind o problemă de analiză şi interpretare a stărilor de lucruri calitatea în care este ascultată şi va participa o persoană în cadrul procesului penal pornit – martor sau învinuit/inculpat.

3.3.6. Ascultarea învinuiţilor/inculpaţilor

Ascultarea învinuiților/inculpaților în condițiile particulare ale cercetării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră este deosebit de dificilă. Cei care vin, în această calitate, în fața anchetatorilor fac parte din aşa numita criminalitate a gulerelor albe – inserția socială este normală sau peste medie, au o pregătire şi o experiență socială care în mod normal le permit formularea unor apărări deosebite, pot poseda chiar o anumită artă, bazată pe cunoaşterea relațiilor specifice domeniului de activitate, de a invoca norme juridice şi stări de fapt de natură să justifice şi să conducă la neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute de Codul vamal. Activitatea în sine poate fi descrisă ca o adevărată luptă în plan psihologic în care ignoranții, anchetatorii superficiali, neprofesioniştii nu au nici o şansă în fața reprezentanților crimei organizate.

În acest context problematica ce trebuie lămurită prin ascultarea învinuiților/inculpaților este deosebit de vastă, aici mărginindu-mă să subliniez următoarele probleme – nu trebuie uitat că specificul fiecărui caz în parte poate impune, în ultimă instanță, ca fiind de interes o problemă sau alta – ca având o importanță aparte:

- cadrul spațio-temporal în care s-a desfăşurat activitatea ilicită;
- data şi modul cum a intrat în rețeaua care a gestionat pregătirea şi desfăşurarea activităților ilicite;
- rolul său şi modul cum a fost concepută să funcționeze structura infracțională;
- persoana sau persoanele care au inițiat activitatea infracțională, sursele de finanțare şi modul cum au folosit inițiatorii, conducătorii sau alte persoane, rezultatele activității infracționale;
- proveniența bunurilor trecute ilicit peste frontieră şi natura acestora;
- locul unde s-au încărcat bunurile, persoanele care au participat la această activitate, mijloacele de transport folosite, dacă au avut loc ulterior transbordări pe alte mijloace de transport şi locul unde au fost făcute, proveniența acestor mijloace de transport, cine a organizat sau/şi finanțat activitățile;

– traseul urmat de mijloacele de transport până la frontiera de stat a României;

– modalitatea de trecere efectivă a frontierei, eventual modul de ascundere al bunurilor; dacă au fost amenajate ascunzători, care era dispunerea acestora în mijloacele de transport;

– dacă au fost atraşi în cadrul activității ilicite agenți vamali sau ai poliției de frontieră, identitatea acestora, ce activități trebuiau efectuate de către aceştia, modul cum urmau să fie recompensați pentru „eforturile" depuse;

– actele folosite pentru inducerea în eroare a agenților vamali, dacă au fost falsificate, modul cum au fost falsificate, de cine şi locul efectuării operațiunilor de falsificare;

– locurile unde erau depozitate bunurile trecute fraudulos frontiera, cine le descărca de pe mijloacele de transport, cine le gestiona, modul de depozitare, dacă se luau măsuri suplimentare de pază, cine o făcea, modalitățile de acces la locurile respective;

– modul cum era recompensat fiecare participant în parte;

– modul cum erau valorificate bunurile trecute ilicit peste frontieră, cine conducea şi organiza rețelele de distribuție, modul cum se făceau plățile, cum se puteau recupera sumele de la datornicii rău-platnici;

– cantitatea de bunuri tranzitate peste frontieră defalcată pe perioade de timp, moduri de valorificare, sortimente, etc.;

– dacă există proprietăți sau alte bunuri procurate cu sumele de banii proveniți din activitatea ilicită desfăşurată pe teritoriul României.

3.3.7. Alte activităţi care pot fi efectuate în funcţie de specificul fiecărei cauze în parte

Cercetarea la faţa locului – se efectuează, cu predilecție, atunci când trecerea peste frontieră s-a făcut cu ocolirea punctelor de control a trecerii frontierei. Locul de cercetat va fi delimitat în funcție de caracteristicile zonei prin care s-a trecut frontiera, traseul urmat de făptuitori pentru trecerea frontierei, locurile de adăpost, locurile de popas, etc.

În cadrul cercetării la fața locului se vor căuta urme de încălțăminte, urme ale animalelor sau altor mijloace folosite pentru transportul bunurilor, urme de natură biologică, bunuri sau resturi de bunuri distruse în timpul transportului, înscrisuri, urme papilare, etc.

În funcție de topografia terenului, activitatea de cercetare la fața locului trebuie extinsă şi către zonele învecinate – clădiri izolate, cursuri de apă, păduri, căile de acces către acestea – pentru a se putea descoperi, astfel, alte locuri unde s-au ascuns făptuitorii, unde au fost aşteptați, unde s-a efectuat transbordarea bunurilor dintr-un mijloc în alt mijloc de transport. De subliniat în context, necesitatea folosirii câinilor de urmărire, natura locului permițând, de cele mai multe ori, prelucrarea urmei de miros în bune condiții.

Prezentarea pentru recunoaştere – desfăşurată în scopul identificării de persoane, bunuri, cadavre, etc. care au legătură cu fapta cercetată, prin intermediul unei persoane care le-a perceput anterior şi a reținut în memorie semnalmentele lor, este folosită în cadrul investigării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră mai mult pentru

identificarea de persoane, atât cele care au participat la trecerea frauduloasă a bunurilor peste frontieră cât şi pentru identificarea celor care au asigurat valorificarea bunurilor, paza, transportul lor în siguranță, etc.

Luarea măsurilor asigurătorii – au ca rațiune recuperarea prejudiciului cauzat prin desfăşurarea activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră, în principal, în paguba bugetului de stat. Dacă luarea măsurilor ca atare – sechestrare, ipotecă, mai rar poprirea – nu ridică dificultăți deosebite, pentru identificarea bunurilor şi stabilirea unei legături, în condițiile în care nu sunt în proprietatea făptuitorilor sau a persoanelor juridice responsabile civilmente, între bunuri şi săvârşirea infracțiunilor vamale, trebuie depuse eforturi deosebite. Cum, de obicei, aceasta se realizează cu greutate se oferă posibilitatea celor interesați să întârzie punerea în practică a măsurilor asiguratorii şi să se piardă urma oricăror bunuri ce ar putea fi folosite pentru recuperarea prejudiciului.

Confruntarea – se poate folosi atunci când, odată câştigată încrederea în buna credință a uneia sau a mai multor persoane ascultate, se trece la ascultarea simultană a uneia dintre acestea cu altă persoană care a mai fost ascultată anterior, însă, între declarația acesteia şi declarația persoanei sau persoanelor acceptate ca fiind de bună credință există contraziceri de natură esențială. Odată cu înlăturarea contrazicerilor de natură esențială pot fi lămurite aspecte deosebit de importante pentru cauză cum ar fi identitatea unor persoane, gradul de implicare al acestora în activitatea ilicită, împrejurări legate de modul de operare, valorificarea bunurilor trecute fraudulos frontiera, etc.

În încheierea acestui capitol consider necesar să subliniez complexitatea şi dificultatea investigării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu traficul de bunuri peste frontieră. Sunt multe considerente pentru care acestea impun respect şi seriozitate în abordare din partea organelor judiciare în vederea prevenirii şi combaterii unor astfel de conduite ilicite. Depăşind nivelul investigării unei anumite conduite infracționale trebuie observate implicațiile acestui fenomen, pentru că, aşa cum confirmă practica judiciară, avem de a face cu un fenomen social aşa cum este şi crima organizată ce conține, ca şi condiție ce facilitează dezvoltarea, alimentarea economiei subterane cu bunuri trecute ilegal frontiera şi, de aici, posibilitatea finanțării pregătirii şi desfăşurării altor conduite de natură infracțională.

CAPITOLUL 4

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A TRAFICULUI DE PERSOANE ŞI A TRECERII ILICITE A FRONTIEREI DE STAT DE CĂTRE PERSOANE

Aşa cum se poate observa, încă din parcurgerea titlului, obiectul acestui capitol este constituit din consideraţii pertinente cercetării unor activităţi ilicite incriminate ca infracţiuni ce par a ocroti valori sociale oarecum diferite – relaţii sociale a căror existenţă şi dezvoltare este condiţionată de respectarea regulilor şi procedurilor specifice regimului trecerii frontierei de stat şi relaţii sociale ce sunt condiţionate de respectarea unor drepturi fundamentale ale persoanelor aşa cum este dreptul de a fi ocrotit de către organele abilitate ale statului împotriva oricăror forme de exploatare. Am considerat că este necesară o abordare complexă deoarece traficul de persoane presupune, implicit, şi nesocotirea valorilor specifice respectării regimului trecerii frontierei de stat. Mai mult, analizând date ce ţin de actualitatea demersului infracţional, am constat că nu este profesionist să analizez cele două domenii de reglementare separat.

Argument şi nu numai – într-o luare de poziţie oficială Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) estima ca aproximativ 200 de mii de femei au căzut victime reţelelor de trafic internaţional, ale căror ramificaţii ajung până în ţările Uniunii Europene. Date ale Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie (OIM) arată că cei mai importanţi exportatori de carne vie către Occident sunt Moldova, România, Ucraina şi Rusia, urmate de Bulgaria[236].

România ar putea fi considerată centrul acestui gen de comerţ, în principal, din două motive: poziţia sa geografică – care o face o ţară de tranzit şi existenţa unui număr mare de persoane sărace, dispuse să facă aproape orice pentru bani.

Cele mai importante rute de trafic ce includ teritoriul României străbat două direcţii „prioritare”:

— una care merge spre nord, către Ungaria, cu ramificaţie spre sud-vest, spre fosta Iugoslavie şi Albania, apoi peste Marea Adriatică, în Italia;

— cealaltă, care merge direct înspre sud, prin Bulgaria către Grecia.

În cadrul primei rute, fetele sunt racolate din oraşele din sud, îndeosebi din Bucureşti şi Timişoara, apoi vândute reţelelor sârbeşti, care le duc mai departe, fiind puse să se prostitueze pe străzile Belgradului ori re-vândute în Bosnia, Kosovo sau Muntenegru. Unele fete ajung în Albania şi apoi, via Italia, în ţări din vestul continentului.

Pe ruta a doua – prin Bulgaria spre Grecia – în Bulgaria, multe dintre fete sunt oprite şi apoi re-vândute diferitelor reţele din Macedonia, Albania sau Italia.

---

[236] A se vedea Raportul privind traficul de fiinţe umane în Balcani coordonat de Paul Radu (România) din partea Centrului Român pentru Jurnalism de Investigaţie şi editat de David Quin, de la biroul IWPR – Institute for War and Peace Reporting – din Londra.

În Balcani rețelele de trafic de persoane sunt grupuri de interese care depăşesc conflictele de natură etnică. Ele sunt cel mai adesea grupuri bine organizate ce au colaborat de fiecare dată când a fost necesar făcând şi trafic de droguri sau de arme – doar ca excepție se poate accepta că există şi traficanți ce operează pe cont propriu.

Totodată, trebuie observat că atât opinia publică, cât şi unii specialişti consideră că traficul de persoane implică nu numai femei şi copii folosiți în industria sexului. O analiză atentă a fenomenului are ca rezultat descoperirea faptului că foarte multe persoane devin victime ale traficului de persoane fiind obligate să efectueze muncă forțată în diferite domenii ale industriei – construcții, agricultură, hoteluri şi restaurante – şi în servicii casnice. Foarte mulți cetățeni români muncesc, fără forme legale, în țări precum Germania, Franța, Italia, Spania, Portugalia, etc., unii bucurându-se de o anumită protecție în schimbul unui procent important din veniturile obținute. Mai mult decât atât, există cazuri de trafic de persoane pentru cerşetorie şi transplant de organe, victimă, în aceste cazuri, putând deveni aproape oricine.

Principial, traficul de ființe umane este, aproape întotdeauna, însoțit de traficul de droguri şi alte tipuri de comerț ilegal. Un studiu efectuat recent de către Ministerul de Externe al Olandei a demonstrat, ca în cincizeci la sută din cazurile de trafic de ființe umane examinate, traficanții erau, de asemenea, implicați în trafic ilegal de droguri sau arme[237].

4.1. Reglementare

Pentru a concluziona cu privire la care sunt formele infracționale ce trebuie avute în vedere de către organele judiciare în cadrul anchetării activităților ilicite pertinente, apreciez că trebuie făcută o analiză atentă a modului în care legiuitorul român a reglementat domeniul în cadrul legislației promulgate după anul 2000.

Astfel, ca punct de plecare, trebuie observate prevederile Legii 243 din 29 Aprilie 2002, ce a aprobat şi completat Ordonanța de Urgență a Guvernului 105 din 27 Iunie 2001, prevederi care constituie actuala Lege privind frontiera de stat a României. Fiind a doua lege, după 1990, această reglementare se constituie într-o normă ce, se apreciază, că asigură în mod optim o congruență necesară cu legislația comunității europene.

În materie penală se realizează o reformă a prevederilor, comparativ cu vechea lege – Legea 56/1992, republicată în 2000 – infracțiunile fiind mai sistematizate şi mai clar definite. În fapt, apreciez că, potrivit legii arătate, avem două infracțiuni specifice regimului de trecere a frontierei de stat:

- **Infracţiunea de trecere ilegală a frontierei** – art. 70 alin 1[238];
- **Infracţiunea de trafic de migranţi** – art. 71 alin. 1[239].

---

[237] William Hill Şeful Misiunii OSCE în Moldova Chişinău 17 noiembrie 2003 www.osce.org/moldova - Traficul de ființe umane: Pe cine afectează şi de ce trebuie să ne îngrijoreze?

[238] Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani.

[239] Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestor activități constituie infracțiunea de trafic de migranți şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

În legătură cu infracțiunea de trecere ilegală a frontierei legiuitorul a reglementat o formă agravată[240], calificată prin scop – sustragerea de la executarea unei pedepse. De asemenea, în ceea ce priveşte infracțiunea prevăzută la art. 71 alin. 1, legiuitorul a prevăzut, la alin. 2 şi alin. 3 al aceluiaşi articol, două modalități agravate una calificată după modul de operare – dacă a fost pusă în pericol viața sau securitatea migranților ori aceştia au fost supuşi la un tratament inuman sau degradant; cea de a doua calificată după urmările desfăşurării activității ilicite – s-a produs moartea sau sinuciderea victimei.

Important de observat este că legiuitorul a prevăzut pentru trecerea ilegală a frontierei o cauză de nepedepsire ce ține de calitatea persoanei – o circumstanță personală ce nu poate beneficia decât persoanelor în cauză – activitatea ilicită este desfăşurată de către o persoană ce este victimă a traficului de persoane[241].

Oarecum surprinzător, la art. 74, legiuitorul reglementează o **formă specială a infracţiunii de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor**, prevăzută şi pedepsită de art. 315 din Codul penal, dispunând – orice utilizare a datelor din SIF (Sistemul de informare național privind circulația persoanelor şi bunurilor prin frontieră) care nu este conformă cu dispozițiile legii constituie abuz în serviciu contra intereselor persoanelor şi se pedepseşte conform Codului Penal. Prezența acestei forme speciale a infracțiunii de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor într-o lege a frontierei poate părea insolită, însă legiuitorul român a dorit, în mod expres, să sublinieze, în aceeaşi lege în care a reglementat înființarea, funcționarea, gestionarea şi regimul de exploatare al SIF, necesitatea aplicării unei pedepse penale pentru orice persoană ce şi-ar permite, având acces prin natura funcției ce o îndeplineşte, să utilizeze, dincolo de dispozițiile legii, date din SIF.

Legiuitorul român, considerând problematica de importanță deosebită, a apreciat necesar reluarea în cuprinsul **Codului Penal** – din 28. 06. 2004 **–** a incriminării unor activități ilicite considerate grave[242]. Astfel, la **art. 330** sub titlul de **„Trecerea frauduloasă a frontierei de stat”** este incriminată, în cuprinsul **alin.1**, într-o formă cadru, intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat – în fapt avem de a face cu un text identic cu cel din cuprinsul legii frontierei, o diferență existând în ceea ce priveşte natura pedepsei cu închisoarea – închisoare strictă, cuantumul pedepsei, atât minimul cât şi maximul fiind mărite: minimul 1 an în loc de 3 luni, maximul 3 ani în loc de 2 ani.

La **alin. 2**, ca formă agravată se preia, de asemenea, textul din legea frontierei – intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse – modificări apărând tot în ceea ce priveşte pedeapsa – închisoarea strictă de la un an la 5 ani, în loc de închisoare de la 6 luni la 3 ani.

---

[240] Art. 70 alin. 2 din O.U.G. 105 din 2001 actualizată prin mai multe legi promulgate succesiv, ultima fiind Legea 278/2006

[241] Art. 70 alin. 4 din O.U.G. 105 /2001 actualizată

[242] N.A. – trecerea frauduloasă a frontierei a fost incriminată în Codul penal înainte de anul 1990, condiții în care soluția incriminării în Codul penal a activităților ilicite pertinente poate fi acceptată ca făcând parte din normalitate

Ca noutate apare, la **alin. 3** o nouă formă infracțională intrarea frauduloasă pe teritoriul țării a străinului declarat indezirabil ori căruia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de şedere în țară, se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani – poate fi acceptată ca o formă calificată după calitatea făptuitorului.

Alin. 4 conține o normă juridică, de noutate, ce conține ca formă agravată după modul de operare – intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse săvârşită în mod repetat, pedeapsa fiind închisoarea de la 3 la 7 ani.

La **alin. 5** se preia norma juridică ce era stipulată în O.U.G. 105 din 2001, forma neactualizată, la art. 71 alin. 1. – infracțiunea de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat – diferența fiind făcută, față de prevederile normei juridice de la art. 71 alin. 1, tot în materia pedepsei – închisoare strictă de la 3 la 7 ani în loc de închisoare de la 2 la 7 ani.

În legătură cu **traficul de migranţi**, îmi permit să observ că există două abordări legale:

— Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestor activități constituie infracțiunea de trafic de migranți – art. 71 alin. 1 din O.U.G. 105 /2001 actualizată;

— Prin trafic de migranți se înțelege asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat a unei persoane care nu are cetățenia acelui stat sau nu domiciliază pe teritoriul acelui stat – art. 331 alin. 5 din Codul penal.

Trebuie subliniat că, dincolo de contextul în care se manifestă cele două norme juridice – una în vigoare, alta promulgată dar, încă, neintrată în vigoare – situație în care, fără precizări legale suplimentare, nu se poate vorbi despre abrogarea primei de către cea de a doua, avem de a face cu două abordări ce sunt sau, cel puțin, par a fi diferite.

În viziunea O.U.G. 105 /2001 actualizată, traficul cu migranți este caracterizat de racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau mai multor persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, spre deosebire de Codul penal, în viziunea căruia, traficul de migranți este caracterizat de asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat a unei persoane care nu are cetățenia acelui stat sau nu domiciliază pe teritoriul acelui stat. Analizând cele două abordări, se pot constata următoarele:

• Pe de o parte avem o enumerare restrictivă de activități formulate generic – racolare, îndrumare, călăuzire, organizarea acestor activități – ce trebuie desfăşurate în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; pe de altă parte se foloseşte o exprimare generică – asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat a unei persoane.

În ambele texte legale sunt folosite exprimări generice ce presupun o subsumare a diferite acțiuni care trebuie să conducă ca rezultat la o stare de lucruri de natură să poată fi echivalată cu înțelesul comun al noțiunilor folosite, indiferent că este vorba despre racolarea, îndrumarea, călăuzirea, organizarea acestor activități ori despre asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat. Se poate pune problema unei echivalențe, pe fond, a celor două exprimări folosite de către legiuitor, în sensul că prin racolare, îndrumare,

călăuzire, organizarea acestor activități s-ar putea înțelege asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat. În opinia mea, avem de a face cu o evoluție în abordarea legală a fenomenului – legiuitorul constatând că racolarea, îndrumarea, călăuzirea, organizarea acestor activități generează probleme în probațiune, demersul judiciar fiind deseori blocat prin apărări ce sunt invocate tocmai în considerarea caracterului echivoc al multora dintre acțiunile făptuitorilor, observând inoperabilitatea pedepsirii tentativei tot datorită caracterului echivoc al acțiunilor ce pot fi desfăşurate, a considerat necesar să renunțe la incriminarea unor conduite considerate aprioric ca fiind de pericol în favoarea unei abordări care să vizeze un rezultat obiectiv constatabil – asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat – aceasta putând include racolarea, îndrumarea, călăuzirea sau/şi organizarea acestor activități.

• Există o diferență de abordare în ceea ce priveşte calitatea persoanelor traficate: pe de o parte sunt avute în vedere orice persoane, important fiind ca acestea să accepte necesitatea trecerii frauduloase a frontierei statului român; pe de altă parte sunt avute în vedere persoane care nu au cetățenia statului pe teritoriul căruia au intrat ilegal.

• Există o diferență în ceea ce priveşte frontiera de stat care este trecută de către migranți: pe de o parte este avută în vedere doar frontiera statului român; pe de altă parte este avută în vedere frontiera oricărui alt stat, important fiind ca persoana ce trece în condiții de ilegalitate să nu aibă cetățenia statului a cărui frontieră o trece.

• Există o diferență sesizabilă la nivelul exprimării naturii activității ilicite fiind folosite două noțiuni trecerea frauduloasă, respectiv, trecere ilegală[243].

Mai trebuie observat că revenirea în conținutul art. 330 alin. 5 din Codul penal la racolarea, îndrumarea sau călăuzirea de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ar putea presupune renunțarea la noțiunea de trafic de migranți ca şi denumire de infracțiune. Nu este aşa. Aşa cum am arătat, legiuitorul readuce în prim-plan noțiunea incriminând în conținutul art. 331 din Codul penal, sub denumirea de **„Trafic de migranţi”,** orice acțiune sau inacțiune prin care se asigură intrarea ilegală pe teritoriul unui stat a unei persoane care nu are cetățenia acelui stat sau nu domiciliază pe teritoriul acelui stat.

De subliniat că în conținutul infracțiunii de Trafic de migranți prevăzută şi pedepsită de art. 331 din Codul penal sunt stipulate şi două forme calificate, chiar şi forma cadru fiind condiționată de urmărirea unui scop explicit. Este clar că, pe fond, legiuitorul este interesat de reprimarea traficului de migranți a cărui rațiune de desfăşurare este obținerea de foloase materiale. Astfel, avem următoarele forme:

♦ Traficul de migranți săvârşit în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material, este pedepsit cu închisoare strictă de la 3 la 7 ani – art. 331 alin. 1 Cod penal;

♦ Traficul de migranți de natură să pună în pericol viața sau securitatea victimei ori să o supună unui tratament inuman sau degradant, este pedepsit cu închisoarea strictă de la 5 la 10 ani – art. 331 alin. 2 Cod penal.

---

[243] N.A. – asupra acestui aspect voi reveni pe parcursul acestui capitol, în cadrul secțiunii destinate prezentării unor considerații cu privire la problema probării activității ilicite.

În conexiune cu traficul de migranți, art. 331 din Codul penal reglementează încă două forme infracționale ce, se apreciază că, sunt de natură a facilita traficul de persoane, după cum urmează:

• Fapta persoanei care, pentru a facilita traficul de migranți, produce documente de călătorie sau acte de identitate false ori procură, furnizează sau posedă asemenea documente, în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material, pedepsită cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani – art. 331 alin. 3 din Codul penal.

• Fapta persoanei care facilitează rămânerea pe teritoriul României a unei persoane care nu are cetățenia română şi nici domiciliul în România, prin orice mijloace ilegale, în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material, pedepsită cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani – art. 331 alin. 4 din Codul penal.

Dincolo de cele două acte normative arătate O.U.G. 105 /2001 actualizată şi Codul penal, mai trebuie subliniată şi existența Legii Nr. 252 din 29 aprilie 2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 112/2001 privind sancționarea unor fapte săvârşite în afara teritoriului țării de cetățeni români sau de persoane fără cetățenie domiciliate în România ce introduce – ca noutate absolută în legislația română sub aspectul obiectului juridic – ocrotirea unor relații diplomatice şi a unor valori general recunoscute – ce introduce o formă specială a infracțiunilor specifice regimului trecerii frontierei de stat. Astfel, sunt impuse ca forme infracționale:

— Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin;

— Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia ori a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin precum şi organizarea uneia sau a mai multora dintre activitățile arătate[244];

— Inițierea sau constituirea unei asocieri în scopul săvârşirii infracțiunii de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat.

Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin este reglementată în două forme: una cadru şi una agravată, calificată prin scop.

<u>În forma cadru</u> se are în vedere intrarea sau ieşirea dintr-un stat străin prin trecerea ilegală a frontierei acestuia, săvârşită de către un cetățean român sau de o persoana fără cetățenie domiciliată pe teritoriul României.

<u>Forma agravată</u> este calificată prin urmărirea scopului sustragerii de la executarea unei pedepse.

A doua formă infracţională este caracterizată de fapta cetățeanului român sau a persoanei fără cetățenie domiciliate pe teritoriul României, care racolează, îndrumă sau călăuzeşte una ori mai multe persoane în scopul

---

[244] Legea 252/2002 introduce o normă juridică – la art. 1 – în conformitate cu care art. 2 din O.U.G. 112/2001 conține la alin. 2 următoarea incriminare: racolarea uneia sau mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau organizarea unei asemenea activități, săvârşită pe teritoriul României de alte persoane decât cele prevăzute la alin. (1). Apreciez că avem de a face cu un exces de zel. Din interpretarea prevederilor de la alin. 1 rezultă, în mod cât se poate de clar că avem de a face cu incriminarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire a uneia ori a mai multe persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau care organizează una ori mai multe dintre aceste activități ilegale indiferent de locul unde sunt desfăşurate acestea – prin natura lucrurilor astfel de activități putându-se desfăşura pe teritoriul național al mai multor state

trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau care organizează una ori mai multe dintre aceste activități ilegale.

Forma infracţională ce are ca obiect **asocierea în scopul săvârşirii unei infracţiuni**[245] constă în inițierea sau constituirea unei asocieri în scopul săvârşirii infracțiunii de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri.

Trebuie observat că, în mod evident, legiuitorul român, considerând necesar să incrimineze prin mijloace specific penale activitatea cetățenilor români şi a persoanelor fără cetățenie ce domiciliază pe teritoriul României ce trec ilegal frontiera unui stat străin ori desfăşoară activități în legătură cu trecerea frauduloasă a frontierei unui stat străin, a acceptat să preia structura şi textul din O.U.G. 105 /2001 actualizată şi să recunoască acestora efecte juridice într-un alt context – legat de frontiera unui stat străin.

Aşa cum am arătat, mai sus, a fost introdusă, ca noutate absolută, ocrotirea intereselor unui stat străin, situație în care trebuie făcută o subliniere în legătură cu obiectul juridic. Este prima oară când legiuitorul se pronunță în sensul creării unei excepții de la principiul teritorialității – legea penală română apără, acum, valori sociale a căror apărare, ca principiu, cade în sarcina altor state. Dincolo de a remarca insolitul, îmi permit să subliniez necesitatea apariției unei asemenea incriminări.

În mod obiectiv, datorită condițiilor actuale – garantarea libertății circulației persoanelor, desființarea vizelor de călătorie pentru țările din Uniunea Europeană – cetățenii români au posibilitatea de a circula, în străinătate, în condiții de normalitate absolută. Este necesar, în aceste condiții, ca România să îşi asume şi unele angajamente în legătură cu respectarea valorilor comunitare, foarte importante devenind, în context, cele legate de procedura specifică tranzitării granițelor comunitare sau/şi ale fiecărei țări membre. Ceea ce excede normalului devine deosebit de periculos astfel că, în temeiul unei normale colaborări, cei care pun în pericol valorile arătate trebuie, înainte de toate, pedepsiți de către legea română.

În ceea ce priveşte traficul de persoane, în România, Legea 678 din 21 Noiembrie 2001, privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane, incriminează ca infracțiuni mai multe activități pe care le consideră de o periculozitate deosebită. De asemenea, legiuitorul român a preluat textele din Legea 678/2001 în Codul penal, le-a adus unele modificări, dând, astfel, forma actuală a incriminării faptelor pertinente fenomenului juridic ce are ca obiect traficarea şi exploatarea ființelor umane, o analiza a diferențelor dintre cele două abordări legale urmând a fi prezentată după descrierea infracțiunilor prevăzute de către Codul penal.

Astfel, putem accepta următoarele forme infracționale reglementate de către Codul penal :

→ **Infracţiunea de trafic cu persoane adulte –** prevăzută de art. 204 din Codul penal, este reglementată în două forme:

1. <u>O formă simplă</u>, caracterizată de două modalități:

[245] N.A. – a se vedea, în condițiile unui tratament similar, observațiile prezentate în capitolul 2.

• una, care are ca subiect pasiv cetățeni români, ce constă în recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane

• cea de a doua, care era ca subiect pasiv persoane care nu sunt cetățeni români, ce constă în determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane, săvârşită în una din următoarele împrejurări:

- folosind față de victimă mijloace frauduloase, violență, amenințări sau orice altă formă de constrângere;
- abuzând de starea specială în care se găseşte victima, din cauza situației sale ilegale ori precare de intrare sau şedere în țară ori din cauza stării de graviditate, unei boli sau infirmități ori unei deficiențe fizice sau mintale;

– pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, pentru ambele modalități.

2. <u>O formă agravată</u>, caracterizată prin existența, de asemenea, a două modalități:

• prima, circumstanțiată după modul de operare şi după rezultatele desfăşurării activității ilicite, în ipoteza în care subiect pasiv sunt cetățeni români, astfel:

- fapta a fost săvârşită de două sau mai multe persoane împreună – formă calificată după modul de operare;
- s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății – formă calificată în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii;
- fapta a produs beneficii materiale importante – formă calificată tot în funcție de urmări, aici fiind vorba despre o categorie aparte ce ține, în primul rând de amploarea activității infracționale desfăşurate;
- fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei – la fel precum cea de a treia, această formă este calificată tot în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii, fiind, în fapt, o completare necesară a acesteia;

– pedepsele fiind detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi pentru primele trei ipoteze şi detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi, pentru cea de a treia;

• ce de a doua, circumstanțiată după modul de operare, în ipoteza în care subiect pasiv sunt persoane care nu au calitatea de cetățeni români, ce constă în aceea că activitatea ilicită se săvârşeşte în mod repetat – situație în care maximul special al pedepsei prevăzută pentru forma simplă se majorează cu 2 ani.

→ **Infracţiunea de trafic cu minori –** prevăzută de art. 205 din Codul penal, este reglementată în mai multe forme, după cum urmează:

● <u>o formă simplă,</u> ce constă în recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane cu vârsta cuprinsă între 15 şi 18 ani, în scopul exploatării acesteia – pedepsită cu închisoare strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.

- o formă agravată, cu mai multe modalități calificate astfel:
  - □ prin calitatea persoanei vătămate: o persoană care nu a împlinit vârsta de 15 ani;
  - □ după caracteristicile modului de operare:
    - fapta a fost săvârşită prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea minorului de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra minorului;
    - fapta a fost săvârşită de două sau mai multe persoane împreună;
  - □ după urmările desfăşurării activității ilicite:
    - s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;
    - fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei;
    - fapta a produs beneficii materiale importante.

Pedeapsa este detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi pentru toate modalitățile, mai puțin cea care este calificată prin producerea, ca urmare, a morții sau sinuciderii victimei, caz în care pedeapsa este detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De observat că ambele infracțiuni de trafic – infracțiunea de trafic cu persoane adulte şi infracțiunea de trafic cu minori sunt infracțiuni care, chiar şi în forma pe care eu am denumit-o simplă, sunt, în fapt forme infracționale calificate prin scop; pentru realizarea elementelor constitutive ale celor două infracțiuni fiind necesară existența şi probarea unui scop explicit – exploatarea.

În cuprinsul art. 207 din Codul penal se dă o definiție legală a exploatării unei persoane după cum urmează:

Prin exploatarea unei persoane se înțelege:

→ executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat, cu încălcarea normelor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate şi securitate;

→ ținerea în stare de sclavie sau alte procedee asemănătoare de lipsire de libertate ori de aservire;

→ obligarea la practicarea prostituției, la manifestări pornografice în vederea producerii şi difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală;

→ obligarea la practicarea cerşetoriei;

→ prelevarea de organe.

Consimțământul victimei traficului de persoane, în conformitate cu prevederile art. 206 din Codul penal, nu constituie o cauză justificativă – aspectul, apreciez că este deosebit de important atât pentru anchetă cât şi pentru tratamentul juridic. Aici, apreciez că trebuie făcută distincție între împrejurările ce țin de persoana făptuitorilor şi împrejurările ce țin de persoana adulților ori minorilor traficați în vederea exploatării.

Cei traficați au motive diverse, de esență fiind posibilitatea obținerii unor sume de bani. Traficanții, de asemenea au motive diverse, de esență fiind, şi în

cazul acestora, posibilitatea obținerii unor sume de bani. Legiuitorul este interesat, aici, de incriminarea şi, implicit, combaterea activității traficanților.

Aşa cum arătat în debutul secțiunii, legiuitorul român a preluat textele din Legea 679/2001 în Codul penal, le-a adus unele modificări, de interes fiind de văzut în ce măsură există un conflict de norme juridice, dacă se pune problema abrogării prevederilor din Legea 679/2001 în totalitate sau, numai, în parte.

Din punctul de vedere al structurii[246] Codul penal plasează ceea ce Legea 679/2001 numeşte „infracțiuni privind traficul de persoane" în capitolul VI – Crime şi delicte contra libertății persoanei – dându-le şi denumiri pe care le apreciez ca, nu numai, sugestive cât şi precise pentru natura activității ilicite ce se doreşte combătută: „traficul de persoane adulte" şi „traficul de minori".

Cu referire, strict, la text, între norma juridică de la art. 204. din Codul penal şi cea de la art. 12 din Legea 679/2001 există următoarele deosebiri:

1. La alin. 1, unde se formulează, pe fond, conținutul constitutiv al infracțiunii de trafic de persoane adulte:

♦ în enumerarea acțiunilor ce constituie elementul material termenul de „primire" este înlocuit cu cel de „preluare";

♦ în prima parte a enumerării modalităților considerate ilicite de către legiuitor prin care subiectul activ poate determina acceptarea sau impunerea traficării este scos termenul de violență, fiind preferată expresia „prin amenințare sau prin alte forme de constrângere..." în loc de „prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere...";

♦ în partea finală a enumerării modalităților ilicite la care am făcut referire mai sus, este scos termenul oferire, textul din Codul penal enumerând „darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", în loc de „oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", aşa cum era prevăzut în Legea 679/2001;

♦ natura pedepsei este adaptată la sistemul introdus de Codul penal – închisoare strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, în loc de închisoare de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.

Cu privire la deosebirile arătate, o subliniere merită făcută în legătură cu enumerarea care are ca obiect „darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", în loc de „oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", Codul penal dezincriminând acțiunea de a oferi bani ori alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane. Situația poate părea ambiguă în condițiile în care acceptarea continuă să fie incriminată. O explicație ar fi că dezincriminarea oferirii este de natură a uşura activitatea organelor judiciare dat fiind ambiguitatea acțiunilor ce pot fi subsumate noțiunii de oferire.

2. La alin. 2, art. 204 din Codul penal a mai fost introdusă o formă agravată calificată în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii – fapta a produs beneficii materiale importante – iar cuantumul şi natura pedepsei a fost sporit, respectiv, adaptată: detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi în loc de închisoare de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

---

[246] N.A. – Pentru precizie, consider oportună introducerea în discuție a categoriei de obiect juridic

3. La alin 3, în Codul penal a fost modificată natura pedepsei – detenţiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi în loc de închisoare de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De asemenea, mai trebuie observat că legiuitorul inserează în conţinutul art. 204 din Codul penal, la alin. 4 şi alin.5, prevederi pe care le-a tratat în cuprinsul Legii 679/2001 la art. 17, alin. 1 şi alin.2, ca infracţiuni în legătură cu traficul de persoane. Totuşi, la fel ca în cazul precedent, există unele diferenţe după cum urmează:

1. Textul din Codul penal conţine expresia „a determina sau de a permite, cu intenţie, direct sau indirect", în loc de „a determina sau de a permite, cu ştiinţă, fie direct, fie prin intermediar";

2. În acelaşi context se foloseşte expresia „intrarea sau rămânerea pe teritoriul României" în loc de „intrarea sau rămânerea pe teritoriul ţării";

3. Se foloseşte expresia „unei persoane care nu este cetăţean român sau nu are domiciliul în România" în loc „de unei persoane care nu este cetăţean român" – se restrânge sfera calităţii pe care o poate avea persoana victimă a traficului de persoane;

4. Se foloseşte expresia, „victimă a traficului de persoane" în loc de „supusă traficului de persoane"

De asemenea, se foloseşte: „folosind faţă de victimă" în loc de „folosind faţă de aceasta"; „victima" în loc de „acea persoană"; „din cauza stării de graviditate" în loc de „datorită sarcinii". Apreciez că sensul este acelaşi, exprimarea din Codul penal fiind caracterizată de mai multă precizie.

Legea 679/2001 mai reglementează – în cadrul art. 18 alin. 1 şi alin. 2 – şi infracţiunea de pornografie infantilă. Codul penal preia textul, îi aduce unele modificări şi incriminează, la rândul său, infracţiunea de pornografie infantilă în cadrul **Capitolului X** – CRIME ŞI DELICTE CONTRA BUNELOR MORAVURI – situaţie în care consider că problematica poate fi analizată oportun în cadrul unui demers centrat pe investigarea formelor infracţionale prin a căror săvârşire se aduce atingere bunelor moravuri.

Mai trebuie observat că formele infracţionale, care au ca obiect organizarea desfăşurării de activităţi ilicite sau asocierea ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei asocieri care are ca scop efectuarea de activităţi ilicite incriminate prin infracţiunile pe care le-am prezentat, constituie o problemă ce ţine, în primul rând, de domeniul prevenirii şi combaterii criminalităţii organizate, situaţie în care consider că este bine ca acestea să beneficieze de o analiză corespunzătoare în cadrul domeniului arătat.

Concluzionând, arăt că pertinent fenomenului în anchetă vom avea activităţi infracţionale caracterizate, din punctul de vedere al unor elemente comune, prin:

→ trecerea ilegală sau frauduloasă a frontierelor de stat – frontiera statului român sau a altui stat;

→ traficul de migranţi

→ abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispoziţiile legii.

4.2. Situaţia premisă

Toate activitățile ilicite la care am făcut referire, considerate de către legiuitor ca fiind deosebit de periculoase, astfel încât să fie necesară incriminarea lor ca infracțiuni sunt caracterizate, înainte de elementele constitutive specifice, de faptul că se desfăşoară în condițiile create de către o situație premisă la ale cărei coordonate principale voi face referire în continuare

Situația premisă, în situația dată, este fundamentată pe **regimul trecerii frontierei de stat a României**, regim circumscris unor instituții precum: infracțiuni de frontieră, frontieră de stat, puncte de trecere, control de frontieră, etc. Astfel în cercetarea infracțiunilor săvârşite la regimul frontierei de stat trebuie avute în vedere următoarele definiții legale date de către legiuitor[247]:

⇒ frontieră de stat este linia reală sau imaginară care trece, în linie dreaptă, de la un semn de frontieră la altul ori, acolo unde frontiera nu este marcată în teren cu semne de frontieră, de la un punct de coordonate la altul; la fluviul Dunărea şi celelalte ape curgătoare frontiera de stat este cea stabilită prin acordurile, convențiile şi înțelegerile dintre România şi statele vecine, cu luarea în considerare a faptului că principiul general acceptat de dreptul internațional fluvial este acela că frontiera trece pe mijlocul şenalului navigabil principal, iar la apele curgătoare nenavigabile, pe la mijlocul pânzei de apă; la Marea Neagră frontiera de stat trece pe la limita exterioară şi limitele laterale ale mării teritoriale a României;

⇒ culoarul de frontieră este fâşia de teren situată de o parte şi de alta a frontierei de stat, stabilită în baza acordurilor şi convențiilor de frontieră încheiate de România cu statele vecine în scopul evidențierii şi protejării semnelor de frontieră;

⇒ fâşia de protecție a frontierei de stat este fâşia de teren constituită de-a lungul frontierei de stat în scopul protejării semnelor de frontieră şi asigurării controlului accesului în apropierea liniei de frontieră;

⇒ frontierele interne sunt frontierele comune terestre ale României cu fiecare dintre statele vecine cu care s-au încheiat acorduri, convenții sau alte înțelegeri internaționale privind eliminarea controlului la frontiera comună, precum şi aeroporturile pentru zborurile externe, curse regulate şi neregulate, porturile maritime şi fluviale pentru liniile regulate de pasageri şi mărfuri care au ca punct de plecare sau ca destinație exclusivă alte aeroporturi sau porturi de pe teritoriile statelor sau comunităților de state cu care România a încheiat acorduri, convenții sau alte înțelegeri internaționale privind eliminarea controalelor la frontieră, fără escale în aeroporturi sau porturi din afara teritoriului acestora;

⇒ frontierele externe sunt frontierele terestre şi maritime, precum şi aeroporturile şi porturile maritime şi fluviale, dacă acestea nu reprezintă frontiere interne;

⇒ zborul intern este orice zbor care are ca punct de plecare sau ca destinație teritoriul României, precum şi orice zbor care are ca punct de plecare sau ca destinație exclusivă teritoriile statelor sau comunităților de state cu care

---

[247] Cap I din O.U.G. 105 /2001 actualizată

România a încheiat acorduri, convenții sau alte înțelegeri internaționale privind eliminarea controlului la frontieră, fără escală pe teritoriul unui stat terț;

⇒ statul terț este orice alt stat, altul decât statele cu care România a încheiat acorduri, convenții sau alte înțelegeri internaționale privind eliminarea controlului la frontieră;

⇒ străinul semnalat ca inadmisibil este persoana care nu îndeplineşte condițiile de intrare în țară prevăzute de legislația în vigoare privind regimul străinilor şi persoana care nu îndeplineşte condițiile pentru acordarea unei forme de protecție, conform dispozițiilor referitoare la statutul şi regimul refugiaților;

⇒ punctul de trecere a frontierei este orice loc organizat şi autorizat de Guvernul României pentru trecerea frontierei de stat;

⇒ punctul de mic trafic şi punctul destinat trecerilor simplificate sunt locuri organizate şi autorizate de Guvernul României pentru trecerea frontierei de stat a persoanelor din zona de frontieră, într-o formă simplificată, convenită prin convenții şi acorduri încheiate cu statele vecine;

⇒ controlul la frontieră este activitatea desfăşurată de personalul autorităților competente pentru asigurarea respectării condițiilor prevăzute de lege pentru trecerea frontierei de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi a altor bunuri;

⇒ infracțiunea de frontieră este fapta prevăzută de lege ca infracțiune, săvârşită în scopul trecerii ilegale peste frontiera de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor sau altor bunuri;

⇒ trecere ilegală a frontierei de stat este trecerea peste frontiera de stat în alte condiții decât cele prevăzute de legea română;

⇒ transportator este orice persoană fizică sau juridică care asigură, cu titlu profesional, transportul de persoane şi bunuri pe cale aeriană, navală sau terestră;

⇒ regimul de control al poliției de frontieră este constituit din totalitatea normelor prevăzute de lege cu privire la verificările desfăşurate de polițiştii de frontieră asupra persoanelor, activităților sau imobilelor aflate în zonele de competență ale poliției de frontieră, pentru constatarea şi sancționarea faptelor de încălcare a normelor prevăzute de lege.

Pentru asigurarea executării pazei şi controlului trecerii frontierei de stat se constituie zona de frontieră ce cuprinde teritoriul aflat pe o adâncime de 30 km față de frontiera de stat şi țărmul Mării Negre, către interior. Regimul de control al poliției de frontieră mai este instituit şi asupra fâşiilor de teren, situate pe o adâncime de 10 km de o parte şi de cealaltă a malurilor Dunării interioare, deschisă navigației internaționale. De asemenea în județele din interiorul țării unde funcționează aeroporturi şi porturi deschise traficului internațional suprafața aeroportului sau a portului cu platformele, imobilele şi instalațiile aferente reprezintă zonă supusă regimului de control al poliției de frontieră.

Regimul juridic al frontierei de stat cuprinde totalitatea normelor prevăzute de legislația internă care privesc frontiera de stat şi desfăşurarea diferitelor activități în zona de frontieră, în zona aeroporturilor şi porturilor deschise traficului internațional. Asigurarea respectării regimului juridic al

frontierei de stat revine autorităților care au atribuții privind controlul la trecerea frontierei de stat şi autorităților administrației publice locale.

În considerarea regimului trecerii frontierei de stat trebuie observate, ca rațiune principală, acele relațiile sociale căror existență, formare şi dezvoltare depinde de respectarea regulilor şi procedurilor specifice, de necesitatea impunerii de restricții sau interdicții pentru trecerea peste frontieră a unor persoane şi mărfuri. În doctrină[248] se pune accentul pe buna desfăşurare a activității autorităților statului, ca purtătoare şi realizatoare a suveranității naționale, aceste considerente făcând necesară includerea infracțiunilor, în discuție, în categoria „infracțiunilor contra autorității", un argument fiind şi acela că, înainte de 1990 infracțiunea de trecere frauduloasă a frontierei era prevăzută de art. 245 din Titlul V al Părții speciale a Codului Penal, ce are ca obiect reglementarea infracțiunilor contra autorității.

Desigur, valorile arătate au o importanță deosebită, însă tocmai din acest punct de vedere, apreciez eu, că nu trebuie expuse ostentativ, în legătură cu conduite ilicite ce nu au, în condițiile actuale – caracterizate de fenomenul imigrației, traficului cu orice, inclusiv cu oameni – legătură directă cu valorile sociale importante invocate.

Accesul persoanelor, în conformitate cu prevederile art. 7 din O.U.G. 105/2001 actualizată, se poate face cu respectarea unor reguli precum:

***** în fâşia de protecție a frontierei de stat până la culoarul de frontieră sau malul apelor, după caz, este permis în baza documentelor de identitate, cu aprobarea administrației publice locale şi cu avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră.

***** pentru efectuarea unor activități dincolo de fâşia de protecție a frontierei de stat, în situația în care aceasta se constituie mai în adâncime, precum şi în insulele şi ostroavele aparținând statului român, situate în apele de frontieră, este permis numai prin locurile şi în condițiile stabilite de administrația publică locală şi cu avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră.

***** în insulele şi ostroavele de formațiune nouă din apele de frontieră este permis numai după determinarea apartenenței acestora, pe baza înțelegerilor încheiate între statul român şi statul vecin.

Important de observat aici este că dacă din punct de vedere terminologic – aşa cum prevede art. 1 din O.U.G. 105/2001 actualizată Legea 243/2002 – **infracţiunea de frontieră** este fapta prevăzută de lege ca infracțiune, săvârşită în scopul trecerii ilegale peste frontiera de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor sau altor bunuri, trecerea ilegală a frontierei a frontierei de stat este definită ca fiind trecerea peste frontiera de stat în alte condiții decât cele prevăzute de legea română.

Cum este necesară o interpretare „per a contrario", devine important de văzut care este procedura prescrisă de legiuitor pentru a trece frontiera de stat a României.

---

[248] A se vedea în acest sens şi A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996. pag 350

Legea română stabileşte că **trecerea frontierei de stat a României**[249] de către persoane, mijloace de transport, mărfuri[250] şi alte bunuri se face prin punctele de trecere a frontierei de stat deschise traficului internațional sau/şi prin alte locuri, în condițiile stabilite de comun acord prin documentele bilaterale încheiate de România cu statele vecine. În mod firesc, trecerea frontierei de către persoane se face cu respectarea regimului frontierei iar trecerea frontierei a mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri se face cu respectarea regimului vamal.

În punctele de trecere se organizează şi se efectuează controlul de frontieră al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri atât la intrarea cât şi la ieşirea din țară, în vederea verificării şi constatării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege în legătură cu aceste operațiuni. De asemenea, în punctele de trecere îşi desfăşoară activitatea personalul tuturor autorităților publice care au, potrivit legii, competențe pe linia controlului la trecerea frontierei de stat.

De mare importanță pentru activitatea anchetatorilor, mai ales în legătură cu posibila cercetarea unor infracțiuni de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii, este înființarea, în condițiile legii[251] a **Sistemului de Informare Naţional privind circulaţia persoanelor şi bunurilor prin frontieră**, denumit **SIF**, sistem unitar la nivel național, prin care se ține evidența, se prelucrează şi se valorifică informațiile cu privire la criminalitatea transfrontalieră şi infracțiunile de frontieră, la persoane şi bunuri. Scopul funcționării SIF constă în sprijinirea acțiunilor de menținere a ordinii publice şi siguranței naționale şi aplicarea prevederilor legale cu privire la circulația persoanelor şi bunurilor pe teritoriul României. Autoritatea publică centrală care gestionează şi răspunde de SIF este Ministerul Administrației şi Internelor. SIF cuprinde acele categorii de date referitoare la persoane fizice şi bunuri care sunt furnizate de autoritățile publice, necesare asigurării respectării regimului juridic al frontierei de stat, precum şi altor interese legitime ale statului. Utilizarea SIF se face cu respectarea dispozițiilor legale privind protecția datelor, precum şi protecția persoanei împotriva prelucrării automate neautorizate a datelor referitoare la persoane.

În SIF pot să introducă date, să le modifice, să le şteargă şi să le prelucreze autoritățile cu atribuții în domeniul apărării naționale, ordinii publice şi siguranței naționale, cele cu atribuții în domeniul respectării regimului juridic al frontierei de stat, precum şi autoritatea judecătorească, potrivit competențelor legale, pe baza protocoalelor încheiate de Ministerul Administrației şi Internelor cu fiecare autoritate. Cu privire la persoane sunt introduse următoarele date:

- numele şi prenumele, numele anterior, pseudonimele sau poreclele care au fost eventual înregistrate separat;

---

[249] Art. 10-11 din Legea 243/2002

[250] N.A. – potrivit art.8 alin 2 din H.G. 445/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a O.U.G. 105/2001privind frontiera de stat României, trecerea peste frontiera de stat a mărfurilor şi a mijloacelor care le transportă se face numai prin punctele de trecere deschise traficului internațional, anume destinate, potrivit legii.

[251] Cap 4 din Legea 243/2002

- semnele fizice particulare, obiective şi inalterabile;
- prima literă a celui de-al doilea prenume;
- data şi locul naşterii;
- sexul;
- cetățenia;
- mențiunea că persoanele în cauză sunt înarmate, după caz;
- mențiunea că persoanele în cauză sunt violente, după caz;
- motivul semnalării;
- măsura care trebuie luată.

Datele privind străinii semnalați ca inadmisibili sunt introduse în SIF în temeiul unei comunicări făcute de o autoritate administrativă sau judecătorească, potrivit legii. Datele privind persoanele căutate în vederea extrădării sau expulzării se introduc sau se transmit de către autoritatea care a dispus măsura, potrivit legii. În situația în care motivul semnalării este săvârşirea unei infracțiuni, autoritatea semnalantă comunică, o dată cu semnalarea, documentele şi următoarele informații care privesc cazul:

— autoritatea care a emis cererea;

— începerea urmăririi penale, existența unui mandat de arestare, a unui mandat de aducere ori a unei hotărâri judecătoreşti executorii;

— natura şi calificarea juridică a infracțiunii;

— descrierea circumstanțelor săvârşirii infracțiunii, inclusiv momentul, locul, gradul de participare la infracțiuni a persoanei semnalate;

— consecințele infracțiunii, în măsura posibilităților.

În SIF pot fi introduse, de către autoritățile autorizate sau la solicitarea autorităților interesate, şi date referitoare la persoanele care necesită o formă de protecție, potrivit legii.

Pentru a preveni săvârşirea infracțiunilor de frontieră şi amenințărilor la ordinea publică în SIF pot fi introduse date provizorii referitoare la persoane sau bunuri, în scopul urmăririi lor şi al controlului la frontieră, dacă:

- există indicii temeinice că persoana în cauză intenționează să comită sau comite infracțiuni;
- aprecierea persoanei în cauză permite, în temeiul faptelor sancționate de lege, comise până în prezent, să se presupună că aceasta va comite şi în viitor alte asemenea fapte.

Fiecare autoritate ce utilizează SIF-ul adoptă, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF, măsurile necesare pentru:

1. a preveni accesul oricărei persoane neautorizate la instalațiile utilizate pentru prelucrarea datelor personale;

2. a preveni citirea, copierea, modificarea sau eliminarea suporturilor de date de către persoane neautorizate;

3. a preveni introducerea neautorizată a unor date în fişier şi orice consultare, modificare sau ştergere neautorizată a unor date personale introduse în fişier;

4. a preveni utilizarea sistemului de prelucrare automată a datelor de către persoane neautorizate prin intermediul echipamentelor de transmitere a datelor;

5. a garanta că, în ceea ce priveşte utilizarea unui sistem automat de prelucrare a datelor, persoanele autorizate au acces numai la datele pentru care sunt responsabile;

6. a garanta că se pot controla şi stabili autoritățile cărora li s-au transmis date personale prin echipamentul de transmitere a datelor;

7. a garanta că se poate controla şi stabili, ulterior, care date personale au fost introduse în sistemul de prelucrare automată a datelor, precum şi momentul şi persoanele care le-au introdus;

8. a preveni citirea, copierea, modificarea sau ştergerea datelor personale în timpul transmiterii lor sau al transportului suporturilor de date.

Pentru prelucrarea datelor în secțiunea sa fiecare autoritate poate desemna numai **persoane cu calificare specială, supuse controalelor de securitate la accesul în spaţiile de lucru şi la instalaţiile utilizate pentru prelucrarea datelor personale –** aspect foarte important în cadrul cercetării utilizării abuzive a datelor din SIF.

Nici cu privire la **traficul de persoane** lucrurile nu stau mai simplu. Şi aici trebuie observată existența unei situații premise constituite din obligațiile autorităților publice în legătură cu prevenirea şi combaterea traficului de persoane. Astfel, în conformitate cu prevederile H.G. 299/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane Ministerul Administrației şi Internelor:

- realizează şi menține în actualitate baza de date privind fenomenul traficului de persoane, monitorizează şi evaluează periodic acest fenomen – cu sprijinul şi a altor ministere;
- realizează studii privind cauzele şi evoluția traficului de persoane la nivel național, pe care le prezintă instituțiilor interesate şi Grupului interministerial;
- organizează culegerea de date şi informații în legătură cu fenomenul traficului de persoane, verificarea, prelucrarea şi stocarea acestora;
- asigură, la cerere, pe teritoriul României protecția fizică a persoanelor victime ale traficului, care sunt părți în procesul penal;
- suportă sumele necesare asigurării protecției fizice a persoanelor victime ale traficului de persoane prevăzute din fondurile bugetare alocate anual cu această destinație;
- asigură, prin structurile sale specializate, la toate punctele de trecere a frontierei de stat a României, personal special instruit pentru identificarea şi preluarea victimelor, în vederea îndrumării acestora către instituțiile specializate;
- organizează cursuri de formare şi specializare a personalului propriu implicat în cercetarea cazurilor de trafic de persoane şi în audierea victimelor traficului;
- informează populația, în zonele de risc ridicat, despre fenomenul traficului de persoane;
- i-a măsuri pentru identificarea persoanelor implicate în desfăşurarea de activități legate de migrația ilegală şi traficul de persoane, precum şi a locurilor de desfăşurare a acestor activități;

- sprijină programele alternative organizate de instituțiile abilitate pentru victimele traficului care nu doresc să se întoarcă în țara de origine;
- înființează o linie telefonică permanentă, cu apeluri gratuite pentru sesizarea cazurilor de trafic şi pentru asistența victimelor traficului;

Cercetarea cazurilor de trafic de persoane se efectuează de ofițeri anume desemnați, specializați în audierea victimelor traficului. Audierea femeilor victime ale traficului de persoane se realizează, de regulă, de ofițeri femei.

Misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, sunt responsabile de aplicarea metodologiei de repatriere a cetățenilor români victime ale traficului de persoane. Acestea pun la dispoziție victimelor traficului de persoane materiale informative privind drepturile pe care le au, procedurile judiciare, precum şi condițiile şi regulile de cazare existente în centrele de asistență şi protecție a victimelor traficului de persoane din țară.

De îndată ce intră în posesia unei informații privind existența în țara de reşedință a unor cetățeni români victime ale traficului de persoane, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, solicită autorităților locale competente datele de identificare a persoanelor în cauză, precum şi alte informații utile în vederea repatrierii, în special, dacă persoana în cauză posedă paşaport sau alt document de identitate, doreşte să fie repatriată şi dispune de mijloacele necesare procurării biletului de transport.

În situația în care persoana în cauză nu dispune de paşaport sau de un alt document de identitate, Inspectoratul Național pentru Evidența Persoanelor asigură identificarea acesteia şi comunică misiunii diplomatice sau oficiului consular, prin intermediul Direcției relații consulare, imediat sau în cel mult 5 zile lucrătoare de la primirea solicitării, aprobarea pentru eliberarea documentului de călătorie în vederea repatrierii.

După eliberarea documentelor de identitate şi obținerea documentului de transport, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, comunică Inspectoratului General al Poliției de Frontieră numele şi prenumele persoanei, numărul şi seria documentului de identitate, mijlocul de transport, punctul de frontieră prin care urmează să intre în țară, data şi ora sosirii la punctul de frontieră, precum şi solicitarea victimei de a fi cazată într-un centru de asistență şi consiliere a victimelor traficului.

Misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, colaborează cu autoritățile locale pentru asigurarea cazării şi întreținerii victimelor traficului de persoane, până la repatrierea acestora, precum şi a biletului de transport. În situația în care în statul de reşedință nu este posibilă cazarea gratuită a persoanelor victime ale traficului de persoane, părinții sau rudele apropiate ale acestora vor fi anunțate să transmită la misiunea diplomatică, respectiv la oficiul consular, sau să depună la casieria Ministerului Afacerilor Externe contravaloarea costului cazării, biletului de transport şi întreținerii până la data repatrierii.

În situația în care persoana care urmează să fie repatriată sau familia acesteia nu dispune de mijloacele necesare achitării contravalorii cazării, întreținerii şi biletului de transport, suma respectivă va fi transferată în contul

Ministerului Afacerilor Externe de consiliul local din localitatea de domiciliu a acesteia.

Inspectoratul General al Poliției de Frontieră comunică datele privitoare la victimele traficului de persoane, punctului de frontieră unde urmează să sosească victima, pentru ca aceasta să fie preluată de ofițerii special desemnați, precum şi unității de poliție în a cărei rază funcționează centrul de asistență şi consiliere în care victima a solicitat să fie cazată, pentru a prelua victima de la punctul de frontieră şi pentru a-i asigura protecția fizică până la cazarea în centru.

Ofiţerii special desemnaţi vor aduce la cunoştință victimelor de îndată faptul că au dreptul să depună plângere împotriva persoanelor care le-au traficat, precum şi să se constituie parte vătămată şi parte civilă în procesul penal, întocmind despre aceasta un proces-verbal semnat de victimă şi de persoana care l-a întocmit. Dacă persoana nu cunoaşte limba română, i se va pune la dispoziție, în mod gratuit, un interpret.

În cazul în care starea de sănătate şi starea psihică a victimei permit, ofițerii special desemnați vor lua o declarație victimei, cu acordul acesteia, cu privire la fapta a cărei victimă este, la făptuitori, precum şi la orice alte împrejurări care prezintă interes pentru activitatea organelor judiciare.

Dacă victima a solicitat să fie cazată într-un centru de asistență şi consiliere, aceasta va fi cazată, de regulă, în centrul solicitat de aceasta sau în centrul cel mai apropiat de localitatea sa de domiciliu, în funcție de capacitatea de cazare şi de gradul de ocupare ale acestor centre. La primirea în centru victimelor li se vor aduce la cunoştință drepturile şi obligațiile pe perioada şederii în centru. Durata cazării victimei într-un centru de asistență şi consiliere nu poate depăşi 10 zile, putând fi prelungită, la solicitarea organelor judiciare, cu cel mult până la 3 luni sau, după caz, pe perioada procesului penal.

Victimelor traficului de persoane, cazate temporar, li se asigură acordă o protecție şi o asistență specială – fizică, juridică şi socială. Personalul centrelor şi lucrătorii Ministerului Administrației şi Internelor asigură respectarea vieții private şi a confidențialității identității victimelor traficului de persoane primite în centre. Programele de asistență derulate în centre vor urmări recuperarea fizică, psihologică şi socială.

Minorilor li se acordă protecție şi asistență specială, în raport cu vârsta lor. Femeilor victime ale traficului de persoane, precum şi celor care sunt supuse unui risc ridicat de a deveni victime ale acestor infracțiuni li se acordă o protecție şi o asistență socială specifică.

Victimele traficului de persoane primite în centrele de asistență şi protecție sunt informate cu privire la procedurile judiciare şi administrative aplicabile, precum şi cu privire la posibilitatea de a beneficia, potrivit legii, de măsuri specifice de protecție a martorilor.

Autoritățile române facilitează cetățenilor străini victime ale traficului de persoane întoarcerea în țara lor de origine fără nici o întârziere nejustificată şi le asigură transportul în deplină securitate până la frontiera statului român, dacă nu este prevăzut altfel în acordurile bilaterale sau multilaterale la care România este parte.

Victimele traficului de persoane, cetățeni străini, sunt informate în locurile de cazare, într-o limbă pe care o înțeleg, cu privire la procedurile judiciare şi administrative aplicate, putând beneficia de consiliere psihică şi psihologică, precum şi de asistență medicală şi socială, într-o limbă pe care o înțeleg.

În cazul aducerii în România de către o companie de transport de victime ale traficului de persoane, cunoscând caracterul ilicit al traficului, compania de transport este obligată să asigure cazarea şi întreținerea acestora pe perioada stabilită de Ministerul Administrației şi Internelor şi să suporte transportul lor până la frontiera română.

4.3. Principalele probleme pe care trebuie să le soluționeze cercetarea

4.3.1. Activitatea ilicită

Dat fiind complexitatea problemelor, voi începe cu unele referiri în legătură trecerea ilegală sau frauduloasă a frontierelor de stat – frontiera statului român sau a altui stat.

Trebuie observat, poate înainte de toate, că multe dintre acțiunile incriminate gravitează în jurul noțiunilor de trecere ilegală şi trecere frauduloasă a frontierei de stat.

Astfel: intrarea sau ieşirea din țară trebuie să fie făcute prin trecerea ilegală a frontierei de stat; străinul, declarat indezirabil ori căruia i s-a interzis dreptul de intrare sau şedere în țară, intră fraudulos în țară; racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, etc.

Ce presupune trecerea ilegală a frontierei de stat ? – trecerea peste frontiera de stat cu încălcarea regimului legal[252]. Practic, avem de a face cu nerespectarea, încălcarea regimului legal pentru trecerea frontierei de stat, trecerea trebuind să fie, iar în aceste condiții, devine, efectiv ilegală.

Întrucât formularea poate apărea ca nouă față de vechea lege – Legea 56/1992 privind frontiera de stat a României, republicată în 2000 – consider necesară o minimă analiză, aceasta fiind necesară pentru claritatea şi rigoarea demersului ştiințific.

Astfel Legea 56/1992 devenită Legea 56/2000 prevedea la art. 69: „Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani". Pe lângă forma cadru, vechea lege prevedea mai multe modalități agravate, calificate prin scop sau prin modul de operare, după cum urmează:

– trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse;

[252] N.A. – la care am făcut referire în cadrul secțiunii ce are ca obiect situația premisă

– trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită prin forță sau prin atacarea polițiştilor de frontieră, polițiştilor sau a lucrătorilor vamali;

– trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită de către două sau mai multe persoane împreună sau de către persoane înarmate;

– trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită în scopul scoaterii din țară a unor bunuri din patrimoniul cultural național sau de valoare deosebită, al traficării de arme, muniții, materiale explozive sau radioactive, a produselor şi substanțelor stupefiante, psihotrope ori toxice.

O întrebare apare ca firească – care este rațiunea pentru care legiuitorul român a introdus această inovație, trecere ilegală în loc de trecere frauduloasă formulare promovată de vechile reglementări ?

Din punct de vedere noțional, cele două expresii pot fi acceptate ca identice? Iar dacă da, atunci de ce a mai fost necesară introducerea unei noțiuni noi? – asta, mai ales în condițiile în care cuprinsul următoarelor alineate – art. 330 alin.3, 4 şi 5 din Codul penal – în materia unor conduite infracționale conexe, se revine la expresia consacrată de trecere frauduloasă a frontierei.

O logică minimă, presupune, în analiză, că cele două noțiuni nu sunt identice. Prin „trecere" se înțelege faptul de „a trece", ceea ce presupune, între altele, a merge fără oprire printr-un loc[253], în cazul de față, pe traseul ce se intersectează, ce trece peste frontiera de stat. Termenul de „fraudulos" este definit ca fiind ceva bazat pe înşelăciune, pe rea credință[254]. Pe cale de consecință, prin „trecere frauduloasă a frontierei" se va înțelege intrarea ori ieşirea din țară uzând de inducerea în eroare a organelor abilitate de lege să supravegheze respectarea regimului de trecere a frontierei.

În ceea ce priveşte „Trecerea ilegală a frontierei", aceasta beneficiază de o definiție legală în cuprinsul art.1 lit. m din Legea 243/2002 – trecerea peste frontiera de stat în alte condiții decât cele prevăzute de legea română.

Aşa cum se poate observa, <u>orice trecere frauduloasă este o trecere ilicită, însă nu orice trecere ilicită este şi o trecere frauduloasă</u>. Trecerea frauduloasă este caracterizată de o intenție calificată, manifestă, situație ce nu mai este valabilă pentru trecerea ilegală.

<u>În acest context apreciez că legiuitorul român, înlocuind termenul de „fraudulos" cu termenul de „ilegal", a dorit să extindă sfera acțiunii legii penale şi la alte conduite ilicite, ce sub imperiul vechii legi ar fi putut să se eschiveze tratamentului penal.</u>

Revenind la acțiunile incriminate, acestea sunt numeroase, însă, fiecare, în parte, prezintă un grad de pericol social suficient pentru a fi incriminate în conținutul constitutiv al unor infracțiuni.

■ Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat presupune tranzitarea frontierei dinspre teritoriul național spre teritoriul altui stat ori invers cu încălcarea procedurilor impuse prin regimul trecerii frontierei de stat.

■ Intrarea frauduloasă pe teritoriul țării, precum şi trecerea frauduloasă a frontierei de stat presupune tranzitarea frontierei dinspre teritoriul național

---

253 N.A. – a se vedea DEX, Editura Academiei Române, 2002, pag 1109

254 N.A. – a se vedea DEX Editura Academiei Române, 2002, pag 397

spre teritoriul altui stat ori invers prin inducerea în eroare a organelor abilitate de lege să supravegheze respectarea regimului de trecere a frontierei.

În ceea ce priveşte incriminarea ce are ca **obiect racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ori organizarea unor asemenea activităţi**, legiuitorul a avut în vedere acțiuni alternative, nefiind exclusă nici posibilitatea ca o activitate infracțională să fie caracterizată de efectuarea a două ori a întregului ansamblu de acțiuni.

Pentru mai multă precizie sunt necesare unele explicații.

Prin „racolare" se înțelege o atitudine activă din partea făptuitorilor ce depun toate eforturile pentru a recruta, strânge, atrage, selecționa prin diferite mijloace care, pornind de la simple promisiuni sau vânzări de ponturi persoanelor interesate, ajung până la exercitarea de presiuni şi amenințări[255].

„Îndrumarea" presupune, în limbaj comun[256], punerea unei persoane pe un anumit drum, pe o anumită direcție, arătarea drumului cuiva, a da relații pentru ca o persoană să poată realiza ceva.

Prin „călăuzire" este presupusă acțiunea unei persoane de a conduce o altă persoană pe un drum, îndrumarea, învățarea, povățuirea, sfătuirea, orientarea cuiva[257] pentru a efectua o anumită activitate.

„Organizarea" activităților arătate, în mod firesc, presupune gestionarea resurselor, contactarea de persoane, angajarea de servicii, managementul aferent, etc., totul pentru realizarea obiectivelor propuse.

Se poate observa că primele trei variante au un conținut asemănător, diferențele fiind mai mult de nuanță. În doctrină[258] s-a arătat că legiuitorul le-a folosit împreună din scrupulozitate, astfel încât să nu rămână nesancționată nici o activitate ce favorizează ajută ori pregăteşte trecerea frauduloasă a frontierei de stat. În mod practic, legiuitorul, ca excepție, a incriminat actele premergătoare, toate variantele elementului material putând constitui o antecedență a trecerii frauduloase[259].

Pentru existența infracțiunii, în discuție, este irelevant că activitatea ilicită este finalizată prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat de către persoanele racolate, îndrumate, etc. Consumarea acestei infracțiuni are loc în momentul desăvârşirii acțiunii ce constituie obiectul activității ilicite, indiferent de durata şi consistența acesteia[260]. În aceste condiții, deşi este incriminată separat în art. 332 din Codul penal, tentativa este greu de imaginat. Orice act material menit să ajute o persoană să treacă fraudulos frontiera – iar aici variantele faptice sunt diverse – intră în sfera noțiunilor ce sunt avute în vedere de elementul material al infracțiunii.

---

[255] A se vedea F. Dumitrescu în DCR , pag 396

[256] DEX pag. 528

[257] DEX pag. 148 şi DLRM pag 124

[258] A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, edit. Lumina Lex 1996 pag. 368

[259] N.A. – am introdus nota de relativitate fiind evident că trecerea frauduloasă poate fi săvârşită şi fără să fie implicată o racolare, îndrumare, călăuzire sau organizarea acestora.

[260] A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag. 369

Mai trebuie observat că în trei din cele patru variante de săvârşire – îndrumare, călăuzire, organizare – activitatea ilicită poate deveni continuă, astfel că se va putea analiza un moment în care infracțiunea se consumă şi un moment în care infracțiunea se epuizează, odată cu finalizarea ultimului act de executare.

Existența infracțiunii în forma consumată ori ca tentativă nu este influențată de săvârşirea unei singure variante, a două ori a tuturor variantelor, cu privire la o singură persoană sau cu privire la mai multe persoane, în mod independent ori constituite în grup. Aceste împrejurări sunt de natură să dea un conținut complex activității ilicite care, fără îndoială, vor trebui să fie avute în vedere pe parcursul anchetei.

În ipoteza unei activități organizate, apreciez că săvârşirea infracțiunii în mod repetat – se racolează mai multe persoane, în timp, ce sunt călăuzite, îndrumate şi organizate pentru a trece fraudulos frontiera de stat – conferă activității ilicite caracter continuat, infracțiunea nu va rămâne una singură, cu caracter continuu deoarece vor fi mai multe activități infracționale în baza aceleiaşi rezoluții. Lucrurile nu sunt foarte simple, pentru că dacă organizarea depăşeşte anumite limite, pe care le consider fragile, având în vedere că în practică a organiza o activitate de felul celei pe care o analizăm nu poate fi concepută în afară unui grup, unei asocieri ce are un număr minim de membri, ce îşi asumă sarcini precise, suportă un anumit management, participă la împărțirea şi valorificarea profiturilor, etc., caz în care ancheta trebuie să urmărească prevederile legale ce acoperă tocmai asocierea, inițierea ori sprijinirea unei asociații care să aibă ca scop pregătirea, desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor activităților ilicite în discuție.

Asocierea, inițierea, aderarea sau sprijinirea unei asocieri urmărind pregătirea, desfăşurarea şi exploatarea rezultatelor unor activități ilicite de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, ca şi activități ilicite pot fi desfăşurate independent de realizarea efectivă a racolării, îndrumării, etc. Dacă ancheta poate proba existența asocierii şi, eventual, a altor acțiuni conexe, apreciez că nu este nevoie să se fi pus în acțiune scopul asocierii.

În ceea ce priveşte **abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispoziţiile legii**, aşa cum este reglementată de art. 74 din Legea 243/2002 – orice utilizare a datelor din SIF (Sistemul de informare național privind circulația persoanelor şi bunurilor prin frontieră) care nu este conformă cu dispozițiile legii, constituie abuz în serviciu contra intereselor persoanelor şi se pedepseşte conform Codului Penal – s-ar putea trage concluzia că avem de a face cu o infracțiune de pericol, în cadrul laturii obiective rezultatul socialmente periculos – prejudicierea intereselor legale ale unei persoane – neproducând efecte juridice legate de existența infracțiunii, raportul de cauzalitate rezultând „ex re" din însăşi materialitatea săvârşirii infracțiunii.

Îmi permit să observ că, în aceste condiții, situația ar putea deveni paradoxală: am avea, pe de o parte, o infracțiune cadru, prevăzută de Codul penal ca infracțiune de rezultat, a cărei existență este condiționată de realizarea unui anume rezultat socialmente periculos – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – şi de existența unui raport de cauzalitate între elementul

material al infracțiunii – în varianta cadru, o acțiune sau o inacțiune şi rezultatul socialmente periculos arătat iar, pe de altă parte, o formă specială a aceleiaşi infracțiuni prevăzută de o lege specială – legea frontierei de stat – ce, în conținutul constitutiv nu face nici o referire la realizarea sau nu a unui rezultat.

Apreciez că o asemenea soluție trebuie nuanțată. În opinia mea şi forma prevăzută de Legea 243/2002 este condiționată de existența unui rezultat socialmente periculos, în fapt identic cu cel prevăzut de varianta cadru din Codul penal – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – atât doar că acesta este prezumat, fiind imposibil de acceptat, cel puțin în viziunea legiuitorului, că săvârşirea acțiunii caracteristice elementului material să nu producă o vătămare intereselor legitime ale persoanei ale cărei date sunt utilizate. Care ar fi argumentele în sprijinul unei asemenea soluții ? Aşa cum am arătat atunci când am expus situația premisă, fiecare autoritate ce are acces la datele introduse în SIF răspunde pentru prejudiciul cauzat unei persoane prin utilizarea fişierului SIF, fiind obligată, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF să ia măsurile necesare pentru preveni orice scurgere de informații. Pentru a clarifica lucrurile apreciez ca necesară o subliniere cu privire la obiectul juridic pe care îl apreciez ca fiind complex.

Pe de o parte, există relațiile sociale a căror formare şi normală desfăşurare este condiționată de respectul ce trebuie acordat regimului juridic stabilit de legiuitor pentru SIF. În altă ordine de idei, vor trebui observate relațiile sociale ce gravitează în jurul persoanei, a intereselor legale ale acesteia ce trebuie ocrotite. Foarte important este de observat că legiuitorul face o concesie, pe cale de excepție, reglementând funcționarea SIF, având ca rațiune înmagazinarea şi exploatarea unor date, în virtutea unui interes general, socialmente declarat ca mai important decât interesele particulare ale persoanelor implicate privite separat la nivel individual. Cum în virtutea interesului general – fundamentat pe scopuri ce țin de combaterea criminalității transfrontaliere, prevenirea şi combaterea infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul frontierei, siguranța națională, etc. – nu pot fi prejudiciate interesele fireşti ale persoanelor, exploatând date din SIF pentru realizarea unor interese ce exced celor avute în vedere de legiuitor şi, pe cale de consecință, crearea unui prejudiciu persoanelor la care se referă datele exploatate ilegal, a fost nevoie de reglementarea formei infracționale analizate în această subsecțiune.

Pe cale de consecință, trebuie observat că legiuitorul nu a făcut o referire expresă la rezultatul socialmente periculos întrucât nu a fost nevoie, rezultatul periculos, la nivel social, este prezumat, dat fiind natura datelor ce sunt cuprinse în SIF.

O problemă, firească, apare în latura practică a anchetei. Activitatea ilicită constă, generic, într-o acțiune – utilizarea datelor din SIF – circumstanțiată prin nerespectarea dispozițiilor legii. Cercetarea va stabili existența elementelor constitutive ale infracțiunii, identitatea făptuitorului, circumstanțele săvârşirii faptei, etc., iar acțiunea penală va fi satisfăcută. Persoana vătămată prin săvârşirea infracțiunii, pe calea promovării acțiunii civile, va fi nevoită, alături de rezultatul anchetei, să demonstreze îndeplinirea condițiilor specifice răspunderii civile delictuale ?

Nu cred că este necesară introducerea, în analiză, a altor situații în care persoane vătămate, prin săvârşirea unor infracțiuni declarate de pericol, promovează acțiunea civilă solicitând recuperarea prejudiciului material sau/şi moral, dar, pe ipoteza dată, consider că discuția trebuie canalizată pe existența şi pe posibilitatea de determinare cu certitudine a prejudiciului.

Astfel, infracțiunea există, făptuitorul va constitui subiectul răspunderii penale, însă, în materia acțiunii civile, partea civilă solicită acoperirea unui prejudiciu ce, înainte de toate trebuie determinat ca întindere iar aceasta nu se poate face decât după ce, în prealabil, s-a probat existența acestuia.

Mai trebuie observat că, sub aspectul desfăşurării şi anchetării activității ilicite, consumarea infracțiunii are loc în momentul în care ia sfârşit primul act de utilizare nelegală a datelor din SIF, infracțiunea, în forma aceasta specială, fiind susceptibilă de o continuare în timp a activității infracționale, devenind, astfel, infracțiune continuată – caz în care vom distinge, pe lângă momentul consumării şi un moment al epuizării. Tentativa, datorită contextului, nu este incriminată, în practică fiind imposibil de stabilit limita între îndeplinirea firească a sarcinilor de serviciu şi această formă a infracțiunii. Cert este că în momentul în care conduita capătă relevanță sub aspectul pericolului social, atunci când se încalcă dispozițiile legii, infracțiunea este deja consumată.

Ce se întâmplă atunci când o persoană din afara sistemului autorităților statului sau chiar un funcționar public din sistem dar care nu are ca sarcină de serviciu, nefiind abilitat să ia la cunoştință despre datele din SIF, reuşeşte, în mod fraudulos, să intre în posesia unor date din SIF şi, eventual, să le folosească ? Consider că activitatea ilicită arătată nu intră în sfera de incriminare a textului art. 74 din Legea 243/2002, ancheta urmând a fi direcționată în sensul constatării elementelor constitutive ale altor infracțiuni.

O subliniere consider că trebuie făcută şi în legătură cu aşa-numitul mod de operare folosit pentru desfăşurarea activităților ilicite.

Trecerea ilicită poate fi făcută – ca exemplu – atacând polițiştii de frontieră aflați în misiune, prezentând acte falsificate sau care sunt ale altei persoane, corupând funcționarii publici din punctele de trecere a frontierei, prin ascunderea în diferite locuri din mijloacele de transport, etc. Apreciez că folosirea unor moduri de operare care presupun, prin însăşi natura lor, efectuarea de acțiuni specifice elementelor constitutive ale altor infracțiuni trebuie cercetate – de preferat – ca activități ilicite ce presupun săvârşirea unui concurs real sau ideal, după caz, de infracțiuni.

Aşa cum am arătat în prezentarea generală a infracțiunilor, traficul de persoane şi traficul de minori sunt caracterizate de desfăşurarea nemijlocită a unor activități considerate de către legiuitor pertinente la noțiunea de trafic: recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane – în cazul traficului de persoane; şi recrutarea, transportarea, transferarea, găzduirea sau preluarea unei persoane – în cazul traficului de minori. Există o diferență de nuanță între cele două formulări legale: folosirea cuvântului „cazarea" în incriminarea traficului de persoane, respectiv, folosirea cuvântului „găzduirea" la traficul de minori, explicabilă prin dorința legiuitorului de a folosi o exprimare cât mai precisă – minorii sunt găzduiți, aceştia neputându-se caza întrucât nu sunt acceptați de către întreprinderile hoteliere pentru a încheia astfel de contracte în nume propriu.

Trebuie observat că dincolo de activitățile pertinente traficului, în cazul traficului de persoane, legiuitorul are în vedere folosirea unor mijloace de natură a eluda exprimarea voinței persoanei a cărei muncă urmează a fi exploatată: prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-şi exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane.

În cazul minorilor nu a mai fost necesar ca să se prevadă expres folosirea unor astfel de mijloace întrucât folosirea minorilor la muncă este, cel puțin ca principiu, interzisă, iar dacă se poate accepta dreptul unui persoane mature de a decide liber ce vrea să facă cu corpul său – în sensul de a fi de acord să presteze diverse activități cunoscând că o parte importantă a veniturilor care i s-ar cuveni pentru munca prestată va fi însuşită de către alte persoane – persoanele minore nu pot beneficia, şi nici nu este normal să beneficieze de exercițiul acestui drept.

Activitatea ilicită în cadrul traficului de persoane mature sau minori cuprinde, ca regulă, toate etapele avute în vedere de către legiuitor. Deşi legiuitorul a incriminat mai multe acțiuni, care pentru realizarea laturii obiective a infracțiunilor pot fi realizate alternativ, neinteresând decât pentru evaluarea amplorii activității infracționale şi individualizarea pedepselor, dacă a fost efectuată doar una, mai multe sau toate activitățile incriminate. În mod clar rațiunea desfăşurării activităților ilicite este obținerea de avantaje materiale de pe urma exploatării persoanelor traficate, situație în care organizația criminală se implică în toate acțiunile incriminate de către legiuitor, pentru obținerea de bani fiind necesară, ca principiu, recrutarea de persoane, transportul, desfăşurarea de activități „productive", etc.

Recrutarea persoanelor ce urmează să fie traficate implică metode diverse, în funcție de nivelul de organizare al rețelelor infracționale, de calitățile şi de posibilitățile logistice pe care le au cei care sunt direct implicați în această activitate, metodele curente folosite pentru recrutare fiind următoarele:

– recrutarea prin baruri, cafenele, cluburi, discoteci, etc. de persoane care trec prin „perioade dificile" sau care îşi manifestă un anumit interes pentru munca în străinătate;

– recrutarea prin cunoştințe de familie şi cercuri de prieteni;

– recrutarea prin reclame, anunțuri, oferte de muncă sau oferte de studii în străinătate;

– recrutarea prin intermediul unor agenții care oferă locuri de muncă, studii sau căsătorii în străinătate;

– căsătorii formale, încheiate doar pentru a putea înşela vigilența persoanelor traficate şi a apropiaților acestora.

Făptuitorii îşi focalizează demersul criminal asupra persoanelor aflate în căutarea unei şanse de a pleca în străinătate ca un fel de izbăvire din sărăcie, de plecare într-un fel de rai în care totul este bun şi corect, având o situație financiară şi familială precară. Sunt oferite meserii bănoase în străinătate – ca exemplu pentru femei: chelnerițe, dansatoare, artiste, servicii de escortă, femei

de serviciu pentru familii sau cosmeticiene. Una dintre cele mai tentante promisiuni pentru persoanele ce vin din Europa Centrală şi de Est este oferta unei cazări proprii, ceea ce reprezintă un nivel de independență inimaginabil în țările lor de origine. Persoanele traficate sunt lăsate să creadă că vor pleca într-o țară bogată din Europa Occidentală, unde în scurt timp vor câştiga sume mari de bani, pe care le pot folosi pentru ele şi familiile lor, în scopul ieşirii din sărăcie şi disperare.

Principial, trebuie observat că există doar foarte puține criterii prin care persoanele traficate îşi pot da seama dacă este vorba de oferte serioase, pentru activități care să fie desfăşurate în condiții de legalitate, sau dacă este vorba de "fațade" pentru traficul de persoane.

În cazul femeilor, uneori acestea sunt vândute fără consimțământul lor, de către rude, de către "prietenul lor" sau de instituții de stat cum ar fi căminele de copii orfani. Se descoperă din ce în ce mai multe cazuri în care femeile şi adolescentele au fost răpite cu forța de acasă şi traficate în altă regiune în țara lor de origine sau în străinătate.

Problema este deosebit de complexă. În cazul persoanelor mature, trebuie acceptat că multe dintre acestea realizează cam ce fel de munci vor trebui să presteze însă sunt induse în eroare cu privire la condițiile în care li se va cere să lucreze. Astfel, se estimează că mai mult de 25% din femeile recrutate îşi dau seama de la început, că în străinătate, vor lucra în industria sexului. Ele sunt însă induse în eroare în ce priveşte condițiile muncă în care li se cere să lucreze. Se aşteaptă la un grad ridicat de independență, cred că vor putea lua decizii în legătură cu munca lor şi îşi închipuie că vor lucra ca artiste de strip-tease, în „peep-show-uri" sau ca prostituate „clasice", făcând numai „sex clasic".

Răspunsul la întrebarea dacă o persoană a fost sau nu constrânsă, înşelată sau dacă a consimțit de bună voie să fie traficată, este un element central în raționamentul organelor judiciare – este vorba de o „victimă a traficului de persoane" sau nu ?

După procesul de recrutare urmează transportul şi transferul persoanelor traficate, care presupune cazarea şi primirea victimei în mai multe locuri, pe diferite perioade de timp, inclusiv preluarea inițială şi transferul victimei pe teritoriul țarii ei de origine. Este posibil ca pe timpul călătoriei persoanele traficate să fie vătămate prin desfăşurarea a diferite activități ilicite precum: violuri, furturi, tâlhării, etc. Cele mai multe dintre persoanele traficate n-au mai fost niciodată în străinătate şi sunt total dependente de traficanții lor, părăsesc țara de origine fără un paşaport valabil pentru călătorii internaționale, pentru că li s-a spus că nu au nevoie de el, sau că vor primi un paşaport mai târziu. Dacă, totuşi, sunt în posesia unui paşaport, de cele mai multe ori documentul le este confiscat, rămânând la traficant ca un fel de garanție că victima se va supune.

Persoanele care nu au documente valabile de identitate sunt şi mai vulnerabile la capriciile agenților lor, care ştiu că e puțin probabil ca ele să obțină protecția poliției sau a statului respectiv, în cazurile în care procesul de transfer a fost întrerupt, sau au cerut ajutor din proprie inițiativă.

Reacția organelor judiciare față de persoanele care se află în faza de transferare, trebuie fie adecvată, fiind necesar să fie analizate, cu atenție, toate

aspectele desfăşurării activităților ilicite, în vederea acordării de asistență şi începerii anchetei pentru săvârşirea de infracțiuni privind sau în legătură cu traficul de persoane.

Important pentru desfăşurarea unor activități de constatare în flagrant a infracțiunilor arătate este faptul că transportul se face, de obicei, cu camioane, autoturisme sau cu trenul deoarece aceste mijloace de transport sunt mai flexibile decât avionul – poliția, poliția de frontieră, jandarmeria putând organiza în cooperare activitățile necesare pentru identificarea persoanelor traficate şi a rețelelor de traficanți.

Companiile de transport au obligația să ia la bord numai pasagerii care sunt în posesia unui bilet de călătorie valabil (deci autentic şi achitat) şi a vizelor corespunzătoare, personalul acestor companii nepermițând urcarea la bord a pasagerilor decât după ce au verificat că aceştia dețin într-adevăr documentele necesare. Într-un număr redus de cazuri, companiile de transport mai puțin corecte şi cu mai puține scrupule preiau numai responsabilitatea pentru verificarea biletelor de drum, aşteptându-se ca Serviciul de Paşapoarte şi Migrație să controleze dacă documentele de călătorie (paşaport şi viză) sunt valabile şi autentice. Companiile din această categorie sunt conduse de dorința de profit – în ciuda faptului că amenzile primite pentru transportarea pasagerilor fără documente de călătorie micşorează profitul, ele, totuşi, încalcă des obligațiile lor legale de a verifica şi documentele de călătorie.

Ajungând la destinație victimele îşi dau seama că scopul traficantului este exploatarea. Din momentul în care persoanele traficate ajung în țara de destinație finală, ele descoperă că vor trăi în condiții de sclavie, de cele mai multe ori în industria sexului sau trebuind să efectueze munci necalificate la persoane particulare ori ca muncitori pe şantiere sau în fabrici care funcționează la limita legalității, lucrând un mare număr de ore în condiții inumane.

Persoanele traficate sunt adesea mutate din oraş în oraş şi, uneori, din țară în țară. Aceste deplasări au scopul, pe lângă acela de a acoperi cererea pe piața neagră a forței de muncă, de a le dezorienta, astfel încât să nu fie timp pentru dezvoltarea de relații sociale, de prietenii, etc. şi să nu se poată familiariza cu împrejurimile. Alt motiv este împiedicarea poliției să descopere traficul de persoane şi să strângă informații. Multe victime sunt supuse unor abuzuri fizice şi sexuale, fiind ținute în condiții de captivitate reală sau psihologică. Există cazuri în care victimele sunt chiar omorâte, ca un avertisment pentru alte victime, pentru a le împiedica să depună mărturie sau să caute ajutor. Amenințarea cu represalii împotriva victimelor sau a familiilor lor şi lipsa actelor de identitate, respectiv posesia unor acte false sunt motivele pentru care multe victime nu încearcă să scape. Fiind supuse permanent abuzurilor fizice, emoționale şi sexuale, ele nu mai au altceva de făcut decât să rămână în situația respectivă.

Aşa cum arătat principalul țel al traficanților este obținerea unor sume mari de bani din exploatarea victimelor pe o perioadă mare de timp. Ei vor să îşi protejeze investițiile, ceea ce înseamnă că vor lua toate măsurile ca victima să continue să muncească, fără să încerce să scape. De aceea, traficantul vrea să aibă un control permanent asupra victimelor. Pentru controlul victimelor traficului în faza de exploatare se folosesc diferite metode. Fiecare metodă poate

fi utilizată separat, dar în majoritatea cazurilor se folosesc mai multe deodată, urmărind crearea unei situații de captivitate reală sau psihologică. Printre cele mai folosite metode sunt:

- Constrângerea cauzată de datorii – persoanele traficate sunt nevoite să împrumute sume de bani cu care să-şi plătească transportul, cazarea şi alte cheltuieli aferente formalităților de intrare în țară; apoi li se cere să restituie sume exagerate. Principial, sumele ce trebuie restituite cresc permanent şi devin, în mod evident imposibil de achitat.
- Izolarea prin confiscarea documentelor de identitate şi/sau a celor de călătorie – odată cu confiscarea documentelor personale, persoanele traficate încep să se autoizoleze. Acestea încep să realizeze că, în fapt, nu există, nimeni nu este interesat de existența lor. Autoritățile statale nu le recunosc statutul, nu sunt încântate de cheltuielile care ar trebui efectuate pentru anchetarea şi expulzarea lor; ba chiar evită să înceapă ancheta pentru dispariția sau găsirea cadavrului unui emigrant. Cetățenii statului devenit de adopție îi evită, îi privesc cu suspiciune, îi asimilează cu răufăcătorii, cu o concurență neloială pe piața forței de muncă, îi tratează ca pe unii veniți să le facă viața mai grea. Traficanții sunt singurii care deşi îi țin în stare de semi-sclavie le oferă o anumită protecție, scump plătită, dar protecție.
- Folosirea violenței fizice şi psihice – atunci când persoanele traficate se declară nemulțumite de statutul lor, când metodele folosite par a fi depăşite, se apelează la violență fizică şi psihică. Bătăi, izolare pe perioade lungi fără hrană şi fără apă, supunerea la orgii sexuale, amenințări legate de rudele şi prietenii rămaşi în țară, înregistrări de imagini care au ca obiect scene sexuale sau de altă natură care dacă ar fi prezentate ar conduce la deteriorarea imaginii şi statutului social din țară, etc. pentru traficanți totul este permis, ei au puterea absolută iar în caz de necesitate pot recurge la omorârea persoanelor care nu se supun.

4.3.2. Locul şi timpul desfăşurării activităţii ilicite

Fiecare formă infracțională ce este condiționată de trecerea frontierei de stat se consumă odată cu trecerea frontierei de stat a României.

Întrucât tentativa este pedepsită – în conformitate cu prevederile art. 332 din Codul penal, combinat cu art. 72 din Legea 243/2002 – foarte important este de stabilit momentul consumării; moment care este diferit în funcție de felul frontierei şi de modalitățile concrete alese de făptuitori pentru desfăşurarea activității ilicite, şi aceasta, indiferent că este vorba despre frontiera României ori a altui stat. Astfel[261]:

— În situația trecerii frontierei aeriene de stat, consumarea are loc în momentul decolării sau aterizării aeronavei care vine ori pleacă dintr-o cursă internațională.

— În condițiile paraşutării pe teritoriul României, consumarea are loc în momentul aterizării celui sau celor paraşutați.

[261]N.A. – A se vedea în acest sens şi A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag. 351

— În cazul deplasării cu o navă, consumarea are loc în momentul plecării navei din portul de la care pleacă nava spre granița României, în cazul ieşirii, iar la intrare, în momentul coborârii făptuitorului pe țărmul român cu încălcarea procedurilor legale.

— Atunci când deplasarea se face cu alte mijloace de transport – tren, autovehicul, etc. – consumarea are loc în momentul traversării frontierei de stat.

În literatura juridică[262] a fost evidențiată importanța stabilirii corecte a locului şi timpului săvârşirii infracțiunii, atât legat de forma infracțiunii – infracțiune consumată ori tentativă – cât şi în ceea ce priveşte competența teritorială a organelor de urmărire penală şi, implicit a instanțelor de judecată.

Activitatea ilicită poate cunoaşte o amplificare, în cazul în care una şi aceeaşi persoană, la diferite intervale de timp, trece ilegal frontiera unui stat. În această situație se găsesc, în primul rând, călăuzele şi contrabandiştii, rațiunea activității lor infracționale fiind indisolubil legată de trecerea ilegală a frontierei. Situația va impune o încadrare ca infracțiune, unică, continuată, a cărei epuizare va avea loc în momentul desăvârşirii ultimei activități infracționale ce întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii de trecere ilegală a frontierei. Dacă se vor demonstra, în antecedență, mai multe rezoluții infracționale va intra în discuție un concurs real de infracțiuni.

În condițiile desfăşurării unor activități ilicite care ar putea consta în racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, în asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri – numai una sau un complex de activități – problema locului şi timpului săvârşirii infracțiunii capătă accente de complexitate.

Anchetatorii vor avea de a face cu spații de dimensiuni deosebite, de multe ori teritoriul mai multor state, fiind foarte posibil ca întreaga activitate ilicită să fie desfăşurată în străinătate. De asemenea, elementul timp capătă o configurare asemănătoare, mai ales în ancheta unor activități de organizare a trecerii persoanelor peste frontierele de stat – atât frontiera de stat a României cât şi frontiera de stat altui stat.

Referitor la problema în discuție, trebuie observat că apar implicații ce țin de aplicarea legii penale în spațiu, cu privire la persoane, cu privire la măsurile ce trebuie luate pentru readmisia persoanelor de cetățenie română şi de altă cetățenie ce au trecut în mod ilicit frontiera română mergând către țările din Uniunea Europeană.

Din punct de vedere operativ, împrejurările de loc şi timp sunt importante atât pentru felul şi posibilele rezultate ale activităților de cercetare cât şi pentru a analiza problemele sistemelor care asigură impunerea regimului de tranzitare a frontierelor de stat. Astfel, atunci când trecerea frontierei a fost făcută prin alte locuri decât cele legal prevăzute pentru aceasta, odată cu stabilirea

---

[262] N.A. – a se vedea Maria Zolyneak, Clasificarea infracțiunilor. Clasificarea în raport cu latura obiectivă. Infracțiuni materiale şi formale – în DP II pag. 337.

locurilor şi modalităților efective de trecere se vor putea stabili cauzele şi condițiile care au favorizat desfăşurarea activității ilicite în sectoarele respective.

Abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii implică un sistem spațiio-temporal special: locul este cel amenajat pentru amplasarea computerelor ce deservesc stațiile de lucru de unde se poate accesa SIF-ul; intervalul de timp este cel în care făptuitorul trebuie să-şi îndeplinească sarcinile de serviciu specifice. Sunt mai greu de presupus disfuncționalități atât de mari în fluxul de activități care se desfăşoară la sediul unei instituții care are acces la datele din SIF astfel încât să fie posibilă pătrunderea şi accesarea SIF în afara programului de lucru de către funcționari ori de către persoane străine.

Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane – ca şi complex de activități, necesită sisteme spațiio-temporale ale căror coordonate trebuie avute în vedere, în mod deosebit, de către anchetă.

Probațiunea nu poate fi completă până nu există clarificările necesare cu privire la:

- locul şi intervalul de timp în care a avut loc recrutarea;
- traseul urmat, locurile de popas, punctele prin care s-a făcut trecerea frontierei, când şi cât a durat fiecare segment al transportului;
- în ce localitate a avut loc transferul, în ce imobil sau loc public au fost perfectate înțelegerile, cât au stat persoanele traficate în acele locuri;
- unde şi cât timp au fost cazate persoanele traficate, dacă au fost mutate în mai multe locații;
- unde şi când activitățile de amenințare, alte forme de constrângere, răpirea, înşelăciunea, acceptarea sau primirea de bani ori alte foloase; etc.

Determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane – în aceleaşi condiții de complexitate ca şi precedentele activități ilicite – face necesară lămurirea împrejurărilor de loc şi de timp în care făptuitorii desfăşoară acțiunile care au ca rezultat determinarea sau pot fi subsumate noțiunii de permitere a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unui cetățean străin, victimă a traficului de persoane ce nu are domiciliul în România. Natura activității ilicite face ca amploarea demersului judiciar să fie deosebită – dacă este să facem, chiar şi numai, deducții logice fundamentate pe repere ale practicii judiciare putem să observăm că determinarea unei persoane să intre sau să rămână pe teritoriul României poate să fie atât urmarea unui demers unic cât şi rezultatul mai multor acte desfăşurate în sisteme spațiio-temporale diferite, pe teritoriul României, al statelor vecine ori al altor state din zonă.

4.3.3. Făptuitorii, contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite

Activitatea ilicită poate fi desfăşurată de către orice persoană, indiferent dacă este cetățean român sau străin, dacă are ori nu domiciliul în România, cu o rezervă legată tot de infracțiunea de folosire nelegală a datelor din S.I.F., caz în care subiectul activ, principal, este calificat – o persoană ce în virtutea funcției şi a sarcinilor de serviciu are acces la aceste date. Aceasta are calitatea de funcționar în cadrul uneia din autoritățile autorizate să introducă şi să folosească date din SIF, este o persoană instruită pentru a lucra în baza unor sarcini de serviciu cu datele din SIF; ea cunoaşte în amănunt regimul de exploatare a datelor precum şi consecințele nerespectării reglementărilor legale. În cazul în care se trece la acțiune făptuitorul este, cu certitudine, în cunoştință de cauză, săvârşirea infracțiunii are o rațiune foarte clară – exploatarea datelor din SIF în mod nelegal – el cunoaşte, cu certitudine, că prin activitatea sa ilicită o persoană este vătămată în drepturile sale legale.

Participația proprie – în materia trecerii ilegale sau frauduloase a frontierei – este posibilă numai sub forma instigării sau complicității, infracțiunea săvârşindu-se numai în „persoană proprie”[263], nu este de conceput coautoratul. În ipoteza în care mai multe persoane trec ilegal frontiera, fiecare, în parte, săvârşeşte infracțiunea, ca atare, indiferent dacă fapta ilicită este săvârşită de două sau mai multe persoane, separat sau împreună[264]. Lucrurile se pot complica în cazul în care se analizează activitatea de ajutorare între cei ce trec în acelaşi timp frontiera ilegal. Accept ca soluție[265], pe această ipoteză, concursul real de infracțiuni, un participant săvârşeşte ca autor infracțiunea de trecere ilegală a frontierei ce îl are ca subiect activ şi, în acelaşi timp, este complice la infracțiunea ce o săvârşeşte cel pe care îl ajută.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu anumite calități ce pot fi avute de către cei ce desfăşoară activitatea ilicită specifică infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul trecerii frontierei. Astfel, legiuitorul român leagă importante efecte juridice, iar ancheta, nu numai că trebuie să țină seama de acestea, ci este, chiar, influențată, condiționată în desfăşurare, alocarea resurselor, planificarea activităților, etc., de următoarele împrejurări ce țin de persoana făptuitorilor:

- făptuitorul este o persoană condamnată la executarea unei pedepse;
- făptuitorul este o persoană cu cetățenie străină declarată indezirabilă ori căreia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de şedere în țară;
- făptuitorul este o persoană care are abilitățile necesare şi pe care le-a pus în practică pentru organizarea unor activități de racolare, îndrumare sau călăuzire, determinare transportare, transferare, cazare sau preluare a unei persoane;
- făptuitorul este o persoană care este membră a unei asocieri sau a inițiat constituirea unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia

---

[263] A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, edit. Lumina Lex 1996 pag 352

[264] R. M. Stănoiu – în „Trecerea frauduloasă a frontierei”, comentariu în E.T. pag 64.

[265] N. A. – în acelaşi sens a se vedea A. Ungureanu, A.Ciopraga în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag 353

sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, ori a organizat astfel de activități, a aderat sau a sprijinit, sub orice formă, o astfel de asociere.

Întrucât cea mai mare parte a activităților ilicite analizate nu pot fi săvârşite, decât ca excepție cu caracter insolit, de către persoane izolate, ancheta are o sarcină importantă în a stabili rolul fiecărui făptuitor în economia conceperii şi desfăşurării efective a acțiunilor ce concură la realizarea scopului urmărit prin activitatea ilicită.

4.3.4. Identitatea şi țara de origine a persoanelor traficate

Ancheta trebuie să acorde toată atenția şi stabilirii identității persoanelor traficate. Practica judiciară a scos în evidență că sunt traficate – trafic de persoane sau doar trecere frauduloasă (aşa-numita contrabandă cu persoane) – peste frontiera română, situația fiind asemănătoare şi în ceea ce priveşte frontiera țărilor din Uniunea Europeană, persoane din multe țări:

a. Cetățeni români;
b. Cetățeni ai unor țări central şi est europene;
c. Cetățeni din orientul îndepărtat, Africa sau chiar America de Sud.

Problema este importantă nu numai pentru ancheta propriu-zisă a activităților ilicite ce constituie obiectul acestui capitol ci şi pentru repatrierea persoanelor traficate, protecția şi asistarea acestora.

Astfel, aşa cum am arătat când am prezentat principalele repere ale situației premisă[266] de îndată ce intră în posesia unei informații privind existența în țara de reşedință a unor cetățeni români victime ale traficului de persoane, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, solicită autorităților locale competente datele de identificare a persoanelor în cauză, precum şi alte informații utile în vederea repatrierii, în special:

- dacă persoana în cauză posedă paşaport sau alt document de identitate;
- dacă persoana care urmează să fie repatriată doreşte acest lucru şi dacă dispune de mijloacele necesare procurării biletului de transport.

Foarte important de observat este – prin prisma problemei analizate – că traficul cu ființe umane reprezintă mult mai mult decât deplasarea organizată a persoanelor în vederea obținerii unui profit. Factorul adițional care diferențiază traficul cu ființe umane de contrabanda este prezența forței, coerciției sau înşelăciunii, pe tor parcursul sau în anumite faze ale procesului – înşelăciunea, forța sau coerciția fiind folosite în scopul exploatării. Chiar dacă anumite elemente care diferențiază traficul de contrabandă pot fi evidente, în multe cazuri diferența dintre acestea este dificil de demonstrat fără o anchetă activă. Neidentificarea adecvată a persoanei traficate poate avea ca rezultat negarea drepturilor persoanei respective. Organele judiciare din statele implicate au obligația de a se asigura că identificarea corectă poate şi va avea loc.

În conformitate cu PRINCIPII RECOMANDATE de către ORGANIZATIA NATIUNILOR UNITE – CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL ŞI LINIILE

[266]A se vedea pentru detalii H.G. 299/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane

DIRECTOARE CU PRIVIRE LA DREPTURILE OMULUI ŞI TRAFICUL CU FIINȚE UMANE

→ Copiii victime ale traficului vor fi identificați ca atare. Interesele lor vor fi considerate prioritare în orice moment. Victimelor copii ale traficului cu ființe umane li se va oferi asistență şi protecție adecvată. De asemenea, se vor lua în considerare vulnerabilitățile, drepturile şi nevoile acestora;

→ Reîntoarcerea în siguranță (şi dacă este posibil, voluntară) va fi garantată persoanelor traficate atât de către statul gazdă cât şi de către statul de origine.

→ Persoanelor traficate li se vor oferi alternative legale la posibilitatea repatrierii în cazurile în care repatrierea ar reprezenta un risc serios pentru siguranța victimelor şi/sau a familiilor lor.

Statele sau organizațiile interguvernamentale şi neguvernamentale ar trebui să acorde o atenție deosebită unor considerente precum:

—Dezvoltarea liniilor directoare şi procedurilor pentru autoritățile statelor şi instituțiilor precum Poliția, Poliția de Frontieră, Serviciile de emigrare, precum şi alți oficiali implicați în detenția, primirea migranților ilegali, pentru a permite identificarea rapidă şi corectă a persoanelor traficate;

—Pregătirea autorităților şi oficialilor statelor în vederea identificării persoanelor traficate şi aplicării corecte a liniilor directoare şi celor mai eficiente proceduri;

—Cooperarea între autoritățile şi organizațiile ne-guvernamentale în vederea facilitării, identificării şi asistării persoanelor traficate. Organizarea şi implementarea unei asemenea cooperări ar trebui formalizată pentru a-i maximiza eficiența;

—Identificarea paşilor de intervenție pentru ca migranții sau potențialii migranți să fie avertizați cu privire la posibilele pericole şi consecințe ale traficului şi să primească informații care să le permită să solicite asistență;

—Persoanele traficate nu vor fi persecutate pentru încălcarea legilor cu privire la migranți sau pentru activități în care sunt implicați ca o consecință directă a situației lor de persoane traficate;

—Persoanele traficate nu vor fi în nici o situație, ținute în detenție sau alte forme de custodie.

—Procedurile şi procesele sunt aplicate pentru primirea şi analizarea cererilor de azil, atât pentru persoanele traficate cât şi pentru solicitanții de azil astfel încât principiul non-refoulement să fie respectat în orice situație.

Ciclul traficului nu poate fi întrerupt fără a acorda o atenție deosebită drepturilor şi nevoilor celor care au fost traficați. O protecție şi asistență adecvată ar trebui extinsă către toate persoanele traficate fără discriminare.

Pentru aceasta:

1. Trebuie să fie înființate centre sigure şi adecvate, în cooperare cu organizațiile neguvernamentale, în vederea îndeplinirii nevoilor persoanelor traficate. Primirea în astfel de centre nu va fi condiționată de cooperarea victimelor în timpul proceselor penale. Persoanele traficate nu ar trebui deținute în centre de emigrare sau alte facilități de detenție.

2. Persoanele traficate trebuie să aibă acces la servicii sanitare minime şi la asistență din partea autorităților, în cooperare cu organizațiile neguvernamentale. Persoanelor traficate nu li se va solicita să accepte asemenea asistență şi nu ar trebui testați pentru anumite boli, inclusiv SIDA.

3. Persoanele traficate trebuie să fie informate cu privire la dreptul de acces la reprezentanții diplomatici şi consulari din statele de origine. Personalul din ambasade şi consulate vor fi pregătiți pentru a răspunde cererilor pentru informații şi asistență din partea persoanelor traficate. Aceste prevederi nu ar trebui aplicate solicitanților de azil.

4. Procesele în care persoanele traficate sunt implicate nu trebuie să prejudicieze, în nici un fel, drepturile, demnitatea, bunăstarea fizică sau psihică a acestora.

5. Persoanelor traficate trebuie să li se ofere asistență juridică în legătură cu orice proces civil sau penal împotriva traficanților şi exploatatorilor. Victimelor li se vor oferi informații într-o limbă pe care o înțeleg.

6. Persoanele traficate trebuie să fie protejate de amenințări, intimidări din partea traficanților sau persoanelor asociate acestora. În acest scop, identitatea victimelor nu ar trebui făcută publică iar intimitatea acestora ar trebui respectată şi protejată pe cât posibil, luând în considerare dreptul fiecărei persoane la un proces corect. Persoanele traficate ar trebui avertizate cu privire la dificultatea de a le proteja identitatea şi nu ar trebui induşi în eroare cu privire la posibilitățile instituțiilor de aplicare a legii în acest sens.

7. Trebuie să fie asigurată întoarcerea voluntară a persoanelor traficate şi analizarea opțiunii şederii în țara de destinație sau într-o țară terță în condiții specifice (ex: pentru prevenirea retraficării, în cazuri în care acest lucru este probabil)

8. Persoanelor traficate care se întorc în țara de origine trebuie să li se ofere asistența necesară pentru asigurarea bunăstării, facilitarea integrării sociale şi prevenirea retraficării. Măsurile ar trebui luate pentru a se prevedea asistența fizică şi psihică adecvată, educație, sănătate pentru victimele traficate reîntoarse în țara de origine.

4.3.5. Scopul desfăşurării activităţii ilicite

Scopul este acceptat, îndeobşte, ca o problemă importantă – mai ales sub aspectul operativității desfăşurării anchetei – în cadrul investigării unei game foarte largi de infracțiuni.

Aici, în condițiile în care, din punctul de vedere al laturii subiective este necesară intenția directă, calificată prin scop, trebuie observat că, la unele forme infracționale, acesta este declarat, manifest: sustragerea de la executarea unei pedepse, trecerea frauduloasă a frontierei de stat, exploatarea unei persoane, obținerea consimțământului unei persoane ce are autoritate asupra altei persoane, obținerea de beneficii materiale importante.

Pentru existența formelor infracționale la care am făcut referire, este irelevant că activitatea ilicită este finalizată prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat de către persoanele racolate, îndrumate, etc. sau că persoanele ce au trecut sau au încercat să treacă ilegal frontiera au reuşit să se sustragă de la executarea unei pedepse, a fost exploatată persoana traficată, a fost obținut consimțământul persoanei ce are autoritate asupra persoanei ce ar urma să fie traficate ori, nu – ar fi fost lipsit de sens să se incrimineze, distinct, ceea ce ar fi constituit deja activități tipice de instigare şi/sau complicitate.

Esențial este existența scopului explicit determinat şi determinant în momentul efectuării activităților incriminate.

Tot ținând de scop este important să se stabilească şi foloasele obținute prin desfăşurarea activității ilicite fiind de aşteptat să apară sume importante de bani – rațiunea desfăşurării unor activități precum: racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat**;** asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri, exploatarea unei persoane, oferirea consimțământului în vederea exploatării unei persoane, etc.; fiind tocmai obținerea de bani şi alte foloase, activitatea ilicită fiind, în fapt, o afacere. Sumele de bani, eventual, alte foloase obținute ca urmare a desfăşurării activității ilicite interesează atât pentru probarea activității ilicite, implicării unor persoane, legăturii dintre persoanele implicate şi activitatea ilicită, cât şi pentru individualizarea pedepselor, extinderea cercetărilor ori confiscarea specială.

O observație în legătură cu obținerea de beneficii materiale importante ca scop urmărit şi rezultat implicit al desfăşurării traficului de persoane adulte sau de minori – aceasta constituie o formă agravată atât în cazul traficului de persoane adulte cât şi în cazul traficului de minori. În mod normal o asemenea activitate nu se organizează şi nu se desfăşoară decât dacă sunt întrevăzute, sunt presupuse, sunt de aşteptat beneficii materiale importante. Noțiunea de beneficii materiale importante este caracterizată de o anumită doză de relativitate – ceea ce pentru o persoană poate constitui beneficiu material important, pentru o alta, pentru organul judiciar sau pentru legiuitor beneficiul să nu fie important.

Cum nu este normal ca orice activitate de trafic de persoane adulte sau de minori să fie considerată aprioric formă agravată calificată complex – după rezultatul obținut ce poate constitui şi scop declarat sau, cel puțin urmărit – trebuie găsit un reper în funcție de care organele judiciare să poată evalua rezultatul activității ilicite ca beneficiu important sau nu şi, în funcție de aceasta să facă aplicarea formei agravate sau nu.

Legiuitorul nu dă nici o definiție noțiunii în discuție. În Codul penal TITLUL IX – ÎNȚELESUL UNOR TERMENI SAU EXPRESII ÎN LEGEA PENALĂ – există o definiție, la art. 60, ce are ca obiect consecințele deosebit de grave: Prin consecințe deosebit de grave se înțelege o pagubă materială mai mare de 3.000.000.000 lei sau o perturbare deosebit de gravă a activității, cauzate vreuneia dintre unitățile la care se referă art. 159 ori altei persoane juridice sau fizice. În opinia mea orice asemănare forțată între noțiunile de „consecințe deosebit de grave" şi „beneficii materiale importante" este puțin oportună.

În aceste condiții, ce se poate face ?

O soluție ce ar putea fi agreată – în stadiul actual al dezvoltării legislației – este aceea potrivit cu care „fapta a produs beneficii materiale importante" să fie acceptată ca o circumstanță ale cărei coordonate sunt lăsate la aprecierea organelor judiciare. În ultimă instanță, analizând beneficiile efectiv realizate în

urma desfăşurării activităţii ilicite, ţinând cont şi de echivalentul valorii de 300.000 RON – sumă pe care legiuitorul o declară ca importantă – instanţele judecătoreşti pot să se pronunţe dacă este cazul sau nu să se facă aplicarea formei agravate sau nu. Ca alte repere, ar mai putea fi avute în vedere condiţiile economice din zona în care s-a desfăşurată, de unde provin făptuitorii ori unde s-a valorificat produsul infracţiunii. Cu certitudine că vor exista critici întemeiate de fiecare dată când organele judiciare vor forţa nota încercând să facă aplicarea formei agravate în condiţiile în care nu s-a probat întinderea unui beneficiu cu adevărat semnificativ.

4.3.6. Consecinţele desfăşurării activităţii ilicite

Principial toate formele infracţionale pertinente regimului trecerii frontierei de stat sunt de pericol nefiind necesară realizarea efectivă a vreunui rezultat. Din punctul de vedere al dreptului penal material rezultatul socialmente periculos este prezumat: atingerea adusă relaţiilor sociale aferente regimului legal de trecere a frontierelor de stat, respectiv, relaţiile sociale ce respectă, garantează şi promovează libertatea persoanei.

Desigur că, analizând acţiunile incriminate este de aşteptat să apară şi consecinţe cât se poate de evidente, ce trebuie tratate corespunzător în cadrul anchetei. Astfel organizarea activităţilor de trecere ilegală a frontierei şi a celor conexe – racolare, călăuzire, îndrumare, etc. – este de natură să producă sume importante de bani, să se constituie un segment important în desfăşurarea unor activităţi ample de trafic cu persoane sau bunuri comune ori speciale.

Mai mult, în cazul traficului de persoane – adulte sau minori – sunt prevăzute urmări de realizarea cărora este condiţionată aplicarea unor forme agravate: victima a suferit o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, au fost produse beneficii materiale importante[267], a urmat moartea sau sinuciderea victimei.

Ancheta traficului de persoane ce a avut ca rezultat vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii este condiţionată de observarea prevederilor art. 187 din Codul penal[268] - vătămarea corporală gravă. În cazul în care traficul de persoane a fost urmat de moartea victimei vor trebui urmărite împrejurările avute în vedere de către legiuitor la reglementarea art. 178 – omorul; art. 179 – omorul calificat; art. 181 – uciderea din culpă.

Cercetarea va trebuie să observe că traficul de persoane ce a avut ca urmare moartea persoanei traficate este o formă infracţională complexă ce absoarbe, în cazul de faţă, toate împrejurările avute în vedere de către legiuitor la reglementarea infracţiunilor la care am făcut referire ce se caracterizează, din punctul de vedere al rezultatului socialmente periculos, prin moartea unei persoane. Pe cale de consecinţă este exclusă orice situaţie în care să se

---

[267] N.A. – a se vedea observaţiile de la problema ce are ca obiect scopul desfăşurării activităţii ilicite

[268] (1) Fapta prin care s-a pricinuit integrităţii corporale sau sănătăţii o vătămare care necesită pentru vindecare îngrijiri medicale mai mult de 60 de zile se pedepseşte cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani.

(2) Dacă fapta a produs vreuna din următoarele consecinţe: pierderea unui simţ sau organ, încetarea funcţionării acestora, o infirmitate permanentă fizică sau psihică, sluţirea, avortul ori punerea în primejdie a vieţii persoanei, pedeapsa este închisoarea strictă de la 2 la 10 ani.

(3) Când fapta a fost săvârşită în scopul producerii consecinţelor prevăzute în alin. (1) şi (2), pedeapsa este închisoarea strictă de la 3 la 12 ani.

aprecieze, pe ipoteza dată, că poate fi vorba despre un concurs de infracțiuni între traficul de persoane şi omorul, omorul calificat sau uciderea din culpă; observația este valabilă şi pentru ipoteza vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății când, de asemenea, nu poate fi vorba despre un concurs de infracțiuni.

O observație mai trebuie făcută şi în legătură cu abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii, infracțiune prevăzută de art. 74 din Legea 243/2002[269] combinat cu art. 315 din Codul penal.

În opinia mea şi forma prevăzută de Legea 243/2002 este condiționată de existența unui rezultat socialmente periculos, în fapt identic cu cel prevăzut de varianta cadru din Codul penal – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – atât doar că acesta este prezumat – fiind imposibil de acceptat, cel puțin în viziunea legiuitorului, că săvârşirea activității ilicite caracteristice elementului material să nu producă o vătămare intereselor legitime ale persoanei ale cărei date sunt utilizate. Care ar fi argumentele în sprijinul unei asemenea soluții ?

Aşa cum am arătat atunci când am expus situația premisă, fiecare autoritate ce are acces la datele introduse în SIF răspunde pentru prejudiciul cauzat unei persoane prin utilizarea fişierului SIF, fiind obligată, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF măsurile necesare pentru preveni orice scurgere de informații. Pentru a clarifica lucrurile apreciez ca necesară o subliniere cu privire la obiectul juridic pe care îl consider ca fiind complex – pe de o parte avem acele relații sociale condiționate de respectarea regimului juridic al frontierei de stat, iar, pe de altă parte, avem relațiile sociale condiționate de respectarea intereselor legitime ale fiecărei persoane.

4.3.7. Concursul de infracţiuni şi legăturile celor care au desfăşurat activitatea ilicită cu segmente ale crimei organizate

Întrucât spațiul nu poate permite o analiză exhaustivă a tuturor elementelor importante pentru anchetă, aici, pentru a sublinia complexitatea problemelor şi faptul că în acest domeniu activitățile ilicite incriminate nu se săvârşesc în mod izolat, îmi permit să fac unele sublinieri în legătură cu **controlul şi exploatarea persoanelor traficate**. Aşa cum am arătat, principalul țel al traficanților este obținerea unor sume mari de bani din exploatarea victimelor pe o perioadă mare de timp. Ei vor să îşi protejeze investițiile, ceea ce înseamnă că vor lua toate măsurile ca victima să continue să muncească, fără să încerce să scape. De aceea, traficantul vrea şi trebuie, pentru consistența activităților ilicite, să aibă un control permanent asupra victimelor.

Pentru controlul persoanelor traficate, în faza de exploatare se folosesc diferite mecanisme. Fiecare mecanism poate fi utilizat separat, dar în majoritatea cazurilor se folosesc mai multe deodată, urmărind crearea unei situații de captivitate reală sau psihologică.

---

[269] N.A. – de fiecare dată când se face referire la prevederile Legii 243/2002 trebuie avute în vedere, în fapt, prevederile O.U.G. 105 /2001 actualizată, pe care o aprobă.

⇒ *Constrângerea cauzată de datorii* – Unul dintre mecanismele de bază este constrângerea cauzată de datorii. Victimei i se cere să plătească înapoi sume exagerate, pretinzându-se că aducerea ei în țara de destinație a costat foarte mult. La aceste sume se adaugă dobânzi exorbitante şi cumulative, de asemenea chirii la suprapreț pentru cazare şi locul de muncă – adesea un bordel – costurile pentru reclama serviciilor pe care le prestează persoanele traficate şi pentru transport. Toate aceste pretenții culminează cu sume care cresc permanent şi devin pur şi simplu imposibil de achitat.

⇒ *Izolarea prin deposedarea de documentele de identitate şi/sau de cele de călătorie* – De obicei, victimelor li se confiscă documentele de identitate şi de călătorie imediat după sosirea în țara de destinație. Astfel, lor li se răpeşte identitatea oficială, confirmând statutul lor de imigranți ilegali. Ele nu mai pot cere ajutor şi nu mai pot evada într-o altă țară de destinație. Având în vedere că multe victime provin din țări în care poliția nu este considerată o sursă de sprijin, ci o forță de oprimare, este clar că persoanele traficate nu vor cere ajutorul poliției. Traficanții întăresc această percepție, spunând victimelor că sunt libere să plece şi să contacteze poliția, dar că rezultatul va fi expulzarea lor imediată şi represaliii acasă, în țara de origine.

Din experiență s-a constatat că, de cele mai multe ori, traficantul nu minte cu astfel de afirmații, căci, în statele Uniunii Europene, majoritatea victimelor traficate care ajung în atenția poliției şi care nu pot prezenta documente valabile sunt expulzate imediat, în loc să fie tratate ca victime ale unor infracțiuni grave. În alte cazuri, traficantul îi spune victimei că nu are nici un rost să ceară ajutorul poliției, deoarece poliția este coruptă şi a fost deja plătită de traficanții respectivi. Traficanții exploatează lipsa documentelor şi frica de poliție, pentru a se asigura că victimele nu vor încerca să scape sau să facă sesizări la poliție împotriva lor.

⇒ *Folosirea violenței şi a fricii* – Un alt mijloc eficace de control al victimelor este folosirea violenței şi a amenințării cu violența. Pentru a le supune, deseori victimele sunt bătute şi violate, închise, ținute în lungi perioade de izolare, lipsite de mâncare şi apă, drogate sau torturate cu cuțite sau țigări. Abuzurile pot fi o consecință a încălcării de către persoanele traficate a unor reguli sau sunt folosite ca avertisment, pentru ca victima să ştie ce se întâmplă dacă va încălca din nou regulile. În alte cazuri, nu există alt motiv decât pur şi simplu sadismul sexual sau de altă natură al traficantului.

⇒ În situația exploatării sexuale, *ruşinea* este şi ea un mecanism puternic de control. Traficantul amenință victima că va spune familiei ei că lucrează ca prostituată. De multe ori, traficantul face fotografii în timp ce victima este violată, utilizate pentru a o şantaja şi a o obliga să respecte cu strictețe ordinele traficantului.

⇒ În funcție de cultura din care provine victima, sunt folosite şi diferite *constrângeri de ordin psihologic*. De exemplu, pentru femeile din Vestul Africii (Nigeria), ritualurile Voodoo sunt o sursă de angoasă teribilă, şi folosirea lor garantează supunerea. Alt exemplu este impactul dublu pe care îl poate avea pentru femeile musulmane amenințarea cu dezvăluirea muncii ca prostituată – în unele cazuri, aceste femei riscă să fie mai violent maltratate de propriile familii decât de traficant.

⇒ *Utilizarea amenințării victimei cu represaliile împotriva familiei acesteia* – Amenințarea cea mai eficace, cea mai problematică şi care poate îngreuia în mod extrem investigațiile crimelor de trafic este amenințarea cu represalii violente împotriva familiei victimei, acasă în țara de origine. Traficantul se va îngriji să afle o serie de amănunte despre situația familiei, cum ar fi numele, porecla sau adresa unei rude apropriate sau a altei persoane iubite. Nici măcar nu este nevoie ca el să ştie foarte multe detalii despre familia respectivă – pentru a controla victima este de ajuns amenințarea şi percepția care se formează în mintea ei. Problema victimei este că ea nu poate risca soarta şi siguranța celor dragi, pentru că nu are de unde să afle dacă traficantul minte când spune că ştie amănunte despre familia ei, sau dacă într-adevăr va folosi violența împotriva celor dragi, dacă ea va încerca să se opună sau să scape.

⇒ *Captivitate şi tortură psihologică* – deşi o exprimare dură, surprinde, în fapt, condițiile în care sunt ținute persoanele exploatate. Nu au voie să dezvolte relații personale cu clienții, cu alte persoane exploatate ori cu alte persoane cu care intră în contact. Trebuie marginalizate, nimeni nu trebuie să aibă vreo nevoie în legătură cu o persoană exploatată, cu excepția exploatării, trebuie să simtă că sunt ființe inferioare, oricând la dispoziția tuturor celorlalți, singura protecție putând să vină doar de la cel care le trafică. În concluzie, dacă luăm în considerație toate mecanismele de control, la care am făcut referire, în ansamblu, rezultatul concret este un regim de captivitate şi tortură psihologică.

Important este ca anchetatorii să nu nesocotească modul cum persoanele traficate percep situația – de cele mai multe ori persoana traficată este singură într-o țară străină, izolată de compatrioții săi, aflându-se în imposibilitatea de a comunica în limba ei maternă; i s-au luat documentele de identitate şi de călătorie; nu are voie să ia legătura cu familia, este dezorientată datorită schimbărilor permanente de adresă sau de localitate; este supusă unor abuzuri fizice şi sexuale repetate; nu poate cere ajutorul poliției pentru că se teme de consecințe; este obligată să presteze munci dificile, să practice contacte sexuale periculoase din toate punctele de vedere, riscă să se îmbolnăvească lucrând zilnic un mare număr de ore fără să poată comunica verbal; este supusă unui regim de amenințări şi represalii îndreptate împotriva ei şi/sau a familiei ei.

4.3.8. Cauze, condiţii şi împrejurări care au generat, favorizat ori înlesnit desfăşurarea activităţilor ilicite

Fără a intra în detalii, apreciez că, aici, trebuie făcute referiri la acele situații pe care legiuitorul, conştientizând pericolul şi faptul că acestea pot favoriza săvârşirea de infracțiuni pertinente regimului trecerii frontierei de stat şi de trafic de persoane le-a incriminat administrativ.

Astfel la art. 75 din Legea 243/2002 sunt incriminate administrativ dacă potrivit legii penale nu constituie infracțiuni, fapte precum:

- aducerea în România de către transportatorii aerieni, navali sau tereştri a cetățenilor străini sau apatrizi fără documente de trecere a frontierei, cu documente sau vize false ori falsificate, sau ascunşi în mijloacele de transport;
- refuzul sub orice formă de a permite autorităților de frontieră vizitarea aeronavelor, navelor, mijloacelor de transport rutiere sau feroviare, a

magaziilor, hambarelor şi a altor locuri ce prezintă interes pentru controlul de frontieră;

□ refuzul unei persoane de a da relații pentru stabilirea identității sale, de a se legitima cu actele de identitate ori de a prezenta la control bagajele sau mijloacele de transport, la cererea organelor poliției de frontieră sau ale poliției;

□ accesul la uscat fără aprobarea şefului punctului de trecere al membrilor echipajelor navelor româneşti de transport de mărfuri care din motive justificate sunt obligate să staționeze în raza portului; neprezentarea după plecarea navei a marinarilor rămaşi pe teritoriul României, la agenția companiei de navigație de care aparține nava, pentru a li se rezolva situația;

□ accesul la bord al membrilor de familie ai marinarilor străini îmbarcați pe navele aflate în porturile româneşti care navighează între porturile Constanța, Sulina şi Moldova Veche fără paşaport ori alte documente de trecere a frontierei sau fără avizul şefului punctului de trecere;

□ desfăşurarea oricărei activități în punctele de trecere a frontierei de stat, alta decât efectuarea controlului de frontieră, fără avizul şefului direcției teritoriale a poliției de frontieră competente, al şefului structurii de coordonare a punctelor de trecere aeroportuare, al administrației publice locale sau al altei autorități prevăzute de lege, după caz;

□ accesul persoanelor în fâşia de protecție a frontierei de stat până la culoarul de frontieră sau malul apelor, după caz, fără documente de identitate sau fără aprobarea administrației publice ori fără avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră;

□ accesul persoanelor pentru efectuarea unor activități dincolo de fâşia de protecție a frontierei de stat, în situația în care aceasta se constituie mai în adâncime, precum şi în insulele şi ostroavele aparținând statului român, situate în apele de frontieră, prin alte locuri sau în alte condiții decât cele stabilite de administrația publică locală sau fără avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră;

□ accesul persoanelor în insulele şi ostroavele de formațiune nouă din apele de frontieră înainte de determinarea apartenenței acestora;

□ efectuarea pescuitului în apele de frontieră în alte locuri sau în alte sectoare decât cele stabilite de autoritățile competente;

□ păstrarea bărcilor şi ambarcațiunilor aflate pe apele de frontieră sau pe apele maritime interioare în alte locuri decât cele stabilite de autoritățile competente sau neluarea de către cei care le dețin a măsurilor necesare pentru a preveni folosirea acestora la trecerea ilegală a frontierei de stat, la practicarea contrabandei sau la alte activități ilicite;

□ desfăşurarea activităților de agrement şi sportive în apele de frontieră fără aprobarea căpităniei de port sau, după caz, a administrației publice locale ori fără avizul şefului sectorului poliției de frontieră;

□ acostarea fără drept a navelor, ambarcațiunilor cu excursionişti în alte locuri decât porturile sau locurile special amenajate în acest scop sau lipsa avizului direcției teritoriale a poliției de frontieră competente în cazul navelor şi ambarcațiunilor străine care navighează pe Dunărea interioară pe brațul Tulcea şi brațul Sulina;

□ păşunatul animalelor în timpul nopții în alte locuri decât cele stabilite de autoritățile administrației publice locale sau fără avizul şefului sectorului poliției de frontieră;

□ vânătoarea de-a lungul frontierei de stat, pe adâncimea de 500 metri de la fâşia de protecție a frontierei de stat, la frontiera externă, sau de la culoarul de frontieră, la frontiera internă, către interior, pentru frontiera de uscat, şi de la limita terenului inundabil, pentru frontiera de apă.

4.4. Particularităţile principalelor activităţi care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului

4.4.1. Aspecte specifice pe care le îmbracă constatarea infracţiunilor în flagrant

Datorită specificului, se apreciază în doctrină[270] că infracțiunile flagrante pertinente regimului trecerii frontierei de stat se constată spontan şi numai în anumite cazuri, când se dețin date şi informații precise se organizează prinderea în flagrant.

Având în vedere modul în care este gândită funcționarea Poliției de Frontieră – aceasta are ca atribuție principală descoperirea, reținerea şi cercetarea persoanelor ce săvârşesc infracțiuni la regimul juridic al frontierei de stat – faptul că există un sistem de supraveghere a zonei de frontieră, că se execută misiuni de patrulare, filtre, razii, etc., se poate accepta, ca regulă, că trecerea ilegală a frontierei se constată spontan – dacă spontană poate fi o activitate desfăşurată în urma unui plan de intervenție bine pus la punct de către persoane special pregătite[271] pentru aceasta.

Cu privire la celelalte forme infracționale – racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri, traficul de persoane – lucrurile trebuie privite nuanțat.

În opinia mea, a constata spontan astfel de activități ilicite este delicat, prea puțin oportun pentru a se insista în a da curs la o astfel de activitate. Succesul anchetei, într-un astfel de context, nu poate fi asigurat decât printr-o laborioasă pregătire, atât a activității de constatare în flagrant, ca atare, cât şi prin desfăşurarea unor activități de supraveghere operativă sau de anchetă efectivă care să documenteze împrejurările desfăşurării activității ilicite.

O atenție deosebită trebuie acordată modului de acțiune atunci când făptuitorii sunt înarmați, situație în care locul unde se desfăşoară constatarea

---

[270] Nicolae Văduva Criminalistica – Curs de tactică şi metodică, Edit. Universitaria 2002, pag. 373

[271] N.A. – când fac referire la persoane special pregătite am în vedere funcționari care cunosc terenul, s-au antrenat pentru a interveni în diferite zone ale teritoriului de competență, ştiu să acționeze în funcție de numărul şi dotarea persoanelor implicate în activitatea ilicită, etc.

în flagrant trebuie ales cu grijă astfel încât acesta să poată fi exploatat în folosul echipei ce acționează pentru constatare şi, mai ales, să permită evitarea oricărui accident care să implice alte persoane aflate ocazional în zonă. De asemenea, numărul şi dotarea celor ce formează echipa ce intervine nemijlocit pentru imobilizarea şi identificarea persoanelor implicate trebuie să fie adecvate.

Foarte important devine şi modul în care intervine echipa, materializarea rezultatelor trebuind să surprindă suficiente elemente de fapt care să formeze convingerea că, în mod efectiv, se desfăşurau activități de natură a fi subsumate noțiunilor de racolare, îndrumare, călăuzire, organizare, recrutarea, transportare, transferare, cazare, preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase, etc.

4.4.2. Cercetarea la faţa locului

Componentă a constatării în flagrant ori ca activitate distinctă trebuie să fie adaptată particularităților activităților ilicite şi spațiilor în care se desfăşoară. La trecerea ilegală a frontierei, atunci când aceasta se face ocolind punctele de trecere a frontierei, cercetarea la fața locului va trebui să aibă în vedere întreg traseul parcurs de către călăuze şi persoanele pe care le însoțesc încă de la intrarea pe teritoriul național. O atenție deosebită se va acorda locurilor de popas, locurilor folosite pentru găzduire, mijloacelor de transport, perimetre care sunt susceptibile de a păstra o cantitate mare de urme, de natură să orienteze ancheta cu privire la numărul persoanelor care au trecut ilegal frontiera, sexul, dotarea, direcțiile de deplasare a acestora, dacă există persoane rănite, etc.

Se vor căuta şi examina o gamă variată de urme, începând cu urme de încălțăminte, ale mijloacelor de transport, lăsate de diferite părți ale corpului uman, etc. şi terminând cu urme biologice, de miros ori resturi alimentare.

În cazul investigării traficului de persoane, cercetarea la fața locului începe de îndată ce locul faptei a fost pus sub pază. Ca particularități trebuie observate următoarele:

- Locul faptei nu este întotdeauna evident şi nu poate fi determinat cu uşurință;
- Locul faptei se schimbă permanent şi deseori infracțiunea începe în străinătate; Locul faptei este numai unul din elementele unui context mai larg;
- Locul în care se află victima trebuie considerat ca fiind primul loc al faptei;
- De multe ori, traficantul continuă să deplaseze victima pe parcursul diferitelor faze, ceea ce înseamnă că şi locul faptei se modifică permanent; mijloacele de probă trebuie strânse din toate locurile cunoscute de poliție.

Modul în care se caută şi se ridică materialul probator în cadrul efectuării cercetării la fața locului este foarte important, deoarece s-a constat, din experiență, că, de multe ori, aceste probe reprezintă o garanție pentru condamnarea traficanților la proces.

„Regula de aur" în căutarea probelor este: în limitele legii, poliția trebuie să ridice toate obiectele care pot constitui o probă. Dacă există îndoieli asupra unor obiecte, este mai bine să se ridice şi acestea, urmând să fie returnate ulterior, decât să fie lăsate la locul lor şi să nu mai fie găsite în momentul în care s-a realizat semnificația lor probatorie.

În limita resurselor disponibile poliției, se vor efectua căutări specifice cercetării la fața locului la toate adresele şi spațiile implicate în infracțiune: cele din faza de recrutare, „casele sigure", bordelurile, alte spații, de asemenea şi domiciliile suspecților, dacă ei nu locuiesc în „casele sigure". Este posibil ca traficanții să fi făcut mari eforturi pentru a ascunde mijloace de probă, de exemplu documente de identitate şi bani în numerar. De aceea poliția trebuie să investească mult timp în planificare şi în percheziționarea minuțioasă a adreselor respective, în special a domiciliilor suspecților.

Pe cât posibil, înainte de a se începe cercetarea la fața locului (deci înainte de a se modifica poziția diferitelor obiecte), se vor face înregistrări de sunet şi imagine în fiecare cameră în care traficanții s-au aflat împreună cu victimele.

Imaginile de la "locul crimei" pot avea o importanță deosebită, dacă victima afirmă că a fost atacată sexual sau fizic într-unul dintre aceste locuri, deoarece este puțin probabil, dat fiind, ca exemplu, activitățile de prostituată ale victimei, că se vor mai găsi urmele medico-legale ale unui presupus viol petrecut cu timp în urmă. Tocmai din acest motiv, fixarea pe bandă video a spațiilor respective este un element esențial în coroborarea afirmațiilor victimei.

Dacă este vorba despre prostituție, se vor înregistra pe video încăperile bordelului, fixându-se toate detaliile: tipul încăperilor, reclame, materiale pornografice, accesorii folosite în activitățile sexuale, prezervative, liste de prețuri etc. Cunoaşterea poziției exacte a fiecărui obiect este deosebit de importantă, în cazul în care suspectul pretinde ulterior că nu a ştiut că victima se prostituează, cu toate că există martori care l-au văzut vizitând adresele respective.

Chiar dacă s-au făcut înregistrări de sunet şi imagine a locurilor respective, toate obiectele care pot constitui mijloc de probă vor ridicate, ambalate corespunzător şi consemnate într-un proces verbal. De asemenea se vor filma şi percheziționa toate vehiculele folosite de suspecți. Neglijențele intervenite în această fază pot avea consecințe grave, de exemplu respingerea mijloacelor de probă la proces pe motivul nerespectării prevederilor legale.

Înainte de încheierea cercetării la fața locului şi părăsirea adresei respective, atât suspecții cărora li s-au confiscat obiecte, cât şi celelalte persoane prezente vor fi solicitate de poliție să citească şi să confirme prin semnătura lor lista cu obiectele ridicate şi procesul verbal în care au fost consemnate declarațiile celor în cauză. Principalul scop al acestor măsuri este reducerea riscului ca suspectul să acuze ulterior organele de urmărire penală că au „introdus" la locul faptei, cu rea-intenție, un mijloc de probă covârşitor împotriva lui.

În ceea ce priveşte căutarea mijloacelor materiale de probă, acestea pot fi diferite de la caz la caz, un inventar putând conține:

- Orice documente legate de procesul de recrutare, cum ar fi reclame, agende, corespondență cu şcoli de limbi străine sau cu secții consulare ale ambasadelor etc.;
- Bani în numerar, carduri de credit, caiete de cecuri sau alte documente legate de tranzacții financiare, indiferent dacă e vorba de sume mai mari sau mai mici;
- Orice fel de înscrisuri referitoare la plățile efectuate de victime către traficanți, de exemplu: caiete cu evidența plăților zilnice, liste de plată scrise de mână, chitanțe ale unor plăți bancare sau poştale etc.;
- Orice acte de identitate sau documente de călătorie, bilete, cupoane, chitanțe, bilete de bord, bilete de bagaj etc.;
- Orice înscrisuri referitoare la eliberarea paşapoartelor şi a vizelor, scrisori de sponsorizare, contracte de dans, contracte cu agenții de escortă sau agenții matrimoniale, formulare de înscriere la şcoli de limbi străine etc.;
- Orice documente legate de organizarea cotidiană a activităților de prostituție: reclame, liste cu orele prestate, "liste de bucate" cu serviciile sexuale oferite, liste de prețuri, texte standard pentru serviciile de sex la telefon etc.;
- Orice obiecte folosite în activitatea de prostituție, cum ar fi uniforme, instrumente/accesorii sexuale, cantități mari de prezervative, materiale pornografice etc.;
- Orice înscrisuri referitoare la închirierea şi modul de plată a spațiilor locative, a „caselor sigure" sau a altor adrese;
- Toate sistemele de telecomunicații şi echipamentele informatice: computere, telefoane mobile, aparate de fax, mini-computer/agende electronice etc.;
- Orice lucruri de valoare, pe care suspectul le are în posesie sau le-a achiziționat pentru altcineva, indicând cheltuieli care depăşesc în mod evident mijloacele financiare legale cunoscute ale suspectului, de exemplu autovehicule, bijuterii, mobiliar sau aparate tehnice scumpe, etc.

4.4.3. Căutarea, examinarea şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri,

Complex de activități desfăşurat în contextul constatării în flagrant, cercetării la fața locului ori ca activitate distinctă, va urmări – în principal – planuri, schițe, hărți, corespondență, fotografii, acte de identitate, dicționare, obiecte vestimentare, arme de foc, alte obiecte cu destinație diversă – ce pot fi folosite atât ca arme cât şi pentru alte utilități – echipamente ce pot fi folosite la trecerea prin diferite sectoare dificile de drum ce pot purta urmele efectuării activității ilicite.

De interes sunt, aici, şi mijloacele de transport – ambarcațiuni, autovehicule, avioane, planoare, parapante, etc., ce au fost folosite în cadrul desfăşurării activităților ilicite.

4.4.4. Ascultările de persoane

Cu privire la particularitățile problemelor ce pot fi lămurite prin desfăşurarea **ascultărilor de persoane,** trebuie făcută distincție în funcție de

calitatea procesuală a persoanei ascultate şi de caracteristicile activității ilicite cercetate.

Astfel, un *migrant ilegal* – după ce au fost depăşite barierele de limbă şi necesitățile medicale, fiziologice şi psihice reuşindu-se stabilizarea acestuia – va fi întrebat cu privire la aspecte precum:

- Datele de identitate, cetățenia, locul din care a plecat şi țara unde şi-a propus să ajungă;
- Modul în care a tranzitat frontierele de stat până la granița română;
- Dacă cunoaşte că a trecut ilegal granița României;
- Cum s-a pregătit, cine l-a ajutat, ce mijloace a folosit şi cum a procedat, efectiv, pentru a intra pe teritoriul României;
- Care a fost traseul urmat pentru a intra ilegal în România;
- Cum a intrat în legătură, cum a ținut legătura şi cum s-a achitat de datorii față de cei care l-au călăuzit, îndrumat ori ajutat în vreun fel;
- Cine şi cum i-au fost procurate mijloacele pe care le-a folosit în activitatea sa ilicită, ce a mâncat, unde a fost ascuns, unde a fost găzduit, ce alte persoane a mai cunoscut pe parcursul trecerii ilicite a frontierei.

Ascultând un *membru al unui grup infracțional organizat* se va încerca lămurirea unor probleme precum:

- Când a fost format grupul, câți membri are, cine conduce şi care sunt atribuțiile fiecărui membru, care sunt relațiile în interiorul grupului, cui se subordonează, pe cine comandă, cum ține legătura cu cei care conduc grupul;
- Ce activități a desfăşurat efectiv, cu ce mijloace, în ce locuri, ce persoane l-au ajutat, ce persoane mai cunosc despre activitățile desfăşurate de el;
- Cum a intrat în legătură cu persoanele tranzitate fraudulos, ce măsuri de siguranță a luat în legătură cu aceste persoane, care era conduita pe care trebuia să o aibă față de acestea, ce măsuri a luat pentru propria siguranță;
- Care a fost conduita funcționarilor publici care au atribuții în legătura cu impunerea respectării regimului de trecere a frontierei de stat – a beneficiat de ignoranța lor, de slăbiciunile sistemului de supraveghere, a dat mită ?
- Dacă a primit direct sume de bani sau alte foloase de la persoanele tranzitate fraudulos frontiera, dacă cunoaşte cum acestea trebuia să-şi plătească serviciile de care au beneficiat, cine trebuia să primească banii, cum erau aceştia împărțiți, care era partea lui;
- Dacă cunoaşte despre destinația finală a persoanelor trecute fraudulos frontiera, dacă ştie despre exploatarea acestor persoane – muncă forțată, servicii de natură sexuală, etc. – participarea la săvârşirea altor activități ilicite.

În ceea ce priveşte procedeele tactice folosite la ascultarea *liderului unui grup infracțional* implicat în activități infracționale ce au ca obiect regimul trecerii frontierei de stat, apreciez ca recomandabilă folosirea unei strategii care să presupună utilizarea graduală a materialului probator împotriva învinuitului sau inculpatului. Procedeul se foloseşte în ascultarea persoanei nesincere care încearcă să denatureze adevărul, să îngreuneze cercetările (mai ales dacă este

cazul unor activități infracționale ce au avut o durată relevantă în timp) şi care, de regulă, recunoaşte faptele numai în măsura în care este convinsă de existența şi temeinicia probelor administrate împotriva sa. Este absolut necesară cunoaşterea poziției liderului grupării.

Obținerea de rezultate bune este asigurată de respectarea unor cerințe printre care:

- cunoaşterea temeinică de către organul de urmărire penală a tuturor probelor din dosar, a legăturii ce există între acestea şi activitatea ilicită desfăşurată de învinuit;
- cunoaşterea valorii fiecărei probe din dosar; stabilirea celui mai indicat moment pentru folosirea probelor de vinovăție şi a ordinii în care acestea vor fi prezentate;
- stabilirea judicioasă a întrebărilor ce vor însoți prezentarea probelor.

Atenția care trebuie acordată folosirii acestui procedeu de ascultare se explică prin aceea că orice eroare din partea anchetatorului poate compromite întreaga muncă desfăşurată pentru determinarea învinuitului să facă declarații veridice şi complete; luând cunoştință prematur de probele existente, cel ascultat va recunoaşte numai ce este dovedit sau, convingându-se de ineficiența sau de forța probantă redusă a dovezilor de vinovăție prezentate, va continua să persevereze în a refuza orice colaborare cu organul de anchetă, în a respinge învinuirea adusă.

În raport cu personalitatea şi psihologia liderului, se poate proceda la prezentarea frontală sau prezentarea progresivă a probelor de vinovăție.

Prima metodă presupune prezentarea în mod neaşteptat, de la început, a probelor care dovedesc vinovăția şi adresarea de întrebări directe cu privire la fapta săvârşită. Înaintea acestui moment, liderul grupului criminal organizat trebuie să fie întrebat în legătură cu împrejurările dovedite prin probele ce urmează a fi folosite, astfel urmărindu-se a se crea momentul psihologic necesar recunoaşterii faptelor şi renunțării la poziția de nesinceritate.

În practica organelor de urmărire penală este mai frecvent folosită prezentarea progresivă a probelor de vinovăție, ce constă în ascultarea în mod treptat, plecându-se de la aspecte mai puțin importante, cu prezentarea de probe care nu dovedesc nemijlocit săvârşirea faptei, continuându-se cu cele ce au relevanță deosebită, din care rezultă direct vinovăția.

Ca probleme, vor fi avute în vedere, ca exemplu, următoarele:

⇒ Condițiile în care a fost constituită asocierea de persoane în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat a României ori a altui stat;

⇒ Identitatea persoanelor asociate, în curs de aderare ori care sprijină asocierea, care sunt condițiile pentru intrarea în grup, cine hotărăşte aceasta;

⇒ Care sunt sarcinile asumate de fiecare persoană în parte, care sunt relațiile dintre persoanele implicate în activitatea asocierii, modul în care conduce asocierea, cum controlează executarea sarcinilor, cum are controlul asupra foloaselor obținute, cum le împarte, cum rezolvă conflictele dintre membri;

⇒ Ce măsuri a luat pentru a preveni „situațiile delicate” ce pot apare în legătură cu persoanele racolate, călăuzite ori îndrumate, cu funcționarii instituțiilor abilitate să impună respectarea regimului trecerii frontierei;

⇒ Cum a intrat în legătură, cum păstrează legătura, cum colaborează, cum împarte riscurile cu grupurile care acționează în afara teritoriului național al României;

⇒ A efectuat demersuri pentru extinderea activității ilicite şi pe teritoriul altor state, care sunt relațiile cu funcționarii organelor judiciare şi administrative din străinătate, cum păstrează controlul asupra activității din străinătate şi asupra sumelor de bani obținute ca urmare a activității din afara României;

⇒ Dacă sunt păstrate date cu privire la numărul, identitatea, traseele urmate, sumele încasate de la persoanele tranzitate ilegal peste frontiere;

⇒ Dacă a avut contact nemijlocit cu persoanele tranzitate ilegal, dacă o parte sau toate persoanele tranzitate ilegal au fost exploatate, modul cum au fost exploatate, consecințele exploatării.

Desigur problemele pe care le-am expus au caracter exemplificativ, demersul anchetatorului trebuind să fie adaptat de la caz la caz în funcție de particularitățile situației cu care se confruntă.

Dat fiind specificul problematicii, consider necesar să fac şi unele referiri cu privire la modul de abordare al poliției față de persoanele traficate. Astfel este recomandabil ca, cel puțin, reacția inițială a poliției vis-à-vis de o victimă a traficului de persoane trebuie să fie în concordanță cu următoarele principii umanitare de conduită optimă:

► Este important ca persoanele care sunt într-adevăr victime traficate să fie tratate ca victime ale unor infracțiuni grave şi să nu fie re-victimizate sau învinuite de săvârşirea de alte infracțiuni de către organele de poliție;

► Siguranța victimelor, a familiilor şi a celor dragi lor rămâne permanent un element esențial, de care anchetatorul răspunde în mod direct. Cu toate că lupta eficientă împotriva traficului de persoane nu poate fi realizată decât prin cooperarea dintre diferite organizații şi organele de urmărire penală, siguranța victimelor rămâne în sarcina şi în responsabilitatea unică a anchetatorului - ea neputând fi cedată sau delegată către alte instituții.

► Anchetatorul trebuie să evalueze şi să țină cont permanent de gradul de risc asupra vieții sau sănătății victimei şi a familiilor acesteia, în fiecare fază a anchetei, în timpul procesului penal şi după încheierea lui. Siguranța victimei şi eventualitatea unor represalii îndreptate împotriva ei sau a familiei ei sunt considerente specifice în contextul traficului de persoane, iar factorii de risc nu vor putea fi niciodată eliminați complet. Totuşi, anchetatorul are obligația să ia de la început măsuri pentru evaluarea continuă a riscului, în fiecare caz în parte. Anchetatorul este responsabil de siguranța victimei şi după încheierea procesului penal în care ea a depus mărturie.

► Anchetatorul are obligația clară de a fi permanent sincer cu victimele, informându-le despre toate aspectele, responsabilitățile, consecințele şi riscurile impuse de deciziile care vor fi luate. Colaborarea cu poliția va include întotdeauna un element de risc pentru victima traficului, eventual şi pentru familia ei. Punctul critic este ca victima să fie informată de anchetator asupra

tuturor aspectelor şi riscurilor legate de deciziile pe care ea va trebui să le ia, aşa încât ea să ia o decizie în cunoştinţă de cauză. Înşelarea victimelor este o temă constantă în infracţiunile de trafic; de aceea victima trebuie tratată cu sinceritate, pentru ca ea să nu aibă motiv să reclame ulterior, în mod justificat, că a fost înşelată a doua oară, de data aceasta de poliţie.

► Anchetatorul are obligaţia clară de a lua toate măsurile ca victimele să fie informate despre mijloacele şi serviciile de ajutorare, care li se pot pune la dispoziţie pentru a depăşi situaţia de chin în care se află. Anchetatorul va organiza contactul dintre victime şi organizaţiile respective. S-ar putea ca victimele traficului de persoane să nu se refacă niciodată complet după suferinţele fizice, sexuale sau psihologice la care au fost supuse. Totuşi este deosebit de important ca ele să aibă acces nelimitat la întreaga gamă de servicii de asistenţă şi ajutorare. Nu este rolul poliţiei de a oferi aceste servicii, ci ele sunt acordate de organizaţiile OIG-ONG, care sunt mult mai calificate decât poliţia în acest domeniu umanitar. Anchetatorul are deci obligaţia de a informa victimele în legătură cu ajutorul şi asistenţa de care acestea pot dispune. Anchetatorul are şi obligaţia să ia toate măsurile ca ele să poată intra în contact cu organizaţiile de profil. În acest scop, anchetatorii trebuie să întreţină contacte cu cele mai importante organizaţii guvernamentale şi ne-guvernamentale care oferă astfel de servicii de asistenţă.

În ceea ce priveşte evaluarea riscurilor, acesta trebuie să fie un proces continuu. Reacţia organelor de urmărire penală la informaţii privind traficul de persoane, respectiv momentul reacţiei şi mijloacele utilizate, depind de rezultatul procesului de evaluare a riscurilor, care va începe imediat ce poliţia a luat cunoştinţă de existenţa unei victime. Ca principii procesul de evaluare a riscurilor trebuie să aibă la bază considerente precum:

♦ Unităţile de poliţie au <u>obligaţia umanitară</u> clară de a se îngriji de siguranţa victimelor traficului de persoane.

♦ Conform diferitelor convenţii de drept internaţional, unităţile de poliţie pot fi <u>obligate prin lege</u> să asigure siguranţa victimelor traficate.

♦ Un element deosebit de important în îndeplinirea acestei obligaţii este evaluarea riscurilor pentru victimele existente şi pentru persoanele care pot deveni victime ale traficului.

♦ Procesul de evaluare a riscurilor trebuie să înceapă cât de curând posibil după ce poliţia a luat cunoştinţă de existenţa unei victime, şi trebuie să devină un proces continuu.

Evaluarea riscurilor trebuie să se refere la următoarele trei categorii de victime:

- <u>Actuala victimă</u> - poliţia a luat cunoştinţă de existenţa ei şi evaluează riscul acesteia
- <u>Alte victime expuse riscului,</u> care sunt exploatate în continuare
- Alte <u>persoane care pot deveni victime</u> şi sunt pe cale să fie traficate şi exploatate.

Organul de urmărire penală trebuie însă să ştie că gradul de risc trebuie evaluat ţinând cont de următoarele două contexte:

□ <u>Riscul deja existent</u> pentru siguranţa şi sănătatea victimelor şi a celor dragi ei;

□ Noile riscuri, numite şi riscuri suplimentare, apărute ca rezultat al măsurilor de reacție alese de anchetator.

Anchetatorul va trebuie să îşi răspundă la întrebări precum:

1. Care este gradul de risc al actualei victime ?

2. Există victime expuse riscului care trebuie luate în considerație - dacă da, care este gradul acestora de risc ?

3. Există persoane care pot deveni victime şi sunt pe cale să fie traficate - dacă da, care este gradul de risc al acestora ?

4. Riscul actualelor victime, al celor supuse riscului sau al potențialelor victime este aşa de mare încât necesită efectuarea activității pe care tocmai ce o planifică ?

Care sunt principalele riscuri ce trebuie luate în analiză ?

⇒ Riscul care are ca sursă activitatea grupului de infractori implicați în activitatea ilicită;

⇒ Riscul pentru siguranța victimei şi a familiei acesteia;

⇒ Riscul declanşat de descoperirea cooperării victimei cu poliția.

Atunci când devine actuală introducerea unei persoane traficate în anchetă, este rezonabilă observarea unor priorități, după cum urmează:Intrarea în contact cu victima şi acordarea unui timp de gândire.

Obținerea declarației de martor

Dacă declarațiile victimei includ informații despre abuzuri sexuale şi/sau fizice recente, se va dispune imediat, cu permisiunea victimei, o analiză medico-legală sau criminalistică a urmelor acestor abuzuri.

Clarificarea statutului de rezidență a victimei în țara respectivă, în prezent şi în viitor.

Credibilitatea victimei şi coroborarea informațiilor

Timpul de gândire – Metoda prin care victimei i se lasă timp de gândire pentru a decide dacă să colaboreze sau nu cu poliția, este recunoscută la ora actuală ca o măsură efectivă de conduită optimă şi ca un act umanitar. Timpul de gândire este o problemă destul de delicată, care presupune relații de colaborare strânsă, bazate pe încredere, între anchetatori şi personalul organizațiilor OIG-ONG care asistă victima. Victimei trebuie să i se acorde un timp de gândire, pentru a reflecta asupra situației în care se găseşte - acesta este un standard minim, valabil în toate cazurile. Anchetatorul trebuie să discute cu victima deschis şi sincer despre întregul proces de cooperare într-un cadru neutru şi în prezența unui consilier independent, care sfătuieşte şi asistă victima. Înainte să ia o decizie, victima va reflecta asupra tuturor aspectelor, de exemplu pericolul în care se va afla în urma cooperării cu poliția. Această măsură de conduită optimă se aplică şi în cazurile când victima declară imediat că doreşte să coopereze: după informarea orală şi în scris a victimei în legătură cu drepturile ei, este bine să fie solicitată să îşi lase timp de gândire pentru a lua o decizie.

Principalele trei temeri ale victimei traficate – Din experiența cazurilor de trafic de persoane s-a constatat că victimele nu vor depune mărturie atâta vreme cât anchetatorii nu încearcă să rezolve următoarele probleme. Victimele sunt într-o stare acută de anxietate şi vor dori un răspuns sincer şi acordarea unor garanții referitoare la trei categorii de probleme:

⇒ Siguranța lor şi a familiilor lor;

⇒ Câteodată, victimele se tem ca nu cumva familiile lor, mass-media sau "lumea" în general să afle, în cursul sau ca rezultat al procedurilor penale, de implicarea lor în prostituție;

⇒ Victimele se tem ca nu cumva, pe parcursul anchetei sau a procedurilor penale, să fie obligate să depună mărturie în prezența traficantului, sau să se afle în prezența lui sau a complicilor lui.

Dezavantajul timpului de gândire – Totuşi, acordându-i victimei timp de gândire, pentru anchetator se pune problema a aprecia cât şi în ce condiții să se desfăşoare alte activități de anchetă, dacă e cazul să îi interogheze pe suspecți, să se propună arestarea acestora şi să ia măsuri pentru a strânge şi a asigura mijloacele de probă, înainte ca victima să fi luat o decizie. Cele două considerente se contrazic în mod inerent. Dacă investigatorul acționează urgent pentru a fi arestați infractorii şi pentru a strânge sau a asigura urmele infracțiunii, obiectele şi înscrisurile probatorii, victima oricum nu mai are ce să decidă – deoarece traficanții vor deduce din dezvoltarea anchetei cu privire la persoana lor că victima se află în custodia poliției, ceea ce duce la escaladarea riscului unor represalii împotriva victimei, aspect esențial în procesul de decizie al victimei dacă să depună sau nu mărturie împotriva traficantului.

Pe de altă parte, dacă organul de urmărire penală întârzie efectuarea activităților de anchetă urgente până când victima va lua o decizie, suspecții au posibilitatea să fugă şi/sau se pierd ori se distrug urmele infracțiunii, obiecte şi înscrisuri probatorii de o importanță vitală. Totuşi, având în vedere că soarta victimei şi respectarea drepturilor ei fundamentale trebuie să aibă prioritate maximă, anchetatorul trebuie să fie conştient de faptul că analiza situației poate duce la amânarea desfăşurării activităților urgente şi acceptarea riscului de a pierde mijloace de probă, tocmai pentru a oferi victimei timpul necesar luării unei decizii.

În ceea ce priveşte ascultarea persoanelor traficate, aceasta este o activitate de maximă importanță care trebuie desfăşurată cu diligență. Investigatorul are obligația de a trata victima-martoră cu sensibilitate, profesionalism şi respect față de drepturile ei fundamentale. În mod inevitabil, depunerea mărturiei poate fi o experiență destul de traumatizantă pentru victimă. Țelul investigatorului este de a crea condițiile optime, pentru ca această traumatizare să fie redusă la minimum.

Se recomandă ca investigatorul să trateze echitabil victima nu numai din motive umanitare sau profesionale, ci şi pentru a maximiza şansele ca victima să mențină declarația ei pe toată durata procesului penal, contribuind astfel la condamnarea celui care a traficat-o. Anchetatorul nu trebuie să uite atunci când ascultă o persoană traficată că :

♦ De cele mai multe ori, victimele traficului de persoane au avut o experiență traumatizantă, iar în timpul ascultării trebuie să-şi aducă aminte de fiecare detaliu, fiind vorba de experiențe dureroase şi, adesea, extrem de intime;

♦ Persoanele traficate au fost înşelate şi exploatate în mod sistematic în toate stagiile traficului, şi pot recunoaşte acum cu uşurință când cineva încearcă să le înşele sau să le mintă;

♦ În majoritatea cazurilor, la început victimele sunt nesigure şi bănuitoare față de polițişti. Victimele au tendința de a privi autoritățile cu ostilitate şi

neîncredere, de aceea investigatorii trebuie să încerce să creeze o relație de încredere între ei şi victime;

♦ Pentru a pune bazele acestei relații de încredere, anchetatorul trebuie să fie sincer şi să explice victimei, de la primul contact, cum va decurge ascultarea – fazele ascultării, împrejurările care interesează, etc. Încurajarea persoanelor traficate şi informarea lor cu privire la ceea ce urmează să se întâmple sunt factori-cheie în acest context. Principalele lor temeri sunt în legătură cu: *siguranța*, *expunerea în mass-media* şi *întâlnirea cu exploatatorul (prezența lui)*. Aceste temeri trebuie abordate şi rezolvate imediat, pentru ca victimele să se relaxeze şi să dea o declarație amănunțită.

Siguranţa – Victimelor trebuie să li garanteze că atât ele cât şi familiile lor sunt în afara oricărui pericol (dacă protejarea familiilor este posibilă). În acest stadiu, ele deja îi cunosc bine pe traficanți şi ştiu mai bine ca oricine că aceştia sunt în stare de orice. Este foarte important ca victima să nu observe că polițiştii încearcă să reducă riscurile la minimum.

Expunerea la mass-media – În cazurile de exploatare sexuală ori în alte cazuri când exploatarea vizează aspecte dezonorante, persoanele traficate vor fi foarte îngrijorate ca nu cumva să fie deconspirate în public. Aceste persoane nu vor fi dispuse să vorbească pe această temă şi vor dori să ştie cât de mare este riscul să fie descoperite, mai ales de către familiile lor. Majoritatea au dus vieți duble – o viață de familie şi una în care au făcut concesii ruşinoase pentru a-şi procura bani – şi se tem ca nu cumva familia şi cei apropiați, la care țin şi de al căror respect se bucură să descopere cealaltă latură. Există soluții şi pentru această problemă de confidențialitate, cum ar fi identitatea sub pseudonim sau audierea la proces în şedință secretă, dar investigatorul trebuie să fie sincer în legătură cu riscurile.

Prezenţa traficantului – Dacă victima se teme de prezența traficantului, legea prevede şi posibilitatea ca victima să nu fie de față la proces, declarația ei de martor inițială fiind acceptată ca probă. Astfel ea îşi poate învinge această frică. Dacă organul judiciar nu este de acord cu absența victimei, se va cere permisiunea ca victima să depună mărturie din altă încăpere, prin intermediul unei camere video, sau, cel puțin, să depună în absența inculpatului, ori, ca opțiune finală, să depună din spatele unui panou, aşa încât nici ea să nu îl vadă pe inculpat, şi nici invers[272].

Condițiile şi modul în care persoanele traficate sunt audiate au o importanță vitală pentru obținerea unei declarații valoroase pentru anchetă. În cadrul ascultării vor fi avute în vedere aspecte, atât de ordin general cât şi specifice, în funcție de particularitățile traficului, precum:

- Anchetatorul trebuie ales în funcție de capacitatea lui (sau a ei) de *a trata persoana traficată cu sensibilitate şi compasiune şi de a crea o relație atât cu victima, cât şi cu consilierul independent*, prezent la ascultare;
- Cel care conduce audierea trebuie *să aibă un comportament respectuos, profesional şi să nu dea impresia că o judecă pe victimă*. El trebuie să folosească aceiaşi termeni pe care îi foloseşte şi victima când aceasta îi descrie pe exploatatori şi (în cazul exploatării sexuale) pe clienți, respectiv când vorbeşte de activități sexuale;

---

[272] N.A. – pentru rigoare, a se vedea prevederile Codului de Procedură Penală

• Anchetatorul *nu trebuie să dea dovadă de un comportament exagerat de familiar cu victima*. Este esențial ca el să nu lase impresia că victima valorează mai puțin decât alte persoane, numai pentru faptul că a fost implicată în trafic de persoane;

• Foarte importantă este şi *utilizarea unui limbaj corect şi profesional*. Nu se vor folosi expresii sau aluzii cu tentă sexuală;

• Pe cât posibil, cel ce conduce ascultarea ar trebui să fie de acelaşi sex cu victima – este recomandabil ca persoana traficată *să fie întrebată cu privire la preferințele pe care le are iar acestea să fie respectate*;

• Anchetatorul trebuie *să aibă cunoştințe ample despre infracțiunile conexe traficului de persoane şi să fie instruit cu privire la metodele de investigare a infracțiunilor sexuale grave*, deoarece este probabil ca victima să fi suferit astfel de abuzuri;

• Este recomandabil să fie implicat *acelaşi anchetator pe toată perioada anchetei*, astfel încât să se mențină relația de încredere. Continuitatea este un element important în crearea încrederii între poliție şi victime;

• O atitudine formalistă, autoritară, însoțită de un cadru de ascultare asemănător, pot avea ca rezultat supunerea victimei, dar nu vor duce la crearea unui raport de încredere şi cooperare. *Şansele de a afla de la persoana traficată detalii importante cresc* cu atât mai mult, *cu cât cadrul şi atmosfera audierii sunt mai familiare, mai plăcute*;

• Victima trebuie ascultată într-un loc neutru, în prezența consilierului ei – astfel ea *nu va mai fi aşa de bănuitoare, nu-i va mai fi frică şi se va relaxa*;

• Probabil că victimei i *se va cere să furnizeze multe detalii, să relateze toate evenimentele petrecute într-o perioadă destul de lungă*. Ca exemplu, traficul de persoane în scopul exploatării sexuale este prin natura lucrurilor o infracțiune tipică unui anumit stil de viață, şi, de cele mai multe ori, în micile amănunte se ascund cele mai importante mijloace de probă;

• Persoana care conduce ascultarea va trebui să extragă din declarația victimei cât mai multe fapte. Obținerea unei declarații amănunțite poate dura uneori zile întregi, acest efort fiind deosebit de solicitant atât pentru victimă, consilier, cât şi pentru organul de urmărire penală. De aceea se recomandă acordarea unei *pauze după fiecare două ore de audiere*;

• Rămâne la latitudinea celui care conduce audierea şi a consilierului să decidă *câte sesiuni de câte două ore vor fi vor fi programate într-o zi* – numărul acestora va depinde de circumstanțele cazului, de starea fizică şi psihică a victimei şi de gravitatea traumelor declanşate de relatarea evenimentelor.

• În cazul victimelor cazate în adăposturi sau centre, se va cere consilierului să obțină din timp *avizul psihologului de la centrul respectiv, referitor la durata maximă a unei sesiuni de audiere la care poate fi supusă victima.*

• Este foarte important ca evenimentele să fie relatate logic şi cronologic. Acest lucru o ajută pe victimă să îşi aducă mai bine aminte de cele întâmplate, iar declarația ei de martor devine mai uşor de citit şi de înțeles pentru ceilalți investigatori şi pentru procurori. Totuşi, pentru anchetator este destul de greu să obțină de la început o relatare cronologică, mai ales când are de-a face cu o victimă traumatizată. De aceea *se recomandă să investească timp în întocmirea unei schițe cu cronologia punctelor esențiale, aşa încât ele să apară într-o ordine*

logică. Aceste notițe pot fi utilizate ca schemă în procesul de consemnare a declarației de martor în scris sau pe bandă video. „Notițele" reprezintă prima relatare a victimei şi pot fi solicitate la proces pentru a fi analizate. Din acest motiv, ele trebuie păstrate pentru a fi prezentate în caz de solicitare;

- De multe ori anchetatorii sunt stăpâniți de o prejudecată uzuală, dar nefondată, prin care victimele prostituate sunt considerate de la început ca fiind incapabile de a spune adevărul, având ca martore o credibilitate redusă. De aceea *este foarte important să se strângă un număr suficient de probe care pot fi coroborate separat de declarație*, pentru a înlătura această prejudecată. În acest scop va fi necesară analizarea cât mai amănunțită a evenimentelor petrecute, incluzând descrieri detaliate a locurilor, rutelor, îmbrăcămintei, a persoanelor, documentelor, a obiectelor de decorație şi a mobilelor din încăperile în care victimele au fost ținute prizoniere sau atacate etc. Toate aceste detalii sunt necesare, întrebările pot deveni obositoare şi frustrante pentru victimă –s-a constatat că, uneori, dacă persoanei traficate i se spune că scopul audierii minuțioase este de a se decide dacă declarația ei este demnă de crezut, atunci aceasta va coopera fără rețineri şi nu se va mai simți deranjată de întrebările puse de anchetator. Este esențial ca această explicație să fi însoțită de un avertisment strict, referitor la obligația victimei de a spune de la început tot adevărul;
- Persoana traficată trebuie să înțeleagă că organele de urmărire penală vor face o investigare completă a trecutului şi a vieții ei, acesta fiind un element fundamental al anchetei. La fel şi avocații traficanților vor încerca în cursul procedurii penale ulterioare să afle totul despre victimă. *Persoana traficată trebuie să fie conştientă că, dacă în această fază minte, spune jumătăți de adevăruri sau face omisiuni intenționate, aceste neadevăruri vor fi descoperite de poliție, având ca rezultat discreditarea ei şi periclitarea întregului proces penal.* Minciunile din această fază a cercetării penale pot avea ca efect şi respingerea cererii ei de permisiune de şedere în țara respectivă, dacă victima este cetățean străin;
- Cronologia infracțiunii este un element foarte important în acest tip de cazuri – totuşi e posibil ca victima să nu îşi aducă aminte precis ordinea evenimentelor. Anchetatorul trebuie să rețină că, tocmai în cazul faptelor petrecute de-a lungul mai multor săptămâni sau luni, s-ar putea ca victima să nu mai ştie data exactă a evenimentelor. Se recomandă *compararea cu datele care au o semnificație aparte pentru victimă, cum ar fi ziua ei de naştere, sau ziua de naştere a mamei sau a copilului ei, sau o sărbătoare specifică religiei sau culturii respective* – de exemplu Crăciunul, Paştele sau Ramadan-ul. Este posibil ca victima să fi reținut unele date semnificative, cum ar fi data la care l-a întâlnit prima oară pe traficant sau data transportului. Scopul acestor întrebări este stabilirea unor puncte de reper cronologice. Celelalte evenimente pot fi identificate, stabilind dacă s-au petrecut "înainte" sau "după" punctele de reper respective.

După stabilirea elementelor generale de conduită optimă referitoare la condițiile şi metodologia de ascultare, trebuie stabilite principalele probleme care se vor lămuri prin ascultarea persoanei traficate. Se va încerca reconstituirea traficului din țara de origine prin țara de tranzit şi cea de destinație, punându-se întrebări despre: reclama, adresele, transportul,

mijloacele de telecomunicaţie şi tranzacţiile financiare utilizate în diferitele faze ale traficului.

Cu privire la ***recrutarea şi plecarea din ţara de origine*** – pe ipoteza unei femei răpite şi traficate, ca exemplu se vor pune întrebări cu privire la:

- Care au fost circumstanţele în care a fost desfăşurată răpirea?
- Unde a fost ţinută în captivitate? – Descrierea completă a locului, felul în care era mobilat, condiţiile în care a fost ţinută, etc.
- În ce condiţii a fost stabilit contactul iniţial între victimă şi traficant - Cine a iniţiat contactul? Ce metodă a fost folosită pentru stabilirea contactului? - reclamă, contact personal direct cu traficantul, contact prin intermediul unei terţe persoane? Dacă a fost ameninţată sau atacată, dacă s-au folosit alte mijloacele de constrângere? Ce mijloace de comunicaţie au fost utilizate?
- Care a fost natura aranjamentului? Ce a înţeles victima din acest aranjament? Victima a ştiut în ce tip de activitate va fi implicată? Victima a fost conştientă că este vorba de prostituţie? Despre ce formă de prostituţie s-a discutat – prostituţie de stradă, în bordeluri sau în agenţii de „call-girl”?
- Victima a fost indusă în eroare în ce priveşte adevăratul scop al traficării? Dacă da: Ce fel de muncă a fost oferită? Munca într-un birou sau era vorba de activităţi periferice în industria sexului, cum ar fi dansul striptease sau activităţi de escortă ("hostess work")?
- Ce i s-a spus victimei în legătură cu locul de cazare în ţara de destinaţie? I s-a spus cu cine va locui împreună?
- Care au fost aranjamentele financiare? Victima a plătit vreo sumă ca avans, sau s-a vorbit de datorii pe care victima urma să le plătească pe parcurs – cât de mare era suma datorată de victimă şi în ce perioadă urma să plătească aceste datorii? Cum urmau să fie plătite sumele – direct către traficant în ţara de destinaţie, sau prin virarea lor în bancă, sau prin trimiterea lor în ţara de origine sau într-o ţară terţă, prin poştă sau alte forme similare? Victima a fost informată că urmează să suporte costuri suplimentare în ţara de destinaţie, cum ar fi chiria spaţiului de la bordel, banii de cazare sau reclamă?
- Traficanţii cunoşteau adresa ei de-acasă sau ştiau amănunte despre familia ei sau persoanele dragi ei? Traficanţii au pretins că deţin astfel de informaţii înainte ca victima să fie traficată? Înainte să plece din ţara de origine, victima a stat şi la altă adresă decât cea de-acasă?
- I s-a spus cât timp va fi plecată şi ce traseu va urma? A ştiut vreun membru al familiei sau vreo persoană apropiată care este aranjamentul?
- S-au plătit bani sau alte obiecte de valoare către vreun membru al familiei ei sau alte persoane care aveau vreun grad de control asupra ei, pentru a obţine consimţământul la traficarea victimei?
- Victima a fost scoasă ilegal din ţara de origine, sau a călătorit “pe faţă”?
- Înainte de a fi traficată, victima a fost abuzată sexual, fizic sau psihologic sau a fost ţinută în mod ilegal în captivitate? În ce condiţii s-au petrecut toate acestea? A existat vreun martor la evenimentele menţionate mai sus – identitatea şi despre ce împrejurări cunoaşte?
- Traficantul a ştiut ce vârstă are persoana traficată?
- Poate face o descriere cât mai completă a persoanelor întâlnite care au legătură cu traficul şi exploatarea ei ?

În legătură cu *țările de tranzit – transportarea,* la audiere, trebuie luată în considerație fiecare țară de tranzit în parte, urmărindu-se aflarea unor date precum:

1. Data, locul, ora de plecare din țara de origine şi ora de sosire în țara de tranzit? Ce metodă a fost utilizată pentru tranzitul frontierelor? Cu cine se afla victima, care a fost mijlocul de transport? Vehiculul a fost oprit la punctul de trecere a frontierei? Victima a fost controlată la frontieră de vreun funcționar al poliției de frontieră, a trebuit să completeze vreun formular – bilet de aterizare, declarație de vamă etc.?

2. Ce identitate a folosit victima? Ce documente de identitate au fost folosite?

3. Persoanele care călătoreau împreună cu ea au fost controlate la punctele de frontieră, la ieşire sau la intrare – aceste persoane au completat vreun formular?

4. Cât timp a petrecut victima în țara de tranzit respectivă şi în ce condiții a fost ținută? Dacă şi în ce condiții victima a fost abuzată fizic, sexual sau psihologic în timp ce se afla în țara de tranzit?

5. Dacă şi în ce condiții poliția sau altă autoritate de stat a aflat de prezența ei în țara de tranzit? Dacă victima a completat vreun formular oficial, indiferent din ce motiv?

6. Victimei i s-a cerut să se prostitueze în țara de tranzit – felul prostituției, locurile folosite, aranjamentele financiare etc.? Dacă victima a fost exploatată într-un alt fel în timpul tranzitului?

7. Data, ora, locul plecării şi mijloacele de transport folosite pentru părăsirea țării de tranzit? Persoanele care au călătorit împreună cu victima au fost controlate de polițiştii de frontieră la ieşirea din țara respectivă? Au fost completate documente cu această ocazie?

8. Descriere amănunțită a tuturor suspecților, locurilor şi vehiculelor care au fost implicate în faza de tranzit – dacă a existat vreun martor la evenimentele menționate petrecute în țara de tranzit?

Cu privire la *țările de destinație - primirea şi exploatarea,* anchetatorul va ține cont şi de următoarele aspecte suplimentare:

1. Data, ora şi locul de intrare în țara de destinație, modul cum a fost efectuată intrarea? Ce metodă a fost utilizată? Cu cine se afla victima, care a fost mijlocul de transport? Vehiculul a fost oprit la punctul de trecere a frontierei? Dacă s-a folosit o navă pe apă, în ce loc a ajuns victima pe mal şi cine a întâmpinat-o? Victima a fost controlată la frontieră de vreun funcționar, a trebuit să completeze vreun formular, de exemplu bilet de aterizare, declarație de vamă etc.?

2. Ce identitate a folosit victima? Ce documente de identitate au fost folosite, unde sunt acestea? Persoanele care călătoreau împreună cu ea au fost controlate la punctele de frontieră, la intrare? Aceste persoane au completat vreun formular?

3. Victima a fost întâmpinată de cineva la punctul de intrare în țara respectivă? Victimei i s-a permis să îşi păstreze identitatea şi/sau documentele de identitate şi după momentul intrării, sau i-au fost luate – de către cine şi când s-a petrecut acest lucru? Unde au fost păstrate documentele?

4. Care a fost prima adresă la care a fost condusă? Cine a dus-o şi cum a călătorit până acolo? Când a ajuns acolo, mai erau şi alte persoane/ victime de față? Ce se găsea la această adresă? Era vorba de o "casă sigură" sau era deja bordelul în care urma să lucreze? Victima poate descrie amănunțit locul respectiv?

5. A fost ținută ilegal în captivitate sau a fost atacată fizic, sexual sau psihologic în această fază inițială? În ce condiții s-au petrecut toate acestea? Cum a fost exploatată victima: prostituție, muncă, aservire etc.? A fost implicată în prostituție?

6. În ce moment a început exploatarea ca prostituată? Victima a ştiut că va lucra ca prostituată? Când şi de la cine a descoperit adevărul cu privire la natura şi modul în care urma să fie exploatată?

7. În ce fel de prostituție a fost implicată: prostituție stradală sau nestradală în apartamente sau bordeluri, centre de saună sau masaj, baruri cu animatoarea ("hostesses") sau cu dans striptease, agenții de escortă sau de "call-girl"?

8. Ce zone specifice a frecventat? Cum ajungea acolo? Era ținută sub supraveghere de un traficant, în timp ce lucra?

9. Poliția sau altă autoritate de stat a aflat de existența ei? A fost oprită de poliție? A fost arestată şi condamnată pentru infracțiunea de prostituție? Când, unde şi ce identitate a folosit victima?

10. Unde a lucrat, cum ajungea acolo, cine o ducea la muncă? Care dintre traficanți ştia că lucrează ca prostituată, cum au aflat acest lucru? Aceste persoane erau prezente în bordelurile respective sau pe stradă? Dacă s-a discutat şi cu cine despre munca ei?

11. Victima era ținută sub supraveghere? Ce grad de libertate avea? Putea să părăsească nesupravegheată bordelul, barul sau agenția?

12. Lucra împreună cu alte prostituate sau cu alte "fete" sau recepționiste? Poate da numele acestora, le poate descrie?

13. Poliția sau alte organe de stat au inspectat vreodată bordelul, barul sau agenția unde lucra? Dacă da: când, cine a venit în inspecție? Victima a trebuit să îşi declare numele şi datele personale? Dacă da: Ce nume şi ce date personale a folosit?

14. Ce program de lucru avea, ce servicii trebuia să presteze clienților? Avea vreo posibilitate să decidă pe care clienți îi serveşte şi pe care nu, respectiv ce servicii sexuale prestează sau nu? I s-a cerut să presteze servicii sexuale fără prezervativ? Dacă refuza, care erau consecințele?

15. Cât de bine ştia limba vorbită în țara respectivă? Victima lucra după o listă, un "meniu" scris? Dacă ea nu ştia limba respectivă, cine traducea pentru ea şi clienți?

16. Ce preț cerea victima pentru serviciile prestate? Poate să estimeze ce venit mediu realiza pe zi, poate estima cât a câştigat în total din prostituție pe perioada exploatării ei?

17. Ce se întâmpla cu sumele câştigate de ea? Le preda unui traficant/recepționist/fată, după servirea fiecărui client, sau le preda la sfârşitul turei? Se ținea o evidență?

18. A cumpărat din venitul realizat ca prostituată lucruri pentru exploatatorii ei, cum ar fi bijuterii sau îmbrăcăminte – poate să facă descrierea lor, care este prețul obiectelor, unde sunt păstrate acestea, dacă există chitanțe pentru ele?

19. La sfârşitul turei era dusă înapoi la „casa sigură" sau rămânea la bordel? Dacă mergea la o „casă sigură", cum ajungea şi cine o ducea acolo?

20. Împărțea banii câştigați (procente) cu traficantul sau îi preda toată suma? Cine a instruit-o în legătură cu nivelul prețurilor pentru serviciile ei?

21. Exista un aranjament pentru plata unor datorii? Cât de mari erau datoriile victimei, în câte rate trebuia să le plătească? Cum plătea aceste rate, direct în țara de destinație sau trimițând banii în țara de origine? Prin cine sau prin ce metode, pe ce nume se trimiteau banii? Există o evidență a datoriilor plătite?

22. Victima era obligată să plătească cheltuieli suplimentare de infrastructură, cum ar fi chiria zilnică sau plata reclamei – ce i s-a spus înainte să plece din țara de origine despre aceste costuri suplimentare?

23. Dacă victima, în momentul plecării din țara de origine, nu a ştiut că va deveni prostituată, care dintre mijloacele de constrângere au fost folosite – a fost amenințată sau supusă la violență sau la abuzuri sexuale; a fost amenințată cu represalii împotriva familiei ei sau a celor dragi; sau cu dezvăluirea activității ei de prostituată față de familia ei sau prin mass-media; au mai existat şi alte mecanisme de control, de exemplu mijloace de constrângere de natură culturală sau religioasă? Traficanții au folosit aceleaşi mecanisme de control pentru a se asigura că victima îndeplineşte instrucțiunile traficantului?

24. Ce grad de libertate avea victima? Se putea mişca liberă? Ce impresie avea victima: credea că traficanții vor aplica într-adevăr mecanismele de control menționate mai sus?

25. Ar fi fost posibil pentru victimă să scape şi să ceară ajutorul poliției? A încercat să scape?

26. Victima a fost abuzată sexual, fizic sau psihologic sau a fost ținută în mod ilegal în captivitate, cu alte ocazii?

27. Victima a fost salvată printr-un concurs de împrejurări ori s-a salvat singură?

Este necesară obținerea unei descrieri complete a tuturor persoanelor, locurilor şi vehiculelor implicate în faza din țara de destinație, care <u>au apărut în plus</u> față de persoanele, locurile şi vehiculele menționate deja în fazele din țara de origine şi de tranzit.

O atenție deosebită trebuie să acorde anchetatorul *detaliilor specifice* şi coroborării acestora. Astfel:

- Alături de descrierea tuturor vehiculelor şi/sau a locurilor respective, se va solicita o descriere completă şi amănunțită a fiecărui suspect, indiferent dacă victima cunoaşte sau nu numele acestuia.
- Este necesar să se obțină cât mai multe detalii despre interiorul încăperilor şi vehiculelor implicate în infracțiune. Ulterior, descrierea acestor încăperi (a intrărilor, lacătelor, a mobilei, a obiectelor de decorație, tablourilor sau a oricăror elemente mai ieşite din comun) se poate dovedi deosebit de importantă.
- În general, victimele traficate nu rețin numărul de înmatriculare al vehiculelor cu care au mers, de aceea ele trebuie să descrie exteriorul şi

interiorul acestor mijloace de transport, de exemplu: porțiuni avariate, abțibilduri lipite pe geamuri, imprimeul stofei scaunelor, jucării atârnate pe geamul din spate etc.

- Întotdeauna victima trebuie întrebată dacă este în posesia unor materiale probatorii cum ar fi chitanțe, reclame etc. Dacă da, ele trebuie imediat predate anchetatorilor şi ambalate în plase speciale pot fi protejate. Aceste mijloace de probă trebuie descrise amănunțit. Ele vor fi prezentate la proces în contextul declarației de martor a victimei
- Întotdeauna victima va fi întrebată dacă a păstrat o evidență (jurnal) a evenimentelor, deoarece, în general, victimele îşi fac astfel de notițe. De multe ori, jurnalele conțin liste amănunțite cu veniturile realizate de victimă prin prostituție sau prin alte forme de exploatare, sau alte informații de o importanță vitală. Anchetatorul trebuie să abordeze această temă cu multă discreție, căci dacă într-adevăr există un jurnal, victima s-ar putea să îl țină secret, el conținând, în cele mai multe cazuri, detalii intime şi jenante pentru victimă.
- Dacă victima a scris un jurnal, acesta trebuie predat organelor de urmărire penală, ambalat corespunzător, urmând a fi prezentat la proces ca mijloc de probă, după ce victimei i s-a permis să facă referire la el în declarația ei de martor.

Traficul de persoane este o activitate ilicită deosebit de gravă, situație în care devin importante şi detaliile, referitoare la impactul acesteia asupra situației victimei. Astfel la sfârşitul ascultării, cel ce conduce ascultarea va întreba victima cu privire la ce a avut de suferit din punct de vedere fizic şi psihologic de pe implicării în activitatea ilicită. Relatările trebuie să includă reacția ei la desfăşurarea propriu-zisă a activității ilicite, la abuzuri, la inducerea în eroare, starea de sclavie, la prostituție şi exploatare. Victima va fi încurajată să vorbească despre efectele ulterioare ale infracțiunii asupra calității vieții ei. Despre gradul de frică pentru propria persoană şi cei dragi. Dacă este capabilă, la fel ca oricare alt cetățean, să ia decizii în legătură cu viața ei. Dacă are impresia că se poate reîntoarce acasă fără teamă. Care sunt sentimentele victimei privind propria demnitate şi valoare.

Cu privire la consemnarea declarației, de la caz la caz, poate fi util în cazurile în care legea, din diferitele state în care se pot desfăşura actele de anchetă, prevede acest lucru, victimelor trebuie să li se permită să apară sub o identitate de tip pseudonim, pentru a nu fi recunoscute.

Această metodă are însă şi riscuri. Victima trebuie să fie informată că folosirea pseudonimului o protejează într-adevăr față de familia ei sau de mass-media, în sensul că aceştia nu mai pot afla cine este victima şi faptul că ea a fost implicată în traficul de persoane. Pe de altă parte, declarația ei de martor conține detalii din care traficanții pot deduce care a fost rolul ei în procesul penal.

Înregistrările de sunet şi imagine trebuie utilizate în <u>toate</u> cazurile în care ea este admisibilă ca probă la proces[273], deoarece:

[273] N.A. – în funcție de cum şi cât permit prevederile procedurale

- este o metodă de audiere mai rapidă, nemaifiind nevoie de o consemnare în scris; astfel se reduce gradul de stres atât al victimei, cât şi al consilierului şi al anchetatorului care conduce audierea;
- este o metodă care permite o relatare mai naturală şi mai expresivă, cu propriile cuvinte ale victimei;
- înregistrarea video a declarației de martor poate fi folosită şi ca probă la proces, dar numai dacă judecătorul care conduce procesul este de acord cu acest lucru.

4.4.5. Examinarea medico-legală

În cazurile în care este necesară o examinare medico-legală este recomandabil să se ia în considerare două aspecte importante:

- Victima trebuie să fie de acord cu examinarea – acordul ei urmând a fi consemnat în scris;
- Victimei trebuie să i se permită să aleagă sexul medicului legist care o examinează; opțiunea ei trebuie respectată, pe cât posibil.

În funcție de posibilități se va alege un medic autorizat şi cu experiență în examinarea victimelor atacurilor sexuale. Se vor nota şi fotografia toate semnele vizibile ale unui atac petrecut cu un interval de timp mai mic sau mai mare în urmă. În cazurile în care se ştie de la început că există acuzații de atacuri sexuale recente, se vor lua toate măsurile pentru evitarea contaminării sau amestecării probelor medico-legale. Victima şi suspecții nu vor fi transportați cu aceleaşi vehicule şi nu vor fi duşi sau reținuți în acelaşi loc. În această fază critică, regulile privind evitarea contaminării sau amestecării probelor se aplică şi pentru strângerea şi ambalarea tuturor obiectelor sau mijloacelor de probă care ar putea reprezenta o sursă de contaminare, de confuzie etc.

Indiferent cine efectuează examinarea medicală a victimei, în toate fişele medicale şi în documentația întocmită pentru autorități, victima va figura sub identitatea de pseudonim, aşa încât adevărata ei identitate să rămână confidențială. În rapoartele de expertiză, medicii nu vor face referire la victimă sub numele ei adevărat, căci aceste documente vor fi puse la dispoziția avocaților inculpaților şi a instanței de judecată.

Un cuvânt trebuie spus şi cu privire la **cooperarea dintre diferitele organe judiciare competente material şi teritorial** să efectueze cercetarea infracțiunilor ce constituie obiectul acestui demers ştiințific. În condițiile existenței mai multor instituții care pot efectua acte premergătoare şi activități de anchetă în domeniul cercetării infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul frontierei de stat cooperarea este indispensabilă. Dacă demersul judiciar nu are caracter unitar şi este fragmentat de competențe teritoriale şi materiale, de disponibilitatea autorităților din diferitele state de a colabora cercetarea nu va avea rezultate semnificative, nu va fi eficientă, se va poticni în investigarea unor segmente de activitate infracțională puțin relevante față de complexitatea şi anvergura activităților ilicite desfăşurate de către grupuri infracționale ce au reuşit să tranziteze un număr mare de persoane peste frontierele diferitelor stat şi, implicit, să acumuleze sume însemnate de bani.

Activitățile ilicite organizate din domeniu sunt vulnerabile datorită faptului că au nevoie de publicitate, de reclamă. Cei care doresc să treacă ilicit

frontiera şi sunt în căutarea unei soluții trebuie să afle unde trebuie să se adreseze iar, pentru aceasta, este necesară desfăşurarea unor minime demersuri în presa locală sau centrală, la posturi de radio, răspândirea de fluturaşi, afişe, etc. această împrejurare, la care se adaugă şi faptul că cei care se pregătesc ori au trecut odată sau de mai multe ori fraudulos frontiera comunică la diferite persoane din cercul social modul în care s-au descurcat „atât de bine", poate fi exploatată în interesul anchetei numai prin cooperarea diferitelor structuri – în primul rând poliția, poliția de frontieră şi jandarmeria – ce sunt abilitate să desfăşoare activități de supraveghere şi control în diferite zone şi medii.

De ademenea, este o realitate că organele judiciare din țările membre ale Uniunii Europene sunt dornice, au nevoie de colaborare pentru a putea controla migrația ilegală. Rămâne doar ca managerii susținuți de puterea politică să găsească cele mai bune şi mai eficiente modalități de cooperare.

CAPITOLUL 5

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILOR ILICITE CE SE SĂVÂRŞESC ÎN LEGĂTURĂ CU DROGURILE ŞI PRECURSORII ACESTORA

Pentru înțelegerea în cât mai bune condiții a demersului ştiinţific este necesară prezentarea unor precizări de ordin noțional, punct de vedere adoptat şi de legiuitor atunci când a reglementat Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi O.U.G. 121/2006 privind regimul juridic al precursorilor de droguri ce constituie sediul materiei în domeniu[274].

Astfel voi prezenta definiții legale date de legiuitor unor termeni ce vor fi folosiți pe parcursul acestei secțiuni, după cum urmează:

- Substanțe aflate sub control național – drogurile şi precursorii înscrişi în tabelele nr. I-IV care fac parte integrantă din Legea 143/2000, tabelele putând fi modificate prin Ordonanță de Urgență a Guvernului, prin înscrierea unei noi plante sau substanțe, prin radierea unei substanțe sau plante ori prin transferarea acestora dintr-un tabel în altul, la propunerea ministrului sănătății;
- Droguri – pantele şi substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante şi substanțe, înscrise tabelele nr. I-III din Legea 143/2000;
- Droguri de mare risc – drogurile înscrise în tabelele nr. I şi II din Legea 143/2000;
- Droguri de risc – drogurile înscrise în tabelul nr. III;
- Inhalanți chimici toxici – substanțele stabilite ca atare prin ordin al ministrului sănătății;
- Consum ilicit de droguri – consumul de droguri aflate sub control național, fără prescripție medicală;
- Consumator – persoana care îşi administrează sau permite să i se administreze droguri, în mod ilicit, prin înghițire, fumat, injectare, prizare, inhalare sau alte căi prin care drogul poate ajunge în organism;
- Consumator dependent – consumatorul care, ca urmare a administrării drogului în mod repetat şi sub necesitate ori nevoie, prezintă consecințe fizice şi psihice conform criteriilor medicale şi sociale;
- Program terapeutic - totalitatea serviciilor şi a măsurilor medicale şi psihologice integrate, individualizate prin evaluare, planificare, monitorizare şi adaptare continuă pentru fiecare consumator dependent, în vederea întreruperii consumului, a înlăturării dependenței psihice şi/sau fizice şi/sau a reducerii riscurilor asociate consumului;

[274] N.A. – definițiile prezentate sunt definiții legale date în cuprinsul legilor la care s-a făcut referire.

- Program integrat de asistenţă a consumatorilor şi a consumatorilor dependenţi de droguri – totalitatea serviciilor de sănătate şi a serviciilor de asistență psihologică şi socială asigurate în mod integrat şi coordonat persoanelor consumatoare de droguri, prin unitățile medicale, psihologice şi sociale, publice, private şi mixte;
- Circuit integrat de asistenta a consumatorilor si a consumatorilor dependenţi de droguri – totalitatea programelor integrate de asistență asigurate consumatorilor şi consumatorilor dependenți în vederea ameliorării stării de sănătate în sensul bunăstării fizice, psihice şi sociale a individului;
- Livrarea supravegheată – metoda folosită de instituțiile sau organele legal abilitate, cu autorizarea şi sub controlul procurorului, care constă în permiterea trecerii sau circulației pe teritoriul țării de droguri sau precursori, suspecți de a fi expediați ilegal, sau de substanțe care au înlocuit drogurile ori precursorii, în scopul descoperirii activităților infracționale şi al identificării persoanelor implicate în aceste activități;
- Investigatori acoperiți – polițişti special desemnați să efectueze, cu autorizarea procurorului, investigații în vederea strângerii datelor privind existența infracțiunii şi identificarea făptuitorilor şi acte premergătoare, sub o altă identitate decât cea reală, atribuită pentru o perioadă determinată;
- Precursori – substanțele utilizate frecvent în fabricarea drogurilor, înscrise în tabelul IV din Legea 143/2000; substanțele chimice folosite la fabricarea ilicită a drogurilor, prevăzute în anexa nr. 1 O.U.G. 121/2006, sărurile acestora, precum şi amestecurile ce conțin astfel de substanțe, cu excepția preparatelor farmaceutice şi a altor preparate cu aceste substanțe, care nu pot fi recuperate sau utilizate în acest scop prin metode de laborator;
- Operator - persoana fizică sau juridică ce efectuează operațiuni de fabricare, producere, tratare, sinteză, extracții, condiționare, distribuire, punere în vânzare, plasare pe piață, livrare, procurare, folosire, ambalare, transport, stocare-depozitare, manipulare sau orice altă activitate legală de import, export, tranzit ori intermediere de precursori, denumite în continuare operațiuni cu precursori.

Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri reglementează mai multe infracțiuni după cum urmează[275]:

1. **Infracţiunea de trafic de droguri** care este reglementată în trei[276] modalități principale:
   a) **traficul de droguri**
   b) **traficul de droguri peste frontieră sau contrabanda specială cu droguri**
   c) **traficul de droguri pentru consumul propriu**

Traficul de droguri, în forma cadru, constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea,

[275] N.A. – denumirile infracțiunilor prezentate aici nu sunt denumiri legale ci sunt de mine în ideea în care astfel va căpăta mai multă precizie şi va fi uşurată atât analiza cât şi reținerea ideatică a acestor infracțiuni.
[276] Art. 2 – 4 din Legea 143/2000

punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deținerea ori alte operațiuni privind circulația drogurilor, fără drept.

Traficul de droguri peste frontieră urmăreşte incriminarea introducerii sau scoaterii din țară, precum şi importul sau exportul de droguri, fără drept.

Traficul de droguri pentru consumul propriu are în vedere cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea de droguri pentru consumul propriu, fără drept.

2. Infracţiunea de favorizare a consumului ilicit de droguri incriminează[277] punerea la dispoziție, cu ştiință, cu orice titlu, a unui local, a unei locuințe sau a oricărui alt loc amenajat, în care are acces publicul, pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri.

3. Infracţiunea de prescriere, eliberare sau obţinere abuzivă de droguri are în vedere[278], pe de o parte, prescrierea abuzivă de droguri de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, iar pe de altă parte, eliberarea sau obținerea cu intenție, de droguri de mare risc, pe baza unei rețete medicale falsificate sau prescrise fără să fie necesar din punct de vedere medical.

4. Infracţiunea de administrare de droguri de mare risc[279] unei persoane, în afara condiţiilor legale.

5. Infracţiunea de furnizare[280], în vederea consumului, de inhalanţi chimici toxici unui minor.

6. Infracţiunea de organizare, conducere sau finanţare[281] a infracţiunilor relative la regimul sancţionării traficului şi a altor operaţiuni ilicite cu substanţe aflate sub control naţional.

7. Infracţiunea de a îndemna la consumul ilicit de droguri[282].

De noutate, în cuprinsul Legii nr.143/2000, este introducerea, cu caracter special a unor circumstanțe agravante de natură a se alătura celor prevăzute de Codul penal, totul pentru a asigura o cât mai adecvată pedepsire a conduitelor ilicite ce cad sub incidența regimului sancționării traficului şi a altor operațiuni ilicite cu substanțe aflate sub control național. Astfel, instanțele de judecată vor trebui să țină seama ca circumstanțe agravante de următoarele împrejurări:

- ✓ persoana care a comis infracțiunea îndeplinea o funcție ce implică exercițiul autorității publice, iar fapta a fost comisă în exercitarea acestei funcții;
- ✓ fapta a fost comisă de un cadru medical sau de o persoană care are, potrivit legii, atribuții în lupta împotriva drogurilor;
- ✓ drogurile au fost trimise sau livrate, distribuite sau oferite unui minor, unui bolnav psihic, unei persoane aflate într-un program terapeutic ori s-au

[277] Art. 5 din Legea 143/2000
[278] Art. 6 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000
[279] Art. 7 din Legea 143/2000
[280] Art. 8 din Legea 143/2000
[281] Art. 10 din Legea 143/2000
[282] Art. 11 din Legea 143/2000

efectuat alte asemenea activități interzise de lege cu privire la una dintre aceste persoane ori dacă fapta a fost comisă într-o instituție sau unitate medicală, de învățământ, militară, loc de detenție, centre de asistență socială, de reeducare sau instituție medical-educativa, locuri în care elevii, studenții şi tinerii desfăşoară activități educative, sportive, sociale ori în apropierea acestora;

- ✓ folosirea minorilor în săvârşirea infracțiunilor ce sunt prevăzute în cadrul regimului sancționării traficului şi a altor operațiuni ilicite cu substanțe aflate sub control național;
- ✓ drogurile au fost amestecate cu alte substanțe care le-au mărit pericolul pentru viața şi integritatea persoane.

De asemenea, O.U.G. 121/2006 conține trei texte ce incriminează conduite ilicite considerate periculoase din punct de vedere penal.

Primul text[283] are ca obiect punerea pe piață, importul, exportul, producerea, fabricarea, oferirea, furnizarea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, plasarea pe piață, procurarea, cumpărarea, sinteza, extracția, experimentarea, activitățile intermediare[284], cumpărarea sau deținerea de substanțe clasificate, echipamente ori materiale, fără drept.

Al doilea text[285] incriminează comercializarea – de către operatori economici autorizați – de substanțe clasificate către operatori economici ori persoane fizice neautorizate sau neînregistrate.

Al treilea text[286] constituie, în fapt o normă de trimitere, arătându-se că trecerea peste frontieră a substanțelor clasificate, fără documentele legale, constituie infracțiunea de contrabandă calificată, prevăzută şi pedepsită de art. 271 din Legea 86/2006 privind Codul vamal al României.

De asemenea, actul normativ la care am făcut referire cuprinde şi o formă agravată, calificată prin scopul desfăşurării activităților ilicite prevăzute la art. 22 alin. 1 şi 2 – utilizarea lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită a drogurilor.

Legiuitorul, recunoscând importanța domeniului, recrudescența fenomenului de trafic şi consum ilicit de droguri a preluat textele din Legea 143/200 – lege devenită, probabil, veche – le-a sistematizat într-o anumită logică şi a dat actuala incriminare a conduitelor considerate periculoase în Codul penal, după cum urmează:

→ **Traficul ilicit de droguri** – art. 386 din Codul penal;

Incriminarea promovată de către legiuitor, la art. 386 din Codul penal, cuprinde trei forme infracționale:

1. *traficul ilicit de droguri* – ce constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deținerea sau alte operațiuni privind circulația drogurilor de risc (alin.1) sau de mare risc (alin. 2), fără drept;

---

283 Art. 22 alin. 1 din O.U.G. 121/2006

284 Astfel cum sunt acestea definite in art. 2 lit. e) din Regulamentul Consiliului 111/2005 privind supravegherea comerțului cu precursori de droguri intre Comunitate si statele terțe

285 Art. 22 alin. 2 din O.U.G. 121/2006

286 Art. 23 din O.U.G. 121/2006

2. *contrabanda specială cu droguri*[287] – ce constă în introducerea sau scoaterea din țară, precum şi importul ori exportul de droguri de risc (alin.3) sau de mare risc (alin. 4), fără drept;

3. *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri (alin. 5).

→ **Nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri** – art. 387 din Codul penal;

În conținutul art. 387 din Codul penal sunt enumerate opt forme infracționale:

1. *Traficul de droguri pentru consumul propriu* – constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea, introducerea şi scoaterea din țară de droguri pentru consum propriu, fără drept, (alin. 1);

2. *Favorizarea consumului ilicit de droguri* – constă în punerea la dispoziție, cu intenție, cu orice titlu, a unui local, a unei locuințe sau a oricărui alt loc amenajat în care are acces publicul pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri, (alin. 2);

3. *Prescrierea abuzivă de droguri* – constă în prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, (alin. 3);

4. *Eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri* – constă în eliberarea sau obținerea, cu intenție, de droguri de mare risc pe baza unei rețete medicale prescrise de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, (alin. 4 teza I) sau pe baza unei rețete medicale falsificate, (alin.4 teza a II-a);

5. *Administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale* (alin. 5);

6. *Furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor* (alin 6);

7. *Îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare* (alin. 7 teza I şi teza a II-a);

8. *Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri* (alin. 8).

→ **Traficul şi administrarea ilicită de droguri care a avut ca urmare moartea victimei –** art. 388 din Codul penal;

→ **Nerespectarea dispoziţiilor privind regimul precursorilor** – art. 389 din Codul penal.

În conținutul art. 389 din Codul penal sunt enumerate cinci forme infracționale:

1. *Traficul cu precursori* – constă în producerea, sinteza, extracția, experimentarea, deținerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piață sau efectuarea oricăror alte operațiuni cu precursori, fără drept (alin.1) şi în comercializarea de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate (alin. 2);

2. *Traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc* – constă în

[287] A se avea în vedere şi prevederile art. 175 din Codul vamal în legătură cu drogurile

producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea de precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc (alin. 5);

3. *Traficul de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate în scopul producerii sau fabricării ilicite a altor droguri decât cele de mare risc* (alin. 3);

4. *Contrabanda specială cu precursori* – constă în trecerea peste frontieră a precursorilor, fără documente legale (alin. 4)[288].

5.1. Situaţia premisă

Infracțiunile prezentate, îmi permit să observ că, nu pot subzista în afara unei **situaţii premise** ce constă în regimul conceput de legiuitor pentru traficarea[289] în condiții de legalitate a drogurilor, măsurile de prevenire a consumului ilicit de droguri, măsurile de combatere a traficului şi consumului ilicit de droguri, măsurile destinate reducerii consecințelor consumului de droguri, etc.

Cum situația premisă despre care am făcut vorbire este caracterizată de multiple determinări[290], am să fac referire doar la cele pe care le consider mai importante.

- Prescrierea de către medici, în scop terapeutic, a substanțelor aflate sub control național, astfel cum sunt definite în Legea nr. 143/2000, se face în conformitate cu prevederile legale în vigoare şi cu normele de practică medicală stabilite de Colegiul Medicilor din România şi de Ministerul Sănătății.
- Substanțele aflate sub control național se livrează numai unităților autorizate de Ministerul Sănătății.
- Aprovizionarea, deținerea şi eliberarea către pacienți a substanțelor aflate sub control național se realizează în conformitate cu prevederile legale în vigoare.
- Farmaciştii, cu ocazia eliberării medicamentelor, au obligația de a atrage atenția consumatorilor asupra substanțelor aflate sub control național cuprinse de acestea.
- Calificarea ca drog a unui produs provenit din traficul şi consumul ilicit de droguri nu depinde de concentrația substanței stupefiante sau psihotrope depistate în acest produs. Nu sunt considerate droguri medicamentele care conțin plante, substanțe stupefiante şi psihotrope sau amestecuri de asemenea plante şi substanțe aflate sub control național atunci când sunt folosite în cadrul actului medical, conform legislației în vigoare.
- Activitățile de prevenire a consumului ilicit de droguri sunt următoarele:

---

288 A se avea în vedere şi prevederile art. 175 din Codul vamal în legătură cu precursorii

289 N.A. – aici cu sensul dat de legiuitor prin incriminarea tuturor acțiunilor ce constituie elementul material al infracțiunii descris mai jos.

290 N.A. – a se vedea şi Hotărârea Guvernului 860/2005 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri

1) organizarea de programe educative adresate preşcolarilor, ce presupun promovarea unui stil de viaţă sănătos în familie şi/sau în comunitate, vizând sănătatea publică;

2) organizarea de programe educative adresate elevilor, ce presupun activităţi de instruire, informare, comunicare, incluse în programa şcolară;

3) organizarea de programe educative pentru adolescenţi, în afara şcolii, ce presupun organizarea de către instituţiile de învăţământ de activităţi alternative pentru petrecerea timpului liber;

4) realizarea de campanii mass-media ce presupun activităţi de informare a populaţiei prin mijloace precum: articole în presa scrisă, anunţuri publice, emisiuni, reportaje, concursuri, video şi audio clipuri tematice;

5) furnizarea de informaţii şi sfaturi privind efectele negative ale consumului de droguri, consecinţele deţinerii şi traficului ilicit de droguri, precum şi posibilităţile de prevenţie şi tratament, care pot fi aduse la cunoştinţă părinţilor, profesorilor, tinerilor şi consumatorilor de droguri prin linii telefonice de informare şi ajutorare;

6) organizarea de programe comunitare ce presupun activităţi care implică o largă participare a membrilor unei comunităţi;

7) organizarea de programe de consiliere psihologică şi psihoterapeutică ce presupun activităţi specializate.

● Activitatea de combatere a traficului şi/sau a consumului ilicit de droguri sau de formele farmaceutice care le conţin se organizează şi se realizează de organele administraţiei publice şi organele judiciare, de unităţile de învăţământ, unităţile medicale şi alte unităţi din sistemul serviciilor de sănătate, de centrele de reeducare pentru minori, penitenciare, organizaţiile neguvernamentale, precum şi de alte instituţii interesate

● Măsurile de combatere şi reducere a consumului de droguri, realizate de Ministerul Sănătăţii, constau în activităţile de prevenţie primară şi în măsurile destinate reducerii consecinţelor consumului de droguri, precum şi în tratamentul medical şi reabilitarea persoanelor dependente de droguri.

● Măsurile de combatere a consumului de droguri, întreprinse de Formaţiunea centrală de reprimare a traficului şi consumului ilicit de droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei, constau în:

1. organizarea şi coordonarea activităţilor cu caracter preventiv în problematica drogurilor atât pentru populaţie, cât şi pentru cadrele Ministerului de Interne implicate în astfel de activităţi;
2. instruirea cadrelor în scopul acţionării pentru reducerea cererii de droguri;
3. elaborarea unor materiale instructiv-educative pentru pregătirea antiinfracţională a populaţiei;
4. participarea prin personalul propriu specializat, alături de specialiştii altor instituţii, la acţiunile de tipul "formare de formatori".

● Măsurile de combatere a traficului de droguri întreprinse de organele vamale în zona proprie de competenţă constau în:

1) efectuarea de supravegheri şi verificări pentru depistarea situaţiilor de încălcare a legislaţiei vamale de către persoanele fizice şi juridice, verificarea de registre, corespondenţe şi evidenţe financiar-contabile, inclusiv cele pe suport informatic, precum şi solicitarea altor documente şi informaţii

care au legătură directă sau indirectă cu bunurile importate, exportate sau tranzitate pe teritoriul național ori cu alte operațiuni vamale;

2) verificarea operativă şi supravegherea clădirilor, depozitelor, terenurilor, sediilor sau ale altor obiective unde se găsesc sau ar putea să se găsească droguri, substanțe chimice esențiale şi precursori, precum şi prelevarea de probe în condițiile legii, în vederea identificării şi expertizării bunurilor care au făcut obiectul operațiunilor vamale;

3) controlul magazinelor şi al punctelor de desfacere aflate în zonele speciale vamale, în vederea identificării drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor, a căror proveniență nu poate fi justificată cu documente vamale;

4) executarea măsurilor prevăzute de lege pentru reținerea şi confiscarea, după caz, a drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor, în cazul nerespectării prevederilor legale aplicabile în domeniul vamal;

5) organizarea, exploatarea şi instituirea unui sistem propriu de consemne pentru persoanele fizice şi juridice, a căror respectare are caracter obligatoriu pentru personalul din sistemul vamal;

6) analizarea activității şi a rezultatelor specifice în domeniul vamal din teritoriu şi elaborarea programelor de control, testări şi investigații pe domenii;

7) verificarea accesului, depozitării, prelucrării, manipulării şi transportului drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor în zonele libere, de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor;

8) îndeplinirea de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor a sarcinilor privind cooperarea pe plan intern şi internațional cu instituțiile specializate în domeniu, pentru asigurarea schimbului de informații şi documente, precum şi pentru derularea de acțiuni operative specifice;

9) realizarea de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor de controale şi verificări inopinate, urmărirea şi identificarea persoanelor suspecte de încălcarea reglementărilor vamale privind traficul ilicit cu substanțe stupefiante şi psihotrope, substanțe chimice esențiale şi precursori;

10) participarea Serviciului antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor, împreună cu organele abilitate, la efectuarea livrărilor supravegheate, pe întregul teritoriu al României.

● Măsurile de combatere a traficului şi consumului ilicit de droguri, întreprinse de organele judiciare, sunt cele prevăzute de Codul de Procedură Penală şi de legile speciale în domeniu.

● Autorizarea de către procuror a efectuării unei livrări supravegheate precizează organele legal abilitate ale Ministerului Administrației şi Internelor care se implică în desfăşurarea acestei acțiuni.

● Formațiunea Centrală de Reprimare a Traficului şi Consumului Ilicit de Droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției coordonează şi centralizează toate datele cu caracter național şi internațional care vizează

livrările supravegheate cu substanțe pe teritoriul României, care intră sub incidența Legii nr. 143/2000.

- Dacă în timpul desfăşurării controlului vamal, organul vamal descoperă produse care intră sub incidența Legii nr. 143/2000, acesta poate propune organelor competente inițierea unei livrări supravegheate, urmând ca desfăşurarea acesteia să se realizeze cu personalul specializat din structurile Ministerului de Interne.
- Organele constatatoare abilitate, respectiv organele de poliție şi organele vamale în zonele proprii de competență, au dreptul să rețină mijloacele de probă consemnate în actul de constatare şi în adeverința de reținere eliberată care este înregistrată în evidențele unității de poliție, respectiv ale unității vamale.
- Probele ridicate din marfa suspectă pot fi transportate spre laboratoarele de analiză din cadrul Direcției Generale a Vămilor numai dacă sunt însoțite de adrese de înaintare de care să reiasă acest scop, de la cine a fost reținută, precum şi cantitatea deținută şi transportată de funcționarul vamal.
- Se consideră deținute legal cantitățile corespunzătoare solicitate în scris de la Formațiunea centrală de reprimare a traficului şi consumului ilicit de droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției în scop didactic şi de cercetare ştiințifică.
- Supravegherea cultivării plantelor ce conțin droguri este, conform prevederilor legale în vigoare, o activitate care implică, pe de o parte, verificarea autorizațiilor eliberate de organele abilitate pentru culturile ce au ca destinație prelucrarea licită a acestora, iar pe de altă parte, obligativitatea celor care cultivă pe bază de autorizație astfel de plante şi le prelucrează de a declara scopul culturilor, ce trebuie menționat în mod expres în autorizație.
- Autorizarea, conform prevederilor legale în vigoare, pentru cultivarea plantelor ce conțin droguri şi sunt prelucrate în scop licit se realizează de Ministerul Sănătății prin direcțiile județene de sănătate publică, respectiv a municipiului Bucureşti.

Dacă din punct de vedere teoretic, lucrurile pot fi, totuşi, discutabile, din punctul de vedere al anchetei, al reacției societății, ce trebuie să fie neapărat adecvată, se impune sublinierea necesității unei colaborări eficiente între instituțiile ce îşi desfăşoară activitatea în domeniu, un exemplu, în acest sens, constituind insistența legiuitorului de a impune atribuții specifice organelor vamale în domeniul traficului de substanțe aflate sub control național şi un mecanism eficient de colaborare cu Formațiunea Centrală de Reprimare a Traficului şi Consumului Ilicit de Droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției.

5.2. Direcţii metodologice ce trebuie urmărite în cadrul cercetării criminalistice a activităţilor ilicite care se desfăşoară în vederea traficării şi consumului ilicit de droguri

În prezent, traficul ilicit de droguri este o activitate ilicită devenită, de multă vreme, lucrativă, cu caracter supranațional, ce este guvernată de legile economiei de piață, care are ca scop imediat alimentarea centrelor de consum

şi, ca finalitate, obținerea unor beneficii importante. În aceste condiții devine justificat interesul statului pentru orientarea, în mod cât mai eficient, a propriei politici în lupta antidrog, către apărarea sănătății propriilor cetățeni şi conservarea valorilor socio-morale caracteristice societății.

Traficul de droguri este un fenomen social care se caracterizează prin faptul ca antrenează imense valori financiare şi activitatea unor grupuri criminale organizate din anumite cercuri sociale, dintr-un cartier, oraş, regiune, țară, continent etc. Aceste structuri formează un mediu social având ca preocupare permanentă săvârşirea de infracțiuni şi crearea unui sistem de apărare împotriva controlului social, prin diverse acțiuni ilegale (corupție, trafic de influență, teroare, escrocherie, delapidare, intimidare, violență s.a.). Apariția în societatea românească a fenomenului traficului şi consumului ilicit de droguri a pus în fața organelor judiciare o realitate, cu caracter de noutate, care îmbracă formele criminalității organizate transnaționale de tip mafiot.

În continuare voi prezenta, în subsecțiuni distincte, principalele direcții metodologice pertinente cercetării activităților ilicite ce gravitează în jurul traficului şi consumului ilicit de droguri folosind structura reglementării din Codul penal.

5.2.1. Particularităţile cercetării traficului ilicit de droguri

Traficul ilicit de droguri constituie un fenomen social complex, abordarea juridică trebuind să fie pe măsură. Infracțiunea de trafic ilicit de droguri este reglementată în cadrul Titlului VIII – Crime şi delicte de pericol public, Capitolul IV – Crime şi delicte contra sănătății publice. Rațiunea incriminării constă în apărarea acelor relații sociale a căror naştere şi normală desfăşurare este condiționată, generic, de respectarea regimului impus de lege pentru droguri în vederea folosirii, cu toate precauțiile necesare, astfel încât să fie folosite doar în măsura în care efectele lor pot fi controlate şi puse în folosul omului. Totul trebuie subordonat respectului necesar pentru valoarea supremă reprezentată de viața, sănătatea şi integritatea fizică şi psihică a omului. Sănătatea publică reprezintă una dintre valorile de o importanță deosebită în cadrul societății incluzând, ca noțiune, totalitatea condițiilor şi măsurilor menite să asigure cât mai deplin sănătatea unui grup social organizat – sat, comună, oraş, etc. – şi starea pe care o are acel grup sub aspectul sănătății sale[291].

O primă problemă de anchetă trebuie să aibă în centru atenției **obiectele sau substanţele asupra cărora poartă activitatea ilicită –** substanțele cuprinse în tabelele I-III anexă la Legea 143/2000, aceleaşi substanțe regăsindu-se în tabelele anexă la Convenția asupra substanțelor psihotrope din 1971 sau la Convenția asupra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, la care România a aderat prin Legea 118/1992 şi care constituie, astfel, drept intern.

Clarificarea naturii produselor ori substanțelor este importantă, înainte de toate, pentru încadrarea juridică. În funcție de identificarea uneia sau a alteia dintre substanțele interzise, de apartenența la grupa drogurilor de risc

[291] V. Dongoroz şi colaboratorii – Explicații teoretice ale Codului Penal român, op. cit. vol. IV, pag 588

sau de mare risc, vor fi întrunite elementele constitutive ale uneia dintre formele infracționale reglementate în conținutul art. 386 din Codul penal. Numărul substanțelor incluse pe lista celor supuse controlului a crescut permanent, fapt ce evidențiază, pe de o parte tendința traficanților pentru cercetare, pentru identificarea şi folosirea de noi substanțe ca droguri, iar pe de altă parte preocuparea legiuitorului pentru menținerea sub control a fenomenului.

Dinamica situației operative de pe piața ilicită a drogurilor pune organele judiciare în situația de a investiga o gamă largă de produse şi substanțe cu concentrații variabile, în limite mari, de la o probă la alta, pornind de la drogurile pure (concentrație de peste 90%) până la amestecurile contrafăcute[292]. Ca regulă, descoperirile organelor judiciare pot fi grupate în două categorii:

1. preparate industriale preparate ilegal, îndeosebi tablete şi capsule;
2. substanțe sub formă de pulbere sau soluții, de cele mai multe ori fără proprietăți externe[293].

Imediat după descoperire apare suspiciunea cu privire la natura lor – sunt droguri sau nu – cu consecințe directe în legătură cu luarea unor măsuri de maximă urgență: rețineri de persoane, efectuarea de percheziții, identificarea şi ascultarea tuturor persoanelor implicate în desfăşurarea activității ilicite, etc. Beneficiind de un minim indiciu cu privire la natura substanțelor oferit de folosirea truselor specializate antidrog toate aceste activități urgente pot fi desfăşurate[294], rezultatele fiind, de cele mai multe ori, remarcabile.

Cu privire la **activitatea ilicită** avem de a face cu un complex de activități care pot fi desfăşurate şi anchetate în mod individual – din considerente ce țin de operativitatea anchetei se poate considera oportun disjungerea unei anumite cauze pe fiecare faptă şi făptuitor astfel încât să nu treacă perioade mari de timp până când se finalizează cercetarea cu privire la ansamblul activității ilicite şi, bineînțeles, la toate persoanele implicate.

În toate modalitățile normative, infracțiunea de trafic ilicit de droguri este reglementată ca o infracțiune de pericol, fiindu-i caracteristic desfăşurarea de activități ilicite, principial, alternative, nefiind de interes pentru existența infracțiunii dacă se săvârşeşte doar una sau se săvârşesc mai multe dintre acțiunile cuprinse în sfera elementului material.

Din punct de vedere noțional, ancheta va trebui să urmărească următoarele:

„Cultivarea" presupune atât însămânțarea, răsădirea, îngrijirea, recoltarea plantelor ce conțin substanțe stupefiante cât şi orice alte operațiuni conexe ce țin de lucrul terenului, administrarea de pesticide, de îngrăşăminte, etc. Nu este necesar ca aceste plante să fie introduse într-un proces tehnologic, să se treacă efectiv la extragerea substanței active, esențial fiind, pentru

---

[292] V. Bercheşan; C. Pletea – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag.233

[293] A. Pop – Contribuții la analiza chimică a stupefiantelor, Teză de doctorat – Academia Tehnică Militară, Bucureşti 1996, pag. 33-34

[294] N.A. – pe lângă rezultatele folosirii truselor antidrog, de mare importanță este şi sesizarea aşa-numiților indici de suspiciune în legătură cu aspectul şi comportamentul persoanelor, natura bagajelor, natura şi aspectul mijloacelor de transport etc.

această modalitate, ca plantele să conțină substanțe stupefiante, indiferent de concentrație sau cantitate.

Prin „producerea" de droguri se înțelege[295] realizarea, printr-o activitate oarecare – amestecare, topire, fierbere, ardere, combinare, etc. – a unuia dintre compuşii chimici cuprinşi în categoria drogurilor.

„Fabricarea" trebuie acceptată ca o treaptă mai complexă a producerii, presupunând un flux tehnologic ce, bazându-se pe prelucrarea de materii prime are ca rezultat obținerea, în serie, de droguri.

„Experimentarea" ilicită, avută în vedere de legiuitor, excede laboratoarelor agreate în care acest lucru este permis. Experiențele vizează atât metodele de obținere a drogurilor, de creştere a purității acestora cât şi efectele, neinteresând dacă experimentarea se face asupra propriului corp al celui ce derulează experimentul ori asupra corpului altor persoane sau, chiar, asupra unor animale, indiferent dacă, din punct de vedere al intenției, aceasta nu este canalizată pentru trafic şi consum ilicit de droguri ci pentru alte scopuri, eventual cu un caracter declarat nobil cum ar fi tratarea unor boli sau alinarea unor suferințe, esențial fiind ca experimentarea să se facă fără drept.

„Extragerea" presupune separarea substanței active, ce stă la bază producerii sau fabricării unui drog, dintr-un compus folosind diverse procedee chimice sau fizice.

„Prepararea" are în vedere folosirea combinarea, tratarea substanței active, orice alte operații ce au ca rezultat final obținerea de droguri cu diferite concentrații apte fie pentru a putea fi utilizate pentru consumul final fie pentru transport din țările de origine în țările de consum, de la laboratoarele de prelucrare intermediară la cele ce prepară dozele pentru a fi distribuite consumatorilor, etc.

„Transformarea" constă în modificarea unor elemente caracteristice ale unei substanțe pentru disimulare sau obținerea unui produs ce poate avea utilizări legale, în cazul când este vorba despre drog sau, în sens invers, modificarea unor produse cu întrebuințări legale pentru a se obține droguri.

„Oferirea" presupune punerea la dispoziția uneia sau mai multor persoane de droguri. De observat că acțiunea acceptă diferite grade de intensitate, chiar o anumită agresivitate în limbaj sau comportament, mergând de la simpla atitudine pasivă, aparent indiferentă, până la modalități active ce presupun propunerea prin diferite mijloace a procurării de substanțe aflate sub control național.

„Distribuirea" de droguri precede oferta către consumatorii finali sau poate fi subsecventă ofertei celor ce aduc drogurile din țările unde se produc în zonele vizate pentru consum. În fapt, avem de a face cu activități de împărțire, de repartizare a drogurilor, dintr-un lot mare în posesia mai multor persoane, verigi pe traseul ce are ca punct final consumatorul ilicit de droguri.

„Livrarea" este un termen folosit în relațiile comerciale ce presupune predarea către un destinatar a mărfurilor, ce constituie obiectul unei tranzacții, în cazul de față predarea drogurilor.

---

[295] A. Boroi, N. Neagu, V.R. Sultănescu – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, Edit. Rosetti, pag. 57

„Trimiterea" de droguri are legătură cu acțiunea traficanților ce expediază droguri, în principiu, de la zonele de producție către cele de consum. Ca noțiune este într-o conexiune logică şi precede transportul.

„Transportul" presupune preluarea drogurilor, gestionarea lor pe o perioadă determinată pe timpul necesar cărăuşului să le deplaseze, şi predarea lor destinatarului.

„Procurarea" este o noțiune folosită de legiuitor pentru a desemna orice acțiune ce are ca rezultat obținerea drogurilor în sensul de a face rost, fireşte în alt fel decât prin preparare, extragere, producere, etc.

„Cumpărarea", specie a procurării, are ca element caracteristic plata, pentru a intra în posesia drogurilor, a unui preț, de obicei un echivalent bănesc.

„Deținerea" este caracterizată de apropierea, posibilitatea unei persoane de a dispune acțional în orice moment de droguri ce se găsesc la domiciliul său, într-un depozit, garaj, ascunzătoare, etc., loc pe care îl cunoaşte, îi este accesibil şi asupra căruia deține un control, cel puțin formal.

Apreciez că legiuitorul a urmărit o reglementare cât mai vastă, menită să acopere orice comportament legat de încălcarea regimului legal privind drogurile. Fiind o normă cu caracter general, s-a procedat la o enumerare exemplificativă, completată, în mod oportun, cu expresia „orice alte operațiuni", prin care se are în vedere orice altă activitate ce contravine circulației legale a drogurilor de risc sau de mare risc.

Contrabanda specială cu droguri, ca specie, este reglementată ca o formă agravată – atât pentru drogurile de risc cât şi pentru cele de mare risc – ce se leagă, prin voința legiuitorului, de un domeniu special de activitate – tranzitul peste frontiera de stat a României – considerându-se că operațiunile ilicite cu droguri ce se efectuează la intrarea ori la ieşirea din țară sunt mai periculoase, astfel încât să fie necesară o pedeapsă mai mare[296]. Legiuitorul a urmărit incriminarea a patru acțiuni, a căror enumerare, datorită specificității domeniului, numai are caracter exemplificativ, ci restrictiv. Astfel se incriminează:

- introducerea sau scoaterea din țară;
- importul ori exportul de droguri.

Cele două planuri sunt paralele, nu se poate spune că o persoană poate, în acelaşi timp, să introducă în țară droguri şi să importe droguri. Activitatea ilicită ori se manifestă în cadrul regimului vamal, atunci când trecerea drogurilor se face prin incinta punctelor de control a trecerii frontierei, în care se găsesc şi birouri vamale la care se desfăşoară o parte din procedura vamală, ori se manifestă în plan general, făptuitorii identifică o breşă în sistemul activităților organelor abilitate să urmărească şi să impună respectarea regimului de trecere a frontierei şi o valorifică făcând ca drogurile să tranziteze ilicit frontiera de stat.

O discuție trebuie făcută sub aspectul concursului de texte legale dintre art. 386 din Codul penal şi art. 271 din Codul vamal. Am spus concurs de texte legale deoarece, în opinia mea, nu poate fi vorba despre un concurs de

[296] detențiunea severă de la 15 la 20 de ani sau 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi în funcție de cum activitatea ilicită poartă asupra drogurilor de risc ori de mare risc.

infracțiuni, ambele texte legale incriminând, într-o anumită măsură, aceeaşi conduită ilicită. Raportul dintre cele două texte este raportul specific dintre general şi special. În opinia mea, norma juridică din Codul vamal este o normă cadru ce are ca obiect incriminarea trecerii peste frontieră a mai multe categorii de bunuri considerate speciale printre care substanțele stupefiante şi psihotrope, fără autorizație. Norma juridică cuprinsă în Codul penal este o normă specială, menită a deroga de la cea cuprinsă în Codul vamal. Ea are ca obiect incriminarea trecerii peste frontieră a drogurilor, fără drept, indiferent că se face în cadrul procedurii vamale ori nu[297].

Detaliind, s-ar putea spune că nici prevederea de la art. 3 din Legea 143/2000 nu are caracter absolut special, conținând un anumit grad de generalitate, întrucât se referă atât la trecerea peste frontieră în cadrul procedurii vamale cât şi, dincolo de aceasta, la trecerea de droguri peste frontieră în afara acesteia. Ca o părere personală, legiuitorul a unit într-o singură reglementare două reglementări ce existau independent înainte de intrarea în vigoare a legii privind combaterea traficului ilicit de droguri, ce a precedat abordării din Codul penal – una, în Legea Frontierei de Stat din 1992, şi, cealaltă, în Codul vamal.

În condițiile arătate, răspunsul la întrebarea – care este textul legal ce se va aplica ? – pare a se simplifica: art. 386 din Codul penal – întrucât, comparativ cu art. 271 din Codul vamal, reprezintă o normă specială. Oricum, acceptându-se ficțiunea noțiunii de contrabandă specială cu aplicarea art. 277 din Codul vamal, fapta, ca atare ar urma să fie pedepsită cu pedeapsa mai aspră prevăzută de Codul penal.

Din punct de vedere terminologic, în cadrul demersului ştiințific, am folosit termenul de *contrabandă specială cu droguri* – nestipulat, ca atare în nici un text legal, nici în Codul vamal nici în Codul penal. Am considerat oportună folosirea unui asemenea termen în condițiile în care am considerat că activitatea ilicită, pe ipoteza legală, depăşeşte sfera procedurilor vamale însă, nu o exclude, o include cuprinzând mai mult.

Din punct de vedere practic poziția geografică a României, ca şi a Republicii Moldova, favorizează traficul internațional de droguri, mari cantități de opium, heroină, cocaină şi canabis fiind traficate pe următoarele trasee strategice:

a) Asia Mijlocie – Rusia – Ucraina – România;
b) Turcia – Ucraina – Moldova – Turcia;
c) Turcia – România – Ungaria – Slovacia – Cehia – Germania –Olanda;
d) Turcia – Bulgaria– România – Ungaria – Austria – Germania – Olanda;
e) Turcia – Bulgaria – România – Ucraina – Polonia – Germania etc.

În ceea ce priveşte *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri avem în analiză trei activități ce pot fi săvârşite atât alternativ cât şi concomitent, fiind o problemă de

[297] N.A. – termenii de substanțe stupefiante şi psihotrope şi droguri sunt echivalați fiind vorba despre aceleaşi substanțe care au fost prezentate cu denumiri diferite pe baza unor clasificări – când se foloseşte termenul de substanțe stupefiante şi psihotrope este avut în vedere efectul imediat al acțiunii acestor substanțe iar atunci când se foloseşte termenul de droguri este avut în vedere un efect ce se instalează în timp, în principal, dependența psihică sau/şi fizică.

conjunctură, dacă subiectul activ organizează, conduce şi finanţează ori desfăşoară doar una sau alta dintre aceste activităţi.

Organizarea se caracterizează printr-o activitate meticuloasă de punere în rol a fiecărui element astfel încât totul format să funcţioneze ca un sistem.

Prin conducere se înţelege conduita unei persoane care comandă, dirijează o activitate, este în fruntea unor persoane care fac ceva – demersuri precise în vederea atingerii unui scop.

Finanţarea presupune furnizarea fondurilor necesare pentru derularea, pentru funcţionarea unei afaceri.

Atât din punct de vedere teoretic cât, mai ales, sub aspectul anchetei trebuie remarcată grija pe care legiuitorul o manifestă pentru combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri. Dincolo de gravitatea şi aspectele specifice ale fiecărei activităţi incriminate, organizarea, conducerea sau finanţarea activităţilor specifice traficului şi contrabandei speciale cu droguri implică atragerea unei răspunderi penale mai grave pentru cei ce reprezintă creierul activităţilor ilicite, persoanele care, niciodată, nu vor efectua direct activităţile ilicite avute în vedere de legiuitor în materia traficului şi consumului ilicit de droguri.

De ce a fost nevoie de incriminarea separată a unor activităţi care, în fapt, pot fi analizate şi ca acte de instigare, complicitate sau coautorat în materia efectuării de activităţi ilicite în materia traficului şi contrabandei speciale cu droguri, ca să nu mai pun în discuţie infracţiunea de asociere în vederea săvârşirii de infracţiuni ? Consider că legiuitorul român a apreciat că incriminarea separată a organizării, conducerii şi finanţării este oportună, din considerente ce ţin de metodologia cercetării, pentru a evita dificultăţile ce ar putea apare în anchetă în legătură cu apărările şi nuanţele ce pot fi invocate de către, în fond, cei care dau realitate noţiunii de crimă organizată şi care, astfel, ar putea crea dificultăţi şi pune în discuţie demersul organelor judiciare – în scopul eradicării grupurilor organizate ce acţionează, cu şi în legătură, cu drogurile şi precursorii – condamnate să se piardă în rutina capturării unor persoane cu rol minim şi care pot fi înlocuibile, trunchiul structurii, elementul ce produce şi gestionează răul rămânând intangibil.

Observând practica judiciară, trebuie constatate anumite particularităţi ale desfăşurării activităţilor ilicite. Astfel, înainte de toate, săvârşirea traficului ilicit ca principală preocupare, activitate aducătoare de venituri necesare traiului zilnic, ca profesie, presupune, cu necesitate, organizarea unor companii sau, chiar, adevărate concerne, care să aibă ca obiect de activitate desfăşurarea de activităţi ilicite cu droguri. Schematic, activităţile ilicite de anvergură desfăşurate cu droguri – cel puţin în ceea ce priveşte drogurile de natură vegetală – parcurg următoarele etape:

- cultivarea şi prelucrarea primară în substanţe de puritate mare care să poată fi cât mai uşor de transportat, de ascuns sau de disimulat în timpul transportului – activităţi care se desfăşoară în ţări slab dezvoltate din America de Sud, Asia sau Africa;
- transportul depozitarea şi, eventual, o prelucrare intermediară în centre situate în apropierea marilor pieţe de consum;
- transportul şi distribuirea pe reţele locale care îşi au propriile teritorii de desfacere;

- prelucrarea finală în doze de consum şi distribuirea către consumatori.

În funcție de amploarea abordării, de scopurile propuse şi de mijloacele ce pot fi folosite, cercetarea se poate canaliza pe una sau alta dintre etapele la care am făcut referire.

Referitor la ceea ce este vizibil pentru orice cetățean, ceea ce poate constitui o invitație la consum şi, implicit, la dezvoltarea traficului de droguri – organizarea distribuirii şi distribuirea efectivă către consumatori – trebuie observat că şi aici, la fel ca în cazul celor mai multe activități de trafic, activitatea are un punct slab ce poate fi exploatat eficient de către organele judiciare: necesitatea unei reclame. Cine vinde droguri trebuie să fie cunoscut de consumatori şi dacă consumatorii pot să-i descopere pe vânzători, atunci, cu certitudine, şi polițiştii pot sau, cel puțin, trebuie să poată. Mai mult, pentru a prospera, este nevoie de continuitate, de siguranță şi certitudine. Consumatorii trebuie să cunoască ce, unde şi cum să procedeze pentru a-şi procura doza zilnică, trebuie să aibă încredere în cel care vinde şi în calitatea mărfii.

Ca problemă de anchetă, **făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite**, în condițiile cercetării infracțiunii de trafic ilicit de droguri este caracterizată prin existența unor elemente specifice ce țin de calitatea, abilitățile şi profilul socio-moral al persoanelor implicate.

Trebuie observat că activitatea ilicită poate fi desfăşurată de către orice persoană ce îndeplineşte condițiile generale impuse pentru tragerea la răspundere penală, legea neimpunând o anumită circumstanțiere. De asemenea, instigatorii şi complicii nu sunt calificați iar participația penală este posibilă sub toate formele sale.

Cei implicați în activitățile de trafic ilicit de droguri îşi desfăşoară activitatea respectând o ierarhie şi o anumită specializare în asumarea şi realizarea sarcinilor. În prima linie sunt întâlniți un fel de agenți comerciali responsabili cu identificarea consumatorilor şi alimentarea lor cu dozele necesare. Ei sunt evaluați pe baza aceloraşi criterii de performanță ca orice agent comercial – dacă cresc vânzările şi se respectă regulile privind desfăşurarea în siguranță a activității totul este bine, dacă nu se produce suficient apar măsuri dure din partea conducerii: se dă prioritate în aprovizionare altora, este acceptată sau trimisă altă persoană pe teritoriul său ori, mai rău, este predat poliției – sunt oferite informații relevante cu privire la activitatea lui infracțională – fiind catalogat ca pierdere tehnologică. În spatele acestora se găsesc cei care au ca sarcină aprovizionarea, asigurarea protecției, strângerea sumelor de bani şi, la nevoie, impunerea deciziilor conducătorilor. În structură mai pot apare directorii executivi sau locotenenții, ce asigură managementul zonal, iar în vârful ierarhiei se găseşte capul ori un organ colectiv – oameni cât mai respectabili – ce asigură conducerea strategică. Structura la care am făcut referire este una principală, în practică putând exista diferențe în funcție de particularitățile şi cultura mediului în care se desfăşoară traficul de droguri sau de gradul de dezvoltare al organizației.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu periculozitatea deosebită a celor ce organizează, conduc sau finanțează desfăşurarea traficul ilicit de droguri.

Astfel de persoane trăiesc periculos, în principiu, deciziile pe care le iau în momente de criză generează săvârşirea de noi infracțiuni, gestionarea crimei

poate fi făcută doar prin crimă, conservarea şi dezvoltarea sistemului presupunând soluții extreme. De asemenea, făptuitorul trebuie să aibă capacitatea să desfăşoare activitățile ce formează elementul material al infracțiunii, fiind necesare calități, ce pot fi apreciate ca deosebite, pentru, bunăoară, a organiza şi a conduce activitatea ilicită din domeniul drogurilor. Diplomație, tact, fermitate, cruzime, capacitate de a anticipa comportamentul pieței, inteligență în relațiile cu persoanele ce pot favoriza dezvoltarea activității, cu poliția, în modul de valorificare a produsului activităților ilicite, în gestionarea modului cum sunt împărțite beneficiile, etc., sunt doar o parte din calitățile, cu caracter contradictoriu, pe care le au cei în discuție.

În ceea ce priveşte finanțarea, desigur, persoanele implicate trebuie să poată dispune de mijloace financiare apte de a constitui suportul logistic necesar pentru susținerea activităților ilicite din domeniul drogurilor. Nu interesează titlul cu care dispune, important este doar că în virtutea unei calități atrage mijloace financiare pe care le alocă desfăşurării activității ilicite – putând fi şi o altă persoană care să aibă în patrimoniu mijloacele financiare şi care să nu cunoască modul cum se folosesc acestea.

În oricare dintre situații, organele judiciare au de dus o luptă acerbă cu persoane ce au o inteligență peste medie, ce sunt pregătite şi acceptă ca inevitabilă această luptă. Sunt desfăşurate diferite activități de natură să creeze o mască credibilă pentru opinia publică – se dau bani grei pentru interviuri, manifestări sociale şi culturale, alte investiții în sport, cultură ori organizații sociale implicate în realizarea unora dintre cele mai nobile scopuri, ajutoare pentru copii şi bătrâni, burse de studii, etc. – astfel încât atunci când intervine acțiunea organelor judiciare, aceasta să fie resimțită ca nedreaptă, drept comandă politică sau solicitare pentru a da bani pentru unul sau altul dintre partide.

Consecinţele desfăşurării activităţii ilicite nu par a fi de interes pentru legiuitor, cel puțin analizând textul legal. Urmarea imediată constă în crearea unei stări de pericol pentru valorile ce caracterizează obiectul juridic, legiuitorul neimpunând ca activitatea criminală să aibă un anume rezultat, eventual înființarea unei organizații criminale – ca să organizezi, să conduci ori să finanțezi ceva, acest ceva trebuie să existe, să aibă o existență obiectivă recunoscută în mediu astfel încât să se poată presupune că poate funcționa şi poate aduce profituri. Nu interesează limitele activității infracționale pentru conturarea elementelor constitutive ale infracțiunii, însă nu se poate spune că organele judiciare pot rămâne fără reacție la elemente precum volumul tranzacțiilor, numărul persoanelor implicate, legăturile infracționale la nivel național şi internațional, etc. Foarte important, pentru anchetă, este ca desfăşurarea activităților ilicite prevăzute în textul art. 386 din Codul penal să fie în curs. Nu este neapărat necesar ca infracțiunea să se fi consumat ori, după caz, să se fi epuizat, făptuitorul trebuind să se găsească undeva în curs de a străbate ceea ce doctrina numeşte „iter criminis”.

Sub aspectul **formei de vinovăţie** specifice acestei infracțiuni ancheta va trebui să probeze intenția directă, făptuitorii fiind în deplină cunoştință de cauză cu privire la natura activității pe care o desfăşoară, la rezultatele şi la implicațiile sociale ale acesteia. În ceea ce priveşte scopul şi mobilul, legiuitorul nu a dorit să complice norma juridică prin includerea unor efecte juridice

specifice legate de urmărirea, de către infractori, a unor anume rezultate în legătură cu săvârşirea infracţiunii, rezultate care să întrunească condiţiile legale prevăzute pentru categoriile juridice de scop şi mobil, astfel că organele judiciare vor trebui să aprecieze, de la caz la caz, dacă tratează subiectul, ca simplă circumstanţă ori ca element de natură a impune dezvoltarea anchetei, extinderea cercetărilor la alte fapte şi persoane.

Practica judiciară subliniază tratarea problemei de către capii crimei organizate ca pe o afacere, poate mai puţin obişnuită, dar, totuşi, afacere; se organizează, se conduce, se finanţează ceva în vederea obţinerii de profituri. Anticipez ca deosebit de delicat şi dificil probarea, de către anchetă a altor scopuri ce ar putea ţine, bunăoară, de urmărirea unor rezultate ce ar avea legătură directă cu periclitarea vieţii, sănătăţii, comportamentului social, imaginii, etc., unei persoane sau grup de persoane.

Realitatea evidenţiază faptul că activitatea infracţională în materia drogurilor la acest nivel, este canalizată asupra obţinerii de profituri. Este greu de evidenţiat acţiuni ce vizează direct afectarea sănătăţii persoanelor ce consumă droguri ca principal scop. În principiu, aşa cum am arătat, se urmăreşte desfăşurarea de activităţi care să producă profituri cât mai mari iar dacă, pentru aceasta este necesar să fie încălcată legea penală, să fie afectată fundamental sănătatea unui număr important de persoane, totul este asumat ca risc al afacerii.

Detaliind aspectul, îmi permit să observ că la nivel internaţional discuţia pare a se deplasa din sfera punerii în pericol a vieţii şi sănătăţii persoanei în domeniul afectării economiilor mai mult sau mai puţin statale, a climatului de afaceri dintr-un anumit spaţiu geografic[298]. Statul, ca principal apărător al ordinii sociale, este tentat să considere, în anumite limite că problema consumului de droguri poate fi tratată, înainte de toate, ca o problemă personală a fiecărui individ în parte ce, în deplină cunoştinţă de cauză asupra efectelor consumului de droguri, poate să ia ori nu hotărârea de a-şi administra droguri – condiţii în care intervenţia organelor specializate, şi aici în mod firesc un loc central îl ocupă organele judiciare, trebuie să capete o consistenţă sporită atunci când se conştientizează volumul deosebit al mijloacelor financiare ce se pot obţine sau chiar se obţin, efectiv, din organizarea, conducerea sau finanţarea traficului de droguri. De la nivel de individ sau grup de indivizi implicaţi în traficul şi consumul ilicit de droguri problema translează la nivel social, mijloacele financiare provenite din infracţiune, trecând peste necesitatea „albirii" lor, creează diferite blocaje, falimente, dezechilibre în economie, etc.

De mare importanţă, atât pentru anchetă cât şi pentru păstrarea unui anumit control asupra fenomenului, este **identitatea consumatorilor de droguri** ce beneficiază, cărora se adresează întreg efortul făptuitorilor – se spune că nu ar exista trafic ilicit de droguri dacă nu ar exista consumatori. Este, în continuare, o adevărată „emoţie" în legătură cu modul în care trebuie trataţi consumatorii de droguri în anchetă.

---

[298] P.A. O'Hare, R. Newcombe, A. Matthews, E.C. Buning, E. Drucker - The reduction of drug-related harm, Routledge London and New York, 2000 edition

Pe de o parte se observă, analizând textele legale de la art. 386 şi 387 din Codul penal, că legiuitorul a evitat incriminarea explicită a consumului de droguri.

Pe de altă parte, sunt incriminate toate acțiunile care, desfăşurate de către o persoană un consumator sau doar un traficant, anticipează, preced – atât din punct de vedere logic cât şi faptic, efectiv – consumul de droguri: cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea, introducerea şi scoaterea din țară de droguri, etc.

În aceste condiții se pune problema dacă un consumator este, aprioric, un infractor sau nu. Privind lucrurile cu obiectivitate putem observa că o persoană, ca excepție, poate consuma droguri fără să desfăşoare vreuna dintre activitățile incriminate de către legiuitor – poate să consume fără să dețină, în condițiile în care i se administrează la domiciliu, într-un loc în care este organizată administrarea: un club, discotecă, restaurant, locuința altei persoane, etc. Dincolo de această excepție, şi aceasta discutabilă sub aspectul deținerii – cel puțin sub aspectul apropierii, a posibilității de a dispune obiectual consumatorul este un infractor, în momentul consumului deja a săvârşit o infracțiune în formă consumată.

În aceste condiții, cunoaşterea identității consumatorilor de droguri capătă relevanță pentru **extinderea cercetărilor**. Evoluția, în timp, a fiecărui toxicoman este presărată cu segmente ilicite. Este vorba despre două tipuri de activități ilicite:

- activități, directe, de trafic şi consum ilicit de droguri;
- activități desfăşurate în vederea obținerea sumelor de bani necesare pentru procurarea drogurilor şi activități desfăşurate ca urmare a efectelor consumului de droguri.

Cercetarea este în fața unui efort de anchetă deosebit de mare, va trebui să lămurească deosebit de multe aspecte legate de comportamentul fiecărui toxicoman în parte. Cu certitudine pot fi descoperite fapte şi persoane implicate astfel încât demersul judiciar să se finalizeze cu destrămarea unei părți cât mai mari din rețeaua implicată în traficul şi consumul de droguri.

O problemă interesantă, de anchetă şi nu numai, o constituie **identificarea persoanelor vătămate ca urmare a desfăşurării activităţii ilicite**. Problema este sensibilă având în vedere că administrarea de droguri pune grav în pericol sănătatea consumatorilor, ajungându-se până la deces. Pe cale de consecință, există persoane care sunt prejudiciate atât moral cât şi material. Ca urmare a desfăşurării unei activități ilicite ce constituie infracțiune s-a produs un prejudiciu determinat sau, oricum, determinabil şi este normal ca cei prejudiciați să aibă asigurate condițiile necesare pentru a promova o acțiune civilă – conexă sau nu cu cea penală – pentru a-şi putea recupera prejudiciul. Ca temei, ar putea fi folosită desfăşurarea activității ilicite – împotriva învinuitului/inculpatului – sau lipsa preocupării ori a măsurilor necesare pentru prevenirea şi combaterea efectivă a traficului şi consumului ilicit de droguri – împotriva statului român.

Fără a avea pretenția unei analize detaliate, la nivelul acestei lucrări apreciez că există preocupare, există programe în derulare, există reglementări

legale, astfel încât există cadrul necesar pentru prevenirea şi combaterea fenomenului de trafic şi consum de droguri.

În ceea ce priveşte activitatea ilicită caracteristică infracțiunilor de trafic ilicit de droguri, este necesar să se observe că fiecare consumator de droguri îşi administrează ori acceptă să i se administreze droguri ca un act voit – s-ar putea invoca dreptul de a dispune de propriul corp aşa cum doreşte fiecare persoană în parte. Astfel că prejudiciul apare ca urmare a unui act de voință, a implicării propriei voințe, este adevărat, în succesiunea directă a unei activități ilicite, însă hotărâtor este propriul act de voință[299].

Un drept de dezdăunare ar trebui valorificat de statul român față de învinuiți/inculpați având ca temei costul măsurilor de tratament şi reinserție socială a celor care consumă droguri.

5.2.2. Particularităţi cercetării nerespectării dispoziţiilor legale privind administrarea ilicită de droguri

În cuprinsul art. 387 din Codul penal intitulat **nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri** sunt incriminate mai multe activități ilicite pe care le-am sintetizat în formulări care surprind esența voinței legiuitorului, astfel:

→ Traficul de droguri pentru consumul propriu;

→ Favorizarea consumului ilicit de droguri;

→ Prescrierea, eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri de mare risc;

→ Administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale;

→ Furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor;

→ Îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare;

→ Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri.

Întrucât activitățile ilicite sunt eterogene îmi permit să prezint observații care să surprindă specificitatea fiecărei formulări, în parte.

TRAFICUL DE DROGURI PENTRU CONSUMUL PROPRIU, consider că trebuie analizat ca modalitate a traficului ilicit de droguri, ce se caracterizează, din punct de vedere al **activităţilor ilicite**, prin mai multe acțiuni ce fac parte dintr-o enumerare care, spre deosebire de modalitatea cadru ce are caracter exemplificativ, este precisă având un caracter restrictiv. Astfel, legiuitorul a dorit incriminarea:

- cultivării;
- producerii;
- fabricării;
- experimentării;
- extragerii;
- preparării;
- transformării;
- cumpărării;
- deținerii de droguri pentru consumul propriu

[299] N.A. – se poate discuta mult pe tema relației dintre punerea la dispoziție a drogurilor şi consum, despre dependență, despre imposibilitatea de a putea refuza a narcomanilor, despre faptul că actul de voință – act de dispoziție în sens juridic – al unui dependent este viciat. Aici, fundamental trebuie să fie, pentru precizia soluției juridice, un element obiectiv.

Aşa cum se poate observa, sunt preluate acele acțiuni specifice elementului material, de la modalitatea cadru, susceptibile de a se realiza în vederea consumului propriu.

Consumul propriu trebuie privit şi probat de cercetare ca un **scop urmărit**, nu neapărat şi realizat. Practic, legiuitorul a dorit să ofere un tratamentul juridic mai puțin dur pentru consumatorii de droguri, probabil în considerarea dependenței psihice şi fizice care se instalează în scurt timp de la debutul consumului şi îi forțează pe aceştia să devină disperați în găsirea, procurarea şi administrarea drogurilor – închisoare strictă de la 2 la 5 ani față de închisoare strictă de la 3 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

Practica a scos în evidență că, fiind în interesul făptuitorilor, traficul de droguri pentru consumul propriu este invocat în apărare, condiții în care de mare importanță devine lămurirea unei probleme ce să aibă ca obiect **cantitatea de droguri** asupra căreia poartă activitatea ilicită. Legiuitorul nu face nici o trimitere la vreun reper de natură a orienta organele judiciare în a încadra o activitate ilicită ca trafic ilicit de droguri pe ipoteza legală de la art. 386 ori pe cea de la art. 387 din Codul penal – şi, probabil, este bine aşa – lăsând organele judiciare ca, în funcție de toate circumstanțele desfăşurării activității ilicite să aprecieze în ce măsură aceasta întruneşte elementele constitutive ale traficului pentru consum propriu sau nu.

Totuşi, cam ce cantitate de droguri poate fi deținută de o persoană astfel încât să poată fi acceptat consumul propriu ca scop direct şi imediat ? Se spune, în practică, că atunci când cantitatea descoperită asupra unui individ depăşeşte nivelul necesar pentru administrarea dozelor o zi sau două, cu certitudine nu este vorba doar despre consum propriu. Ideea este corectă, mai ales dacă acceptăm fenomenul în limitele comportamentului firesc cotidian – dacă îmi trebuie ceva este normal să îmi procur o cantitate mai mare astfel să pot consuma fără grijă, însă, dacă apare cineva care îmi oferă un preț care să mă satisfacă, la fel de normal este să renunț la stoc şi să savurez câştigul financiar sau, posibil, de altă natură.

Mai mult, este bine cunoscută practica celor care vând doze de droguri direct consumatorilor de a avea asupra lor cantități mici de droguri astfel încât dacă sunt depistați cu prilejul efectuării de controale să poată justifica deținerea în vederea consumului propriu – numai efectuarea activităților de anchetă putând să conducă la concluzia că făptuitorul a avut în vedere consumul propriu sau distribuirea către alte persoane.

Aici problema **locului şi timpului** desfăşurării activității ilicite, capătă o complexitate deosebită, putând avea o contribuție semnificativă în lămurirea scopului. Dacă, spre exemplu, deținerea este constatată în condiții de loc şi timp de natură a crea şi dezvolta suspiciuni cu privire la distribuirea de droguri devine puțin probabil ca activitatea ilicită să fie desfăşurată în vederea consumului propriu – o persoană stă într-un loc intens circulat şi se „întreține" cu diverse persoane sau trece printr-un loc aglomerat şi se salută într-o anumită ordine cu mai mulți „prieteni".

La fel de importante sunt **atitudinea făptuitorului** şi **obiectele sau bunurile pe care le are asupra sa**. Într-un fel va fi tratată o persoană surprinsă cu droguri asupra sa în timp ce desfăşoară activități cotidiene, obişnuite – eventual chiar la scurt timp după ce şi-a procurat droguri – şi alta

va fi atitudinea organelor judiciare față de o persoană care a întâlnit mai multe persoane, a înmânat şi a primit bunuri sau/valori, are asupra sa droguri şi sume de bani care „exced normalului".

Întrucât, aşa cum este formulată incriminarea – desfăşurarea unor activități „fără drept" – există posibilitatea autorizării desfăşurării de activități cu droguri pentru consumul propriu – ca principiu, în scopuri medicale – trebuie verificată existența sau nu a acestei autorizări[300].

FAVORIZAREA CONSUMULUI ILICIT DE DROGURI are ca obiect o conduită ce nu era oportun să fie trecută în enumerarea de acțiuni ce caracterizează traficului ilicit de droguri dar care, prin modul cum este reglementată, este intrinsecă traficului. Între cele două infracțiuni există raporturi deosebite, favorizarea consumului ilicit de droguri reprezintă, practic, o componentă a acestuia, o completare firească a traficului.

Ca element specific, îmi permit să atrag atenția asupra problemei **făptuitorilor, calităţii şi contribuţiei acestora la săvârşirea infracţiunii** – pe ipoteza acestei incriminări este necesar ca făptuitorii să fie persoane ce au calitatea de administrator ori care au un drept real asupra localului, locuinței sau locului amenajat pe care îl pun la dispoziție ori în care tolerează consumul ilicit de droguri.

Aspectul trebuie detaliat. Fără nici un dubiu, subiect activ al infracțiunii de favorizare a consumului ilicit de droguri poate fi persoana care un drept personal – minim – asupra amenajării care se pune la dispoziție ori în care se tolerează consumul de droguri. O problemă apare în legătură cu situația administratorului. Legat de noțiunea de administrator consider că aceasta poate fi orice persoană ce beneficiază de un drept delegat din partea titularului. Am în vedere, aici, atât delegarea formală ce are drept consecință transferarea pazei juridice asupra bunului cât şi titularul unei stări de fapt. Trebuie observat că, în ultimă instanță, încredințarea pentru sau tolerarea consumului ilicit de droguri poate fi săvârşită doar de o persoană ce poate să facă aceasta, actul de voință fiind capacitat de o latură aptitudinală, de posibilitatea oferită de un drept, fie el şi delegat, ori de o stare de fapt.

Din punct de vedere structural **activitatea ilicită** conține două componente: punerea la dispoziție şi tolerarea – ancheta trebuind să probeze elemente atitudinale care au ca rezultat facilitarea consumului ilicit de droguri.

Punerea la dispoziție a unui local, locuințe sau a oricărui loc amenajat, în care să aibă acces publicul, presupune o atitudine activă din partea făptuitorului, acesta, având un anumit drept de dispoziție, se manifestă în sensul de a facilita consumul de droguri. Important de observat este că legiuitorul nu a legat de desfăşurarea activității ilicite, în această modalitate, un anumit rezultat, fiind suficient ca spațiul să fie pus la dispoziție, neinteresând dacă consumul ilicit de droguri a existat în realitatea obiectivă, sau nu, ca urmare a desfăşurării activității ilicite specifice – infracțiunea, pe această ipoteză, fiind o infracțiune de pericol, cu un raport de cauzalitate determinat de însăşi materialitatea infracțiunii.

---

[300] N.A. – a se vedea observațiile din secțiunea destinată prezentării unor elemente specifice situației premise

Tolerarea consumului ilicit de droguri presupune o atitudine pasivă din partea unei persoane ce are obligaţia legală de a lua măsuri pentru folosirea localului, locuinţei sau amenajării în concordanţă cu respectarea legilor şi a bunelor moravuri. Interesant este că legiuitorul nu a incriminat consumul de droguri, aceasta implicând o discuţie mai vastă în legătură cu libertatea persoanei, dreptul fiecăruia de a decide cu privire la propria persoană, la viaţa, sănătatea sa şi a mediului în care trăieşte, însă a luat toate măsurile pentru a descuraja, pentru a face cât mai greu accesibil drogul, pentru a limita şi restrânge fenomenul – în acest sens a incriminat procurarea drogurilor în vederea consumului propriu, a incriminat orice activitate ce facilitează aproprierea drogurilor de consumator. Revenind strict la tolerarea consumului de droguri, această modalitate vine în completarea punerii la dispoziţie, începe acolo unde se termină punerea la dispoziţie, iar, diferit faţă de aceasta, presupune, cu necesitate, realizarea rezultatului socialmente periculos. Nu poţi tolera sau facilita, ceva ce nu există cu obiectivitate; în aceste condiţii consumul ilicit de droguri trebuind să aibă în antecedenţa sa, ca una dintre cauze, tolerarea în incinta unui spaţiu amenajat. Ancheta va trebui să demonstreze, în acest caz, existenţa consumului ilicit de droguri, faptul facilitării de către o persoană fizică şi legătura sau raportul de cauzalitate, determinarea consumului ilicit de droguri în acel loc de facilitare.

Am promovat expresia „favorizare a consumului ilicit de droguri" bazându-mă pe o interpretare logică a textului art. 387 alin. 2 din Codul penal şi pe o anumită asemănare cu infracţiunea prevăzută de art. 340 din Codul penal – favorizarea infractorului – totul oprindu-se aici, nefiind vorba, nici pe departe, ca infracţiunea ce se referă la consumul de droguri să fie considerată o formă specială a infracţiunii de favorizare a infractorului sau să existe alte consecinţe juridice care să izvorască din asemănarea de titlu, mai ales că titulatura de la art. 340 din Codul penal este dată de legiuitor iar din acest capitol este dată de mine, din considerente de oportunitate bazate pe uşurarea înţelegerii şi memorării.

În ceea ce priveşte **forma de vinovăţie cu care acţionează făptuitorul**, ancheta trebuie să probeze intenţia. Favorizarea consumului ilicit de droguri se poate săvârşi doar cu intenţie şi nu orice fel de intenţie ci una calificată. Făptuitorii se comportă în deplină cunoştinţă de cauză – cu „intenţie", aşa cum spune legiuitorul – în vederea favorizării consumului ilicit de droguri. El a înţeles, iar ancheta trebuie să scoată în evidenţă acest lucru, că pune la dispoziţie un spaţiu în ideea, cu scopul declarat, ca în acel spaţiu să se petreacă o stare de lucruri care să se caracterizeze, să aibă în compunere, alături poate şi de alte activităţi mai mult sau mai puţin ilicite, consumul de droguri ori tolerează naşterea şi dezvoltarea acestei stări de lucruri. **Scopul** este declarat – favorizarea consumului ilicit de droguri. **Mobilul**, privit ca acel impuls intern care a dinamizat, care a dat raţiune comportamentului ilicit, este un element facultativ în abordarea legiuitorului, principial, este vorba despre obţinerea de foloase materiale însă pot exista şi alte considerente, oricum, importante pentru anchetă, pentru reţinerea, dacă este cazul, a concursului de infracţiuni sau a unor circumstanţe, în vederea individualizării pedepselor.

PRESCRIEREA, ELIBERAREA SAU OBŢINEREA ABUZIVĂ DE DROGURI DE MARE RISC este o formă infracţională în cadrul căreia trebuie

observată, în ceea ce priveşte condiţiile preexistente, o anumită specificitate a obiectului juridic special, constituit din relaţiile sociale referitoare la sănătatea publică care, în mod necesar, sunt condiţionate de respectarea regimului impus de legiuitor pentru prescrierea, eliberarea sau obţinerea drogurilor de mare risc.

Activitatea ilicită este caracterizată de elemente specifice fiecărei modalităţi în parte: prescriere, eliberare, obţinere de droguri de mare risc.

Prin *prescrierea* de droguri de mare risc se înţelege scrierea unei reţete speciale – reţetă cu timbru sec – de către un medic şi predarea ei unei persoane ce o solicită.

Eliberarea de droguri de mare risc pe baza unei reţete prescrisă de abuziv ori falsificată presupune, în opinia mea, mai mult decât simpla predare a drogurilor către persoana solicitantă[301], aici fiind implicată o anumită complexitate în conduită; farmacistul trebuie să primească reţeta, să o analizeze, să conştientizeze că aceasta este prescrisă abuziv – eventual şi pe baza unor date cunoscute iniţial – ori este falsificată.

Obţinerea de droguri de mare risc pe baza unei reţete medicale prescrisă abuziv ori falsificată cuprinde toate demersurile făcute de către subiectul activ pentru a intra în posesia drogurilor de mare risc folosind reţeta arătată. Făptuitorul îşi poate atinge scopul, fie câştigând conivenţa farmacistului, fie exploatând ignoranţa acestuia în cazul folosirii reţetei falsificate.

Apreciez că în cazul obţinerii drogurilor de mare risc pe baza unei reţete falsificate suntem în prezenţa unei forme speciale – pedepsită mai grav – a uzului de fals[302]. Există, deja, consumată o infracţiune de fals, în sensul art. 470 din Codul penal, săvârşită de către cel ce foloseşte reţeta falsificată – caz în care vom avea de a face cu un concurs de infracţiuni – ori de către o altă persoană, caz în care, demonstrându-se că cel ce a săvârşit falsul a făcut-o pentru ca pe baza lui să poată fi obţinute droguri de mare risc, vom fi în prezenţa unui act de participaţie la săvârşirea infracţiunii prevăzute de art. 387, alin. 4 din Codul penal în concurs cu infracţiunea de fals material în înscrisuri oficiale prevăzută de art. 470 din Codul penal.

Eliberarea şi obţinerea, ca modalităţi infracţionale, sunt conexe, prima constituie cauza iar cea de a doua efectul. Legiuitorul nu a legat explicit un anumit rezultat socialmente periculos de cele două acţiuni ca şi condiţii pentru existenţa infracţiunii. Totuşi, îmi permit să observ că „eliberarea" şi omologa „obţinerea" au implicit un rezultat logic – aproprierea de către o persoană interesată, intrarea acestei persoane în posesia drogurilor de mare risc. Fără realizarea acestui rezultat cele două modalităţi normative rămân lipsite de sens. În aceste condiţii, infracţiunea, consider că, devine de rezultat fiind necesar, ca element al laturii obiective şi o relaţie de cauzalitate, firească şi normală, de altfel, între „eliberare" şi „obţinere", pe de o parte şi rezultatul specific – intrarea în posesia unor cantităţi de droguri de mare risc – pe de altă parte.

Ceea ce în cazul prescrierii era doar o posibilitate, în cazul eliberării şi obţinerii devine certitudine, persoana interesată are la dispoziţie droguri de mare risc, le va putea folosi pentru consum propriu ori le va putea trafica în alt mod.

---

[301] Idem, pag. 69

[302] Art. 473 din Codul penal

Cu privire la problema **făptuitorilor**, ancheta va trebui să probeze, în două din cele trei modalități, o anumită calitate a persoanelor implicate ca făptuitori, în funcție de modalitatea de săvârşire a faptei. Prescrierea drogurilor de mare risc, aşa cum se subliniază şi în textul legal, se poate face doar de către un medic.

Aici consider că trebuie detaliată o ipoteză – ce se întâmplă atunci când persoana care prescrie are calificarea necesară însă i s-a interzis ori, din alte motive, nu mai poate practica această meserie sau, pur şi simplu, este un impostor ?

Întrucât legiuitorul a avut în vedere o specializare strictă a subiectului activ, apreciez că subiectul activ trebuie să rămână calificat – dat fiind specificitatea elementului material – însă trebuie acceptată şi includerea celor două categorii amintite: cei care nu mai au dreptul să profeseze şi simplii impostori, esențială fiind, aici, convingerea celui căruia i se prescriu droguri de mare risc, potrivit cu care acesta se găseşte în fața unui medic.

Soluția satisface un aspect de oportunitate – în alte condiții conduita în discuție ar trebui ori nepedepsită în contextul acestui domeniu special ori asimilată, oarecum artificial, cu una din acțiunile avute în vedere de legiuitor la incriminarea traficului de droguri – şi, în acelaşi timp, presupune concursul de infracțiuni, de la caz la caz, cu infracțiuni de fals, uz de fals, înşelăciune, etc., mai ales în condițiile în care sunt necesare formulare şi înregistrări cu caracter special. Mai mult, rețetele medicale ce conțin ca recomandări de tratament droguri de mare risc pot fi date doar de către medici primari, şefi de secție numiți de direcțiile sanitare sau de directorii spitalelor, pentru cazuri deosebite, atent selecționate, fără a fi depăşite dozele pentru 24 de ore prevăzute în Farmacopeea Română X, pentru fiecare substanță, în parte, şi pentru fiecare cale de administrare posibilă.

Eliberarea drogurilor de mare risc pe baza unei rețete medicale prescrisă abuziv sau falsificată poate fi făcută numai de către un farmacist. Situația farmaciştilor fără drept de a profesa precum şi cea a impostorilor, apreciez că trebuie tratată în mod identic cu cea arătată în cazul prescrierii.

Obținerea drogurilor de mare risc, pe baza unei rețete medicale prescrise abuziv sau falsificată, poate cădea în sarcina oricărei persoane ce întruneşte condițiile cerute de lege pentru a răspunde penal[303], aici ancheta nemaitrebuind să probeze vreo calitate.

Importantă pentru anchetă este şi lămurirea problemei **intenției** cu care au acționat făptuitorii. Sub aspectul formei de vinovăție, prescrierea, eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri de mare risc, este caracterizată de intenția directă. Avem de a face cu o intenție calificată prin scop.

Astfel, medicul ce prescrie drogurile de mare risc este în deplină cunoştință de cauză, el cunoaşte că prin acțiunea lui creează posibilitatea ca o persoană să folosească pentru consum propriu ori să poată face alt trafic, legiuitorul plasând acțiunea lui în legătură directă cu lipsa unei necesități medicale. Aici este exclusă culpa medicală, eroarea medicului asupra stării de

[303] A. Boroi, N Neagu, V.R. Sultănescu – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, Edit. Rosetti, Bucureşti, 2001, pag. 68

sănătate a unei persoane caz în care medicul îşi formulează sau acceptă o ipoteză greşită urmând ca, prescriind droguri, să acopere o necesitate medicală.

Farmacistul ce eliberează drogurile, de asemenea, conştientizează lipsa necesității medicale, el primeşte rețeta, o analizează, realizează faptul că aceasta este prescrisă abuziv ori este falsificată, după care trece la acțiune cunoscând, în mod evident, că prin activitatea sa facilitează alte conduite incriminate de legiuitor. Practic el este participant la infracțiunea de trafic ilicit de droguri, întrucât el solicită rețeta doar pentru a justifica, formal, eliberarea drogurilor iar legiuitorul, cunoscând aceasta, a voit să incrimineze separat acest act de participare.

Persoana ce obține droguri, este şi subiect activ al traficului de droguri – art. 386 sau 387 alin. 1 – ea numai foloseşte o rețetă, în condițiile arătate, pentru procurarea de droguri de mare risc, această modalitate fiind, în fapt, o modalitate a traficului de droguri pe care legiuitorul a vrut să o incrimineze şi să o pedepsească separat.

În aceste condiții, s-ar putea pune o întrebare în legătură cu motivul ce a stat la baza hotărârii legiuitorului de a incrimina şi pedepsi separat acte de participare sau de executare a traficului de droguri.

Explicația vine de la specificitatea domeniului ce nu permite traficarea unor cantități importante de droguri, orice complicație de natură a spori gradul de pericol social constituind infracțiuni în concurs – cazul omorului, violului, vătămarea gravă a sănătății, instigarea persoanei ce consumă droguri la săvârşirea de infracțiuni, etc.

ADMINISTRAREA DE DROGURI DE MARE RISC UNEI PERSOANE, ÎN AFARA CONDIŢIILOR LEGALE – ca formă infracțională – are ca rațiune impunerea respectării regimului legal privind administrarea drogurilor de mare risc persoanelor. Consider că, principial nu sunt implicate şi alte categorii de relații sociale – legate de viața, sănătatea, integritatea persoanelor, decât în plan secundar – întrucât, dacă acestea vor fi lezate în vreun fel, se va putea admite un concurs de infracțiuni ori o infracțiune de rezultat în cadrul căreia administrarea abuzivă de droguri să aibă doar rolul de mijloc în vederea atingerii unui scop.

Activitatea ilicită este caracterizată de desfăşurarea unor acțiuni ce pot fi subsumate, atât din punct de vedere noțional cât, mai ales, din punct de vedere faptic, termenului de administrare. Este suficientă o singură administrare a drogurilor de mare risc pentru consumarea infracțiunii urmând ca, în condițiile în care administrarea are loc în mod repetat, activitatea infracțională să dobândească un caracter continuat. Din punct de vedere al existenței infracțiunii nu interesează nici dacă persoana căreia i se administrează drogul a fost sau nu de acord cu aceasta, putând fi, practic, indusă în eroare cu privire la natura operațiunii sau/şi cu privire la natura substanței administrate, nici modul cum s-a făcut administrarea.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu condițiile ce circumscriu desfăşurarea activității ilicite. Administrarea trebuie făcută în afara condițiilor legale, legiuitorul voind să instituie o rigoare cât mai puțin flexibilă în domeniu. Nu s-a făcut nici o referire, în textul legal, la ceea ce se numeşte în doctrină medicală „necesitate medicală" şi, cel puțin la nivel teoretic, nu poate fi de acceptat un concurs, încălcarea condițiilor legale în favoarea satisfacerii unei

necesități medicale apărută intempestiv – aici problema punându-se în legătură cu satisfacerea condițiilor legate de latura subiectivă, în special forma de vinovăție.

Din punct de vedere al **urmărilor** desfăşurării activității ilicite, administrarea de droguri de mare risc unei persoane în afara condițiilor legale trebuie acceptată ca o formă infracțională de pericol. Totuşi, trebuie observat că administrarea drogurilor de mare risc poate genera şi efecte deosebite asupra sănătății persoanei căreia i se administrează aceste substanțe, putându-se ajunge până la decesul acesteia. În aceste condiții, urmează a se analiza intenția făptuitorului, sub aspectul fiecărui rezultat periculos în parte, urmând a se stabili dacă administrarea de droguri de mare risc a fost doar un mijloc în vederea obținerii rezultatului presupus de infracțiunile contra vieții, sănătății, integrității corporale, etc. – ce sunt infracțiuni de rezultat – caz în care administrarea de droguri de mare risc unei persoane este absorbită de infracțiunile arătate, ori rezultatul apare ca praeterintenționat, caz în care culpa din ipoteză impune tot absorbirea, dar în alte infracțiuni – infracțiuni reglementate ca atare pentru a satisface ipoteza praeterintenției, cum este cea de lovituri sau vătămări cauzatoare de moarte, prevăzută şi pedepsită de art. 188 din Codul penal.

Făptuitorii nu trebuie să îndeplinească o calitate anume, putând fi orice persoană ce răspunde penal. Drogurile de mare risc pot fi administrate în mod abuziv – „în afara condițiilor legale" specifică in terminis legea – atât de către o persoană calificată, respectiv un cadru medical, cât şi de o persoană necalificată, urmând ca, în funcție de posibilele consecințe, să fie analizat şi gradul de vinovăție față de acestea.

Sub aspectul **locului şi timpului** săvârşirii infracțiunii trebuie observat că acestea capătă o importanță deosebită pentru anchetă. Persoanele care cunosc date despre persoanele implicate trebuie căutate în zona în care a avut loc desfăşurarea activității ilicite. Reperele de timp sunt vitale pentru luarea unor măsuri necesare în legătură cu tratamentul persoanei căreia i-au fost administrate drogurile. Rezultatele cercetării la fața locului sunt, în mod esențial, condiționate de intervalul de timp scurs de la efectuarea activității ilicite.

Principial, ținând seama de aspectele de ordin practic, prin administrarea ilicită de droguri de mare risc unei persoane este urmărit un anumit **scop**, important pentru extinderea cercetărilor asupra unor alte activități ilicite subsecvente şi cu privire la rolul fiecărei persoane implicate în economia desfăşurării activității ilicite – ce poate fi alinarea unor suferințe patologice sau, din potrivă, crearea unei dependențe, înscenarea unei acuzații grave, punerea unei persoane în imposibilitatea de a se apăra ori de a se opune desfăşurării unor activități ilicite, etc. Analiza scopului şi a mobilului nu sunt relevante sub aspectul existenței infracțiunii însă trebuie reținute pentru individualizarea pedepselor, reținerea unui posibil concurs de infracțiuni sau absorbirii într-o infracțiune mai periculoasă, de rezultat.

Forma de vinovăţie impusă de norma de incriminare – şi care trebuie probată de anchetă – este intenţia directă[304], făptuitorul cunoscând sau trebuind să cunoască faptul că administrarea drogurilor de mare risc se poate face doar în anumite condiţii impuse restrictiv prin lege.

FURNIZAREA, ÎN VEDEREA CONSUMULUI, DE INHALANŢI TOXICI UNUI MINOR – are ca raţiune ocrotirea minorilor, crearea unor condiţii cât mai bune care să asigure dezvoltarea sănătoasă a acestora.

Substanţele ce constituie obiectul activităţii ilicite fac parte din categoria substanţelor chimice care, pe lângă alte proprietăţi, o au pe aceea de a se volatiliza iar inhalarea gazelor toxice este de natură a genera efecte deosebit de negative asupra comportamentului fizic şi psihic al oamenilor, asupra stării de sănătate a acestora. Lista acestor substanţe este stabilită prin ordin al ministrului sănătăţii. Trebuie observat că cea mai mare parte dintre acestea, prin efectele lor, se includ în definiţia dată armelor chimice astfel încât folosirea acestor substanţe, urmărindu-se rezultatele acţiunii lor asupra oamenilor, este deosebit de atent incriminată.

Făptuitorii nu trebuie să aibă nici o calitate specială, furnizarea putând fi făcută atât de către o persoană majoră cât şi de către un minor, esenţial fiind ca să existe o substanţă din categoria celor ce constituie obiectul material al infracţiunii la dispoziţia persoanei solicitate să furnizeze. În practică se poate face distincţie între furnizori care au o calitate recunoscută social – comercianţi, producători, utilizatori autorizaţi – şi persoane care produc sau îşi procură astfel de substanţe pentru diferite activităţi casnice, atelier personal ori propriul-uz. Conduita fiecăruia va fi analizată în cadrul cercetărilor astfel încât să se dispună cele mai adecvate masuri pentru prevenirea desfăşurării altor activităţi ilicite de acest gen.

Activitatea ilicită este caracterizată de o serie de elemente acţionale, specifice noţiunii de furnizare, ce, însumate, au ca rezultat punerea la dispoziţie de inhalanţi chimici toxici unui minor. Noţiunea de *furnizare* presupune, în mod efectiv, a da inhalanţi chimici, a preda, a face o ofertă urmată de acceptare, manifestată în plan obiectiv, unui minor.

Deşi, la prima vedere, lucrurile pot părea clare, problema, consider, că nu trebuie abordată simplist. Astfel, apreciez că legiuitorul a urmărit, aici, ca minorii să fie feriţi, să nu aibă la dispoziţie substanţe chimice ce pot fi folosite, prin inhalare, în vederea obţinerii unor efecte aparent plăcute. Din formularea textului legal reiese că a fost incriminată o etapă ce anticipează consumul – inhalarea efectivă a substanţelor chimice – pentru existenţa infracţiunii, neinteresând cine urmează să inhaleze, o singură persoană sau mai multe, un minor, numai minori, numai adulţi sau şi minori şi adulţi. De asemenea, nu interesează dacă vânzătorul furnizează astfel de substanţe unui major, urmând ca acesta, eventual, să faciliteze consumul unuia sau mai multor minori; aici majorul care procură devine el însuşi subiect activ. Ceea ce rămâne, ca fiind esenţial, este întrunirea a două condiţii în legătură cu activitatea ilicită:

- Furnizarea să se facă către un minor;
- Furnizarea să se facă în vederea consumului.

---

[304] A se vedea şi A. Boroi, N. Neagu, V.R.Sultănescu – Infracţiuni prevăzute de Legea 143/2000 Edit. Rosetti Bucureşti, 2001 pag. 72.

Întrucât nu este solicitat, prin textul legal, un anumit rezultat, furnizarea de inhalanți toxici unui minor în vederea consumului este o formă infracțională de pericol. Furnizarea se face în vederea consumului însă nu este important, sub aspectul întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii, dacă s-au inhalat, în mod efectiv, substanțele toxice, dacă numai s-a început inhalarea ori alte elemente legate de această operațiune scop.

Esențial pentru anchetă este stabilirea **identităţii şi vârstei** persoanei ce achiziționează, căreia i se furnizează inhalanții toxici întrucât subiectul pasiv, aici, este calificat[305] – acesta trebuind să aibă, cu necesitate, calitatea de minor.

De asemenea, va trebui probată **intenţia cu care făptuitorul a desfăşurat activitatea ilicită** – forma de vinovăție specifică este intenția directă. Avem de a face cu o intenție calificată, furnizarea are un scop clar determinat, se face „în vederea consumului". În ceea ce priveşte mobilul, legiuitorul nu leagă, direct, efecte juridice, însă, ancheta va trebui să lămurească cât mai clar această problemă, întrucât depăşindu-se un interes oneros – specific comercial, legat de valorificarea unei mărfi – ar putea fi evidențiate, în cauză, existența unor urmări, aparent ascunse, pe care făptuitorul să le fi urmărit şi care să fi constituit acea rațiune, acel impuls intern determinant în luarea hotărârii de a săvârşi infracțiunea – toate acestea fiind de natură să genereze extinderea cercetărilor şi posibilă conturare a evidenței săvârşirii şi a altor infracțiuni, cu certitudine, mai periculoase.

ÎNDEMNUL LA CONSUMUL ILICIT DE DROGURI, PRIN ORICE MIJLOACE, URMAT DE EXECUTARE sau **NEURMAT DE EXECUTARE** – într-o reglementare, ce se vrea cât mai completă, era firesc ca legiuitorul să introducă în discurs şi o normă juridică care să aibă ca obiect îndemnul de a consuma ilicit droguri. Astfel, la alin. 7 al art. 387 din Codul penal, este incriminat îndemnul la consumul ilicit de droguri în două forme – una de rezultat [306] şi una de pericol [307]– în funcție de cum îndemnul este sau nu urmat de consumul ilicit de droguri.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia lor la desfăşurarea activității ilicite, ca problemă de anchetă, va trebui să urmărească surprinderea circumstanțierilor – dacă este cazul – cu privire la minori ori la persoanele ce au anumite calități speciale. Cu certitudine, dacă făptuitorul are calitatea de educator iar persoana îndemnată este minor, că îndemnul va avea o eficiență deosebită, situație în care şi pericolul este mai mare, fiind necesare luarea unor măsuri urgente care să aibă ca rezultat suspendarea contactului dintre educator şi minori.

Indiferent de situație, apreciez că în cazul de față – ca element caracteristic – cercetarea trebuie să aibă în vedere, pentru a identifica făptuitorii, acele relații sociale ce permit, pe baza încrederii – mai mult sau mai puțin conjuncturale – pe care o acordăm fiecare dintre noi, uneia sau unora dintre persoanele ce sunt în preajma noastră la un moment dat, ca aceste persoane – beneficiind de o anumită carismă ori numai de propria noastră slăbiciune – să ne poată influența comportamentul atât de mult încât să inducă

---

[305] A se vedea şi A. Boroi, N. Neagu, V.R.Sultănescu – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 Edit. Rosetti Bucureşti, 2001 pag. 73.

[306] Teza I

[307] Teza a II- a

hotărârea de a accepta consumul de droguri sau, mai mult, de a dori să se consume droguri. Cu certitudine, dacă de îndemnat poate oricine îndemna, nu oricine poate convinge.

Regula este că în anchetă îi vom avea pe cei care, din păcate, au reuşit să convingă – odată cu identificarea consumatorilor de droguri, analiza condițiilor în care aceştia au început să consume droguri fiind un element de maximă importanță pentru orice anchetă. Cum de cele mai multe ori cei care îndeamnă sunt şi traficanți, problema **concursului de infracţiuni** va urmări atât, în concret, care dintre acțiunile specifice traficului au fost desfăşurate cât şi mijloacele prin care se îndeamnă, existând posibilitatea ca şi acestea să fie ilicite.

Activitatea ilicită se poate realiza prin orice acțiune ce poate fi subsumată noțiunii de „a îndemna". Se poate aprecia că prezintă relevanță juridică, în context, atât ceea ce se desfăşoară pentru a determina o persoană să consume droguri, cât şi ceea ce se poate desfăşura pentru a întări o hotărâre ce este deja luată, însă persoana în cauză încă mai şovăie cu privire la împrejurarea în care va consuma droguri, la natura drogurilor pe care să le consume, la momentul în care o va face, etc.[308]. Din punct de vedere practic lucrurile nu sunt simple. Putem întâlni multe expresii verbale sau atitudinale, gesturi, invitații, descrierea stărilor de bine, povestiri despre aventurile vedetelor din industria showbiz-ului, sportului, poezii, opere epice, picturi, fotografii, etc. – toate cu mare potențial de convingere.

Dintre toate acestea trebuie relevate doar acelea care față de persoana îndemnată pot avea succes, pot crea acea tensiune specifică de natură a determina naşterea dorinței de a consuma droguri. Se poate accepta că în viața socială există suficiente elemente care să inspire, să creeze curiozitate, să indice ca sursă de plăcere, să îndemne indirect la consumul de droguri – ca exemplu există marcă de parfumuri, opere de artă, curente muzicale, etc. Ceea ce constituie demers infracțional trebuie să exceadă obişnuitului, să fie desfăşurat cu convingerea că poate înfrânge refuzul, tendința firească de reținere cu privire la consumul de droguri. Cum consumul este un act voluntar şi individual este necesar ca demersul infracțional să urmărească, mai mult decât simpla acceptare ca posibilitate cândva sau undeva, efectiv consumul – este adevărat că acesta poate să se producă sau nu – însă, esențial pentru anchetă este să probeze capacitatea acțiunilor efectuate de către făptuitori de a se putea constitui într-un îndemn, existența persuasiunii.

În ceea ce priveşte **urmările desfăşurării activităţii ilicite**, aceasta este diferențiată după cum suntem în prezența ipotezei de la teza I ori de la teza a II-a a alin. 7 din art. 387 din Codul penal. Dacă îndemnul este urmat de către persoana căreia i se adresează şi aceasta, efectiv, consumă droguri suntem în prezența unei forme infracționale de rezultat, iar ancheta va trebui să urmărească probarea legăturii de cauzalitate dintre acțiunea sau complexul de acțiuni desfăşurat de către făptuitor şi consumul drogurilor. Dacă îndemnul nu este urmat de consumul de droguri sau legătura de cauzalitate nu se poate proba, putând fi posibil ca cel care consumă droguri, deşi a fost îndemnat în acest sens, să nu fi trecut la act, la consumul în sine, ca urmare a îndemnului

[308] N.A. – în acelaşi sens A. Boroi, N. Neagu, V.R. Sultănescu op. cit. pag. 78

ci să fi consumat droguri în alte împrejurări, independent de demersurile făptuitorului, vor fi aplicabile prevederile de la teza a II-a, fiind, practic, în prezența incriminării tentativei la conduita descrisă de legiuitor teza I, dar, de data aceasta, ca o formă infracțională de pericol.

Forma de vinovăţie ce trebuie probată în anchetă este intenția, atât intenție directă cât şi intenție indirectă. În ceea ce priveşte scopul, acesta este explicit – determinarea persoanei ce constituie obiectul demersului la a consuma droguri – de realizarea acestuia fiind condiționată încadrarea juridică şi limitele pedepsei. Aplicarea unei pedepse sensibil mai mici[309] – în limita superioară şi, chiar ca natură: zile amendă – atunci când îndemnul nu este urmat de executare, neatingându-şi astfel scopul, are ca rațiune preocuparea legiuitorului pentru a oferi instanțelor de judecată un instrument eficient pentru materializarea evaluării mijloacelor şi metodelor, agresivitatea mai mult sau mai puțin semnificativă, a activității, catalogate ca fiind de natură să constituie îndemn, posibilitatea, în concret, a fiecărei persoane îndemnate de a rezista la demersurile făptuitorului.

În ceea ce priveşte mobilul, acesta, nerelevant în context de către legiuitor, gravitează în sfera specifică domeniului traficului de droguri. Din punct de vedere practic, cercetarea va trebui să scoată în evidență şi un aspect legat de persoana îndemnată – vătămarea sănătății, decadența morală şi fizică urmând să se manifeste față de o anumită persoană, persoană față de care făptuitorul a avut în momentul faptei un ascendent moral bazat pe o legătură, în primul rând, personală.

Sigur, probabil făptuitorul a urmărit să dezvolte afacerea, să realizeze profituri mai mari, prin introducerea în rândul clienților a încă unei persoane, însă ancheta poate scoate în evidență şi alte aspecte, cum ar fi: dorința făptuitorului de a vedea dependentă o anumită persoană de el, de a suprastimula potența fizică a persoanei ori persoanelor îndemnate, pentru a le folosi forța de muncă, de a satisface sentimente de ură, gelozie, etc. Organele judiciare, în fiecare caz în parte, vor trebui să facă o evaluare atentă a persoanei făptuitorului, a persoanei îndemnate şi a modului în care a fost materializată acțiunea de a îndemna, astfel încât să se poată da o pedeapsă corespunzătoare pericolului reprezentat de activitatea ilicită desfăşurată de către făptuitor, iar dacă este necesar, să se extindă cercetările până la lămurirea tuturor aspectelor cu relevanță juridică.

ORGANIZAREA, CONDUCEREA SAU FINANŢAREA ACTIVITĂŢILOR DE NERESPECTARE A DISPOZIŢIILOR PRIVIND ADMINISTRAREA ILICITĂ DE DROGURI – exprimă, fără îndoială, preocuparea legiuitorului pentru o legislație completă care să nu scape nici un segment de activitate ce ar putea fi desfăşurată în domeniul drogurilor. Fără a relua considerații prezentate atunci când am tratat organizarea, conducerea sau finanțarea traficului ilicit de droguri, îmi permit să arăt că, în mod normal, este doar o problemă de nuanță în ceea ce priveşte obiectul activităților de organizare, conducere sau finanțare: activități incriminate prin prevederile art. 386 ori prin prevederile art. 387 din Codul penal.

[309] N.A. – închisoare strictă de la un an la 2 ani sau zile amendă față de închisoare strictă de la un an la 5 ani

Mai mult, este foarte posibil ca în practică să se constate săvârşirea unui concurs de infracțiuni, esențial pentru infractori fiind realizarea de profituri ilicite, fără să mai conteze cum. Important este mărimea profitului, timpul necesar şi riscul asumat.

5.2.3. Particularităţi ale cercetării traficului şi administrării ilicite de droguri care a avut ca urmare moartea victimei

Dat fiind potențialul de pericol pe care îl au activitățile ilicite care se pot desfăşura cu droguri, faptului că posibilitatea, eventualitatea morții victimei devine realitate în multe cazuri, legiuitorul a avut în vedere un tratament special pentru astfel de cazuri prin redactarea unui articol separat – art. 388 din Codul penal – ce prevede o pedeapsă al cărei maxim este identic cu cel prevăzut pentru infracțiunile de omor.

În fapt, legiuitorul a prevăzut o pedeapsă în limite foarte largi – detențiunea severă de la 1 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi – urmând ca individualizarea pedepselor să fie făcută în funcție de amploarea activităților desfăşurate, de circumstanțele personale ale inculpaților şi de ponderea pe care au avut-o acestea în procesele complexe care au avut loc în antecedența producerii morții.

Prevederile art. 388 vizează următoarele conduite ilicite ce au avut ca urmare moartea victimei:

→ *traficul ilicit de droguri* – art. 386 alin. 1 şi 2 din Codul penal;

→ *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri – art. 386 alin. 5 din Codul penal – ori a *activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri* – art. 387 alin. 8 din Codul penal;

→ *traficul de droguri pentru consumul propriu* – art. 387 alin.1;

→ *prescrierea abuzivă de droguri* – constă în prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical – art. 387 alin. 3;

→ *eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri* – art. 387 alin. 4 teza I şi teza a II-a;

→ *administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale* – art. 387 alin. 5;

→ *furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor* – art. 387 alin 6.

Fundamental pentru anchetă este probarea **intenţiei cu care au acţionat făptuitorii**. Dacă ancheta va putea proba faptul că făptuitorii au acționat cu intenția de a ucide, activitățile pertinente drogurilor fiind doar mijloace, se va putea concluziona că în cauză sunt aplicabile prevederile legale referitoare la omor – art. 178 sau art. 179 din Codul penal. Dacă moartea victimei apare ca un rezultat praeterintenționat soluția va viza aplicarea prevederilor art. 388 din Codul penal.

5.2.4. Particularităţi ale cercetării nerespectării dispoziţiilor privind regimul precursorilor de droguri

În cuprinsul art. 389 din Codul penal intitulat nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor sunt incriminate mai multe activități ilicite[310] pe care le-am sintetizat în formulări care surprind esența voinței legiuitorului[311], astfel:

→ Traficul cu precursori;

→ Traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc;

→ Traficul de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate în scopul producerii sau fabricării ilicite a altor droguri decât cele de mare risc;

→ Contrabanda specială cu precursori.

În considerarea caracterului complet al acestei lucrări voi prezenta aspecte specifice fiecărei formulări, în parte.

TRAFICUL CU PRECURSORI

În materia traficului cu precursori, legiuitorul a optat pentru reglementarea mai multor forme. Aici, pe ipoteza alin.1 şi alin. 2 putem accepta că avem de a face cu o formă cadru – spre deosebire de cele de la alin. 3 şi alin. 5, ce sunt calificate prin scop.

Raţiunea incriminării constă în impunerea respectării regimului juridic al precursorilor – O.U.G. 121/2006 reglementează regimul juridic al precursorilor de droguri, autorizarea şi desfăşurarea operaţiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operaţiunilor ilicite cu precursori.

În rezolvarea problemei **activităţii ilicite**, dat fiind natura acţiunilor specifice elementului material – o enumerare vastă ce urmăreşte ca rezultat incriminarea oricărei activități legate de precursori – ancheta va trebui să observe complexitatea aspectelor ce caracterizează regimul juridic al acestor substanțe, o anumită echivocitate ce trebuie acceptată prin prisma posibilităților de utilizare – acestea pot fi folosite atât pentru obținerea de droguri cât şi pentru obținerea unor produse care, prin calitățile lor, să fie

---

[310] În considerarea caracterului complet al lucrării, trebuie observat şi modul în care legiuitorul a tratat problema în conținutul O.U.G. 121/2006, la art. 22 şi art. 23, după cum urmează:
ART. 22
(1) Punerea pe piața, importul, exportul, producerea, fabricarea, oferirea, furnizarea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, plasarea pe piața, procurarea, cumpărarea, sinteza, extracția, experimentarea, activitățile intermediare, astfel cum sunt acestea definite in art. 2 lit. e) din Regulamentul 111/2005, cumpărarea sau deținerea de substanțe clasificate, echipamente ori materiale, fără drept, constituie infracțiune şi se pedepsesc cu închisoare de la 1 an la 5 ani.
(2) Constituie infracțiune si comercializarea de substanțe clasificate către operatori economici ori persoane fizice neautorizate sau neînregistrate, in conformitate cu art. 6-8 din Regulamentul 111/2005, pentru activitatea cu astfel de substanțe si se sancționează cu pedeapsa prevăzuta la alin. (1).
(3) Săvârşirea faptelor prevăzute la alin. (1) si (2) in scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicita a drogurilor se pedepseşte cu închisoare de la 3 ani la 10 ani si interzicerea unor drepturi.
ART. 23
Trecerea peste frontiera a substanțelor clasificate, fără documentele prevăzute de prezenta ordonanța de urgenta, constituie infracțiunea de contrabanda calificata, prevăzuta si pedepsita de art. 271 din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României.

[311] N.A. – am procedat la fel ca la redactarea secțiunilor precedente

acceptate în uz pentru tratamente medicale pe scară largă ori în alte scopuri licite.

O observație este necesară pentru a sublinia mecanismul de funcționare al incriminării. În cuprinsul alin.1 este incriminată orice operațiune ce ar putea fi efectuată cu precursori, fără drept. În cuprinsul alin. 2 este avută în vedere valorificarea precursorilor, în sensul că este incriminată comercializarea de către agenții economici autorizați să efectueze operațiuni cu precursori atunci când beneficiarii operațiunilor, indiferent că sunt agenți economici ori persoane fizice, nu sunt autorizați să efectueze operațiuni cu precursori.

Aşa cum este gândită reglementarea, s-a urmărit incriminarea oricăror acțiuni neautorizate în legătură cu precursorii. Forma infracțională este de pericol, legiuitorul arătându-se interesat de păstrarea sub control a activităților ce se pot desfăşura cu, şi în legătură cu o categorie de substanțe considerate speciale, dat fiind posibilitatea de a putea fi folosite la obținerea de droguri. Aici nu interesează dacă desfăşurarea activităților incriminate a avut ca urmare obținerea efectivă de droguri, fiind suficient, doar, să fie săvârşită una dintre acțiunile prevăzute în textul legal.

În raport cu urmarea imediată ce constă într-o stare de pericol la adresa valorilor sociale a căror ocrotire a fost avută în vedere la reglementarea infracțiunii, nu se pune problema ca cercetarea să probeze legătura de cauzalitate între faptă şi rezultat, aceasta rezultând „ex re", din însăşi materialitatea faptei.

Esențial pentru anchetă este stabilirea existenței autorizației pentru fiecare participant la activitățile incriminate. Autorizația pentru efectuarea de operațiuni cu precursori este, în fapt, un proces de autorizare ce debutează cu constituirea persoanei juridice şi se termină cu obținerea autorizației pentru o anumită operațiune.

În ceea ce priveşte **bunurile ce au constituit obiectul activităţii ilicite**, ancheta va trebui să probeze natura specială a acestora: precursori de droguri – substanțe folosite frecvent la fabricarea ilicită a substanțelor stupefiante şi psihotrope[312] aşa cum sunt definite în art. 2 din Regulamentul Parlamentului European şi al Consiliului 273/2004 din 11 februarie 2004 privind precursorii drogurilor şi în art. 2 din Regulamentul Consiliului 111/2005 privind supravegherea comerțului cu precursori de droguri între Comunitate şi statele terțe[313].

La fel de important pentru anchetă este probarea intenției cu care a acționat făptuitorul. Săvârşirea infracțiunii implică din partea subiectului activ intenția, ce poate fi, atât directă cât şi indirectă, spre deosebire de formele calificate prin scop, situație în care se va proba doar intenția directă – o intenție calificată prin scop, element ce conduce la calificarea, însăşi, a infracțiunii.

Dacă făptuitorul a cunoscut că substanțele asupra cărora poartă activitatea ilicită fac parte din categoria precursorilor de droguri ori că pentru efectuarea de operațiuni cu astfel de substanțe este nevoie de autorizare este o problemă de cunoaştere a legii. Singurul aspect ce poate ridica anumite

---

312 Art. 1 din O.U.G. 121/2006

313 Lista substanțelor clasificate folosite în mod frecvent la fabricarea ilicită a drogurilor este cea prevăzută în anexa nr. I la Regulamentul Consiliului 273/2004, precum şi în anexa la Regulamentul 111/2005.

probleme este eroarea cu privire la substanțe – idee în care făptuitorul ar fi fost convins că desfăşoară activități cu substanțe de altă natură, care nu au un regim special, bazându-se pe asemănări de culoare, miros, granulație, etc.

TRAFICUL CU PRECURSORI, ECHIPAMENTE ORI MATERIALE ÎN SCOPUL UTILIZĂRII LOR LA CULTIVAREA, PRODUCEREA SAU FABRICAREA DE DROGURI DE MARE RISC

Ca problemă specifică de anchetă, aici **mobilul şi scopul** capătă o importanță deosebită. Dincolo de importanța pe care o au cele două elemente ale laturii subiective în planul larg al investigației penale, pentru extinderea cercetărilor şi pentru individualizarea pedepselor, legiuitorul acordă o atenție deosebită scopului, calificând infracțiunea atunci când făptuitorul a urmărit cultivarea, producerea sau fabricarea drogurilor de mare risc cât.

Acest aspect este oportun, mai ales din punctul de vedere al practicienilor, astfel că, atunci când, din diferite motive, ancheta intră în impas devenind imposibil de probat scopul, legat de producerea sau fabricarea drogurilor, conduita ilicită, datorită, în primul rând, echivocității sale, va putea fi urmărită, judecată şi pedepsită. De observat că, dacă s-ar schimba datele din ipoteză, multe persoane de rea credință şi-ar putea masca şi continua activitatea ilicită sub paravanul folosirii precursorilor pentru realizarea unor scopuri, absolut, nepericuloase.

Modul în care este formulat explicit scopul – cultivarea, producerea sau fabricarea drogurilor de mare risc – exprimă voința legiuitorului pentru a incrimina orice element acțional de natură a facilita obținerea drogurilor de mare risc.

De asemenea, din punctul de vedere al **bunurilor ce au constituit obiectul activităţii ilicite,** ca aspect specific, trebuie observat că activitatea ilicită poartă asupra unei categorii mai largi de bunuri decât cea avută în vedere de către legiuitor la incriminarea formai cadru – precursori, echipamente ori materiale. Extinderea categoriei este oportună în condițiile în care scopul este determinat complex – obținerea drogurilor de mare risc, pentru aceasta fiind necesare mai multe operațiuni care, fiecare în parte, presupun minime dotări.

Activitatea ilicită este caracterizată de formulări ce prezintă unele diferențe față de forma cadru.

Astfel, forma calificată impune cercetării probarea desfăşurării următoarelor activități grupate într-o enumerare restrictivă: producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea.

Forma cadru incriminează următoarele activități grupate într-o enumerare cu caracter enunțiativ: producerea, sinteza, extracția, experimentarea, deținerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piață sau ... efectuarea oricăror alte operațiuni.

Analizând cele două enunțuri se poate constata că traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc este caracterizat de noțiuni ce acoperă multe dintre acțiunile ce pot fi efectuate în urmărirea scopului. Practic, este greu de găsit o activitate, ce poate fi desfăşurată în scopul cultivării, producerii sau fabricării ilicite de droguri de mare risc, care să nu poată fi subsumată

noțiunilor folosite de către legiuitor în elaborarea textului legal. Există diferențe față de forma cadru – un enunț ce cuprinde noțiuni mai puțin generale care sunt completate cu expresia "oricare alte operațiuni" – însă, îmi permit să observ că, din punct de vedere practic ambele enunțuri se vor atotcuprinzătoare în ceea ce priveşte elementele acționale ce pot fi încadrate în conținutul constitutiv.

TRAFICUL CU PRECURSORI CĂTRE AGENȚII ECONOMICI SAU PERSOANE FIZICE ÎN SCOPUL PRODUCERII SAU FABRICĂRII ILICITE A ALTOR DROGURI DECÂT CELE DE MARE RISC

La fel precum în cazul precedentei forme calificate, şi în cazul de față, cercetarea va urmări să probeze **scopul** desfăşurării activității ilicite – producerea sau fabricarea ilicită a altor droguri decât cele de mare risc. Nu este suficient să se probeze doar eludarea regimului legal în materia precursorilor, eventual deturnarea precursorilor de la întrebuințările declarate şi autorizate sau crearea de plusuri care să fie disponibile pentru desfăşurarea de activități ilicite. În practică se descoperă căutarea şi stabilirea de legături infracționale; realizarea de înțelegeri privind modalitățile de livrare, plată, determinare a calității, etc.; începerea şi derularea unor procese tehnologice; plata unor sume în avans; etc.

Făptuitorii, deşi nu trebuie să îndeplinească vreo calitate anume, sunt, de cele mai multe ori, persoane cu abilități profesionale în domeniu ce posedă cunoştințe, deprinderi şi o minimă practică, fapt care le permite să aibă o anumită uşurință în mişcări şi în rezolvarea problemelor specifice domeniului.

CONTRABANDA SPECIALĂ CU PRECURSORI

Fără a repeta considerațiile expuse în secțiunea destinată tratării contrabandei calificate (art.271 din Codul vamal), aici, îmi permit să observ o diferență în ceea ce priveşte textele legale: expresia „fără drept" a fost înlocuită cu cea „fără documente legale".

Ca problemă de anchetă specifică – **existența documentelor legale** – capătă accente de complexitate. Din punct de vedere al efectelor juridice apreciez că cele două expresii sunt echivalente, aşa cum am arătat la contrabandă nu este vorba despre un singur document – o autorizație – ci despre un întreg proces de autorizare şi, deci, mai multe documente.

Analizând procedurile vamale există şi posibilitatea adoptării unei soluții diferite – în sensul că legiuitorul ar fi avut în vedere, pe ipoteza tranzitării frontierei de stat prin punctele de control pentru trecerea frontierei, toate documentele necesar a fi prezentate de către titularul operațiunii vamale în fața autorității vamale.

Din considerente de oportunitate îmi permit să fac câteva referiri cu privire la trecerea peste frontieră a substanțelor aflate sub control național[314].

În aceste condiții, trecerea peste frontiera română a substanțelor aflate sub control național, este interzisă atât pentru persoanele fizice cât şi pentru persoanele juridice, indiferent de naționalitate.

Persoanele fizice ce trec frontiera, odată cu prezentarea pentru controlul de la punctele de control pentru trecerea frontierei, au obligația să declare şi să predea organelor de control drogurile de risc sau de mare risc pe care le dețin.

---

[314] N.A. – potrivit terminologiei folosit de către legiuitor în cadrul Legii 143/2002

În cazul persoanelor fizice ce tranzitează teritoriul României, în funcție de legislația internațională şi cea a țărilor de destinație, după declararea cantității şi calității drogurilor deținute, se poate accepta aplicarea de sigilii şi tranzitarea teritoriului României pe baza procedurii prevăzute de art. 35 coroborat cu art. 37 din Legea nr. 243/2002[315].

Persoanele juridice, ca excepție, pot trece peste frontieră substanțele aflate sub control național pe bază de licență, în vederea folosirii în scopuri licite, în realizarea obiectului de activitate.

Anchetatorii vor urmări respectarea unei proceduri de autorizare, ce începe cu autorizarea obiectului de activitate şi se termină cu autorizarea fiecărei operațiuni, în parte.

Trebuie observat că, în legislația română, avem două acte normative-cadru care au ca obiect substanțele aflate sub control național: Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi Legea 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor şi preparatelor stupefiante şi psihotrope.

Legiuitorul român a adoptat, în domeniu, şi Legea nr. 118/1992 pentru aderarea României la Convenția asupra substanțelor psihotrope[316], şi la Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope[317], act normativ potrivit cu care prevederile celor două convenții devin parte integrantă din dreptul intern. De asemenea, tabelele conținute de convenții sunt preluate de Legea nr. 143/2000 care, introducând în legislația română termenul de substanțe aflate sub control național, precizează, făcând trimitere la fiecare tabel în parte, trei categorii, în funcție de pericolul pe care îl prezintă fiecare substanță în parte: droguri de mare risc – tabelul I şi II; droguri de risc – tabelul III; precursori – tabelul IV.

Legea română a adoptat un important mijloc de anchetă: livrarea supravegheată, definită ca fiind o metodă folosită de instituții sau organele legal abilitate, cu autorizarea şi sub controlul procurorului, care constă în permiterea trecerii sau circulației pe teritoriul țării de droguri ori precursori, suspecți de a fi expediați ilegal, sau de substanțe care au înlocuit drogurile ori precursorii, în scopul descoperirii activităților infracționale şi al identificării persoanelor implicate în aceste activități. Convenția, contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, adoptată în 1988 tratează problema livrărilor supravegheate condiționând-o de principiile fundamentale ale sistemelor juridice din țările semnatare. Astfel, ținându-se cont de posibilitățile pe care le au țările implicate, pentru a permite recurgerea adecvată şi oportună la livrări supravegheate pe scară internațională, pe bază de acorduri sau aranjamente, se poate recurge la livrări supravegheate, în scopul identificării indivizilor, în infracțiunile stabilite în cuprinsul convenției – principial, infracțiuni adoptate de legislația română în domeniul traficului de droguri şi spălării de bani murdari – şi de a începe urmărirea penală împotriva lor.

Decizia de a recurge la livrări supravegheate trebuie luată în fiecare caz, în parte, şi trebuie să țină cont, şi de aranjamentele sau alte înțelegeri

---

315 Pentru aspectele esențiale în materia tranzitului a se vedea supra 1.2 în materia armelor.
316 Adoptată la Viena în 21.02.1971.
317 Adoptată tot la Viena, dar la 20.12.1988.

financiare în materia exercitării competenței de către părțile interesate. Expedierile ilicite, pentru care s-a convenit ca livrarea să fie supravegheată, pot, dacă există consimțământul părților interesate, să fie interceptate şi autorizate, în continuare, în trimiterea lor, fie aşa cum sunt, fie după ce stupefiantele sau substanțele psihotrope au fost sustrase sau au fost înlocuite total sau parțial cu alte produse.

Traficul ilicit de droguri; organizarea, conducerea sau finanțarea traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri; traficul de droguri pentru consumul propriu; favorizarea consumului ilicit de droguri; prescrierea abuzivă de droguri; eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri; administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale; furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor; îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare; organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri sunt forme infracționale incriminate atât în formă consumată cât şi ca tentativă[318].

Ca noutate, legiuitorul a asimilat[319] tentativei şi unele acțiuni, ce se disting prin caracterul lor echivoc, care, altfel, ar fi fost analizate, cel mult, ca acte premergătoare neincriminate.

Astfel, producerea, procurarea de mijloace ori instrumente, precum şi luarea oricăror măsuri, în vederea săvârşirii formelor infracționale enumerate mai sus au fost avute în vedere, în dorința creării unui complex incriminator ce să aibă capacitatea de a descuraja orice activitate care să exceadă regimului acceptat ca legal de legiuitor. O discuție poate fi făcută, aici, în legătură cu expresia „luarea de măsuri în vederea comiterii infracțiunilor...". Fără a detalia, în mod deosebit subiectul, consider ar trebuie acceptat faptul că legiuitorul a dorit să evite orice enumerare, mai mult sau mai puțin exhaustivă, concluzionând ferm, aşa cum am arătat mai sus, în sensul creării unui complex incriminator atot-potent, care să asigure combaterea eficientă a fenomenului infracțional legat droguri.

Circumstanţe agravante speciale. Art. 14 din Legea 143/2000 introduce, cu caracter derogatoriu, de la norma de bază prevăzută de Codul penal, noi împrejurări, care, alături de cele avute în vedere în cuprinsul art. 89 din Codul penal[320], vor constitui, în cadru cercetării infracțiunilor prevăzute de Legea privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, circumstanțe agravante.

Astfel ancheta va trebui să lămurească şi următoarele împrejurări:

- ♦ persoana care a comis infracțiunea îndeplinea o funcție ce implică exercițiul autorității publice, iar fapta a fost comisă în exercitarea acestei funcții;
- ♦ Fapta a fost comisă de către un cadru medical sau de o persoană care are, potrivit legii, atribuții în lupta împotriva drogurilor;

---

[318] art. 393 alin. 1 din Codul penal

[319] art. 393 alin. 2 din Codul penal

[320] N.A. – apreciez că aplicarea acestor circumstanțe rămâne în vigoare, chiar în condițiile aplicării noului Cod Penal, dat fiind caracterului lor special, aplicabil domeniului combaterii activităților ilicite ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora

♦ Drogurile au fost trimise şi livrate, distribuite sau oferite unui minor, unui bolnav psihic, unei persoane aflate în cură de dezintoxicare sau sub supraveghere medicală ori s-au efectuat alte asemenea activităţi interzise de lege cu privire la una dintre aceste persoane ori dacă fapta a fost comisă într-o instituţie sau unitate medicală, de învăţământ, militară, loc de detenţie, centre de asistenţă socială, de reeducare sau instituţie medical-educativă, locuri în care elevii, studenţii şi tinerii desfăşoară activităţi educative, sportive, sociale ori în aproprierea acestora;

♦ Folosirea minorilor la săvârşirea faptelor incriminate ca infracţiuni în domeniul combaterii activităţilor ilicite cu droguri şi precursorii acestora;

♦ Drogurile au fost amestecate cu alte substanţe care le-au mărit pericolul pentru viaţa şi integritatea persoanelor.

În condiţiile în care noul Cod penal, va intra în vigoare se pune problema **conflictului de texte legale între Legea 143/2000 şi prevederile noului Cod Penal,** problema prezentând un interes deosebit sub aspectul intrării în vigoare a prevederilor Codului Penal şi abrogării, total sau în parte, a prevederilor Legii 243/2000.

Astfel:

⇒ Infracţiunea de traficul ilicit de droguri prevăzută de art. 386 din Codul penal intră în conflict cu prevederile art. 2 alin. 1 şi 2, art. 3 alin. 1 şi 2 şi art. 10 din Legea 143/2000.

Astfel, în art. 386 alin. 1 şi 2 este preluată reglementarea de la art. 2 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000. o diferenţă apare sub aspectul pedepselor: pe lângă modificările ce ţin de natura pedepselor, traficul cu droguri de mare risc va fi pedepsit cu închisoare strictă de la 15 la 20 de ani, faţă de închisoare de la 10 la 20 ani în condiţiile prevederilor art. 2 alin. 2 din Legea 243/2000. În cazul traficului cu droguri peste frontieră, atunci când sunt traficate droguri de risc pedeapsa care se va aplica va fi detenţiunea severă de la 15 la 20 de ani, iar atunci când sunt traficate droguri de mare risc pedeapsa va fi detenţiunea severă de la 15 la 25 de ani – pedeapsa prevăzută de Legea 143/2000 pentru fapte similare fiind închisoare de la 10 la 20 de ani, respectiv de la 15 la 25 de ani. De asemenea, organizarea, conducerea sau finanţarea traficului de droguri se va pedepsi cu maximul prevăzut pentru fiecare infracţiune organizată, condusă sau finanţată în parte iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general.

⇒ Nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri prevăzută de art. 387 din Codul penal intră în conflict cu prevederile cu prevederile art. 4, 5, 6 alin. 1 şi 2, 7, 8, 10 şi 11 din Legea 143/2000.

Astfel: textul de la alin. 1 al art. 387 din Codul penal preia incriminarea din art. 4 al Legii 143/2000 adăugând, la acţiunile avute în vedere în cadrul elementului material, scoaterea din ţară de droguri pentru consum propriu. Incriminarea favorizării consumului ilicit de droguri este preluat fără modificări, maximul pedepsei fiind mărit la 10 ani, faţă de 5 ani cât era prevăzut în art. 5 din Legea 143/2000. Prescrierea, eliberarea, sau obţinerea abuzivă de droguri – alin. 3 şi 4 al art. 387 din Codul penal – preia în întregime, atât sub aspectul conţinutului constitutiv cât şi sub aspectul cuantumului pedepsei textul art. 6 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000. În ceea ce priveşte administrarea de droguri de

mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale, cuantumul pedepsei este mărit – de la 6 luni la 1 an, în Legea 143/2000, la 1 la 5 ani, în Codul penal; situație asemănătoare fiind întâlnită şi în cazul furnizării, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor – 1 an la 3 ani față de 6 luni la 2 ani – respectiv, îndemnului la consumul ilicit de droguri – 1 an la 5 ani, față de 6 luni la 5 ani, atunci când îndemnul este urmat de executare; 1 an la 2 ani față de 6 luni la 2 ani, în cazul în care îndemnul nu este urmat de executare. Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților ilicite ce întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri sunt sancționate cu maximul pedepsei pentru faptele incriminate iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general, față de pedeapsa prevăzută pentru fiecare faptă în parte la care se putea adăuga un spor de 3 ani, în Legea 143/2000.

⇒ Traficul şi administrarea ilicită de droguri care a avut ca urmare moartea victimei, infracțiune prevăzută de art. 388 din Codul penal, prin modul în care este construită, vine şi modifică regimul juridic specific.

Astfel, consecința morții victimei căpăta relevanță juridică – în condițiile Legii 143/2000 – atunci când se întruneau unele condiții, relativ, mai restrictive: dacă activitatea ilicită era desfăşurată de către persoane care făceau parte dintr-o organizație sau asociație ori dintr-un grup de cel puțin 3 persoane, cu structuri determinate şi care erau constituite în scopul comiterii de infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 şi al obținerii de beneficii materiale sau de alte foloase ilicite. În noua reglementare din Codul penal este suficientă desfăşurarea oricărei fapte prevăzute în art. 386 alin. (1), (2) şi (5) şi art. 387 alin. (1), (3)-(6) şi (8) ce au avut ca urmare moartea victimei.

În ceea ce priveşte săvârşirea activităților incriminate de către persoane care fac parte dintr-o organizație sau asociație ori dintr-un grup de cel puțin 3 persoane, cu structuri determinate şi care au fost constituite în scopul comiterii de infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 şi al obținerii de beneficii materiale sau de alte foloase ilicite, apreciez că suntem în prezența unei forme infracționale calificate care continuă să subziste chiar în condițiile în care o parte importantă a prevederilor de natură penală din Legea 143/2000 sunt abrogate prin intrarea în vigoare a Codului penal. O soluție identică trebuie acceptată şi față de prevederile art. 14 din Legea 143/2000 unde sunt stipulate unele împrejurări ce constituie circumstanțe agravate speciale ce produc efecte juridice doar în domeniul infracțiunilor pertinente traficului şi consumului ilicit de droguri.

⇒ Nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor, infracțiune prevăzută de art. 389 Codul penal intră în conflict cu prevederile art. 9 din Legea 143/2000, cu prevederile art. 32 alin. 1, 2, 3 şi art. 33 din Legea 300/2002.

Astfel, în alin. 1, 2, 3 de la art. 389 din Codul penal se preia atât conținutul constitutiv cât şi cuantumul pedepselor prevăzute pentru activitățile incriminate prin art. 32 alin. 1,2, şi 3 din Legea 300/2002. Trecerea peste frontieră a precursorilor prevăzută la alin. 4 de la art. 389 din Codul penal pune în discuție natura activității ilicite – mai este sau nu contrabandă calificată. Din punct de vedere teoretic răspunsul poate fi ferm, în sensul că da. Totuşi, cum

conținutul constitutiv este preluat în întregime se poate accepta că avem de a face cu o formă a infracțiunii de nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor. Din punct de vedere al cuantumului pedepsei, acesta rămâne neschimbat închisoare de la 3 la 12 ani.

Concluzionând, apreciez că modul cum legiuitorul a construit şi forma în care sunt incriminate infracțiunile ce presupun traficul şi consumul ilicit de droguri sau precursori folosiți la producerea drogurilor constituie un pas înainte. Reglementarea este mai clară, mai bine sistematizată, cu privire la concursul de infracțiuni şi abrogarea unor prevederi de natură penală din legislația în vigoare, în prezent, urmează ca atât doctrina cât şi activitatea legiuitorului să contribuie la clarificarea lucrurilor.

5.3. Particularităţile desfăşurării principalelor activităţi ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul investigării conduitelor ilicite efectuate în legătură cu drogurile sau/şi precursorii acestora

5.3.1. Particularităţile constatării în flagrant

Activitatea de constatare în flagrant a activităților ilicite care au ca obiect traficul de droguri şi de precursori este deosebit de importantă. Analizând modul cum legiuitorul a conceput incriminarea activității ilicite îmi permit să observ că, în mod necesar, ancheta trebuie să debuteze cu activitatea de constatare în flagrant, activitate ce, în context, devine de importanță crucială atât pentru evoluția în timp cât şi pentru rezultatele anchetei. Este, dacă îmi este permisă comparația, ceea ce constituie cercetarea la fața locului pentru infracțiunile la care modul de săvârşire presupune crearea de urme pe baza cărora să poată fi identificat făptuitorul şi stabilită vinovăția acestuia. De remarcat că, în cadrul investigării traficului de droguri, cercetarea la fața locului nu este exclusă, atât doar că deplasarea în câmpul infracțional a organelor judiciare dobândeşte o complexitate specifică dată de dinamicitatea, de caracterul activ, participativ al intervenției „oamenilor legii" în desfăşurarea activității ilicite. Constatând în flagrant infracțiunea de trafic de droguri, anchetatorii intervin în derularea activității ilicite împiedicând amplificarea rezultatelor.

În cazul traficului de droguri sau/şi de precursori constatat în flagrant locul şi timpul săvârşirii infracțiunii devin cunoscute încă din faza inițială a cercetărilor[321], prinderea unuia dintre făptuitori putând conduce la identificarea tuturor participanților.

Pentru realizarea în cât mai bune condiții a constatării infracțiunii flagrante, atunci când situația permite, apreciez că trebuie urmărite următoarele aspecte ce țin de particularitățile tactice de efectuare a acestei activități.

Pregătirea activității, consider că trebuie să debuteze cu o analiză atentă a datelor ce impun constatarea infracțiunii flagrante. Aici poate fi vorba despre

[321] V Bercheşan, C. Pletea – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag.264.

informațiile obținute pe fluxul informațional ce se realizează la nivel regional, în cadrul organismelor internaționale create pentru a combate crima organizată ori în cadrul acordurilor de cooperare şi asistență reciprocă în domeniul vamal încheiate de România la nivel bilateral. De asemenea vor fi avute în vedere informațiile furnizate de exponenți ai unor interese concurente, denunțuri ale unor persoane interesate sau care au aflat date în mod întâmplător, analiza aşa-numiților indici de suspiciune alimentați de anormalitatea unor operațiuni, a comportamentului unor persoane, în general a insolitului constatat în diferite stări de lucruri ori fapte.

Pornind de la această analiză se va urmări stabilirea unor elemente precum:

* particularitățile locului şi intervalul de timp considerate oportune pentru desfăşurarea activității.
* persoanele implicate în activitatea infracțională şi posibila lor apartenență la crima organizată iar în acest caz, la care dintre grupările ce acționează în zonă, care este impactul activității acestor activități infracționale în zonă, etc.
* stabilirea modalităților concrete de acțiune, a efectivelor – număr, calificare, sarcinile concrete ale fiecăruia în parte – a echipamentelor şi a altor mijloace ce vor fi implicate.
* stabilirea unor variante de rezervă, cuantificarea în spațiu şi timp a reacțiilor posibile pe care le-ar putea avea făptuitorii ori grupurile din care fac parte aceştia.

Recomandabil ar fi ca zona aleasă pentru acțiune să fie foarte bine cunoscută de către participanți, aceasta să ofere condiții cât mai bune pentru înregistrările de sunet şi imagine, pentru afluirea şi defluirea rapidă a personalului şi a mijloacelor ce vor fi folosite, pentru păstrarea sub control a accesului în zonă.

În cadrul pregătirii, un loc central îl ocupă planul pe baza căruia se va desfăşura constatarea în flagrant. Persoana ce va conduce activitatea are un rol esențial în elaborarea acestui plan, însă, apreciez ca oportun participarea sau cel puțin consultarea unora dintre cei ce vor participa la activitate – cei cu o experiență mai mare, lideri informali ori cei selecționați ca reprezentativi pe categorii de implicare şi experiență.

Planul va conține, printre altele, ca aspecte ce trebuie subliniate, referiri la:

- Participanți, specializarea, din ce structuri provin aceştia, numărul şi sarcinile echipelor ce vor participa;
- Poziționarea în sistemul de referință de la locul unde se va efectua constatarea a celor ce vor conduce activitatea, a echipei de supraveghere, a echipei de intervenție nemijlocită, a echipei de rezervă, a anchetatorilor;
- Specificarea modului de acțiune şi a sarcinilor concrete pentru fiecare participant în parte;
- Stabilirea intervalului de timp în care se va desfăşura activitatea;
- Mijloace tehnice ce vor fi folosite pe parcursul activității;

- Măsurile pentru prevenirea accidentelor[322] şi acordarea primului ajutor în caz de nevoie;
- Variantele de acțiune prevăzute pentru situații deosebite generate de schimbarea caracteristicilor acțiunii avute în vedere inițial datorită comportamentului deosebit al făptuitorilor, implicarea neprevăzută a unor persoane străine de desfăşurarea activității ilicite ce necesită o ocrotire deosebită, eşuării unor acțiuni stabilite a se desfăşura, etc.

Foarte important este ca planul de acțiune să acopere suficiente variante de răspuns la posibilele reacții la nivel de individ sau de grup ce pot să se manifeste în timpul derulării activității ori după sfârşitul acesteia.

În legătură cu acest plan, apreciez ca foarte importantă, o evaluare, de preferat, prealabilă a stării psihice şi fizice a celor ce vor participa la activitate. Desigur, nu se poate efectua o analiză asemănătoare cu cea necesară în cazul sportivilor de performanță, însă cum activitatea presupune, în cele mai multe dintre cazuri, un consum nervos şi fizic deosebit, o implicare totală, aspectul nu trebuie neglijat.

Odată cu rezolvarea tuturor problemelor organizatorice legate de analiza datelor cu privire la: configurația locului şi intervalul de timp apreciat ca oportun pentru intervenție, componența echipei şi stabilirea sarcinilor până la nivel individual, dotarea tehnico-materială, asigurarea prezenței altor specialişti, a echipajelor de salvare şi prim ajutor, etc., se poate aprecia ca încheiat complexul de activități ce se poate efectua la sediu, înainte de deplasarea la locul unde se va desfăşura constatarea în flagrant a activității ilicite.

O anumită pregătire este necesară la fața locului, înainte de trecerea la acțiunea propriu-zisă.

Astfel, înainte de toate, trebuie făcută o evaluare a situației de la fața locului. Aspectul trebuie privit cu seriozitate, putându-se întâmpla ca, independent sau mai bine spus, mai presus de orice implicare a activității organelor judiciare ce trebuie să facă constatarea, să fi intervenit schimbări radicale ale, ceea ce practicienii numesc „situație operativă". Există posibilitatea ca amploarea elementelor ce caracterizează starea de fapt de la fața locului să depăşească posibilitățile de acțiune ale dispozitivului ce poate fi desfăşurat pentru efectuarea constatării, planul prevăzut fiind depăşit. În această situație, întrucât perspectivele de finalizare, cel puțin conform planului de acțiune inițial, sunt, într-o măsură importantă, compromise, şeful echipei, analizând necesitatea şi oportunitatea constatării infracțiunii în flagrant, se află în fața unei decizii greu de luat. Pe de o parte, poate hotărî să se insiste în efectuarea activității bazându-se pe o eventuală redimensionare în timp util al numărului de persoane din cadrul echipei şi a mijloacelor aflate la dispoziție astfel încât să se reechilibreze situația la nivelul avut în vedere la elaborarea planului inițial. În altă ordine de idei poate dispune anularea acțiunii în aşteptarea unui alt moment operativ prielnic care să asigure perspective sigure de finalizare cu rezultate caracterizate de oportunitate sub raportul efort – rezultat. O a treia opțiune ce s-ar referi la o acțiune hazardată este cel mai puțin de preferat

[322] N.A. accident poate fi considerat aici orice stare de lucruri în care un membru al echipei ce efectuează constatarea infracțiunii flagrante sau orice altă persoană implicată, într-un fel sau altul, este rănită

întrucât pune în pericol evident persoanele ce fac parte din echipă, dotarea materială şi nu de puține ori persoane şi bunuri neimplicate în activitățile ilicite sau investigatori acoperiți.

Acceptând că totul este în ordine, atunci când se face evaluarea situației existente în teren, se va trece – în condiții de stres şi criză de timp specifice – la stabilirea elementelor de amănunt în ceea ce priveşte sarcinile fiecărui participant şi la desfăşurarea membrilor echipei în teren. În mod firesc aceasta se va face conform planului, nemaifiind, aici de subliniat decât scrupulozitatea ce trebuie manifestată atunci când se pune problema blocării căilor de acces, aceasta trebuind să fie realizată cât mai ermetic şi în timp util.

În ceea ce priveşte desfăşurarea activității propriu-zise, aceasta este caracterizată de unele particularități, principial, în funcție de loc, timp, numărul persoanelor prezente la fața locului şi natura activității ilicite desfăşurate.

La o analiză globală a fenomenului se poate observa că activitatea de constatare în flagrant se poate efectua în oricare din următoarele etape pe care le parcurge drogul până la consumul final:

- Cultivarea plantelor ce conțin substanțe utilizate producerea diferitelor categorii de droguri, transportul acestor plante la punctele de colectare, prelucrarea acestora astfel încât să devină apte pentru a fi transportate în zonele de consum – ținând cont de toate obstacolele ce pot interveni, legate de furturi săvârşite de către proprii membri ai rețelei, atacuri ale unor organizații rivale, controale ale organelor abilitate, etc.
- Transportul din zonele de producție la zonele de consum, prelucrarea astfel încât marfa să poată fi vândută distribuitorilor locali ori, chiar în vederea obținerii dozelor pentru consumul curent al toxicomanilor.
- Depozitarea, prelucrarea finală – dacă mai este cazul – distribuția drogurilor către cei care vând dozele gata preparate consumatorilor finali în diverse locuri, mai mult sau mai puțin dinainte stabilite, dar în mod cert cu luarea tuturor măsurilor de siguranță.
- Cumpărarea, eventuala depozitare, administrarea drogurilor.

Etapele arătate au în vedere aşa-numitele droguri clasice, la drogurile de sinteză trebuind introduse în discuție precursorii şi, ca regulă, o singură prelucrare – direct în pastile care să poată fi manevrate cu cât mai mare uşurință.

Constatarea în flagrant a activității ilicite, având în vedere conlucrarea la nivel internațional şi incriminarea, aproape universală, pe baza convențiilor internaționale a traficului de droguri, poate fi desfăşurată în oricare dintre etape, ca problemă de strategie punându-se doar oportunitatea intervenției într-un moment sau altul. Idealul tinde spre destrămarea întregii rețele de infractori, ancheta trebuind să-şi propună ca scop practic anihilarea întregului complex infracțional şi nu vânarea numai a unor simpli consumatori sau vânzători finali ce pot fi înlocuiți cu uşurință.

Din punct de vedere al locului unde se va desfăşura activitatea, practica organelor judiciare relevă particularități ce influențează de multe ori însăşi esența desfăşurării activității – pentru aceasta trebuie realizate diferențele ce apar atunci când în discuție este o constatare în flagrant în legătură cu

consumul organizat de droguri în diferite incinte, o altă activitate ce urmăreşte un transport de droguri sau precursori, o tranzacție în curs de desfăşurare ori activitatea dintr-un laborator în care se obțin sau se prelucrează droguri şi precursori.

Întrucât spațiul acestui material nu permite o dezvoltare deosebită a subiectului, în continuare voi face referire, în primă instanță, doar la unele aspecte legate de constatarea în flagrant a infracțiunii de trafic de droguri focalizată pe etapa de transport, punând accent pe locurile unde se ascund droguri şi în legătură cu care, o activitate calificată desfăşurată de profesioniştii adevărați poate să conducă la neutralizarea activității ilicite, prinderea făptuitorilor şi probarea vinovăției acestora.

Traficul de droguri, în sensul celor arătate mai sus, îmbracă două aspecte diferite:

- traficul derulat de amatori cu cantități minime (câteva grame) ce sunt destinate uzului personal sau al apropriaților, în prezent constatându-se o creştere constantă a acestei metode;
- traficul internațional vizând, în general, mari cantități de opium, heroină, cocaină, canabis ori droguri de sinteză sau precursori. În acest caz, marfa este transportată sub supraveghere de către veritabili profesionişti în domeniul traficului cu droguri, ce sunt în legătură – probabil corect spus – fac parte din organizații criminale, adesea la nivel internațional.

În ambele situații, ingeniozitatea în a găsi locuri şi modalități de ascundere este nelimitată. Traficanții profesionalizați analizează totul, de la condițiile economice, politice, sociale din zonele de traficare până la automatisme ale organelor de control, influența unor lideri de opinie, obiceiuri, persoane aflate în risc social, etc., de cele mai multe ori anticipând posibilitățile de reacție a organelor abilitate în prevenirea şi combaterea acestui fenomen.

Lupta împotriva traficului ilicit de droguri şi de precursori, din punct de vedere al activității de constatare în flagrant, trebuie să se bazeze în primul rând pe profesionalismul şi motivația celor ce fac parte din echipa destinată pentru efectuarea acestei activități, în funcție de indicii de suspiciune şi de cunoaşterea mijloacelor de traficare cel mai frecvent utilizate.

Voi face, în continuare, scurte referiri la aspecte privind :

1. traficul feroviar şi expedițiile poştale
2. traficul aerian
3. traficul rutier
4. traficul maritim
5. folosirea corpului uman pentru a transporta drogurile**.**

Traficul feroviar

Constatarea în flagrant în traficul feroviar de mărfuri şi de persoane prezintă dificultăți deosebite şi anume:

- timpul scurt destinat controlului uzual
- numeroasele posibilitățile de ascundere
- dificultăți cauzate de obligativitatea efectuării de controale itinerante.

Aceste criterii demonstrează că rezultatele activității vor depinde, în mod deosebit, de inițiativa personală a membrilor echipei, de atenția permanentă şi de observarea continuă a pasagerilor pe toată durata efectuării constatării.

Mijloacele de ascundere utilizate mai frecvent se împart în două categorii:

1. Locuri care nu au fost special amenajate pentru ascunderea de mărfuri şi bunuri: compartimentele vagoanelor - sub banchete, sub masa rabatabilă, lăcaşul corpurilor de iluminat, sub saltelele paturilor, în lenjeria de pat, în dulapuri, în plasa de bagaje, oglinda, tablourile de pe pereți, sistemul de alarmă, plafon, jaluzele, conducta de aer de sub fereastră, numărul locului, difuzorul montat în plafon, strapontină, cutia comutatorului, tapetul plafonului; toaletele vagoanelor – sub chiuvetă, distribuitorul şervetelor de hârtie, coş de gunoi, ruloul de hârtie igienică, robinetul de apă, dulapuri, oglindă, distribuitorul de săpun, rezervorul veceului şi capacul acestuia, conducta de sub chiuvetă.

2. Locuri amenajate special: deşurubarea pereților din spatele toaletei, desfacerea spătarelor scaunelor(canapelelor) prin simpla deşurubare a şurubului de fixare, desfacerea radiatoarelor, desfacerea tetierelor, cutia de frâna, sistemul siguranțelor, conducta de alimentare cu apă, aer, căldură, zonele sub tensiune, compartimentul de mărfuri.

Expediţiile poştale

Expedierea drogurilor pe cale poştală constituie o metodă de traficare deloc neglijabilă. Mijlocul cel mai răspândit constă în ascunderea drogurilor într-un plic obişnuit, lipit între două foi sau două cărți poştale.

Următorii indici pot conduce la depistarea unui astfel de trafic:

- plic cu o grosime sau o greutate neobişnuită;
- plic lipit cu bandă adezivă;
- lipsa adresei expeditorului;
- diverse mențiuni pe plic ca: urgent, film nedevelopat, expediere dintr-o regiune considerată zonă de risc din punct vedere al traficului ilicit de droguri;
- plicul nu conține mențiunea –valoare declarată – sau are o declarată inferioară în raport cu conținutul său;
- utilizarea unei adrese false.

Subliniem ca o ultimă tendință de traficare a drogurilor pe cale poştală aplicarea de mărci poştale sau abțibilduri pe spatele cărora se află o doză de LSD.

Traficul aerian

Valizele, mapele şi gențile cu fund dublu, pereți dubli, capace duble rămân mijloace curent folosite pentru traficarea drogurilor.

Pachetele mici de toate felurile, conținând amintiri sau cadouri, transportate sau trimise în mod separat sunt, de asemenea, folosite în traficul ilicit de droguri.

Ca locuri de ascundere a drogurilor, frecvent întâlnite în traficul aerian menționăm:

a) locuri legate de construcția tehnică a aeronavei: cabina echipajului, bucătărie, toaletă, scaunele pasagerilor, plafon, pereții laterali.

b) marfă transportată şi efectele personale ale călătorilor: florile şi plantele naturale şi artificiale, sticlele de băuturi, materialele sportive, alimentele pentru aprovizionarea aeronavei.

Traficul rutier

În cadrul traficului rutier, controlul efectuat în cadrul constatării în flagrant a traficului de droguri poate avea ca obiect două categorii de vehicule: autoturisme şi automarfare.

Membrii echipei trebuie să aibă cunoştinţe generale privind construcţia tehnică a vehiculului pentru a fi în măsură să selecteze posibilele locuri de ascundere. Astfel, la controlul autovehiculului se vor scoate şi se vor asigura cheile maşinii după care se va examina autovehiculul într-o ordine logică. Se recomandă a trata vehiculul ca fiind alcătuit din cinci părţi componente: exteriorul, interiorul, interiorul portbagajului, compartimentul motorului şi dedesubtul maşinii. Raţionamentul ar putea funcţiona în felul următor:

1. Exteriorul vehiculului

Privit vehiculul din afară, acesta arată cum trebuie ? Suspensiile sunt slabe sau cauciucurile sunt moi? – poate fi un indiciu că vehiculul este într-un fel supraîncărcat. La luarea de măsuri trebuie manifestată atenţie – unele vehicule sunt alterate intenţionat pentru motive mecanice sau de manipulare.

Trebuie examinată partea inferioară a capacelor roţilor. Se recomandă scoaterea unei cantităţi mici de aer din fiecare cauciuc, neuitând de cel de rezervă. Miroase a canabis ? Se va examina interiorul barelor de protecţie, stopurilor şi farurilor, precum şi alte accesorii exterioare. Nu trebuie uitate aripile laterale având în vedere faptul că unele maşini au compartimente special construite în arcadele de la roţi. Nu este lipsit de interes, deşi poate părea ca excesiv verificarea şi presiunii roţilor.

2. Interiorul vehiculului

Se scot toate bagajele şi obiectele personale ale ocupantului (ocupanţilor) din interiorul maşinii şi din portbagaj. Vopseaua, masticul, banda adezivă şi uneltele care nu sunt folosite în scop de întreţinere normală a maşinii pot fi folosite sau adaptate pentru traficare. Cuţitele găsite pot fi folosite la tăierea unor bucăţi din răşina de canabis şi pot da o reacţie pozitivă când sunt verificate ulterior.

Se recomandă ca un membru al echipei să se aşeze în interiorul vehiculului. Dacă se închid geamurile şi uşile există un miros puternic în maşină, de exemplu: canabis, parfum, odorizant de maşină (brăduleţ) sau alte mirosuri care să denatureze, să mascheze mirosul drogurilor ?

Trebuie examinat interiorul căptuşelii tavanului, cavităţile din interiorul portierelor, în interiorul bordului şi sub sau în spatele scaunelor din spate. Dacă unele acte sau documente sunt descoperite este necesar să fie reţinute informaţiile mai dubioase şi notate pe un carnet astfel încât să poată fi valorificate la întocmirea procesului-verbal.

Dacă este necesar, se poate scoate mocheta de pe podea şi examina pragurile urmărind plăci din cauciuc sau metal lipite sau sudate care pot fi scoase. Sunt urme de sudură proaspete, de mastic, de vopsea care să indice că s-a umblat la structura podelei ? Există o podea falsă ? Trebuie încercat caloriferul – intră aerul prin toate orificiile ? Dacă nu, de ce ? Miroase a canabis printr-unul din orificiile de la bord ?

Este necesară examinarea accesoriilor din rulote sau vehicule tip caravană. Frigiderul şi celelalte aparate din dotare funcţionează ? Buteliile conţin gaz ? Rezervorul de apă al chiuvetei conţine numai apă ? Funcţionează

toaleta ? Nu trebuie uitat că există zone largi de ascundere ce pot fi folosite la contrabandă. Dimensiunile interioare corespund cu cele exterioare ? S-au construit locuri de ascundere speciale? S-a vopsit proaspăt vreun obiect ?

3. Interiorul portbagajului

Se va examina podeaua, tavanul, lateralele şi spatele portbagajului. O atenție deosebită trebuie acordată semnelor proaspete de vopsea sau praf. Funcționează plutitorul de la rezervor? Dacă nu, de ce nu ? Dacă înregistrează, se va stabili capacitatea rezervorului, precum şi cantitatea de benzină/motorină care există în rezervor. Schimbarea poziției maşinii poate afecta citirea de la plutitor. Se va examina atât rezervorul cât şi bolțurile de susținere ale acestuia. Ca indicii de suspiciune va fi reținut faptul că bolțurile se pot mişca uşor şi că rezervorul nu este atât de murdar cum ar trebui să fie. Ca măsură de prevedere nu se va fuma sau permite aprinderea de scântei sau flăcări în apropierea rezervorului.

4. Compartimentul motorului

Se va examina zona de sub baterie, cea din spatele radiatorului, rezervorului de apă pentru parbriz, caloriferului şi furtunelor. Nu trebuie uitate accesoriile servo precum şi alte rezervoare în funcție de tipul autovehiculului.

5. Sub maşină

Este necesară examinarea exteriorului şasiului, avându-se în vedere, în mod obligatoriu, cutiile, pragurile din zona arcadelor de la roți şi tobele de eşapament. Suspiciuni trebuie să genereze urmele proaspete de chit, silicon, vopsea sau sudură.

Sintetizat, ca posibile locuri de ascundere într-un ***autoturism*****,** trebuie avute în vedere: tavanul dublu, colțurile tavanului, parasolarele, trapa din acoperiş, rafturi cu fund dublu, partea posterioară a scaunelor, cavitatea dintre scaunele din spate şi portbagaj, scaunele ca atare, tunelul de transmisie, barele de structură de sub scaunele din față sau spate, volanul şi butonul pentru claxon, instrumentele de bord, spațiul din portiere, pragurile, compartimentul pentru bagaje, peretele dublu din lateralele portbagajului, rezervorul cu toate posibilitățile sale de ascundere, semnalizatoarele şi accesul la aripile din spate, aripile din spate cu pereți dubli, portbagajul în ansamblu şi toate posibilitățile de ascundere, compartimentul roții de rezervă, capacele de la roți, buşonul de la rezervor şi accesul în rezervor, sistemul de ventilare a motorului, radiatorului şi habitaclului destinat persoanelor, lăcaşul farurilor şi zona din spate, ventilatoarele, radiatoarele, barele de protecție, filtrul de aer, rezervoarele de apă, bateria, anexe ale motorului ce ar putea fi scoase din uz fără să afecteze un anumit regim de funcționare a motorului, orificiile prin care se realizează schimbul de aer pentru habitaclul persoanelor, bara de structură din față, fundul băii de ulei, camera de evacuare, fundul dublu al podelei, sistemul de amortizare, cavitățile din aripile din față, axul frontal, cavitățile din aripile din spate, bara de structură din spate cauciucuri, roata de rezervă.

Nu trebuie pierdut din vedere evidența actelor autoturismului, prezența unor scule şi echipamente neobişnuite, şuruburi sau alte elemente ale unor sisteme de închidere slăbite, modificate ori lipsă.

Ca posibile locuri de ascundere în ***automarfare*** sunt importante: spațiul de încărcătură, podeaua şi pereții ce pot fi dublați, rezervorul de combustibil, cabina şoferilor, locul de prindere a remorcii de autotractor.

În practică, au apărut, cu o anumită frecvență, ca locuri special amenajate pentru ascunderea de bunuri de contrabandă, următoarele: locuri în compartimentul destinat mărfurilor cu căi de acces aferente bine disimulate, ascunzători în instalația de producere a frigului pentru compartimentul de marfă, în locaşul acumulatorilor, ascunzători create prin dublarea podelei şi a pereților compartimentului destinat transportului de mărfuri, ascunzători în cabina şoferului în torpedou, în locaşul siguranțelor electrice, în salteaua sau alte componente ale paturilor, de-a lungul axului volanului.

Şi aici trebuie analizate cu atenție, elemente de fapt considerate, indici de suspiciune precum semne evidente ale reparațiilor recente – vopsea proaspăt aplicată, urme de sudură, şuruburi noi, etc. – porțiuni ruginite artificial, suspensie nefiresc de joasă, nefuncționarea sistemului de încălzire, geamuri care nu se deschid, roată de rezervă sau anvelope nefiresc de uzate.

Traficul maritim

În domeniul traficului maritim, având în vedere volumul şi complexitatea operațiunilor comerciale care se derulează în portul Constanța, în principal, dar şi în celelalte porturi mai mici – Galați, Brăila, Turnu-Severin, etc. – trebuie observat că, în ceea ce priveşte controlul vamal, totul trebuie să fie caracterizat de rigoare, eficiență, operativitate şi profesionalism.

Înainte de toate, este bine să se analizeze: naționalitatea vasului şi a membrilor echipajului, istoricul voiajului, tipul vasului, dacă vasul, agentul sau companiile comerciale implicate figurează pe liste sau consemne internaționale, fiind de natură să genereze suspiciuni vase sub pavilionul unor state recunoscute ca având legături cu traficul diferitelor categorii de bunuri speciale, personal ce provine din astfel de state, escale în porturi cu risc mare, etc.

Controlul se va desfăşura pe două planuri: controlul vasului şi controlul mărfurilor.

Controlul vasului se va face conform construcției tehnice, avându-se în vedere planul vasului. Se vor verifica, principial toate compartimentele, o atenție deosebită trebuind acordată sălii maşinilor, sălii radio, cabinelor echipajului, compartimentului combustibilului, compartimentului destinat păstrării unor bunuri speciale cum ar fi armele şi munițiile, cel destinat păstrării proviziilor de alimente, țigări, băuturi alcoolice, etc.

Controlul mărfurilor se va face conform cargoplanului şi manifestului încărcăturii. Se va stabili natura şi structura mărfurilor fiind analizate, cu predilecție, mărfurile încărcate în porturi suspecte sau în timpul voiajului. În timpul controlului se va da o atenție deosebită containerelor goale unde accesul este uşor, mărfurilor ambalate ori reambalate, dar pe care nu apar marcajele specifice, precum şi mărfurilor ce nu apar în manifestul încărcăturii. De asemenea, se vor examina spațiile dintre marfă şi structura vasului precum şi fundul dublu al tancurilor de carburant. În cazul mărfurilor neambalate se va acorda atenție verificării în timpul descărcării existând posibilitatea ascunderii unor cantități importante de bunuri, mai ales din categoria celor speciale, în masa acestor mărfuri, la terminare fiind necesară o inspecție atentă a gurilor de aerisire, podelei şi fundurilor duble ale silozurilor de marfă. Dacă sunt descărcate mărfuri toxice ori petroliere va fi avută în vedere stația de pompare şi puntea de vizitare.

Cum cea mai mare parte a transporturilor de mărfuri pe cale maritimă se face containerizat apreciez ca necesară o scurtă analiză. Principalele locuri de ascundere într-un container sunt: pereții sau uşile false, compartimente special create în partea inferioară ori superioară, modificări ale componentelor structurale, rama. În practică sau catalogat ca indici de suspiciune, în legătură, cu containerele următoarele: mirosul de substanțe chimice ce emană din container, container proaspăt vopsit, numere sau alte inscripții de pe container aplicate neprofesional, numerele din interiorul şi din exteriorul containerului nu coincid – se modifică numerele din exterior pentru a corespunde cu conosamentul – solicitări de a muta containerul în locuri neobişnuite pentru dezinsecție sau manipulări în alte scopuri decât cele socotite uzuale, sunetul gol obținut ca urmare a lovirii pereților în diferite puncte alese în funcție de jocul barelor de susținere din interior şi exterior.

La containerele cisternă trebuie să atragă atenția sudurile recente de la muchii, vopseaua proaspătă sau alte reparații recente ce pot ascunde modificări ale cisternei.

La containerele frigorifice, dacă partea frigorifică nu funcționează, dacă este absent spațiul normal deschis ori grătarul ce permite circulația aerului în zona ce adăposteşte unitatea de răcire, dacă dispozitivul de prindere al unității de răcire prezintă urme recente de mişcare, este foarte probabil ca la un control amănunțit să fie descoperite bunuri de contrabandă, cel mai adesea droguri.

Folosirea corpului uman pentru a transporta drogurile

Deşi nu poate fi vorba de un volum important, contrabandiştii[323] folosesc adesea şi corpul uman pentru transportul de bunuri speciale, îndeosebi droguri. Tehnicile de ascundere folosite diferă de la caz la caz, metoda aleasă depinzând, bunăoară în cazul traficului de droguri, de cantitatea de droguri ce se voieşte a fi traficată, de destinația acestora şi, foarte important, de percepția contrabandiştilor despre sistemul de control pe parcursul rutei.

Şi aici practica a relevat, printr-o anumită frecvență, existența unor indici de suspiciune precum: costul călătoriei nu corespunde cu funcția şi venitul pasagerului ce se prezintă la controlul vamal; aspectul exterior nu concordă cu bagajul şi cu statutul declarat; nervozitate crescută şi nejustificată; un număr nefiresc de bagaje – prea multe ori prea puține; tentativă de contrabandă cu obiecte de valoare nu foarte mare pentru a focaliza atenția funcționarilor asupra unor aspecte lipsite de importanță; încercări de a distrage atenția funcționarilor vamali folosind diferite tertipuri; schimbarea tonalității, volumului sau debitului verbal; preocuparea de a întreține un dialog de complezență despre vreme, sport, bancuri, etc.; manifestarea unei amnezii selective pe parcursul controlului – răspunsuri prompte alternative la situații când nu înțelege întrebarea, nu îşi găseşte cuvintele ori a uitat anumite date; folosirea unui limbaj ori comportament provocator manifestat față de lucrătorii vamali ori față de alți cetățeni ce aşteaptă în cadrul procedurilor vamale; date eronate în cuprinsul declarațiilor vamale din cauza emoțiilor ori neînvățării corespunzătoare a istoriei ce trebuie servită autorităților vamale; imposibilitatea

---

[323] N.A. - am folosit noțiunea de „contrabandişti" în condițiile în care practica a evidențiat folosirea corpului uman pentru transportul drogurilor în special pentru trecerea frontierelor vamale nefiind exclusă nici folosirea procedeului la transportul de droguri pe teritoriul unui stat atunci când controalele autorităților abilitate pentru aceasta sunt dese şi orice bagaj sau alt obiect purtat poate crea suspiciuni.

de a răspunde la întrebări privitoare la costul biletului, cine şi cum l-a cumpărat; lipsa unei motivații de călătorie în România, lipsa unei rezervări de cazare, lipsa banilor.

O atenție mărită trebuie acordată analizei aspectului exterior al persoanelor suspecte. Am arătat mai sus ce se acceptă a fi indici de suspiciune, dincolo de aceştia, consider fundamentală prestanța persoanei la momentul contactului cu organele abilitate cu exercițiul autorității. Funcționari cu atribuții în domeniu vor putea constata semne că persoana se droghează – pupile mărite, ochi injectați, paloare nefirească, transpirație abundentă pe frunte şi palme, tremurături, ticuri nervoase, stare de tensiune a buzelor şi umezirea lor deosebit de frecventă, pulsul mărit al carotidei, grimase, zâmbete sau suspine la momente nepotrivite; mişcări ale corpului ce denotă o tensiune deosebită – balansarea de pe un picior pe altul, balansarea corpului înainte şi înapoi, aranjarea frizurii, scărpinarea nasului, urechii, nesiguranță în mişcare; o expresivitate deosebită a feței – evitarea presiunii create de privirea în ochi în timpul conversației, sprâncene ridicate, agitație, nervozitate vizibilă prin mişcarea mărului lui Adam; semne suspecte de ascunderea în interiorul corpului a drogurilor – față palidă, persoana roşeşte brusc, are aspect obosit, ochii săi au pupile dilatate, pretinde că este bolnavă de stomac (nu se poate apleca, elimină gaze, merge legănat, preferă să stea în picioare).

Persoanele implicate în contrabandă şi în traficul de droguri pot ascunde bunuri speciale[324] în:

- Interiorul corpului – sunt înghițite, introduse în cavitățile corporale (anus, vagin, etc.), mascate între picioare (praful este ambalat într-o pungă de plastic iar apoi totul este învelit într-o pânză), puse în pachete fixate în jurul corpului, înăuntrul pleoapelor, creați sâni falşi, etc.
- În îmbrăcăminte sau în încălțăminte – îmbibate, învelite în obiectele de uz personal, în manşeta pantalonilor, în buzunare, în centură, corset sau portjartier, în ciorapi (eventual murdari pentru a crea un disconfort cât mai mare pentru cei care controlează), în brâuri sau alte mijloace ce pot fi învelite în jurul corpului, în vestă, anexe de design ale hainelor, căptuşeli false, în mănuşi, îmbibate în prosoape, ascunzători create ori spații apte pentru aceasta existente din fabricație în talpa pantofilor sau a altor tipuri de încălțăminte, în talpa falsă la încălțămintea cu talpă groasă, în obiecte de încălțăminte uzate.
- În bagaje de mână, valize, saci, alimente – în pereți falşi, buzunare mascate, fund fals, mânere, cutii de carton, jucării, alimente ori alte obiecte pentru nou-născuți, saci de dormit, diferite alimente cu volum adecvat (pâine, mezeluri, caşcaval, etc.)
- În cosmetice – în trusa de toaletă, portfard, cutii cu diverse loțiuni, flacoane de şampon, pastă de dinți, cutii de săpun, de parfum, ceară pentru epilat, etc.
- Recipiente de sticlă ori de altă natură – sticle cu băuturi alcoolice, termos, borcane cu dulceață, băuturi răcoritoare, cutii de bere, etc.

[324] N.A. – este folosit termenul de bunuri speciale deoarece acestea prezintă mare interes pentru rețelele de infractori, în principal drogurile, dar nu numai generează, adesea, adevărate furii în trecerea frontierei României, desigur în vederea obținerii de profituri cât mai mari.

- Cutii, lăzi – cutii special amenajate cu fund ori pereți dublați, cutii conținând diferite mărfuri (ciocolată, zahăr, legume deosebite, fructe, lapte praf, ceai, cafea clasică ori solubilă, şervețele, măsline, covoare, țigări, medicamente, etc.) cutii ce conțin documente de afaceri, mostre, anvelope, etc.
- Cărți, albume, obiecte de artă – impregnări în coperțile sau paginile cărților mai vechi ori mai noi indiferent de valoarea lor culturală sau istorică, în cavități create în interiorul cărților, în albumele de fotografii, în coletele cu publicații diverse (ziare, reviste, anale ale universităților de prestigiu, etc.), plicuri de corespondență, lămpi, veioze, măşti, figurine, tablouri, ornamente diverse, statuete[325], etc.
- Aparatură electronică, foto, de măsură şi control – în interiorul carcaselor, în interiorul tuburilor sau altor recipiente ce conțin consumabile ori anexe, în interiorul ambalajelor pentru acestea, etc.

Cele arătate sunt, desigur, doar cu caracter exemplificativ, atât posibilitățile cât şi imaginația infractorilor sunt greu de limitat, practic, orice, în anumite condiții, poate fi folosit pentru a ascunde, depinde doar de profesionalismul funcționarilor competenți să identifice orice este sau poate părea suspect, să efectueze controlul cu profesionalism şi să valorifice în plan procesual penal constatările.

Ca regulă generală, îmi permit să subliniez că activitatea de constatare în flagrant a infracțiunilor de trafic de droguri şi de precursori trebuie circumscrisă unor etape care, deşi nu impietează caracterului unitar al activității, trebuie respectate, fiind scoase în evidență de practica pozitivă a organelor judiciare, ele constituind adevărate repere fără de care nu se poate concepe activitatea adevăraților profesionişti în confruntarea cu activitatea infracțională. Astfel, în ansamblu, activitatea de constatare în flagrant va avea în vedere următoarele[326]:

- Constatarea activității ilicite, luarea măsurilor necesare pentru încetarea pentru prevenirea extinderii rezultatelor acesteia şi pentru conservarea urmelor şi mijloacelor materiale de probă create ca urmare a săvârşirii şi a producerii consecințelor infracțiunii;
- Evaluarea rezultatelor măsurilor întreprinse, salvarea victimelor şi acordarea primului ajutor persoanelor aflate în stare de nevoie;
- Urmărirea, localizarea, prinderea, imobilizarea şi identificarea suspecților care au fugit de la locul faptei;
- Identificarea, percheziționarea şi ascultarea tuturor persoanelor găsite la fața locului;
- Efectuarea cercetării la fața locului;
- Luarea de măsuri în vederea restabilirii situației anterioare, limitarea oricăror efecte ce au apărut ori sunt în curs de a apare ca urmare a săvârşirii infracțiunii;
- Dispunerea aducerii ori conducerii la sediul organului judiciar a persoanelor ce sunt implicate şi a celor ce prin declarațiile lor pot contribui la elucidarea tuturor aspectelor legate de săvârşirea infracțiunii;

---

[325] N.A. – sau în accesorii ale acestora – rame, postamente, etc.

[326] N.A. – consider acestea ca reguli generale ce trebuie avute în vedere atât la organizarea activității cât, mai ales la efectuarea ca atare a acesteia, fiecare participant trebuind să le cunoască

- Dispunerea măsurilor legale cu privire la drogurile traficate şi obiectele şi valorile implicate în săvârşirea infracțiunii.

Constatarea în flagrant a infracțiunilor de trafic de droguri este o activitate foarte importantă, însă ancheta nu se poate opri aici fiind necesară valorificarea rezultatelor obținute prin alte activități astfel încât să poată fi lămurite absolut toate problemele specifice investigării acestei categorii de infracțiuni.

Consider necesară o subliniere legată de cantitățile de droguri sau precursori implicate în trafic, cu privire la personalul ce a lucrat sub acoperire şi la persoanele ce au contribuit, prin activitatea desfăşurată ori prin informațiile date, la reuşita activității.

În ceea ce priveşte drogurile, trebuie distins între cantitățile de droguri cu privire la care se cunoaşte, cu certitudine, natura – cum este cazul drogurilor ce constituie obiectul livrărilor supravegheate – şi cantitățile de substanțe cu privire la care există suspiciuni legate de natura lor – pot fi droguri, precursori, alte substanțe interzise ori substanțe care nu se află sub control național. Probabil este de prisos să insist asupra măsurilor severe ce trebuie luate astfel încât să fie prevenită săvârşirea de infracțiuni – cum ar fi furtul sau traficare pentru alții ori pentru consumul propriu al polițiştilor implicați în activitate – înlocuirea lor cu alte substanțe ce au aspect asemănător, etc. Atunci când natura substanțelor nu este stabilită cu certitudine trebuie luate toate măsurile necesare astfel încât, în vederea dispunerii constatărilor tehnico-ştiințifice sau expertizelor criminalistice, să nu fie posibilă alterarea calităților, combinarea cu alte substanțe care să aibă ca rezultat schimbarea naturii, schimbarea eşantioanelor sau alte incidente de natură să pună în discuție activitatea de constatare în flagrant, ori rezultatul final al anchetei.

Investigatorii acoperiți, ca de altfel şi celelalte persoane ce au contribuit într-un fel sau altul la reuşita activității, trebuie tratate cu toată atenția, nu trebuie uitat că fără aportul acestora, activitatea ar fi avut şanse mici de reuşită. Natura acestui demers ştiințific nu îmi permite să dezvolt modul cum trebuie tratate aceste persoane pe parcursul desfăşurării anchetei, cum trebuie ocrotite de simplele bănuieli din partea rețelelor crimei organizate, de răzbunarea criminalilor ce, într-un fel sau altul, au scăpat de răspunderea penală, cum trebuie asigurate bunurile acestora sau familia. Trebuie observat că în ceea ce-i priveşte totul trebuie să fie fără cusur, de la grija ce trebuie manifestată în timpul intervențiilor riscante în forță, până la retragerea lor din mediul infracțional în legătură cu care şi-au desfăşurat activitatea.

Fixarea rezultatelor activității de constatare în flagrant a traficului de droguri are ca particularitate, față de alte activități, folosirea pe scară largă a înregistrărilor de sunet şi imagine, atât a celor făcute la vedere cât şi a celor făcute în secret, caz în care cel puțin una dintre persoanele al căror comportament este înregistrat nu cunoaşte despre aceasta. Dincolo de îndeplinirea condițiilor impuse de lege pentru efectuarea şi pentru folosirea ca probe a acestora în cadrul procesului penal trebuie remarcat că personalul destinat să efectueze înregistrări de sunet şi imagine, pentru reuşita activității trebuie să beneficieze de o colaborare deosebită din partea celorlalți membri ai echipei – tehnica este valoroasă însă ea singură nu poate face minuni – cei care intră în câmpul infracțional vor acționa în aşa fel încât să favorizeze

înregistrările de sunet şi imagine şi să ocrotească mijloacele tehnice, cunoscut fiind că, adesea, aceste înregistrări stau ca mărturie asupra, în primul rând, a legalității desfăşurării activității, în ansamblu, dar, şi a fiecărui membru al echipei în parte şi poate, în plan secund, asupra modului şi gradului de implicare în activitatea infracțională a participanților.

Concluzionând, constatarea în flagrant a traficului de droguri este o activitate deosebit de importantă şi de complexă ce desfăşurată cu profesionalism poate avea un rol capital în investigarea acestei categorii de infracțiuni.

5.3.2. Dispunerea şi valorificarea rezultatelor efectuării constatărilor tehnico-ştiinţifice şi expertizelor criminalistice şi medico-legale

În cadrul investigării criminalistice a infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora poate fi dispusă orice constatare tehnico-ştiințifică sau expertiză criminalistică în raport cu natura urmelor descoperite cu prilejul desfăşurării diverselor activități de anchetă – constatarea în flagrant, cercetarea la fața locului, percheziția, etc. Indiscutabil, în anumite situații, se poate pune problema identificării autorului unui înscris sau dovedirii prezenței unei persoane într-un anumit loc, după urmele papilare, plantare, de încălțăminte, urme lăsate de alte părți ale corpului uman, etc.[327].

Ca elemente specifice investigării infracțiunilor ce constituie obiectul prezentului capitol apreciez că este necesară sublinierea unor aspecte pertinente dispunerii şi valorificării în cadrul cercetărilor a constatărilor tehnico-ştiințifice sau expertizelor toxicologice şi a celor fizico-chimice[328].

Constatarea tehnico ştiinţifică sau **expertiza toxicologică** are ca scop stabilirea naturii şi concentrației produsului ori substanței descoperite cu ocazia desfăşurării activităților de anchetă asupra unor persoane ori ascunse în diferite locuri. Principial interesează dacă ceea ce interesează este drog sau precursor.

Încă din timpul desfăşurării constatării în flagrant, cercetării la fața locului, percheziției, etc. se fac primele teste cu ajutorul unei truse cu reactivi. Ca metodă de identificare preliminară, aflată la îndemâna oricărui, se află TRUSA NARCOTEST[329].

În trusă sunt opt cutii numerotate de la 1 la 8 ce conțin reactivi şi o cutie cu pungi de polietilenă destinată recoltării probelor care urmează a fi trimise pentru analiză la laboratorul antidrog.

În fiecare din cele opt cutii există câte zece tuburi din material plastic prevăzute cu o fiolă din sticlă ce conține reactivii specifici pentru identificarea substanțelor suspecte.

În ceea ce priveşte modul de lucru se disting trei etape principale:

1. Prepararea materialului suspect;
2. Efectuarea analizei;

---

[327] C. Pletea, V. Bercheşan – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 294

[328] C. Pletea, V. Bercheşan – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 296

[329] N.A. – pentru dezvoltarea problemei am folosit metodologia prezentată în Îndrumarul privind controlul vamal antidrog, lucrare la care am mai făcut referire pe parcursul acestui capitol

3. Interpretarea rezultatelor obținute.

1. Prepararea materialului suspect

Se va reține întotdeauna o cantitate suficientă din proba suspectă pentru analize ulterioare de laborator.

În funcție de aspectul şi proprietățile fizice ale substanței suspecte, în vederea efectuării testului de culoare se va proceda astfel:

Pastile (comprimat) – substanța suspectă se pisează obținându-se o pulbere fină. Se îndepărtează capacul de protecție aflat la partea superioară a eprubetei (tubul de plastic) ce conține fiola de reactivi şi se introduce o cantitate mică din proba suspectă.

Materiale solide (blocuri comprimate, rășini) – frecvent întâlnit în cazul haşişului sau opiumului. Se procedează astfel: se taie sau se răzuie o cantitate mică din proba suspectă, iar după îndepărtarea capacului de protecție, aflat la partea superioară a eprubetei, se introduce o cantitate neglijabilă din proba suspectă.

Substanțe lichide – se pune o singură picătură de substanță suspectă în eprubetă, după îndepărtarea capacului de protecție.

Plante – de exemplu: iarba de canabis (cânepa indiană) – se pune o cantitate mică din substanța suspectă în eprubetă după îndepărtarea capacului de protecție.

2. Efectuarea analizei.

Se striveşte partea inferioară a tubului de plastic, după care se agită bine amestecul format. Se aşteaptă un minut şi apoi se interpretează rezultatul obținut în funcție de culoarea din diagramă.

3. Interpretarea rezultatelor obţinute.

Reactivul din cutia nr.1(reactiv Mayer) – iodomercurat de potasiu[330]. Apariția unui precipitat galben uleios ce tinde să treacă în formă cristalină indică posibila prezență a apomorfinei. Stricnina dă un precipitat albicios, veratrina va forma un precipitat alb-gălbui, etc.

Reactivul din cutia nr.2 (reactiv Marquis)[331]Apariția unei colorații violet închis indică posibila prezență a opiumului sau a heroinei în proba suspectă. Atropina se colorează în castaniu ce trece în verde murdar la cald. Apomorfina dă un roşu aprins ce tinde să vireze în violet iar morfina, roşu carmin ce, de asemenea, trece în violet. Reactivul Marquis mai este utilizat şi pentru determinarea calitativă a unor substanțe de genul metadonei, când, în final, se obține o culoare roz. Acelaşi reactiv formează cu amfetaminele un produs portocaliu iar cu metamfetamina un produs galben-verzui. Dacă substanța ce urmează a fi testată se prezintă sub forma unei pulberi de culoare maro cu miros caracteristic, a unei substanțe granulate de culoare maro cu miros specific, sau dacă substanța ce urmează a fi testată este o pulbere de culoare albă, gri sau bej deschis se recomandă folosirea reactivul nr. 2.

Reactivul din cutia nr.3 (acidul azotic) În reacție cu opiumul şi heroina formează un produs de culoare galben-portocaliu, portocaliu – în reacție cu morfina, galben ce trece în roşu – în reacție cu codeina.

---

[330] Se poate prepara prin dizolvarea a 1,35 g clorură mercurică în 60 ml de apă la care se adaugă o soluție preparată din 5 g iodură de potasiu în 10 ml apă, urmând a se adăuga apă până la completarea a 100 ml

[331] Se prepară din 25 g acid sulfuric amestecat cu 1 g soluție formaldehidă 40%

Reactivul din cutia nr.4 (tiocinatul de cobalt) În reacție cu cocaina dă o culoare specifică – albastru-turcoaz, novocaina şi tetracaina formează un produs de culoare roz.

Reactivul din cutia nr.5 (reactivul Dille-Koppany) Dacă testele efectuate cu reactivii precedenți nu au dat rezultate, odată cu folosirea acestui reactiv, s-ar putea obține un produs de culoare violet-deschis, rezultat ce indică prezența în probă a unui barbituric.

Reactivul din cutia nr. 6 (reactivul Mandelin)[332] În funcție de substanțele testate se pot obține diferite reacții de culoare. Astfel dacă produsul obținut este verde-oliv, este posibilă prezența în probă a amfetaminelor; dacă se obține un produs roşu ce virează în portocaliu, poate fi vorba despre atropină; dacă produsul este portocaliu, avem cocaină; dacă se obține o nuanță roşcată ce trece în albastru-violet, este posibil să fie morfină; dacă se obține o culoare verde ce mai apoi trece în albastru, suspiciunea vizează codeina;

Reactivul din cutia nr. 7 (reactivul Erlich) Dacă nu a fost obținută o reacție de culoare odată cu folosirea reactivilor prezentați se poate insista şi în măsura în care se obține un produs de culoare mov-închis există posibilitatea ca substanța suspectă să fie LSD.

Reactivul din cutia nr. 8 (reactivul Duquenois-Levime) Şi folosirea acestui reactiv dă tot o reacție de culoare. Astfel dacă se obține o substanță de culoare bleu-marin se poate aprecia că proba analizată conține canabis; dacă culoarea obținută este violetul, probabil este vorba despre haşiş;

Trebuie observat că testele realizate cu astfel de truse au caracter orientativ – este vorba despre o suspiciune argumentată – fiind de un real ajutor cu ocazia desfăşurării de activități în teren când cel ce reprezintă organul judiciar trebuie să aibă la îndemână un instrument care să-l orienteze. Toate testările de acest fel se bazează pe reacții de precipitare sau de colorare, pe lângă reactivii arătați, în compunerea altor truse, se mai folosesc reactivi precum: acidul picric, reactivul Dragendorf-Kraut[333], reactivul Bouchardat-Wagner[334], reactivul Erdmann[335], reactivul Frohde[336], reactivul Zwicher[337], reactivul Mecke[338], reactivul Young, ş.a.

Rezultatul testelor constituie doar un indiciu orientativ, chiar dacă testul este efectuat de un specialist în materie. Tot ca indiciu trebuie acceptat rezultatul folosirii câinilor sau a altor animale special dresate. Cum mijloc de probă este numai raportul de constatare tehnico-ştiințifică ori de expertiză numai specialiştii sau experții din cadrul laboratoarelor de profil pot să se pronunțe cu privire natura şi concentrația substanțelor ori produselor suspecte.

În actul prin care se prin care se dispune efectuarea constatării tehnico-ştiințifice sau expertizei se vor menționa, în funcție de situație, următoarele întrebări:

---

[332] Este deosebit de util şi se prepară relativ uşor, fiind o soluție de 0,5 g metavanadat de amoniu în 100 g de acid sulfuric

[333] Are la bază nitratul de bismut

[334] Iodură de potasiu, iod pur şi apă până la 100 ml

[335] Este obținut din amestecul a 20 ml de acid sulfuric cu 10 picături dintr-o soluție preparată din 8 picături de acid nitric 25% şi 100 ml apă

[336] Sau reactivul sulfomolipdenic, conține 0,1 g molibdat de amoniu dizolvat în 10 ml de acid sulfuric

[337] Sulfat de cupru 10% - 4 ml la care se adaugă 1 ml piridină şi 5 ml apă

[338] 1 g acid selenic combinat cu 100 g acid sulfuric

- Dacă produsele ori substanțele supuse examinării sunt droguri ori precursori;
- Care este denumirea substanței active şi gradul de concentrație;
- Dacă în raport cu numărul şi natura compuşilor existenți în probele analizate se poate aprecia sursa de proveniență şi modalitatea de preparare a drogurilor;
- Care este greutatea specifică a probelor şi substanțelor prezentate pentru examinare.

Trebuie remarcat că datorită progresului tehnologic există aparate şi dispozitive cu grad maxim de automatizare, sensibilitate şi putere de rezoluție care permit identificarea – ca specie – a oricărei urmă de substanță chimică.

Constatarea tehnico-ştiințifică sau **expertiza fizico-chimică** se dispune pentru stabilirea existenței unor urme de droguri pe obiectele găsite asupra unor persoane precum pipe, pahare, ace de seringă sau seringi, lingurițe, etc. Din rațiuni ce țin de costuri, expertul va proceda la efectuarea unor examinări comparative, coroborând rezultatul analizei probei în litigiu cu cel al probei model de comparație ori cu datele existente cu privire la caracteristicile fizico-chimice ale diferitelor substanțe existente în bazele de date ale laboratoarelor de specialitate.

Vor fi puse întrebări precum:

- Dacă pe obiectele trimise pentru examinare pot fi puse în evidență urme de droguri;
- Denumirea drogului;
- Puritatea drogului, modul de preparare şi, eventual, sursa de proveniență.

Deosebit de utilă se poate dovedi dispunerea şi efectuarea de **constatări** sau **expertize medico-legale.** Principalele probleme ce pot fi lămurite sunt următoarele:

- Dacă persoana prezentată pentru examinare este sau nu consumatoare de droguri;
- Ce fel de droguri a consumat;
- De când consumă droguri – interesează în ce măsură s-a instalat dependența, natura acesteia şi cât de mult este influențat comportamentul în anchetă;
- Dacă decesul a fost cauzat de administrarea unei supradoze;
- Dacă există urme pe baza cărora să se concluzioneze că administrarea drogurilor a fost făcută în mod forțat;
- Dacă persoana examinată suferă de afecțiunile pentru care este recomandat tratamentul cu medicamente ce conțin substanțe din categoria celor aflate sub control național.

5.3.3. Ascultarea persoanelor

Într-o secțiune care îşi propune să abordeze aspectele specifice ascultărilor de persoane ca activități de anchetă în cadrul investigării infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora, apreciez că este utilă, înainte de toate, prezentarea unor considerații cu privire la particularități ale comportamentului persoanelor ce consumă droguri.

Trebuie acceptat că persoanele ce consumă droguri au un comportament deosebit de complex, neputându-se asocia cauzalități ori consecințe invariabile deoarece numărul de componente ce pot fi implicate este mare – fiecare componentă fiind diferită de oricare alta – ceea ce face ca schimbările să fie diferite de la un caz la altul.

În general, consumul de droguri precum: heroina, cocaina, drogurile de sinteză, tranchilizantele, etc. are o percepție socială clară – consumatorul suferă o deteriorare fizică şi psihică importantă. Pe cale de consecință, în cazuri extreme, consumatorul ajunge într-o situație de marginalizare socială importantă, cele mai multe dintre droguri conducând la o stare de, efectivă, invaliditate fizică cu repercusiuni importante în mediul social. Ca regulă, un consumator îşi pierde locul de muncă. Implacabil apar consecințe în plan personal, familial şi social – se instalează o jenă financiară şi o precaritate emoțională. Percepția eronată a realității şi alte tulburări asociate percepției sociale conduc, inevitabil, la creşterea riscurilor legate sarcini nedorite, boli cu transmitere sexuală, comportamente violente – dispute, confruntări, accidente de circulație, autolezări, suicid, etc.

Consider utilă, în context, prezentarea unor elemente ce țin de efectele pe termen scurt sau/şi lung ale celor mai întâlnite droguri[339].

Opiumul: ⇒ asupra sistemului respirator – micşorarea frecvenței respirației, a cantității de aer inspirat; împreună cu deteriorarea ritmului respirator produce o oxigenare mai redusă a organismului ce, pe termen lung, favorizează apariția de congestii pulmonare, astm sau emfizem pulmonar;

⇒ asupra sistemului nervos central – inițial se produce o stare de euforie şi o senzație de beție intensă care se transformă, în scurt timp, într-o toropeală a simțurilor, scade acuitatea senzorială şi, foarte important, coordonarea musculară; are loc o depresie generalizată a reflexelor; ca element specific, apare contractarea pupilei.

⇒ asupra sistemului digestiv – apare o relaxare nefirească a muşchilor stomacului şi ai intestinului; scade secreția gastrică şi creşte presiunea pe căile biliare; se atenuează activitatea intestinului, a mişcărilor sale peristaltice, cu consecința provocării unei constipații severe.

⇒ asupra sistemului genito-urinar – apare o creştere de contracție a vezicii scăzând fluxul urinar; la bărbați scade producția de hormoni masculini iar la femei se produce o inhibiție a procesului de ovulație.

Morfina – îndepărtează durerea, apare o senzație plăcută de relaxare şi de bine; apar grețuri, vărsături, constipație, confuzie, schimbări ale stărilor sufleteşti; euforia şi diminuarea durerii determină nevoia continuă de a consuma mai mult; unele efecte sunt asemănătoare cu cele ale opiului: produce somnolență, analgezie, confuzie mentală, schimbări nefireşti ale stărilor sufleteşti; ca element particular, pe lângă micşorarea pupilelor, se deprimă centrul respirator cu risc mare de instalare a morții.

Heroina ⇒ pe termen scurt: după o posibilă reacție a corpului neplăcută (vărsături, amețeli) apare o senzație de bine, sedare, o anumită euforie, dispariția oricărei indispoziții sau tensiuni; la nivel fizic se poate

---

[339] Îndreptar privind alcoolul, tutunul şi alte droguri, Edit. Ministerului de Interne, 2002, pag. 128 şi următoarele

constata un disconfort general: uscare gurii, micşorarea pupilelor, deprimarea centrului respirator, constipaţie şi scăderea temperaturii corpului.

Dependenţa se instalează foarte repede, indiferent de modul de administrare, şi este atât de puternică încât la câteva ore după ultima doză se instalează sindromul de abstinenţă, manifestat prin nelinişte generală, agitaţie, transpiraţie, dilatarea pupilelor, tremurături şi spasme, dureri musculare şi osoase.

⇒ pe termen lung: apar complicaţii legate de bolile ce se pot transmite prin utilizarea aceloraşi ace şi din cauza amestecării heroinei cu substanţe toxice cu acţiune farmacologică proprie – zahăr pudră, talc, lactoză, colacao, cafeină, fenobarbital, diazepam, paracetamol; la locul unde se face injectarea pot apare abcese, ulcere varicoase, etc.; scade pofta de mâncare, apare deshidratarea organismului, se pierd obiceiurile alimentare cu consecinţa scăderii forţei organismului I creşterea riscului de îmbolnăvire; heroinomanul va slăbi excesiv, va avea constipaţii severe, tulburări psihice, boli cardio-vasculare.

Barbituricele – produc plăcere, sedare, relaxare musculară, somn, alterarea echilibrului, reducerea anxietăţii; dozele mici induc starea de linişte şi somnul; în doze mari sunt diminuate reflexele şi apar probleme respiratorii ce pot provoca starea de comă şi moartea; consumul cronic generează anemie, depresii, lipsa coordonării motorii, incoerenţă; întreruperea administrării determină apariţia unui sindrom de abstinenţă deosebit de periculos.

Benzodiazepine – au efect sedativ, diminuând starea de veghe şi agitaţia ; au efect anxiolitic, calmând reacţiile exagerate şi tensiunea psihică; nu au efect hipnotic; în doze mari provoacă ameţeli, confuzie, reducerea coordonării psiho-motorii; în combinaţie cu alcoolul se amplifică acţiunea specifică, putând apare comă; sindromul de abstinenţă se manifestă prin tremurături, palpitaţii, iritabilitate, greţuri, insomnie, creşterea anxietăţii, disforie, tensiune musculară, durere de cap şi convulsii.

Amfetamina – produce euforie, dispariţia somnului şi scăderea poftei de mâncare, îmbunătăţirea relativă a stării fizice şi intelectuale, accelerarea respiraţiei şi bronhodilatare, uscăciunea gurii, diaree/constipaţie, creşterea temperaturii corporale şi a tensiunii arteriale

Administrarea îndelungată sau supradozarea generează iritabilitate şi paranoia, halucinaţii şi delir[340], depresia centrului respirator, aritmii cardiace şi leziuni la nivelul muşchiului inimii, inhibarea ejaculării, convulsii, comă şi moarte.

Frunzele de coca – cocaina – consumată în formă pură sau amestecată cu heroină este deosebit de periculoasă provocând adesea stop cardio-respirator; în funcţie de concentraţie provoacă dilatarea pupilelor şi imobilizarea irisului, uscăciunea gurii, transpiraţie şi creşterea abundentă a temperaturii corporale, spasme şi tremur, tulburări ale ritmului cardiac, hipertensiune, carenţă de vitamine şi scăderea poftei de mâncare, perforarea peretelui nazal, depresie şi crize de anxietate, iritabilitate generală.

[340] depresie reactivă şi pihoză amfetaminică

În doctrină[341] este evidențiată o psihopatologie specifică care se manifestă prin trei tipuri de tulburări:

⇒ depresia reactivă – apare atunci când se opreşte administrarea drogului, este periculoasă conducând, principial, la sinucidere.

⇒ psihoza cocainică – se produce în mod spontan la consumatori ocazionali caracterizându-se prin halucinații auditive (strigăte, insulte) şi vizuale (dedublare polidimensională a obiectelor) care pot provoca stări de agresivitate extremă.

⇒ Sindromul Mangan – caracterizat prin aceea că cocainomanul simte pe pielea corpului şi mâini animale, insecte (furnici, păduchi, etc.); halucinația este atât de reală încât consumatorul de cocaină face orice pentru a scăpa de acestea.

Xantinele – în doze mari sau la consumatorii cronici, produc nervozitate, tremurat, convulsii, sensibilitate excesivă şi dureroasă, anxietate, insomnie, hipertensiune, diureză, încetinirea gândirii, tulburări gastrice.

Halucinogenele – produc iluzii prin distorsionarea realității celor care le consumă, sunt amestecate senzațiile (se văd sunete şi se aud imagini) sunt distorsionate distanțele.

Efectele halucinogenelor nu sunt identice, ele fiind condiționate de starea fizică sau psihică a consumatorului – uneori starea consumatorului putându-se schimba în rău, până la suicid sau demență. În mod normal apar efecte fizice precum: dilatarea pupilelor, creşterea temperaturii corporale şi a tensiunii arteriale, vertij, grețuri şi somnolență, debilitate musculară, parestezii, mâncărimi şi furnicături în piele. În plan psihic, distorsiunea percepției şi depersonalizarea pot dezlănțui crize de panică şi tulburări depresive cu episoade de nebunie – consumatorul se crede urmărit şi acționează violent sau se crede de neînvins şi îşi pune în pericol viața, crezând că este de indestructibil, poate zbura, etc.

Cannabisul – generează relaxare musculară ce poate provoca pierderea coordonării şi a echilibrului, precum şi creşterea timpului de reacție la stimuli; diminuarea forței musculare şi uşoară somnolență; dilatarea vaselor sanguine care se manifestă, inclusiv, prin înroşirea ochilor; creşterea pulsului; uscăciunea gurii şi hiposalivația; tuse şi iritații ale tractului respirator.

Pe termen lung, cele mai importante efecte sunt: bronşita şi alte boli ale aparatului respirator; anxietate şi crize de nelinişte; alterarea poftei de mâncare şi a somnului; diminuarea reflexelor şi a capacității de judecată; alterări importante ale memoriei şi ale capacității de concentrare; tulburări sexuale; alterarea funcției imunitare,, posibile schimbări cromozomiale.

Inhalantele[342] – produc efecte precum vorbire confuză şi limbaj ininteligibil; vedere în ceață sau/şi dublă; dezorientare; confuzie mentală şi lipsa coordonării musculare; hipersalivație; conjunctivită – iritarea ochilor din cauza vaporilor; rinită, iritație nazală, iritarea aparatului respirator în partea superioară; lăcrimare continuă, pierderea poftei de mâncare; dureri de cap;

---

[341] Îndreptar privind alcoolul, tutunul şi alte droguri, Edit. Ministerului de Interne, 2002, pag. 142

[342] N.A. – deşi nu sunt droguri, apreciez că în timpul efectuării cercetărilor anchetatorii pot să aibă în fața persoane care sunt sub efectul unor substanțe care în contact cu aerul eliberează compuşi chimici capabili să altereze funcționarea normală a creierului. Ca exemplu, pot fi enumerate benzina, substanțe adezive, vopsele, lacuri, baițuri, acetona, etc.

tulburări gastrice – senzații de arsură în zona epigastrică şi pe esofag; aritmii, în unele cazuri, stop cardio-respirator.

Drogurile de sinteză ⇒ au ca efecte pe termen scurt – tahicardii, alterări importante şi neprevăzute ale ritmului cardiac; palpitații, tremurături şi mişcări involuntare ale părților corpului; contracția involuntară a muşchilor ridicători ai mandibulei ce produce imposibilitatea de a deschide gura; pareze, senzații anormale pe piele – furnicături, amorțeli sau arsuri; uscăciunea gurii – se consumă multă apă deoarece se pare că aceste droguri, mai ales MDMA, inhibă dorința de a bea alcool; transpirație şi greață; tulburări de vedere, vedere încețoşată şi halucinații vizuale.

⇒ pe termen lung provoacă insomnie, oboseală, crize de anxietate şi stări depresive; halucinații repetate pot apare chiar şi după abandonarea consumului.

În condițiile cercetării infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi cu precursorii acestora, martorii pot fi identificați din rândul persoanelor care cunosc despre pregătirile pe care le-au făcut infractorii pentru desfăşurarea activităților ilicite efectuate cu droguri sau cu precursorii acestora; persoanele care au fost căutate în vederea încheierii unor tranzacții cu astfel de mărfuri; persoanele care au asigurat transportul drogurilor ori precursorilor, le-au manipulat, le-au ambalat sau sortat cunoscând sau fără să fi avut cunoştință, la momentul efectuării operațiunilor, despre natura bunurilor; persoane care au rude, prieteni, alte cunoştințe care sunt implicate în traficul şi consumul de droguri; funcționari ai autorităților vamale ce au înregistrat operațiuni vamale ori au descoperit droguri sau precursori desfăşurând activități specifice, etc.

Ca probleme de lămurit prin ascultarea acestora, printre altele vor fi, în mod obligatoriu, următoarele: împrejurările în care au luat cunoştință despre săvârşirea infracțiunilor; persoanele implicate în desfăşurarea activităților ilicite, modul de organizare şi sarcinile fiecărei persoane în cadrul planului infracțional; natura bunurilor ce constituie obiectul activităților ilicite; circumstanțele de loc şi timp ce au caracterizat desfăşurarea activităților ilicite; alte aspecte legate de modul de operare folosit de infractori – dacă au fost înarmați, dacă au folosit armele, dacă au fost în legătură cu agenți vamali, ai poliției, poliției de frontieră sau alți funcționari ai statului; mijloacele de transport folosite pentru tranzitarea frauduloasă a drogurilor ori precursorilor, dacă existau contracte economice, cine erau proprietarii şi dacă aceştia ştiau despre folosirea mijloacelor de transport la săvârşirea de infracțiuni ce se săvârşesc în legătură cu drogurile sau precursorii acestora; personalul autorităților statale implicat în desfăşurarea activităților ilicite, în ce a constat participarea acestuia, dacă s-a folosit de calitatea oficială pe care o avea, dacă a atras şi alți funcționari, natura foloaselor primite; modul de valorificare a drogurilor ori precursorilor, persoanele fizice şi juridice implicate în activitate, dacă s-au întocmit acte comerciale, dacă au fost făcute evidențieri în contabilitatea firmelor implicate, funcționari ai autorității statale implicați în distribuție, persoanele care mai cunosc despre faptă şi împrejurările săvârşirii

acesteia, precum şi modul în care au luat cunoştinţă despre activitatea infracţională[343].

De subliniat în legătură cu ascultarea martorilor în cadrul investigării infracţiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi cu precursorii acestora, este pe lângă dificultatea şi complexitatea activităţii în sine, necesitatea alegerii unor procedee de ascultare oportune pentru fiecare martor, în parte, pe baza cadrului informaţional obţinut cu ocazia efectuării activităţilor pregătitoare, unanim fiind acceptat că legat de săvârşirea acestor infracţiuni compartimentul martorilor este puternic influenţat de interese personale legate de activitatea infracţională propriu-zisă, legate de modul în care se desfăşoară ancheta, de rezultatele acesteia, fiecare, în parte, dorind să exploateze la maxim situaţia în interesul său.

Nu trebuie uitat că datorită unei conduite echivoce multe persoane sunt, într-un fel sau altul, implicate în activitatea infracţională, devenind o problemă de analiză şi interpretare a stărilor de lucruri calitatea în care este ascultată şi va participa o persoană în cadrul procesului penal pornit – martor sau învinuit/inculpat.

Şi în cazul de faţă, o problemă deosebită o constituie ascultarea martorilor nesinceri, de rea credinţă[344]. În continuare voi încerca să punctez principalele motive care generează declaraţii mincinoase şi, în raport de fiecare situaţie în parte, ce poziţie trebuie să adopte organul judiciar pentru a determina martorul să renunţe la poziţia sa şi să colaboreze în anchetă[345].

Mulţi martori mint sau evită să declare împrejurări esenţiale aproape instinctual. Sunt incomodaţi de calitatea de martori, de elemente ce pot arbitra o dispută între autorităţile publice şi persoane particulare. Sunt interesaţi să formeze o imagine în care declaraţiile lor sunt irelevante, chemarea în faţa organelor judiciare este inutilă, un timp pierdut atât pentru ei cât şi pentru anchetatori. Ce pot face reprezentanţii justiţiei ? Indicat este ca cel care desfăşoară ancheta să încerce să câştige încrederea celui pe care îl ascultă. Este adevărat că un martor, fără interese particulare în cauză, are puţine motive să se implice – în sensul pozitiv, pentru lămurirea împrejurărilor săvârşirii activităţilor ilicite – în anchetă. Anchetatorul va fi pregătit şi va face tot ce depinde de el pentru a crea şi gestiona o imagine corectă asupra stării de lucruri. Fiecare individ are un rol şi un loc în societate iar regulile trebuie respectate. Sunt multe cazuri în care legea se încalcă, sunt multe persoane care încalcă legea, însă, anchetatorul este un profesionist, asta este meseria lui şi el şi-o face cu bună credinţă, are şi eşecuri dar are foarte multe realizări, este un om normal şi în cazul anchetat va face tot ceea ce va trebui astfel încât legea să fie respectată iar cei care o încalcă să suporte rigorile ei, nu este pătimaş, este serios şi îşi va face datoria indiferent în ce condiţii.

---

343 Pentru problematica şi modul de ascultare al martorilor a se vedea şi E. Stancu – Criminalistica, vol. II, Edit. Actami, Bucureşti, 1999, pag. 153-161.

344 Detalii în legătură cu ascultarea martorilor de rea credinţă sunt analizate şi în E. Stancu op. cit pag 406 şi următoarele; V. Berchesan, I.E. Sandu - Ascultarea martorilor în Tratat de Tactică Criminalistică, op. cit. pag. 121 şi următoarele etc.

345 N.A. – în observaţiile ce urmează am beneficiat şi de experienţa prof. Aurel Ciopraga care a sintetizat problematica într-un mod corespunzător în Tratat de tactică criminalistică, Edit. Gama, Iaşi 1996, pag 227-236

Martorii pot denatura adevărul datorită resentimentelor pe care le au față de cei implicați în activitatea infracțională, în sensul de a exagera de a mări amploarea unor împrejurări, astfel încât, pe cât posibil răspunderea penală să se agraveze[346]. Poate fi vorba despre concurență – pe piața de referință a drogurilor sau/şi a precursorilor – despre invidie, răzbunare, alte probleme de natură personală. Aici, încă din faza activităților pregătitoare, anchetatorul se va documenta în legătură cu relațiile dintre martor şi cei implicați în activitatea infracțională şi va identifica cele mai bune soluții pentru a exploata împrejurarea în interesul anchetei, al aflării adevărului, iar, eventualele avantaje ce ar putea apare în urma desfăşurării anchetei şi soluționării cauzei să nu aibă la bază minciuni, ci numai elemente care au la bază o probațiune solidă. Martorul tentat să mintă trebuie determinat să înțeleagă că îşi poate atinge scopurile, mai mult sau mai puțin fireşti, spunând adevărul.

Un martor nu declară tot ceea ce cunoaşte sau denaturează adevărul şi din cauză că realizează faptul că cercetările vor scoate la lumină împrejurări legate de încălcări ale legii, mai vechi sau mai noi, care pot să-i atragă răspunderea penală sau se poate pune problema, chiar, a inculpării în cauza în care se desfăşoară cercetările. Şi aici este de preferat ca anchetatorul, pe baza activităților pregătitoare, să aibă cel puțin unele indicii în legătură cu aspectele mai puțin curate ale celor pe care intenționează să îi asculte în calitate de martori. Nu este de conceput să se facă un fel de târg – mă ajuți şi te ajut – însă se poate pune o problemă legată de oportunitatea desfăşurării cercetărilor: se cercetează, cu prioritate, activitățile ilicite acceptate ca fiind mai periculoase şi cu privire la care sunt cunoscute mai multe date.

Un comportament necooperant al martorului poate fi determinat şi de existența unor resentimente față de persoana organului judiciar sau de activitatea desfăşurată de către acesta. Resentimentele provin, principial, ca urmare a experienței personale a martorului în relațiile cu organul judiciar sau cu anchetatorul. Dacă lipsa de cooperare este dată de imposibilitatea stabilirii unei comunicări, din cauze ce țin de raporturile cu anchetatorul, o decizie înțeleaptă este să se schimbe anchetatorul, cel nou trebuie să se asigure, după o documentare a cauzelor care stau la baza imposibilității de comunicare, că este în măsură să depăşească impasul şi să obțină maximul de date de la cel ascultat. În situația că eşecul comunicării se datorează imaginii proaste a activității organului judiciar, situația se poate remedia numai prin oferirea unei imagini coerente asupra eforturilor judiciare depuse în cauză. Sunt aspecte negative, dar acestea sunt de domeniul trecutului, pot fi aduse în prim-planul discuției numai în măsura în care au fost probleme de înțelegere şi de interpretare justificabile – dacă au avut consecințe deosebite asupra persoanei martorului se renunță aprioric – concentrarea urmând să fie focalizată asupra aspectelor esențiale ale cauzei în anchetă. Dacă se poate remedia ceva, se va remedia, martorul trebuind să fie convins că este tratat cu toată considerația, că persoana lui este importantă atât pentru rezolvarea problemelor, în cauza dată, cât şi, în general, în societate, că va fi respectat, iar dacă va fi nevoie, va fi

[346] Acest aspect este detaliat într-un alt context şi de către Hazelwood R, Rebousisn R, Warren J. în Prediction of Rapist Type and Violence from Verbal, Physical, and Sexual Scales – Journal of Interpersonal Violence vol. 6, March 1999 pag 55-67

protejat, atât el ca persoană particulară, cât şi interesele lui legale. Odată apreciat cum se cuvine, se va putea induce o stare de confort psihic firească pentru activitatea de ascultare în desfăşurare iar martorul va avea suficiente motive să-şi schimbe atitudinea şi să ofere date de importanță pentru anchetă.

Un alt impediment care apare în ascultarea martorilor este frica – frica cu privire la siguranța personală şi a familiei, cu privire la bunuri, la interesele socio-economice pe care le poate avea, etc. Presiuni, amenințări, răzbunări, totul pare a se prăvăli, liniştea unui trai tihnit pare de domeniul trecutului; rude, persoane din anturajul celor implicați în activitatea ilicită, persoane cu activități identice care manifestă un accentuat spirit de frondă, toată lumea, parcă, ar putea să-i facă rău dacă colaborează cu organele judiciare. Organizațiile criminale sunt puternice, au legături peste tot – politică, firme, justiție – iar polițiştii, magistrații, alți funcționari publici sunt – sau dacă nu sunt, pot fi – corupți. Ce poate face un om într-un război dintre un sistem infracțional bine pus la punct şi statul care, dacă nu are picioarele de plumb, are soldați care pot fi, mai degrabă, interesați în folosirea şi traficarea funcției publice pentru obținerea de avantaje personale decât pentru a impune respectul legii. Ce şanse are anchetatorul având în față oameni care ar prefera să apere interese nefireşti decât să colaboreze onest pentru aflarea adevărului. Înainte de toate trebuie identificate resorturile care generează frica. Apoi este bine să se găsească un interes special. Societatea este interesată în a impune respectul unor legi. Interesul societății este şi interesul fiecărei persoane, în parte. În cazul de față, martorul poate să trăiască mai bine, poate prospera dacă legile sunt respectate, încălcarea legii înseamnă şi încărcarea intereselor proprii. Spre exemplu, el poate să … , dacă legea este respectată şi cei implicați în activitatea ilicită vor fi traşi la răspundere. Fără doar şi poate, trebuie să se treacă, nu numai demonstrativ, la instituirea unor măsuri de protecție[347] care sporească încrederea martorului. Martorul trebuie să înțeleagă, în final, că are o singură şansă: să treacă de partea legii. Anchetatorii sunt profesionişti adevărați, îşi fac datoria, aceleaşi riscuri şi le asumă şi ei, doar împreună pot duce la bun sfârşit ancheta. De partea cealaltă, criminalii nu-i pot oferi nici o şansă, dacă miza este mare – şi de cele mai multe ori, în cadrul infracțiunilor vamale, miza este mare – şi au cea mai mică îndoială, pot trece, chiar, la suprimarea vieții lui sau a apropiaților lui.

Există posibilitatea ca martorul să aibă o atitudine de rea credință, să refuze orice idee de cooperare cu organul judiciar pentru că are un interes personal important în cauză care, pentru a nu fi compromis, depinde de eşecul sau direcționarea anchetei către, doar, anumite stări de fapt a căror anchetă şi, implicit publicitate, să nu poată afecta situația care favorizează realizarea interesului pe care îl urmăreşte şi îl consideră, esențial, mai important decât ancheta judiciară. Aici, situația este mai complexă decât în situațiile expuse mai sus. Se poate accepta că, dincolo de disponibilități de ordin personal, comportamentul omului – poate, şi mai mult, atunci când este implicat într-un proces penal – este condiționat de modul cum sistemul de interese o cere. Omul nu are un singur interes, este vorba, aşa cum am spus, despre un sistem de

[347] N.A. – dacă este nevoie, se vor face demersurile necesare pentru includerea într-un program de protecție a martorilor

interese în interiorul căruia există o ierarhie şi reguli care impun persoanei să aloce o parte mai mică ori mai însemnată a energiei pentru realizarea fiecăruia, în parte. Atunci când este vorba despre un interes important, persoana în cauză pare că ar face orice pentru realizarea lui. Pare, pentru că instinctual apare o limită raționabilă prin aceea că dincolo nu numai că nu apare câştigul, că nu există plăcere, ci, din contră, începe să se distrugă ceea ce este clădit, începe să moară ceea ce este viu şi frumos. În anchetă se recomandă, în primul rând, identificarea interesului ce guvernează negarea concursului la înfăptuirea justiției, după care, probabil lucrul cel mai important, trebuie găsit – unii anchetatori cu experiență spun că, dacă nu se poate găsi, se inventează – un interes, care să graviteze în jurul persoanei martorului de rea credință, de natură a contrabalansa interesul ce îi impune comportamentul necooperant, astfel încât să fie tentat să renunțe la realizarea celui din urmă în favoarea celui care presupune – pentru a putea fi îndeplinit – cooperarea cu organele judiciare, concursul activ pentru elucidarea tuturor împrejurărilor cu privire la care deține informații. Nu pot intra în discuție abuzuri sau provocări, ambele categorii constituind încălcări ale legii.

Dacă după toate eforturile anchetatorilor, martorii persistă în atitudinea de rea credință, declarațiile lor fiind contrazise de probele existente în cauză, din punct de vedere tactic, nu se recomandă dezvăluirea imediată a contradicțiilor[348], a inexactităților, ci acestea trebuie consemnate exact şi păstrate în rezervă, pentru cel mai potrivit moment psihologic, când demascare poziției nesincere, aducerea la cunoştință a repercusiunilor pe care le va avea această atitudine, va avea cele mai mari şanse de a schimba poziția martorului, în sensul cooperării lui în anchetă[349].

În altă ordine de idei, **succesul în audierea celor direct implicaţi în activitatea ilicită, a învinuiţilor/inculpaţilor**, este condiționat de prestanța anchetatorului, impactul personal fiind de cele mai multe ori hotărâtor. Prestanța trebuie să aibă la bază documentarea detaliată asupra condițiilor generale de desfăşurare a activității ilicite; cu privire la relațiile pe care le întreține cu persoane politice, din sistemul judiciar sau administrativ şi pe ce se bazează aceste relații; relațiile cu persoanele din cercul social (apropiații) şi cu familia; averea personală; comportamentul general în societate şi în momente de criză; ticuri şi reacții nervoase ce apar frecvent; etc. Obținerea de informații referitoare la aspectele arătate, apreciez, că este vitală pentru succesul anchetei. Informațiile pot fi obținute relativ uşor, în cazul persoanelor cu o anumită notorietate publică, şi mult mai greu, atunci când este vorba despre persoane cărora le place o anumită obscuritate. Pregătirea ascultării presupune un efort susținut şi o bună stăpânire a tuturor posibilităților de informare. Foarte important este că lipsa pregătirii sau o pregătire superficială pune în pericol rezultatele activității – de obicei nu se poate stabili dialogul, comunicarea fiind obstrucționată fundamental de cauze ce țin de anchetator.

Am folosit expresia „prestanță" din considerente ce țin de poziția anchetatorului în relația cu cel pe care îl ascultă. Aici pot interveni elemente de

[348] A. Ciopraga – op. cit. pag. 231
[349] Thomas D. Colbridge – Probationers, Parolees and Fourth Amendament în FBI Law Enforcement, July 2003

natură – paradoxal – a-l pune pe anchetator în situație de inferioritate. Cine sunt cei care sunt ascultați în calitate de învinuiți/inculpați ? De multe ori sunt oameni bogați sau, dacă nu sunt bogați, au, oricum un standard social ce depăşeşte cu mult posibilitățile unui funcționar public. Sunt oameni cu o cultură generală şi profesională bună sau foarte bună, au, chiar o carismă deosebită ce le permite să se facă plăcuți şi să fie acceptați în apropierea celor din înalta societate – asta dacă nu cumva ei înşişi fac parte din această categorie. Îşi pot permite să angajeze personal foarte bine pregătit pentru a gestiona afacerile, iar în probleme juridice, angajează avocați reputați – ei înşişi personalități în domeniu juridic şi în politică, oameni cu imagine care pot influența percepția publicului în legătură cu o problemă sau alta. Sunt oameni care lasă să se înțeleagă că totul şi oricine are un preț, că prețul este fixat de ei, că prețul trebuie acceptat – altfel, problema va fi preluată de un altul care acceptă sau, deja, a acceptat iar cel care nu acceptă va fi marginalizat şi scos de pe lista celor care promit o carieră cu ascensiuni în funcții superioare.

Cine este anchetatorul ? Un tip ambițios, bun profesionist, este bine pregătit profesional – licențiat, cursuri de perfecționare, masterat, poate stagii de pregătire în străinătate, poate un doctorat, etc. – este bine integrat social – familie, prieteni, oameni care îl stimează şi îi respectă munca – însă, are o mare problemă. Suportă greu perioade de jenă financiară, se simte handicapat într-o lume a banilor, bani pe care îi are, dar are şi cheltuieli sociale obligatorii şi de fiecare dată când apare o propunere de investiție spune „să mai vedem" sau „este posibil peste vreo două-trei luni". Problema lui este problema tuturor care nu pot să înțeleagă de ce unii inferiori ca pregătire şi capacitate intelectuală pot să o ducă mai bine.

Anchetatorul, deci, trebuie să aibă prestanță, în sensul că de o parte şi de alta a mesei din camera de ascultare trebuie să stea doi oameni cu poziții sensibil egale. Problema lor este problema anchetei, unul este bine pregătit şi este înarmat cu un întreg arsenal de mijloace, metode şi dovezi cu care trebuie să realizeze scopul ascultării. Celălalt, este bine încălzit de poziția unui om cu disponibilități materiale şi intelectuale, convins fiind că nu are cum să piardă disputa cu un om care pe lângă probleme profesionale, oricând, poate exact în momentul în care stă în fața lui, este acaparat de preocuparea de a găsi bani pentru o nevoie oarecare. Întreaga atmosferă va depinde de modul în care cei implicați înțeleg să manifeste înțelegere. Elementul activ care creează şi gestionează o atmosferă de înțelegere umană a rolului şi locului fiecăruia în ancheta penală, propice pentru comunicare deschisă – fără ascunzişuri de la om la om. Dacă aceasta nu se realizează, dacă fiecare încearcă să promoveze o superioritate situațională, ascendentul lui față de celălalt, rezultatul cert este caracterizat prin animozitate, încordare, poate, chiar, ostilitate şi, în final, eşecul activității.

Primul contact dintre învinuit/inculpat şi organul judiciar, care oferă acestora posibilitatea de a se cunoaşte reciproc este decisiv pentru obținerea unor declarații sincere, ceea ce se petrece în acest moment putând determina succesul sau, dimpotrivă, eşecul acestei activități[350]. O mină prea aspră, prea

[350] David Vessel – Conducting Successful Interrogations în FBI Law Enforcement Bulletin, Oct. 1998, pag. 27

severă sau o atitudine arogantă, de superioritate, afişarea satisfacției față de poziția critică a învinuitului/inculpatului, atotputernicia organului de anchetă afişată împreună cu disprețul față de cel care urmează a fi arestat, indiferent de rezultatele ascultării, punerea statuii atotştiutorului pe masă – cum spun unii practicieni – sunt elemente care vor conduce cu siguranță la eşecul ascultării.

În timpul desfăşurării ascultării, vor fi alese cele mai adecvate procedee tactice de ascultare în funcție de personalitatea şi trăsăturile temperamentale ale celui ascultat, de cunoaşterea şi explicarea adevăratelor motive ce explică rezistența opusă[351], de starea în care se află – este consumator de droguri, prezintă simptome ce preced intrarea în sevraj, etc. De observat că, anchetatorul trebuie să facă o analiză serioasă a apărărilor învinuitului/inculpatului – formulate atât în timpul ascultării, cât şi a celor ce ar putea fi promovate pe parcursul desfăşurării anchetei. Apreciez că un inventar al posibilelor apărări ce pot fi invocate de învinuiți-inculpați trebuie efectuat anterior derulării ascultării întrucât trebuie evaluat impactul acestora asupra materialului incriminator existent şi asupra desfăşurării viitoare a anchetei. Mai mult, consider oportun ca, în măsura posibilităților, odată identificate acestea, să fie desfăşurate activități ale căror rezultate fie să le confirme, fie să le combată.

Un cuvânt şi despre relația anchetator – avocat. Ambii sunt profesionişti ai domeniului judiciar, ambii cunosc foarte bine care le sunt drepturile şi obligațiile în cadrul procesului penal, trebuie să se stimeze şi să se respecte reciproc. Pentru amândoi ancheta în curs de desfăşurare constituie o provocare, îi mobilizează să-şi facă cât mai bine treaba. Avocatul caută să speculeze fiecare greşeală, fiecare inadvertență din materialul de inculpare pentru al folosi pentru susținerea clientului său care, la rândul lui, trebuie să stimuleze financiar fiecare efort al avocatului de a-şi depăşi condiția. Anchetatorul trebuie să îşi respecte meseria, are orgoliu profesional şi ştie că orice greşeală va fi atent analizată şi speculată atât de către adversarii din anchetă cât şi de cei care-i controlează activitatea, care îi doresc funcția, care vor să-l compromită pentru al exploata. Consider că este bine ca în fiecare dosar, cu privire la fiecare învinuit, anchetatorul să aibă o întrevedere profesională cu avocatul, să îl asculte pe acesta cu privire la modul în care vede participarea la o activitate sau alta şi să stabilească – de comun acord, dacă se poate – limitele în care avocatul se poate desfăşura, acțional, în timpul ascultării. Orice încălcare a limitelor trebuie să aibă, ca răspuns, o replică hotărâtă şi adecvată din partea anchetatorului. Astfel, este inutil să continui o ascultare care este sistematic obstrucționată de către avocat, pentru că nu se va putea obține nici un rezultat.

Ideal este ca, într-o anumită măsură, cei trei – anchetatorul, învinuitul/inculpatul şi avocatul acestuia – să coopereze pentru obținerea unor rezultate cât mai bune pentru că, în opinia mea, ascultarea învinuitului/inculpatului este, înainte de toate o exprimare, ce trebuie să fie plenară, a dreptului de apărare. Anchetatul are dreptul, cu prilejul desfăşurării acestei activități, să cunoască acuzațiile, să-şi facă cunoscute apărările, să propună mijloace de probă care să-i susțină apărările, astfel că este în interesul

[351] A. Ciopraga, op. cit. pag. 259

lui ca să comunice cât mai bine cu anchetatorul, acesta putând să-l ajute – conform prevederilor procedurale – desfăşurând cu profesionalism activităţile propuse, consemnând şi exploatând operativ datele obţinute cu prilejul desfăşurării acestor activităţi[352].

Desigur, şi anchetatorul are un interes profesional în desfăşurarea ascultării. El cunoaşte multe date despre activitatea infracţională, există multe probe la dosar, însă, mai trebuie ceva; ceva care ori nu-i este cunoscut, ori nu este probat sau este probat insuficient. Conducând adecvat ascultarea se pot realiza ambele scopuri – respectarea dreptului la apărare şi rezolvarea interesului operativ de anchetă.

În măsura în care se scontează pe un efect folositor pentru anchetă, ascultarea învinuitului poate continua cu una sau mai multe confruntări[353], după care se poate reveni la ascultare.

În încheiere, apreciez că ascultarea învinuitului/inculpatului, desfăşurată cu profesionalism, poate oferi anchetei, pe lângă respectarea drepturilor procesuale ale persoanelor implicate, şansa obţinerii unor informaţii deosebit de utile anchetei, informaţii care nu pot fi obţinute pe altă cale – deloc sau cu foarte mare dificultate.

---

[352]Detective Wesley Clark, Connecticut State Police Department, Western District Major Crime Squad – Deceptive but Truthful: Is it Possible ? în FBI Law Enforcement Bulletin nov. 2000, pag. 59

[353] N.A. – dacă aceasta este posibil sub aspectul timpului şi dacă învinuitul/inculpatul acceptă

CAPITOLUL 6

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILE ILICITE DESFĂŞURATE CU ARME ŞI MUNIŢII

În materia armelor şi muniţiilor sunt reglementate mai multe infracţiuni, după cum urmează:

⇒ **infracţiunea de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor** – reglementată la art. 406 din Codul penal.;

⇒ **infracţiunea de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe arme letale** – reglementată în cuprinsul art. 137 din Legea 295/2004 privind regimul armelor şi al muniţiilor.

⇒ **infracţiunea de uz de armă letală, fără drept** – reglementată în cuprinsul art. 136 din Legea 295/2004, privind regimul armelor şi muniţiilor.

Aşa cum se poate observa, sunt incriminate mai multe activităţi pe care legiuitorul le consideră deosebit de periculoase pentru desfăşurarea normală a vieţii sociale. În condiţiile date, consider necesară o prezentare a textelor legale în funcţie de caracteristicile conţinutului constitutiv – în principal, de cele ale laturii obiective ale fiecăreia.

Astfel, în conţinutul constitutiv al **infracţiunii de nerespectare a regimului armelor de foc şi muniţiilor** trebuie observate următoarele componente:

- **Traficul cu arme de foc**, reglementat în două forme: una cadru şi una agravată, după cum urmează:

Forma cadru[354] – deţinerea, portul, confecţionarea, transportul, precum şi orice operaţii privind circulaţia armelor de foc şi muniţiilor.

Forma agravată – ea însăşi având ca element caracteristic existenţa mai multor forme după cum urmează:

⇒ deţinerea, înstrăinarea sau portul, fără drept, de arme ascunse[355] ori de arme militare, precum şi a muniţiei pentru astfel de arme;

⇒ deţinerea, înstrăinarea sau portul, fără drept, al mai multor arme, altele decât armele ascunse şi armele militare, precum şi a armelor de panoplie ori a muniţiei respective în cantităţi mari;

⇒ portul de arme, fără drept, în localul autorităţilor sau al instituţiilor publice, la întruniri publice sau în localuri de alegeri.

- **Funcţionarea atelierelor de reparat arme fără drept**.
- **Nedepunerea armei sau a muniţiei**, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilităţii permisului.

În ceea ce priveşte uzul de armă letală, fără drept, şi ştergerea sau modificarea marcajelor de pe arme letale, fără drept, însăşi denumirea

---

[354] N.A. – acţiunile incriminate aici sunt avute în vedere şi de art. 138 din Legea 295/2004 privind regimul armelor şi muniţiilor sub denumirea de "Efectuarea, fără drept, a operaţiunilor cu arme sau muniţii";

[355] N.A. – arme fabricate sau confecţionate astfel încât existenţa lor să fie disimulată, de obicei, în obiecte uzuale, nepericuloase, care să nu facă posibilă perceperea directă a armei de foc iar dacă este posibil nici să nu dea de bănuit cu privire la posibilitatea folosirii obiectului respectiv ca armă de foc.

infracțiunilor caracterizează suficient de clar activitățile pe care legiuitorul le-a incriminat penal.

6.1. Situaţia premisă

Infracțiunile pe care le-am prezentat sunt caracterizate, înainte de elementele constitutive specifice, de o situaţie premisă, conturată de însuşi regimul juridic al armelor şi munițiilor reglementat de Legea 295/2004, lege ce prevede la art. 1, „in terminis" – prezenta lege stabileşte categoriile de arme şi muniții, precum şi condițiile în care deținerea, portul, folosirea şi operațiunile cu aceste arme şi muniții sunt permise pe teritoriul României; exprimarea dorindu-se suficient de clară pentru a determina obiectul regimului juridic al armelor şi munițiilor.

Pentru a putea înțelege starea de normalitate acceptată, şi de legiuitor, ca licită, precum şi rațiunea incriminării penale a anumitor conduite trebuie observate, ca deosebit de importante, tocmai prevederile ce au ca obiect stabilirea acelei limite, între licit şi ilicit, avute în vedere de legiuitor când a introdus în textul din Codul penal expresia „fără drept".

Astfel în conformitate cu prevederile Legii 295/2004

→ armele militare pot fi deținute şi folosite numai de către structurile specializate care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale.

→ armele letale pot fi deținute sau, după caz, purtate şi folosite de persoanele fizice numai în baza permisului de armă, iar de către persoanele juridice pot fi deținute şi folosite numai în baza autorizației eliberate în condițiile legii.

→ armele neletale pot fi deținute şi, după caz, purtate şi folosite de persoane fizice sau juridice, cu condiția înregistrării acestora la autoritățile competente, în condițiile prevăzute de lege.

Evidența posesorilor de arme letale şi neletale, a armelor deținute de aceştia, precum şi a documentelor prin care se acordă dreptul de a le deține, purta şi folosi se ține, la nivel local, de către inspectoratele de poliție județene şi de către Direcția Generală de Poliție a Municipiului Bucureşti – acestea fiind şi cele care au competență în eliberarea acestor documente – iar, la nivel central, pentru armele de apărare şi pază, de către Inspectoratul General al Poliției Române.

În ceea ce priveşte regimul armelor şi dispozitivelor militare, acesta este apreciat de către legiuitor şi trebuie să fie, unul, special – persoanele fizice şi persoanele juridice române, cu unele excepții ce au caracter special, neputând desfăşura operațiuni cu arme şi dispozitive militare.

Pe lângă armele şi dispozitivele militare este interzis pentru persoanele fizice sau juridice – cu excepția instituțiilor publice ce au atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale – efectuarea oricăror operațiuni cu următoarelor sisteme şi dispozitive destinate armelor, considerându-se că acestea induc în mediul social un pericol nepermis de mare:

a) sisteme de ochire care funcționează pe principiul laser;

b) sisteme de ochire pe timp de noapte;

c) dispozitive destinate sau adaptate diminuării zgomotului cauzat prin arderea unei încărcături.

Principial, legiuitorul român acceptă că orice persoană fizică sau juridică care îndeplineşte anumite condiţii, considerate ca deosebit de importante, are dreptul să deţină la domiciliul, reşedinţa sau sediul său arme şi muniţii.

Înainte de orice, datorită pericolului deosebit pe care îl pot reprezenta armele şi muniţiile pentru desfăşurarea firească a vieţii sociale, persoanele fizice şi juridice care au dreptul să deţină, să poarte, să folosească, să comercializeze sau, după caz, să repare arme sunt obligate să asigure securitatea acestora. Armele deţinute legal la domiciliul, reşedinţa sau la sediul persoanei fizice sau juridice, pot fi transferate de proprietarul lor în alt spaţiu decât cel menţionat în documente numai cu acordul scris al poliţiei, în conformitate cu procedura special reglementată în acest sens

Deţinătorii armelor letale sunt obligaţi să anunţe de îndată, dar nu mai târziu de 24 de ore, cel mai apropiat organ de poliţie despre dispariţia, pierderea sau furtul acestor arme. De asemenea, este interzisă înstrăinarea de către titular a autorizaţiei de procurare a armei, a certificatului de deţinător şi a permisului de armă, cu excepţia situaţiei în care documentul este depus la organul de poliţie competent.

Dat fiind situaţiile ce pot apare, a fost instituită o obligaţie generală în sarcina tuturor persoanelor care iau la cunoştinţă despre existenţa unei arme militare sau a unei arme letale ori a muniţiilor deţinute ilegal, pierdute sau abandonate, acestea trebuind să anunţe, de îndată, cel mai apropiat organ de poliţie. De asemenea persoana care găseşte o armă militară sau o armă letală ori muniţii este obligată să le predea sau să anunţe la cel mai apropiat organ de poliţie, de îndată ce este posibil, dar nu mai târziu de 24 de ore. Rudele sau persoanele care locuiesc împreună cu o persoană ce deţine în mod legal arme sau muniţii au obligaţia ca, în cazul în care deţinătorul decedează sau este declarat dispărut, să depună armele şi muniţiile respective la cel mai apropiat armurier, în termen de 15 zile de la data decesului sau, după caz, a rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti de declarare a dispariţiei.

Persoanele fizice care îndeplinesc condiţiile legale pot procura, deţine, purta şi folosi arme letale şi arme neletale, precum şi muniţia corespunzătoare acestora; armele letale – de la data emiterii, de către autorităţile competente, a autorizaţiei de procurare a armei sau, după caz, a permisului de armă, armele neletale – după ce acestea au fost a armelor înregistrate la autorităţile competente.

Armele de apărare şi pază pot fi procurate numai de către următoarele categorii de persoane:

- demnitarii, magistraţii, diplomaţii, militarii şi poliţiştii, pe perioada cât sunt în activitate şi după pensionare, trecerea în rezervă sau retragere, după caz, cu excepţia situaţiei în care aceştia şi-au pierdut calitatea din motive imputabile lor;
- persoanele prevăzute de lege, care îndeplinesc o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii publice, pe perioada în care au această calitate, cu excepţia personalului de pază din cadrul societăţilor specializate de pază;
- persoanele incluse în programe de protecţie a martorilor, pe perioada în care au această calitate.

Armele de vânătoare pot fi procurate de către vânători şi colecționarii de arme. **Armele de tir** pot fi procurate de către sportivii şi antrenorii de tir, precum şi de către vânătorii şi colecționarii de arme. Vânătorii pot procura numai arme de tir din categoria armelor lungi. **Armele de colecţie letale**, aflate în stare de funcționare, pot fi procurate numai de către colecționarii de arme. Procurarea armelor letale, la care am făcut referire – armele de apărare şi pază, armele de vânătoare, armele de tir, armele de colecție – se poate realiza prin cumpărare, donație, moştenire, închiriere sau comodat, după caz.

În ceea ce priveşte cantitatea de arme ce pot fi procurate, aceasta trebuie să corespundă scopului pentru care urmează a fi folosite, o limită legală fiind stabilită doar pentru armele de apărare şi pază – cel mult două – şi pentru procurarea de arme din străinătate – cel mult două, direct, pentru o călătorie în străinătate.

Armele letale pot fi procurate în baza autorizației de procurare valabile de la orice armurier autorizat să comercializeze în România arme letale, precum şi de la orice persoană din străinătate autorizată, care comercializează în condițiile legii din țara în care se află arme din această categorie. Procurarea armelor de la altă persoană fizică sau juridică se poate face numai prin intermediul unui armurier din România ori din străinătate. Armele procurate din străinătate pot fi introduse în România numai prin punctele de trecere a frontierei de stat, special stabilite în acest sens.

Persoanele care îndeplinesc o funcție de demnitar sau care implică exercițiul autorității publice pot procura arme de apărare şi pază şi de la instituțiile în care sunt încadrate sau, după caz, le pot primi în dar sau recompensă de la aceste instituții. Persoanele incluse într-un program de protecție a martorilor pot procura arme de apărare şi pază numai prin intermediul Oficiului Național pentru Protecția Martorilor.

Înstrăinarea armelor letale se poate face de către persoanele care le dețin în condiții legale numai prin intermediul armurierilor din România, autorizați să comercializeze astfel de arme.

În funcție de scopul pentru care a fost solicitată autorizarea procurării armei, autoritățile competente pot acorda solicitantului dreptul de deținere sau, după caz, de port sau folosire a armei procurate, făcând mențiune, în mod expres, despre aceasta în conținutul permisului de armă.

Dreptul de deținere a armei se poate acorda numai pentru armele de vânătoare, de tir, de colecție sau de autoapărare şi conferă titularului posibilitatea de a păstra arma la domiciliul sau reşedința înscrisă în documentul de identitate. Dreptul de a purta şi folosi arme se poate acorda numai pentru armele de apărare şi pază, de vânătoare şi de tir şi conferă titularului posibilitatea de a purta asupra sa arma şi de a o folosi în scopul pentru care a fost autorizată procurarea acesteia, precum şi în caz de legitimă apărare sau stare de necesitate.

Dreptul de deținere se poate acorda pentru mai multe arme de vânătoare, de tir sau de colecție. Dreptul de a purta şi folosi arme se poate acorda solicitantului, după cum urmează:

a) pentru două arme de apărare şi pază cu dimensiuni diferite ale țevii;
b) pentru armele de vânătoare, cel mult 2 de acelaşi calibru;
c) pentru cel mult 2 arme de tir scurte şi 2 arme de tir lungi.

Titularul dreptului de deținere a armelor letale are obligația să păstreze armele înscrise în permisul de armă, asigurate astfel încât să nu permită accesul la ele al persoanelor neautorizate.

Persoana care are în proprietate sau folosință arme letale poate fi autorizată de către organul de poliție competent teritorial, la cerere, să folosească într-un poligon special amenajat şi autorizat. Titularii dreptului de a purta şi folosi armele de apărare şi pază pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori stare de necesitate.

Folosirea armelor de apărare şi pază în poligoanele autorizate se poate face numai în condițiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestora. Colecționarii de arme pot folosi o armă lungă dintre cele deținute, menționată în mod expres în permisul de armă, numai în locul unde se află colecția, în caz de legitimă apărare.

Dreptul de deține poate fi suspendat sau poate înceta în condițiile restrictiv prevăzute de lege, situație care înlătură eventualele posibilități de abuz, atât din partea organelor administrative cât şi din partea posesorilor.

Uzul de armă se face cu respectarea unor condiții impuse de legiuitor astfel încât să fie lămurite toate condițiile în care au fost folosite armele şi să fie verificat modul în care au fost respectate prevederile legale în domeniu. Astfel:

1) Persoana care a făcut uz de armă este obligată să acționeze imediat, pentru a se acorda primul ajutor şi asistență medicală persoanelor rănite.

2) Persoana care a făcut uz de armă este obligată să anunțe de îndată cel mai apropiat organ de poliție, indiferent dacă au rezultat sau nu victime ori pagube materiale.

Organul de poliție sesizat are obligația să efectueze cercetarea la fața locului şi a circumstanțelor în care s-a produs evenimentul, arma folosită urmând a rămâne în custodia organului de poliție care desfăşoară cercetarea, până la încheierea acesteia.

Persoanele incluse într-un program de protecție a martorilor pot păstra, purta şi folosi armele înscrise în permisul de armă numai în condițiile stabilite în protocolul de protecție.

Dreptul de a purta şi folosi armele de vânătoare se acordă, în condițiile legii, vânătorilor care sunt membri ai unor asociații de vânători sportivi, legal constituite, ce îşi desfăşoară activitatea conform Legii fondului cinegetic şi a protecției vânatului 103/1996, care au susținut examenul pentru obținerea calității de vânător şi dețin permis de vânătoare cu viză valabilă.

Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de vânătoare poate face uz de armă numai asupra vânatului pentru care a fost autorizat în condițiile Legii nr. 103/1996, precum şi pentru antrenament, în poligoanele autorizate în condițiile legii.

Dreptul de a purta şi folosi armele de tir se acordă, în condițiile legii, sportivilor şi antrenorilor de tir. Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de tir are obligația de a păstra armele înscrise în permisul de armă, în condițiile prevăzute de lege pentru titularul dreptului de deținere a acestor arme.

Titularii dreptului de a purta şi folosi arme de apărare şi pază, de vânătoare sau de tir pot procura de la armurierii autorizați numai muniția aferentă armelor înscrise în permisul de armă.

Cantitatea de muniție care poate fi deținută de persoanele se înscrie în permisul de armă de către organul de poliție care eliberează acest document, după cum urmează:

a) pentru armele de apărare şi pază, cel mult 50 de cartuşe cu glonț şi 50 de cartuşe fără proiectil, pentru câte o singură armă de fiecare calibru;

b) pentru armele de vânătoare, cel mult 300 de cartuşe pentru câte o singură armă de fiecare calibru, dintre cele pentru care are dreptul de port şi folosire;

c) pentru armele de tir, cel mult 500 de cartuşe pentru fiecare armă pentru care are dreptul de port şi folosință, în funcție de proba de concurs.

Persoanele care dețin arme de apărare şi pază pot purta asupra lor, în afara domiciliului sau reşedinței unde este depozitată muniția, cel mult 12 cartuşe. Este interzisă înstrăinarea muniției de către persoana care a procurat-o, cu excepția cazurilor în care aceasta este depusă la armurier sau la organele de poliție competente. De asemenea, este interzisă comercializarea sau înstrăinarea sub altă formă, precum şi deținerea ori utilizarea de muniție expirată sau degradată care, prin păstrare sau folosire, ar putea pune în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor.

Suspendarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, în următoarele situații, restrictiv prevăzute de către legiuitor:

a) titularul dreptului este învinuit sau inculpat în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenție, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an;

b) titularul dreptului nu mai este apt din punct de vedere psihologic şi medical sau suferă de alte afecțiuni, care ar putea pune în pericol propria viață sau a altora, dacă ar deține sau ar folosi arme şi muniții;

c) a săvârşit una sau mai multe contravenții, pentru care legea prevede sancțiunea contravențională complementară a suspendării dreptului de port şi folosire a armelor.

Pe perioada suspendării dreptului de port şi folosire a armelor, permisul de armă se retrage de către organul de poliție care a dispus măsura, iar armele şi întreaga cantitate de muniție deținute se depun, de îndată, la un armurier autorizat în acest sens, cu excepția situației în care acestea se ridică de către organele de poliție. Suspendarea încetează de la data la care titularul dreptului de port şi folosire a armelor nu mai este afectat de cauza care a generat suspendarea

Revocarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, atunci când titularul dreptului se află în una dintre următoarele situații:

— renunță să mai dețină armele înscrise în permisul de armă;

— nu mai are calitatea de demnitar, magistrat, diplomat, militar sau polițist, de persoană care îndeplineşte o funcție ce implică exercițiul autorității publice, nu mai este inclus într-un program de protecție a martorilor, nu mai are calitatea de vânător, colecționar de arme, sportiv sau antrenor de tir;

— nu mai poate dovedi necesitatea procurării armelor, prin documente justificative; au fost condamnate, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru

infracțiuni comise cu intenție; prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente;

— pleacă definitiv din țară;

— pierde cetățenia română;

— a pierdut armele înscrise în permisul de armă sau acestea i-au fost sustrase în împrejurări imputabile titularului;

— nu se prezintă, fără motive întemeiate, la viza permisului de armă în interval de 1 an de la împlinirea termenului legal;

— a decedat sau a fost declarat dispărut, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă;

— a săvârşit una sau mai multe contravenții pentru care legea prevede revocarea dreptului de deținere sau, după caz, de port şi folosire a armelor.

Anularea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, în următoarele situații:

— se constată că, la data acordării permisului de armă, titularul nu îndeplinea condițiile prevăzute de lege pentru port şi folosire a armelor;

— persoanei i s-a acordat dreptul de port şi folosire a armelor, pe baza unor documente sau informații false.

Măsura revocării sau anulării dreptului de deținere sau, după caz, de port şi folosire a armelor letale se comunică, în scris, titularului dreptului sau succesorilor acestuia care are dreptul să atace acest act administrativ la instanțele de contencios administrativ.

Cetățenii români şi străinii cu şedere legală în România, care au împlinit vârsta de 18 ani, pot să procure arme neletale, precum şi muniția aferentă, de la orice armurier autorizat să comercializeze astfel de arme, în condițiile notificării prealabile a serviciilor specializate de la inspectoratele de poliție județene sau Direcția generală de Poliție a Municipiului Bucureşti – în funcție de locul de domiciliu – ori Inspectoratul General al Poliției Române. Armele neletale nu pot fi înstrăinate sau împrumutate de către posesorii acestora, cu excepția cazului în care acestea sunt depuse la organul de poliție competent, la personalul abilitat prin lege să păstreze şi să asigure securitatea temporară a armelor, la intrarea în instituțiile publice, în mijloacele de transport naval ori aerian, precum şi în alte locuri stabilite prin lege sau la armurieri, în vederea depozitării sau înstrăinării.

Posesorii armelor neletale au obligația să ia toate măsurile necesare pentru păstrarea armelor la domiciliu sau reşedință, astfel încât să nu permită accesul persoanelor neautorizate la acestea şi să nu existe pericol de vătămare corporală accidentală. Aceştia Persoanele au dreptul să poarte asupra lor doar o singură armă neletală destinată pentru autoapărare, dintre cele procurate în mod legal.

Foarte important de observat este că legea interzice portul armelor neletale, destinate pentru autoapărare, în următoarele condiții:

- în locuri aglomerate, stadioane, săli de spectacol şi adunări publice, precum şi în alte locuri în care folosirea acestor arme este interzisă prin lege;
- dacă deținătorul se află sub influența băuturilor alcoolice, produselor sau substanțelor stupefiante, a medicamentelor cu efecte similare acestora ori în

stare avansată de oboseală sau suferă de afecțiuni temporare, de natură să genereze o stare de pericol în condițiile în care poartă arma asupra sa.

Titularii dreptului de a purta şi folosi arme neletale, destinate pentru autoapărare, pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori stare de necesitate.

Armele cu tranchilizante, harpoanele de pescuit şi armele de asomare pot fi folosite în condițiile legii doar împotriva animalelor, iar armele cu destinație industrială, pistoalele de alarmă şi semnalizare şi pistoalele de start, folosite în competițiile sportive, numai în scopul pentru care sunt destinate, în astfel de condiții încât să nu cauzeze vătămări corporale altor persoane.

Muniția aferentă armelor neletale poate fi procurată numai în baza certificatului de deținător al armei, de la armurierii autorizați să o comercializeze.

În ceea ce priveşte **persoanele juridice** care pot procura, deține şi folosi arme şi muniții, ancheta va avea în vedere următoarele:

→ Instituțiile publice cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale sunt autorizate să procure, să înstrăineze, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru înarmarea personalului propriu, în condițiile stabilite prin legi speciale.

→ Persoanele juridice de drept public – altele decât cele cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale – precum şi persoanele juridice şi unitățile subordonate sau aflate în coordonarea acestora sunt autorizate să procure, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru exercitarea atribuțiilor specifice stabilite prin actele normative de organizare şi funcționare a acestora.

→ Persoanele juridice de drept privat, care nu sunt subordonate sau aflate în coordonarea unor instituții publice, pot fi autorizate în condițiile prezentei legi, în funcție de obiectul lor de activitate, să procure, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru:

— înarmarea personalului abilitat să desfăşoare activități de pază, dacă aceasta se justifică pentru asigurarea pazei sediilor, imobilelor sau obiectivelor care le aparțin sau cărora le asigură protecție, precum şi a pazei persoanelor, bunurilor, valorilor sau transportului ori depozitării de valori importante, în cazul societăților al căror obiect de activitate îl constituie prestarea de servicii în domeniul pazei ori al celor care îşi pot asigura paza proprie, în condițiile legii;

— desfăşurarea activităților de executare a tragerilor cu arme în poligoane special amenajate, pentru antrenament sau divertisment, precum şi organizarea şi desfăşurarea cursurilor de instruire teoretică şi practică;

— desfăşurarea activităților artistice, în centrele de producție cinematografică şi televiziune, precum şi în cadrul spectacolelor de circ şi teatru

→ Muzeele pot fi autorizate, să procure şi să dețină arme de colecție, precum şi arme neletale, după caz.

Persoanele juridice străine nu pot fi autorizate să dețină sau să folosească, pe teritoriul României, arme militare şi arme letale, precum şi muniția corespunzătoare acestora.

Autoritățile competente să elibereze autorizațiile sunt, la fel ca în cazul persoanelor fizice, Direcția Generală de Poliție a Municipiului Bucureşti, inspectoratele județene de poliție în a căror rază de competență se află sediul social al persoanei juridice şi Inspectoratul General al Poliției Române. Armele şi munițiile pot fi procurate sau înstrăinate numai prin armurierii autorizați.

Dotarea cu arme a personalului specializat se face în baza ordinelor de serviciu individuale, emise de conducătorul persoanei juridice sau, după caz, al unității subordonate sau aflate în coordonarea acesteia, în care se menționează datele de identificare ale armei, datele de identificare ale deținătorului, sarcinile în executarea cărora deținătorul poate purta şi folosi armele, locurile în care deținătorul poate purta şi folosi armele, precum şi condițiile în care acesta poate face uz de armă.

Persoanele care pot fi dotate cu arme de către persoanele juridice trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

* au cetățenia română;
* au împlinit 18 ani;
* sunt angajate, în baza unui contract individual de muncă;
* îndeplinesc condiții ce sunt considerate importante pentru o persoană care va desfăşura activități profesionale fiind înarmată, precum: nu au fost condamnate, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru infracțiuni comise cu intenție; nu sunt învinuite sau inculpate în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenție, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an; sunt apte din punct de vedere psihologic şi medical şi nu suferă de alte afecțiuni stabilite prin ordin al ministrului sănătății, care ar putea pune în pericol propria viață sau a altora, dacă ar deține sau ar folosi arme şi muniții; nu prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente; nu au săvârşit vreuna dintre contravențiile pentru care legea prevede revocarea dreptului de procurare, deținere sau, după caz, port şi folosire a armelor; nu au pierdut, anterior, arme letale, din motive imputabile lor.
* urmează un instructaj, desfăşurat de angajator, cu privire la scopul pentru care sunt dotate cu arme, precum şi la condițiile în care trebuie purtată şi folosită arma, la sfârşitul căruia semnează un angajament, prin care se obligă să poarte şi să folosească armele şi muniția din dotare numai în scopurile şi condițiile stabilite în instructaj.

Armele aflate în dotare pot fi purtate şi folosite numai în intervalul de timp zilnic stabilit de angajator, în care sunt exercitate atribuțiile de serviciu care necesită portul şi folosirea acestora, precum şi numai în condițiile şi locurile prevăzute în ordinul de serviciu. La sfârşitul acestui interval de timp, armele se depun în locurile special amenajate cu respectarea prevederilor legale, iar ordinul de serviciu se depune la sediul persoanei juridice, cu excepția celor deținute de pădurari şi paznicii de vânătoare, care pot fi păstrate de

aceştia. Sunt interzise deținerea, portul şi folosirea armelor de către persoanele dotate cu acestea în afara orelor de program.

În vederea dotării cu arme, angajatorul solicită pentru fiecare persoană în parte avizul serviciilor de poliție competente prin care se atestă îndeplinirea condițiilor pentru ca o persoană angajată să poată fi dotată cu armă.

Fără a detalia excesiv, trebuie subliniat că procurarea, deținerea şi folosirea armelor letale, armelor neletale şi a munițiilor aferente – indiferent că este vorba despre persoane fizice, persoane juridice ori angajați ale celor din urmă – sunt supuse unui regim restrictiv de autorizare ce impune pentru fiecare operațiune în parte respectarea unor condiții minime, dar, foarte importante.

De importanță majoră pentru ancheta conduitelor ilicite din domeniu – în special în ceea ce priveşte fenomenul traficului cu arme – este **regimul operațiunilor cu arme şi muniții.**

Astfel, operațiunile cu arme şi muniții pe teritoriul României pot fi efectuate numai de către sau prin intermediul armurierilor autorizați în acest sens, cu excepția persoanelor fizice care, în baza autorizației de procurare, pot cumpăra din străinătate şi introduce în țară, în condițiile legii, arme letale şi neletale.

Producerea, confecționarea, modificarea, prelucrarea, experimentarea, casarea şi distrugerea armelor letale şi armelor neletale pot fi efectuate numai de către armurierii constituiți în subordonarea sau coordonarea instituțiilor care au competențe în domeniul apărării, siguranței naționale şi ordinii publice, în condițiile stabilite prin ordine ale conducătorilor fiecăreia dintre aceste instituții.

Operațiunile cu arme letale şi cu arme neletale, cu excepția producerii, confecționării, modificării, prelucrării, experimentării, casării şi distrugerii, pot fi efectuate de către armurierii autorizați în acest sens.

Sunt armurieri de drept următoarele categorii de persoane juridice:

— instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora;

— instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea celor arătate mai sus, care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi munițiilor, precum şi Federația Română de Tir Sportiv, Federația Română de Schi şi Biatlon, cluburile sportive afiliate acestora şi gestionarii fondurilor de vânătoare.

Se pot constitui în armurieri, la cerere, dacă îndeplinesc condițiile legale, şi alte societăți comerciale, care nu se află în subordonarea sau coordonarea persoanelor juridice considerate armurieri de drept.

Instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora, pot desfăşura toate categoriile de operațiuni cu arme şi muniții. Instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea acestora, care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi munițiilor, pot desfăşura operațiuni de procurare, înstrăinare în scop necomercial,

reparare şi depozitare. Societăţile comerciale pot fi autorizate, la cerere, să desfăşoare următoarele operaţiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donaţie, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare.

Operaţiunile de import sau export de arme şi muniţii pot fi desfăşurate doar de către persoane juridice a căror constituire şi activitate sunt supuse controlului autorităţilor cu atribuţii în domeniul exporturilor strategice.

Procurarea unei arme letale, precum şi a muniţiilor corespunzătoare, de pe teritoriul României, de către rezidenţii altor state[356], în scopul scoaterii acesteia din ţară, se poate face, numai în baza autorizaţiei de procurare a armei sau, după caz, a muniţiei, eliberată de Direcţia Generală de Poliţie a municipiului Bucureşti, de inspectoratele judeţene de poliţie în a căror rază teritorială de competenţă îşi desfăşoară activitatea de comercializare a armelor armurierul de la care urmează să fie procurată arma, precum şi de către Inspectoratul General al Poliţiei Române.

Autorizaţia de procurare se eliberează la cerere, dacă solicitantul îndeplineşte următoarele condiţii:

* a împlinit vârsta de 18 ani;
* face dovada faptului că este rezident al unui stat membru;
* prezintă autorizaţia de procurare a armei sau, după caz, a muniţiei, eliberată de autorităţile competente ale statului al cărui rezident este, cu excepţia cazului în care în acel stat procurarea armei nu este condiţionată de obţinerea unei autorizaţii prealabile;
* nu prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranţa naţională, viaţa şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informaţiilor existente la organele competente.

În cazul în care procurarea armelor letale, precum şi a muniţiilor corespunzătoare se face prin intermediul armurierilor români autorizaţi să le transfere în afara teritoriului României, nu mai este necesară obţinerea de către solicitant a autorizaţiei de procurare. Armele procurate de către rezidenţii străini în timpul unei călătorii în România, nu pot fi folosite pe teritoriul României. În termen de 3 zile de la procurarea armei, persoanele trebuie să se prezinte la Direcţia Generală de Poliţie a Municipiului Bucureşti, la inspectoratele judeţene de poliţie în a căror rază teritorială de competenţă îşi desfăşoară activitatea de comercializare a armelor armurierul de la care a fost procurată arma, sau la Inspectoratul General al Poliţiei Române, care procedează la sigilarea armei şi eliberarea autorizaţiei de scoatere a armei de pe teritoriul României.

Rezidenţii străini pot intra pe teritoriul României, numai cu armele şi muniţiile a căror procurare şi deţinere este permisă în România, mai fiind necesar ca aceştia să fie şi titularii unui paşaport european pentru arme de foc în care să fie înscrise aceste arme, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii:

— documentul să fie valabil;

[356] N.A. – se pot distinge două categorii de străini: rezidenţi ai statelor membre semnatare ale Convenţiei europene cu privire la controlul achiziţionării şi deţinerii armelor de foc de către particulari, adoptată la Strasbourg la 28 iunie 1978 şi rezidenţi ai altor state

— să nu existe în acest document mențiunea că introducerea armei este interzisă pe teritoriul României;

— în cazul armelor de vânătoare, titularul să prezinte la intrarea pe teritoriul României o invitație din partea unei asociații de vânătoare române legal constituite, iar în cazul armelor de tir, titularul să prezinte dovada că urmează să participe la un concurs de tir organizat de Federația Română de Tir Sportiv sau, după caz, de Federația Română de Schi şi Biatlon;

— în cazul armelor de vânătoare, de tir sau al armelor de colecție funcționale – cu excepția situațiilor în care există o invitație din partea unei asociații de vânătoare, a Federației Române de Tir Sportiv sau a Federației Române de Schi şi Biatlon – să existe în document mențiunea referitoare la existența autorizației de introducere a armelor respective în România;

— persoana să nu prezinte pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente.

Membrii forțelor armate străine staționate în condițiile legii pe teritoriul României se reglementează prin lege specială pot fi autorizați să procure, să dețină şi, după caz, să poarte şi să folosească arme de apărare şi pază, precum şi alte arme şi muniții, în condițiile stabilite de lege pentru cetățenii români. Membrii de familie ai acestora, care au reşedința sau domiciliul în România, pot fi autorizați, de asemenea, să procure, să dețină şi să folosească arme şi muniții.

Autorizarea persoanelor membre ale forțelor armate străine staționate pe teritoriul României cât şi a membrilor de familie, precum şi evidența armelor şi muniților se efectuează de către organele de poliție competente în a căror rază de competență locuieşte solicitantul. La solicitarea organelor de poliție române, acestea au obligația să prezinte la control armele şi muniții deținute, precum şi documentele care atestă dreptul de deținere sau, după caz, de port şi folosire a acestor arme şi muniții.

6.2. Particularităţile cercetării nerespectării regimului armelor şi muniţiilor

Dat fiind specificului acestei lucrări – un curs de metodologie criminalistică – şi complexitatea domeniului, din considerente psiho-pedagogice, apreciez ca oportună o abordare clasică a problematicii, pe două componente: principalele probleme şi particularitățile efectuării activităților care se întreprind pentru administrarea probelor

6.2.1. Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea

Principalele probleme ce trebuie clarificate prin investigarea criminalistică a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi muniților, consider că sunt următoarele[357]:

---

[357] N.A. – în ceea ce priveşte enunțul problemelor, a se vedea, pentru identitate de concepție, şi V. Berchesan – Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1999, pag.122 şi următoarele.

⇒ Activitatea ilicită desfăşurată;

⇒ Armele şi muniţiile ce constituie obiectul activităţii ilicite;

⇒ Împrejurările de loc şi timp ce caracterizează desfăşurarea activităţii ilicite;

⇒ Făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite;

⇒ Concursul de infracţiuni – legătura activităţii ilicite cu structuri infracţionale organizate;

⇒ Cauzele, condiţiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracţiunilor.

Activitatea ilicită desfăşurată

Analiza activităţii ilicite în cazul traficului cu arme de foc trebuie nuanţată în funcţie de cum sunt întrunite condiţiile specifice formei cadru ori formei agravate. Astfel, în cazul formei cadru, activitatea ilicită este caracterizată de desfăşurarea următoarelor acţiuni: deţinere, port, confecţionare, orice altă operaţie privind circulaţia armelor de foc şi muniţiilor.

Deţinerea caracterizează o anumită poziţie a armelor de foc şi muniţiilor care, în cazul de faţă, se află la dispoziţia uneia sau mai multor persoane ce în mod facil pot să le folosească. Poate că în discursul ştiinţific ar putea fi acceptat termenul de pază juridică, având în vedere că, în situaţia dată armele de foc şi/sau muniţiile, pentru a fi deţinute trebuie să fie luate în primire şi să fie depozitate, făptuitorul sau făptuitorii asumându-şi responsabilitatea în legătură cu păstrarea unui anumit control necesar pentru ca acestea să nu poată fi folosite fără acceptul lor, în legătură cu efectele ce pot fi generate şi, bineînţeles, faţă de posibilele prejudicii ce pot fi produse ca urmare a întregii situaţii de fapt. Demn de subliniat este că activitatea desfăşurată de către făptuitori îşi păstrează caracterul atât în situaţia în care sunt deţinute concomitent arme de foc şi muniţii cât şi în situaţia în care se deţin ori numai arme de foc, ori numai muniţii, concluzie pe care o apreciez valabilă în situaţia tuturor acţiunilor prevăzute de către legiuitor la art. 406 din Codul penal.

Portul armelor de foc presupune, cu necesitate, ca făptuitorul să depăşească nivelul caracterizat de posibilitatea de a accede la locul unde se găsesc depozitate armele de foc şi să aibă armele de foc efectiv asupra sa, astfel încât să le poată folosi oricând ar dori. Aici, este necesar ca armele de foc ori să fie încărcate ori ca făptuitorul să aibă asupra sa şi muniţii pentru ca, în cazul în care va dori să folosească arma de foc, să o poată face efectiv. Prin purtarea armelor de foc, dincolo de consecinţa directă realizată prin posibilitatea folosirii oricând s-ar dori a unei arme de foc, se realizează şi un alt efect ce ar putea fi urmărit de către făptuitor, chiar ca scop principal, respectiv, crearea unei anumite imagini, inducerea unui sentiment de teamă în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc de către persoana ce o poartă aşa cum doreşte. Într-o opinie, chiar se susţine că purtarea armelor de foc produce consecinţe, indiferent dacă acestea sunt încărcate cu muniţia necesară pentru a fi utilizate ori există posibilitatea efectivă ca să fie armate în timp util sau armele de foc doar sunt purtate, fără să fie încărcate şi fără să existe posibilitatea încărcării acestora, argumentându-se tocmai prin faptul că, prin

purtarea unei arme de foc, se induce un sentiment de teamă în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc de către persoana ce o poartă aşa cum doreşte[358].

În cazul în care sunt purtate doar muniții, trebuie observat, pe de o aparte, că acestea constituie un obiect material independent, cu o individualitate proprie şi asta, indiferent dacă sunt sau nu alăturate unei arme de foc, iar pe de altă parte, că, cel puțin, trebuie să inducă în mediul social acea teamă specifică, în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc; altfel, apreciez că doar simpla purtare sau afişare a uneia sau mai multor unități de muniție, nu este în măsură, cel puțin în condițiile societății contemporane, să producă pericolul social ce trebuie să caracterizeze o infracțiune.

Confecționarea armei sau muniției, ca şi conduită incriminată de legiuitor are în vedere orice complex de operațiuni care, odată efectuate, au ca rezultat o armă de foc sau muniția destinată a fi folosită la armele de foc.

Transportarea presupune deplasarea în spațiu a armelor de foc şi muniției. O observație ar putea fi făcută în legătură cu amploarea deplasării în spațiu – în limbajul curent, transportarea presupune o deplasare de o anumită amploare, de unde şi expresii consacrate precum: transport maritim, aerian, rutier, etc., ce excede unei simple schimbări de poziție sau, pur şi simplu, unei mutări dintr-o ascunzătoare care, spre exemplu, ar fi fost creată în casă, într-o altă ascunzătoare construită într-o grădină sau într-o anexă a gospodăriei. Consider că observația este pertinentă atunci când se discută problema participației penale întrucât, şi sub aspectul răspunderii penale, una este să fii părtaş la o activitate de transport cu consecințe, de regulă deosebite, având în vedere că rațiunea transportului rezidă în folosirea urgentă şi oportună, pentru făptuitori, a armelor sau/şi muniției transportate, şi alta este să ai un act de participație la o mutare ce intervine, ca necesitate, atunci când se presupune că există pericolul descoperirii de către alte persoane, oricum, mai rar presupune aşezarea la îndemână, în vederea folosirii.

Orice operație privind circulația armelor şi muniților se referă, în esență la transmiterea armelor şi muniților între diferite persoane, neavând nici o legătură cu simpla deplasare a acestora. Consider că sunt avute în vedere acele acte juridice prin care, neimplicând, neapărat, dreptul de proprietate, se transmite paza juridică asupra armelor şi muniților, şi, implicit, răspunderea față de societate în legătură cu existența şi modul cum ar putea fi folosite.

În ceea ce priveşte forma agravată, aceasta are o structură complexă, legiuitorul dorind să impună o agravare a răspunderii penale în situația deținerii, înstrăinării sau portului armelor ascunse, a muniției aferente acestora, a mai multor arme, a armelor de panoplie ori a muniției în cantități mari, aceeaşi ipoteză fiind valabilă şi în situația portului de arme de foc, fără drept, în localul autorităților sau al altor instituții, la întruniri publice ori în localuri de alegeri.

Cum acțiunile specifice activității ilicite au fost detaliate în cadrul analizei formei cadru, aici, voi face o referire doar la înstrăinare, existând o diferență

---

[358] V. Dobrinoiu, N. Conea op. cit. pag. 285 – se citează în acelaşi sens autori precum T. Vasiliu, D. Pavel, M. Basarab, L. Moldovan, V. Suian

între abordarea pentru care a optat legiuitorul în cadrul formei cadru şi exprimarea folosită atunci când a venit vorba despre forma agravată.

Prin înstrăinare trebuie înțeleasă transmiterea dreptului de proprietate, schimbarea, prin intermediul unui act juridic, a titularului dreptului de proprietate ce poartă, în ipoteza textului legal, asupra armelor ascunse, a muniției aferente acestora, a mai multor arme, a armelor de panoplie ori a muniției în cantități mari. Fiind vorba despre o formă agravată, legiuitorul a restrâns sfera conduitei ilicite pe care a simțit nevoia să o pedepsească mai grav, de la orice operație privind circulația la înstrăinare – opțiunea, consider că este rațională având în vedere că, aici, avem de a face şi cu o activitate ilicită ce prezintă unele particularități ce îi conferă o periculozitate sporită.

Mai trebuie observat că în ipoteza portului de arme de foc, fără drept, în localul autorităților sau al instituțiilor publice, la întruniri publice sau în localuri de alegeri, activitatea ilicită este circumscrisă unor condiții de loc şi de timp. Astfel portul armelor de foc, fără drept, trebuie să aibă loc:

- în localul autorităților sau instituțiilor publice;
- în localuri de alegeri;
- în timpul şi la locul unde se desfăşoară întruniri publice.

În materia întrunirilor publice s-ar putea pune problema, întrucât şi acestea se pot desfăşura doar cu respectarea unui anumit regim, legalității organizării şi desfăşurării acestora. Consider că, în legătură cu analiza activității ilicite, nu trebuie făcută distincție între întrunirile publice ce respectă regimul impus de legiuitor şi cele care nu respectă acest regim, dat fiind faptul că la reglementarea agravantei a prevalat pericolul social deosebit pe care îl reprezintă portul armelor de foc la întruniri publice, fiind considerat mai important regimul juridic al armelor de foc față de regimul juridic al organizării şi desfăşurării întrunirilor publice[359].

În ceea ce priveşte componenta ce are ca obiect funcționarea atelierelor de reparat arme fără drept, activitatea ilicită vizează efectuarea de operațiuni specializate ce țin de un obiect de activitate deosebit – repararea armelor. Se poate, îndeobşte, accepta că remedierea unei defecțiuni ce poate apărea la o armă, ca regulă, presupune mai multe operațiuni, o discuție putând avea ca obiect problema numărului, calificării sau rezultatului efectuării acestor operații, respectiv, dacă arma de foc reparată poate fi folosită în continuare potrivit destinației sau nu. Consider că, în context, problema trebuie deplasată, întrucât, interpretând textul legal, legiuitorul nu a fost interesat să incrimineze activitatea de reparare a armelor de foc, ci s-a preocupat de incriminarea funcționării atelierelor de reparat arme în condiții ce exced prevederilor legale, împrejurare de natură a induce un pericol în viața societății, mai mare decât efectuarea unor activități sporadice de reparare a armelor fără o organizare şi fără o dotare tehnică minimă. În cauză trebuie să fie avute în vedere prevederile legale pentru înființarea, organizarea, modul de funcționare al atelierelor de reparat arme, şi, asta, indiferent de numărul de persoane ce îşi desfăşoară activitatea, care lucrează efectiv ori numai sporadic în aceste ateliere.

[359] N.A. – în susținerea observației trebuie observat şi faptul că legiuitorul a găsit de cuviință să introducă norma juridică penală în conținutul reglementării ce are ca obiect regimul armelor de foc şi în conținutul celei care are ca obiect întrunirile publice.

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 activitățile de reparat arme, organizarea şi funcționarea atelierelor de reparat arme sunt pertinente activității armurierilor.

Societățile comerciale se pot constitui în armurieri, la cerere, dacă îndeplinesc condițiile prevăzute de lege. Este necesar avizul structurii specializate din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, prin includerea în obiectul de activitate a operațiunilor cu arme şi muniții ce se solicită cu ocazia îndeplinirii procedurilor legale de înființare sau, după caz, de schimbare a obiectului de activitate al societății.

După constituire, acestea pot fi autorizate la cerere, să desfăşoare următoarele operațiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donație, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare. În desfăşurarea operațiunilor arătate trebuie avute în vedere şi prevederile Legii 31/1996 privind regimul monopolului de stat.

Autorizația pentru desfăşurarea operațiunilor de reparare a armelor se acordă numai dacă armurierul îndeplineşte următoarele condiții:

— spațiile în care urmează să se desfăşoare activitățile de reparații sunt omologate şi asigurate;

— deține spații corespunzătoare destinate depozitării armelor, precum şi spații destinate exclusiv depozitării munițiilor, capselor sau pulberilor pentru muniție, omologate şi asigurate;

— deține instrumente destinate reparării armelor şi munițiilor, omologate;

— deține, poligoane pentru verificarea armelor, omologate.

Desigur, atelierele de reparat arme ce funcționează ilegal nu vor avea firmă, îşi vor desfăşura activitatea cât mai ascuns, condiții în care se pune problema, când şi care sunt acele elemente ce pot conduce la considerarea unui sistem de referință spațiio-temporal ca atelier şi când nu. Apreciez ca definitorii şi elementare pentru un atelier de reparat arme realizarea următoarelor două condiții:

— existența unei dotări tehnice minime şi a unui personal care să aibă calificarea necesară pentru a putea repara arme de foc;

— desfăşurarea cu o anumită regularitate a unor activități de reparare a armelor de foc ori, chiar, numai oferirea pe diferite căi a unor informații pe baza cărora cei interesați să cunoască faptul că se pot repara arme de foc în acel loc.

Componenta ce are ca obiect nedepunerea armei sau a muniției, în termenul fixat de lege, la organul competent, de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilității permisului este caracterizată, din punctul de vedere al activității ilicite, de o inacțiune – nedepunerea. În fapt legiuitorul a vrut să impună o anumită conduită, situație în care a considerat necesar să incrimineze, din punct de vedere penal, poziția făptuitorului, caracterizată prin neconformarea cu prevederile legislației în vigoare. De observat că, autorizația obiectualizată prin permisul de armă – documentul emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care o persoană fizică dovedeşte dreptul de a deține şi, după caz, de a purta şi folosi arme letale ale căror tip, marcă, serie şi calibru sunt înscrise în acest document, precum şi

muniția aferentă[360] – este, în fapt, efectul unui act administrativ – autoritatea administrativă competentă, constatând întrunirea condițiilor legale, în baza şi în executarea legii, abilitează sau nu o persoană să dețină, să poarte şi să folosească o armă de foc în conformitate cu dispozițiile legale. Odată cu încetarea efectelor abilitării, este evident că oricine face ceva, într-un domeniu pentru care este necesară abilitarea printr-un act administrativ, face încălcând legea, devenind necesar, datorită pericolului social deosebit, ca această conduită să fie reprimată chiar la nivel penal – aşa cum este cazul în situația de față – persoana fizică trebuind să se conformeze prescripției normei juridice şi într-o perioadă de timp, stipulată în norma juridică, să depună arma de foc la organul desemnat de către legiuitor pentru a gestiona fenomenul.

Înainte de a considera epuizată problematica legată de activitatea ilicită, ca problemă de anchetă în investigarea criminalistică a infracțiunii de nerespectare a regimului armelor de foc şi munițiilor, prevăzută şi pedepsită de art. 406 din Codul penal, apreciez că este necesar să subliniez că, toate acțiunile ori, în cazul nedepunerii armei, inacțiunea, incriminate de legiuitor, sunt condiționate de efectuarea lor fără drept, contravenind prescripției prevederilor legale. În acest context trebuie observat care sunt condițiile ce fac posibilă efectuarea acțiunilor ori inacțiunilor incriminate. Aceste condiții, respectiv regimul juridic ce este impus de legiuitor pentru efectuarea activităților cu arme şi muniții sunt, aşa cum am arătat, prevăzute de Legea 295/2004, lege ce, împreună cu regulamentul său de aplicare, detaliază toate aspectele legate de modul cum pot fi desfăşurate activități care să aibă ca obiect operațiuni[361] cu arme şi muniții.

Se mai impune o observație legată de momentul consumării infracțiunii. Astfel, trebuie observat că legiuitorul a incriminat atât acțiuni ce se consumă instantaneu, cum este cazul înstrăinării – odată cu tradițiunea, înmânarea armelor ascunse, armelor militare sau/şi a muniției aferente – cât şi acțiuni susceptibile de a se săvârşi în mod continuu sau/şi continuat – cazul deținerii, transportului, nedepunerii, funcționării, etc., practic majoritatea acțiunilor ori inacțiunilor ce pot fi subsumate noțiunii de activitate ilicită sunt caracterizate de posibilitatea prelungirii lor în timp ori de continuarea la diferite intervale de timp în baza aceleiaşi rezoluții infracționale.

Armele şi muniţiile ce constituie obiectul activităţii ilicite

Ancheta va trebui să stabilească, în concret, care sunt armele şi munițiile asupra cărora poartă activitatea ilicită – excepție făcând componenta ce are ca obiect funcționarea atelierelor de reparat arme fără drept, şi aici fiind de interes armele care au fost reparate sau cu privire la a căror reparare s-au stabilit legături cu cei care au legătură cu activitatea atelierelor clandestine.

Pertinent la problemă, trebuie avute în vedere definițiile conținute în Legea 295/2004. Astfel:

→ prin <u>armă</u> trebuie înțeles orice dispozitiv a cărui funcționare determină aruncarea unuia sau mai multor proiectile, substanțe explozive,

[360] N.A. – definiția este dată în conformitate cu art. 2 – Definiții – din Legea 295/2004

[361] N.A. – termenul trebuie acceptat în sensul cel mai larg, incluzând orice poate fi acceptabil, din punct de vedere social, în legătură cu armele şi munițiile.

aprinse sau luminoase, amestecuri incendiare ori împrăştierea de gaze nocive, iritante sau de neutralizare, în măsura în care se regăseşte în una dintre categoriile prevăzute în anexa legii;

→ prin armă de foc trebuie înțeleasă arma al cărei principiu de funcționare are la bază forța de expansiune dirijată a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături; sunt asimilate armelor de foc şi ansamblurile, subansamblurile şi dispozitivele care se pot constitui şi pot funcționa ca arme de foc;

→ prin muniție trebuie înțeles ansamblu format din proiectil şi, după caz, încărcătură de azvârlire, capsa de aprindere, precum şi celelalte elemente de asamblare care îi asigură funcționarea şi realizarea scopului urmărit;

→ prin arme militare se înțeleg armele destinate uzului militar;

→ prin arme de panoplie se înțeleg armele de foc devenite nefuncționale ca urmare a transformării lor de către un armurier autorizat;

→ prin armele ascunse sunt arme astfel fabricate sau confecționate încât existenta lor să nu fie vizibilă ori bănuită[362].

De reținut, că nu pot constitui obiect al activității ilicite, sub aspectul săvârşirii infracțiunii prevăzute de art. 406 din Codul penal, alte obiecte, cu privire la care s-ar putea accepta că pot fi asimilate în cadrul noțiunii de arme, în înțelesul art. 167 din Codul penal – arme sunt piesele, instrumentele sau dispozitivele declarate astfel prin dispoziții legale; sunt asimilate armelor orice alte obiecte de natură a putea fi folosite ca arme şi care au fost întrebuințate pentru atac. Deci, nu intră în discuție obiecte precum toporul, cuțitul, alte obiecte contondente ce pot fi folosite pentru atac[363] şi nici piese sau părți dintr-o armă sau armele care nu sunt în stare de funcționare – le lipsesc piese sau, ca urmare a uzurii, nu mai pot fi apte pentru utilizare.

O discuție ar putea fi făcută în legătură cu subansamblele şi dispozitivele care doar montate, fără alte operații suplimentare, pot constitui şi funcționa ca arme de foc[364]. Apreciez că soluția trebuie nuanțată după cum subansamblele şi dispozitivele apte de a constitui şi funcționa ca arme de foc se găsesc în acelaşi loc şi pot fi montate în timp util pentru a fi folosite ca arme de foc ori se găsesc în locuri diferite sau necesită pentru montaj operații complicate ce nu pot fi efectuate într-un timp rezonabil. Astfel, consider că pot fi acceptate ca arme de foc subansamblele şi dispozitivele ce, găsindu-se în acelaşi loc, pot fi montate cu uşurință, rezultând, în mod efectiv, o armă de foc care să fie folosită ca atare.

Împrejurările de loc şi timp ce caracterizează desfăşurarea activităţii ilicite

Ca principiu, legiuitorul nu a impus condiții de loc şi de timp sub aspectul întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor, prevăzută şi pedepsită de art. 406 din Codul

---

362 N.A. – definiția armelor ascunse nu este conținută de Legea 295/2004. întrucât pentru precizia demersului ştiințific apreciez că este necesară o definiție cât mai larg acceptată, am considerat oportun acceptarea definiției din veche lege – Legea 17/1996

363 În acelaşi sens a se vedea şi V. Dobrinoiu, N. Conea – Drept Penal, Partea specială, vol. II, Teorie şi practică judiciară, Edit. Lumina Lex Bucureşti 2000, pag. 282

364 V. Dobrinoiu, N. Conea – op. cit. pag.283

penal. Existența celei de a trei-a componente a formei agravate a traficului cu arme de foc este condiționată de realizarea unor condiții ce țin de sistemul de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită – aceasta trebuie să se desfăşoare în incinta unui local al autorităților publice[365] sau al unei instituții publice[366], la locul şi timpul desfăşurării unei întruniri publice sau în localuri de alegeri.

Cu privire la localurile autorităților publice şi instituțiilor publice, anchetatorii vor fi în fața unor fapte de o gravitate deosebită, având în vedere că portul de arme, fără drept, se face în incinta unor clădiri în care îşi desfăşoară activitatea – ca exemplu – Parlamentul României, Consiliul Legislativ, Guvernul, administrația publică centrală şi locală, forțele armate, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, instanțele judecătoreşti, Ministerul Public, Curtea de Conturi, Consiliul Economic şi Social, Curtea Constituțională – dacă este să facem referire numai la ceea ce instituie Constituția României ca fiind autorități publice.

În ceea ce priveşte întrunirea publică, pentru a caracteriza sistemul de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită – întrucât nu există o definiție legală a noțiunii – este utilă o trimitere la prevederile Codului Penal şi ale Legii 60/1991, republicată.

Astfel, Codul penal, la art. 168, definind fapta săvârşită în public arată:

Fapta se consideră săvârşită în public atunci când a fost comisă:

a) într-un loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nici o persoană;

b) în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane;

c) în loc neaccesibil publicului, însă cu intenția ca fapta să fie auzită sau văzută şi dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane;

d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relațiilor dintre persoanele participante.

Legea 60/1991, pertinent problemei arată – la art. 1 – că: libertatea cetățenilor de a-şi exprima opiniile politice, sociale sau de altă natură, de a organiza mitinguri, demonstrații, manifestații, procesiuni şi orice alte întruniri şi de a participa la acestea este garantată prin lege; asemenea activități putându-se realiza numai paşnic şi fără nici un fel de arme. Adunările publice – mitinguri, demonstrații, manifestații, competiții sportive, procesiuni şi altele asemenea – ce urmează să se desfăşoare în piețe, pe căile publice ori în alte locuri în aer liber, se pot organiza numai după declararea lor prealabilă în condițiile prevăzute de lege.

De asemenea, important pentru anchetă este şi faptul că la art. 29 din Legea 60/1991 se prevede o infracțiune prin care este incriminată introducerea sau portul, de către persoanele participante în locurile destinate desfăşurării adunărilor publice, al armelor de orice fel, materialelor explozive sau incendiare,

---

[365] N.A. – în sens comun, potrivit D.E.X., prin autoritate publică se înțelege un organ al puterii de stat competent să ia măsuri şi să emită dispoziții cu caracter obligatoriu.

[366] N.A. – în sens comun, potrivit D.E.X., prin instituție publică se înțelege un organ sau organizație de stat, care desfăşoară activități din domeniul conducerii statului sau al serviciilor publice prin care nu contribuie la producția sau circulația produsului social.

substanțelor iritant-lacrimogene sau cu efect paralizant ori al altor asemenea materiale, substanțe sau obiecte.

În anchetarea unei infracțiuni ce are ca obiect juridic regimul armelor, întrunirea publică, ca noțiune de interpretarea căreia depinde întrunirea elementelor constitutive ale unei forme agravate, trebuie să depăşească ceea ce este reglementat pertinent noțiunii de adunare publică; portul de arme este o activitate deosebit de periculoasă, cu consecințe ce scapă de sub orice control, şi atunci când este desfăşurată la întruniri care nu sunt declarate şi care nu respectă condițiile legale impuse pentru organizarea şi desfăşurarea adunărilor publice de către Legea 60/1991. Totuşi, pentru precizie, apreciez oportun ca anchetatorul să accepte unele criterii pentru declararea sistemului spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită ca fiind de referință pentru ceea ce se poate accepta ca fiind întrunire publică. Astfel, trebuie observate şi prevederile Codului Penal – arătate mai sus – în legătură cu fapta săvârşită în public.

Concluzionând, apreciez că portul de arme, fără drept, de desfăşoară la întruniri publice atunci când una sau mai multe persoane poartă arme în timpul în care una sau mai multe persoane îți exprimă opinii politice, sociale sau de altă natură, <u>într-un loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului; în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane; într-un loc neaccesibil publicului, însă cu intenția ca fapta să fie auzită sau văzută şi dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane; într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relațiilor dintre persoanele participante.</u>

În ceea ce priveşte portul de arme, fără drept, în <u>localuri de alegeri</u>, activitatea ilicită se desfăşoară în timpul consultării electoratului cu ocazia desfăşurării alegerilor locale, generale, pentru desemnarea preşedintelui României, pentru adoptarea Constituției României, pentru adoptarea unor modificări ale acesteia ori cu alte prilejuri stabilite prin lege organică.

Nedepunerea armei sau a muniției, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilității permisului, ca activitate ilicită trebuie circumscrisă procedurii de încetare şi suspendare a dreptului de deținere a armelor.

Astfel, în conformitate cu prevederile Legii 295/2004 dreptul de deținere a armelor se pierde, dacă titularul se află în una dintre următoarele situații:

a) nu mai dovedeşte necesitatea procurării armelor, în funcție de destinația acestora, prin documente justificative; a fost condamnat, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru infracțiuni comise cu intenție; prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente; a săvârşit vreuna dintre contravențiile pentru care legea prevede revocarea dreptului de procurare, deținere sau, după caz, port şi folosire a armelor;

b) nu se prezintă, fără motive întemeiate, la viza permisului de armă, în interval de 1 an de la împlinirea termenului legal de 5 ani la organul de poliție competent teritorial, în perioada stabilită prin ordin al inspectorului general al Poliției Române;

c) a decedat sau a fost declarat dispărut prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă;

d) a săvârşit două contravenţii prevăzute legea privind regimul armelor şi al muniţiilor sau o contravenţie pentru care legea prevede încetarea dreptului de deţinere a armelor, precum şi dacă a săvârşit o infracţiune la regimul armelor şi al muniţiilor;

e) titularul renunţă să mai deţină armele înscrise în permis;

f) se constată faptul că titularul a folosit armele deţinute în afara unui poligon special amenajat şi autorizat, în afara unor împrejurări care presupun legitima apărare ori realizarea scopurilor pentru care a fost autorizat;

g) titularul pleacă definitiv din România sau pierde cetăţenia română;

h) titularul nu mai are calitatea de vânător, colecţionar de arme, sportiv sau antrenor de tir, care a condiţionat acordarea dreptului de deţinere sau, după caz, de port şi folosire a armelor;

i) titularul a pierdut armele sau acestea i-au fost sustrase în împrejurări imputabile acestuia.

Suspendarea dreptului de deţinere a armelor se dispune în următoarele situaţii:

1) titularul este învinuit sau inculpat în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenţie, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an;

2) titularul nu mai este apt din punct de vedere psihologic şi medical sau suferă de alte afecţiuni stabilite prin ordin al ministrului sănătăţii, care ar putea pune în pericol propria viaţă sau a altora, dacă ar deţine sau ar folosi arme şi muniţii;

3) titularul a săvârşit una sau mai multe contravenţii pentru care legea prevede sancţiunea contravenţională complementară a suspendării dreptului de deţinere a armelor.

Atunci când organul de poliţie competent constată unul din cazurile arătate retrage permisul de armă – urmând să dispună anularea sau retragerea permisului de armă – iar titularul este obligat să facă dovada faptului că a depus armele la un armurier autorizat, cu excepţia situaţiei în care armele se ridică de către organele de poliţie. Chiar în condiţiile în care anularea sau retragerea permisului de armă sunt supuse controlului judecătoresc – potrivit Legii nr. 29/1990, cu modificările ulterioare – deţinătorul armelor este obligat ca, în termen de 10 zile de la data la care i-a fost adusă la cunoştinţă măsura anulării sau retragerii permisului de armă, să depună armele la un armurier autorizat, în vederea înstrăinării sau depozitării, cu excepţia situaţiilor în care acestea sunt ridicate de organul de poliţie competent, exercitarea căilor de atac prevăzute de lege, împotriva măsurii de anulare a dreptului de deţinere a armelor, nu suspendă obligaţia persoanei de a depune armele la un armurier autorizat.

Nedepunerea armei sau a muniţiei, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilităţii permisului – ca formă infracţională, în condiţiile actualei reglementări – este condiţionată de depăşirea termenului de 10 zile de la data la care organul de poliţie competent i-a adus la cunoştinţă titularului măsura anulării sau retragerii permisului de armă. Termenul se calculează în conformitate cu legea procesual penală, neluându-se în calcul ziua în care i se

aduce la cunoştinţă titularului permisului de armă decizia organului de poliţie competent şi nici cea în care expiră termenul, infracţiunea consumându-se, în cazul de faţă, în ziua imediat următoare celei de a zece-a din ziua de după cea în care s-a făcut comunicarea.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite

Legiuitorul, ca principiu, nu a impus o anumite calitate pentru subiectul activ, putând fi orice persoană responsabilă penal, participaţia penală fiind posibilă în forma instigării şi a complicităţii. O excepţie, reprezintă cazul componentei ce are ca obiect conduita persoanei ce nu depune arma la un armurier autorizat în termen de 10 zile de la comunicarea măsurii anulării sau retragerii permisului de armă, caz în care subiect activ poate fi doar o persoană ce a fost autorizată să deţină armă sau arme cu muniţia aferentă, dar, care, în noile condiţii, ignoră prevederile legale.

De subliniat că deţinerea, portul, înstrăinarea şi nepredarea armelor exclud coautoratul, infracţiunea fiind săvârşită în nume propriu[367]. Nedepunerea armei sau a muniţiei se poate săvârşi doar în calitate de autor. Fiind o infracţiune omisivă, principial, nu poate intra în discuţie coautoratul sau complicitatea materială, existând, totuşi, opinii[368] potrivit cu care participaţia ar putea fi posibilă şi sub forma coautoratului ori chiar sub toate aspectele – de interes pentru anchetă putând deveni aici instigatorul ori instigatorii, persoane ce, foarte posibil, pe lângă săvârşirea unei infracţiuni la regimul armelor şi muniţiilor sunt interesaţi în săvârşirea unor alte infracţiuni, de data aceasta, prin intermediul, folosind armele şi muniţiile.

Cum acţiunile pertinente traficului cu arme presupun un număr mare de persoane implicate, ancheta va fi interesată în lămurirea participaţiei fiecărei persoane, ce acţiuni a desfăşurat care este contribuţia în pregătirea, desfăşurarea şi valorificarea activităţii ilicite, iar în condiţiile apartenenţei la o grupare organizată, care este poziţia şi sarcinile în cadrul grupării.

Practica organelor judiciare a scos în evidenţă faptul că, frecvent, activitatea ilicită specifică săvârşirii infracţiunii de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor este desfăşurată de către persoane:

— care au săvârşit sau se pregătesc să săvârşească infracţiuni folosind arme de foc;

— braconieri;

— persoane dispuse să obţină venituri ilicite din prestarea unor activităţi ilegale – în cazul de faţă din repararea armelor de foc în cadrul unor ateliere clandestine;

— dezertori sau evadaţi;

— persoane implicate în diverse activităţi de trafic – cu droguri, precursori, materiale nucleare, arme chimice, persoane, etc.

— persoane interesate de activităţile de trecere ilegală a frontierei române ori a altei ţări;

---

[367] N.A. – în acelaşi sens a se vedea V. Dobrinoiu, N. Conea – op. cit. pag.283

[368] O. Loghin, T. Toader – Drept Penal partea specială, ediţia a III a revăzută şi adăugată, Casa de presă Şansa, Bucureşti 1997, pag. 331; Ioana Vasiu – Drept Penal român – Partea specială. Vol. II, Cluj-Napoca pag. 411

– persoane autorizate, inițial, să procure, să dețină, să poarte şi să folosească arme şi care din diferite cauze au pierdut dreptul să procure, să dețină să poarte şi să folosească arme.

Concursul de infracţiuni – legătura activităţii ilicite cu structuri infracţionale organizate

În ceea ce priveşte consecințele desfăşurării activității ilicite, infracțiunea de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor este o infracțiune de pericol, săvârşirea infracțiunii, în modul caracteristic fiecărei componente sau forme analizate în această secțiune, induce o stare de pericol pentru relațiile sociale a căror formare şi normală desfăşurare implică respectarea riguroasă a regimului legal al armelor de foc şi munițiilor – relații privitoare la un complex larg de valori ocrotite precum: menținerea ordinii publice, a securității sociale, ocrotirea vieții, integrității sau sănătății persoanelor, avutului public sau privat, etc. avute în vedere la conturarea obiectului juridic al acestei infracțiuni.

Practica organelor judiciare a scos în evidență faptul că, în cea mai mare parte a cazurilor, infracțiunea prevăzută de art. 406 din Codul penal se săvârşeşte în concurs cu o gamă largă de alte infracțiuni.

Astfel, procurarea ilicită a armelor şi muniții are ca sursă furturi sau tâlhării din locurile de depozitare; furturi sau tâlhării din poligoanele folosite pentru antrenarea personalului autorizat să folosească arme; desfăşurarea de operațiuni cu arme şi muniții de proveniență ilicită de către armurierii autorizați; contrabanda calificată cu arme şi muniții; confecționarea de arme artizanale.

Folosirea ilicită a armelor şi munițiilor se face în legătură cu desfăşurarea unor activități pertinente infracțiunilor împotriva persoanelor şi proprietății; activităților de trafic cu arme, droguri, materii explozive, materiale nucleare şi alte materii radioactive, persoane, organe, opere de artă, etc. pentru a asigura măsurile de siguranță necesare, desfăşurării „în linişte" a acestora; creşterii sentimentului de putere şi încredere în gruparea organizată pentru săvârşirea de infracțiuni, oferirea de argumente pentru a nu încerca să înşele încrederea grupării; etc.

Valorificarea activității ilicite poate conduce, în ultimă instanță, la săvârşirea în concurs real a unor infracțiuni precum cele de înşelăciune, evaziune fiscală sau spălare de bani murdari.

O subliniere este necesară, aici, cu privire la legătura dintre săvârşirea de infracțiuni la regimul armelor şi munițiilor şi terorismul practicat la nivel internațional ori național, acesta, din urmă fiind de neconceput fără folosirea armelor şi munițiilor deținute şi traficate ilicit.

Cauzele, condiţiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracţiunilor

Lămurirea acestei probleme este deosebit de importantă atât pentru extinderea cercetărilor cu privire la acele conduite care au favorizat, înlesnit, etc. săvârşirea de infracțiuni la regimul armelor şi munițiilor – în măsura în care acestea întrunesc elementele constitutive ale vreunei infracțiuni, cât şi pentru luarea unor măsuri de prevenire punctuale la obiectivele sau rutele sensibile sau la nivel general.

De subliniat, aici, este că activitățile ce pot fi desfăşurate cu arme şi muniții sunt strict reglementate, legea – în primul rând legea privind regimul armelor şi munițiilor şi regulamentul de aplicare a acesteia – prescrie cu exactitate modul în care poate fi desfăşurată fiecare acțiune, în parte. Orice încălcare a prevederilor legale, pe lângă faptul că atrage o anumită sancțiune juridică, se constituie într-un element favorizator al săvârşirii de infracțiuni la regimul armelor şi munițiilor.

6.2.2. Particularităţile principalelor activităţi ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului

Cu privire la particularitățile activităților ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului, apreciez ca necesară expunerea unor observații în legătură cu:

* constatarea infracțiunii flagrante;
* cercetarea la fața locului;
* efectuarea percheziției;
* verificarea şi ridicarea de înscrisuri;
* dispunerea de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize criminalistice;
* ascultarea martorilor;
* ascultarea învinuitului/inculpatului.

Constatarea infracţiunii flagrante.

Înainte de toate, trebuie observat că organele judiciare ori funcționari ai altor instituții cu atribuții de control în diverse domenii ale vieții sociale pot constata desfăşurarea unor activități ilicite ce pot întruni elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor atât în urma unei atente şi necesare pregătiri cât şi ca urmare a desfăşurării unor activități de rutină, mai degrabă cu scop de prevenție generală decât având ca obiectiv constatarea săvârşirii de infracțiuni – situație în care se exclude, ca principiu, orice activitate prin care să se poată pregăti constatarea.

Pregătirea acestei activități presupune o analiză detaliată a fiecărui element ce poate influența desfăşurarea în teren a activităților specifice, orice ignoranță sau neglijență putând conduce, în mod nemijlocit, la escaladarea situației cu consecința punerii în pericol a vieții, integrității corporale sau sănătății membrilor echipei ce desfăşoară constatarea în flagrant şi a altor persoane prezente la fața locului, generarea de prejudicii de natură materială, etc.

În ceea ce priveşte alegerea locului şi timpului în care poate fi desfăşurată constatarea, desfăşurând activitățile pregătitoare, se poate opta pentru orice sistem de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară acțiunile incriminate de către legiuitor – deținerea, portul, confecționarea, transportul, precum şi orice operații privind circulația armelor de foc şi munițiilor – relevant pentru încadrarea juridică şi tragerea la răspundere penală fiind constatarea începerii

efectuării oricăreia dintre activitățile incriminate[369], neinteresând dacă a fost săvârşită doar una ori mai multe dintre activitățile incriminate.

Din considerente ce țin de managementul anchetei, de eficiența şi impactul social al activităților desfăşurate de către organele abilitate ale statului şi al rezultatelor acestor activități, consider că trebuie să existe preocuparea pentru a desfăşura activități de constatare în flagrant numai în anumite condiții, printre cele mai importante care trebuie avute în vedere la fundamentarea deciziei de a desfăşura o astfel de activitate fiind următoarele:

→ activitatea ilicită nu poate fi întreruptă în alt mod şi, în urma unui riguros proces de evaluare a riscurilor, a rezultat că întreruperea activității ilicite într-un asemenea mod a devenit oportună;

→ să permită identificare cât mai multor persoane implicate în pregătirea, desfăşurarea şi valorificarea produsului activității ilicite;

→ să permită documentarea unui segment cât mai mare din aşa numitul iter criminis[370] – drumul infracțiunii, corespunzător perioadei externe a săvârşirii infracțiunii ce începe din momentul în care persoana care a luat hotărârea de a săvârşi o infracțiune păşeşte la prima manifestare externă prin care se tinde la înfăptuirea rezoluției infracționale şi sfârşeşte la momentul când activitatea fizică voită, în baza hotărârii luate, a ajuns la punctul său final şi, de asemenea, s-a produs rezultatul în dimensiunile sale definitive[371];

→ să prezinte cele mai puține riscuri pentru viața, integritatea ori sănătatea persoanelor, pentru prejudicierea unor interese fireşti şi legale ale cetățenilor;

→ să poată conduce la încetarea întregii activități ilicite, în măsura în care aceasta are o anumită amploare ce excede segmentului care poate fi constatat în flagrant – aşa cum este cazul activităților ilicite desfăşurate de grupări ale grimei organizate;

→ să poată oferi premisele necesare dezvoltării anchetei în direcția descoperirii tuturor împrejurărilor în care armele de foc au fost folosite sau urmează să fie folosite;

În ceea ce priveşte documentarea activității ilicite, o abordare profesionistă a lucrurilor presupune cunoaşterea obligatorie a unor date despre persoanele implicate, despre natura şi cantitatea de arme şi muniții asupra cărora poartă activitatea ilicită. Astfel, atunci când se pregăteşte constatarea în flagrant este importantă obținerea de date referitoare la:

- numărul şi identitatea persoanelor implicate în desfăşurarea fiecăreia dintre activitățile incriminate de legiuitor, dacă acestea aparțin unor grupuri socio-profesionale sau etnii minoritare în zona în care urmează să se desfăşoare constatarea în flagrant;

---

[369] N.A. – de observat că fiecare dintre activitățile incriminate prin infracțiunea de nerespectare a regimului armelor şi muniților sunt susceptibile de o continuare în timp

[370] A se vedea şi V. Dobrinoiu, Gh. Nistoreanu şi colectivul în Drept Penal, Partea Generală, Editura Didactică ş Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1992, pag.122-126

[371] N.A. – aici este cazul să fie avută în vedere o nuanță de relativitate dat fiind faptul că, în unele cazuri, rezultatul săvârşirii unei infracțiuni poate cunoaşte o dezvoltare în timp, fiind posibilă ajungerea la o amploare nebănuită în momentul desfăşurării activității ilicite ori al constatării, în flagrant sau nu, a acesteia. De exemplu, pertinent la problematica analizată, armele au fost folosite sau urmează să fie folosite la săvârşirea uneia sau a mai multor infracțiuni contra persoanei ori la acte de terorism, etc.

- pregătirea, abilitățile, deprinderile şi modul cum reacționează persoanelor implicate în situații de criză;
- dacă în rândul persoanelor implicate sunt indivizi care au mai fost cercetați, judecați sau condamnați pentru săvârşirea unor infracțiuni la regimul armelor sau pentru infracțiuni săvârşite cu violență;
- cercul social frecventat de aceste persoane, natura relațiilor, dacă este posibil sau nu ca alte persoane să intervină, eventual, violent în scopul aplicării de pedepse ori pentru a le asigura scăparea;
- tipul armelor, dacă sunt sau nu însoțite de muniția aferentă, dacă sunt armate, cum sunt ambalate, dacă există posibilitatea să fie folosite facil, dacă sunt depozitate la un loc ori în locuri diferite;
- proveniența armelor şi munițiilor, dacă s-au făcut modificări constructive ori de altă natură, dacă şi în ce condiții au fost folosite, scopul urmărit prin folosirea acestora;
- dacă armele şi munițiile sunt ascunse, caracteristicile locurilor de ascundere, măsura în care activitatea de constatare în flagrant va include şi suprafața domiciliilor unor persoane, sediilor sau a altor locuri unde îşi desfăşoară activitatea persoane juridice ori autorități publice.

Dacă cu ocazia desfăşurării unor activități pregătitoare – se pot face analize, se pot evalua riscuri, se pot lua măsuri oportune pentru formarea unei echipe cu un număr adecvat de membri, alocarea unei grupe suplimentare de intervenție, dotarea cu mijloace tehnice şi de intervenție adecvate, planificarea intervenției într-un sistem spațiio-temporal adecvat, stabilirea unor mijloace de transport, de ambalare, unor locuri de depozitare a armelor şi munițiilor descoperite, etc. – atunci când armele şi munițiile ce constituie obiectul material al infracțiunii sunt descoperite cu ocazia desfăşurării unor activități de rutină – cum sunt controalele – ori a unor activități care au alt scop declarat, este exclusă orice activitate prin care să se poată pregăti constatarea în flagrant.

Ce este de făcut sau ce poate fi făcut într-o asemenea situație? Nu cumva lipsa de diligență, o atitudine detaşată poate pune în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea funcționarilor publici ori a altor persoane aflate în zonă ce pot fi rănite sau ucise prin folosirea armelor de foc şi a munițiilor ori luate ostatice de către infractori pentru a-şi asigura scăparea?

Desigur că, se poate recomanda echilibru desăvârşit în orice gest sau acțiune, raționament ascuțit, prezență de spirit, îndemânare în aplicarea procedeelor de imobilizare şi în folosirea propriului armament din dotare şi alte asemenea.

Practic, în opinia mea, orice funcționar public – funcționar specializat cu atribuții de control, polițist, procuror, etc. – are ca principală sarcină, în condițiile desfăşurării unor activități, în condiții de loc, timp şi persoane, catalogate ca fiind de risc, observarea acelor indici de suspiciune, de natură a pune la îndoială buna credință a persoanelor cu care intră în contact. O stare de nervozitate nejustificată, un comportament arogant, sfidător, nerespectarea indicațiilor date de către funcționar în vederea efectuării controlului corporal sau al mijloacelor de transport, o atitudine prea prietenoasă, incoerența gesturilor şi exprimării, lipsa de reacție, mimică ori gesturi de natură a pregăti folosirea armelor de foc, etc. sunt împrejurări care pot fi catalogate drept indici de

suspiciune la constatarea cărora funcționarul trebuie să-şi adapteze comportamentul situației, ce devine de pericol cu posibilitatea scăpării de sub control.

Ca regulă, îmi permit să recomand ca atunci când datorită împrejurărilor de fapt există posibilitatea reală ca situația să scape de sub control, să degenereze în conflict deschis cu folosirea de o parte şi de alta a armelor, funcționarii să adopte o poziție degajată de natură a calma situația, la nevoie, chiar să renunțe la control, să accepte mită sau să dea de înțeles că pot accepta, să dea de înțeles că sunt alte lucruri „cu adevărat importante" fiind prea preocupați şi absorbiți de acestea pentru a insista „în mod deranjant" în a controla persoane şi locuri în situația dată. Nu poate fi vorba despre o renunțare, despre a tolera desfăşurarea şi proliferarea activității ilicite, despre a pactiza cu infractorii, ci despre o atitudine oportună, necesară în condițiile date. Este prea importantă viața, integritatea corporală şi sănătatea, atât a funcționarilor publici cât şi a altor persoane care se găsesc conjunctural în zonă, pentru a accepta riscuri ce nu pot fi acceptate. Activitatea ilicită urmează a fi supravegheată operativ prin mijloace adecvate, ales un moment şi un loc oportun, formată o echipă superioară – ca număr şi dotare – infractorilor, după care se va acționa cu mari şanse de succes.

Desfăşurarea propriu-zisă a activității de constare în flagrant se va desfăşura conform regulilor generale, însă, va fi guvernată de precauție. Totul va fi pregătit şi desfăşurat astfel încât să fie evitat orice risc, pericolele fiind mari şi putând apare în orice moment.

O problemă importantă care apare de fiecare dată când se desfăşoară a activitate, a organelor abilitate ale statului, în desfăşurarea căreia există riscul ca viața, integritatea corporală ori sănătatea persoanelor să fie pusă în pericol, constă în crearea şi acceptarea unei ierarhii, a unei priorități în ceea ce priveşte ocrotirea persoanelor sau categoriilor de persoane – categorii distincte putând fi constituite în funcție de gradul de implicare în desfăşurarea activității ilicite: făptuitori, membrii echipei ce efectuează constatarea în flagrant, alte persoane aflate întâmplător în zonă ori venite din curiozitate sau/şi dintr-un sentiment de solidaritate cu făptuitorii sau ca urmare a unei ostilități declarate față de orice activitate desfăşurată de către poliție sau alte organe ale statului. Pot fi emise diferite opinii: mai importanți sunt funcționarii statului, mai importante sunt persoanele care nu au nici un fel de amestec în activitatea ilicită, mai importanți sunt copii, femeile gravide, persoanele cu diferite handicapuri fizice ori psihice, persoanele aparținând unor minorități sau – din contră – majorității, etc.

Orice prioritate este, cel puțin, inoportună – a accepta că dreptul la viață, integritate corporală, sănătate al unei persoane ori al unei categorii de persoane este mai important decât al altuia ori al alteia, deci nesocotirea drepturilor fundamentale în cazul unor persoane este un mod e a gândi ce trebuie să fie străin pentru planificarea şi desfăşurarea activității de constatare în flagrant a infracțiunilor, în general, şi a infracțiunilor la regimul armelor şi munițiilor, în special. Fiecare persoană este importantă, fiecare persoană se bucură de exercițiul unor drepturi fundamentale garantate prin Constituția României şi întreaga legislație subsecventă, prin sistemul de convențiile, acorduri şi tratate internaționale la care România este parte. Pregătirea şi desfăşurarea constatării în flagrant trebuie să se facă în respectul drepturilor fundamentale ale

persoanelor. Forța, folosirea armamentului, desfăşurarea de acțiuni care să se soldeze cu suprimarea vieții uneia sau a mai multor persoane, cu crearea de pagube materiale, cu tulburarea gravă a climatului social dintr-o comunitate sau alte asemenea urmări grave, nu pot fi acceptate decât ca excepții absolut regretabile, nişte eşecuri ale profesionalismului şi rațiunii, pentru care cei răspunzători trebuie să dea socoteală.

În legătură cu desfăşurarea activității ilicite, printre cele mai importante elemente de interes pentru anchetă sunt următoarele:

- constatarea şi materializarea procedurală a acțiunilor desfăşurate de către fiecare persoană aflată în câmpul infracțional, înainte de începerea, pe parcursul şi după încetarea primelor activități specifice constatării în flagrant: luarea măsurilor necesare pentru întreruperea activității ilicite, dezarmarea, identificarea, controlul corporal şi ascultarea fiecărei persoane implicate în activitatea ilicită;
- existența armelor şi munițiilor, poziția şi descrierea acestora;
- dacă armele de foc şi munițiile descoperite cu prilejul desfăşurării activităților specifice constatării în flagrant au fost folosite înainte ori în timpul constatării împotriva funcționarilor publici;
- dacă a fost pusă în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea vreuneia dintre persoanele prezente al fața locului ca urmare a activităților desfăşurate de către făptuitori, de către membrii echipei care a făcut constatarea;
- numărul şi identitatea persoanelor rănite sau ucise, împrejurările exacte în care au survenit aceste urmări, persoanele care şi modul cum a fost acordat primul ajutor;
- pagubele materiale create prin desfăşurarea activității ilicite ori prin intervenția organelor judiciare, măsurile luate pentru limitarea lor şi persoanele care au avut de suferit;

Ajungând aici, îmi permit să observ că nu poate fi considerată epuizată problematica legată de particularitățile constatării în flagrant a infracțiunilor de nerespectarea regimului armelor şi munițiilor fără a face referiri şi la înregistrările de sunet şi imagine. Desigur că acestea sunt necesare, desigur că este necesară folosirea unei dotări tehnice adecvate şi a personalului calificat; problema constă în a stabili ce trebuie înregistrat şi, eventual, cum se poate face acestea.

Pentru a documenta şi a completa, în mod adecvat, constatarea în flagrant sunt necesare:

- înregistrări de imagine care să orienteze geografic şi criminalistic locul desfăşurării activității ilicite şi al efectuării constării în flagrant;
- înregistrări de imagine care să surprindă locul desfăşurării activității ilicite şi al efectuării constării în flagrant în plenitudinea sa, cu toate reperele caracteristice;
- înregistrări de sunet şi imagine care să ilustreze modul de desfăşurare al activității ilicite – interesează atât acțiunile caracteristice cât şi urmările acestora;
- înregistrări de sunet şi imagine care să prezinte modul de acțiune al echipei destinată pentru constatarea în flagrant, în condițiile desfăşurării complexului de acțiuni necesar pentru încetarea acțiunii ilicite şi modul cum au

reacționat celelalte persoane prezente la fața locului – făptuitorii şi posibilii martori oculari;

- înregistrări de sunet şi imagine focalizate pe rezultatul intervenției echipei – pagube materiale, persoanele rănite ori ucise, cum s-a acordat şi cine a acordat primul ajutor medical;
- înregistrări de sunet şi imagine care să fixeze modul cum s-au desfăşurat cercetarea la fața locului, identificarea, percheziția corporală şi ascultarea persoanelor implicate;
- înregistrări de imagine care să aibă ca obiect armele şi munițiile asupra cărora a purtat activitatea ilicită – modul cum erau, purtate, ținute, depozitate, transportate, elementele de identificare, eventualele urme ce au fost descoperite pe acestea, pe ambalaje ori mijloace de transport;
- înregistrări de imagine cu locul în care a avut loc constatarea în flagrant după terminarea activității, dacă s-a restabilit situația anterioară, aşa-numita normalitate specifică.

Aşa cum se poate constata, problemele nu sunt şi nici nu au cum să fie simple, în componența echipei fiind necesar să existe cel puțin un membru care să aibă ca principală efectuarea înregistrărilor de sunet şi imagine. Am făcut referire la cel puțin un specialist acceptând că, adesea, unul singur este prea puțin, fiind multe stări de fapt şi aspecte ale activității echipei de constatare în flagrant care trebuie înregistrate. Mai mult, pot fi activități care se desfăşoară în acelaşi timp, ca să nu mai facem referire la faptul că amploarea elementelor acționale ale activității ilicite şi intervenției echipei de constatare pot depăşi posibilitățile de înregistrare ale unui singur operator.

Cercetarea la fața locului

Gândită într-o logică firească, desfăşurarea cercetării la fața locului în cadrul investigării criminalistice a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor va fi subsecventă constatării în flagrant. În mod practic, odată cu obținerea unor informații rezonabile cu privire la modul în care a fost pregătită şi desfăşurată activitatea ilicită se poate trece la efectuarea unor activități specifice de căutare în perimetre pe care se presupune, în mod întemeiat, că vor fi descoperite urme şi mijloace materiale de probă care să contribuie la elucidarea tuturor împrejurărilor cauzei. Astfel, exemplificativ, vor fi avute în vedere[372]:

- locurile unde au fost ascunse sau depozitate armele şi munițiile clandestine şi împrejurimile acestora;
- suprafețele pe care îşi desfăşoară activitatea atelierele de reparat arme – atât încăperile în care sunt amplasate utilaje şi se desfăşoară, nemijlocit operațiunile de reparare cât şi anexele unde sunt depozitate materiale, piese de schimb, etc.;
- mijloacele de transport, locurile unde s-au desfăşurat operațiuni de încărcare/descărcare a armelor şi munițiilor, locurile unde au fost staționate temporal ori sunt staționate în mod obişnuit mijloacele de transport;

372 A se vedea şi V. Berchesan, Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit Paralela 45, Pitești, 2000, pag. 140-141

◊ locurile unde au fost asamblate armele şi muniţiile – în măsura în care armele şi muniţiile sunt traficate pe distanţe mari este preferat transportul lor pe subansamble pentru ca operaţiunea să poată fi mai uşor disimulată;

◊ locurile unde au fost construite armele artizanale;

◊ locurile în care au fost făcute trageri, experimentale sau pentru pregătirea trăgătorilor, cu arme şi muniţii deţinute clandestin;

◊ locurile în care au fost desfăşurate activităţi ilicite prin folosirea de arme şi muniţii clandestine;

◊ locurile unde au fost abandonate armele şi muniţiile după folosirea lor ilegală ori ca urmare a sesizării şi intervenţiei funcţionarilor de poliţie ori ai altor instituţii abilitate.

Dincolo de respectarea regulilor generale de tactică criminalistică în materia cercetării la faţa locului, ca elemente specifice, consider că trebuie subliniate:

- căutarea, descoperirea şi manipularea cu precauţie a armelor şi muniţiilor;
- acordarea unei atenţii deosebite descoperirii şi exploatării urmelor de miros şi a urmelor secundare ale tragerilor cu armele de foc;
- căutarea, descoperirea şi exploatarea, în interesul anchetei, a altor categorii de urme care să conducă la identificarea persoanelor implicate şi la lămurirea tuturor aspectelor ce caracterizează desfăşurarea activităţii ilicite – urme papilare, urme biologice, urme ale instrumentelor folosite la manipulare, urme ale substanţelor folosite pentru gresare, microurme, etc.;
- utilizarea obligatorie, şi aici, a înregistrărilor de sunet şi imagine pentru documentarea desfăşurării activităţilor de căutare şi a rezultatelor acestora[373], focalizându-se pe elementele specifice de identificare a armelor şi muniţiilor, pe starea acestora şi urmele descoperite pe suprafaţa lor;
- ridicarea în vederea examinărilor de laborator, atât a armelor şi muniţiilor cât şi a pieselor ori anexelor descoperite, cu deosebită grijă – ambalarea fiind făcută în incinte căptuşite cu materiale moi care să permită conservarea tuturor urmelor;
- evitarea desfăşurării oricăror operaţiuni cu armele de foc şi muniţiile descoperite de natură a provoca accidente ori distrugerea urmelor care s-ar putea afla pe acestea.

Efectuarea de percheziţii

Trebuie observat că efectuarea de percheziţii – domiciliară sau la locul unde îşi desfăşoară activitatea o persoană juridică – poate fi privită, atât ca o activitate care poate sta la originea unei constatări în flagrant ori a unei cercetări la faţa locului, cât şi ca o activitate care să succeadă, uneia sau a alteia, dintre cele două, bazată pe datele de anchetă obţinute ca urmare a desfăşurării acestora ori ca urmare a folosirii anchetatorilor sub acoperire sau a altor surse de informaţii.

Cum esenţial pentru percheziţie este activitatea de căutare, în context devine foarte important a se specifica ce se caută şi unde. În mod normal se caută, în primul rând, armele şi muniţiile asupra cărora poartă activitatea ilicită.

---

373 Pentru detalii a se vedea şi G.I. Olteanu, Consideraţii privind tactica cercetării la faţa locului, it Code – cărţi online, 2004, pag. 120-124

La fel de importante pentru anchetă pot fi ambalajele; instrucțiunile de întreținere; dispozitivele suplimentare de ochire sau de amortizare a zgomotelor şi anexele folosite pentru curățarea armelor; înscrisurile ce atestă proveniența armelor şi muniților, operațiunile în curs de desfăşurare cu acestea, modul în care se fac plățile, cum se valorifică sumele de bani obținute, cum se împarte profitul între participanții la desfăşurarea activității ilicite; trofeele de vânat obținute prin braconare; bunurile obținute ca urmarea a folosirii armelor de foc şi muniților la săvârşirea de infracțiuni.

Particularitățile activităților de căutare, locurile în care se vor desfăşura acestea, mărimea, pregătirea şi dotarea echipei care se va deplasa în teren pentru desfăşurarea percheziției depind în mod esențial de amploarea activității ilicite – este vorba despre activități izolate care ca obiect o singură armă şi muniția aferentă, este vorba despre desfăşurarea de operațiuni interzise, la anumite intervale de timp, cu cantități mici de arme şi muniții (câteva unități) sau este cazul unor activități cu o anumită amploare care pot pune în pericol siguranța națională ori reprezintă suportul pentru alte activități ilicite deosebit de periculoase.

În pregătirea activității va trebui să se acorde o atenție deosebită cunoaşterii locurilor unde urmează să se desfăşoare percheziția şi persoanelor ce dețin controlul asupra acestora. Activitățile practice au scos în evidență şi necesitatea cunoaşterii şi evaluării riscurilor în raport cu manifestările persoanelor care, în mod obişnuit, pot fi găsite în incinta locurilor unde urmează să se desfăşoare percheziția.

Cunoaşterea topografiei locurilor, pe lângă importanța pe care o are pentru planificarea şi desfăşurarea blocării perimetrului şi activităților de căutare, prezintă importanța şi sub aspectul includerii în echipă a unor specialişti cu dotarea tehnică adecvată pentru descoperirea, deschiderea şi explorarea ascunzătorilor ce sunt folosite adesea de către făptuitori pentru inducerea în eroare a celor ce desfăşoară percheziția.

În ceea ce priveşte locurile unde vor fi concentrate activitățile de căutare, trebuie acceptat că, atunci când este vorba despre mai multe arme cu sau fără muniția necesară, depozitarea şi transportul acestora se face cu luarea unor măsuri de securitate speciale. Totul este disimulat, ascunzătorile sunt pregătite, căile de acces sunt ascunse şi asigurate. În aceste condiții, pe lângă informațiile obținute, descoperirea armelor şi muniților clandestine este condiționată de modul cum membrii echipei ce desfăşoară nemijlocit activitățile de căutare ştiu şi au experiența necesară pentru a acorda atenția necesară detaliului, oricărei împrejurări care poate fi acceptată ca reprezentând un indiciu de suspiciune.

În cazul armelor şi muniților izolate căutarea va fi focalizată pe pereți, duşumea, scări, balustrade, piese de mobilier, incintele unde se găsesc instalațiile sanitare şi electrice, uscătorii, grajduri, adăposturi temporale şi alte anexe, terenul împrejurător.

Dat fiind specificul cercetării, o subliniere trebuie să aibă ca obiect necesitatea efectuării percheziției corporale, atât ca măsură de prevedere menită să înlăture orice posibilitate ca persoanele prezente la locul percheziției să poată ataca membrii echipei sau alte persoane aflate întâmplător în zonă, cât şi ca element al activității generale de căutare în vederea realizării scopurilor specifice percheziției.

Verificarea şi ridicarea de înscrisuri

Pentru documentarea activității ilicite, pe lângă ceea ce presupune efectuarea de percheziții, adesea, este necesară verificarea şi ridicarea unui volum important de înscrisuri.

Printre actele care pot fi utile în cercetarea infracțiunilor ce constituie obiectul prezentului demers apreciez că trebuie avute în vedere următoarele documente prevăzute explicit în cuprinsul Legii 295/2004: permisul de armă[374], paşaportul european pentru arme de foc[375], cartea de identitate a armei[376], certificatul de deținător[377], ordinul de serviciu[378], permisul de transfer al armelor[379], autorizația de transfer fără acord prealabil[380], autorizația de procurare a armei, atestatul de colecționar, autorizația temporară de transport şi folosire a armei, certificatul de deținător, avizului de constituire a armurierilor, autorizația de introducere pe teritoriul României a armelor.

În cazul în care activitatea ilicită constă în nedepunerea armei şi muniției în termenul prevăzut de lege – în cazul retragerii permisului de armă, atunci când titularul autorizației a decedat ori a fost declarat dispărut prin hotărâre judecătorească – va fi necesară ridicarea comunicării emise de organul abilitat, certificatul de deces sau, după caz, hotărârea judecătorească. În cazul cluburilor de tir se vor ridica toate înscrisurile care atestă participarea la şedințele de antrenament ori la competiții, cantitatea de muniție folosită, primirea/predarea armelor, mutarea sau transportul lor, etc.

Dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice sau expertizelor criminalistice

În cadrul cercetării criminalistice a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi muniților un loc important trebuie să îl ocupe rezultatele efectuării de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize criminalistice.

---

374 documentul emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care o persoană fizică dovedeşte dreptul de a deține şi, după caz, de a purta şi folosi arme letale ale căror tip, marcă, serie şi calibru sunt înscrise în acest document, precum şi muniția aferentă

375 documentul emis la cerere, în condițiile legii, de autoritatea competentă, care atestă dreptul titularului de a călători pe teritoriile statelor membre ale Uniunii Europene cu armele de foc şi muniția înscrise în acesta

376 documentul emis de Registrul Național al Armelor, prin organele de poliție competente potrivit prezentei legi, în care sunt prevăzute toate datele de identificare ale armei, proveniența acesteia, precum şi datele de identitate ale proprietarului;

377 document emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care se dovedeşte faptul că titularul acestuia a îndeplinit procedura legală de înregistrare a armelor neletale la această autoritate

378 documentul eliberat de persoana juridică autorizată să dețină şi să folosească arme, prin care se acordă persoanei angajate pe bază de contract de muncă, precum şi studenților de la instituțiile de învățământ superior cu profil cinegetic dreptul de a purta şi folosi arma şi muniția corespunzătoare, înscrise în acest document, în timpul şi pentru executarea sarcinilor de serviciu

379 document eliberat de autoritățile române competente, prin care se permite efectuarea unei operațiuni de transfer de arme şi muniții de pe teritoriul României către un stat membru al Uniunii Europene

380 document eliberat de autoritățile române competente, prin care se permite unui armurier să efectueze, pentru o anumită perioadă de timp, operațiuni de transfer al armelor şi muniților de pe teritoriul României către un armurier stabilit într-un stat membru al Uniunii Europene, în care nu este necesar un acord prealabil al autorităților competente pentru fiecare operațiune în parte sau, după caz, pentru tipurile de arme care fac obiectul transferului

Prin dispunerea unei expertize balistice – prima la care ne duce gândul, dat fiind specificul anchetei în cazul dat – în funcție de specificul cauzei pot fi lămurite probleme precum:

— dacă obiectele care sunt prezentate în fața expertului sunt sau nu arme de foc, în sensul avut în vedere de către legiuitor;
— tipul şi modelul armei de foc;
— starea de funcționare a armei;
— posibilitățile de tragere în cazul armelor ce prezintă defecțiuni sau deteriorări;
— posibilitățile de declanşare a tirului fără acționarea trăgaciului;
— starea de funcționare, calibrul şi eficacitatea dispozitivului sau dispozitivelor construite artizanal destinat să funcționeze ca o armă de foc;
— dacă pe corpul armei de foc există urme secundare ale tragerii;
— dacă cu arma în cauză s-a executat o tragere recentă;
— distanța, direcția din care s-a tras, poziția victimei şi a trăgătorului în momentul efectuării tirului;
— dacă ținta a fost lovită ca urmare a executării unui tir direct sau prin ricoşeu;
— revelarea seriei armei de foc în condițiile în care aceasta a fost înlăturată;
— tipul, modelul şi marca armei de foc folosită la executarea tragerilor implicate în efectuarea activității ilicite, în funcție de urmele de pe gloanțele şi tuburile găsite la fața locului;
— dacă tuburile şi gloanțele descoperite la fața locului au fost sau nu trase cu arma în litigiu, pusă la dispoziție pentru expertizare.

În ceea ce priveşte muniția, prin dispunerea unei expertize se va urmări lămurirea unor probleme precum:

- stabilirea seriei de fabricație şi, implicit, producătorul;
- modelul, felul glonțului şi al tubului;
- calitatea – dacă poate fi folosită pentru trageri, cu performanțe normale ori diminuate;
- dacă a fost construită industrial sau artizanal;
- dacă muniția suspectă a fost fabricată de acelaşi producător sau în aceleaşi condiții cu muniția prezentată de proveniență certă prezentată spre expertizare.

Dispunerea constatărilor tehnico-ştiințifice sau expertizelor criminalistice, pentru o cercetare completă, trebuie să depăşească nivelul, oarecum, exclusivist promovat de către unii practicieni, utile în cauză putând deveni şi examinări dactiloscopice; examinări ale urmelor biologice – sânge, fire de păr, celule epiteliale, etc. – descoperite pe arme, muniții ori în vecinătatea acestora; fonobalistice; traseologice; etc.

Ascultarea martorilor

Problematica ascultării martorilor trebuie particularizată, în funcție de caracteristicile activității ilicite investigate, putând apare diferențe semnificative. Astfel într-un fel se pregăteşte şi desfăşoară anchetatorul ascultarea unui martor[381] ce cunoaşte elemente ce țin de desfăşurarea unei activități ilicite ce are

[381] N.A. – particularități există şi în ceea ce priveşte căutarea şi identificarea martorilor

ca principal scop braconajul şi altfel stau lucrurile când se anchetează un transport clandestin de arme ce tranzitează teritoriul național şi urmează a fi valorificat într-o zonă sensibilă din punctul de vedere al stabilității politice, în vecinătatea României sau într-o zonă de proxim interes, ori când preluând din experiența altor forțe armate se sustrag cantități de arme şi muniții din arsenalele structurilor militarizate din România pentru a fi valorificate elementelor teroriste – situații în care amploarea activității ilicite este deosebită fiind, deja, implicate grupări ale crimei organizate si ale terorismului internațional.

Înainte de a puncta problemele cadru ce trebuie urmărite prin ascultarea martorilor, consider util să fac o subliniere cu privire la necesitatea evaluării riscurilor ce țin de implicarea unei anumite persoane într-un proces penal sub aspectul securității personale, a persoanelor apropiate, a intereselor fundamentale, etc.

Ancheta este – şi trebuie să fie aşa – guvernată de operativitate, de exploatarea rapidă sau, cel puțin, într-un timp util a datelor de anchetă în vederea opririi activității ilicite şi identificării persoanelor implicate. Potrivit legislației procesual penale persoanele care cunosc date în legătură cu desfăşurarea unei activități ilicite sunt obligate să le aducă la cunoştința organelor judiciare, în anumite condiții conduita contrară putând constitui, chiar, elementul material al infracțiunii de mărturie mincinoasă.

Care este reacția oportună a organului judiciar în condițiile în care martorul consideră că participarea lui, în această calitate în procesul penal, este de natură să-i pună în pericol viața lui ori a apropiaților săi sau interesele sociale legitime[382]. Apreciez că în loc să se caute argumente legale sau de altă natură care să-l forțeze pe martor să depună mărturie – practic să dea declarații de pe poziții de rea credință, de refuz al cooperării – este mult mai important să se găsească acea punte de comunicare care să fundamenteze colaborarea în interesul justiției după ce au fost evaluate, riguros, toate riscurile ce pot apare şi au fost găsite soluții rezonabile.

Într-o logică simplă putem accepta că am putea avea de a face cu:

— Martori care refuză să dea declarații;

— Martori care refuză să dea declarații dar care acceptă să furnizeze date şi informații utile organului judiciar;

— Martori care acceptă cooperarea totală cu organul judiciar.

În cadrul pozițiilor extreme pot fi identificate, de asemenea, extreme, care trebuie excluse datorită posibilităților foarte mici de a fi adoptate.

Sintetizat anchetatorul va putea să lucreze – cu şanse de reuşită – cu persoane care oscilează între mai multe poziții pe care le-ar pute adopta între a oferi informații şi a da declarații. Elementul comun pentru toți este rezerva în a coopera total, generată de un posibil conflict de interese: interesul judiciar – interesul personal legitim.

Colaborarea anchetator – martor va fi mai fructuoasă pe măsură ce primul va avea capacitatea de a convinge martorul că interesele sale legitime sunt avute în vedere. Martorul va putea fi introdus în programe speciale de protecție, va putea fi audiat în procesul penal în condiții speciale, informațiile furnizate de el

---

[382] N.A. – interese economice, politice, de imagine, inserția în comunitate, etc.

vor fi valorificate prin desfăşurarea unor alte activităţi al căror rezultat să excludă caracterul fundamental pentru anchetă al declaraţiei sale.

Cu toate acestea unele riscuri vor continua să persiste. Ele vor trebui să fie evaluate cu cât mai mare obiectivitate în colaborare cu martorul. Trecerea la folosirea martorului în anchetă se va face numai în măsura în care acesta a acceptat riscurile la care se expune – la nevoie i se va putea acorda un timp pentru gândire, pentru a lua hotărârea cea mai bună. Cât de mare va fi perioada de gândire ? Greu de dat soluţii exacte, principial această perioadă de timp nu poate fi decât foarte mică, presiunea anchetei punându-şi amprenta atât asupra anchetatorului cât şi asupra martorului.

Revenind la problemele cadru ce trebuie urmărite prin ascultarea martorilor, îmi permit să subliniez importanţa următoarelor:

- tipul, marca şi caracteristicile armamentului ce constituie obiectul activităţii ilicite;
- proveniența armelor şi muniţiilor;
- data, locul şi condiţiile în care armele şi muniţiile au constituit obiectul activităţii ilicite;
- dacă au apărut şi alte rezultate în urma desfăşurării activităţii ilicite, dincolo de inducerea în mediul social a unei stări fireşti de teamă şi nesiguranţă;
- ce date cunosc despre persoanele implicate în desfăşurarea activităţii ilicite;
- care este rolul jucat de fiecare dintre persoanele participante la activitatea ilicită;
- în condiţiile unei activităţi infracţionale organizate, cine finanţează activitatea, modul de operare, concursul unor funcţionari publici, cum se repartizează profitul, etc.
- scopul desfăşurării activităţii ilicite.

Ascultarea învinuitului/inculpatului

Aşa cum am arătat, şi în cazul, ascultării martorilor modul de abordare a ascultărilor trebuie particularizat în funcţie de caracteristicile activităţii ilicite investigate. Indiferent de rolul deţinut în cadrul desfăşurării activităţii ilicite învinuiţii/inculpaţii au de pierdut pe lângă libertate – în cazul aplicării unor pedepse privative de libertate – sume importante de bani, legături infracţionale şi, foarte important, poziţia deţinută în cadrul lumii interlope.

Şi aici trebuie acceptat că pentru a obţine o colaborare eficientă din partea unuia sau a altuia dintre participanţi este necesară o evaluare cât mai precisă intereselor particulare şi a relaţiilor dintre cei implicaţi în activitatea ilicită.

Printre problemele ce pot fi lămurite prin ascultarea învinuitului/inculpatului în cadrul investigării infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi muniţiilor, îmi permit să le subliniez pe următoarele:

◊ în ce constă activitatea ilicită şi participarea învinuitului/inculpatului;

◊ tipul şi modelul armelor şi muniţiilor asupra cărora poartă activitatea ilicită;

◊ desfăşurarea în timp şi spaţiu a activităţii ilicite;

◊ identitatea celorlalte persoane implicate în activitatea ilicită şi în ce constă participarea fiecăreia, în parte;

◊ conexitatea dintre activitatea ilicită specifică infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi muniţiilor şi activitatea ilicită specifică săvârşirii altor categorii de infracțiuni – infracțiuni contra persoanei, patrimoniului, etc.;

◊ ce alte persoane mai cunosc despre săvârşirea activității ilicite;

◊ cum au fost valorificate foloasele obținute ca urmare a desfăşurării activității ilicite.

◊ înființarea, scopul funcționării şi relațiile dintre membrii grupului organizat care este implicat în desfăşurarea activității ilicite.

6.3. Particularităţile cercetării uzului de armă letală, fără drept

Important, aici, este observarea condițiilor legale în care se poate face uz de armă letală.

Înainte de toate, demersul judiciar va ține seama că prin uz de armă trebuie înțeles executarea tragerii cu o armă[383] - deci folosirea armelor letale conform destinației lor specifice – nefiind pertinentă problemei utilizarea armelor letale în alt mod – pentru lovire, impresionarea adversarilor, pentru obținerea de bani în tranzacții oneroase, etc.

Apreciez că, practic, prin această infracțiune legiuitorul a dorit să incrimineze nerespectarea regimului impus pentru uzul armelor letale. În ce constă acest regim?

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 titularul dreptului de a purta şi folosi arme de apărare şi pază are obligația de a păstra arma înscrisă în permisul de armă în condiții de securitate, astfel încât să nu permită accesul la aceasta al persoanelor neautorizate.

Arma poate fi purtată numai de către titularul permisului, cu îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

a) trebuie să fie asigurată şi să nu fie armată;

b) să aibă efectuată inspecția tehnică periodică şi să nu prezinte defecțiuni, cu excepția situației în care este transportată la armurier;

c) trebuie să stea în permanență introdusă în toc, cu excepția situațiilor în care persoana este autorizată, potrivit legii, să o utilizeze;

d) să se afle în permanență numai asupra sa şi să nu fie înmânată, sub nici o formă, altor persoane, cu excepția armurierilor, organelor de poliție competente, precum şi personalului abilitat prin lege să păstreze şi să asigure securitatea temporară a armelor, la intrarea în instituțiile publice, în mijloacele de transport naval sau aerian, precum şi în alte locuri unde portul armei este interzis prin lege;

e) deținătorul să nu se afle sub influența băuturilor alcoolice, produselor sau substanțelor stupefiante, a medicamentelor cu efecte similare acestora ori în stare avansată de oboseală sau să nu sufere de afecțiuni temporare, de natură să genereze o stare de pericol, în condițiile în care poartă arma asupra sa.

Titularii dreptului de a purta şi folosi armele de apărare şi pază pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori

---

[383] În conformitate cu prevederile art. 2 pct. 5 din Legea 295/2004

stare de necesitate. Folosirea armelor de apărare şi pază în poligoanele autorizate se poate face numai în condiţiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestora.

Persoana care a făcut uz de armă este obligată să acţioneze imediat, pentru a se acorda primul ajutor şi asistenţă medicală persoanelor rănite şi să anunţe de îndată cel mai apropiat organ de poliţie, indiferent dacă au rezultat sau nu victime ori pagube materiale.

Organul de poliţie sesizat are obligaţia să efectueze cercetarea la faţa locului şi a circumstanţelor în care s-a produs evenimentul. Arma care a fost folosită rămâne în custodia organului de poliţie care desfăşoară cercetarea, până la încheierea acesteia.

Persoanele incluse într-un program de protecţie a martorilor pot păstra, purta şi folosi armele înscrise în permisul de armă numai în condiţiile stabilite în protocolul de protecţie.

Dreptul de a purta şi folosi armele de vânătoare se acordă, în condiţiile legii, vânătorilor care sunt membri ai unor asociaţii de vânători sportivi, legal constituite, ce îşi desfăşoară activitatea conform Legii fondului cinegetic şi a protecţiei vânatului 103/1996, republicată, cu modificările ulterioare, care au susţinut examenul pentru obţinerea calităţii de vânător şi deţin permis de vânătoare cu viză valabilă. Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de vânătoare poate face uz de arma înscrisă în permisul de armă numai asupra vânatului pentru care a fost autorizat în condiţiile legale, precum şi pentru antrenament, în poligoanele autorizate în condiţiile legii.

Dreptul de a purta şi folosi armele de tir se acordă, sportivilor şi antrenorilor de tir. Portul şi utilizarea armelor de tir în incinta locurilor la locurile de antrenament se fac în condiţiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestor locuri.

Suspendarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept. Pe perioada suspendării dreptului de port şi folosire a armelor, permisul de armă se retrage de către organul de poliţie care a dispus măsura, iar armele şi întreaga cantitate de muniţie deţinute se depun, de îndată, la un armurier autorizat în acest sens, cu excepţia situaţiei în care acestea se ridică de către organele de poliţie.

În contextul arătat o subliniere este necesară în legătură cu particularităţile **constatării infracţiunii flagrante**. În opinia mea trebuie distinse două situaţii:

- constatarea spontană a infracţiunii flagrante
- constatarea infracţiunii flagrante în urma desfăşurării de activităţi pregătitoare

În primul caz, avem de a face cu funcţionari ai serviciilor de poliţie judiciară, magistraţi ori funcţionari ai altor instituţii cu competenţe de control care desfăşurând activităţi de rutină, fiind în timpul liber ori în diverse împrejurări care nu ţin de un demers direct referitor la activitatea ilicită ce constituie obiectului problemei.

Situaţia impune precauţie deosebită, util fiind ca cel care constată nemijlocit elementele caracteristice activităţii ilicite să reţină toate amănuntele de interes pentru anchetă – ca exemplu: numărul şi identitatea persoanelor implicate, în ce constă activitatea fiecărei persoane implicate, rezultatele

desfăşurării activităților ilicite, armele letale utilizate în condiții ilegale – şi să sesizeze organul judiciar competent a derula activitățile de anchetă. Teoretic totul poate părea simplu – ceea ce am arătat este posibil doar în condițiile în care funcționarul îşi poate păstra anonimatul, fiind necesare condiții ce țin de spațiio-temporalitate, prezență de spirit, şansă, etc.

De cele mai multe ori lucrurile se complică funcționarul este implicat, într-un fel sau altul, în desfăşurarea activității ilicite. Trebuie să promoveze o atitudine – cea normală fiind aceea care conduce la încetarea activității ilicite – care va trebui să țină cont de amploarea activității ilicite, de persoanele implicate, de posibilitățile reale de acțiune, riscurile ce pot fi asumate, etc. Ca regulă generală, întregul efort trebuie să aibă ca rezultat ținerea situației sub control – sub aspectul amplorii activității ilicite şi a consecințelor – până la sosirea echipei competente în a continua cercetările. Foarte importantă este scoaterea armei letale de sub controlul făptuitorului – dacă aceasta se realizează, potențialul de pericol al situației scade existând posibilitatea instaurării controlului şi, în final, imobilizarea făptuitorului. Atâta vreme cât arma letală nu este în siguranță, situația poate escalada în orice moment cu consecințe dintre cele mai grave.

În situația unei sesizări care permite desfăşurarea de activități pregătitoare, intervenția va putea să fie caracterizată de precizie, eficiență şi asumarea unor riscuri minime. Desigur evaluarea, la fața locului, a riscurilor – atât a celor ce pot fi asumate în firescul activității, cât şi a celor care prin particularitățile lor exced normalului, în măsura în care se poate vorbi, în domeniu, despre normal – este deosebit de importantă şi nu se pot da soluții cadru cu privire la cât şi cum să se intervină.

Problematica nu poate fi considerată încheiată fără a fi făcută o subliniere cu privire la modul de manevrare şi de examinare, la fața locului, a armei letale şi a muniției ce constituie obiectul material al infracțiunii. Nu trebuie uitat că foarte important, pentru anchetă, este stabilirea legăturii între persoana făptuitorului, activitatea ilicită şi arma letală.

În aceste condiții, apreciez că, încă de la fața locului este necesară examinarea cu cea mai mare atenție a armei şi a făptuitorului. Urmele secundare a le tragerii pot fi descoperite cu uşurință atât pe corpul armei cât şi pe cel al trăgătorului[384], la care se pot adăuga urmele papilare de pe corpul armei ori alte categorii de urme – urme biologice, urme de sol, de textile, etc. – astfel că, încă de la începutul anchetei se va proba folosirea armei letale, fără drept, de către o anumită persoană.

6.4. Particularităţile cercetării ştergerii sau modificării, fără drept, a marcajelor de pe armele letale

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004, armele şi muniţiile atât cele fabricate pe teritoriul României cât şi cele fabricate în străinătate pot fi deţinute sau comercializate numai dacă îndeplinesc următoarele condiţii:

a) sunt marcate de armurierul român autorizat să le producă sau de către de producătorul din străinătate;

[384] N.A. – este necesară o banală examinare cu ajutorul lămpii cu ultraviolete

b) sunt omologate sau sunt avizate de Autoritatea Națională pentru Omologarea Armelor şi Munițiilor, pentru conformitate cu normele de omologare;

c) sunt înregistrate în Registrul Național al Armelor şi sunt însoțite de cartea de identitate a armei.

Marcarea armelor şi munițiilor produse de armurierii români se face în cadrul procesului de fabricație prin aplicarea de marcaje destinate identificării acestora. Marcajele trebuie să cuprindă:

• indicativul de țară al României;

• indicativul armurierului care le produce;

• indicativul corespunzător categoriei din care face parte arma sau, după caz, muniția pe care se aplică;

• anul de fabricație al armelor şi munițiilor şi numărul de ordine al fiecărei arme.

Armurierii români care produc arme şi muniții au obligația de a ține evidența armelor şi munițiilor fabricate, în registre constituite cu avizul Direcției Generale de Poliție a Municipiului Bucureşti sau al inspectoratelor de poliție județene în a căror rază teritorială de competență îşi au sediile sociale şi înregistrate la Inspectoratul General al Poliției Române care ține evidența registrelor tuturor armurierilor autorizați să producă arme şi muniții.

Registrele arătate se păstrează de armurierii autorizați să producă arme şi muniții, timp de 10 ani, după care se depun, pentru arhivare, la Inspectoratul General al Poliției Române. În situația în care armurierii îşi încetează activitatea de producere a armelor şi munițiilor, registrele se depun la Inspectoratul General al Poliției Române, în termen de 10 zile de la încetarea activității.

Relevante pentru problema marcării armelor de foc – în special pentru a se putea înțelege ce presupune marcarea armelor şi munițiilor produse în străinătate – sunt şi prevederile Legii 9/2004, pentru aderarea României la Protocolul împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, adoptat la New York la 31 mai 2001, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, care cu impune ca în scopurile identificării şi înregistrării fiecărei arme de foc, statele părți trebuie:

a) în momentul fabricării fiecărei arme de foc, să impună un mod unic de marcare prin care să se indice numele producătorului, țara sau locul de fabricare şi numărul de serie, să păstreze orice alt marcaj unic şi realizat în mod simplificat, bazat pe folosirea simbolurilor geometrice simple, combinate cu un cod numeric şi/sau alfanumeric, prin care să se permită tuturor statelor identificarea cu uşurință a țării de fabricație;

b) să impună marcarea corespunzătoare simplă a fiecărei arme de foc importate, pentru a se permite identificarea țării importatoare şi, dacă este posibil, a anului în care a fost realizat importul, şi să facă posibilă înregistrarea armei de foc de către autoritățile competente ale acestei țări, ca şi o marcare unică, dacă arma de foc nu posedă o asemenea marcare. Condițiile enunțate în prezentul alineat nu vor fi aplicate importurilor temporare de arme de foc, realizate în scopuri legale care pot fi verificate;

c) în momentul transferării unei arme de foc din stocurile unui stat în vederea dării sale în folosință civilă permanentă, să asigure marcarea corespunzătoare unică, care să permită tuturor statelor părți identificarea țării de transfer.

De asemenea, pentru a încuraja dezvoltarea industriei armelor de foc, statele părți la protocol trebuie să întreprindă măsuri prin care să se împiedice înlăturarea sau alterarea marcării.

Expertizele criminalistice

Pertinentă problemei, prin particularitățile sale, expertiza metalografică este instrumentul ştiințific de maximă eficiență pe care îl oferă tehnica criminalistică pentru lămurirea problemelor de anchetă în cazul ştergerii sau modificării seriilor de pe armele letale.

Modul cum sunt imprimate marcajele de pe armele letale ține de tehnologia fiecărui armurier, seriile imprimate de către armurieri diferiți pot diferi – componența cifrică şi literală are un anumit plasament, aliniament, formă şi spațiere a caracterelor.

Orice intervenție făcută pe locul destinat din fabricație seriei va lăsa urme ce pot fi revelate prin folosirea unor procedee chimice, electrochimice şi magnetice. În practică[385] cel mai folosit procedeu este procedeul electrochimic – folosirea electronoserpilului, dispozitiv confecționat special pentru astfel de revelări.

În practică s-a constatat un anumit interes al infractorilor pentru ştergerea sau modificarea seriilor armelor letale în condițiile în care devine probabilă o acțiune a organelor judiciare şi există riscul descoperirii armelor asupra lor. Mai există posibilitatea ca după săvârşirea unor infracțiuni grave folosind arme letale, infractorii să arunce armele cu seriile modificate ori şterse pentru a nu se putea stabili nici o legătură între armă şi persoana lor ori pentru a încerca să orienteze cercetările pe piste greşite.

Principala metodă folosită constă în alterarea seriei originale folosind metode abrazive, astfel încât toată seria ori numai anumite caractere, apreciate ca fiind de interes de către infractori, să nu mai poată fi distinse la orice examinare comună.

Principalele probleme pe care le poate lămuri expertiza metalografică[386] pot fi sintetizate după cum urmează:

1. dacă arma supusă expertizării are sau nu seria modificată;
2. care este seria originală armei prezentată spre expertizare în condițiile în care seria a fost ştearsă sau modificată.

Foarte important pentru cercetare este că expertiza pune la dispoziția anchetatorilor seria originală a armei letale şi pe baza acesteia, consultând evidențele obligatorii – ce se țin în toate țările semnatare ale Protocolul

---

385 Tocan Leonard – Aspecte practice de relevare a seriilor îndepărtate de pe caroseriile auto, în Criminalistica nr.6/2002, pag 37-39

386 Pentru detalii specifice expertizei şi posibilităților de aplicare a se vedea şi C.M. Lăzureanu – Examinarea metalografică, mijloc de identificare criminalistică în cazul autoturismelor furate şi a traficului cu autoturisme, în Realități şi Perspective în Criminalistică, culegere de referate prezentate la simpozionul cu acelaşi nume organizat de către Asociația Criminaliştilor din România în 2003, pag. 204-206

împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii, adoptat la New York la 31 mai 2001, adiţional la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000 – în legătură cu proveniența şi deținătorul fiecărei arme letale în parte se poate stabili traseul urmat de armă de la fabricant până la utilizarea finală în săvârşirea de infracţiuni.

Cooperarea internaţională – Pentru a putea lupta eficient împotriva traficului ilegal de arme de foc, ştergerea sau modificarea, fără drept, a marcajelor de pe armele letale, fiind doar un aspect, statele interesate[387] trebuie să coopereze. Modalităţile de cooperare trebuie să ţină seama de sistemul juridic al fiecărei ţări, în parte.

O primă modalitate de cooperare o reprezintă schimbul de informaţii cu privire la producătorii, negociatorii, importatorii, exportatorii, transportatorii autorizaţi de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii.

De asemenea, sunt necesare schimburi de informaţii cu privire, în special, la:

a) grupurile criminale organizate, cunoscute sau bănuite că participă la fabricarea ilegală ori la traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii;

b) mijloacele de ascundere utilizate la fabricarea ilegală sau la traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii, ca şi la mijloacele de detectare a acestora;

c) metodele şi mijloacele, punctele de expediere şi de destinaţie şi rutele frecvent utilizate de grupurile criminale organizate implicate în traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii;

d) date privind experienţele legislative, ca şi practicile şi măsurile destinate prevenirii, combaterii şi eradicării fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii;

e) informaţii ştiinţifice şi tehnologice pertinente anchetelor.

Statele interesate vor coopera pentru înregistrarea armelor de foc, pieselor şi componentelor acestora, precum şi a muniţiilor care pot face obiectul fabricării sau traficării ilegale şi, în limita mijloacelor disponibile, vor răspunde cu rapiditate solicitărilor de asistenţă în acest domeniu.

Foarte importantă pentru obţinerea unei eficiente rezonabile a anchetelor este obţinerea sprijinului şi cooperării din partea fabricanţilor, negociatorilor, importatorilor, exportatorilor, intermediarilor şi transportatorilor comerciali de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii.

Ascultarea de persoane – în cadrul cercetării infracţiunii de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe armele letale ascultarea de persoane este centrată pe două direcţii: ascultarea de martori şi ascultarea

[387] A se vedea Protocolul împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniţii, adoptat la New York la 31 mai 2001, adiţional la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000

învinuiților/inculpaților. Principalele probleme ce pot fi lămurite prin ascultarea acestora pot fi sintetizate astfel:

- identitatea armelor letale cărora li s-au şters sau modificat, fără drept, marcajele;
- identitatea persoanelor implicate în activitățile de traficare legală sau nu a armelor letale;
- identitatea persoanelor care au desfăşurat nemijlocit operațiunile de ştergere sau modificare a marcajelor;
- condițiile de loc şi timp în care s-au desfăşurat operațiunile incriminate;
- scopul urmărit prin modificarea sau ştergerea marcajelor;
- dacă şi modul cum au fost valorificate armele cu marcaje modificate sau şterse;
- dacă armele cu marcaje modificate sau şterse au fost folosite pentru desfăşurarea de activități ilicite;
- alte consecințe ale modificării sau ştergerii marcajelor de pe armele letale;
- dacă activitățile de modificare sau ştergere a marcajelor au fost desfăşurate ca o activitate ilicită continuată ori este vorba despre activități izolate;
- poziția şi legăturile celor care au desfăşurat şi organizat activitatea ilicită cu segmente ale crimei organizate.

CAPITOLUL 7

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILOR ILICITE CU MATERIALE NUCLEARE ŞI MATERII RADIOACTIVE

Pornind de la o informaţie de presă – potrivit cu care Dr. Paolo Sartori, şeful Biroului italian Interpol la Bucureşti, a dezvăluit că ruta traficului cu material nuclear şi strategic din Transnistria şi din Republica Moldova, bănuită de conexiuni cu terorismul islamic, trece prin România, în România fiind identificaţi şi arestaţi foarte mulţi traficanţi de material nuclear şi strategic, cum ar fi mercurul alb sau cobaltul, care pot fi folosite în atentate teroriste – am apreciat că problema investigării infracţiunilor care au ca obiect material materiale nucleare şi alte materii radioactive a apărut ca fiind de actualitate, caz în care, având în vedere şi reglementarea legală specifică, devine oportun elaborarea unui capitol care să fie centrat pe problematica arătată.

7.1. Situaţia premisă

Ca şi situaţie premisă Legea 111/1996[388] privind desfăşurarea în siguranţă, reglementarea, autorizarea şi controlul activităţilor nucleare instituie un regim special pentru autorizarea şi controlul activităţilor nucleare desfăşurate în scopuri exclusiv paşnice, astfel încât să se îndeplinească cerinţele de securitate nucleară, de protecţie a personalului expus profesional, a pacientului, a mediului, a populaţiei şi a proprietăţii, cu riscuri minime în conformitate cu reglementările şi cu respectarea obligaţiilor ce decurg din acordurile şi convenţiile la care România este parte[389].

Trebuie observat că în domeniul activităţilor nucleare avem de a face cu mai multe texte legale care incriminează anumite conduite sociale periculoase ca infracţiuni. Astfel, în primul rând, există prevederile art. 407 din Codul penal, ce definesc infracţiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive. De asemenea, în Legea 111/1996, la art. 44-47 sunt incriminate mai multe conduite ce constituie infracţiuni.

Fiecare dintre infracţiunile la care am făcut referire este caracterizată, înainte de elementele constitutive, de o situaţie premisă, pe care o apreciez ca fiind comună, constituită din regimul juridic instituit pentru desfăşurarea în siguranţă a activităţilor nucleare.

Pentru conturarea ipotezei în care sunt analizate ca ilicite conduitele incriminate ca infracţiuni, consider utilă sublinierea câtorva repere ale regimului privind desfăşurarea în siguranţă a activităţilor nucleare.

Astfel, domeniul de aplicare al regimului arătat cuprinde[390]:

---

388 N.A. – republicată în M.O. 552 din 27 Iunie 2006
389 Art. 1 din Legea 111/1996
390 Art. 2 din Legea 111/1996

— cercetarea, proiectarea, deținerea, amplasarea, construcția, montajul, punerea în funcțiune, funcționarea de probă, exploatarea, modificarea, conservarea, dezafectarea, importul şi exportul instalațiilor nucleare;

— proiectarea, deținerea, amplasarea, construcția-montajul, punerea în funcțiune, funcționarea, conservarea şi dezafectarea instalațiilor de minerit şi preparare a minereurilor de uraniu şi toriu şi a instalațiilor de gospodărire a deşeurilor de la mineritul şi prepararea minereurilor de uraniu şi toriu;

— producerea, amplasarea şi construcția, furnizarea, închirierea, transferul, manipularea, deținerea, prelucrarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul instalațiilor radiologice, materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiații ionizante;

— producerea, furnizarea şi utilizarea aparaturii de control dozimetric şi a sistemelor de detecție a radiațiilor ionizante, a materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizante, precum şi a mijloacelor de containerizare sau de transport al materialelor radioactive, special amenajate în acest scop;

— producerea, furnizarea, închirierea, transferul, deținerea, exportul, importul materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor prevăzute în anexa nr. 1 a Legii 111/1996;

— deținerea, transferul, importul şi exportul informațiilor nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare şi a altor dispozitive nucleare explozive, prevăzute în anexa nr. 1 a Legii 111/1996;

— realizarea produselor şi serviciilor destinate instalațiilor nucleare;

— realizarea produselor şi serviciilor destinate surselor de radiații, aparaturii de control dozimetric, sistemelor de detecție a radiațiilor ionizante, materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizante;

— sursele orfane, de la detectarea acestora până la depozitarea finală ca deşeu radioactiv.

Autoritatea națională competentă în domeniul nuclear[391], care exercită atribuțiile de reglementare, autorizare şi control este Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, instituție publică de interes național, cu personalitate juridică aflată în subordinea guvernului.

Cercetarea, experimentarea, dezvoltarea, fabricarea, importul, exportul, tranzitul, deținerea sau detonarea unei arme nucleare sau a oricărui dispozitiv nuclear, ca activități potențiale, sunt interzise pe teritoriul României[392].

Importul deşeurilor radioactive şi al combustibilului nuclear ars este interzis[393], cu excepția situațiilor în care importul decurge nemijlocit din prelucrarea, în afara teritoriului României, a unui export, anterior autorizat, de deşeuri radioactive sau combustibil nuclear ars, în baza prevederilor unor

[391] Art. 4 alin. 1 din Legea 111/1996
[392] Art. 6 din Legea 111/1996
[393] Art. 7 din Legea 111/1996

acorduri internaționale sau contracte încheiate cu parteneri comerciali cu sediul în străinătate, in condițiile prevăzute de legislația în vigoare.

Activitățile şi sursele ce constituie domeniul de aplicare al regimului privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare necesită o autorizare[394] din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, cu respectarea procedurii de autorizare specifice fiecărui gen de activitate sau sursă[395]. Autorizația se eliberează persoanelor juridice şi, chiar, unităților fără personalitate juridică, constituite conform legii, la cererea acestora, dacă fac dovada respectării prevederilor legale, putând fi folosită numai în scopul pentru care a fost eliberată, cu respectarea limitelor şi condițiilor precizate în aceasta. Autorizațiile se solicită şi, respectiv, se eliberează, simultan sau succesiv, separat pentru fiecare gen de activitate sau pentru fiecare instalație cu funcționalitate proprie, din patrimoniul solicitantului, sau pentru fiecare tip distinct de material radioactiv, de dispozitiv generator de radiații ionizante, de aparatură de control dozimetric al radiațiilor ionizante sau al gradului de contaminare radioactivă, de material sau dispozitiv utilizat în scopul protecției împotriva radiațiilor ionizante, de mijloc de containerizare sau de transport special amenajat în acest scop, pe care solicitantul autorizației de producere intenționează să-l realizeze, în vederea utilizării sau comercializării în funcție de riscurile asociate ale activității desfăşurate în conformitate cu reglementările specifice elaborate de Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare.

Titularul autorizației va putea să folosească, în cadrul activităților autorizate, doar personal ce este posesor al unui permis de exercitare valabil pentru aceste activități, ce se eliberează în baza unei evaluări şi examinări numai persoanelor fizice care au responsabilități în desfăşurarea, în siguranță, a activităților nucleare.

Autorizațiile eliberate au o perioadă de valabilitate, putând fi retrase sau suspendate, în tot sau în parte, înaintea expirării perioadei de valabilitate, în condiții stabilite prin lege[396].

În exercitarea mandatului lor, organele cu drept de control al activităților nucleare au drepturi, obligații şi atribuții specifice stabilite prin lege[397]. În caz de nesupunere la control sau de nesupunere față de oricare dintre dispozițiile sale[398], comisia poate cere autorităților competente fie să procedeze la executarea silită, fie să întreprindă o anchetă, poate solicita intervenția reprezentanților Inspectoratului General al Poliției sau, în caz de urgență, poate întreprinde, din proprie inițiativă, măsuri asigurătorii de securitate nucleară.

Activitățile în care se utilizează materiale cu activitate totală sau cu concentrație masică scăzută[399], generatorii de radiații ionizante de tipul aprobat de Comisie şi orice tuburi electronice care îndeplinesc limitele şi criteriile de exceptare prevăzute în standardele internaționale, astfel încât riscurile aferente

---

394 Art. 8 alin. 1-6 din Legea 111/1996

395 Conform art. 8 alin. 1 din Legea 111/1996 – cu excepția activităților de transport precum şi a reparării şi/sau întreținerii dispozitivelor generatoare de radiații ionizante, a utilizării aparaturii de control dozimetric şi a sistemelor de detecție a radiațiilor ionizante precum şi a reparării şi/sau întreținerii

396 A se vedea art. 11 – 15 din Legea 111/1996

397 Art. 34 alin.1 coroborat cu art. 31 alin. 1 şi art. 32 din Legea 111/1996

398 Art. 34 alin.2 din Legea 111/1996

399 Art. 16 din Legea 111/1996

activității sau sursei sunt minimum acceptate, se exceptează, în parte sau în totalitate, de la aplicarea regimului de autorizare legal.

Operațiunile de import şi de export cu produsele şi tehnologiile cu dublă utilizare în domeniul nuclear[400], se aprobă, de către Agenția Națională de Control al Exporturilor, autoritatea națională în domeniul controlului exporturilor de produse şi tehnologii cu dublă utilizare, cu condiția prezentării autorizației de import/export eliberate de Comisia Naționala pentru Controlul Activităților Nucleare.

Persoanele fizice şi persoanele juridice[401] care extrag sau prelucrează substanțe minerale asociate în zăcământ cu uraniu sau toriu sau substanțe care în fluxul tehnologic de prelucrare sunt susceptibile de a conține materiale radioactive au obligația să ia masuri de verificare a materialelor şi a utilajelor pe întregul ciclu de producție, manipulare, transport şi depozitare, pentru a constata dacă acestea prezintă o concentrație de substanțe radioactive sau o radioactivitate care depăşeşte, la un moment dat, limitele de exceptare din reglementările legale. Dacă sunt desfăşurate şi alte activități în care lucrătorii sau populația sunt expuşi la radon, toron, descendenții acestora sau la alte radiații ionizante, datorate mediului natural, şi persoanele fizice sau juridice care exploatează avioane au obligația să ia măsuri de evaluare pentru a constata dacă activitățile desfăşurate conduc la un moment dat la iradierea lucrătorilor sau a populației peste limitele admise pentru activitățile respective. Dacă rezultatele evaluărilor arată depăşirea limitelor sau criteriilor de exceptare din reglementările prevăzute de lege activitatea respectivă este supusă regimului de autorizare şi control.

Controlul preventiv, operativ-curent[402] şi ulterior al respectării prevederilor legale se efectuează de către reprezentanții Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, anume împuterniciți, la solicitanții sau la titularii de autorizații. Controlul se efectuează în incinta în care aceştia desfăşoară activități supuse regimului de autorizare, în orice alt loc care ar putea avea legătură cu aceste activități sau la oricare altă persoană fizică ori juridică ce ar putea desfăşura activități, deține instalații nucleare sau radiologice, materiale, alte surse ori informații în oricare dintre situațiile prevăzute de lege[403].

În urma controlului efectuat Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare poate dispune, daca este cazul, suspendarea activității desfăşurate şi indisponibilizarea, prin punerea de sigiliu, a instalațiilor nucleare şi radiologice, a materialelor radioactive, a materialelor nucleare, a materialelor de interes nuclear sau a altor materiale, dispozitive, echipamente şi informații pertinente pentru proliferarea armelor nucleare ori a altor dispozitive nucleare explozive, neautorizate sau care prezintă pericol în exploatare ori deținere.

---

400 Art. 41 din Legea 111/1996

401 Art. 29 alin. 1-3 din Legea 111/1996

402 Art. 30 alin. 1 şi 2 din Legea 111/1996

403 a) în vederea eliberării autorizației solicitate; b) în perioada de valabilitate a autorizației, în mod periodic sau inopinat; c) pe baza notificării titularului autorizației; d) atunci când ar putea exista instalații nucleare ori radiologice, materiale, alte surse sau informații ori s-ar putea desfăşura activități dintre cele care necesită autorizare.

Obiectul juridic special al infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul desfăşurării în siguranță a activităților nucleare, îl apreciez ca fiind comun, constituit din acele relații sociale a căror formare şi normală manifestare sunt nemijlocit legate de existența unui climat de siguranță, caracterizat de desfăşurarea activităților nucleare în condiții de maximă securitate astfel ca, în limite social acceptate, să fie asumat un risc minim legat de manifestarea efectelor nocive ale materialelor nucleare sau ale altor materii radioactive. În aceste condiții, securitatea nucleară şi radioactivă, protecția personalului expus profesional, a populației, a mediului înconjurător, a proprietății, sunt valori sociale de maximă importanță condiționate de respectarea reglementărilor legale interne în acord cu convențiile şi angajamentele internaționale la care România este parte.

Prin activitate nucleară[404] trebuie înțeleasă orice practică umană care introduce surse sau căi de expunere suplimentare, extinde expunerea la un număr mai mare de persoane sau modifică rețeaua de căi de expunere, plecând de la sursele existente, mărind astfel expunerea ori probabilitatea expunerii persoanelor sau numărul de persoane.

În context, apreciez ca importantă şi definiția legală a noțiunii de securitate nucleară, explicată de către legiuitor[405] ca fiind ansamblul de măsuri tehnice şi organizatorice destinate să asigure funcționarea instalațiilor nucleare în condiții de siguranță, să prevină şi să limiteze deteriorarea acestora şi să asigure protecția personalului ocupat profesional, a populației, mediului şi bunurilor materiale împotriva iradierii sau contaminării radioactive.

În plan oarecum secund, condiționate de relațiile sociale arătate, pot fi avute în vedere şi alte relații sociale, nu mai puțin importante, cum ar fi viața şi integritatea corporală a persoanelor, patrimoniul public şi privat, ordinea şi siguranța publică.

7.2. Particularităţi ale problemelor pe care trebuie să le lămurească cercetarea nerespectării regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive

În analiza infracțiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive, apreciez că trebuie distinse cinci componente:

1. Traficul cu materiale nucleare şi alte materii radioactive – primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, transportul sau deturnarea materialelor nucleare ori a altor materii radioactive, precum şi orice operație privind circulația acestora;

2. Efectuarea de operațiuni interzise cu obiecte sau instalații nucleare – cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția sau montajul obiectelor ori instalațiilor nucleare, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul sau exportul instalațiilor nucleare, fără drept;

3. Sustragerea ori distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive;

---

[404] N.A. – definiție preluată din anexa 2 a Legii 111/1996

[405] N.A. – definiție preluată din anexa 2 a Legii 111/1996

4. Traficul cu arme nucleare sau dispozitive explozive nucleare – dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare;
5. Scoaterea din funcțiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control – în cazul când fapta nu este justificată de securitatea nucleară sau de radioprotecție.

În legătură cu primele patru componente, legiuitorul a reglementat şi **patru forme agravate**:

1. Dacă faptele au produs pericol public;
2. Dacă au survenit urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a lovirilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte;
3. În cazul în care faptele au avut consecințe deosebit de grave;
4. Dacă s-a produs moartea uneia sau a mai multor persoane.

Cu privire la scoaterea din funcțiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control, legiuitorul a introdus o formă în care răspunderea penală este atenuată, atunci când forma de vinovăție cu care se săvârşeşte activitatea ilicită este culpa, regula fiind ca, în toate formele infracționale, forma de vinovăție să fie intenția.

Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea

Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea activităților ilicite ce constituie obiectul prezentul demers ştiințific – pentru uşurarea exprimării voi folosi, ca echivalentă, expresia de **materii speciale**, fiind incluse, aici materialele nucleare şi materiile radioactive; obiectele şi instalațiile nucleare; armele nucleare şi dispozitivele explozive nucleare – sunt următoarele: activitatea ilicită desfăşurată; materiile speciale asupra cărora a purtat activitatea ilicită şi proveniența acestora; locul şi timpul desfăşurării activităților ilicite; făptuitorii, calitatea şi contribuția la contribuția acestora la desfăşurarea activităților ilicite; consecințele desfăşurării activităților ilicite; scopul desfăşurării activităților ilicite; existența concursului de infracțiuni şi legătura acestora cu organizațiile criminale; cauzele, condițiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracțiunilor.

Activitatea ilicită desfăşurată – Aşa cum am arătat şi în secțiunea precedentă, acțiunile incriminate de către legiuitor sunt deosebit de numeroase. Ele pot fi grupate în:

- Activități care concură la obținerea materiilor speciale – producerea, tratarea, primirea, deturnarea, sustragerea etc.;
- Activități care pot fi subsumate noțiunii de trafic – în esență am aici în vedere acele acțiuni care au ca obiect manoperele care fac legătura între ceea ce este acceptat prin obținere şi folosirea efectivă, potrivit proprietăților speciale, a acestor materii speciale;
- Activități prin care se folosesc direct materiile speciale – aici, incluzând şi amenințarea cu folosirea acestor materii speciale; distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive, precum şi dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare
- Activitățile care au ca rezultat scoaterea din funcțiune a echipamentelor, speciale, de supraveghere şi control – echipamente instalate de Comisia

Națională pentru Controlul Activităților Nucleare sau de către inspectorii internaționali, în baza acordurilor la care România este parte.

Stabilirea activităților concrete desfăşurate de către fiecare persoană cercetată, în parte, este necesară, pe de o parte, din considerente ce țin de managementul şi gestionarea anchetei, iar pe de altă parte, din considerente ce țin de tratamentul juridic aplicat şi, implicit, întinderea pedepselor ce pot fi aplicate.

În funcție de natura activității ilicite desfăşurate, cu caracter exemplificativ, se va putea stabili oportunitatea dispunerii şi efectuării activităților de urmărire penală, se vor putea face aprecieri a măsurilor de protecție pe care va trebui să le ia personalul angajat în desfăşurarea unor activități precum constatarea în flagrant, cercetarea la fața locului, percheziția, etc.; se va putea evalua amploarea întregii activități infracționale şi, în funcție de aceasta, se vor putea căuta martori oculari, înscrisuri, se va cere autorizarea desfăşurării unor activități de supraveghere operativă, se vor dispune măsurile necesare pentru limitarea efectelor nocive specifice; se vor dispune măsurile prevăzute în cadrul acordurilor internaționale; etc.

Tratamentul juridic va fi individualizat după cum sunt întrunite condițiile specifice elementului material ale uneia sau alteia dintre componentele sau formele agravate la care am făcut referire în debutul secțiunii.

De observat, este că activitățile incriminate pot fi clasificate în două categorii:

1. ***activități supuse autorizării*** – ce sunt incriminate doar în condițiile în care se desfăşoară în lipsa autorizării;
2. ***activități care sunt interzise aprioric***, fără să se pună problema autorizării – cazul scoaterii din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, traficul sau amenințarea cu folosirea armelor nucleare sau a dispozitivelor explozive nucleare.

În cazul activităților supuse autorizării, de fond apare şi lămurirea împrejurării existenței sau nu a autorizării necesare – autorizare valabilă, sub aspectul organelor care au eliberat-o, sub aspectul respectării condițiilor impuse pentru autorizare[406], respectiv, al termenului de valabilitate a autorizării.

Se poate observa că legiuitorul a enumerat, cu caracter exemplificativ, mai multe acțiuni, după care a încheiat cu expresia atotcuprinzătoare „orice alte operațiuni privind circulația acestora" exprimându-şi dorința, astfel, pentru incriminarea, practic, a oricăror acțiuni ce ar putea fi desfăşurate în legătură cu obiectul material al infracțiunii. Întrucât termenii ce definesc acțiunile incriminate sunt comuni, neexistând dificultăți legate de corecta interpretare a acestora, consider, aici, puțin oportun să detaliez fiecare termen în parte, mulțumindu-mă să subliniez că în unele cazuri – cum este situația primirii, cedării, înstrăinării – infracțiunea se consumă instantaneu, iar în altele – situația deținerii, folosirii, dispersării, expunerii, transportului – infracțiunea

[406] N.A. – fiind posibilă retragerea autorizației atunci când se constată nerespectarea condițiilor impuse pentru autorizare, acestea trebuind să fie respectate atât în momentul autorizării cât şi pe perioada autorizată.

poate fi caracterizată de un moment în care se consumă şi de un moment în care se epuizează.

În ceea ce priveşte scoaterea din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, activitate ilicită incriminată prin norma juridică de la art. 407 alin. 5 din Codul penal trebuie observat că este necesară realizarea unui rezultat – scoaterea echipamentelor de supraveghere şi control din starea de firească funcționare, stare de natură să asigure realizarea scopurilor pentru care au fost instalate. Legiuitorul foloseşte expresia „scoatere din funcțiune", situație în care se pune problema tratamentului juridic aplicabil unei acțiuni ori unui complex de acțiuni care, nu are ca rezultat încetarea activității echipamentelor, respectiv scoaterea din funcțiune, ci are ca rezultat numai defectarea parțială, funcționarea în afara caracteristicilor tehnice proiectate, inducerea de erori în măsurarea şi controlul activităților nucleare. Întrucât expresia „scoaterea din funcțiune" induce în cadrul mesajului comunicat o notă de fermitate, o radicalizare a stării de fapt avută în vedere, apreciez ca incorectă orice abordare dispusă să accepte o notă de relativitate. Echipamentele, ca urmare a desfăşurării activității ilicite, ori funcționează, nefiind relevant dacă funcționează corect sau nu, ori nu mai funcționează, situație de natură a corespunde stării specifice expresiei „scos din funcțiune", urmarea imediată fiind caracterizată, astfel, de încetarea activității echipamentelor de supraveghere şi control, iar între aceasta şi acțiunea ori acțiunile incluse în sfera elementului material, trebuind să existe, şi ancheta trebuie să demonstreze aceasta, o legătură de cauzalitate.

Materiile speciale asupra cărora a purtat activitatea ilicită şi proveniența acestora – este o problemă a cărei importanță ține de esența demersului ştiințific. Dacă activitatea ilicită are ca obiect materii speciale[407], problema se conturează în perimetrul încadrării juridice a activității ilicite în una sau alta dintre infracțiunile reglementate în domeniu – practic orice acțiune neautorizată ce ar putea fi desfăşurată în legătură cu materiile speciale fiind tratată penal. Dacă activitatea ilicită nu poartă asupra unor astfel de materii, nu poate fi vorba despre săvârşirea infracțiunilor analizate, chiar dacă, într-o ipoteză, am presupune că făptuitorii ar desfăşura activitatea ilicită fiind convinşi că este vorba despre materii speciale şi, în fapt, ar fi vorba doar despre o eroare care să poarte asupra naturii bunurilor.

Proveniența acestor materii trebuie lămurită pentru extinderea cercetărilor asupra întregii activități infracționale şi pentru implicarea, eventuală, a unui concurs cu infracțiuni care au ca obiect regimul vamal, regimul frontierei, paza unor obiective, etc. Pertinent trebuie introdusă în discursul ştiințific şi problema cooperării internaționale în vederea controlului unor zone de risc. Stabilirea unor obiective – cum este cazul posibilelor depozite

---

[407] Legiuitorul dă definiții legale fiecărui termen în anexa 2 – Definiții – a Legii 111/1996. Astfel prin material radioactiv se înțelege orice material, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive iar expresia material nuclear are în vedere alte materiale, decât cele radioactive, care, datorită unor proprietăți nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear şi sunt stabilite prin reglementări specifice. De observat că în sfera materialelor nucleare pot intra, în măsura în care constituie obiectul reglementărilor specifice la care face referire textul legal, foarte multe obiecte care, la prima vedere, ar fi mai puțin importante sau periculoase, cum este cazul aparatelor de măsură şi control a radiațiilor ionizante ori a echipamentului de protecție necesar în vederea desfăşurării de activități în domeniul nuclear.

de pe teritoriul Republicii Moldova – ca fiind sursa de proveniență a unor materii speciale impune luarea unor măsuri pentru supravegherea operativă a tuturor rutelor pe cale se poate face transferul acestor materii către zone şi organizații interesate de folosirea acestora.

Indiferent de sursă, există posibilitatea stabilirii unor cauze şi condiții[408]care au favorizat sau facilitat introducerea în circuitul ilicit, pe teritoriul României, a unor cantități de materii speciale şi, implicit, extinderea cercetărilor cu privire la neglijențe sau abuzuri în activitatea unor funcționari care, prin natura sarcinilor de serviciu ar fi trebuit să împiedice desfăşurarea unor asemenea activități.

Cu privire la echipamentele de supraveghere şi control, trebuie observat că folosirea acestor echipamente este destinată să concure la desfăşurarea, în condiții de securitate, a activităților din domeniul nuclear. Legea nu oferă detalii în legătură cu aceste echipamente – natura lor, ce parametri măsoară, în ce mod acționează, dacă în cadrul unei tehnologii integrate pot sau nu să acționeze pentru prevenirea stărilor de pericol, etc. – însă conține o subliniere de natură a califica echipamentele ce constituie obiectul material al infracțiunii, în sensul că acestea sunt instalate de către reprezentanții Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare în exercitarea mandatului de control sau de către persoanele aprobate de Guvernul României, care efectuează, în prezența reprezentanților desemnați de comisia națională, controale prevăzute în acordurile internaționale la care România este parte.

Dacă în ipoteză ar intra echipamente instalate în alte condiții, chiar dacă ar fi asemănătoare sau identice cu cele folosite de către inspectorii naționali sau internaționali, infracțiunea nu mai subzistă. Legiuitorul, calificând obiectul material al infracțiunii, a urmărit să confere un regim special, pe undeva asemănător cu regimul aplicabil activităților ilicite ce implică subiecți pasivi calificați, de natură, în cazul de față, să asigure o protecție sporită şi, în acelaşi timp, eficientă funcționării acestor echipamente, nu neapărat în considerarea utilității lor directe cât, mai ales, datorită faptului că ele sunt aferente activității unor organe de control, ce trebuie respectate ca atare.

Dincolo de cele arătate, mai trebuie subliniat că, cel puțin, în ceea ce priveşte echipamentele instalate de către inspectorii internaționali, acestea, în principiu, sunt pertinente domeniului neproliferării armelor nucleare şi orice act, care să aibă ca urmare scoaterea din funcțiune a echipamentelor, poate fi astfel interpretat, încât să inducă suspiciuni şi să atragă României sancțiuni internaționale deosebit de aspre.

Locul şi timpul desfăşurării activităţilor ilicite – interesează întrucât între aceste elemente şi desfăşurarea activității ilicite există o legătură directă care, exploatată, poate conduce la obținerea de rezultate deosebite în anchetă. Astfel sistemul de referință spațiio-temporal ce caracterizează activități precum mineritul, scoaterea din funcțiune a echipamentelor speciale, cercetarea, proiectarea, montajul, punerea în funcțiune, depozitarea, etc. permite descoperirea, fixarea şi ridicarea tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă caracteristice activităților desfăşurate.

---

[408] Pentru a se analiza un mod de abordare asemănător al problemei a se vedea şi V. Bercheşan – Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 174

Ca regulă generală, este binecunoscut că odată cunoscut intervalul de timp şi perimetrul în care s-a desfăşurat activitatea ilicită, devine posibilă formarea cercului de bănuiți, identificarea şi prinderea făptuitorilor şi identificarea martorilor.

Ca element specific, în cele mai multe cazuri, locul trebuie să constituie obiectul unor activități de decontaminare şi luarea unor măsuri speciale pentru prevenirea sau limitarea acțiunii nefaste a materiilor speciale.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia la contribuţia acestora la desfăşurarea activităţilor ilicite – importanța rezolvării acestei probleme rezidă, înainte de toate, în aceea că făptuitorii sunt subiecții răspunderii penale, cercetarea trebuind să lămurească aspecte legate de identitatea şi cetățenia acestora.

Legiuitorul nu impune o anumită calitate pentru participanții la săvârşirea infracțiunii, însă, dacă aceasta există – în sensul că poate fi vorba de angajați ai persoanelor juridice autorizate să desfăşoare operațiuni în domeniu, de funcționari publici care prin conduita lor au asigurat, într-o anumită măsură, desfăşurarea activității ilicite – se va pune problema concursului cu infracțiuni în legătură cu serviciul, atât în ceea cei priveşte pe participanți cât şi pe cei care aveau atribuții legate de desfăşurarea în siguranță şi prevenirea oricărei posibilități de natură a permite desfăşurarea unei activități ilicite.

De observat că activitățile calificate ce presupun o pregătire deosebită a celor ce le efectuează – atât sub aspectul deprinderilor, cât şi sub aspectul măsurilor de protecție specifice – sunt desfăşurate de către persoane care, în mod uzual, execută sau au executat astfel de operațiuni şi au, ceea ce practicienii numesc, curajul şi siguranța profesionistului. Această împrejurare este de natură a ajuta cercetările având în vedere că "meseriaşii" sunt în număr mic şi, la nevoie pot fi identificați cu uşurință.

Probleme apar în cazul dezvoltării activității ilicite în domeniul traficului – activitate de natură să producă venituri importante fără să fie nevoie de un personal cu pregătire în domeniul nuclear – deoarece, aici, sunt gata de a se implica toți cei fără scrupule, important fiind doar că în contrapartida unei activități infracționale, cu risc controlabil, pot obține foloase urmărite, în general, prin săvârşirea de infracțiuni.

De subliniat că participanții la astfel de activități ilicite au legături cu organizații al e crimei organizate ce au preocupări legate de terorism. Se poate spune că activitatea ilicită este gestionată de către aceste organizații, oamenii fiind, doar, nişte pioni ce pot fi mutați oriunde şi oricând este nevoie. Sub acest aspect, este de observat că, în mod normal, în activitatea ilicită, este implicat un număr important de persoane , chiar în condițiile specifice de conspirativitate. Cercetarea este interesantă în identificare tuturor celor care sunt implicați în activitatea ilicită, trebuind acceptat că demersul judiciar nu trebuie să se oprească la cei mărunți, din prima linie, care au fost surprinşi – în flagrant sau ca urmare a desfăşurării altor activități.

De lege ferenda, poate ar trebui avută în vedere soluția acceptată de către legiuitor în domeniul traficului de droguri, unde este incriminată, in terminis, organizarea, conducerea sau finanțarea activităților ilicite.

Consecinţele desfăşurării activităţilor ilicite – sunt esențiale pentru corecta încadrare juridică, legiuitorul legând efecte juridice importante – în

primul rând agravarea răspunderii, dar şi altele, cu implicații în activitatea anchetatorilor – de realizarea următoarelor stări de fapt: faptele au produs pericol public, faptele au avut consecințe deosebit de grave, au survenit vreuna dintre urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a loviturilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte ori s-a produs moartea uneia sau a mai multor persoane.

Principial, tot ce implică desfăşurarea unei activități ilicite cu materii speciale presupune inducerea unei stări de pericol, în mediul social, care nu se manifestă doar sub un aspect potențial, ci, are caracter efectiv prin contaminarea radioactivă a mediului înconjurător.

La om[409], doza letală de iradiere este de peste 450 remi (roentgen echivalent om). Radiația poate da atrofie locală sau ulcerații şi, în final, cancer. Țesuturile cu creştere rapidă, precum cele ale embrionului sau copilului resimt cel mai grav efectele iradierii. Iradierea „in utero" poate conduce la avort dacă doza este de peste 200 remi sau poate conduce la o mare varietate de anomalii congenitale. Un efect major şi precoce, indiferent de vârstă, este modificarea proteinelor, ADN-ului şi enzimelor. Deoarece acestea sunt mecanisme de control intracelulare, efectele iradierii sunt, de obicei, mult mai mari decât s-ar aştepta de la simplul transfer al energiei calorice implicate. Substratul aberațiilor cromozomiale îl constituie modificarea ADN-ului – când efectul a avut loc asupra celulelor somatice, se produc modificări ce variază de la moarte celulară imediată până la moartea celulelor, după mai multe diviziuni celulare, sau deteriorare, de diferite grade, în funcționalitatea celulară.

Scopul desfăşurării activităţilor ilicite – identificarea scopului este deosebit de importantă pentru corecta încadrarea juridică. Aşa cum sunt concepute de către legiuitor, infracțiunile ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive – ca principiu – nu sunt caracterizate de realizarea unui scop anume**,** ele fiind infracțiuni de pericol.

Dacă, totuşi, se produce un anumit rezultat – au survenit una dintre urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a loviturilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte, s-a produs moartea uneia sau mai multor persoane, au fost produse consecințe deosebit de grave, etc. – acesta apare, cel mult, praeterintenționat. Dacă cei implicați în activitatea ilicită urmăresc realizarea unui asemenea scop, apreciez că, se pune problema săvârşirii unor alte categorii de infracțiuni – bunăoară, infracțiuni contra vieții, sănătății, integrității corporale, etc. – materiile speciale fiind folosite ca un mijloc pentru atingerea unui asemenea scop. În sensul arătat, un caz aparte îl constituie actele de terorism ce se pot desfăşura cu implicarea detonării de arme sau a altor dispozitive explozive nucleare, situație în care se pune problema săvârşirii unor infracțiuni contra siguranței statului.

Existenţa concursului de infracţiuni şi legătura acestora cu organizaţiile criminale – infracțiunile ce au ca obiect regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive se pot săvârşi în concurs cu mai multe

[409] Pentru a crea o imagine cât mai apropiată de realitate am considerat necesar să fac unele referiri cu privire la efectele radiațiilor ionizante asupra corpului uman folosind unele observații prezentate de C. Scripcaru, Gh. Scripcaru şi V. Astarastoie în Tratat de Medicină Legală, Edit Medicală, Bucureşti 1995, pag 76 – 83

categorii de infracțiuni, în funcție de specificul fiecărei activități ilicite în parte, fiind vorba, în fapt, de un complex infracțional.

Important de acceptat, ca mod de abordare a problemei, este că activitățile ilicite ce se desfăşoară în domeniu nu pot fi concepute în afara mediului specific al organizațiilor criminale, al crimei organizate. Obținerea de profituri importante este perfect compatibilă cu activitățile ilicite specifice domeniului cercetat şi, în aceste condiții, a fost – probabil – normal ca segmente ale organizațiilor criminale să se specializeze şi să-şi asume traficul cu materii speciale.

Crima organizată controlează sau, acceptând, totuşi, o nuanță de relativitate, tinde să controleze orice domeniu, în care săvârşirea de infracțiuni poate aduce venituri mari, în aşa fel încât, săvârşirea de infracțiuni care să aibă ca obiect materii periculoase, ca o ocupație, ca sursă de asigurare de venituri, nu mai poate fi acceptată, nici măcar spre studiu, în afara acestei organizări.

Ancheta va trebui să stabilească, în concret, toate resorturile activității ilicite. Materiile speciale nu se folosesc în activități comune, ele pot fi folosite în serviciul societății, însă, acest mod de folosire este costisitor şi nu poate produce venituri ilicite. În cadrul activității ilicite, folosirea este, prin esența ei, periculoasă, aservită unor scopuri, fundamental, antisociale; nu contează că sunt puse în pericol valori sociale fundamentale, că, analizând obiectiv fiecare segment infracțional, se poate constata că se săvârşesc zeci de infracțiuni, că nu există nici o limită în realizarea rațiunii grupării criminale – obținerea de profituri cât mai mari.

În susținerea celor arătate, se pot da exemple multe, fiind uşor de observat că, o activitate infracțională, în domeniul cercetat, presupune săvârşirea în concurs a mai multor infracțiuni. Spre exemplu, o grupare teroristă, pentru a putea trece la amenințări sau, mai grav, la folosirea efectivă a – să spunem – armelor nucleare, are nevoie să procure elemente componente sau armele gata asamblate, ca principiu, de pe teritoriul altui stat, întrucât în zona unde se doreşte utilizarea nu sunt condiții pentru construire datorită controlului forțelor aflate la putere sau din cauze de natură tehnică. Pentru aceasta are nevoie să i-a legătura cu alte organizații care au capacitatea de a procura, tranzita diferite țări şi teritorii, şi oferi la locul şi în momentul necesar armele nucleare. Deci este necesară elaborarea unui plan, stabilirea de sarcini precise în cadrul unui grup de infractori organizați structural şi funcțional, stabilirea de legături infracționale peste hotare, luarea unor măsuri pentru a nu fi surprinşi în timpul trecerii frontierei de stat, iar, în condițiile surprinderii, pentru ripostă şi asigurarea scăpării, eventual folosirea de arme, asigurarea şi depozitarea materiilor după trecerea frontierei, stabilirea de legături cu grupări teroriste în vederea valorificării acestora, etc. De asemenea, este posibil să fie necesară stabilirea de legături în exterior pentru organizare, stabilirea mai multor variante de trecere a frontierei şi, pe cât posibil, securizarea acestora – mituirea sau compromiterea, în alt fel, a funcționarilor, găsirea de persoane care, pentru avantaje neînsemnate, să rişte şi să-şi asume răspunderea, în cazul în care ar fi surprinşi, etc. – găsirea unor locuri de depozitare şi prelucrare, înființarea şi funcționarea unor rețele de distribuție şi a unor rețele de securizare a primelor, etc. Se săvârşesc infracțiuni ce țin de jurisdicția mai multor state, se nesocotesc acorduri internaționale, importantă devine rațiunea

desfăşurării activităţii ilicite neinteresând care, unde şi câte infracţiuni se săvârşesc. Anchetatorii trebuie să asimileze acest mod de a gândi şi să adapteze oportun demersul judiciar.

Cauzele, condiţiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat desfăşurarea activităţilor ilicite – adesea, revenind la observaţia din debutul materialului, prim-planul este revendicat de traficarea peste frontieră a materiilor speciale. Nu se pune în discuţie dacă sau gradul de securizare a frontierei de stat a României, aici, un rol important fiind ocupat de combaterea activităţilor tuturor reţelelor de infractori – acestea indiferent de obiectul activităţii curente, putând relativ uşor să asimileze şi segmente de activitate pertinente la traficul de materiale speciale – o mai bună colaborare între instituţiile destinate să lupte împotriva acestui fenomen, o implicare largă, la nivel de societate, sau, cel puţin, prin segmentele sale cele mai reprezentative. În acest context, o importanţă deosebită o capătă schimbul de informaţii şi sistemul integrat de comunicare, între instituţiile europene de specialitate, atât prin intermediul INTERPOL-ului, EUROPOL-ului, cât şi, direct, între formaţiunile specializate pentru combaterea şi lupta împotriva crimei organizate.

Analizând cauze şi condiţii favorizatoare, se pot spune multe despre nivelul salariilor, despre implicarea politicului, despre schimbare, reformă, luptă cu corupţia sau cu marea criminalitate economico-financiară. O abordare constructivă trebuie să aibă în centrul atenţiei analiza şi implementarea oricăror soluţii care să conducă spre mai bine; iar, aici, mai binele constă în anihilarea oricăror „gânduri sau emoţii" care să aibă legătură cu materialele nucleare sau materiile radioactive.

7.3. Particularităţi ale principalelor probleme ce trebuie lămurite în cadrul cercetării desfăşurării activităţilor speciale neautorizate

Dat fiind particularităţile domeniului, legiuitorul, dincolo de prevederile infracţiunii din Codul penal[410], a considerat necesar, în considerarea regimului impus în domeniul desfăşurării în siguranţă a activităţilor din domeniul nuclear, să reglementeze o infracţiune care să aibă ca obiect incriminarea acelor activităţi ce, desfăşurate fără autorizare, induc în viaţa socială un pericol important, astfel încât să presupună un tratament penal. În condiţiile date sunt interzise – fără autorizarea detaliată în cadrul regimului juridic prevăzut de Legea 111/1996 – sub sancţiunea legii penale, următoarele activităţi:

- Cercetarea, proiectarea, amplasarea, producţia, construcţia, montajul, punerea în funcţiune, exploatarea, modificarea, conservarea, dezafectarea, importul şi exportul obiectivelor şi instalaţiilor nucleare
- Proiectarea, deţinerea, amplasarea, construcţia-montajul, punerea în funcţiune, funcţionarea, conservarea şi dezafectarea instalaţiilor de minerit şi preparare a minereurilor de uraniu şi toriu şi a instalaţiilor de gospodărire a deşeurilor de la mineritul şi prepararea minereurilor de uraniu şi toriu;

[410] N.A. – a se vedea art. 279[1] din Codul penal promulgat în 1968

- Producerea, amplasarea şi construcţia, furnizarea, închirierea, transferul, manipularea, deţinerea, prelucrarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul instalaţiilor radiologice, materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiaţii ionizante;
- Producerea, furnizarea şi utilizarea aparaturii de control dozimetric şi a sistemelor de detecţie a radiaţiilor ionizante, a materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecţia împotriva radiaţiilor ionizante, precum şi a mijloacelor de containerizare sau de transport al materialelor radioactive, special amenajate în acest scop;
- Producerea, furnizarea, închirierea, transferul, deţinerea, exportul, importul unor materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a legii – anexa 1;
- Deţinerea, transferul, importul şi exportul informaţiilor nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive;
- Realizarea produselor şi serviciilor destinate instalaţiilor nucleare;
- Realizarea produselor şi serviciilor destinate surselor de radiaţii, aparaturii de control dozimetric, sistemelor de detecţie a radiaţiilor ionizante, materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecţia împotriva radiaţiilor ionizante;
- Introducere în domeniul medical, pentru diagnostic şi tratament medical, a surselor închise, deschise, a dispozitivelor generatoare de radiaţii ionizante şi a produselor farmaceutice care conţin materiale radioactive;
- Exploatarea surselor orfane, de la detectarea acestora până la depozitarea finală ca deşeu radioactiv.

În cadrul acestei subsecţiuni voi insista, în principal, pe acele elemente ce permit o analiză comparativă, pe baza căreia să se poată concluziona în ce măsură infracţiunea prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996 se suprapune peste cea prevăzută, în Codul penal, la art. 407, deci, dacă se pune ori nu problema concursului de texte legale, iar într-un atare caz – care normă juridică se va aplica.

Sub aspectul **obiectului material,** dacă obiectul material specific al conduitei ilicite infracţiunii prevăzute la art. 407 din Codul penal este constituit din materiale nucleare ori alte materii radioactive, obiecte sau instalaţii nucleare, arme nucleare sau dispozitive explozive nucleare, echipamente de supraveghere şi control, în cadrul infracţiunii ce are ca obiect desfăşurarea de activităţi speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996 avem de a face cu mai multe noţiuni, după cum urmează:

→ <u>obiectivele şi instalaţiile nucleare</u>[411]

Noţiunea de obiective nucleare este echivalată prin definiţia legiuitorului cu următoarele entităţi: uzine pentru fabricarea combustibilului nuclear, reactori nucleari, inclusiv ansamblurile critice şi subcritice, reactori de cercetare, centrale nuclearo-electrice, instalaţii de stocare a combustibilului iradiat, unităţi de îmbogăţire sau instalaţii de retratare.

[411] N.A. – definiţiile sunt preluate din anexa 2 a Legii 111/1996

Instalația nucleară este echivalată cu generator de radiație nucleară, instalația, aparatul sau dispozitivul care extrage, produce, prelucrează sau conține materiale radioactive; instalația nucleară include şi clădirile sau structurile aferente.

→ minereurile de uraniu şi toriu – se regăsesc, din punct de vedere noțional, în expresia „materie prima nucleară" definită ca desemnând uraniu ori toriu sau orice combinație a acestora, în orice formă fizică sau chimică; zăcăminte care conțin cel puțin 0,03% în greutate uraniu, toriu sau orice combinație a acestora.

→ materialele nucleare şi radioactive, inclusiv combustibilul nuclear, deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante, aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante.

Legea defineşte astfel:

Material radioactiv - orice material, în orice stare de agregare, care reprezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive.

Material nuclear - materiale care, datorită unor proprietăți nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear, stabilite prin reglementari specifice.

Combustibil nuclear - material sau un ansamblu mecanic care conține materie primă sau material fisionabil, special destinat folosirii într-un reactor nuclear, în scopul producerii energiei nucleare.

Dispozitive generatoare de radiații ionizante - dispozitive care produc radiații X, neutroni sau particule încărcate.

Aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante este aparatura de control a următoarelor radiații: alfa, beta, gama, X, neutroni, electroni, protoni sau alte particule încărcate (nu se includ undele radio, radiațiile vizibile, infraroşii, ultraviolete, precum şi radiații laser, ultrasunete, tec).

→ materialele şi dispozitivele utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi mijloacele de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop

→ materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a legii – este vorba despre anexa 1, unde sunt enumerate şi explicate următoarele:

- Materiale nenucleare, materiale ale căror proprietăți sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară.

- Dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop.

- Dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea materialelor nucleare sau în fabricarea acelor materiale nenucleare care sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleara, cât şi acele dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri.

- Dispozitive sau echipamente esențiale pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop ori pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea materialelor nucleare sau în fabricarea acelor materiale

nenucleare care sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară, cât şi acelor dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri.

→ informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive – este vorba despre informații care se referă, în esență, la materialele, dispozitivele şi echipamentele detaliate mai sus.

→ produsele şi serviciile destinate obiectivelor şi instalațiilor nucleare.

Deşi nu poate fi vorba despre exclusivitate, îmi permit, aici, să amintesc, ca exemplu, definiția dată de lege produsului radioactiv, respectiv, orice material radioactiv obținut în cursul procesului de producere ori de utilizare a unui combustibil nuclear sau orice material care a devenit radioactiv prin expunere la radiații, cu excepția radioizotopilor care au atins stadiul final de preparare şi sunt susceptibili de a fi utilizați în scopuri ştiințifice, medicale, speciale, sociale, comerciale sau industriale.

→ produsele, serviciile şi sistemele care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalațiilor nucleare

→ sursele închise, deschise, dispozitivele generatoare de radiații ionizante şi produsele farmaceutice care conțin materiale radioactive.

Aşa cum se poate observa, obiectul material, al infracțiunii prevăzute în legea specială, este deosebit de vast. Sunt avute în vedere materialele nucleare şi radioactive, însă, realizându-se complexitatea problemelor, sunt specificate categorii ce sunt conexe activității din domeniul nuclear. În fapt, consider că se poate vorbi despre un conflict de legi doar pe unele porțiuni, rămânând în afara conflictului următoarele noțiuni cu corespondentele lor în realitatea obiectivă:

- ❖ minereurile de uraniu şi toriu;
- ❖ deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante ;
- ❖ materialele şi dispozitivele utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi mijloacele de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop;
- ❖ materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a Legii111/1996 – este vorba despre anexa 1;
- ❖ informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive;
- ❖ produsele şi serviciile destinate obiectivelor şi instalațiilor nucleare.

Cum legiuitorul dă definiții legale celor mai multe dintre noțiunile ce desemnează entități materiale ce constituie obiectul infracțiunilor în discuție, în analiză, trebuie abordată rigoarea necesară interpretării stricto-sens, astfel că ar fi puțin oportun, în sprijinul unei opinii potrivit cu care, prin introducerea atât în vechiul cât şi în noul Cod Penal a infracțiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare şi al altor materii radioactive – exprimare generoasă, de altfel, – legiuitorul a intenționat abrogarea prevederilor art. 44 din Legea 111/1996, să acceptăm, ca necesară, introducerea, în cadrul discursului ştiințific, a unei extinderi a înțelesului ce trebuie avut în vedere în legătură cu obiectul material al infracțiunii prevăzute de Codul penal, în sensul includerii tuturor materialelor, instalațiilor, dispozitivelor, echipamentelor,

informațiilor, combustibililor, serviciilor, etc., pertinente de activitatea ce se poate desfăşura în domeniul nuclear.

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită** specifică elementului material al laturii obiective, lucrurile stau oarecum asemănător. Infracțiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive, prevăzută de art. 407 din Codul penal, este caracterizată de o serie de acțiuni precum: primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, transportul sau deturnarea, sustragerea ori distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive precum şi orice alte operațiuni privind circulația acestora, fără drept; efectuarea de operațiuni interzise; sustragerea ori distrugerea; scoaterea din funcțiune. Aşa cum am arătat, se poate observa că legiuitorul a enumerat, cu caracter exemplificativ, mai multe acțiuni, după care a încheiat cu expresia atotcuprinzătoare: „orice alte operațiuni privind circulația acestora", exprimându-şi dorința, astfel, pentru incriminarea, practic, a oricăror acțiuni ce ar putea fi desfăşurate în legătură cu obiectul material al infracțiunii.

În cazul infracțiunii de desfăşurare de activități speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996, legiuitorul a optat pentru aceeaşi tehnică legislativă, în mod evident, fiecare componentă a obiectului material a fost analizată şi, în funcție de particularități, au fost formulate acțiunile cu privire la care s-a apreciat că, desfăşurate fără drept, prezintă gradul de pericol specific unei infracțiuni. Astfel, ca exemplu, îmi permit să subliniez, că în materia obiectivelor şi instalațiilor nucleare[412] se interzic: cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția, montajul, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul şi exportul; în materia minereurilor de uraniu şi toriu se interzic: mineritul şi prepararea; în materia materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive se interzic: deținerea, transferul, importul şi exportul.

În ceea ce priveşte materialele nucleare şi radioactive, sunt incriminate producerea, furnizarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul, aceleaşi activități, desfăşurate fără drept fiind interzise şi pentru combustibilului nuclear, deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante.

Comparând cele două texte legale – cel din Codul penal şi cel din legea specială – se poate constata că există unele diferențe, nu se poate pune problema unei abrogări, textul din legea specială nu este acoperit în întregime de prevederile Codului Penal. Norma juridică prevăzută la art. 44 din Legea 111/1996, evidențiază o preocupare a legiuitorului pentru incriminarea, atât a unor activități ce țin de obținerea materialelor ce constituie obiectul juridic – producerea, tratarea – de circulația acestora – furnizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul – cât şi a utilizării; în baza unui raționament simplu şi logic, norma juridică acoperă, practic, un întreg ciclu – de la obținere, până la utilizare.

---

[412] Avem de a face cu două texte identice ca şi conținut – în Legea 111/1996 şi în Codul penal. Din punct de vedere cronologic, primul a fost textul din Legea 111/1996, Codul penal preluând textul fără nici o modificare

Infracțiunea din Codul penal incriminează, cu o insistență demnă de subliniat, orice se poate desfăşura în materia circulației materialelor nucleare şi radioactive – primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, sustragerea ori distrugerea, transportul sau deturnarea precum şi orice alte operațiuni privind circulația materialelor nucleare sau a altor materii radioactive – neglijând, ori – poate – considerând că nu este locul sau nu este necesar să acorde atenție, în context, obținerii şi folosirii materialelor nucleare sau radioactive.

Apreciind ca lipsită de interes ştiințific orice critică adusă unei, aşa-numite, inconsecvențe a legiuitorului, consider că trebuie subliniat faptul că în Codul penal, pe fondul, probabil, al angajamentelor asumate de către România la nivel internațional, a fost nevoie să fie incriminate separat activitățile ce se pot grupa sub noțiunea de trafic, existând şi argumente, în sensul pericolului deosebit pe care îl reprezintă acestea având în vedere că pot angaja participarea unor categorii de persoane relativ diverse – în primul rând persoane necalificate, ce nu au o pregătire sau cunoştințele necesare cu privire la efectele pe care le pot avea aceste materiale, măsurile de securitate ce trebuie luate, etc. – ce, cu o relativă nonşalanță, pot proceda la efectuarea de acțiuni necugetate, cu implicații şi efecte incontrolabile.

Observând modul cum legiuitorul a realizat pericolul social al activităților incriminate, în cele două texte legale – Codul penal şi Legea 111/1996 – se poate observa că în Legea 111/1996, activitățile subsumate noțiunii de trafic sunt pedepsite, potrivit art. 44 alin. 1 lit. a, cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă. În Codul penal, la art. 407, traficul cu materiale nucleare sau radioactive, în varianta cadru, este pedepsit cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi – în cazul agravantelor cuantumul pedepselor fiind, în funcție de rezultatele săvârşirii infracțiunii, din ce în ce mai mari.

Aşa cum se poate observa, norma juridică din Codul penal este mai dură, pedeapsa este sensibil mai mare. În aceste condiții devine şi mai important lămurirea problemei conflictului între cele două texte legale.

Apreciez că, cel puțin până când legiuitorul va interveni şi va armoniza prevederile legale din domeniu, în materia activităților nucleare, trebuie distins între activitățile susceptibile de a fi subsumate noțiunii de trafic cu materiale nucleare şi alte materii radioactive şi alte activități. Se poate accepta, că în materia traficului, suntem în prezența unei duble incriminări, unui conflict de legi, urmând a avea prioritate norma juridică – potrivit regulii comune – specială iar, în context, norma specială este cea prevăzută de Codul penal. Am optat pentru această soluție pentru că, deşi Legea 111/1996 este o lege specială, în materie penală, art. 44 conține o reglementare cu caracter general, având ca obiect activități speciale neautorizate[413] – mai multe activități printre care şi cele incluse în cadrul noțiunii de trafic cu materiale nucleare şi radioactive – norma juridică incriminând şi alte activități ce nu pot fi asimilate traficului, dar şi activități de trafic, în legătură cu alte bunuri speciale, ce constituie obiectul material al infracțiunii prevăzute de Legea 111/1996. În Codul penal, norma juridică are ca obiect, comparativ cu art.44 din Legea 111/1996, doar traficul de materii nucleare şi radioactive. Acelaşi raționament

[413] N.A. este o formulare pe care am utilizat-o din considerente de oportunitate şi de precizie în exprimare

se poate aplica şi în cazul efectuării de operaţiuni interzise cu obiecte sau instalaţii nucleare – cercetarea, proiectarea, amplasarea, producţia, construcţia sau montajul obiectelor ori instalaţiilor nucleare, punerea în funcţiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul sau exportul instalaţiilor nucleare, fără drept – situaţie în care normele juridice din Codul penal şi Legea 111/1996 sunt identice putându-se concluziona că prevederile art. 407. din Codul penal abrogă – referitor, strict, la aspectul în discuţie – pe cele din Legea 111/1996.

7.4. Cercetarea scoaterii din funcţiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control

Ţinând cont de prevederile unor tratate internaţionale, ce vizează neproliferarea armelor nucleare şi ţinerea sub control a oricărei tehnologii sau componente ce ar putea fi folosite la producerea de arme nucleare, precum şi necesitatea unui control eficient cu privire la modul de funcţionare şi la respectarea parametrilor de siguranţă în exploatarea tehnologiilor ce folosesc materiale nucleare, legiuitorul a considerat oportun să reglementeze o infracţiune care să aibă ca obiect orice activitate de natură a afecta buna funcţionare a echipamentelor de supraveghere şi control, instalate pentru a monitoriza funcţionarea instalaţiilor nucleare. Astfel, la art. 45, din Legea 111/1996, este incriminată scoaterea din funcţiune, în totalitate sau în parte, a echipamentelor de supraveghere şi control instalate de către reprezentanţii Comisiei Naţionale pentru Controlul Activităţilor Nucleare, în exercitarea mandatului de control, sau de către persoanele aprobate de Guvernul României, care efectuează, în prezenţa reprezentanţilor desemnaţi de comisia naţională, controale prevăzute în acordurile internaţionale la care România este parte, fără a avea motive, ce decurg din cerinţele de securitate nucleară sau de radio protecţie, dacă fapta nu constituie o infracţiune mai gravă.

Şi în Codul penal, la art. 407 alin. 5, legiuitorul a introdus o normă juridică care are acelaşi obiect: scoaterea din funcţiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control, în cazul când fapta nu este justificată de securitatea nucleară sau de radioprotecţie, se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 3 ani sau cu zile amendă, dacă fapta nu constituie o infracţiune mai gravă. La fel precum în situaţiile analizate în secţiunea precedentă – materialele nucleare şi radioactive; obiectele sau instalaţii nucleare – normele juridice din Codul penal şi Legea 111/1996 sunt identice prevederile art. 407 din Codul penal abrogând pe cele din Legea 111/1996.

7.5. Cercetarea traficului cu arme nucleare

Dacă în cadrul oricărei societăţi trebuie să existe ceva care să-i pună în pericol existenţa, să-i pună în pericol valorile, pentru societatea modernă acest ceva este arma nucleară. Noţiunea, în sine, pare halucinantă, de neconceput în conexiune cu persoanele particulare, însă, realitatea este mai puternică decât raţionamentele abstracte, bazate doar pe efortul marilor puternici politici şi

militari ai timpurilor noastre, pentru a dobândi arme, de natura a conferi puterea absolută. Situația pare a scăpa de sub control, cei aparent slabi în fața coloşilor militari, în fața puterilor statale, s-au reorientat pentru rezolvarea problemelor la alt nivel, prin promovarea amenințărilor cu folosirea armelor nucleare, şi nu numai, la nivel de societate.

În aceste condiții, şi în legislația română a fost nevoie să se incrimineze activitățile ce se pot desfăşura cu arme nucleare. Art. 46 din Legea 111/1996 interzice, în două forme – una cadru şi una agravată, calificată prin rezultatul periculos constând în decesul uneia sau mai multe persoane ori alte consecințe deosebit de grave – dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul, tranzitul sau detonarea armelor nucleare sau a oricăror dispozitive explozive nucleare. Am preferat să cataloghez această infracțiune ca infracțiune de trafic – observând că există, în conținutul constitutiv, acțiuni ce depăşesc sfera noțiunii de trafic – întrucât am apreciat, pe de o parte, că nu există pericolul confuziei cu conținutul unei alte infracțiuni iar, pe de altă parte, că activități, precum dezvoltarea ori detonarea, presupun efectuarea cel puțin a unei activități de trafic.

Realizând importanța problemei, legiuitorul român a reluat, de data aceasta în cuprinsul Codului Penal – la art. 407 alin. 2 – textul din Legea 111/1996, incriminând dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare. Aşa cum se poate observa, lipseşte partea de folosire efectivă a armelor nucleare – detonarea.

Având în vedere specificitatea domeniului – detonarea armelor nucleare – ce poate avea ca efect direct şi firesc, în condițiile teritoriului național, exterminarea populației, legiuitorul a tratat aspectul ca infracțiune contra umanității în cuprinsul art. 175 din Codul penal, atât în ipoteza alin. 1 lit. c., cât şi – în principal, datorită formulării in terminis „detonarea armelor nucleare sau a oricăror dispozitive explozive nucleare" – în ipoteza alin. 2.

Cei doi termeni nu sunt definiți nici în cuprinsul Legii 111/1996 nici în cuprinsul Codului Penal, astfel încât îmi voi permite să explic cei doi termeni astfel:

Arme nucleare sunt acele dispozitive astfel concepute şi asamblate încât să poată fi folosite pentru distrugerea ființelor şi a bunurilor, iar pentru a obține acest efect sunt folosite proprietățile materialelor nucleare – în principal, fisiunea nucleară şi emisia de radiații ionizante.

Dispozitivele explozive nucleare sunt acele dispozitive concepute să funcționeze pe baza fisiunii nucleare – o reacție chimică deosebit de violentă cu o degajare enormă de energie şi radiații care, necontrolată, generează fenomenul de explozie cu efecte devastatoare pentru mediu.

În condițiile arătate, consider că norma juridică de la art. 46 din Legea 111/1996 este abrogată prin promulgarea, în cadrul Codului Penal, a normelor de la art. 407 alin. 2 şi art. 175 alin. 2.

7.6. Cercetarea altor activităţi ilicite pertinente domeniului

Din considerente de spațiu, consider oportun ca, aici, doar să fac referire la alte activități introduse de către legiuitor în zona ilicitului penal urmând ca detalierea aspectelor particulare să fie tratate în conținutul unei viitoare monografii.

În aceste condiții anchetatorii vor trebui să-şi direcționeze efortul investigator şi către:

- Împiedicarea prin orice mijloace a accesului reprezentanților Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare la orice loc în care se desfăşoară activitățile supuse controlului[414];
- Împiedicarea fără drept. în caz de accident nuclear, a pătrunderii personalului de intervenție în perimetrul zonelor în care se desfăşoară activități nucleare[415];
- Pătrunderea fără drept, în orice mod, într-un spațiu, încăpere sau zonă delimitată şi marcată în care se desfăşoară activitățile nucleare prevăzute, fără consimțământul persoanei care le foloseşte, sau refuzul de a le părăsi la cererea acesteia; în cazul în care fapta arătată se săvârşeşte de o persoană înarmată, de două sau mai multe persoane împreună, în timpul nopții ori prin folosirea de calități mincinoase, pedeapsa este mai mare[416];
- Amenințarea unei persoane ori colectivități, prin orice mijloace, cu răspândirea de materiale radioactive sau folosirea unor instalații nucleare ori dispozitive generatoare de radiații ionizante de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul[417];
- Alarmarea, fără un motiv întemeiat, a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de accident nuclear ori a organelor de menținere a ordinii publice, direct, prin corespondență, telefon sau orice alte mijloace de transmitere la distanță, care priveşte răspândirea sau folosirea unor materiale radioactive ori folosirea unor instalații nucleare de natura să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul[418].

7.7. Aspecte specifice ale activităţilor ce se pot desfăşura pentru administrarea probelor

În cadrul investigării acestei categorii de infracțiuni consider oportun să fac referire, înainte de toate, la activitățile care, prin esența, lor presupun căutarea, descoperirea, identificarea şi contactul nemijlocit cu materiile speciale – **constatarea în flagrant a infracţiunilor**, **cercetarea la faţa locului** şi **percheziţia**.

În cazul cercetării infracțiunilor în discuție, consider necesar ca, încă de la început – atunci când sunt date că a fost semnalată prezența unor nivele

[414] Art. 45 alin. 3 din Legea 111/1996
[415] Art. 45 alin. 4 din Legea 111/1996
[416] Art. 45 alin. 5 şi 6 din Legea 111/1996
[417] Art. 45 alin. 7 din Legea 111/1996
[418] Art. 45 alin. 8 din Legea 111/1996

ridicate de radioactivitate în diferite locuri – este necesar să participe membrii ai formațiunilor specializate în astfel de anchete. Astfel, ca exemplu, în cadrul Direcției Generale de Combatere a Crimei Organizate şi Antidrog din Inspectoratul General al Poliției a fost autorizat, de către Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare (CNCAN), **Serviciul Materiale Strategice (SMS)** care are drepturi şi obligații de Unitate Nucleară (UN) special destinată, instruită şi dotată pentru prevenirea şi combaterea traficului ilicit cu materiale nucleare (MN) şi surse radioactive (SR). Acest serviciu va conduce şi efectua toate activitățile de cercetare la fața locului. Locul incidentului va fi cercetat numai de personal din cadrul Serviciului Materiale Strategice, autorizat de CNCAN, eventual, şi un criminalist.

Serviciului Materiale Strategice care este responsabil pentru investigații, este singura autoritate care ia decizia încheierii cercetărilor la fața locului şi transferarea materialului intr-un depozit temporar de materiale nucleare autorizat de CNCAN. Transportul materialului confiscat pe teritoriul țării şi manipularea lui este realizat tot de către personal autorizat din cadrul serviciului; personal care este autorizat de CNCAN în acest sens, şi are mijloacele, pregătirea şi echipamentele necesare acestei activități. Şi protecția fizică a transportului, pe timpul efectuării acestuia, este de competența Serviciului Materiale Strategice din aceleaşi considerente ca şi transportul.

Celelalte instituții ai căror funcționari[419], prin natura atribuțiilor de serviciu date pe baza competențelor materiale şi teritoriale trebuie să îşi ia toate măsurile pentru administrarea unei cooperări eficiente cu Serviciul Materiale Strategice. În cazul de față noțiunea de echipă complexă îşi găseşte, poate, cel mai bine aplicabilitatea. În cadrul acestui curs nu se poate detalia problema criteriilor pe baza cărora se stabileşte şeful echipei şi raporturile acestuia cu instituțiile ai căror funcționari sunt implicați în activitate. Consider necesară elaborarea unor proceduri standardizate care să conțină sarcini precise, drepturi şi obligații pentru toți membrii echipelor care participă la astfel de activități – soluție acceptată în practica organelor din SUA.

Activitățile presupun, în desfăşurare, un grad ridicat de pericol, fiind necesar ca pregătirea să includă, neapărat, stabilirea modului de acțiune în vederea limitării posibilităților de acțiune a persoanelor implicate în activitatea ilicită şi prevenirea apariției oricăror situații în care viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanelor ce fac parte din echipa ce desfăşoară activitatea ar putea fi puse în pericol.

Căutarea propriu-zisă este guvernată de folosirea tehnologiilor de depistare a radiațiilor ionizante. După constatarea unui grad nefiresc de mare al radiațiilor în zonă activitățile intră pe făgaşul clasic, cu sublinierea necesară, în legătură cu folosirea echipamentelor de protecție, în legătură cu folosirea echipamentelor de protecție.

În ceea ce priveşte locurile unde se pot desfăşura activitățile de căutare, acestea sunt diverse, cu titlu de exemplu putând fi enumerate: locurile unde s-au efectuat activități de minerit şi de preparare a minereurilor de toriu şi uraniu; locurile unde au fost amplasate, puse în funcțiune, exploatate,

---

[419] Poliția de Frontieră, Autoritatea Vamală, alte organe cu atribuții de control care pot cu ocazia desfăşurării activităților curente să se implice în descoperirea de materii speciale

modificate sau dezafectate instalații nucleare, precum şi locurile unde s-au efectuat activități de proiectare şi cercetare a acestora; locurile în care s-au produs, s-au furnizat, prelucrat, tratat, utilizat, depozitat, etc. materiale nucleare ori radioactive, inclusiv combustibil nuclear, deşeuri radioactive şi generatoare de radiații ionizante; locurile unde au fost folosite sau au fost desfăşurate alte activități cu aparatură de control dozimetric al radiațiilor ionizante, inclusiv mijloacele de transport sau ambalare folosite pentru acestea; locurile unde au fost supuse iradierii produsele destinate consumului pentru populație şi locurile folosite pentru depozitarea sau comercializarea acestora; locurile în care materiile speciale au fost staționate pe timpul desfăşurării procedurilor vamale.

Datorită operativității care trebuie să guverneze intervenția pentru identificarea de materii speciale şi neutralizării efectelor acestora, o importanță deosebită capătă componenta care are ca obiect ascultarea de persoane, efectuarea de prezentări pentru recunoaştere ori confruntări la locul desfăşurării activităților. Cu cât se obțin informații mai multe şi mai exacte cu privire la locul unde s-ar mai putea afla materii speciale, la alte persoane implicate, la activitățile în curs de desfăşurare se pot iniția activitățile necesare pentru anihilarea activității ilicite.

O observație cu privire la căutarea, analizarea conținutului şi ridicarea înscrisurilor care conțin date legate de activitatea ilicită. Se poate presupune că totul poate fi planificat să se desfăşoară în deplină clandestinitate şi conspirativitate fără să existe contracte, angajamente sau alte acte care să presupună date cu privire la identitatea destinatarului sau formalitățile de primire-predare. Totuşi, înscrisurile pot conține adrese, nume de firme sau persoane de contact, mențiuni cu privire la diferite date la care este posibil să se desfăşoare segmente din activitatea ilicită, numere de repere, serii, etc.

În ceea ce priveşte **ascultarea de persoane** apar particularități în funcție de modul şi gradul de implicare a acestora în activitatea ilicită. În mod firesc ancheta trebuie dirijată în aşa fel încât să fie lămurite şi probate cât mai multe aspecte ale activității ilicite. Problema nu este simplă având în vedere că unele împrejurări au implicat neparticiparea unor persoane sau o participare nesemnificativă din punctul de vedere al efectelor juridice, în timp ce alte împrejurări, din contră, le-au avut în prim-plan.

Un prim aspect ce trebuie avut în vedere are ca obiect modul de abordare al fiecărei persoane în parte. Astfel, anchetatorii vor avea de a face cu persoane care au o cultură generală şi de specialitate remarcabilă, oameni care sunt tentați să-i abordeze pe toți de pe poziții intelectuale superioare, care sunt sau numai vor să pară frustrați de banalitatea încăperii şi a amănuntelor cu privire la care sunt solicitați să facă declarații. Alții, cu inteligență sub medie, inconştienți prin ignoranța şi uşurința cu care şi-au asumat riscuri la nivel personal şi pentru foarte mulți alții care ar putea ori ar fi avut suferit ca urmare a desfăşurării activității ilicite.

Cu privire la problemele ce pot fi lămurite prin ascultare, apreciez ca fiind foarte importante următoarele:

- ◊ măsura în care fiecare persoană, în parte, cunoştea că obiectul activității ilicite era constituit din materiale nucleare, materii radioactive, instalații

nucleare, arme nucleare, dispozitive explozive nucleare ori echipamente de supraveghere şi control;
- ◊ în ce a constat activitatea ilicită;
- ◊ cadrul spațiio-temporal în care a fost desfăşurat fiecare segment al activității ilicite;
- ◊ dacă activitatea ilicită a fost desfăşurate de către o singură persoană sau de mai multe persoane;
- ◊ care este natura relațiilor dintre persoanele implicate în activitatea ilicită;
- ◊ modul cum a fost organizată desfăşurarea activității ilicite;
- ◊ mijloacele folosite la desfăşurarea activității ilicite;
- ◊ care au fost consecințele evaluabile ale desfăşurării activității ilicite;
- ◊ care au fost scopurile urmărite de către făptuitori;
- ◊ modul în care făptuitorii au evitat controalele organelor abilitate, relațiile cu personalul instituțiilor cu atribuții de control;
- ◊ legăturile cu alte structuri infracționale;
- ◊ care sunt foloasele urmărite de către fiecare participant, modul cum se valorifică şi se împart avantajele obținute prin desfăşurarea activității ilicite.

Având în vedere multitudinea şi complexitatea activităților incriminate de către legiuitor, ancheta se va confrunta cu o multe persoane implicate în calitate de făptuitori. Procurarea de materii speciale, traficul, actele teroriste, punerea în funcțiune a unor instalații nucleare sunt activități care presupun o anumită amploare ce depăşeşte posibilitățile de acțiune a unor indivizi sau grupări de indivizi care să nu aibă o coordonare unitară. Consider că amatorismul trebuie exclus din logica tratării anchetei unor asemenea activități – fiecare persoană trebuind să fie tratată, atât ca persoană cât şi din punctul de vedere al activității desfăşurate, în contextul întregii activități infracționale.

CAPITOLUL 8

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILOR ILICITE CE POT FI DESFĂŞURATE CU MATERIILE EXPLOZIVE

Înainte de toate, aşa cum, probabil, este firesc, consider necesar să fac o prezentare a textelor legale ce reglementează infracțiuni relative la regimul materiilor explozive. În primul rând, trebuie observate prevederile art. 408 din Codul penal, ce incriminează acele conduite pe care legiuitorul le-a dorit interzise în cadrul unei infracțiuni pe care a denumit-o „Nerespectarea regimului materiilor explozive".

În analiza infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive trebuie distins între:

— **o formă simplă** cu două modalități:

1. producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul ori folosirea materiilor explozive sau orice alte operațiuni privind aceste materii, fără drept – pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi.

2. sustragerea materiilor explozive – pedepsită cu închisoare strictă de la 5 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.

— **o formă agravată**, calificată după rezultatele desfăşurării activități ilicite ce are în vedere două ipoteze diferențiate de gravitatea consecințelor. Astfel:

1. producerea de pericol public sau au avut urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă, prevăzută şi pedepsită în cuprinsul art. 187 din Codul penal, şi loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, prevăzută şi pedepsită în cuprinsul art. 188 din Codul penal, ori au cauzat o pagubă materială – pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

2. consecințe deosebit de grave; producerea morții uneia sau mai multor persoane – pedeapsa este detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi, în prima situație, pedeapsa este detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi, în a doua situație.

— **o formă agravată** calificată după calitatea şi cantitatea entităților materiale ce constituie obiectul material al infracțiunii, fiind avută în vedere, aici, o cantitate mai mare de 1 kg. echivalent trotil, precum şi situația în care cantitatea explozivă este însoțită de materiale de inițiere, pedeapsa fiind detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De asemenea, există în cadrul Legii nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive[420], la art. 31, o normă juridică cu caracter penal, potrivit cu care producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea

[420] Actualizată până la 1.12.2006

sau orice alta operațiune cu materii explozive, efectuate fără drept, constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 5 ani[421].

În completare, la alin. 2, ca formă agravată, se arată că, atunci când fapta prevăzută în alineatul 1 se referă la o cantitate mai mare de 1 kg. echivalent trotil sau când cantitatea de exploziv este însoțită de materiale de inițiere, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

De asemenea, prin introducerea alin. 2^1, au fost incriminate confecționarea, deținerea, comercializarea, importul, folosirea sau orice altă operațiune cu obiecte artizanale şi de distracție pe bază de amestecuri pirotehnice din clasele II-IV, T.1, T.2, precum şi a artificiilor din categoria „obiecte zburătoare luminoase" şi a pocnitorilor din clasa I, efectuate fără drept, pedeapsa fiind închisoare de la 3 luni la un an.

8.1. Situaţia premisă

Înainte de a proceda la o analiză normelor juridice de natură penală, trebuie observat că acestea au ca ipoteză un regim special caracterizat, de o **situaţie premisă**, prevăzută de Legea 126/1995 privind regimul materiilor explozive.

Regimul juridic al materiilor explozive[422] se aplică la prepararea, producerea, procesarea, experimentarea, deținerea, tranzitarea pe teritoriul țării, transmiterea sub orice formă, transportul, introducerea pe piață depozitarea, încărcarea, încărtuşarea, delaborarea, distrugerea, mânuirea, comercializarea si folosirea de către persoanele juridice sau fizice autorizate a materiilor explozive.

Prin **materii explozive**, în sensul legii[423], se înțeleg explozivii explozivii de uz civil, emulsiile explozive, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, încărcăturile speciale, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldura şi gaze la temperatură şi presiune ridicată.

Producerea şi procesarea de materii explozive sunt permise numai persoanelor juridice care posedă autorizație din partea inspectoratului teritorial de muncă pe raza căruia îşi desfăşoară activitatea. Amestecurile explozive simple pot fi preparate manual sau mecanizat numai de persoane juridice autorizate în acest scop, pe baza instrucțiunilor tehnice şi de securitate şi sănătate a muncii elaborate în acest sens. Introducerea pe piață a explozivilor de uz civil se poate face numai după ce aceştia au fost certificați de către un organism notificat din unul dintre statele membre ale Uniunii Europene sau de către un organism național recunoscut şi desemnat de Ministerul Muncii, Solidarității Sociale şi Familiei[424]. Pentru a putea prepara materii explozive persoanele juridice care, prin actul constitutiv al societății, au ca obiect de activitate astfel de operațiuni sunt obligate să obțină în prealabil autorizația din partea inspectoratului teritorial de muncă şi de la Direcția Generală de Poliție a

[421] Art. 31 alin. 1 din Legea 126/1995
[422] Art. 1 alin.1 din Legea 126/1995
[423] Art. 1 alin.2 din Legea 126/1995
[424] Art. 2, 3, 5 şi 8 din Legea 126/1995

Municipiului Bucureşti sau inspectoratul judeţean de poliţie pe raza cărora îşi desfăşoară activitatea.

Persoanele fizice[425] nu au dreptul să deţină, să utilizeze, să transporte, să depoziteze, să experimenteze ori să mânuiască materii explozive, cu excepţia pulberii necesare confecţionării cartuşelor pentru arme de vânătoare, dacă nu fac dovada calităţii de artificier ori de personal special instruit şi nu reprezintă o persoană juridică autorizată şi înregistrată conform legii. Persoanele care produc, deţin, transferă sau comercializează obiecte artizanale şi de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice, precum şi persoanele care folosesc obiecte pirotehnice pentru scopuri tehnice au obligaţia de a obţine autorizaţia din partea inspectoratului teritorial de muncă şi de la Direcţia Generala de Poliţie a Municipiului Bucureşti sau inspectoratul judeţean de poliţie pe raza cărora îşi desfăşoară activitatea, după caz, îndeplinirea activităţilor prevăzute în autorizaţie prin intermediari neautorizaţi fiind interzisă.

Materiile explozive pot fi depozitate numai în spaţii special construite şi amenajate pe baza documentaţiilor tehnice avizate de inspectoratele teritoriale de muncă. Depozitele de materii explozive pot funcţiona numai după obţinerea prealabilă a autorizaţiei, emisă în comun de către inspectoratul teritorial de muncă şi Direcţia Generală de Poliţie a Municipiului Bucureşti sau inspectoratul judeţean de poliţie. În autorizaţia de funcţionare a oricărui depozit se stabileşte capacitatea maximă de depozitare în echivalent trotil. Depozitarea materiilor explozive în depozitele de stoc şi la unităţile care au ca obiect de activitate producerea/procesarea de materii explozive se face numai în spaţii proiectate, construite şi amenajate pe baza documentaţiilor tehnice. Conducerile persoanelor juridice care au ca obiect de activitate producerea/procesarea de materii explozive pot aviza depăşirea capacităţilor de depozitare uzinale şi de stoc cu maximum 25%, pentru o perioadă de cel mult 3 luni[426].

Inspectoratul teritorial de muncă sau Direcţia Generală de Poliţie a Municipiului Bucureşti ori inspectoratul judeţean de poliţie poate[427], după caz, suspenda sau restrânge activităţile pentru producere, preparare, deţinere, transfer, transport, folosire ori comercializare a materiilor explozive sau poate retrage autorizaţiile dacă sunt încălcate reglementările legale în vigoare cu privire la respectarea normelor de securitate. Retragerea autorizaţiei atrage încetarea dreptului acordat persoanelor juridice şi fizice de a mai efectua activităţile pentru care aceasta a fost acordată.

Transportul şi mânuirea explozivilor[428] propriu-zişi şi ale mijloacelor de iniţiere şi aprindere, cu excepţia obiectelor artizanale de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice şi a celor pentru scopuri tehnice pe bază de amestecuri pirotehnice, se efectuează sub directă supraveghere a artificierilor autorizaţi şi numai cu personal special instruit pentru asemenea operaţiuni. Transportul şi mânuirea obiectelor artizanale de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice şi ale celor pentru scopuri tehnice pe bază de amestecuri pirotehnice, se efectuează de către personal special instruit. Orice transfer sau transport de

[425] Art. 7 alin.1 din Legea 126/1995
[426] Art. 9 din Legea 126/1995
[427] Art. 10 din Legea 126/1995
[428] Art. 13 – 15 din Legea 126/1995

materii explozive se efectuează numai cu mijloace de transport amenajate în acest scop, pe baza documentelor eliberate conform reglementărilor legale în vigoare şi semnate de cei în drept. Încărcarea, transferul, transportul, descărcarea, depozitarea şi distrugerea materiilor explozive în timpul nopții sunt interzise cu excepția transferurilor pe calea ferată sau pe apă, transporturile din fabrica producătoare la depozitele proprii, precum şi cele executate în cadrul aceluiaşi amplasament.

La toate depozitele[429] se ține o evidență strictă a intrării, ieşirii şi consumurilor de materii explozive. Registrele de evidență de la depozite, precum şi formularele privind mişcarea materiilor explozive – intrări, ieşiri, consum – au caracter de documente cu regim special, orice lipsă de materii explozive trebuind anunțată imediat organului local al poliției şi inspectoratului de stat teritorial pentru protecția muncii.

Angajatul căruia i s-au încredințat materii explozive[430] nu are dreptul, în nici o împrejurare, să le înstrăineze, să le folosească în alte scopuri ori să efectueze alte operațiuni decât cele stabilite pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu. Orice persoană care găseşte materii explozive este obligată să le predea celui mai apropiat organ de poliție sau să-i indice locul în care se află, pentru ca acesta să procedeze de îndată la ridicarea lor.

Obiectele artizanale de distracție[431], fabricate şi confecționate pe bază de amestecuri pirotehnice, trebuie să aibă inscripționate în limba română denumirea, clasa din care fac parte, instrucțiunile de folosire, termenul de garanție, precum şi pericolele care apar la păstrarea, depozitarea, manipularea sau folosirea lor. Producătorul sau importatorul este obligat să elibereze cumpărătorului o declarație de conformitate pentru fiecare produs care se prezintă, la solicitare, organelor de control.

Vânzarea obiectelor artizanale şi de distracție fabricate sau confecționate pe bază de amestecuri pirotehnice[432] se face numai de către persoanele juridice autorizate şi numai în locurile autorizate. Spațiile de comercializare a obiectelor artizanale şi de distracție fabricate sau confecționate pe bază de amestecuri pirotehnice vor fi construite şi amenajate pe baza documentațiilor tehnice avizate de inspectoratele teritoriale de muncă, în afara imobilelor de locuit, şi pot funcționa numai după obținerea prealabilă a autorizației emise în comun de către inspectoratul teritorial de muncă şi inspectoratul județean de poliție, respectiv Direcția Generală de Poliție a Municipiului Bucureşti. În cadrul spațiilor de comercializare a obiectelor artizanale şi de distracție fabricate sau confecționate pe bază de amestecuri pirotehnice, inspectoratul teritorial de muncă va aviza cantitatea care poate fi depozitată în vederea comercializării. Vânzarea de materii explozive, inclusiv a obiectelor artizanale şi de distracție pe bază de amestecuri pirotehnice, se face numai după înscrierea într-un registru special a numelui cumpărătorului, a numărului autorizației din care rezultă că are dreptul să dețină, să folosească sau să facă operațiuni cu astfel de materii, precum şi cantitatea comercializată.

---

[429] Art. 24 din Legea 126/1995
[430] Art. 28 din Legea 126/1995
[431] ART. 29^1 din Legea 126/1995
[432] ART. 29^3 şi 30 din Legea 126/1995

8.2. Principalele probleme ce trebuie rezolvate în cadrul cercetării nerespectării regimului materiilor explozive prevăzută

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită,** dat fiind conținutul complex al infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive, trebuie observate două categorii de activități asupra cărora trebuie focalizat efortul anchetatorilor: activități ilicite ce pot fi subsumate noțiunii de trafic cu materii explozive şi activități de sustragere.

Traficul cu materii explozive este caracterizat de mai multe acțiuni ce pot fi efectuate ca acțiuni individuale sau ca acțiuni parte a unei activități infracționale mai vaste – în funcție de condițiile concrete ce caracterizează activitatea ilicită: producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea sau orice altă operațiune cu materii explozive, efectuate fără drept. Enumerarea are caracter exemplificativ, aspect subliniat de folosirea expresiei „orice altă operațiune", în mod evident, legiuitorul arătându-se interesat de incriminarea oricăror acțiuni din sfera obținerii, transportului sau folosirii materiilor explozive, fără drept. Practic, orice activitate[433] , ce se poate desfăşura în legătură cu materiile explozive, efectuată fără drept, atrage răspunderea penală.

Cum pot fi efectuate activități cu materiile explozive altfel decât „fără drept"? – respectând prescripțiile Legii 126/1995, ce detaliază care activități cu materii explozive pot fi autorizate, procedura de autorizare, evidența operațiunilor cu materii explozive, etc.

Sustragerea, ca formă infracțională, din punct de vedere al elementului material, impune o asociere cu infracțiunea de furt[434]. Fără a intra în detalii, trebuie observat şi, bineînțeles, probat în anchetă, ieşirea materiilor explozive de sub paza juridică a celui autorizat şi obținerea, prin acțiunile celor interesați, a unei stări de fapt caracterizate prin aceea că materiile explozive se află la dispoziția persoanelor care le-au sustras, aceştia putându-le folosi după bunul plac, forma infracțională comportându-se ca o infracțiune de rezultat.

Condițiile de **loc** şi **timp** prezintă importanță atât din punctul de vedere a-l încadrării juridice – dacă infracțiunea s-a consumat, dacă este vorba despre o infracțiune continuă sau continuată – cât şi din considerente de ordin operativ, ca exemplu: când s-a început producția, unde au fost amplasate capacitățile de producție, cum şi pe unde se făcea accesul, în ce condiții s-au desfăşurat experimentele, cât timp au durat, unde au fost depozitate materiile explozive, punctul de plecare al transportului ora la care s-au terminat operațiunile de încărcare, cât timp şi ruta pe care au fost transportate materiile explozive, ora la care s-a ajuns şi caracteristicile locului de destinație, unde şi când au fost folosite materiile explozive, etc.

---

[433]N.A. – sub rezerva incriminării contravenționale a unor acțiuni prevăzută de art. 32 din Legea 126/1995, articol ce debutează la alin. 1 cu o observație potrivit cu care constituie contravenții încălcarea prevederilor prezentei legi, dacă faptele nu sunt săvârşite în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni, deci de analizat atent fiecare împrejurare a activității ilicite, răspunderea penală având prioritate față de răspunderea contravențională.

[434]N.A. – a se vedea şi observațiile pertinente de la traficul cu materiale nucleare şi radioactive

Mai mult, atunci când se cercetează sustrageri, dat fiind regimul special impus pentru locurile de depozitare – pază, personal calificat şi autorizat pentru manevrare, evidenţe stricte, etc. – analiza sistemul de referinţă spaţiio-temporal în cadrul căruia a avut loc activitatea ilicită conduce, de cele mai multe ori, direct la identificarea făptuitorilor sau, cel puţin, a celor care datorită abuzurilor ori neglijenţei au favorizat săvârşirea infracţiunii. În funcţie de loc şi timp se pot evalua aspecte conexe ale activităţii ilicite cum ar fi în ce măsură a fost pusă în pericol, în concret, securitatea persoanelor şi a bunurilor prin desfăşurarea activităţii ilicite, cum de a fost posibilă desfăşurarea activităţilor ilicite fără ca organele abilitate să impună respectarea regimului juridic al materiilor explozive să i-a măsuri necesare pentru încetarea activităţii, etc.

Materiile explozive ce constituie obiectul activităţii ilicite – aşa cum am arătat atunci când am expus elemente ale situaţiei premise, legiuitorul arată că prin materii explozive trebuie să se înţeleagă explozivii de uz civil, emulsiile explozive, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, încărcăturile speciale, mijloacele de iniţiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanţe sau amestecuri de substanţe destinate să dea naştere la reacţii chimice instantanee, cu degajare de căldură şi gaze la temperatură şi presiune ridicată.

O subliniere trebuie făcută cu privire la **forma agravată** calificată după calitatea şi cantitatea entităţilor materiale asupra cărora poartă activitatea ilicită – în cadrul formei agravate prevăzute la art. 408 alin. 4 din Codul penal. Ancheta va trebui să urmărească, pe de o parte, *cantitatea materiilor explozive – mai mare de 1 kg*. echivalent trotil – iar, pe de altă parte, *calitatea unor materiale ce pot însoţi sau nu materiile explozive – materiale de iniţiere*. Principial, materiile explozive nu pot fi folosite dacă nu se confecţionează un sistem constituit din materii explozive şi materiale de iniţiere. Explozia se poate produce şi odată cu întrunirea unor condiţii de temperatură, presiune, umiditate, etc., de la caz la caz, în funcţie de natura substanţei explozive în cauză – în astfel de cazuri, de cele mai multe ori, avem de a face cu explozii accidentale. Trebuie acceptat că ancheta se confruntă cu două situaţii: una în care făptuitorii folosesc materiile explozive conform naturii lor – pentru a produce explozii dirijate prin intermediul cărora să realizeze unele scopuri; alta în care exploziile sunt accidentale.

Analizând situaţia se poate concluziona că legiuitorul a fost interesat – şi cercetarea trebuie observe şi să-şi adapteze demersul – de agravarea răspunderii în condiţiile în care activitatea ilicită poartă asupra obiecte a căror folosire, în conformitate cu destinaţia lor firească, este de natură a produce consecinţe deosebit de grave – importante pagube materiale şi punerea în pericol a vieţii, integrităţii corporale sau sănătăţii persoanelor.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia lor la desfăşurarea activităţii ilicite este o problemă de interes în cadrul cercetării nerespectării regimului materiilor explozive, activitate ilicită ce ar putea întruni elementele constitutive ale infracţiunii prevăzute de art. 408 din Codul penal, anchetatorii urmând să aibă de a face cu indivizi deosebit de periculoşi care urmărind diferite scopuri – câştiguri financiare, braconaj piscicol sau cinegetic, atentate care urmăresc suprimarea vieţii unor persoane sau provocarea de pagube materiale importante. Legiuitorul nu a impus un subiect activ calificat, nefiind solicitată

vreo calitate în acest sens. Participația penală se poate realiza în toate formele – coautorat, instigare, complicitate. Trebuie observat că dincolo de sustrageri de materii explozive din depozitele armatei sau din cele ce deservesc activități de minerit, drumuri şi poduri, cale ferată, construcții, etc. în scopul folosirii lor ilegale la pescuit sau vânătoare, infracțiunea de nerespectare a regimului materiilor explozive intră în sfera de preocupare a grupărilor de crimă organizată şi, în special, a celor teroriste. În aceste condiții trebuie observate relațiile dintre persoanele implicate – cine conduce; cum se asigură subordonarea; legăturile infracționale; cum se realizează profitul infracțional; cum se împarte acesta; cine, unde şi cum se asigură pregătirea persoanelor în vederea manevrării şi folosirii materiilor explozive. De asemenea nu poate fi lipsit de interes lămurirea unor aspecte legate de implicarea familiilor în ecuația infracțională; asta având în vedere că se poate păstra o anumită presiune asupra lor în legătură cu îndeplinirea sarcinilor asumate în cadrul grupului organizat pentru săvârşirea de infracțiuni, plăți făcute către familie în cazul că se întâmplă „ceva" cu cel implicat direct în activitatea infracțională, etc.

Urmările desfăşurării activităţii infracţionale – dacă urmarea imediată a infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzută de art. 408 din Codul penal, în forma cadru, constă în crearea unei stări de pericol pentru valorile sociale ocrotite prin obiectul juridic, în situația formelor agravate prevăzute la alin. 3 şi 5, urmarea imediată este elementul în funcție de care este calificată forma infracțională, putându-se distinge mai multe stări de fapt, percepute ca rezultate mai periculoase, de natură a atrage agravarea răspunderii penale, după cum urmează: crearea de pericol public, generarea urmărilor arătate la art. 187 sau 188 din Codul penal – vătămarea corporală, respectiv vătămarea corporală gravă – cauzarea unei pagube materiale, consecințe deosebit de grave, moartea uneia sau a mai multor persoane. O anumită problemă poate apare, în legătură cu urmările desfăşurării activității ilicite caracteristice nerespectării regimului materiilor explozive, cu privire la latura subiectivă. Nerespectarea regimului materiilor explozive, în forma cadru, se săvârşeşte cu intenție, ce poate fi directă sau indirectă. În cazul formelor agravate, forma de vinovăție este praeterintenția.

În doctrina de specialitate, această concluzie este discutată, existând şi opinii potrivit cu care formele agravate se săvârşesc, la fel precum forma cadru, tot cu intenție[435]. Consider praeterintenția ca soluție corectă, în cazul formelor agravate calificate prin rezultat – doar acestea pot forma ipoteza în discuție, forma calificată prin obiectul material neridicând această problemă, ea fiind săvârşită cu intenție – bazându-mă, în primul rând, pe o interpretare corespunzătoare a textului legal. Trebuie observat că legiuitorul a avut în vedere o singură ipoteză – cea specifică prevederilor de la alin. 1 – şi, acceptând, dat fiind pericolul deosebit al activităților la care am făcut referire, ce pot fi subsumate noțiunii de trafic, că pot apare consecințe de o gravitate deosebită, a considerat oportun să grupeze posibilele consecințe, în funcție de gravitate, şi să mărească pedepsele în mod corespunzător.

Soluția aleasă o consider optimă; cum infracțiunea face parte din categoria infracțiunilor privitoare la regimul stabilit pentru unele activități

[435] **I. Vasiu** – op. cit. pag 419; **O.A. Stoica** op. cit. pag. 291

reglementate de lege, având un obiect juridic pe măsură, este greu de conceput o soluție care să se bazeze pe ocrotirea primordială a altor valori – valori avute în vedere, de altfel, în alte capitole ale Codului Penal. Ca exemplu, în analiză, să luăm situația când este ocrotită viața persoanei. Astfel, dacă traficul cu materii explozive a avut ca rezultat moartea uneia sau a mai multor persoane, pedeapsa este maximă – detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi. Analizând infracțiunile de omor, se observă că, omorul, prin mijloace ce pun în pericol viața mai multor persoane constituie omor calificat, iar omorul asupra a doua sau mai multe persoane constituie omor deosebit de grav. Dacă am accepta că faptele, în ambele ipoteze, se săvârşesc cu intenție am fi în situația unei duble incriminări, norma de la art. 408 devenind, în context, inutilă.

Realitatea este alta, normele juridice acționează sistemic, completându-se una pe alta, pentru a trata cât mai adecvat fenomenul infracțional. În ipoteza omorului, poziția subiectivă a făptuitorului este neechivocă, este manifestă, constituie chiar scopul acțiunilor sale. La nerespectarea regimului materiilor explozive, poziția făptuitorului devine echivocă, el nu are ca scop suprimarea vieții uneia sau a mai multor persoane, ci numai îşi asumă un risc, este adevărat major, cu privire la acest rezultat, el urmăreşte în mod declarat alte scopuri, materiale sau, cel mult, pregătirea săvârşirii altor infracțiuni.

Concluzionând, apreciez că formele agravate, calificate prin rezultat, ale nerespectării regimului materiilor explozive se săvârşesc cu praeterintenție, intenție depăşită în ceea ce priveşte rezultatul survenit, mai grav decât cel specific infracțiunii în forma cadru.

Infracțiunea de trafic cu materiile explozive, prevăzută de art. 31 din Legea 126/1995, privind regimul materiilor explozive conține o incriminare pe care am denumit-o „trafic cu materii explozive", din considerente de natură psiho-pedagogică, pe care nu am să le mai detaliez. Analizând textul legal, se poate concluziona că legiuitorul a incriminat, în două forme, mai multe activități – producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea sau orice alta operațiune – ce se pot efectua cu materii explozive, fără drept, ca formă cadru şi o formă calificată prin obiectul material – când operațiunile cu materii explozive se refera la o cantitate mai mare de 1 kg echivalent trotil sau când cantitatea de exploziv este însoțită de materiale de inițiere.

De observat că textul legal este identic cu cel al infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzut de art. 408 din Codul penal. Analizând cronologic problema, se poate constata că legiuitorul a preluat şi dezvoltat în cuprinsul art. 408 din Codul penal, textul art. 31 din Legea 126/1995.

În aceste condiții, fiind vorba despre un conflict de norme juridice, şi una şi cealaltă putând fi acceptate ca fiind de acelaşi rang – norme speciale – consider că, în fapt, legiuitorul stabilind forma actuală a infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive din Codul penal, a abrogat implicit prevederile art. 31 din Legea 126/1995.

8.3. Particularităţile principalelor activităţi care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul cercetării nerespectării regimului materiilor explozive

Constatarea infracţiunii flagrante – Funcționarii poliției judiciare pot constata în flagrant desfăşurarea de activități prin care se încalcă regimul impus pentru materiile explozive atât desfăşurând activități de constatare în flagrant bine pregătite, pe baza unor informații valoroase obținute cu ocazia efectuării altor activități de anchetă, cât şi spontan, cu ocazia desfăşurării unor activități de rutină ori care aveau alt scop declarat.

În condițiile desfăşurării de constatări pentru care a existat timpul, informațiile, resurse umane şi materiale necesare pentru o pregătire corespunzătoare, o importanță deosebită o are *alegerea celui mai oportun moment pentru intervenție*. Pe baza unei evaluări profesionale a riscurilor, cel care conduce ancheta este de preferat să creeze cel mai bun moment pentru a acționa, adesea desfăşurarea „naturală" a lucrurilor fiind de natură să pună în pericol viața persoanelor sau/şi integritatea bunurilor. De asemenea, *o abordare profesionistă a activității presupune şi evaluarea tuturor posibilităților de răspuns, previzibile, ale persoanelor implicate în activitatea ilicită la intervenția echipei de constatare* – în primul rând, reacția imediată ce poate consta în folosirea forței sau/şi a armelor de foc pentru a-şi asigura scăparea, luarea de ostatici, presiuni asupra funcționarilor ce desfăşoară ancheta. Practica judiciară a scos în evidență o anumită preponderență a cazurilor în care nerespectarea regimului materiilor explozive se săvârşeşte în legătură cu fabricarea şi valorificarea produselor pirotehnice folosite pentru spectacolele de lumină – de tipul artificiilor, rachetelor luminoase, etc. Dacă în astfel de cazuri nu apar probleme, cu adevărat, deosebite decât ca excepție – o observație meritată făcută, totuşi, în legătură cu măsurile speciale ce trebuie luate pentru manevrare, transport şi depozitarea acestor produse după desfăşurarea constatării în flagrant – altfel stau lucrurile atunci când este vorba despre atacuri teroriste, de amenințări ori gesturi sinucigaşe folosind materii explozive.

Cu certitudine că, în practică, apar *situații de criză* în care autocontrolul membrilor echipei este esențial – singurul aspect al unei situații de criză asupra căreia deținem controlul în totalitate îl reprezintă propriile noastre emoții, când survine un subiect dificil, primul pas nu îl constituie controlarea comportamentului persoanelor cu care vine în contact echipa ci controlarea propriului comportament.

În aceste situații de criză, în care, spre exemplu, o persoană sau un grup – mai mult sau mai puțin organizat, cu mai mare ori mai mică experiență – încearcă să folosească materii explozive ori să exploateze, într-un fel sau altul, o situație de criză pe care o provoacă în legătură cu materii explozive, cel sau cei în cauză se pot afla sub influența uneia sau mai multora emoții, precum: frustrare – depresie; mânie; teamă; confuzie. Foarte important este ca persoana, ce acționează individual ori care reprezintă grupul, să fie ascultată cu firească deferență – oamenii vor să fie înțeleşi iar ai asculta este metoda cea mai comună şi cea mai eficace concesie care se poate face. Atitudinea exprimă

mult mai mult decât cuvintele, un comportament calm, controlat, poate fi mai eficient decât un argument strălucit.

Este normal ca, în astfel de situații, să se desfăşoare o *negociere*, caz în care un rol esențial va fi jucat de *un negociator special pregătit* ori de către un membru al echipei cu calități şi diponibilități care îi permit asumarea răspunderii pentru modul şi, mai ales, rezultatul negocierii. Se recunoaşte necesitatea unei translații a dialogului din cadrul negocierii de la rezolvarea problemei la satisfacerea nevoilor persoanelor ce au generat situația de criză, printre cele mai importante fiind:

- siguranța (fizică/emoțională);
- recunoaşterea (îi este înțeleasă şi respectată părerea);
- control (să simtă că are ceva de spus în legătură cu modul cum evoluează problema a căre-i rezolvare îl interesează);
- demnitatea (să nu se facă de ruşine, să nu fie el, ai lui şi valorile pe care le respectă batjocorite);
- realizarea (să obțină ceva care este semnificativ şi important în legătură cu rezolvarea problemei şi satisfacerea celor mai importante nevoi).

Lucrurile nu pot fi acceptate ca fiind simple, există multe *obstacole* în comunicare şi în obținerea unui acord prin care să se depăşească situația de criză, printre cele mai întâlnite putând fi date ca exemplu:

→ *Nevoile rămase nesatisfăcute;*

→ *Teama de a fi un pierzător* – situația de criza a fost pregătită, a presupus un mare consum nervos, asumarea unor riscuri majore iar eşecul este foarte greu de acceptat;

→ *Să nu fie implicat legitim în soluție* – cel sau cei care provoacă criza au procedat aşa tocmai pentru că au voit să se implice, să impună o anumită rezolvare a unei probleme ori o rezolvare a problemei, chiar justă şi oportună, care să nu implice, să nu amintească, să nu presupună participarea celor care declanşează şi întreține criza este de neacceptat pentru aceştia, este riscul major care, de cele mai multe ori, nu trebuie asumat;

→ *Să nu fie pregătit pentru o înțelegere* – datorită presiunii nervoase, datorită tensiunii impuse de anumite cercuri sociale, ieşirea acceptabilă din criza – fără a fi folosite materiile explozive, eventual, fără a fi pusă în pericol viața ostaticilor, etc. – nu este avută în vedere, nu este asimilată ca soluție rezonabilă, fiind resimțită, mai degrabă, ca un foarte posibil truc din partea echipei de intervenție, o „şmecherie" destinată a-i anihila fizic ori ca potențial de criză;

→ *Înclinația spre a răspunde agresiunii percepute* – odată cu generarea unei situații de criză, venirea unei echipe, destinată pentru constatarea de infracțiuni şi dezamorsarea situației, este percepută, prin ea însăşi, ca o atitudine agresivă; echipa, în ansamblu, şi fiecare membru, în parte, este perceput ca un duşman, ceva ce stă la pândă gata să ucidă. Astfel stând lucrurile, este prea mare tentația de a răspunde la violență cu violență, atitudinea echilibrată, dominată de rațiune, nu este prea apreciată în context.

→ *Neînțelegerea sau tratarea necorespunzătoare* – imposibilitatea de a comunica, lipsa de abilitate în a asculta, atitudinea arogantă sau, cel puțin, inoportună reduc negocierea la ceva formal, dinainte sortit eşecului.

→ *Să se simtă mâhnit profund/calomniat* – este foarte posibil ca, pe fondul unor probleme de natură psihică, modul cum evoluează situația de criză, cum aceasta satisface scopurile şi aşteptările celor implicați, să genereze crize de personalitate, stări depresive dominate de dezamăgiri care pot conduce la escaladarea situației, la scăparea acesteia de sub orice control şi generarea de consecințe deosebit de grave.

Principial, situațiile de criză în cadrul cărora sunt implicate materii explozive, ca de altfel, şi alte cazuri în care este implicată violența extremă pot fi tratate distinct în funcție de cum *sunt* sau *nu sunt luați ostatici*.

Situațiile de criză în cadrul cărora există ostatici sunt caracterizate de următoarele elemente:

- Persoana sau persoanele care au generat şi sunt implicate în evoluția situației de criză folosesc ca un argument în folosul susținerilor lor viața, sănătatea sau integritatea corporală a ostaticilor – practic viața ostaticilor este legată de îndeplinirea solicitărilor;
- Asupra ostaticilor se exercită presiuni, mergând până la vătămarea sănătății ori a integrității corporale, de fiecare dată când făptuitorii consideră că răspunsurile care li se dau nu sunt suficient de prompte, nu sunt conforme cu solicitările lor ori pentru a câştiga credibilitate şi a induce tensiune în rândul echipei organelor judiciare;
- Izolarea este folosită ca un mecanism de conservare, nu se permite comunicarea cu exteriorul – faptul că nu este permis contactul vizual, că nu se cunoaşte ce se întâmplă în perimetrul în care se găsesc ostatici şi/sau infractorii, este folosit, este de natură a crea siguranță de sine pentru infractori şi o anumită anxietate, nesiguranță în rândul membrilor echipei de intervenție;
- Motivația primară este aceea de a se rezolva solicitările, şi nu vătămarea celui luat ostatic – mai mult, infractorii cunosc că ținerea în viață a ostatecului previne intervenția echipei, previne ultima opțiune care nu exclude lichidarea lor;
- Solicitările grupului infracțional sunt cât se poate de concrete incluzând, de obicei, şi evadarea;
- Toți cei implicați – atât membrii echipei de intervenție cât şi infractorii – îşi impun adoptarea unui comportamentul gândit, lucru ce nu se poate realiza pe întreg parcursul derulării operațiunii. Scăpările emoționale sunt deosebit de periculoase întrucât implică folosirea violenței extreme, indiferent că este vorba despre membri echipei de intervenție sau de către infractori;
- La început infractorul sau infractorii se simt puternici, fiind convinşi că dețin controlul; abia, treptat vor conştientiza că nu mai dețin controlul situației şi nici nu au toată puterea;
- Conduita optimă presupune crearea dialogului şi încrederii pe baza căruia se pot construi cele mai adecvate procedee tactice de amânare şi tragere de timp;
- Atunci când şi dacă se consideră necesar echipa de intervenție trebuie să ofere „argumente" care să susțină profesionalismul, fermitatea şi hotărârea membrilor săi de a rezolva situația.
- Succesul presupune predarea paşnică a celor care au generat şi dezvoltat situația de criză – dorința subiectului de a trăi reprezentând factorul cheie fiind

de acceptat că, dacă nu intervine suicidul, vor fi acceptate, până la urmă, alternativele paşnice.

În *situaţiile de criză fără luare de ostatici* nu apar elemente fundamental diferite de cele la care am făcut referire mai sus. Practica a scos în evidență, ca particularități, aspecte precum:

- Sunt implicate persoane cu dificultăți emoționale, cu greutăți în a gândi rațional;
- Discursul public expresiv, emoțional, lipsit de sens sau autodistructiv;
- Scopul nu este suficient de clar expus, cererile fiind, adesea, nerealiste sau imposibil de satisfăcut;
- Principalul demers al negociatorului trebuie să aibă ca obiect diminuarea emoțiilor, a sentimentelor negative – ură, mânie, frustrare, etc. – şi construirea unei legături bazate pe încredere între infractor şi negociator; abilitățile de ascultare activă, trebuie puse în valoare pentru a exclude agresiunea şi a promova soluția paşnică, echilibrată.
- Nu trebuie omis faptul că pentru a obține soluția paşnică trebuie acordată maximă atenție percepțiilor celui care susține situația de criză – ce crede acesta despre mişcările echipei de intervenție, sunt acestea percepute ca amenințătoare ? ca provocatoare? ce crede că urmează să facă echipa de intervenție ?

Că procesul de negociere este deosebit de dificil şi de complex, mai ales în condițiile implicării folosirii de materii explozive, este cunoscut. Din considerente de spațiu nu voi dezvolta elemente de detaliu privind negocierea. Totuşi, aici, consider oportun să fac referiri la unele împrejurări acceptate ca *indicii de schimbare a poziției inițiale a infractorului/infractorilor* întrucât sunt deosebit de importante, în practică, pentru gestionarea situației de criză:

— Schimbarea tonului comunicării – se poate constata o trecere de la un limbaj violent – ton ridicat, folosirea de cuvinte şi expresii cu conținut şi referiri sexuale, de duritate maximă, specifice violenței, invective, insulte – la un limbaj echilibrat, paşnic, chiar la dezvăluirea de informații personale;

— Schimbarea abordării situației de la emoțional la rațional, apariția disponibilității de a discuta cu negociatorul, chiar şi pe teme care nu au legătură cu evenimentul în desfăşurare; creşte durata conversației;

— Diminuarea comportamentului violent, eliberarea ostaticilor, termeni limită care trec fără evenimente;

— Dezvoltarea legăturii dintre negociator şi infractori, dorința ridicată a individului de a urma sugestiile negociatorului. Deşi este aşteptată apariția unor astfel de indicii, există şi situații în care *infractorii nu răspund* încercărilor negociatorului de a stabili un dialog cu ei. Motivele pot fi diverse, precum: infractorul nu-l poate auzi sau înțelege pe negociator, are probleme mentale şi/sau fizice, se găseşte într-o confuzie psihologică – ca o formă de negare – se află sub influența drogurilor sau alcoolului, suferă de o criză specifică unei anumite patologii sau este rănit, a fugit deja, a adormit, etc. Ca regulă, nu trebuie uitat că infractorul ascultă şi este, în general, foarte atent la tot ce se întâmplă în jurul lui, chiar dacă nu răspunde.

O astfel de situație impune susținerea unui dialog cu sens unic, eliminarea oricărei amenințări, evitarea repetării unor solicitări de natură a escalada starea de tensiune, oferirea de garanții care să corespundă, să

compenseze pulsiunile emoționale ale infractorului, sugerarea unor metode de răspuns sau răspunsuri care să poată fi considerate satisfăcătoare.

Fără a face referire direct la materializarea rezultatelor activității de constatare în flagrant, este necesar, aici, să subliniez *importanța înregistrărilor de sunet şi imagine a negocierilor*. Utilitatea acestora trebuie pe mai multe planuri, printre cele mai importante fiind:

o Pot fi de mare ajutor, încă, în timpul negocierilor – se poate trece imediat în revistă înregistrarea conversației pentru a înțelege tonul şi a conținutul replicilor date de către infractori;

o Pot oferi indicii cu privire la starea psihică a individului; amenințările asupra ostaticilor sau altor persoane; antecedentele penale; faptul că s-au depus toate diligențele posibile în vederea unui deznodământ neviolent, cu riscuri minime;

o Pentru evaluare, analiză şi instruire.

Anumite probleme por apare şi în legătură cu reprezentanții mass-mediei, pe de o parte desfăşurarea activităților de la fața locului putând pune în pericol pe cei imprudenți iar pe de altă parte aceştia, prin modul agresiv, de a aborda obținerea de informații interesante pentru publicul țintă, pun în pericol atât acțiunile echipei de intervenție, demersul negociatorului cât şi deznodământul final – nu trebuie uitat că există o densitate mare a personalului de intervenție, trăgători, personal de observare, etc., se folosesc tehnologii telefoto, infraroşu, microfoane portabile, pot fi transmise informații false sau aţâţătoare, există contacte şi interviuri cu martori oculari, membri de familie sau a apropiați ai infractorilor cu ostaticii eliberați, etc.

Recomandabil este organizarea unui flux controlat de informații cu mass-media şi impunerea unui perimetru la care să se limiteze acțiunile reporterilor, fotoreporterilor, personalului tehnic, etc. Nu trebuie uitat că este posibilă comunicarea cu infractorii, chiar, prin intermediul media.

Pentru obținerea ***soluției finale dorite*** **–** *predarea infractorilor, eliberarea ostaticilor, recuperarea materiilor explozive şi dispozitivelor de inițiere* **–** foarte importantă este respectarea unor reguli precum:

□ oferirea unor explicații cât mai precise cu privire la modul şi condițiile în care infractorii se pot preda – subiectul ar putea dori să se predea dar nu ştie cum să facă acest lucru, acesta poate trece printr-o stare ridicată de anxietate datorată nesiguranței;

□ trebuie pus suficient accent pe ceea ce infractorii au de câştigat predându-se ACUM;

□ trebuie oferite garanții rezonabile pentru desfăşurarea în siguranță a operațiunilor de predare – aceste garanții trebuie negociate, ele trebuie să satisfacă nevoile infractorilor;

□ infractorii trebuie, în fapt, implicați în planul de predare:

- planul de predare trebuie acceptat;
- totul trebuie desfăşurat sub un control total, orice „şmecherie", orice încercare de a înşela putând genera folosirea forței extreme – opțiunea lichidării;
- infractorii trebuie să reacționeze satisfăcător la planul propus;
- perspectiva infractorilor este importantă.

□ infractorii trebuie ajutați să vizualizeze procesul unei ieşiri sigure şi controlate din situația de criză – se pot prezenta diferite scenarii, se pot purta discuții din aproape în aproape cu infractorii;

□ se va folosi, de fiecare dată, expresia „când te vei preda" şi nu „dacă te vei preda";

□ planul de arestare trebuie acceptat de grupa de intervenție fiind suficient de flexibil pentru a permite modificări în funcție de opțiunile posibile ale infractorilor;

□ infractorii au nevoie să li se permită să salveze aparența şi să-şi păstreze, cât de cât, un nivel al demnității.

Concluzionând cu privire la rolul tactic al negociatorului şi negocierilor în cadrul constatării în flagrant a unor activități ilicite în care sunt generate şi susținute situații de criză construite pe fundamentul posibilității de folosire a materiilor explozive – situații, adesea, cu impact social major – trebuie subliniat că acesta se manifestă pe mai multe planuri, după cum urmează:

o dialogul direct cu subiectul;

o obținerea eliberării ostaticilor;

o obținerea unei înțelegeri de eliminare a situației de criză;

o supravegherea prin înregistrări de sunet şi imagine;

o observare vizuală/evaluare;

o crearea de timp suplimentar pentru adunarea informațiilor;

o dezvoltarea şi, după caz, reevaluarea planul de intervenție în forță;

o dezvoltarea de către subiect, odată cu prelungirea în timp a negocierii, a unei rutine în cazul situației de criză, care poate fi exploatată de către echipa de intervenție;

o dezvoltarea unei interacțiunii pozitive dintre infractori, ostatici şi alte persoane victime sau care pot fi victimizate;

o identificarea liderului grupului de infractori;

o stabilirea poziției exacte a infractorilor şi a ostaticilor;

o facilitarea unei intervenții în forță care să se desfăşoare cu riscuri minime;

o mărirea vulnerabilității infractorilor.

Cercetarea la faţa locului şi percheziţia – prin esență, activități de căutare, acestea vor avea ca obiect perimetrele în care se desfăşoară activitățile incriminate de către legiuitor – producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul ori folosirea materiilor explozive sau orice alte operațiuni privind aceste materii; aşa cum am arătat, practic orice activitate ce se poate desfăşura în domeniu şi care nu este autorizată în condițiile legii – fără autorizație ori sustragerea de materii explozive. În context, nu trebuie neglijate nici porțiunile de teren pe care sunt depozitate elemente de tehnologie folosite pentru producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea ori sustragerea materiilor explozive; la fel de important, fiind şi examinarea acestor elemente de tehnologie ce pot avea forme, dimensiuni ori naturi diverse, pe suprafața sau în conținutul cărora putând fi descoperite urme sau mijloace materiale de probă deosebit de importante pentru probațiune.

O preocupare, efectiv fundamentală, este securitatea activităților. Pericolul de explozie este semnificativ, necunoaşterea sau ignorarea

proprietăților diferitelor materii şi materiale poate conduce la adevărate dezastre. De la caz la caz se va proceda cu maximă precauție astfel încât materiile şi materialele explozive să fie scoase de sub controlul făptuitorilor şi dezamorsate astfel încât să nu mai reprezinte nici un risc. În cadrul activităților de căutare un rol important îl poate avea folosirea unor animale special pregătite pentru căutarea şi descoperirea de materii explozive, existând posibilitatea obținerii unor rezultate remarcabile.

Ascultarea persoanelor implicate, într-un fel sau altul, în desfăşurarea activității ilicite – indiferent dacă sunt martori oculari, făptuitori, persoane vătămate, reprezentanți ai unor persoane fizice sau juridice prejudiciate, alte persoane care cunosc date de interes pentru anchetă în legătură cu desfăşurarea activității ilicite ori cu consecințele acesteia – va urmări lămurirea unor probleme precum:

- natura materiilor ce constituie obiectul activității ilicite – denumirea substanței sau substanțelor de bază, compoziție, concentrație, denumire comercială, dacă sunt folosite şi pentru scopuri ce nu au legătură cu exploziile a căror inițiere este sau poate fi controlată;
- cantitatea materiilor explozive sau a materiilor folosite la fabricarea de materii explozive, dacă activitatea ilicită are ca obiect şi materiale de inițiere;
- sursa de proveniență – producător, ultimul depozit – natura şi proveniența materiilor prime folosite la producerea ilicită a materiilor explozive;
- existența autorizării uneia sau a mai multor activități desfăşurate cu materiile explozive; dacă au fost respectate procedurile impuse după obținerea autorizării;
- destinația autorizată, concret, pentru ce trebuiau folosite materiile explozive pentru care s-a obținut autorizație de operare;
- modul de operare folosit pentru sustragerea materiilor explozive, pentru ascunderea sau disimularea celorlalte activități ilicite specifice nerespectării regimului specific materiilor explozive;
- scopul desfăşurării activității ilicite;
- angajamentele financiare aferente desfăşurării activităților ilicite – cine finanțează, cum se recuperează sumele investite (dacă este vorba despre trafic), mărimea şi cum se obțin câştigurile ilicite, circuitul sumelor obținute, măsurile luate pentru păstrarea controlului asupra sumelor de bani, cum se împart profiturile;
- identitatea făptuitorilor, a persoanelor vătămate şi a persoanelor care cunosc date despre desfăşurarea şi consecințele desfăşurării activității ilicite;
- identitatea persoanelor care, într-un fel sau altul, au favorizat desfăşurarea activității ilicite – şi-au neglijat sarcinile de serviciu, au manifestat ignoranță cu privire la manipularea, depozitarea, transportul ori verificarea actelor pe baza cărora s-au desfăşurat operațiuni legale sau aparent legale cu materii explozive;
- activitățile desfăşurate pentru căutarea potențialilor cumpărători pentru materiile explozive traficate ilicit;
- legăturile infracționale existente care susțin procurarea şi valorificarea ilicită a materiilor explozive;
- consecințele desfăşurării activității ilicite – dacă acestea au apărut accidental ori a fost vorba despre o activitate ilicită desfăşurată în mod

deliberat în vederea obținerii unui anumit scop – suprimarea de vieți omeneşti, vătămarea corporală a unor persoane, provocarea de pagube materiale, inducerea de tensiuni sociale şi forțarea anumitor decizii politice, etc.

În funcție de particularitățile fiecărui caz în parte se pot desfăşura şi activități de **prezentare pentru recunoaştere** a persoanelor implicate în desfăşurarea diferitelor segmente de activitate ilicită şi a căror identitate nu este cunoscută. De asemenea pot fi desfăşurate activități de **reconstituire** – a activităților de producere şi prelucrare, ca exemplu, pentru a verifica măsura în care există abilitățile profesionale şi mijloacele tehnologice necesare; a activităților de sustragere pentru a se lua măsurile necesare de prevenire a altor fapte ori pentru a verifica implicarea unor alte persoane care au favorizat sau înlesnit, în orice mod, desfăşurarea activității ilicite.

În încheierea acestui capitol este necesară şi o referire la **necesitatea cooperării** între diferitele structuri care au atribuții de control în diferite domenii şi care, desfăşurând activități specifice, pot descoperi sau pot obține date cu privire la desfăşurarea unor activități ilicite în domeniul nerespectării regimului materiilor explozive cu organele judiciare, reacția trebuind să fie unitară şi de promptă. De asemenea, realitatea ultimilor ani impune cooperarea internațională, fenomenul neținând cont de granițele statelor, adesea pregătirea desfăşurării activităților ilicite fiind făcută pe teritoriul unui/unor state iar ceea ce este incriminat penal este efectuat în alt/alte state, ca să nu mai vorbim despre circuitele financiare şi rețelele organizate care oferă suportul logistic, organizează racolarea de persoane care să fie folosite, le ascund, le oferă consiliere psihologică şi de orice altă natură este nevoie.

CAPITOLUL 9

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACTIVITĂŢILOR ILICITE CE SE SĂVÂRŞESC CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE

Criminalitatea informatică este un fenomen de relativă noutate ce a intrat în cotidian, creează preocupare, fiind reflectat, în mod frecvent, în mass-media. În anumite condiţii şi medii, teama de atacuri informatice depăşeşte în intensitate pe cea faţă de furturi sau fraude obişnuite.

Dezvoltarea tehnologică şi utilizarea pe scară largă a sistemelor informatice a introdus în mediul socio-economic şi o serie de riscuri. Dependenţa din ce în ce mai accentuată a agenţilor economici, a instituţiilor publice şi, chiar, a utilizatorilor individuali de sistemele informatice ce le gestionează în măsură hotărâtoare resursele, face ca aceştia sa fie tot mai vulnerabili la influenţa pe care o poate avea criminalitatea informatică.

Calculatoarele nu au constituit o atracţie numai pentru cei interesaţi de dezvoltare, ci şi pentru cei care au văzut în exploatarea tehnologiei moderne un mod de a dobândi beneficii ilicite importante. Principial calculatoarele au fost utilizate iniţial pentru a perfecţiona modul de comitere a unor infracţiuni tradiţionale, pentru ca, în cele din urma, să apară noi forme de activităţi ilicite, specifice domeniului informatic.

Calculatorul pune la dispoziţia elementelor criminale atât un nou obiect (informaţia, conţinută şi procesată de sistemele informatice) cât şi un nou instrument. Este oferit un repertoriu deosebit de întins de tehnici şi strategii de săvârşire a infracţiunilor şi, în acelaşi timp este îmbogăţită sfera criminalităţii cu noi activităţi ilicite ce impun incriminarea lor în conţinutul constitutiv al unor infracţiuni. Criminalitatea informatică prezintă numeroase elemente de diferenţiere faţă de fenomenul criminal tradiţional, ridicând o serie de noi probleme în faţa autorităţilor responsabile pentru eradicarea acesteia.

Cercetările ştiinţifică a activităţilor ilicite realizate prin sistemele informatice se află încă în stadiul tatonărilor. Chiar şi cele realizate până în acest moment tind să schimbe modul clasic în care sunt privite infracţiunile în sistemele actuale de justiţie penală. Doar o mică parte din faptele penale legate de utilizarea sistemelor informatice ajung să fie reclamate şi, astfel, la cunoştinţa organelor judiciare, fiind foarte greu de realizat o privire de ansamblu asupra amplorii şi evoluţiei fenomenului. Chiar dacă există posibilitatea realizării unei descrieri adecvate a tipurilor de fapte penale întâlnite, este foarte dificilă prezentarea unei sinteze fundamentate pe întinderea pierderilor cauzate de acestea, precum şi a numărului real de infracţiuni comise. Cert este că numărul cazurilor de infracţiuni informatice este în continuă creştere.

Ultimul sondaj efectuat de Computer Crime Institute şi Federal Bureau of Investigation (FBI) în 2006 indică pierderi de 201.797.340 de dolari în cazul a 538 de întreprinderi şi instituţii din SUA chestionate. În cursul anului 2006, serviciile specializate din România au cercetat doar 200 de infracţiuni de

natura informatică din care 50% au fost licitații electronice frauduloase, 30% bunuri comandate on-line fraudulos, 10% au privit accesul neautorizat la sisteme informatice si 10% referindu-se la scrisori nigeriene, transmiterea de viruşi, pornografie infantilă, folosirea de identități false.

Mărimea cifrei negre a criminalității informatice este generată de mai multe cauze, importante fiind[436]:

- tehnologia sofisticată utilizată de către făptuitori;
- lipsa instruirii specifice a ofițerilor din cadrul organelor de urmărire penală;
- lipsa unui plan de reacție în caz de atacuri, din partea victimelor acestor fapte penale, fapt ce poate duce la neidentificarea pierderilor provocate;
- reținerile în a raporta organelor de cercetare penală săvârşirea infracțiunilor.

În această din urma situație, chiar dacă infracțiunea a fost sesizată, victimele nu înştiințează organele de urmărire penală în vederea descoperirii şi sancționării făptuitorului. Motivațiile acestui comportament sunt multiple, printre cele mai des întâlnite fiind următoarele:

- preocupările față de imaginea publică, ce ar putea fi afectată de publicitatea făcută în jurul infracțiunii;
- dorința de a nu suporta costurile unei eventuale investigații, având în vedere complexitatea unei asemenea cercetări;
- şansele de a recupera pierderile suferite sunt mici, chiar în cazul identificării făptuitorului.

Trebuie subliniat că cercetările în domeniul activităților ilicite ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice sunt, prin natura lor, complexe şi implică utilizarea de echipamente sofisticate, cu costuri ridicate. De asemenea, pregătirea personalului de specialitate este un proces de durata şi implică costuri mari. Mai mult, asemenea investigații presupun un volum mare de timp, comparabil cu cel necesar pentru lucru în orice dosar complex – 3-4 într-o lună, în şase luni sau într-un an.

Pentru a lămuri aspectele ce țin de definirea domeniului, îmi permit să fac referire la mai multe **definiţii** date **criminalităţii informatice**. Astfel:

→ orice comportament ilegal, neetic sau neautorizat ce priveşte un tratament automat al datelor şi/sau o transmitere de date[437] – definiția deşi formulată cu mult timp în urmă este utilă, în primul rând, prin aceea că permite integrarea oricăror dezvoltări, ulterioare, ale tehnicii în domeniul informatic;

→ orice infracțiune în care un calculator sau o rețea de calculatoare este obiectul unei infracțiuni, sau, în care un calculator sau o rețea de calculatoarea este instrumentul sau mediul de înfăptuire al unei infracțiuni – la fel ca precedenta, această definiție dată de UNAFEI, este o definiție cu caracter general;

→ orice infracțiune în care făptuitorul interferează, fără autorizare, cu procesele de prelucrare automată a datelor.

De asemenea conținutul noțiunii de **faptă penală de natură informatică** este deosebit de variat, fiind abordat din diferite perspective. Potrivit

---

[436] www.mcti.ro (Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

[437] Definiție dată de un grup de experți ai OECD în anul 1983

Comitetului European pentru probleme criminale, infracțiunile informatice sunt sistematizate în următoarele categorii:

- infracțiunea de fraudă informatică;
- infracțiunea de fals în informatică;
- infracțiunea de prejudiciere a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de sabotaj informatic;
- infracțiunea de acces neautorizat la un calculator;
- infracțiunea de interceptare neautorizată;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unui program informatic protejat de lege;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unei topografii;
- infracțiunea de alterare fără drept a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de spionaj informatic;
- infracțiunea de utilizare neautorizată a unui calculator;
- infracțiunea de utilizare neautorizată a unui program informatic protejat de lege.

Manualul Națiunilor Unite pentru prevenirea şi controlul infracționalității informatice sintetizează următoarele categorii de infracțiuni:

- fraude prin manipularea calculatoarelor electronice;
- fraude prin falsificarea de documente;
- alterarea sau modificarea datelor sau a programelor pentru calculator;
- accesul neautorizat la sisteme şi servicii informatice;
- reproducerea neautorizată a programelor pentru calculator protejate de lege.

În studiul „Aspectele legale ale infracționalității informatice în cadrul societății informaționale" (studiul COMCRIM), realizat pentru Comisia Europeană de către prof. dr. Ulrich Sieber, de la Universitatea din Wurzburg, Germania, sunt prezentate următoarele categorii şi sub-categorii de infracțiuni informatice:

- atingeri aduse dreptului la viața privată;
- infracțiuni cu caracter economic:
  - penetrarea sistemelor informatice în scopul depăşirii dificultăților tehnice de securitate („hacking");
  - spionajul informatic;
  - pirateria programelor pentru calculator;
  - sabotajul informatic;
  - frauda informatica;
  - distribuirea de informații cu caracter ilegal sau prejudiciabil (propaganda rasista, difuzare de materiale pornografice, etc.);
- alte infracțiuni:
  - infracțiuni contra vieții;
  - infracțiuni legate de crima organizată;
  - război electronic.

Din punct de vedere al rolului avut de sistemele informatice în săvârşirea infracțiunilor, infracțiunile informatice se pot clasifica în:

1. infracțiuni săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice, în care sistemele informatice constituie un instrument de facilitare a comiterii unor infracțiuni – este vorba de infracțiuni „tradiționale" perfecționate prin utilizarea sistemelor informatice;

2. infracțiuni săvârşite prin intermediul sistemelor informatice, în care sistemele informatice, incluzând şi datele stocate în acestea, constituie ținta infracțiunii – aceste infracțiuni pot fi săvârşite doar prin intermediul sistemelor informatice.

Sistemele informatice pot juca un rol important şi în **ancheta criminalistică** – mediu de stocare şi regăsire a indiciilor sau probelor ce privesc modul în care a fost pregătită, desfăşurată o activitate ilicită şi valorificate rezultatele acesteia.

Conştientizarea existenței pericolului social al faptelor penale de natura informatică a atras după sine încriminarea acestora în numeroase state ale lumii. A luat astfel ființă conceptul de „drept penal cu specific informatic", ca o reflectare a numeroaselor elemente de noutate introduse în materia dreptului penal de noile forme de criminalitate bazate pe tehnologia modernă. De aici, devine normală apariția şi consolidarea unui nou concept: **cercetarea activităţilor ilicite ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice.**

Din punct de vedere istoric, reglementarea domeniului criminalității informatice a parcurs o anumită evoluție, începând din anii '70, pe mai multe „valuri"[438].

Primul val a fost determinat de **necesitatea protejării dreptului la viaţa privată**. Legi privind protecția persoanei fizice față de prelucrarea datelor cu caracter personal au fost adoptate în Suedia (1973), SUA (1974), Germania (1977), Austria, Danemarca, Franța şi Norvegia (1978), sau mai recent în Belgia, Spania, Elveția (1992), Italia şi Grecia (1997).

Al doilea val este legat de **necesitatea represiunii infracţiunilor cu caracter economic**, ce a produs modificări legislative în SUA si Italia (1978), Australia (1979), Marea Britanie (1981), Elveția (1994) şi Spania (1995).

A treia serie de reglementări are ca fundament intervenția legislativă în vederea **protecţiei proprietăţii intelectuale în domeniul tehnologiei informatice** în țări precum SUA (1980), Ungaria (1983), Germania, Franța, Japonia, Marea Britanie (1985), sau Austria (1993), România (1996), Luxemburg (1997).

Al patrulea val de reforme priveşte reglementarea **distribuirii de informaţii ilegale sau prejudiciabile**, şi a fost puternic impulsionat la sfârşitul anilor '80 de amploarea luată de rețeaua Internet.

Al cincilea val este legat de modificările intervenite în materia dreptului procesual, cu privire la **aspectele de procedură penală ridicate de incidenţa tehnologiei informaţiei**, în timp ce al şaselea val priveşte impunerea unor **obligaţii şi limite în materia securităţii informatice**.

În acest sens, la nivel internațional, Consiliul Europei a inițiat o serie de reglementari cu privire la criminalitatea informatică. Astfel, două acte normative reţin atenția:

1. Recomandarea nr. R (95) 13 cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale din 1995;

2. Convenția privind criminalitatea informatica semnată în 23 noiembrie 2001 la Budapesta.

---

[438] Serge Le Doran, Philippe Rose – Cyber-Mafia, Edit. Antet, Bucureşti, 1998, pag. 153

Convenția îşi propune să prevină actele îndreptate împotriva confidențialității, integrității şi disponibilității sistemelor informatice, a rețelelor şi a datelor, precum şi a utilizării frauduloase a unor asemenea sisteme, rețele şi date, prin asigurarea incriminării unor asemenea conduite şi prin încurajarea adoptării unor măsuri de natură a permite combaterea eficace a acestor tipuri de infracțiuni, menite să faciliteze descoperirea, investigarea şi urmărirea penală a acestora atât la nivel național, cât şi internațional, precum şi prin prevederea unor dispoziții materiale necesare asigurării unei cooperări internaționale rapide şi sigure.

Convenția a fost ratificată de România prin Legea 64/2004 (pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001). După ratificarea, în martie 2004, de către al cincilea stat, Convenția a intrat în vigoare la data de 4 iulie 2004.

O serie de infracțiuni prevăzute de legea penală prezintă particularități ce permit perfecționarea modalităților de înfăptuire a acestora prin recurgerea la ajutorul dat de sistemele informatice.

Ele sunt acele infracțiuni în care „modus operandi" nu este îndreptat împotriva funcționării corespunzătoare a unui sistem informatic, sau asupra informațiilor cuprinse în el, ci rezultatul procesării datelor este utilizat pentru înfăptuirea unor infracțiuni clasice.

Făptuitorii fac astfel apel la mijloace ne-tradiționale pentru înfăptuirea unor infracțiuni cu caracter „tradițional". Ca exemplu, îmi permit să fac referire la următoarele:

- Infracțiunea de nerespectare a normelor privind protecția drepturilor patrimoniale de autor şi conexe reglementată în cuprinsul art. 436 din Codul penal;
- Infracțiunea de spălare a banilor, reglementată de art. 268 din Codul penal;
- Infracțiunea de trădare prin transmiterea de informații secrete de stat, reglementată de art. 272 din Codul penal;
- Infracțiunea de divulgare a secretului care periclitează siguranța statului, reglementată de art. 290 din Codul penal;
- Infracțiunea de comunicare de informații false, reglementată de art. 278 din Codul penal;
- Infracțiunea de gestiune frauduloasă, reglementată de art. 258 din Codul penal;
- Infracțiunea de răspândire de informații false în scopul provocării unui război reglementată de art. 276 din Codul penal;
- Infracțiunea de falsificare a instrumentelor oficiale, reglementata de art. 468 din Codul penal.
- Infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale, reglementată de art. 470 din Codul penal.
- Infracțiunea de divulgare a secretului economic, reglementata de art. 451 din Codul penal.
- Infracțiunea de instigarea publică şi apologia infracțiunilor, reglementată de art. 361 din Codul penal.
- Infracțiunea de falsificarea de monede sau de alte valori, reglementată de art. 464 din Codul penal.

- Infracțiunea de fals intelectual reglementată de art. 471 din Codul penal.

Cu privire la infracțiuni săvârşite prin intermediul sistemelor informatice, Legea nr. 21/1999, pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor a introdus pentru prima oară în legislația română noțiunea de "infracțiuni săvârşite prin intermediul calculatoarelor". În conformitate cu norma juridică de la art. 23, lit. a, constituie infracțiunea de spălare a banilor [...] schimbarea sau transferul de valori, cunoscând că acestea provin din săvârşirea unor infracțiuni: [...] infracțiunile săvârşite prin intermediul calculatoarelor, [...] în scopul ascunderii sau disimulării originii ilicite a acestora, precum şi în scop de tăinuire sau de favorizare a persoanelor implicate în astfel de activități sau presupuse că s-ar sustrage consecințelor juridice ale faptelor lor.

În prezent, legea penală română reglementează mai multe infracțiuni ce corespund definiției legale la care am făcut referire mai sus. În continuare am să fac referire la cele care sunt prevăzute în Titlul III (Prevenirea şi combaterea criminalității informatice) din Legea privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancționarea corupției precum şi în Legea dreptului de autor şi a drepturilor conexe.

Legea criminalității informatice reglementează trei categorii de infracțiuni:

1. *Infracțiuni contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice:*

- Infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic;
- Infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice;
- Infracțiunea de alterare a integrității datelor informatice;
- Infracțiunea de perturbare a funcționării sistemelor informatice;
- Infracțiunea de a realiza operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice.

2. *Infracțiuni informatice:*

- Infracțiunea de fals informatic;
- Infracțiunea de fraudă informatică.

3. *Pornografia infantilă prin sisteme informatice:*

- Infracțiunea de pornografie infantilă prin intermediul sistemelor informatice.

Legea dreptului de autor reglementează următoarele infracțiuni:

- Infracțiunea de permitere a accesului public la bazele de date pe calculator, care conțin sau constituie opere protejate;
- Infracțiunea de punere la dispoziția publicului a unor mijloace tehnice de neutralizare a protecției programelor pentru calculator.

Reluând problema în alte condiții, Codul penal restructurează normele juridice pertinente în cadrul TITLULUI X – DELICTE CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE, sistematizându-le în cuprinsul a trei capitole:

– CAPITOLUL I – DELICTE CONTRA CONFIDENȚIALITĂȚII ŞI INTEGRITĂȚII DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE;
– CAPITOLUL II – DELICTE INFORMATICE;
– CAPITOLUL III – DISPOZIȚII COMUNE.

Ca delicte contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice sunt reglementate:

* ***Accesul ilegal la un sistem informatic*** – Art. 440;

* ***Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice*** – Art. 441;
* ***Alterarea integrității datelor informatice*** – Art. 442;
* ***Perturbarea funcționării sistemelor informatice*** – Art. 443;
* ***Operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice*** – Art. 444.

Ca delicte informatice sunt reglementate:

* ***Falsul informatic*** – Art. 445;
* ***Frauda informatică*** – Art. 446;

Dispozițiile comune au ca obiect: sancționarea tentativei – art. 447; sancționarea persoanei juridice – art. 448 şi înțelesul unor termeni sau expresii – art. 449.

Cum în conținutul acestui capitol demersul ştiințific va fi centrat pe ceea ce Codul penal numeşte DELICTE CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE, îmi permit să inserez definițiile legale[439] date unor noțiuni, definiții fără care cercetarea criminalistică a unor astfel activități ilicite ar fi lipsită de rigoare şi precizie. Astfel:

— prin *sistem informatic* se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic;

— prin *program informatic* se înțelege un ansamblu de instrucțiuni care pot fi executate de un sistem informatic în vederea obținerii unui rezultat determinat;

— prin *date informatice* se înțelege orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic. În această categorie se include şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcții de către un sistem informatic;

— prin *măsuri de securitate* se înțelege folosirea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricționat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori.

— *acționează fără drept persoana* care se află în una din următoarele situații:

a) nu este autorizată, în temeiul legii sau al unui contract;

b) depăşeşte limitele autorizării;

c) nu are permisiunea – din partea persoanei fizice sau juridice competente să o acorde, potrivit legii – de a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiințifice sau de a efectua orice altă operațiune într-un sistem informatic.

9.1. Situaţia premisă – vulnerabilităţi ale sistemelor informatice

Înainte de a proceda la o analiză a aspectelor specifice cercetării conduitelor ilicite incriminate prin normelor juridice de natură penală la care am făcut referire mai sus, trebuie observat că şi acestea au ca ipoteză o

[439] Art. 449 din Codul penal

situaţie premisă fără existența căreia criminalitatea informatică nu s-ar putea dezvolta.

Vulnerabilitatea sistemelor informatice a apărut în actualitate către sfârşitul secolului trecut[440]. Pentru prima oară membrii unui grup, denumit „Virus Net" au reuşit, în mai puțin de 24 de ore să oprească răspândirea unui prim virus[441] – din lunga listă a celor „fabricați" până în prezent.

Modalitatea prin care programul, denumit vierme, deoarece se propaga prin rețea, a infectat şi oprit atât de multe calculatoare este foarte simplă. După ce programul infecta un calculator crea doua copii ale sale în memorie, al căror scop era sa caute alte calculatoare care sa poată fi infectate. Aceste două copii creau fiecare la rândul lor câte doua copii ale virusului. Un calcul simplu, arată ca la a 16-a „generație" pe calculator existau mai mult de 65 de mii de copii ale programului pe sistemul infectat, şi alte 65 de mii de alte calculatoare cercetate pentru a fi infectate. Cum programul nu se oprea, el ajungea în timp foarte scurt să consume toate resursele calculatorului, acesta nemaifiind capabil să răspundă comenzilor utilizatorilor legitimi.

Acest incident a tras un serios semnal de alarmă în ceea ce priveşte securitatea sistemelor informatice în general şi a rețelelor în special. Virusul lui Morris a revelat vulnerabilitatea Internetului şi a făcut să fie conştientizată nevoia de securizare a acestuia.

Aşa cum în lumea reală există persoane care pătrund în case şi fură tot ce găsesc valoros şi în lumea virtuală există indivizi care pătrund în sistemele informatice şi „fură" toate datele valoroase. La fel cum în lumea reală există oaspeți nepoftiți şi persoane care simt plăcere atunci când îşi însuşesc sau distrug proprietatea altcuiva, lumea calculatoarelor nu putea fi lipsită de acest fenomen nefericit. Este, efectiv, detestabilă perfidia acestor atacuri – ca exemplu, dacă se poate observa imediat lipsa cutiei cu bijuterii, o penetrare a serverului de contabilitate poate fi depistată după câteva luni, atunci când toți clienții au renunțat la serviciile firmei deoarece datele furate şi ajunse la concurență au ajutat-o pe aceasta să le facă oferte mai bune.

Aşa cum este normal, există suficiente atenționări privind securitatea informatică[442]. Probabil, la fel de normal, pericolul cel mai mare în ceea ce priveşte asigurarea acestei securități este de cele mai multe ori neglijat. Cele mai multe amenințări nu vin din exterior, ci din interior[443].

Noțiunea de „interior" este oarecum greu de definit. Spre exemplu, membrii unui departament se consideră, reciproc, drept fiind din interior, iar cei de la celelalte departamente sunt considerați ca fiind din afară. În ceea ce priveşte securitatea, o persoană din interior este cineva care este familiarizat cu procedurile şi operațiunile organizației, are prieteni în interiorul grupului, având totodată acces la resursele şi sistemele cu care lucrează această

---

[440] 2 noiembrie 1988

[441] Un proaspăt absolvent al Universității Cornell din Statele Unite, Robert Morris Jr., a executat un program de tipul vierme, primul program care a afectat într-un mod foarte serios Internet-ul. În câteva secunde, mii de calculatoare de pe întreg teritoriul Statelor Unite au fost scoase din funcțiune de neobişnuitul program. Sute de rețele ale institutelor de cercetare, universităților, dar si ale celor câteva companii care erau conectate în acea vreme la Internet au fost afectate.

[442] Poveştile despre crackeri şi viruşi periculoşi constituie deliciul cărților şi articolelor de securitate informatică.

[443] Ioana Vasiu – Criminalitatea Informatică, Editura Nemira, Bucureşti, 1998, pag. 121-122

organizație. Ceea ce face ca persoanele din interior să fie şi mai periculoase este că ele sunt greu de detectat. Un străin este uşor de observat atunci când încearcă să treacă una din barierele dintre organizație şi lumea exterioară, lucru pe care un membru al organizației nu are nevoie să îl facă.

Sistemele de calcul sunt, în general, protejate la accesul persoanelor neautorizate. Există mai multe mecanisme de autentificare şi apoi autorizare a utilizatorilor autorizați – cel mai răspândit este cel bazat pe nume de utilizator şi parolă (username şi password). Un utilizator primeşte un nume şi o parolă pe care le foloseşte atunci când vrea să acceseze un serviciu sau un calculator. Perechea nume de utilizator/parolă are pentru sistemele informatice rolul pe încuietoarea uşii îl are în ceea ce priveşte protejarea unei camere la intrarea străinilor. Încuietoarea este considerată drept un mijloc sigur de protecție, însă în realitate, exista persoane capabile pentru care aceasta nu constituie o problemă atunci când doresc accesul în încăpere. Acelaşi lucru este din păcate valabil şi pentru lumea calculatoarelor.

Cine sunt făptuitorii ? Problema realizării unui „portret robot" – se aşteaptă o sinteză care să conțină elemente definitorii privind temperamentul, caracterul, ce îi determină, în ce constă vulnerabilitatea lor, etc. – care să îi aibă în prim plan pe cei al care încalcă legea, săvârşind infracțiuni de natură informatică, este foarte actuală în cercetările criminologice la scară mondială. Există riscul preluării unor clişee existente în mass-media. Doctrina consideră că activitățile ilicite desfăşurate prin sistemele informatice se încadrează în ceea ce este acceptat ca pertinent noțiunii de „criminalitatea gulerelor albe"[444]. Un profil „clasic" al celor ce sunt implicați în săvârşirea unor astfel de infracțiuni conține elemente precum: bărbat cu vârsta cuprinsă între 15 si 45 de ani, integrat social, un statut social bun, fără antecedente penale, inteligent şi motivat.

În multe cazuri – revenind la observația că pericolul vine, adesea, din interior – făptuitorul este salariat în compania ce este prejudiciată ca urmare a desfăşurării activităților ilicite, cunoscând modul de funcționare al sistemului informatic ce deserveşte activitatea acesteia.

Foarte importante, în analiză, sunt categorii precum motivațiile şi consecințele urmărite prin desfăşurarea activității ilicite. În legătură cu acest, din urmă, aspect se poate face o distincție între activitățile ce au ca scop producerea de pagube ori obținerea de foloase necuvenite şi activitățile justificate de curiozitate, sau explicate prin motive de ordin pedagogic.

Direction de Surveillance de Territoire din Franța, analizând subiectul, face distincție între amenințările ludice ale hackerilor, cele avide de câştig financiar şi cele strategice în legătură cu spionajul. John D. Howard supune atenției şase categorii de autori:

- ***hackeri*** – definiți ca persoane, mai ales tineri, care pătrund în sistemele informatice din motivații legate mai ales de provocarea intelectuală sau de obținerea şi menținerea unui anumit statut în cercul social;
- ***spioni*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice pentru a obține informații necesare funcționării unor structuri sprijinite şi care sprijină, la rândul lor, interese de natura politică;

[444] E. Stancu – Terorism şi Internet, în Pentru Patrie, nr. 12/2000, pag. 27

- ***teroriști*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice cu scopul de a distruge, a produce teamă, în scopul obținerii de avantaje în zona politicului;
- ***atacatori cu scop economic*** – sunt angajați ai unui companii şi pătrund în sistemele informatice ale concurenței, în scopul obținerii de informații care, valorificate pe o piață de interes, să aducă câştiguri financiare;
- ***criminali de profesie*** – pătrund în sistemele informatice ale întreprinderilor pentru a obține câştig financiar, în interes personal – lucrează pentru cel care plăteşte mai bine;
- ***vandali*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice doar cu scopul de a produce pagube.

Există mai multe observații, ce pot fi făcute, în legătură cu făptuitorii şi în funcție de gradul de pregătire, disponibilitățile ştiințifice şi abilitățile profesionale în a desfăşura activități ilicite. Nu voi insista în a dezvolta subiectul, mulțumindu-mă să concluzionez, cu privire la făptuitori, că aceştia sunt persoane care au capacități profesionale dezvoltate pe care le valorifică desfăşurând activități interzise de lege în domeniul sistemelor informatice. Scopul este, şi el, foarte important pentru anchetă – cel mai adesea se urmăresc avantaje care să poată fi valorificate economic sau politic. Elemente şi comportamente bizare pot fi întâlnite relativ frecvent, adesea sub formă de jocuri care să valorifice capacitatea şi abilitățile intelectuale în vederea obținerii de respect şi recunoaştere în cercuri sociale restrânse.

În ceea ce priveşte riscurile şi incidentele ce sunt întâlnite, în legătură cu activitatea sistemelor informatice, o listă, nu neapărat completă, cuprinde:

- Interceptarea cablurilor şi a semnalelor emise (Wiretapping, Eavesdropping on Emanations);
- Căutarea prin fişierele şterse (dumpster diving);
- Refuzarea serviciului (denial-of-service);
- Hărțuire (harassment);
- Mascare (masquerading);
- Pirateria software (software piracy);
- Copierea neautorizată de date (unauthorized data copying);
- Degradarea serviciului (degradation of service);
- Analiza traficului (traffic analysis);
- Uşi ascunse (trap doors);
- Canale ascunse (covert channels);
- Viruşi şi viermi (viruses and worms);
- Deturnarea sesiunii (session hijacking);
- Atacuri temporale (timing attacks);
- Forare (tunneling);
- Cal troian (trojan horses);
- Simulare IP (IP spoofing);
- Bombe logice (logic bombs);
- Distrugerea datelor (data diddling);
- Tehnica tăierii salamului (salamis);
- Interceptarea parolelor (password sniffing);
- Privilegii excesive (excess privileges);
- Scanare (scanning).

Ca metode folosite – sunt cunoscute în doctrină mai multe liste ce cuprind termeni ce se suprapun parțial sau total – cele mai des întâlnite sunt următoarele:

1. Furtul de parole – metode de a obține parolele altor utilizatori;

2. Inginerie socială – convingerea persoanelor să divulge informații confidențiale;

3. Greşeli de programare şi portițe lăsate special în programe – obținerea de avantaje de la sistemele care nu respectă specificațiile sau înlocuirea de software cu versiuni compromise;

4. Defecte ale autentificării – înfrângerea mecanismelor utilizate pentru autentificare;

5. Defecte ale protocoalelor – protocoalele sunt impropriu proiectate sau implementate;

6. Scurgerea de informații – utilizarea de sisteme ca DNS pentru a obține informații care sunt necesare administratorilor şi bunei funcționari a rețelei, dar care pot fi folosite şi de atacatori;

7. Refuzul serviciului – încercarea de a opri utilizatorii de a utiliza sistemele lor.

- Furtul de informații externe (privitul peste umăr la monitorul altei persoane);
- Abuzul extern al resurselor (distrugerea unui hard disk);
- Mascarea (înregistrarea şi redarea ulterioară a transmisiunilor de pe o rețea);
- Programe dăunătoare (instalarea unui program cu scopuri distructive);
- Evitarea autentificării sau autorizării (spargerea parolelor);
- Abuz de autoritate (falsificări de înregistrări);
- Abuz intenționat (administrare proastă intenționată);
- Abuz indirect (utilizarea unui alt sistem pentru a crea un program rău intenționat).

○ Întreruperea – un bun al sistemului este distrus sau devine neutilizabil sau nedisponibil;

○ Interceptarea – o persoană neautorizată obține accesul la un bun al sistemului;

○ Modificarea – o persoană neautorizată nu numai că obține acces, dar îl şi modifică;

○ Falsificarea – o persoană neautorizată inserează obiecte contrafăcute în sistem.

Cu privire la Internet, trei concepte de bază ale securității sunt importante în ceea ce priveşte informațiile: confidențialitatea, integritatea şi disponibilitatea. Legat de persoanele care utilizează aceste informații, importante sunt: autentificarea, autorizarea si acceptarea.

Atunci când informația este citită şi copiată de cineva neautorizat, rezultatul este *pierderea confidențialității*. Dacă pentru cele mai multe persoane, pierderea confidențialității este o problemă ce ține de respectarea vieții private, a secretului corespondenței, etc., pentru unele informații, confidențialitatea devine o problemă mai complexă. Atunci când pierderea confidențialității priveşte date obținute din cercetarea fundamentală ori din cercetarea cu caracter aplicativ, înregistrări medicale, de asigurări, specificații ale noilor produse şi strategii de investiții corporatiste, etc., urmările pot leza entități sociale importante şi interesele legitime ale unui număr de persoane.

În multe medii există instituite obligații legale sau de natură contractuală ce au ca obiect protecția informațiilor – bănci şi companii de credit, spitale, cabinete medicale, laboratoare de testare medicală, cabinete psihologice, administrația centrală şi locală cu privire al informații clasificate, etc.

Informația poate fi alterată când este disponibilă pe o rețea nesigură. Când informația este modificată în moduri neaşteptate, rezultatul este *pierderea integrității* – aceasta înseamnă că datele suferă modificări neautorizate fie ca urmare a unei greşeli umane fie prin modificare intenționată.

Integritatea devine deosebit de importantă, în mod particular, pentru siguranța fluxurilor de date utilizate în activități precum transferuri electronice de fonduri, controlul traficului aerian, contabilitate financiară, reglarea automată a sistemelor folosite în medii sensibile, etc.

Informația poate fi ştearsă sau poate deveni inaccesibilă, rezultând o *lipsă de disponibilitate.* Aceasta înseamnă că persoanele care sunt autorizate să obțină informații nu pot obține ceea ce doresc. Disponibilitatea este deosebit de importantă în prestările de servicii ce depind de fluxurile de informații ce trebuie să fie permanent la dispoziția potențialilor clienți. În ultimă instanță disponibilitatea unei rețele este importantă pentru orice persoană a cărei afacere, educație sau, pur şi simplu loisir, depinde de o conectare la rețea. Când un utilizator nu poate accesa rețeaua sau un serviciu specific furnizat pe rețea, el se găseşte, practic, în fața unui refuz al serviciului.

Din punct de vedere practic operarea calculatoarelor şi a rețelelor se compune dintr-un şir de evenimente. Un eveniment reprezintă schimbarea stării unui sistem sau dispozitiv. Din punctul de vedere al securității informatice, aceste schimbări de stare apar ca urmare a unor acțiuni care sunt îndreptate asupra unor ținte.

Un exemplu de acțiune este accesarea unui sistem de calcul – acțiunea este autentificarea de către programul de control a accesului utilizatorului, conform unei identități controlate de nume, de utilizator şi prin parolă.

Evenimentul – din punctul de vedere al unui calculator sau al unei rețele de calculatoare – este o acțiune realizată asupra unui sistem țintă prin care se intenționează schimbarea stării sistemului.

Acțiunea este un demers al unui utilizator sau program, cu scopul de a obține un rezultat.

Ținta este o entitate logică a unei rețele sau sistem de calcul (cont de utilizator, program sau date) sau o entitate fizica (PC, rețea).

Pentru a putea opera cu rigoarea necesară impusă de domeniu, îmi permit să detaliez unii termeni ce țin de problematica pertinentă a demersurilor efectuate de către făptuitori în cadrul desfăşurării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu criminalitatea informatică. Astfel:

- *Sondarea* (probe) – presupune accesarea unei ținte cu scopul de a-i determina caracteristicile;
- *Scanarea* (scan) – este accesarea secvențială a unei mulțimi de ținte pentru a determina care dintre ele are o anumită caracteristică.
- *Inundarea* (flood) – este caracterizată de accesarea unei ținte în mod repetat, cu scopul de a o supraîncărca şi a produce inaccesibilitatea serviciului pe perioada inundării, serviciul fiind ocupat exclusiv cu răspunsurile la toate

cererile venite în avalanşă de la cel care generează această presiune artificială asupra sistemului.

- *Autentificare* (authenticate) – este prezentarea identității cuiva unui program şi, dacă este nevoie, verificarea acestei identități, cu scopul de a primi acces pe sistemul țintă;
- *Evitarea* (bypass) – evitarea unui proces sau program folosind o metodă alternativă de a accesa ținta;
- *Simularea* (spoof) – este acțiunea de a falsifica caracteristicile unui sistem sau program pentru a imita o altă entitate din rețea;
- *Citirea* (read) – presupune obținerea conținutului unui mediu de date;
- *Copierea* (copy) – este caracterizată prin reproducerea țintei fără a o modifica;
- *Furtul* (steal) – constă în preluarea posesiei unei ținte, fără a păstra o copie în locația originală; dacă la copiere rămâne o copie în locația originală, aici acest lucru nu se mai întâmplă, hoțul fiind interesat ca utilizatorul autorizat să nu mai poată folosi conținutul fişierului sau programului furat;
- *Modificarea* (modify) – presupune schimbarea conținutului sau caracteristicilor țintei;
- *Ştergerea* (delete) – este caracterizată de înlăturarea țintei sau distrugerea capacităților sale funcționale.

În ceea ce priveşte țintele urmărite prin demersurile făptuitorilor avem de a face cu noțiuni precum:

- Cont (account) – domeniul de acces al utilizatorului pe un calculator sau pe o rețea, care este controlat conform unor înregistrări care conțin numele acestui cont, parola şi drepturile în acest domeniu;
- Proces (process) – un program în execuție, constând din instrucțiunile programului, datele care sunt prelucrate de acest program;
- Data (data) – reprezentare de fapte, concepte sau instrucțiuni într-o modalitate potrivită pentru comunicare, interpretare sau procesare de către oameni sau maşini automate. Datele pot fi sub forma de fişiere în memoria unui calculator, pe discul acestuia sau pot avea forma de date de tranzit printr-un mediu de transmisie;
- Componentă (component) – una din părțile care formează un calculator sau o rețea;
- Calculator (computer) – un dispozitiv care constă din una sau mai multe componente asociate, incluzând unități de procesare şi periferice, şi care este controlat de programe stocate intern;
- Rețea (network) – un grup interconectat de calculatoare, echipamente de comutare şi ramuri de interconectare;
- Internet (internetwork) – o rețea de rețele.

Uneori un eveniment care are loc pe un computer sau o rețea este parte a unei serii de paşi care are ca scop să producă un eveniment neautorizat. Acest eveniment este apoi considerat ca parte a unui atac. Un atac are mai multe elemente.

În primul rând, e format din mai mulți paşi pe care atacatorul îi face. Printre aceşti paşi există atât o acțiune îndreptată către o țintă, cât şi utilizarea unei unelte pentru a exploata o vulnerabilitate.

În al doilea rând, un atac intenționează să obțină un rezultat neautorizat, privit din perspectiva utilizatorului sau administratorului sistemului în cauză. În final, un atac reprezintă o serie de etape voluntare pe care atacatorul le realizează, acest lucru diferențiind un atac de o secvență de acțiuni normale.

Principial, atacurile au 5 părți care reprezintă paşii logici pe care un atacator trebuie sa îi facă. Atacatorul utilizează o unealtă pentru a exploata o vulnerabilitate în scopul obținerii unui rezultat neautorizat. Pentru a avea succes, un atacator trebuie să găsească căi care pot fi conectate, simultan sau repetat.

Primii doi paşi într-un atac, unealta şi vulnerabilitatea, sunt folosite pentru a cauza un eveniment pe un computer sau o rețea. Mai specific, în timpul unui atac individual, atacatorul foloseşte o unealtă pentru a exploata o vulnerabilitate care cauzează o acțiune în atingerea unui scop.

Sfârşitul logic al unui atac de succes este un rezultat neautorizat. Dacă sfârşitul logic al paşilor anteriori este un rezultat autorizat, atunci atacul practic nu a avut loc.

Conceptele de autorizat/neautorizat reprezintă cheia pentru a înțelege ce diferențiază un atac de evenimentele normale care au loc. *Autorizată* este orice acțiune aprobată de utilizator sau administrator. *Neautorizate* sunt actele sau acțiunile care nu sunt aprobate de utilizator sau administrator.

Unealta – în sensul specific al domeniului cercetat – este o modalitate de a exploata vulnerabilitatea unui computer sau a unei rețele. Cele mai folosite unelte sunt următoarele:

- Atac fizic (physical atack) – o modalitate de a sustrage sau distruge un calculator, o rețea, componentele acestora sau sistemele de susținere (aer condiționat, sisteme de încălzire, electricitate, etc.);
- Schimbul de informații (information exchange) – o modalitate de a obține informații fie de la alți atacatori (spre exemplu prin IRC), fie de la oamenii care sunt atacați (inginerie socială);
- Comandă a utilizatorului (user command) – modalitate de a exploata o slăbiciune prin introducerea de comenzi într-un program;
- Script sau program (script or program) – exploatare a vulnerabilităților prin executarea unui fişier de comenzi (script) sau a unui program;
- Agent independent (autonomous agent) – folosirea unui program sau a unui fragment de program care operează independent de utilizator, exemple fiind viruşii si viermii de rețea[445];
- Programe integrate (toolkit) – un pachet de programe care conține comenzi, programe sau agenți independenți care exploatează slăbiciunile sistemelor;
- Unelte distribuite (distributed tools) – unelte care sunt dispersate pe mai multe calculatoare, care pot fi coordonate pentru a conduce atacuri simultane către aceeaşi țintă;

[445] Viruşii sunt mici fragmente de programe de calculator care se auto-replică sau inserează copii ale codului propriu în alte programe, atunci când este rulată o aplicație infectată. Un tip diferit de virus este „viermele" (worm) care nu infectează fişierele de pe disc, ci se răspândeşte cu ajutorul rețelei. Troienii sunt tot fragmente de programe – deci tot viruşi – care, însă nu au capacitatea de autoreplicare, fiind inserați în programe normale. Atunci când utilizatorul execută aceste programe, execută neintenționat şi fragmentul de cod de tip „cal troian", aproape, întotdeauna efectele fiind negative.

• Interceptor de date (data tap) – mijloc de a monitoriza radiația electromagnetică emanată de un calculator sau o rețea, folosind un echipament extern.

Pentru a obține rezultatele pe care le doreşte, un atacator trebuie să se folosească de o vulnerabilitate a calculatorului sau a rețelei. Vulnerabilitatea (vulnerability) este o slăbiciune a sistemului care permite o acțiune neautorizată, putând fi analizată sub mai multe aspecte, după cum urmează:

• Vulnerabilitatea de proiectare (design vulnerability) – o eroare care apare în prima fază a vieții unui produs – aceea de concepție – şi pe care chiar o implementare ulterioară perfectă nu o va înlătura;

• Vulnerabilitate de implementare (implementation vulnerability) – apare ca urmare a fazei de punere în practică a proiectului;

• Vulnerabilitate de configurare (configuration vulnerability) – apare ca urmare a erorilor făcute în configurarea sistemelor, cum ar fi folosirea codurilor de acces implicite sau a drepturilor de scriere a fişierelor cu parole.

Rezultatele urmărite prin demersul ilicit sunt următoarele:

• Accesul superior (increased access) – o creştere neautorizată în accesul pe un computer sau pe o rețea;

• Divulgarea de informații (disclosure of information) – propagarea de informații către persoane care nu sunt autorizate să aibă acces la acestea;

• Alterarea informației (corruption of information) – alterare neautorizată de date de pe un computer sau o rețea;

• Refuzul serviciului (denial of service) – degradare intenționată sau blocarea resurselor sistemului;

• Furt de resurse (theft of resources) – uz neautorizat al unui computer sau a resurselor unei rețele.

Soluțiile de protecție la toate aceste tipuri de probleme nu sunt simple, pentru că de cele mai multe ori trebuie tratate cauzele lor. Se poate realiza un progres important tratând cu cea mai mare atenție aspectele legate de securitate atât în fazele de proiectare şi implementare ale produselor, cât şi în cea de utilizare.

9.2. Particularităţi ale problemelor pe care trebuie să le soluţioneze investigarea criminalistică a criminalităţii informatice

Analizând situația operativă referitoare la criminalitatea informatică, se poate observa că desfăşurarea de activități ilicite în domeniu a devenit o tentație în condițiile în care activitățile sociale depind, din ce în ce mai mult, de calculatoare – componente importante ale vieții sociale sunt coordonate de sisteme informatice şi, pe cale de consecință, atacurile prin intermediul şi asupra acestora este de aşteptat să se înmulțească.

Dacă sistemele informatice constituiau, la apariția lor, un atribut al mediilor ştiințifice, militare şi guvernamentale, în prezent, datorită creşterii performanțelor şi reducerii prețurilor, ele au devenit deosebit de utile pentru activitatea foarte multor persoane fizice sau juridice, în anumite cazuri

manifestându-se chiar elemente specifice modei – cade bine imaginea oricui în fața unui calculator performant.

Infracțiunile informatice pot fi săvârşite de către orice persoană ce posedă un minim de mijloace tehnice, cunoştințe şi abilități. De asemenea, în ceea ce priveşte persoanele vătămate, prejudiciile pot fi înregistrate în patrimoniul oricărei persoane fizice sau juridice care administrează sau utilizează sisteme informatice ori ale cărei date personale sau de interes pentru activitatea sa sunt exploatate ilegal[446].

Activitățile ilicite din domeniu au un caracter mobil, adesea conținând elemente transnaționale – întrucât telecomunicațiile sunt procesate electronic, infracțiunile informatice au legătură, într-o măsură din ce în ce mai mare cu rețelele de telecomunicații. În aceeaşi ordine de idei, rețeaua Internet constituie, în mod special, o atracție pentru grupările crimei organizate. Rețelele de calculatoare, devenite mondiale, metodele de criptare a transmiterii mesajelor prin intermediul acestora şi posibilitatea ascunderii identității corelate cu imposibilitatea autorităților administrative de a controla fluxul de informații prezintă avantaje deosebite pentru grupările crimei organizate[447].

9.2.1. Particularităţi ale cercetării accesului ilegal la un sistem informatic

Ca infracțiune de accesul ilegal la un sistem informatic este prevăzută într-*o formă cadru* ce constă în accesul fără drept, la un sistem informatic – art. 440 alin. 1 din Codul penal; şi *două forme agravate*, una, calificată după scop: accesul fără drept, la un sistem informatic săvârşită în scopul obținerii de date informatice – art. 440 alin. 2 din Codul penal; cea de a doua, calificată după modul de operare: accesul fără drept, la un sistem informatic săvârşită în scopul obținerii de date informatice ori în alte scopuri săvârşit prin încălcarea măsurilor de securitate – art. 440 alin. 3 din Codul penal.

Cercetarea unei asemenea activități ilicite este deosebit de importantă, în condițiile preocupării speciale a legiuitorului pentru ocrotirea unor interese legitime ale proprietarilor şi administratorilor de sisteme informatice în legătură cu securitatea, inviolabilitatea acestora, garantarea confidențialității datelor, a integrității atât a datelor cât şi a sistemelor informatice.

Activitatea ilicită – ca problemă de anchetă – este interesată de orice demers de natură a realiza accesul, fără drept, la un sistem informatic. Accesul la un sistem informatic – conform art. 449 alin. 1 din Codul penal: orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic – presupune ca făptuitorul, în urma comenzilor specifice, să manevreze efectiv datele prelucrate de sistemul informatic.

Accesul fără drept la un sistem informatic presupune, în sensul legii, ca făptuitorului să-i fie aplicabile una din următoarele situații:

---

[446] Johann Kubika – Posibilități de combatere a criminalității informatice pe Internet, în Pro Patria Lex, Academia de Poliție A.I. Cuza, Editura Academica, Bucureşti, 2000, pag. 145

[447] Victor-Valeriu Patriciu, Ioana Vasiu, Şerban-George Patriciu – Internet-ul şi Dreptul, Edit. ALL BECK, Bucureşti, 1999, pag. XIII

◊ nu este autorizat, în temeiul legii sau al unui contract – persoanele care operează în bazele de date ca personal al unei instituții o fac în baza autorizării primite de la conducerea instituției, ele respectând legislația muncii şi pe cea privitoare la datele personale;

◊ depăşeşte limitele autorizării – depăşirea limitelor autorizării poate însemna accesul la resurse din Intranetul companiei/instituției sau alte baze de date aflate la nivele de acces superioare cele permise utilizatorului.

◊ nu beneficiază de autorizarea necesară – din partea persoanei fizice sau juridice competente, potrivit legii, să o acorde – pentru a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiințifice sau de a efectua orice altă operațiune într-un sistem informatic.

Din punct de vedere tehnic, accesul poate fi realizat prin mai multe tipuri de acțiuni cum ar fi:

- Autentificare (authenticate) – prezentarea identității cuiva unui program şi, dacă este nevoie, verificarea acestei identități, cu scopul de a primi acces pe sistemul țintă;
- Evitarea (bypass) – evitarea unui proces sau program folosind o metodă alternativă de a accesa ținta;
- Citire (read) – obținerea conținutului unui mediu de date;
- Copiere (copy) – reproducerea țintei fără a o modifica;
- Furt (steal) – preluarea posesiei unei ținte, fără a păstra o copie în locația originală.

Unele dintre aceste modalități de acces (cum ar fi evitarea sau autentificarea) se realizează prin încălcarea măsurilor de securitate – activitatea ilicită îndeplinind astfel condițiile cerute de legiuitor pentru existența formei agravate calificate după modul de operare.

Activitatea ilicită poartă asupra unei componente, asupra mai multor componente sau a unui întreg sistem informatic iar ancheta va trebui să stabilească identitatea acestora. Se poate accepta, în analiză, că putem avea componente sau sisteme țintă a activității ilicite (cum ar fi discurile de stocare a datelor) şi componente sau sisteme mijloc, prin intermediul cărora s-a realizat accesul fără drept (cum este cazul componentelor rețelelor informatice) – totul poate fi subsumat rezolvării problemei care are ca obiect **identitatea sistemelor sau/şi componentelor de sistem implicate în desfăşurarea activității ilicite**. Problema prezintă interes direct pentru identificarea persoanelor fizice ori juridice prejudiciate în urma accesului fără drept.

Locul şi **timpul** sunt, şi în cazul de față, deosebit de importante, existând posibilitatea ca făptuitorul să fie identificat dintr-un cerc de suspecți format din persoanele care au putut avea acces, în timpul critic, la componenta sau sistemul de unde s-a inițiat demersul pentru accesul abuziv – momentul accesului poate fi determinat prin mijloace tehnice specifice cum sunt fişierele jurnal. Forțarea accesului nu poate fi posibilă în orice moment, uneori este nevoie ca sistemul atacat să fie conectat la Internet, alteori este nevoie să funcționeze un post de lucru sau, din contră, să nu fie prezent nici un membru al personalului autorizat. Asaltul se poate face de la distanță, din altă țară sau de pe un alt continent, ori se poate opta pentru deplasarea făptuitorului la locul unde este instalat sistemul sau componentele sale, în funcție de modul cum este concepută funcționarea acestuia.

În ceea ce priveşte **forma de vinovăţie** anchetatorii vor trebui să probeze intenția, făptuitorul cunoscând cu certitudine – întrucât este vorba despre operațiuni ce presupun calificare specială – semnificația operațiunilor pe care le desfăşoară. O subliniere trebuie făcută în legătură cu forma agravată de la alin. 2, caz în care, urmărindu-se un **scop** – obținerea de date informatice – intenția devine calificată – numai intenție directă. Printr-un raționament logic simplu se poate accepta că orice acces la un sistem informatic are ca urmare firească şi accesul la datele conținute de respectivul sistem. Diferența față de varianta calificată de la alin. 2, ține de atitudinea făptuitorului: în condițiile formei cadru el nu este interesat de obținerea de date din sistemul pe care îl atacă – vrea să afecteze funcționalitatea sistemului, vrea să vadă dacă poate să spargă măsurile de securitate, etc. – pe când, în forma calificată prin scop, făptuitorul, înainte de orice, este interesat de datele conținute de sistem, are nevoie de ele, vrea să le exploateze în scopuri personale, vrea să le aducă la cunoştința publicului larg sperând să aducă prejudicii importante deținătorului de drept, etc.

Pentru a verifica dacă sunt sau nu întrunite elementele constitutive ale formei agravate calificate după modul de operare (art. 440 alin. 3 din Codul penal) devine important ca ancheta să stabilească care **măsuri de securitate –** prin măsuri de securitate, conform art. 449 alin. 1 lit. d din Codul penal, se înțelege folosirea, de către proprietarul sau administratorul autorizat, unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricționat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori – au fost încălcate prin desfăşurarea activității ilicite. Se va urmări specificarea, în concret, a procedurii, dispozitivului sau programului informatic specializat ce a fost anihilat prin desfăşurarea activității ilicite. Există posibilitatea, în practică, ca, însuşi, făptuitorii, odată cu pătrunderea în interiorul sistemului, să instaleze măsuri de securitate astfel încât proprietarii sau administratorii autorizați să nu mai poată accesa datele conținute de propriul sistem – situația, în cazul de față, întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 442 din Codul penal – Alterarea integrității datelor informatice.

9.2.2. Particularităţi ale cercetării interceptării ilegale a unei transmisii de date informatice

Desfăşurarea unor activități ilicite de natură a afecta confidențialitatea comunicațiilor prin interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice este apreciată de către legiuitor ca fiind foarte gravă – secretul corespondenței fiind un drept fundamental prevăzut în Constituția României: secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.

Astfel, în cuprinsul art. 441 alin.1 şi 2, sunt reglementate două variante infracționale ce încearcă să acopere toate posibilitățile tehnice de transmitere a unor date informatice: direct între sisteme informatice, componentele unor sisteme ori componentele aceluiaşi sistem sau prin emisii electromagnetice, după cum urmează:

► interceptarea, fără drept, a unei transmisii de date informatice care nu este publică şi care este destinată unui sistem informatic, provine dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem informatic;

► interceptarea, fără drept, a unei emisii electromagnetice provenite dintr-un sistem informatic ce conține date informatice care nu sunt publice.

La o analiză superficială, s-ar putea aprecia că avem de a face cu un conflict de norme juridice între prevederile art. 212 – Violarea secretului corespondenței, alin.1: deschiderea unei corespondențe adresate altuia ori interceptarea unei convorbiri sau comunicări efectuate prin telefon, telegraf sau prin alte mijloace de transmitere la distanță, fără drept şi cele de la art. 441 alin. 1 şi 2.

Apreciez că, deşi nu se poate nega un anumit conflict între normele juridice la care am făcut referire, transmisiile de date informatice – direct ori ca emisie de radiații electromagnetice – au un obiect mai extins decât corespondența protejată în virtutea dreptului la viața privată[448].

Din ce în ce mai multe activități sunt informatizate, atât în cadrul mediului de afaceri[449] cât şi în sectorul public. Titlul II, „Transparența în administrarea informațiilor şi serviciilor publice prin mijloace electronice" din Legea 161/2003 creează Sistemul Electronic Național (SEN) şi urmăreşte „promovarea utilizării Internetului şi a tehnologiilor de vârf în cadrul instituțiilor publice". Strategia Guvernului României privind informatizarea administrației publice prevede, de asemenea, că „trebuie încurajate crearea arhivelor, garantarea calității datelor conținute şi permiterea accesului larg şi complet la acestea prin intermediul portalurilor de informații, care uşurează accesul prin Internet şi explorarea bazei de date a administrației publice". Toate aceste comunicații conțin date ce trebuie protejate de interceptarea lor ilegală[450].

Atunci când este vorba doar despre corespondență – E-mail-ul (poşta electronică) este probabil serviciul care a contribuit cel mai mult la creşterea atât de mare a popularității Internetului, fiind încă unul din principalele motive pentru care lumea se conectează la aceasta rețea – din punctul de vedere al confidențialității, lucrurile nu stau prea de bine.

Deşi simbolul folosit, în general, pentru a reprezenta acest serviciu este un plic închis, un simbol mult mai potrivit pentru e-mail ar fi cartea poştala. Chiar dacă o carte poştală nu poate fi citită de oricine, este suficient să ştii că poştaşul poate să o consulte înainte de a o livra pentru a-ti da seama că nu trebuie să scrii, ca exemplu, PIN-ul card-ului de credit sau o declarație de dragoste cu elemente personale, pe spatele acesteia. Similar, mesajele de poştă electronică sunt transferate în rețea folosind text clar, lucru care, combinat cu posibilitatea uşoara de a le intercepta, le face foarte vulnerabile. Cea mai comună metoda de protecție a e-mail-ului este criptarea sa.

---

[448] A se vedea în acelaşi sens şi www.mcti.ro (Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

[449] Dezvoltarea web-ului în ultimii ani a făcut ca platformele client şi server să devină foarte populare, numărul persoanelor care au experiență în acest domeniu crescând corespunzător. Pentru a folosi aceste avantaje, folosirea protocolului http a fost extinsă şi la alte aplicații, precum comunicații între programe distribuite, integrarea platformelor eterogene ş.a.m.d.

[450] De asemenea, în domeniul vamal există posibilitatea depunerii declarațiilor vamale în sistem informatic

În condițiile arătate, violarea corespondenței în domeniul informatic, dat fiind specificul mediului de transmitere, trebuie analizată ca interceptare ilegală a unei transmisii informatice şi nu ca o violare a secretului corespondenței.

Activitatea ilicită constă în interceptarea – prin orice mijloc, folosind orice tip de unelte – a unei comunicații de date informatice, indiferent de modul cum se realizează aceasta. În conformitate cu prevederile art. 449 alin. 1 lit. c, prin **date informatice** se înțelege orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic – în această categorie fiind inclus şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcții de către un sistem informatic. Ancheta trebuie să fie interesată şi de **entitățile între care are loc transmiterea de date** – între sisteme informatice, componentele unor sisteme ori componentele aceluiaşi sistem – precum şi de identificarea suportului fizic prin intermediul căruia se realizează accesul, indiferent că transferul de informații se realizează prin intermediul unor rețele prin cabluri sau de tip WLAN sau este vorba despre interceptarea cablurilor şi a semnalelor emise (Wiretapping, Eavesdropping on Emanations).

Activitatea ilicită poate fi efectuată atât cu caracter continuu cât şi continuat. Consumarea infracțiunii are loc se în momentul realizării interceptării datelor, epuizarea intervenind în momentul în care interceptarea încetează, din orice motiv.

Identitatea făptuitorului şi **a persoanei la care se referă datele interceptate sau care are drept de acces la acestea**, precum şi **relațiile dintre acestea**, constituie, de asemenea, o problemă importantă – de rezolvarea căreia depinde, pe lângă stabilirea circumstanțelor de natură personală şi probarea formei de vinovăție cu care a acționat făptuitorul. Diferența între interceptarea „fără drept" şi cea „cu drept" este fundamentată pe existența sau lipsa abilitării persoanei care face interceptarea fluxului de date din partea persoanei îndreptățite la protecție.

Consider importantă, aici, observarea gradului de protecție a fluxurilor de date asupra cărora poartă activitatea ilicită. Putem distinge o situație în care persoana interesată ia măsuri speciale de protecție – îşi criptează datele, instalează programe speciale de protecție, etc. – o altă situație în care persoana interesată lasă problema protecției datelor doar pe seama măsurilor luate de către producătorii de programe sau sisteme şi, în fine, situația persoanei care nu este interesată de loc de măsuri de protecție, care, mai degrabă preferă ca datele în legătură cu ea să ajungă la cunoştința publicului larg, a oricărei persoane interesate. În cazul din urmă nu se poate pune problema unei activități licite care să aibă ca obiect interceptarea transmisiilor de date ce sunt, oricum, destinate oricărei persoane interesate.

O subliniere trebuie făcută şi cu privire la existența, cel puțin potențială, a unor persoane, interesate în păstrarea confidențialității unor date, ce nu sunt implicate direct de conținutul datelor ori de vreo altă relație directă cu acestea – este vorba despre acționarii societăților comerciale ce nu sunt implicați în activitatea executivă, sau de creditori, ambele categorii de persoane putând fi lezate în drepturile lor prin deconspirarea datelor. Acest aspect capătă relevanță atunci când se pune problema evaluării **consecințelor desfăşurării activității ilicite** şi posibilității recuperării prejudiciilor.

Scopul nu a constituit un element de interes pentru legiuitor atunci când a reglementat infracțiunea, însă ancheta va trebui să manifeste atenție asupra tuturor aspectelor care pot conduce la extinderea cercetărilor şi lămurirea tuturor împrejurărilor ce au legătură cu desfăşurarea activității ilicite. Sub aspectul formei de vinovăție, infracțiunea analizată se săvârşeşte cu intenție, o intenție calificată – frauduloasă, manifestă, făptuitorul, desfăşurând activitatea ilicită, fraudează sistemul sau măsurile de siguranță luate pentru a păstra confidențialitatea datelor.

De observat că atunci când activitatea ilicită poartă asupra unor date de interes personal apare dreptul persoanei lezate la justă despăgubire, a cărei întindere va fi stabilită în funcție de modul în care se va putea demonstra corelația între cuantumul solicitat şi amploarea prejudiciului material – relativ uşor de determinat după regulile comune: ***lucrum cessans*** şi ***damnum emergens*** – şi/sau moral, mult mai greu de evaluat – suferit. Când activitatea ilicită poartă asupra unor date de interes pentru societăți comerciale, ancheta capătă accente de complexitate în legătură cu stabilirea prejudiciului – de cele mai multe ori mărimea acestuia poate cunoaşte o evoluție greu de previzionat. Atunci când este vorba despre poziția de pe o piață, despre strategii de criză ori de dezvoltare, despre evidențe contabile, desene şi modele, invenții ori inovații, cercetarea îşi va propune doar să constate elemente ale prejudiciului previzibil, evaluat pe baza unor date certe, pentru restul urmând să se folosească, pentru dezdăunare, dreptul comun.

9.2.3. Particularităţi ale cercetării alterării integrităţii datelor informatice

Continuând demersul pentru incriminarea oricărei activități ce prin natura ei ar putea obstrucționa funcționarea, în condiții de deplină siguranță, a sistemelor informatice, legiuitorul român a manifestat preocupare, în conținutului articolului 442 din Codul penal, pentru protejarea datelor informatice, pentru încrederea în corectitudinea şi confidențialitatea datelor stocate în sistemele informatice sau pe alte mijloace de stocare.

Astfel, avem de a face cu două forme infracționale:

► modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice ori restricționarea accesului la acestea, fără drept – art. 442, alin. 1;

► transferul neautorizat de date informatice dintr-un sistem informatic ori dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice – art. 442, alin. 2 şi 3.

Din punctul de vedere al **activităţii ilicite**, ancheta va urmări

- ***modificarea;***
- ***ştergerea;***
- ***deteriorarea;***
- ***transferarea;***
- ***restricționarea a accesului la datele informatice.***

Fără a intra în detalii cu privire la modalitățile concrete de realizare[451], îmi permit să spun că acestea sunt diverse şi țin, în esență, de mijloacele tehnice şi abilitățile făptuitorilor.

Cum infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată sau continuă – în cazul restricționării accesului la datele informatice – ancheta va trebui să aibă în vedere atât toate elementele acționale cât şi momentul în care se epuizează infracțiunea, momentul în care făptuitorul încetează desfăşurarea activității ilicite.

Consumarea infracțiunii – problemă deosebit de importantă, înainte de toate, pentru stabilirea diferenței între infracțiunea consumată şi tentativă – se realizează în momentul în care făptuitorul termină de efectuat una sau mai multe dintre activitățile ilicite incriminate. De observat faptul că activitățile ilicite presupun un complex de operații ce devin relevante în măsura în care se realizează scopul imediat urmărit – datele informatice sunt modificate, şterse, deteriorate, transferate ori este restricționat accesul la ele. Abordând strict problema, dacă există demersuri concretizate în acțiuni desfăşurate de către făptuitor care, deşi urmăresc, deşi sunt efectuate în scopul modificării, ştergerii, deteriorării, transferării ori restricționării accesului, nu au avut rezultatul scontat – din diverse motive, precum: eficiența barierelor de securitate, insuficiența sau inadecvarea mijloacelor tehnice folosite de către făptuitori, lipsa de pricepere a acestora, sau poate din cauza faptului că datele informatice au fost transferate de către administratorul legal în alt sistem ori pe alt suport şi au fost şterse din sistemul sau suportul asaltat, accesat ilegal de către făptuitori – se poate vorbi doar despre tentativă, incriminată în cuprinsul art. 447 din Codul penal.

Pentru anchetă lucrurile devin mai complicate, din cauza faptului că operații sau acțiuni analizate în mod individual, separate de rațiunea pentru care sunt desfăşurate, au caracter echivoc, cu consecința directă a imposibilității de a se putea proba intenția făptuitorului – intenție, ce în cazul de față, trebuie probată ca fiind calificată.

Stabilirea, în concret, a **datelor informatice** afectate prin desfăşurarea activității ilicite este o problemă importantă cu implicații complexe ce țin de desfăşurarea anchetei. Datele informatice nu pot exista în mod independent. Existența lor este condiționată de existența unui suport material – hard disk sau alt sistem de stocare a datelor pe care se află datele modificate, şterse, deteriorate, transferate sau la care a fost restricționat accesul.

Pentru a accesa datele informatice în vederea modificării, ştergerii, deteriorării, transferării sau restricționării accesului este necesară accesarea suportului material, cu trecerea firească peste barierele de acces instituite. Cel puțin ca principiu, consider că, în cazul de față desfăşurarea activității ilicite presupune săvârşirea unui concurs real de infracțiuni: infracțiunea prevăzută de art. 440 din Codul penal – accesul ilegal la un sistem informatic – şi infracțiunea de la art. 442 din Codul penal – alterarea integrității datelor informatice. Aşa cum se poate observa, avem o infracțiune mijloc şi o

[451] N.A. – a se vedea observațiile din debutul capitolului cu privire la cum se pot desfăşura, din punct de vedere tehnic, activitățile arătate

infracțiune scop, legătura dintre ele fiind aşa de puternică încât activitatea ilicită efectivă devine de neconceput fără una din componente.

Pe baza unui raționament logic, făptuitorul accesează, fără drept, un sistem informatic şi:

◊ ori obține datele informatice, în sensul de a dispune pe viitor cum doreşte cu privire la ele – ipoteza de la art. 440, alin. 2;

◊ ori le modifică, şterge, deteriorează ori restricționează accesul la aceste date – ipoteza de la art. 442 alin. 1;

◊ ori le transferă, ca ipoteză diferită de cea de la art. 440, alin. 2, în sensul că transferul se face la dispoziția altei persoane – ipoteza de la art. 442, alin. 2 şi 3. Dacă transferul are ca rezultat punerea datelor informatice la dispoziția celui care le transferă apreciez că ancheta trebuie să urmărească ipoteza legală caracterizată de obținerea de date informatice.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite poate deveni o problemă complexă în funcție de cum s-a gândit şi acționat pentru modificarea, ştergerea, deteriorarea, transferarea sau restricționarea accesului la datele informatice. Aşa cum este uşor de acceptat, activitatea ilicită pertinentă infracțiunii în discuție face, principial, parte dintr-o activitate ilicită mai vastă ce implică mai multe persoane şi mai multe interese. Ancheta nu se poate considera finalizată până nu sunt lămurite toate aspectele ce țin de implicarea persoanelor fie în violarea sistemelor informatice, fie în manevrarea ilicită ori în valorificarea datelor informatice. Informațiile pentru acces pot fi „cumpărate" de la persoanele care dețin parolele de acces ori programe de decriptare a parolelor ori poate chiar a datelor – în funcție de modalitatea de securizarea a acestora. Activitatea ilicită caracteristică infracțiunii analizate se desfăşoară de către persoane cu un grad rezonabil de pregătire şi abilități în domeniu, ele însele putând fi exploatate[452] de altele care urmăresc valorificarea activității ilicite.

Pentru evaluarea prejudiciului şi luarea măsurilor asigurătorii în vederea asigurării recuperării acestuia ca şi pentru evaluarea întregii activități ilicite interesează **identitatea persoanei păgubite** prin desfăşurarea activității ilicite şi **relaţiile dintre aceasta şi făptuitori.** Persoana fizică sau juridică proprietară a sistemului informatic nu este singura prejudiciată. Datele pot privi alte persoane care, de multe ori nu au nici o legătură cu sistemul informatic, proprietarul, administratorul sau persoana ce exploatează legal sistemul informatic sau relațiile sunt reglementate administrativ – a se vedea, ca exemplu, datele conținute în sistemele informatice ale instituțiilor administrației centrale sau locale.

Aici cred că trebuie făcută distincție între mai multe situații în care se pot afla persoana la care se referă datele asupra cărora poartă activitatea ilicită, persoana fizică sau juridică care operează legal sistemul informatic şi făptuitorii.

O primă situație, poate fi aceea în care avem de a face cu un sistem informatic administrat de către o instituție sau autoritate publică în baza unor norme juridice de natură administrativă, în conformitate cu care sunt prelucrate date referitoare la identitatea sau activitatea unor persoane fizice

[452] N.A. – a se vedea definiția exploatării de persoane de la art. 207 din Codul penal.

sau juridice, făptuitorii desfăşurând activitatea ilicită în vederea obținerii unui venit ilicit sau a unei situații favorabile.

O altă situație, presupune sisteme informatice, administrate de către persoane fizice sau juridice de drept privat, menite să gestioneze fluxuri de date necesare desfăşurării activității acestor persoane, şi în acest caz, făptuitorii desfăşurând activitatea ilicită în vederea obținerii unui venit ilicit sau a unei situații favorabile.

O situație delicată, este aceea în care ancheta are de a face cu activități care urmăresc destabilizarea unor sisteme informatice folosite de către persoane care, la rândul lor, au obținut date informatice în mod ilicit, poate chiar din sistemele informatice gestionate de către actualii făptuitori care desfăşoară activitatea ilicită tocmai în vederea, ca exemplu, distrugerii propriilor date, pentru a evita folosirea lor de către cei care le-au obținut în mod ilicit.

O altă situație ce ar putea fi întâlnită, vizează o activitate ilicită care se desfăşoară în urmărirea realizării unor scopuri politice – manevrarea ilicită de date informatice în scopul de a impieta asupra desfăşurării activității unor instituții importante ale unui stat.

Indiferent de situație, ancheta va trebui să analizeze, pe lângă alte elemente importante, şi **forma de vinovăţie** cu care au acționat făptuitorii, mai precis, intenția specifică – pentru întrunirea elementelor caracteristice ale infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice fiind necesar că făptuitorii să acționeze cu intenție directă.

9.2.4. Particularităţi ale cercetării perturbării funcţionării sistemelor informatice

Reglementarea legală urmăreşte să protejeze datele informatice stocate în cadrul sistemelor informatice, date ce concură la funcționarea în bune condiții a unui sistem informatic. De observat că, spre deosebire de incriminarea de la art. 442 din Codul penal – alterarea integrității datelor informatice – în cazul de față este pus accentul pe urmarea necesară a activității ilicite: perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic.

Practic, legiuitorul incriminează perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic – introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea, deteriorarea datelor informatice sau restricționarea accesului la date informatice, sunt modalitățile acceptate de către legiuitor, căile, prin care făptuitorii pot ajunge la rezultatul socialmente periculos.

Putem spune că suntem în fața unei forme calificate, prin gravitatea urmării desfăşurării activității ilicite – formă agravată, fără doar şi poate: pedeapsa este de închisoare strictă de la 3 la 15 ani față de 2 la 7 ani – a infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice.

Sub aspectul **activităţii ilicite**, ancheta va trebui să probeze introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sau restricționarea accesului la date informatice. Enumerarea este, în opinia mea, una cu caracter restrictiv şi nu exemplificativ, perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic putând fi rezultatul acțiunii şi a altor cauze: defecțiuni tehnice, întreruperea sau furnizarea de energie electrică cu

diferențe mari de parametri față de cei nominali, defectarea sistemelor de condiționare a aerului, diferite alte acțiuni – precipitări, incendii, explozii, etc. Pe această ipoteză legală cercetarea trebuie să aibă în vedere doar activitățile ilegale ce poartă asupra datelor informatice, obiectul juridic special fiind constituit, în principal, din relațiile sociale ce protejează integritatea datelor informatice conținute pe suporturile specifice sistemelor informatice.

Important de observat este că infracțiunea se consumă în momentul producerii de perturbări asupra sistemului informatic, indiferent de momentul în care făptuitorul a acționat asupra datelor.

În ceea ce priveşte urmarea desfăşurării activității ilicite, este necesară constatarea perturbării grave a funcționării unui sistem informatic. Contextual, apreciez util ca ancheta aibă un reper pe baza căruia să poată concluziona că perturbarea funcționării unui sistem informatic este gravă sau ... mai puțin gravă. Consider că perturbarea funcționării unui sistem informatic poate fi apreciată ca fiind gravă în funcție natura şi întinderea efectelor generate.

Astfel, pot apare efecte care să constea în întreruperea temporală a funcționării sistemului informatic – ca exemplu, cazul unei instituții administrative, unei bănci, unei gări, unei burse sau unui hipermarcket, situație în care apar clienți nemulțumiți, îngreunarea activității, prejudicii de întindere mai mică sau mai mare în funcție de cum apare doar nemulțumirea clienților ori avem de a face cu pierderea „momentului oportun" – important fiind aici faptul că nu sunt pierdute date de interes.

Altfel stă situația când se constată că sunt pierdute date, când sunt pierdute înregistrări ale operațiunilor desfăşurate în ultima perioadă, când s-a pierdut evidența unor operațiuni financiare, fişiere întregi din sisteme de evidență administrativă, etc., situația multor bunuri sau persoane devenind incertă, cu consecința directă a dezvoltării unor prejudicii ce pot escalada necontrolat.

Din alt punct de vedere, se poate constata blocarea sistemului informatic fiind necesară efectuarea unor operațiuni costisitoare şi, eventual, de durată pentru depanare, reinstalarea de softuri, înlocuirea de componente, etc.

Analizând incriminarea se poate concluziona că de interes, pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii analizate, sunt acele împrejurări ce țin de funcționarea sistemului informatic. Alte elemente, în legătură cu desfăşurarea activității unei persoane fizice sau juridice, cu prejudicii ce pot apare în legătură directă cu efectuarea activității licite sunt, desigur, importante pentru anchetă, pentru tratamentul penal ce va fi aplicat făptuitorilor, pentru acțiuni în dezdăunare, recuperarea prejudiciilor, etc. însă, nu pot condiționa existența infracțiunii de perturbare a funcționării sistemelor informatice, realizarea elementelor sale constitutive.

Dacă nu se realizează urmarea specifică, activitatea ilicită va fi cercetată sub aspectul săvârşirii infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice, prevăzută şi pedepsită în art. 442 din Codul penal.

Că este aşa ne confirmă şi natura obiectului material, iar ancheta va trebui să observe, să confirme şi să identifice **sistemul informatic a cărei funcționare este grav afectată de către activitatea ilicită prestată de către făptuitor.**

Țintele atacului, aşa cum am arătat în secțiunea ce a avut ca obiect situația premisă sunt:

- Componentă (component) – una din părțile care formează un calculator sau o rețea;
- Calculator (computer) – un dispozitiv care constă în una sau mai multe componente asociate, incluzând unități de procesare şi periferice ce sunt controlate de programe stocate intern;
- Rețea (network) – un grup interconectat de calculatoare, echipamente de comutare şi ramuri de interconectare;
- Internet (internetwork) – o rețea de rețele.

Perturbarea gravă poate să se întindă, poate avea ca obiect fie întregul sistem informatic fie părți ale acestuia, servicii sau programe deservite sau rulate de acesta.

Pertinent, problemei sistemului informatic a cărei funcționare este grav afectată este şi **identitatea proprietarului** sau a **administratorului de drept**, persoane ce sunt, înainte de toți şi de toate, prejudiciate direct prin activitatea ilicită – pe cale de consecință anchetatorul urmând a le trata cu toată deferența impusă prin normele legale în vigoare. În ceea ce priveşte acțiunea civilă conexă cele penale aceasta poate fi promovată atât de către aceştia în temeiul calității de subiect pasiv secundar cât şi de către alte persoane prejudiciate în temeiul calității de subiect pasiv secundar adiacent – în măsura acceptării de către instanță a caracterului complex al infracțiunii de perturbare a funcționării sistemelor informatice.

O problemă de interes este şi **stabilirea formei de vinovăţie** cu care a acționat făptuitorul. Cel puțin modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sunt activități ce pot fi desfăşurate şi din culpă, fără să fi fost urmărit producerea unei perturbări importante, grave, a funcționării sistemului informatic. Persoane care nu cunosc suficient de bine modul cum poate fi operat un sistem informatic, care din ignoranță, din dorința de a activa jocuri, de a accesa anumite site-uri, citind anumite mesaje venite pe poşta electronică pot introduce date informatice ce prezintă pericol pentru siguranța sistemului (viruşi), pot modifica, şterge sau deteriora date informatice care concură la funcționarea sistemului.

Cred că trebuie făcută distincție între ***două situații***:

- sisteme informatice cu acces restricționat care pot fi operate doar de persoane calificate ce cunosc modul de funcționare şi riscurile ce pot apare în legătură cu buna funcționare a sistemului;
- sisteme informatice care nu au instalate bariere de acces sau de securitate de natură a bloca accesul şi operațiile unor persoane rău-intenționate.

În primul caz – sisteme operate doar de personal calificat – culpa, cel puțin principial, ar putea fi exclusă. Operatorii sunt pregătiți, ei ştiu ce trebuie să facă, trebuie să urmărească obligatoriu respectarea procedurilor indicate, orice excede acestor proceduri este greşit, trebuie, în mod normal, să atragă răspunderea celui care a greşit. Şi, totuşi, eroarea este ceva uman, nimeni, niciodată nu poate fi ferit de greşeală. Cum trebuie tratată eroarea ce are drept consecință tocmai modificarea, ştergerea sau deteriorarea unor date informatice şi, implicit, perturbarea gravă a funcționării sistemului informatic ?

Dacă nu se poate proba intenția – dacă se probează, am putea accepta că suntem în prezența unei forme speciale a infracțiunii de abuz în serviciu (art. 315-318 din Codul penal), în măsura în care sunt întrunite şi condițiile ce sunt cerute pentru calitatea subiectului activ – apreciez că devine oportună aplicarea prevederilor în legătură cu săvârşirea infracțiunii de neglijență în serviciu, dacă, bineînțeles, sunt îndeplinite condițiile legate de calitatea subiectului activ.

În situația în care operatorii nu sunt funcționari publici şi nu se poate proba intenția ancheta va trebui să excludă săvârşirea infracțiunii – în conformitate cu prevederile art. 20, alin. 3 din Codul penal, fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când în lege se prevede aceasta şi cum în incriminarea activităților de la art. 443 nu se face referire la culpă rezultă că lipseşte unul din elementele constitutive.

În ceea ce priveşte sistemele informatice care nu au instalate bariere de acces sau de securitate de natură a bloca accesul şi operațiile unor persoane rău-intenționate ori ancheta poate să probeze intenția calificată de a perturba grav funcționarea unui sistem informatic ori soluția trebuie să vizeze neînceperea urmăririi penale sau scoaterea de sub urmărirea penală, dacă aceasta a fost începută.

9.2.5. Particularităţi ale cercetării desfăşurării de operaţiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice

Rațiunea reglementării acestei infracțiuni în conținutul art. 444 din Codul penal constă în restrângerea posibilităților de a procura instrumente (dispozitive, programe informatice, parole, coduri de acces etc.) care permit săvârşirea de infracțiuni din sfera criminalității informatice[453], importante fiind acele relații sociale ce protejează buna funcționare a sistemelor informatice de către cei îndreptățiți să le utilizeze în scopul pentru care acestea au fost create.

Sistematizat, în conținutul a două alineate sunt reglementate două forme infracționale:

→ prima, ce poate fi denumită **trafic cu dispozitive, programe sau date informatice**, ce constă în producerea, vânzarea, importul, distribuția sau punerea la dispoziție sub orice altă formă, fără drept, de dispozitive sau programe informatice concepute sau adaptate în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.1, lit. a), parole, coduri de acces sau alte asemenea date informatice care permit accesul total sau parțial la un sistem informatic în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.1 lit. b);

→ cea de a doua, **deţinerea de dispozitive, programe sau date informatice**, ce constă în deținerea, fără drept, a unui dispozitiv, program informatic, parolă, cod de acces sau dată informatică în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.2).

Într-o ordine firească, ancheta va trebui să identifice – în conexiune cu cercetarea infracțiunilor de acces ilegal la un sistem informatic; interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice; alterare a integrității datelor

[453] N.A. – noțiunile de criminalitate informatică şi infracțiune informatică sunt folosite cu sens de delicte contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice

informatice şi de perturbare a funcționarii sistemelor informatice – dispozitivele, programele informatice sau alte unelte care facilitează desfăşurarea activității ilicite caracteristice. Concret, vor fi identificate:

- dispozitive;
- programe informatice;
- parole;
- coduri de acces;

de natura a permite accesul total sau parțial la un sistem informatic.

Uneltele pot consta în:

- script sau program;
- agent independent:
  - o virus;
  - o troian;
- program integrat;
- unelte distribuite;
- interceptor de date.

Referitor la **activitatea ilicită** cercetarea va trebui să constate efectuarea de acțiuni ce pot fi subsumate, din punct de vedere noțional, producerii, vânzării, importului, distribuției, punerii la dispoziție sub orice altă formă sau deținerii, fără drept.

Consumarea infracțiunii se realizează în momentul producerii, vinderii, importului, distribuției, punerii la dispoziție sau deținerii entităților materiale avute în vedere de către legiuitor la reglementarea infracțiunii. Datorită naturii activităților ilicite, infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată iar, în cazul deținerii, de o formă continuă – ancheta având sarcina de a observa şi proba atât momentul în care infracțiunea devine consumată cât şi momentul în care activitatea ilicită este epuizată. Pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii nu interesează dacă a fost desfăşurată numai una sau au fost efectuate mai multe dintre activitățile avute în vedere la reglementarea infracțiunii. Important este ca ancheta să lămurească toate împrejurările săvârşirii infracțiunii, o activitate ilicită de amploare, mai complexă fiind de natură să implice mai multe persoane, să provoace prejudicii mai mari, să vizeze folosirea mai multor sisteme informatice, etc.

O observație poate fi făcută în legătură cu noțiunea „fără drept”. Principial, legiuitorul foloseşte expresia fără drept atunci când este vorba despre un regim special ce conține proceduri specifice ce trebuie respectate pentru a putea face ceva „cu drept”. În domeniul dispozitivelor, programelor informatice, codurilor de acces, parolelor nu există un regim juridic specific, precum în cazul bunurilor speciale – arme, muniții, materii explozive, radioactive, droguri, etc. – sau anumitor operațiuni – import-export, transport, comerț, reprezentații artistice, adunări publice, etc.

Totuşi, potrivit prevederilor art. 449. alin. 2 din Codul penal acționează fără drept persoana care se află în una din următoarele situații:

a) nu este autorizată, în temeiul legii sau al unui contract;

b) depăşeşte limitele autorizării;

c) nu are permisiunea – din partea persoanei fizice sau juridice competente să o acorde, potrivit legii – de a folosi, administra sau controla un sistem

informatic ori de a desfăşura cercetări ştiinţifice sau de a efectua orice altă operaţiune într-un sistem informatic.

În aceste condiţii, anchetatorul nu are decât să verifice dacă producerea, vânzarea, importul, distribuţia, punerea la dispoziţie sub orice altă formă sau deţinerea este ori sunt – dacă este vorba despre mai multe activităţi – autorizate, în temeiul legii sau al unei relaţii contractuale şi care sunt limitele autorizării.

Scopul desfăşurării activităţii ilicite trebuie revelat de către anchetă în mod special, activitatea ilicită căpătând relevanţă numai dacă se urmăreşte, dacă are ca raţiune săvârşirea infracţiunilor de:

- Accesul ilegal la un sistem informatic – art. 440;
- Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice – art. 441;
- Alterarea integrităţii datelor informatice – art. 442;
- Perturbarea funcţionării sistemelor informatice – art. 443.

În aceste condiţii, intenţia devine calificată – intenţie directă – făptuitorul acţionând, manifest, cu intenţia de a realiza scopul propus – ce, aici, trebuie să coincidă cu cel avut în vedere de către legiuitor – săvârşirea de infracţiuni contra confidenţialităţii şi integrităţii datelor şi sistemelor informatice.

9.2.6. Particularităţi ale cercetării falsului informatic

Legiuitorul a incriminat în conţinutul infracţiunii de fals informatic, prevăzută de art. 445 din Codul penal, din nou, activităţi, pe care le consideră ca fiind de un pericol deosebit, ce au ca obiect datele informatice. Dacă în conţinutul infracţiunii de la art. 442 din Codul penal – alterarea integrităţii datelor informatice – legiuitorul a reglementat o formă cadru a activităţilor ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice; în conţinutul infracţiunii de la art. 443 din Codul penal – perturbarea funcţionării sistemelor informatice – legiuitorul a reglementat o formă calificată, după urmările desfăşurării activităţilor ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice, care vizează funcţionarea sistemelor informatice; în cazul de faţă apreciez că avem de a face cu o nouă formă calificată, după urmările desfăşurării activităţilor ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice care are în vedere obţinerea de date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecinţe juridice. De observat, că urmarea, ce constă în obţinerea de date necorespunzătoare, este tratată de către legiuitor ca o etapă intermediară, în final, devenind de interes un scop explicit – utilizarea în vederea producerii de consecinţe juridice.

În context, deosebit de importantă, în cadrul anchetei, devine stabilirea **scopului desfăşurării activităţii ilicite.** Dacă se poate proba desfăşurarea acţiunilor incriminate, în conţinutul constitutiv al infracţiunii, în scopul obţinerii unor date necorespunzătoare care să fie utilizate în vederea producerii de consecinţe juridice, ancheta va insista pe încadrarea activităţii ca fals informatic. Dacă nu se poate proba acest scop, activitatea ilicită va fi încadrată ori ca alterare a integrităţii datelor informatice ori, în măsura în care a apărut ca rezultat perturbarea gravă a funcţionării unui sistem informatic, ca perturbare a funcţionării sistemelor informatice. Cercetările vor depăşi nivelul de ignoranţă care se manifestă uneori, fiind necesară investigarea unor

împrejurări noi, precum: care sunt consecințele juridice urmărite, care sunt persoanele fizice sau juridice ale căror interese sunt implicate în desfăşurarea activității ilicite, natura prejudiciilor, în ce măsură apar consecințe legate de activitatea unor instituții ale administrației de stat sau ale comunităților locale, etc.

Aşa cum se poate, cu uşurință observa, nu este exclus un concurs real de infracțiuni care să implice infracțiunea de la art. 443 din Codul penal – Perturbarea funcționării sistemelor informatice – şi infracțiunea de la art. 445 din Codul penal – Falsul Informatic – în condițiile în care prin desfăşurarea activității ilicite s-a generat atât o perturbare gravă a funcționării unui sistem informatic cât şi obținerea de date necorespunzătoare adevărului în vederea producerii de consecințe juridice.

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită**, aceasta poate consta în introducerea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice ori restricționarea accesului la date informatice – o singură acțiune, două, mai multe, aceeaşi acțiune săvârşită de mai multe ori, etc., existând posibilitatea constatării unei forme continuate, unei forme continue – în cazul restricționării accesului – sau, numai, o tentativă. Ca observație, în enumerarea acțiunilor considerate periculoase, între formularea de la art. 443 şi cea de la art. 445 din Codul penal există o diferență, în sensul că în conținutul falsului informatic nu mai apare noțiunea de transmitere. Această modificare este rezonabilă prin natura lucrurilor – doar prin transmitere de date informatice nu se poate obține un rezultat de tipul celui scontat prin ipoteza legală de la art. 445 din Codul penal, în sensul obținerii de date necorespunzătoare adevărului.

O problemă de interes este **stabilirea persoanei fizice sau juridice prejudiciate ca urmare a desfăşurării activităţii ilicite**. Nu este suficient să fie identificată persoana ce are un drept legal de a opera cu datele informatice, persoană prejudiciată, în mod evident, prin activitatea făptuitorilor. În opinia mea, este necesară identificarea persoanelor față de care se produc consecințele juridice urmărite de către făptuitori prin obținerea de date necorespunzătoare adevărului, consecințe fundamentate pe o realitate falsă caracterizată, tocmai, de existența datelor necorespunzătoare adevărului, date mincinoase, false. Este foarte posibil ca aceste persoane să aibă de suferit cel mai mult, deoarece îşi întemeiază comportamentul social – cu consecințele juridice fireşti – pe o realitate mincinoasă ce determină acțiuni greşite, ce, în mod firesc, nu pot determina decât pierderi atât în patrimoniul persoanelor față de care se manifestă direct consecințele juridice cât şi față de alte persoane ce au relații patrimoniale cu acestea.

De remarcat că **prejudiciul** apare, în cazul infracțiunii de fals informatic ca ceva implicit, inerent însă nu ceva manifest. Consecințele juridice ce au la bază date necorespunzătoare, prin natura lucrurilor, produc prejudicii. În centrul demersului legislativ, aici, se află efectuarea unor activități ilicite urmărindu-se, ca rezultat, obținerea de date necorespunzătoare adevărului, este adevărat, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecințe juridice.

Ipoteza legală în analiză acoperă orice comportament ilicit specific domeniului care are ca rezultat crearea de prejudicii. Excepție face situația în care se urmăreşte un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, situație

ce este avută în vedere în reglementarea infracțiunii de la art. 446 din Codul penal – frauda informatică.

Trebuie observat că scopul trebuie urmărit nu şi realizat efectiv, realizarea fiind eventuală. Făptuitorul desfăşoară activitatea ilicită, obține urmarea caracteristică şi poate începe să utilizeze datele necorespunzătoare adevărului, poate amâna utilizarea acestora ori poate renunța la utilizare. Important pentru consumarea infracțiunii este desfăşurarea activității ilicite şi obținerea urmării caracteristice – practic infracțiunea se consumă în momentul în care au fost obținute datele necorespunzătoare adevărului.

Ancheta va proba o activitate ilicită desfăşurată cu **intenţie**. Intenția, în cazul falsului informatic, este calificată şi se manifestă față de obținerea de date necorespunzătoare.

Consider că aici este mai necesară decât oriunde în altă parte o subliniere în legătură cu **necesitatea probării unor relaţii necesare** între persoana făptuitorului, activitatea ilicită, obținerea de date necorespunzătoare adevărului şi urmărirea scopului calificat ce constă în producerea de consecințe juridice.

9.2.7. Particularităţi ale cercetării fraudei informatice

Frauda informatică este o altă infracțiune care tratează activități ilicite ce au ca obiect date informatice la care se adaugă, datorită naturii mediului, şi sistemele informatice. Avem de a face cu o nouă formă calificată după rezultatul desfăşurării activității ilicite – prejudiciu patrimonial. Acest rezultat devine atât de important încât constituie centrul demersului legislativ. Din considerente de tehnică legislativă, activitatea ilicită, considerată ca deosebit de periculoasă, constă în cauzarea unui prejudiciu, introducerea, modificarea sau ştergerea de date informatice, restricționarea accesului la aceste date ori împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic devin modalități prin care se poate cauza un prejudiciu.

Din punctul de vedere al anchetei, **activitatea ilicită** trebuie probată în sensul corespondenței cu următoarele noțiuni:

- introducerea de date informatice;
- modificarea de date informatice;
- ştergerea de date informatice;
- restricționarea accesului la date informatice;
- împiedicarea funcționării unui sistem informatic.

Rezultatul desfăşurării activităţii ilicite trebuie să constea, cu necesitate, în cauzarea unui prejudiciu patrimonial. Aşa cum am arătat în secțiunea precedentă, în mod firesc, orice consecință juridică bazată pe o realitate falsă este de natură a genera prejudicii, înainte de toate, patrimoniale. În cazul cercetării infracțiunii de fraudă informatică, anchetatorii vor proba mai mult decât simpla existență şi, eventual, dezvoltare a unui prejudiciu cauzat de desfăşurarea de activități ilicite cu date informatice sau sisteme informatice. Aici nu poate fi vorba despre un prejudiciu oarecare ci despre un prejudiciu care, prin principalele sale elemente caracteristice, este urmărit de către făptuitori.

Ancheta va trebui să țină seama de faptul că infracțiunea se consumă în momentul în care se realizează prejudiciul în patrimoniul unei persoane fizice sau juridice, nu în momentul desfăşurării activității ilicite. Dacă se desfăşoară activitatea ilicită fără să se creeze prejudiciul scontat se poate vorbi doar despre cercetarea unei tentative. În cazul prejudiciilor care se dezvoltă în timp – situații des întâlnite în practică – apreciez că nu este necesară stabilizarea condițiilor care să permită o evaluare certă a întinderii prejudiciului pentru a se putea considera infracțiunea consumată. Este suficientă probarea existenței unui prejudiciu, practic infracțiunea se consumă odată cu debutul manifestării prejudiciului. Desigur că ancheta va fi interesată să evalueze întreg prejudiciul sau, cel puțin, să stabilească elementele specifice pe baza cărora să poată fi evaluat prejudiciul, însă această problemă nu trebuie să influențeze momentul în care infracțiunea se consumă.

Infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată, în situația în care se probează desfăşurarea activităților ilicite cu date informatice şi sisteme informatice în timp, cu crearea unor prejudicii episodice, evaluabile separat.

Intenţia este una calificată şi trebuie probată ca atare, făptuitorul urmărind cu prioritate obținerea de beneficii materiale.

O subliniere este necesară cu privire la legătura dintre prejudiciu şi o persoană fizică sau juridică determinată. Prin prisma **scopului urmărit prin desfăşurarea activităţii ilicite**, făptuitorii urmăresc crearea şi dezvoltarea unui prejudiciu pe care să-l exploateze pentru sine sau pentru o altă persoană – în sensul de a obține un beneficiu în propriul patrimoniu ori în patrimoniul altei persoane. Pentru aceasta este nevoie ca prejudiciul să poată fi controlabil.

Analizând situația cu atenție se poate observa că, urmare a desfăşurării de activități ilicite cu date şi sisteme informatice, sunt generate atât consecințe de natură patrimonială cât şi de natură nepatrimonială. În cazul prezentului demers interesează consecințele de natură patrimonială, consecințe care pot fi exploatabile – în sensul creării de prejudicii în patrimoniul unor persoane fizice sau juridice în legătură directă cu generarea unor plusuri, unor câştiguri în patrimoniul făptuitorului sau a altor persoane – sau neexploatabile – cazul acelor prejudicii care scapă de sub orice control în sensul că nu pot fi transformate în câştiguri care să beneficieze unui patrimoniu determinat. Ei bine, ancheta va trebui să probeze, tocmai, existența unui prejudiciu în patrimoniul unei persoane fizice sau juridice determinate care să se constituie într-un element facilitator ce printr-o relație directă, datorită faptului că poate fi controlat, poate, este de natură să creeze un beneficiu material pentru făptuitor sau pentru altă persoană.

Identitatea persoanelor implicate este o problemă importantă, dincolo de elementele de interes comune oricărei anchete aici apărând elemente particulare ce țin de relația patrimoniu-persoană. Făptuitorul sau făptuitorii, în funcție de situație, sunt interesați de obținerea unui beneficiu material în propriul patrimoniu sau în cel al altor persoane. Interesant este de stabilit dacă şi ce natură ar trebui să aibă relația dintre făptuitor şi persoana în al cărei patrimoniu urmăreşte să obțină un beneficiu material. Dacă este vorba despre stingerea unei obligații, despre acoperirea unei garanții, despre orice altă situație ce presupune o relație patrimonială, apreciez că, în fapt, un anumit efect trebuie observat în legătură cu patrimoniul făptuitorului. O situație aparte

ar fi aceea a liberalităților, situație în care făptuitorul ar urmări o creştere, un beneficiu în patrimoniul altei persoane fără să implice o diminuare a patrimoniului său, prin compensare cu desfăşurarea activității ilicite.

Persoana în patrimoniul căreia se urmăreşte realizarea beneficiului material va fi identificată atât pentru probarea întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii cât şi pentru recuperarea prejudiciului în cazul în care beneficiul material urmărit de către făptuitor se realizează efectiv, putându-se constata o mărire, o creştere în patrimoniul acestei persoane. În măsura în care cercetările vor proba acte de participare, eventual o comandă, o solicitare expresă din partea acestei terțe persoane, tratamentul judiciar va fi adaptat în sensul că această persoană va deveni învinuită/inculpată, la fel ca în orice alt caz în care o infracțiune se realizează, rezoluția infracțională a făptuitorului este influențată, în mod hotărâtor prin cererea, prin solicitarea unei terțe persoane[454].

De mare interes pentru anchetă este şi **identificarea sistemelor informatice** care conțin date informatice prin mijlocirea cărora se creează şi, eventual, se dezvoltă prejudiciul. Pentru extinderea cercetărilor se va stabili cine are dreptul de a administra legal aceste sisteme informatice, dacă s-au luat măsurile de securitate legale sau stabilite prin contracte, dacă datele informatice au fost folosite conform destinației sistemului, etc. Dacă se va proba culpa administratorului este de aşteptat ca acesta să fie tratat şi să răspundă solidar cu făptuitorul în legătură cu recuperarea prejudiciului.

9.3. Particularităţi ale efectuării principalelor activităţi ce se întreprind pentru administrarea probelor

Infracțiunile ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice, fiind un tip aparte de infracțiuni, necesită o procedură de investigare ce conține unele particularități, în conformitate cu prevederile Legii 161/2003.

9.3.1. Cercetarea la faţa locului şi percheziţia

Am preferat să tratez într-o singură secțiune particularitățile desfăşurării celor două activități dat fiind un element definitoriu comun – căutarea de urme şi mijloace materiale de probă.

Înainte de toate este necesară securizarea locului faptei şi identificarea probelor aflate în pericol, în scopul evitării distrugerii acestora.

Persoanele care efectuează această activitate trebuie să cunoască foarte bine soft-ul care va fi verificat – fiind recomandabilă participarea unor specialişti de încredere, care să permită obținerea de rezultate cât mai bune.

Totodată, probele trebuie căutate în raport cu funcția pe care o îndeplineşte calculatorul respectiv. Astfel, putem avea calculatoare singure ori conectate în rețea (L.A.N., W.A.N.). În fiecare caz trebuie acționat cu maximă diligență. Ca aspect tehnic, trebuie căutate în special fişierele cu extensia *LOG*

[454] N.A. – a se vedea deciziile Curții Supreme în materia furtului la comandă cu privire la tratamentul judiciar al persoanei care dă comanda.

(„jurnal”), care conțin identitatea utilizatorului. Acestea pot fi uneori programate să se şteargă peste câteva zile, sau chiar ore.

Foarte important este ca identificarea datelor să se va facă după informațiile obținute prin desfăşurarea altor activități şi nu prin cercetarea „în orb”.

Ori de câte ori pentru descoperirea şi strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, organul competent prevăzut de lege trebuie să dispună efectuarea unei percheziții. În cazul în care organul de urmărire penală competent să dispună sau instanța de judecată apreciază că ridicarea obiectelor care conțin datele informatice de interes pentru anchetă ar afecta grav desfăşurarea activității persoanelor fizice sau juridice care dețin aceste obiecte, poate dispune efectuarea de copii – ce pot servi ca mijloc de probă.

În cazul în care, cu ocazia cercetării unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice şi sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, se poate dispune, de îndată, autorizarea efectuării percheziției în vederea cercetării tuturor sistemelor informatice sau suporturilor de stocare a datelor informatice căutate.

Autorizația de percheziție trebuie să cuprindă, pe lângă datele cunoscute şi **menţiunea de verificare a mijloacelor informatice**, precum şi **mediile ce vor fi cercetate** (computere personale, rețele, medii portabile). Dispozițiile din Codul de Procedură Penală referitoare la efectuarea percheziției domiciliare, se aplică în mod corespunzător[455] – în ceea ce priveşte intervalul legal şi regulile tactice aplicabile.

O problemă importantă în managementul anchetei o constituie determinarea rolului calculatorului în săvârşirea infracțiunii. Astfel, înainte de efectuarea unei percheziții asupra unui sistem sau a unei părți din acesta şi asupra informației pe care o deține este foarte important să se determine rolul jucat de calculator în comiterea infracțiunii – el poate fi proba incontestabilă care dovedeşte comiterea unui act ilegal sau poate fi doar un dispozitiv de memorizare ori şi una şi alta, concomitent.

Unde se pot afla datele de interes pentru anchetă ? Pot fi întâlnite două situații: calculatoare personale izolate şi rețele de calculatoare.

Calculatoarele personale isolate

Atunci când demersul judiciar are ca obiect calculatoare izolate, foarte important este să nu se omită nici un dispozitiv de înmagazinare a datelor. Cele mai uzitate, aşa cum am arătat atunci când am analizat elemente ale situației premise, sunt: discurile fixe, dischetele flexibile, benzile de rezervă (back-up), discurile compacte (CD, DVD) precum şi orice alt dispozitiv care poate păstra date[456]. În plus, în pofida caracterului foarte specializat al activităților de căutare asupra sistemelor informatice, nu trebuie uitate procedurile tehnice de bază pentru căutarea, descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi

---

[455] art. 56 din legea 161/2003

[456] N.A. – dat fiind ritmul dezvoltării tehnologice şi multitudinea de producători interesați în dezvoltarea pieței dispozitivelor de stocare a datelor informatice

exploatarea în interesul anchetei a urmelor lăsate de părți componente ale corpului uman sau alte obiecte aflate în relație directă cu persoana făptuitorului şi activitatea sa ilicită – dacă identificarea reprezintă o problemă trebuie căutate fragmente de urme papilare, însemnări, etichete etc. care ar putea ajuta la dovedirea identității. În cazul în care datele sunt criptate, este foarte importantă obținerea unei copii scrise a codului secret de acces.

Nu trebuie uitat că informații utile pentru anchetă pot fi recuperate din multe dispozitive hardware, chiar din acelea care nu sunt asociate în mod normal funcției de memorizare. În general, dispozitivele de intrare-ieşire – aşa cum sunt tastaturile, monitoarele şi imprimantele – nu stochează date în mod permanent, ele sunt folosite spre a trimite şi a primi date între sistemele informatice. Odată ce calculatorul a fost deconectat, dispozitivele de intrare-ieşire nu înmagazinează informație. Cu toate acestea, există excepții considerabile de la această regulă generală. Un specialist în tehnică de calcul poate găsi, utilizând tehnici speciale, date sau dovezi chiar şi pe dispozitivele de intrare-ieşire – pe cale de consecință este necesară o subliniere cu privire la necesitatea prezenței, în cadrul echipei deplasate la fața locului, unui specialist familiarizat cu posibilitățile de stocare şi cu procedurile de operare.

Astfel, în cazul imprimantelor cu laser, este posibilă căutarea imaginilor cu ultima pagină tipărită. În plus, nu trebuie pierdut din vedere faptul că în imprimantă s-ar mai putea găsi alte coli de hârtie care să conțină informații ca urmare a unui gripaj anterior care nu a fost depanat. Mai mult, unele imprimante cu laser sunt dotate cu dispozitive ce au capacitate de memorizare ce înmagazinează datele unei pagini înainte de a o tipări, iar informațiile vor rămâne acolo până când memoria imprimantei se epuizează şi se scrie peste ea. În cazul monitoarelor, orice ardere a fosforului din ecran poate dezvălui date sau grafice rămase pe acesta.

Ca o chestiune de ordin practic[457], trebuie menționat că cei mai mulți dintre cei care operează cu un sistem informatic fac copii de rezervă (back-up) ale fişierelor pentru a se asigura împotriva căderilor pe care le pot avea elementele hardware – în cazul în care are loc un eveniment de acest gen iar datele originale sau programele sunt distruse, ele pot fi ulterior recuperate folosind copiile de rezervă, cât de des sunt create aceste copii depinde doar de cel care foloseşte calculatorul.

Calculatoare legate în rețea

Din ce în ce mai frecvent, pentru creşterea capacității de operare, calculatoarele sunt legate în rețea. În aceste condiții a devenit mai important ca oricând să se stabilească cu certitudine ce tip anume de sistem va fi găsit la fața locului. Fără o pregătire adecvată există posibilitatea ca echipa deplasată la fața locului să descopere doar dispozitive de intrare-ieşire sau un simplu monitor (fără capacitate de memorizare) conectat la un sistem care înmagazinează datele într-un loc îndepărtat, la distanțe de mulți kilometri, dacă nu chiar pe alt continent.

Serverul – un calculator integrat într-o rețea care înmagazinează programe şi fişiere cu informații folosite de cei care sunt membrii ai rețelei –

---

457 C. Leu – Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor informatice, în Investigarea Criminalistică a Locului Faptei, Asociația Criminaliştilor din România, Bucureşti, 2004, pag. 285;

acționează ca un disc de mare capacitate situat la distanță permițând înmagazinarea informațiilor pe un sistem de calculator diferit de cel propriu. El poate fi – şi de cele mai multe ori este – situat într-o altă jurisdicție decât aceea în care se află sistemul suspect.

Toate rețelele, indiferent dacă este vorba de date sau voce, pot avea copii (arhive) de rezervă de rutină sau pentru cazurile de dezastru. A face copii de rezervă este un fapt de disciplină obişnuită, obligatorie în cazul sistemelor cu mai mulți abonați. Pe sistemele mai mari copiile pot fi create cu o frecvență mergând de la două până la trei ori pe schimb de lucru. De obicei copiile de rezervă sunt realizate o dată pe zi pentru sistemele mai mari şi o dată pe săptămână în cazul celor mai mici.

Rezervele sunt, ca regulă, depozitate într-un loc controlat pentru a le asigura integritatea datelor. Administratorii de sistem au proceduri scrise care stabilesc frecvența cu care sunt create copiile de siguranță şi unde vor fi păstrate. În cazul sistemelor mai mari, rezervele sunt păstrate în locuri mai îndepărtate.

Există şi posibilitatea creării unor rezervele excepționale – copii suplimentare ale datelor importante care trebuie să supraviețuiască în orice circumstanțe de urgență, precum incendii, inundații, etc. Aceste date sunt conservate într-un alt loc, de obicei, într-o altă clădire.

În ceea ce priveşte efectuarea operațiunilor de căutare a sistemelor informatice, aceasta nu este, neapărat, o operațiune dificilă – obiectele căutate sunt concrete, tangibile şi pot fi deplasate în diferite moduri. Atunci când obiectul căutărilor este constituit din date informatice ori soft-uri totul devine mai complex.

Consider utilă următoarea **distincţie**:

1) activități de căutare de date sau soft-uri care au ca obiect sistemul informatic aflat la locul unde se desfăşoară cercetarea la fața locului sau percheziția;

2) activități de căutare de date sau soft-uri înmagazinate în afara locului în care se desfăşoară activitatea de căutare, sistemul informatic de la fața locului fiind folosit pentru a accede la această locație exterioară[458].

Obținerea informațiilor dintr-un calculator cu mai mulți abonați ridică unele probleme ce nu sunt întâlnite la activitățile de căutare clasice. Ca exemplu, atunci când sunt căutate documente, pot fi luate măsuri de securitate şi de protejare a acestora prin restrângerea accesului fizic şi îndepărtarea oricăror surse de potențial pericol. În cazul documentelor electronice, trebuie cunoscut că acestea sunt mult mai uşor de modificat sau distrus. Modificările sau distrugerile pot avea loc chiar în timp ce se examinează o copie a documentului pe monitorul unui sistem informatic. În aceste condiții, devine foarte important să se controleze posibilitățile de acces de la distanță la documentele de interes pentru anchetă în timpul desfăşurării activităților de căutare – acest lucru poate fi făcut interzicând accesul la calculator, fie prin comenzi software, fie prin deconectarea fizică, acest lucru trebuind realizat doar

---

458 N.A. – orice calculator poate fi conectat la o rețea, ca atare, în orice situație trebuie să se ia în considerare şi posibilitatea ca posesorul sistemului informatic să fi înmagazinat informații prețioase într-un loc îndepărtat.

de către un specialist întrucât modificarea configurației sistemului poate avea rezultate nedorite.

Există posibilitatea ca date de interes pentru anchetă să se afle pe un sistem cu mai mulți utilizatori. Dacă învinuitul/inculpatul nu deține controlul asupra sistemului informatic ci are doar date pe el, administratorul sistemului ar putea da dovadă de disponibilitatea pentru a coopera cu membrii echipei care desfăşoară activitățile de căutare. În mod normal, un administrator de sistem poate foarte uşor să recupereze datele necesare.

Un sistem informatic cu mai mulți utilizatori are conturi specifice desemnate fiecărui abonat sau grup de abonați[459]. În timp de diferiții abonați nu pot avea posibilitatea de a pătrunde în fişierele altora, administratorul de sistem (asemenea proprietarului de imobil care deține cheile de la fiecare apartament) poate să examineze şi să copieze orice fişier din calculator.

Odată determinat sistemul de operare şi luate măsurile de prevedere necesare pentru a asigura protecția datelor, se va stabili modul de desfăşurare a activităților de căutare. Recomandabilă este folosirea unui program special de căutare care să permită orientarea investigației spre examinarea unor nume, date şi fişiere specifice – astfel se poate trece în revistă hard disk-ul pentru descoperirea datelor recent şterse şi recuperarea în formate parțiale sau, uneori, complete. În unele cazuri se pot găsi fişiere într-un format care nu poate fi citit decât de programe utilitare, special concepute.

Datorită faptului că datele informatice sunt foarte uşor de şters, activitatea trebuie pregătită cu maximă atenție, totul trebuind înregistrat cu minuțiozitate astfel încât întregul efort să poată constitui material probator.

Întrucât este de aşteptat ca şi făptuitorii să aibă cunoştințe şi abilități peste medie, este de aşteptat ca aceştia să-şi doteze calculatoarele cu aşa-numitele „chei-fierbinți" sau alte programe autodistructive care pot şterge dovezi vitale, în cazul în care sistemul este examinat de altcineva decât un specialist – de exemplu un făptuitor ar putea folosi un program, foarte scurt, care determină sistemul informatic să solicite periodic un cod de acces iar în cazul în care codul de acces nu este introdus corect în timp de zece secunde acesta urmează să distrugă automat toate datele sau ar putea instala comenzi ascunse sub simboluri uzuale, necesare pentru operarea sistemului, care odată accesate şterg date importante pentru funcționarea sistemului ori pentru accesarea documentelor de interes pentru anchetă.

O atenție deosebită trebuie acordată modului în care se transportă componentele sistemelor informatice de la fața locului la locul unde vor continua examinările. Sistemele de calcul devin din ce în ce mai complexe şi mai diverse iar evitarea greşelilor este imposibilă fără existența unei pregătiri adecvate a membrilor echipei deplasată la fața locului. Bunăoară, trebuie evitată expunerea componentelor informatice la câmpuri magnetice sau electrice puternice, trebuie avute în vedere precauții speciale atunci când dezasamblează sau asamblează componentele unui calculator, atât pentru protecția elementelor hardware cât şi pentru păstrarea integrității şi accesibilității datelor ce sunt conținute. Înainte de a deconecta orice cablu este

[459] I. Dascălu, E. Stan, L. Giurea – Infracțiunile informatice – o nouă provocare pentru autoritățile statului, Pro Patria Lex 1/2002, Academia de Poliție A.I. Cuza, pag. 86

indicată efectuarea de înregistrări de imagini cu sistemul informatic în ansamblu, cu monitorul, cu legăturile dintre elemente sistemului informatic, cu conexiunile la INTERNET sau la alte servere de lucru – toate acestea vor documenta condițiile în care se afla echipamentul înainte de începerea activităților de căutare.

Deconectarea tuturor căilor de acces de la distanță ale sistemului (firul de legătură al telefonului, cablurile de legătură cu serverul) astfel încât nimeni să nu poată altera sau şterge din memorie informații în timpul percheziției trebuie urmată imediat de etichetarea minuțioasă a fiecărui cablu, dispozitiv sau punct de conexiune la care cablul este cuplat.

De asemenea, piesele de echipament vor fi dezansamblate, etichetate, inventariate şi ambalate adecvat, ferite de praf şi temperaturi extreme.

Revenind la pregătire, nu este lipsit de interes să se stabilească cât mai multe elemente în legătură cu sistemul informatic, abilitățile şi cunoştințele făptuitorilor – ca exemplu: tipul de calculator folosit pentru desfăşurarea activității ilicite, ce fel de sistem de operare este folosit, dacă informațiile căutate pot fi accesibile sau controlate, etc. Aceste aspecte sunt deosebit de importante deoarece nici un specialist nu poate stăpâni foarte bine toate sistemele existente. Pe piața de referință există configurații hardware/software, considerabil, diferite. Deşi cele mai multe sisteme sunt de tipul IBM sau compatibile cu IBM, ele pot funcționa pe baza unei mari varietăți de sisteme de operare (Windows, OS/2, UNIX, Linux, etc). Calculatoarele Apple sunt, de asemenea, populare, acestea având un sistem de operare propriu.

Concluzionând, activitățile de căutare specifice desfăşurării cercetării la fața locului şi percheziției în condițiile desfăşurării de cercetări în cadrul investigării infracțiunilor ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice, prezintă particularități legate de necesitatea prezenței unui specialist informatician în cadrul echipei deplasate la fața locului şi de operațiunile şi măsurile de precauție ce trebuie luate pentru păstrarea intactă a sistemelor şi a datelor informatice în vederea folosirii lor ulterioare în cadrul demersului judiciar.

Un alt capitol important în desfăşurarea activităților de cercetare la fața locului şi percheziție este ascultarea în condițiile specifice locului a persoanelor. Este necesar ca toate **persoanele aflate la fața locului să fie identificate şi ascultate** pe rând urmărindu-se lămurirea unor probleme precum[460]:

- identitatea proprietarului şi a persoanelor ce au dreptul de a opera cu sistemul informatic şi cu datele ce interesează cercetarea infracțiunilor ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice;
- parolele şi alte modalități de trecere peste barierele de acces;
- scopul sistemului;
- dispozitivele, programele, instrumentele folosite pentru securizarea sistemului, pentru distrugerea ori ascunderea de date sau autodistrugerea programată;
- extrasite-urile unde mai sunt stocate date informatice;

[460] C. Leu – Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor informatice, în Investigarea Criminalistică a Locului Faptei, Asociația Criminaliştilor din România, Bucureşti, 2004, pag. 286;

- utilizarea sistemului în alte scopuri decât cele autorizate prin lege sau contract;
- măsurile luate pentru securizarea spațiului în care funcționează sisteme informatice;
- persoanele care au sarcini în interzicerea accesului şi operării abuzive a sistemelor informatice şi modul cum acestea şi-au îndeplinit sarcinile;
- principalele amenințări pentru securitatea sistemelor şi datelor informatice care au constituit obiectul activității ilicite;
- alte evenimente sau indici de suspiciune întâlniți în funcționarea sistemului informatic.

9.3.2. Conservarea datelor, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, interceptarea transmisiilor de date

Dacă există date sau indicii temeinice cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracțiuni prin intermediul sistemelor informatice, în cazuri urgente şi temeinic justificate, în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorilor, se poate dispune conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informațional, față de care există pericolul distrugerii ori alterării[461].

Această măsură se dispune pe o durată ce nu poate depăşi 90 de zile şi poate fi prelungită, o singură dată, cu o perioadă ce nu poate depăşi 30 de zile. Ordonanța procurorului sau încheierea instanței se comunică, de îndată, oricărui furnizor de servicii sau oricărei persoane în posesia căreia se află datele, aceasta fiind obligată să le conserve imediat, în condiții de confidențialitate. În cazul în care datele referitoare la traficul informațional se află în posesia mai multor furnizori de servicii, furnizorul de servicii în posesia căruia se află datele are obligația de a pune, de îndată, la dispoziția organului de urmărire penală sau a instanței informațiile necesare identificării celorlalți furnizori de servicii, în vederea cunoaşterii tuturor elementelor din lanțul de comunicare folosit. Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştințeze, în scris, persoanele față de care se efectuează urmărirea penală şi ale căror date au fost conservate[462].

De asemenea, potrivit legii[463], procurorul, pe baza autorizației motivate a procurorului anume desemnat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel sau, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Justiție şi Casație dispune prin rezoluție, ori instanța de judecată dispune prin încheiere, cu privire la ridicarea obiectelor care conțin date informatice, date referitoare la traficul informațional sau date referitoare la utilizatori, de la persoana sau furnizorul de servicii care le deține, în vederea efectuării de copii, care pot servi ca mijloc de probă.

Dacă obiectele care conțin datele informatice sau datele referitoare la traficul informațional nu sunt puse de bunăvoie la dispoziția organelor judiciare pentru efectuarea de copii, procurorul sau instanța de judecată

[461]Cap. 4 – Dispoziții procedurale, din Legea 161/2003
[462] Art. 54 din Legea 161/2003
[463] Art. 55 din Legea 161/2003

dispun ridicarea silită, de către organele abilitate. În cursul judecății, dispoziția de ridicare silită se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire, prin organul de cercetare penală. Copiile se realizează cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

Când se consideră că este util pentru aflarea adevărului, iar stabilirea situației de fapt sau identificarea făptuitorilor nu poate fi realizată în baza altor probe, se va proceda la interceptarea transmisiilor de date.

Măsurile de interceptare se realizează cu autorizarea motivată a procurorului anume desemnat de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție ori de procurorul general al Parchetului Național Anticorupție, de către organele de cercetare penală, cu sprijinul unor persoane specializate, care sunt obligate să păstreze secretul operațiunii efectuate. Autorizația se dă pentru cel mult 30 de zile, cu posibilitatea prelungirii în aceleaşi condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile. Durata maximă a măsurii autorizate nu poate depăşi 4 luni. Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştințeze în scris persoanele față de care s-au dispus măsurile de interceptare a transmisiilor de date. Procedura de interceptare va urmări şi respectarea dispozițiilor Codului de Procedură Penală privind înregistrările audio sau video.

Legiuitorul înțelegând „sensibilitatea" domeniului a oferit organelor judiciare pârghiile necesare pentru a putea exploata, în interesul anchetei, date informatice sau fluxuri de date deținute de furnizorii de servicii specializate. Operatorii din domeniu pot fi obligați să conserve date şi să predea obiectele pe care sunt stocate datele informatice. Dacă se apreciază că acestea nu sunt suficiente şi că mai eficientă, pentru anchetă, ar fi interceptarea transmisiilor de date, aceasta este posibilă. Aici trebuie făcută o referire la modul cum se exploatează datele obținute.

În general, opinia publică, mass-media, societatea civilă par a fi fascinante de „elementul special" pe care îl conțin aceste activități, consideră şi, în acelaşi timp, aşteaptă rezolvarea tuturor problemelor privind identificarea persoanelor implicate şi stabilirea vinovăției în urma dispunerii conservării de date, ridicării de obiecte şi înscrisuri şi interceptării transmisiilor de date. Oricât de importante ar fi aceste activități în economia unei anchete, vital pentru cercetări este ca datele obținute să fie exploatate prin efectuarea altor activități care să le confirme. Bunăoară, obiectele, pe care sunt stocate date informatice, ridicate, eventual, silit trebuie expertizate astfel încât concluziile cercetărilor să fie fundamentate şi pe raționamentele unui expert.

9.3.3. Dispunerea şi utilizarea rezultatelor expertizelor

Organele judiciare pot dispune, în cazuri temeinic justificate, efectuarea unor expertize care să lămurească principalele probleme ale anchetei.

Demersul experților, apreciez că, trebuie canalizat pe două direcții:

→ o direcție care să aibă în vedere „urmele clasice" – urmele papilare, urmele biologice, alte categorii de urme lăsate de diferite părți ale corpului

uman, diverse microurme depuse din belşug pe componentele sistemelor informatice;

→ o a doua direcţie care trebuie să aibă în vedere „urmele informatice" – date informatice ce au ca obiect operaţiunile desfăşurate de către făptuitori şi informaţiile de interes accesate.

Urmele informatice sunt cele mai delicate şi volatile urme ce pot constitui obiectul cercetării criminalistice. În aceste condiţii, este necesar ca investigarea acestora să se facă cu mare grijă şi cu luarea tuturor măsurilor de protecţie care se impun. Experţii informaticieni au dezvoltat de-a lungul timpului o anumită procedură ce trebuie respectată, altfel fiind posibil să se distrugă integritatea urmelor.

Astfel, în condiţiile identificării unui calculator care este posibil să conţină urme ale săvârşirii unei infracţiuni săvârşită contra datelor şi sistemelor informatice, investigaţia va trebui să se bazeze pe principiile imageriei[464] – o tehnică ce presupune ca întreg discul să fie copiat într-o manieră neperturbatoare a mediilor de stocare, fie ele C.D., disc fix sau dischetă. O dată ce discul a fost copiat, orice altă operaţie poate avea loc într-un mediu sigur, important fiind a se utiliza cele mai adecvate tehnici şi tehnologii.

O problemă apare dacă informaţiile relevante au fost ascunse printr-o tehnică specifică, caz în care vor fi foarte greu de accesat de pe alt computer. O imagine este luată în aşa fel încât să nu schimbe datele originale şi să captureze toate informaţiile disponibile de pe disc. Procesul de preluare a imaginilor cere nu numai tehnică, dar şi personal de specialitate. Un fişier imagine în starea sa nu este adecvat pentru o examinare directă. Pentru a fi folosită, imaginea discului trebuie prelucrată.

Procesul de obţinere a imaginilor este condiţionat de un sistem de operare independent. De asemenea, trebuie stabilit sistemul de operare utilizat de către calculatorul care a avut fişierele probă. Dacă sistemul de calcul nu este identic, atunci nici mediul de lucru nu este acelaşi.

Un al doilea aspect tehnic care prezintă interes este modul cum se efectuează procesarea datelor obţinute. Probele informatice trebuie procesate cu mare atenţie în laboratoare speciale, sunt utilizate tehnici speciale de recuperare a informaţiilor de pe orice *raport de informaţie* care a fost creat cu orice sistem de operare. O dată ce o imagine a fost capturată, se pune problema vizualizării fişierului, căutând şi o altă informaţie conţinută în imagine. Câteva operaţiuni pot fi luate în consideraţie în această etapă:

→ ***Crearea unui disc cu o copie a imaginii capturate***

Se vor determina fişierele şterse, modificate şi se pot demara operaţiile de recuperare. Pe baza fişierelor recuperate se pot începe operaţiile search (căutare) a unor anumite coduri, reprezentând datele folosite. Zonele hidden (ascunse) trebuie de asemenea, revelate, acesta fiind unul din primii paşi ai procesului de procesare.

→ ***Emularea discului***

[464] www.mcti.ro (Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispoziţiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

Sunt necesare o sumă de programe specifice pentru calculator, care oferă o soluție rapidă pentru examinarea inițială a discului. Această emulare nu oferă facilități directe de căutare, dar defineşte dezavantajul asociat clasării discului. Fişierele sunt protejate la scriere, discul virtual aflat în investigare poate fi de orice capacitate şi integritatea datelor este controlată ca o parte a procesului. De asemenea, trebuie analizate cu atenție driverele de disc multiple (driverele logice).

→ ***Indexarea şi fişarea***

Acest proces presupune crearea unui index al tuturor informațiilor disponibile pe disc. Sunt evidențiate zonele de pe disc care altfel ar fi inaccesibile, cum ar fi spațiul cart sau spațiul liber.

9.3.4. Ascultarea persoanelor

În ceea ce priveşte persoana vătămată, indiferent dacă avem de a face cu o persoană fizică sau cu o persoană juridică – caz în care va fi audiat reprezentantul autorizat al acesteia – de interes pentru anchetă va fi lămurirea unor probleme precum:

- Caracteristicile tehnice ale sistemului informatic şi scopul pentru care a fost utilizat;
- În ce constă prejudiciul şi modul în care acesta se apreciază că va evolua;
- Măsurile de siguranță luate pentru a interzice accesul persoanelor neautorizate;
- Modul cum au fost selectate şi pregătite persoanele care deservesc, în mod autorizat, posturile de lucru;
- Modul cum a fost gândită şi reglementată, prin dispoziții interne, funcționarea sistemului – cum se asigură confidențialitatea informațiilor, cum se rezolvă posibilele blocaje sau incidente în funcționare, cum se realizează controlul asupra corectitudinii operațiilor, cum se depistează şi se tratează erorile, etc.;
- Dacă există copii de siguranță, dacă se fac demersuri pentru restabilirea integrității datelor informatice – cine ? în ce condiții ? ce aparatură este folosită ? dacă este folosit personal verificat ? – dacă au fost identificate cu exactitate datele informatice țintă a activității ilicite;
- Persoanele fizice sau juridice la care se referă datele informatice şterse, modificate, transferate, etc., dacă acestea au fost anunțate, dacă au fost luate măsuri pentru neutralizarea sau diminuarea efectelor activității ilicite, etc.
- Dacă este posibilă – din punct de vedere tehnic – identificarea locului de unde a acționat făptuitorul, dacă este un post de lucru folosit de către sistemul informatic accesat ilegal, dacă este un post de lucru din sistemul altei companii sau este un computer personal.

De remarcat sunt câteva elemente precum: complexitatea problemelor ce trebuie lămurite prin ascultarea acestor persoane, pregătirea, cunoştințele şi abilitatea lor în domeniu, mult mai puțină experiență în alte domenii – de unde şi o abordare, uneori, deformată a realității – un tratament, cam de sus, a celor care prestează o activitate, pe care o apreciază, mai puțin calificată.

Ascultarea învinuiților/inculpaților, ca de altfel, şi ascultarea martorilor este o activitate dificilă, la efectuarea căreia trebuie făcută distincție între o poziție cooperantă sau una mai puțin cooperantă pe care o pot adopta astfel de persoane.

În ceea ce priveşte problemele ce pot fi lămurite prin ascultare trebuie urmărite particularitățile fiecărui caz în parte, important fiind, ca regulă generală, revelarea modalităților prin care făptuitorul a putut depăşi barierele de securitate, modul cum s-a pregătit, a încercat, a creat sau şi-a procurat programe speciale, comenzile specifice pentru fiecare operațiune, cum şi-a ascuns identitatea, etc., fiind de natură să probeze toate elementele de natură personală necesare pentru stabilirea vinovăției.

Dacă se va considera necesar, în condițiile, existenței unor contraziceri de natură esențială se vor putea desfăşura şi confruntări – activități ce prin natura lor, prin insolitul prezenței simultane în anchetă a persoanelor confruntate pot contribui în mod hotărâtor la rezolvarea problemelor specifice de anchetă.

Ca o concluzie, trebuie ținut seama că în investigarea activităților ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice este necesară conlucrarea fructuoasă între organul judiciar şi specialiştii informaticieni. Dat fiind specificul domeniului, sunt necesare cunoştințe de strictă specialitate ce exced celor pe care le posedă, în mod normal, o persoană investită cu calitatea de organ judiciar. În aceste condiții, oricât de eficientă ar fi o pregătire suplimentară niciodată aceasta nu va fi suficientă pentru a face față demersului ilicit promovat de către persoane pasionate, cu abilități şi cunoştințe remarcabile. Singura soluție ce poate fi avută în vedere este cooperarea strânsă între cei organele judiciare şi specialiştii în informatică.

BIBLIOGRAFIE – DOCTRINĂ

1. A. Boroi – Drept Penal, Partea Generală, Edit. All, 1999;
2. A. Boroi, Drept penal, partea generală, Editura Cermaprint, Bucureşti, 2006;
3. A. Boroi, Drept penal, partea specială, Editura Cermaprint, Bucureşti, 2006;
4. A. Boroi, N. Neagu, V.R. Sultănescu – Infracţiuni prevăzute de Legea 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, Edit. Rosetti, Bucureşti, 2001;
5. A. Ciopraga şi A. Ungureanu, Dispoziţii penale din legi speciale române, vol. VIII, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998;
6. A. Ciopraga, I. Iacobuţă, Criminalistica, Editura fundaţiei „Chemarea" Iaşi, 1997;
7. A. Ciopraga, Tratat de Tactică Criminalistică, Editura Gama, Iaşi, 1996;
8. A. Ungureanu, A. Ciopraga în Dispoziţii penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996;
9. A.L. Lorincz – Drept procesual penal, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2006;
10. A.L. Lorincz – Drept procesual penal, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2005;
11. Al. R. Timofte – Marea provocare a începutului de mileniu. Securitatea în societatea globalizată, Editura ANI, 2005;
12. Almirall, J.R. – Glass as evidence of association în Mute witness: When trace evidence make the case, Max Hough, Boulington, M.A. Academic Press, 2001;
13. C. Aionițoaie, Curs de criminalistică, vol. III, Metodică Criminalistică, partea a III-a, Academia de Poliţie A.I. Cuza, Bucureşti, 1977;
14. C. Bulai – Manual de Drept Penal, Partea Generală, Editura All, 1997;
15. C. Bulai, A. Filipaş, C. Mitrache – Instituţii de Drept Penal, Univ. Titu Maiorescu, Edit. TREI, Bucureşti, 2003;
16. C. Mitrache – Drept Penal Român, Partea Generală, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1997;
17. C. Paraschiv şi colectivul, Drept Procesual Penal, Editura Augusta, Timişoara, 1999;
18. C. Pletea – Violenţa îndreptată împotriva persoanei, Editura Paralela 45, Bucureşti, 1999;
19. C. Pletea, Elemente de Anchetă Penală, Editura Little Star, Bucureşti, 2003;
20. C. Roxin, G. Arzt, K. Tiedemann – Einfuhrung in das Strafrecht und Straffprozenrecht, Auflage, Muller, Heidelberg, 1998;
21. C. Voicu – Globalizarea şi criminalitatea financiar-bancară, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2005.
22. C. Voicu, 3 ani murdari şi crima organizată, Editura Artprint, 1995;

23. C. Voicu, Al. Boroi, F. Sandu, I. Molnar. M. Gorunescu, S. Corlăţeanu, Dreptul penal al afacerilor, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006;
24. C. Voicu, Criminalitatea afacerilor, Editura M.I. 1998;
25. C. Voicu, F. Sandu, Criminalitatea financiar-bancară; Editura Trei, Bucureşti, 1998;
26. C. Voicu, G. Ungureanu, A. Voicu, Investigarea Criminalităţii Financiar-Bancare, Editura Polipress, Bucureşti, 2003;
27. C. Voicu, S. Ungureanu, C. Voicu, Investigarea criminalităţii financiare-bancare, Editura Polipress, 2003;
28. C. Voicu, V. Stoica, V. Lozneanu, M. Gorunescu, G. Ungureanu, V. Gheorghiu, Insolvenţa, problemă acută a operatorilor economici, Editura Pro Universitaria, Bucureşti. 2007;
29. Carmen Mladen – Drept vamal românesc şi comunitar, Edit. Economică, Bucureşti, 2003;
30. Colectiv, Realităţi şi perspective în criminalistică, Asociaţia Criminaliştilor din România, 2003;
31. Colectiv, Tratat Practic de Criminalistică, Editura M.I. Bucureşti, 1976;
32. Constantin Mitrache, Cristian Mitrache – Drept Penal Român, Partea generală, Universul Juridic, Bucureşti, 2003;
33. D. Miclea – Cunoaşterea crimei organizate, Editura Pygmalion, Ploieşti, 2001;
34. De Li, S. Priu, MacKenzie – Drug Involvement lifestyles and criminal activities among probationers, Journal of Drug Issues, 3/2000;
35. Dorin Ciuncan, Participarea statului în litigiile vamale, Revista Dreptul 3/1996
36. E. Cernea, E. Molcuţ – Istoria Statului şi Dreptului Românesc, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1994;
37. E. Hedesiu – Contracararea crimei organizate transfrontaliere, Editura Universităţii naţionale de apărare, 2005;
38. E. Stancu – Tratat de Criminalistică - ediţia a 3-a, revizuită şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2004;
39. E. Stancu, Tratat de Criminalistică, Editura Actami, Bucureşti, 2000;
40. E. Stancu, Tratat de Criminalistică, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2003;
41. Elena Cherciu, Consideraţii teoretice şi practice privind infracţiunea de contrabandă, Revista Dreptul 4/1995;
42. F, Deak, S. Cărpenaru, Contracte civile şi comerciale, Editura Lumina Lex, Bucureşti 1993;
43. F. Mantovani – Diritto Penale, Parte Generale, secondo edizione, CEDAM, Padova, 1988;

44. Florin Sandu – Contrabanda şi albirea banilor, Editura Trei, Bucureşti, 1999;
45. G. Antoniu, Vinovăția penală, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1995;
46. G. Teodoru, Drept procesual penal, Editura fundației pentru cultură şi ştiință „Moldova" – Cugetarea, Iaşi, 1998;
47. Gh. Diaconescu – Infracțiuni în legi speciale şi legi extra penale, Ed. ALL, 1996;
48. Gh. Nistoreanu, V. Dobrinoiu şi alții, Drept Penal – Partea Specială, Edit Europa Nova, Bucureşti 1997;
49. Ghe. Bădescu, E Dragnea, C. Chiriță, Valoarea în vamă a mărfurilor de import, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998;
50. Ghe. Caraiani, Gelu Ştefan Diaconu, Regimurile suspensive în legislația vamală comunitară şi în cea românească, Editura Lex, Bucureşti, 2000;
51. Ghe. Popa – Criminalistica, Editura Biblioteca, Târgovişte, 2004;
52. Goodman B.D., The scene of crime în Scientific american 3/1998;
53. Hedesiu Emil – Contracararea crimei organizate transfrontaliere, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005;
54. Hodgson D. The profits of crime and their recovery, London, Routledge, 1994;
55. I. Andrei, I. Săroiu, Triumful Adevărului, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1997;
56. I. Bidu – Crima organizată transfrontalieră, Editura ANI, Bucureşti, 2004;
57. I. Mircea, Criminalistica, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998;
58. I. Mircea, Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei, Editura Vasile Goldiş, Arad, 1996;
59. I. N. Savu – Studii de securitate, Editura Centru Român de Studii regionale, Bucureşti, 2005;
60. I. Neagu – Tratat de procedură penală, Editura Global Lex, Bucureşti, 2006;
61. I. Neagu, Drept procesual penal, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998;
62. I. Neagu, Tratat de Drept Procesual Penal, Editura PRO, Bucureşti 1997;
63. I. Oancea, Tratat de Drept Penal, Editura ALL, Bucureşti, 1995;
64. I. Popescu şi colaboratorii – Terorismul internațional, flagel al lumii contemporane, Editura MAI, 2003;
65. I. Suceavă şi colectivul, Îndrumar privind controlul vamal antidrog, lucrare editată de Direcția generală a Vămilor, 1995;
66. Inciarti, J.A. Martin, S.S.Butzin, C.A. Cooper – Street Kids, Street Drugs, Street Crime: An Examination of smuggling drugs use and serious delinquency in Miami, Beamont, CA Wadsworth Publication Company, 2000;
67. Ioan Condor, Silvia Cristea Condor, Drept Vamal şi Fiscal, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002;

68. L. Ionescu, D. Sandu, Identificarea Criminalistică, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990;
69. M Apetrei, Drept procesual penal, Editura Victor, Bucureşti, 2001;
70. M. Basarab – Drept Penal vol. I, Editura Fundației Chemarea Iaşi 1992;
71. M. Zolyneac – Drept Penal, partea generală, Universitatea A.I. Cuza, Iaşi, vol I, 1993;
72. Maria Luisa Cesoni – Crimnalitatea organizată, Editura L.C.D.J., Paris, 2004;
73. Miclea Damian – Hățișurile crimei organizate; Editura Libra, Bucureşti 2001;
74. Mihaela Mărgineanu, Aspecte teoretice şi practice privind infracțiunea de contrabandă, Revista juridică 4/1995;
75. Mihai Adrian Hotca – Protecția victimelor: elemente de victimologie. - Bucureşti : C. H . Beck, 2006;
76. Mircea Coşa – România subterană, Editura Economică, Bucureşti, 2003;
77. Mirela Gorunescu, Infracțiuni contra mediului înconjurător, Editura Cermaprint, Bucureşti, 2006;
78. Mirela Gorunescu, Infracțiuni contra mediului înconjurător, în Dreptul penal al afacerilor (coautorat), Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006;
79. N. M. Niedik – Mafia din Balcani, Editura Vivaldi, Bucureşti, 2005;
80. N. Suciu, Infracțiunea, Editura Gama, Iaşi, 1994;
81. N. Volonciu – Tratat de Procedură Penală, vol. I-II, Edit. Paideia, 1994;
82. O. Loghin, T. Tudorel – Drept Penal, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1998;
83. Octavian Floricel – Migrația şi criminalitatea, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2006.
84. P. Burke – Policy-driven responses to probation and parole violations, Washington DC: U.S. Departement of Justice, National Institute of Corections, 1997;
85. P.A. O'Hare, R. Newcombe, A. Matthews, E.C. Buning, E. Drucker - The reduction of drug-related harm, Routledge London and New York, 2000 edition;
86. R. Economu, E. Dragnea, Ghe. Bădescu, Codul Vamal şi Regulamentul Vamal cu adnotări şi comentarii, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1997;
87. S.G. Longinescu – Istoria Dreptului Românesc, Bucureşti, 1908;
88. Sarah V. Hart, Hand-Held Metal Detector for use in Cocealed Weapon and Contraband Detection, U.S. Department of Justice, 2003;
89. Terrence F. Kiely – Forensic evidence: science and the criminal law - 2nd ed. - Boca Raton: Taylor and Francis, 2006.
90. V. Bercheşan, Cercetarea penală – îndrumar complet de cercetare penală, Editura Icar, Bucureşti, 2001;

91. V. Bercheşan, N. Dumitraşcu, Probele şi mijloacele materiale de probă, Editura M.I. Bucureşti, 1994;
92. V. Dobrinoiu, Gh. Nistoreanu – Drept penal, Partea generală, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992;
93. V. Dobrinoiu, N.Conea – Drept Penal , Partea specială, vol II, Teorie şi practică judiciară, Editura Lumina Lex Bucureşti 2000;
94. V. Dongoroz şi colaboratorii – Explicații teoretice ale Codului Penal român, vol. IV;
95. Vasile Bercheşan – Metodologia investigării infracțiunilor, Editura „Paralela 45", Piteşti, 1998;
96. Vasile Bercheşan, Constantin Pletea – Drogurile şi traficanții de droguri, Editura „Paralela 45", Piteşti, 1998;
97. Vasiu, I. si Vasiu, L. – Informatica juridica si Drept informatic 2005, Ed. Albastra, Cluj-Napoca;